ספר

נעם מגדים

על שלחן ערוך יורה דעה

והוא בירור תמצית ונעם דברי ההלכות והדינים המחודשים מספר פמ"ג
בשני המחלקות שלו בהמשבצות זהב ושפתי דעת בלשון צח ונקי
שפתי טוהר אשר ירוץ הקורא בו להבין בנקל ובסקירה אחת דברי הפרי
מגדים זצלה"ה בדברים הנוגעים לדינא להלכה למעשה בכל חלק היו"ד
מסודר ע"פ סימני השלחן ערוך.

מאתי

משה במו"ה **זאב** זללה"ה **חאייטין**

מו"צ בעיר בארזנא פלך טשערניגאוו
בעל המחבר ספר **אמרי נעם** על פרקי אבות.

ווארשא

נדפס ע"י השגחת הרה"ח ר' **בנימין ליפשיץ** נ"י דזיקא **44**

שנת **נעם מגדים על יורה דעה** לפ"ק

Ноамъ Мегодимъ т. е. Сласти. Разсужденіе о кошерной мясѣ.
Сочиненіе раввина М. ХАЙТИНА.

Типо-лит. Ф. Баумриттера Дикая 44.
ВАРШАВА 1896

Дозволено Цензурою
Варшава 27 Сентября 1895 г.

רוב הנבלעין. ואף אם נימא דלדידהו מיהו בלא התלי' דחיכוך הכתלים הוי ס' השקול משום דלסבה כל דהו לא תלינן. אבל כיון דדרך הבהמה להתחכך הרי שוב הוי שכיח להיתרא כנ"ל. והס' הב' בודאי אין כאן משני טעמים. א' דלא מסתבר לומר שמא ניקבה וחזרה דהרי אדרבה יש סברא לאידך גיסא אלו יצאה כ"כ עד שניקבה א' מהאברים לא חזרה לאחוריה וע' בש"ך סימן מ"ח ס"ק י"ש לענין כרס דל"ח שמא יצאה מעל"ע. ואח"כ נכנס לפנים והבריא דכיון שהוא נח לעולם אם איתא דעבר מעל"ע בתחלה כמו שהיה אז כן היה לו להמצא עתה ומדלא נמצא עתה כ"א מנ"א א"כ כך היה מתחלה ולא ניקב מעולם מעל"ע [ועיין בש"ך שם ס"ק כ"ב ובנוב"ק סי' ס"ו] ובלא"ה אא"ל כאן הס' הב' לחומרא דהרי הכו"פ בסי' כ"א הא דכתב בש"ע בריש הסימן קוץ או מחט שהגיע לחלל הגוף טריפה כתב הוא ז"ל ע"ז שניקב לחללו כו' דוקא ודאי אבל ספק אם נכנס לחללו הו"ל ס"ס ומותר וכ"כ הב"ח בסימן ל"ג סס"י ע"ז וכ"ה בס' דעת קדושים במקדש מעט ע"ש. וא"כ גם בזה תיכף כשנתחיל הספק הב' לחומרא יהיה לנגדו ס"ס לקולא שמא לא נכנס לחללו ואף אם נכנס שמא לא הגיע לאבה"פ [עיין בפ"ת סימן נ"א סק"ו שהביא כה"ג גם בשם תשובות תפארת צבי] ובמחט הנמצא בחלל לא שייך לומר שמא לא נגע באברים ואף אם נגע שמא לא ניקב דכיון דעאל הוי כאילו ידעינן דנגע וכמו לענין דרוסה בסימן נ"ז דבודאי עאל מבו"ש להדיא דחוששין וצריך בדיקה אע"ג דגם שם י"ל שמא לא נגע ואף אם נגע שמא לא חילחל לפנים. נמצא דלב' הסברות הספק השני בודאי אין כאן וכיון שיש במה לתלות והוי שכיח להיתרא כו' הרי מבואר בכ"מ דמוקמינן אחזקה דנשחטה הותרה לכ"ע [ע' בש"ך ס"נ סק"ג]:

עוד סברא אחת נלע"ד בזה ע"פ המבואר בט"ז בשם או"ה סימן ל"א סק"ד וסימן מ"א ס"ק ה' דאין מחזיקין ממקום למקום היכא דאפשר לתלות ואמרינן כאן נמצא וכאן היה. ועיין בב"א שער רו"ח סימן כ"ט דסברא זו הוא סברא דאורייתא והכי קי"ל גם באיסוד"א ושזהו כברת מחלוקת ר"ח ור"ז בב"ב ד"ד לענין עגלה ערופה דר"ח סבר רוב וקרוב הולכין אחר הרוב ומשום הכי בדליכא מתא דנפישי העיר הקרובה היא המביאה דחזקה שהרוצח היה מהעיר הקרובה ואמרינן כאן נמצא ההרוג וכאן הי' בעת ההריגה ומסתמא הרוצח מאותה העיר ול"ח שמא נהרג במקום אחר והובא לכאן אך היכא דאיכא מתא דנפישי הולכין אחר הרוב דרובא וחזקה כו'. ור"ז ס"ל דלאו מטעם חזקה אלא גזה"כ הוא כו' ומשו"ה הולכין אחר הקרוב בכ"מ ואפילו נגד הרוב. ומסקנת דבריו שם דאנן קי"ל כר"ח דכאן נמצא הוא מטעם חזקה ושזהו נמי טעמי כולהו דאיתא במס' שקלים קרוב לחולין כו' דזה דומה ממש לשני עיירות ונמצא קרוב לזה דאמרינן כאן נמצא כו' ע"כ. לפי"ז לפי מה שהוכחתי לעיל דבמחט טמון לא שייך לומר רוב הנבלעין ממילא יש כאן חזקה דכאן נמצא וכאן היה. ואת"ל מגד דדרך הושט לבלוע כנ"ל יש לחלק ג"כ בין מחט טמון להא דנמצא בחלל דהא ע"כ יש גם הסברא שדרך הבהמה להתחכך בכתלים וא"כ י"ל דבמחט טמון יותר מסתבר לומר שמבחוץ באה מטעם הקורבא מהעור לבשר ולא ממקום רחוק מהושט ואמרינן כאן נמצא המחט וכאן היה ולא חיישינן שמא ניקבה במקום אחר ובאה לכאן ותלינן שפיר בחיכוך הכתלים. אבל בנמצא בחלל הגוף דב' הצדדים היינו מהעור ומהושט שוין בקורבא בודאי אין ראיה לסמוך אהך סברא שדרך הבהמה כו' ושיהיה המחט תחובה בכותל בדרך זה שנכנסה לתוכה ע"י החיכוך ומסתבר יותר שהיה באוכלין ורוב הנבלעין כו' ועכ"פ ספק השקול הוא אף לדעת החת"ס ממילא בהצטרף לזה הס' הב' דשמא ניקבה באבה"פ הרי הוא ס"ס לחומרא:

קיצור דהחילוק בין טמון בבשר לנמצא בחלל הוא משני טעמים. א' דבטמון שכיח להיתרא יותר מלאיסורא ואף אם הוא ס' השקול כיון שיש במה לתלות מוקמינן אחזקה דנשחטה הותרה וב' משום הסברא דכאן נמצא כו' ואין מחזיקין כו' דלפ"ז בטמון ליכא אפילו ס"ה לחומרא משא"כ בנמצא בחלל הגוף יש ס"ס לחומרא. ואולי גם רובא דרוב הנבלעין. לפ"ז בנל"ד נמי דהמחט טמון הרי יש להתיר ג"כ מהני טעמי ולהעמידה על חזקתה כו':

איברא דלכאורה אפ"ל דמשם עדיין אין הכרח לנד"ד דהרי הרא"ש לא הזכיר בדבריו ובפסקיו רק ירך וא"כ אפ"ל שדקדק בדבריו כו' מפני שדרך הבהמה להתחכך יותר בירך אבל במקום אחר לא תלינן וכדמצינו ברשב"א ח"ד סימן קפ"ב לענין מחט שנמצא ביתה"כ אם נתלה להקל ולומר שמחט היה תחובה בקרקע ורגלה הבהמה ונתחבה לה בהגלעות ונתקעה ביתה"כ ודעת השואל שם שאין תולין בדבר כזה ושם משמע שכן הוא גם דעת הרשב"א:

אמנם אחר העיון קצת זה אינו. א' דבשיעור דבריו שם מדמה ד"ז לקוץ שלא הגיע לחלל ושם בודאי הדין שוה בכל סביבות החלל. ועוד דהרי אינו אומר לפי שדרך הבהמה להתחכך הירך בכתלים אשר ע"כ נ"ל שלא כתב בדבריו ירך רק מפני שבשר הירך הוא יותר עב ושם המציאות יותר שתטמן המחט כולה וכ"מ גם מל' השו"ע שכתב אפילו כולו טמון בבשר כגון בירך שהיא עבה כו' וכן מוכח גם מד' הפוסקים לענין עוף דמצינו שם שהט"ז והש"ך מחולקין שדעת הט"ז הוא דאף בעוף אמרינן כן מפני שלפעמים נכנסת במקום צר וכן הרש"ל לדינא לא הזכיר בהמה וכ"ד השבו"י אך הש"ך והב"ח ופר"ח השיגו עליו ומחמירין בקופא לגאו אבל בקופא לבר גם הם מודים כמנא דבמחטים שלנו לכ"ע מותר אף בעוף וכן מבואר בפמ"ג וז"ל אבל מחט קליפתא כעין שלנו אף בעוף ודאי בכל ענין יש להתיר אם טמונה כולה בבשר הירך עכ"ל. והרי בעוף ודאי אין הטעם משום חיכוך הירך דלא ראינו כזאת מעולם וז"ל בתר טעמא דטעים הט"ז ודאי לא תחלק בין ירך למקום אחר ולומר דאך בירך נכנסת במקום צר או מתפלשת בעפר וכה"ג שיהיה לו יפוי כח וזכות על מקום אחר דאדרבה לפי ראות עינינו יותר מתפלשת בעפר בכריסה ובשארי מקומות ועכ"ז אינו מוזכר

לנו

לנו בדבריהם בפרט רק ירך אע"כ דאין כוונתם וכוונת הרא"ש לירך דוקא ורק לדוגמא נקטו זאת כנ"ל ובאמת גם במקומות אחרים יש לתלות כמו בירך וכמבואר בפא"ס דף נ"ג ע"א הרי שנכנס לבין השורים ונמצא צפורן בגבו של א' מהם אין חוששין כו' וצפורן יושבת לו בגבו אימר בכותל נתחכך וע"ש בתוס'. ולאו דוקא חיכוך הכתלים אלא גם תליות אחרות רחוקות מזו כמו רבילתה בקרקע וכניסתה במקום צר וכדומה. ועיין בפ"ת שם סק"ז שהביא בשם תשובת יד אליהו באווז שנמצא שמון בבשרה העב שקורין ביילי"ק או ברוס"ט [פירש בשר החזה] קוץ ארכו זרת מונח בשיפוע קצת ולא היה ניכר שום נקב מבפנים ומבחוץ והכשיר דגם הש"ך והב"ח והפר"ח לא החמירו רק בקופא לגאו אבל בדלית ליה קופא כלל כולם מודים דמותר ע"ש. ומהשיא דתשובת הרשב"א הנ"ל אין שום סתירה לזה דכיון דנמצא בית"כ אפ"ל דזה דומה ממש לנמצא בחלל הגוף דלרש"י תוס' והרא"ש י"ל רוב הנבלעין ולא תלינן בחיכוך הכתלים משום דדבר רחוק הוא לתלות באופן זה ולומר שהיתה תחובה בקרקע ונתחבה בהבלעות ונתקעה בית"כ. ומטעם הקורבא הוא ג"כ להושט יותר קרוב. וזהו שיעור דבריו שם שאין תולין בדבר רחוק כזה אבל בכנד"ד אפשר דאף לדעתו תלינן. והנה בעיקרי הד"ס היו"ד סימן ה' אות י"ח מביא הא דתשובת יד אליהו הנ"ל והיתרו הפשוט גם אחרי הוכיח לדעת דלא ס"ל סברת הט"ז דגם בעוף אמרינן דרכה להתחכך. וכתב ע"ז הגאון הנ"ל וז"ל ואין לנו בעניותין ידיעה למה אין הדבר צריך לפנים דנהי דהכי פסק מרן בדין קורקבן דתלינן להקל למה לא ניחוש למ"ש הרמ"א שם שיש לחוש לסברת האוסרין כו' ע"ש. וראיתי בס' כרם חמד מאחרון א' שהביא דברי הגאון בעל עקה"ד הנ"ל וכתב ע"ז וז"ל ולא ידענא כלל מאי קאמר דהא אדרבה לפסק מרן המחבר ז"ל יש לאסור בנד"ד דכיון דפסק שם בקורקבן דתלינן שמבפנים הוא בא דרוב הנבלעין כו' א"כ בנ"ד אסירא דכיון דמבפנים הוא ע"כ ניקב הושט ובא לתוך הבשר והרמ"א ז"ל חושש שם דלמא מבחוץ בא ובנד"ד אם נאמר דבא מבחוץ מותר דהא עדיין לא בא לפנים והעקה"ד אזיל בתר איפכא בזה עכ"ל:

ואני בעניי באשר חביב עלי כבוד הגאון הנ"ל ותורתו ושותה אני בצמא את דבריו הקדושים אמרתי לא אמנע פרי עטי מלכתוב בזה שנים ושלש פיסין את אשר עלה במצודתי ת"ל ולהעמיד דבריו הקדושים לפי דעתי הקלושה כיד ה' הטובה עלי. ולמטרה זו נחוץ לנו לבאר מקודם טעם האוסרין והמתירין בקורקבן וממילא יורווח לנו הדרך ישכון אור חכמת ותורת הגאון ועומק כוונתו ונראה איך שדבריו נשקלים בצדק והמחבר הנ"ל במחכ"ת שגה בהשפטו בחפזו ולא דק. טעם המתירין מבואר בב"י בשם הרשב"א מפני שדרך הושט לבלוע ודרך שם נכנס עם האוכלין אלא שנשתה הנקב שע"כ א' מהנקבים נסתם וא"כ תולין במה שדרכו ועוד דהעמד העוף על חזקתו לגבי נקבים אלו. וטעם האוסרין כתב האו"ה כלל נ"א דין כ"ג משום שהבשר שמבחוץ ראוי להתרפאות מפני שעורו יותר רך מהעור הפנימי שהוא קצת קשה ומאחר שאינו נראה מבפנים ודאי בא מבחוץ ע"כ [עיין בש"ך סנ"ח ס"ק ל"ז ובט"ז סט"ו ובבאה"ג שם] ועיין בפמ"ג בשפ"ד אות ל"ז הא דהש"ך הביא ב' הטעמים של הרשב"א הנ"ל אף שהעיקר הטעם הא' משום דבלא הטעם הב' הוי ס' השקול דמצוי ג"כ שיתרפא מצד חוץ כמו שמצוי שיכנס דרך הושט וע"ש עוד באות מ"ה מה שהביא בשם היש"ש. והנה לעיל הבאתי שהיד אליהו לא ס"ל סברת הט"ז דדרך העוף להתחכך וס"ל דרוב הנבלעין לא ס"ל ג"כ בשמון בבשר כסברת החת"ס הנ"ל וכפי שהוכחתי לעיל מילתא בטעמא דדבר זר הוא לומר כן בשמון לכ"ע גם ביארתי שם דאף דדרך הושט לבלוע כיון דאין דרכו לינקב וכש"כ להטמן בבשר י"ל דאף לצד הטעם דדרך הבהמה להתחכך הוי שכיח להיתירא טפי ולא יותר מס' השקול. ונלע"ד שכן גם דעת הרי"ט המתיר כאן וכפי שאבאר לקמן. אך מדברי הגאון בעל עקה"ד משמע דהוא לא ס"ל כן ומהכרעת ונטיית דעתו נראה אדרבה להיפך דכיון דעכ"פ דרך הושט לבלוע ואין דרך העוף להתחכך תו לא הוי שקול ושכיח לאיסורא טפי [ואולי טעמו בזה כמו שביארתי לעיל בנמצא בחלל די"ל גם לאידך גיסא שע"י אוכלין ומשקין נדחק לא' מהצדדין וניקב ויצא לחלל וכיון שהוא כבר בחלל הגוף אפשר שנמשך העת נתחב גם בהבשר מעט מעט משא"כ מבחוץ דאין שום סבה המכרחת לדעתו בעוף ובתלי' בעלמא כמו הכאה וכדומה ס"ל דלא תלינן וזהו שנדלה תמיהתו כ"כ על הרי"ט] ובזה יבוארו דבריו על נכון אחת לאחת באופן היותר יאות וזהו שיעור דבריו: נהי דהכי פסק מרן בדין קורקבן דתלינן להקל [ר"ל אע"ג דשם הוי ספק השקול אם מבפנים או מבחוץ מ"מ תלינן לקולא ומוקמינן אחזקה לדעתו דכמו"כ גם בנד"ד אפ"ל דס"ל להרי"ט דלא הוי אלא ס' השקול כנ"ל ומוקמינן אחזקת היתר שמבחוץ בא] מכל מקום לא ניחוש למ"ש הרמ"א שם דיש לחוש לסברת האוסרין שלא בהפ"מ [והטעם מבואר באו"ה משום דחיישינן לחומרא (עיין בפמ"ג שם שפ"ד אות מ"ה) אלמא דלא מוקמינן אחזקה בס' השקול וא"כ גם כאן ניחוש לחומרא שמא דרך הושט בא] גם הפר"ח והרז"א לא הכריעו דעתם בזה היכן נוטה [שלא בהפ"מ] וא"כ אם הדבר כמעט שקול לדעתם [פי' בלי שום נטי' להיתר] בדין קורקבן שאפשר דרך הושט אתא [דע"כ רוב הנבלעין דרך הושט נבלעין ושקול הוי לכ"ע כמבואר בפמ"ג שהבאתי לעיל] לא כש"כ בנד"ד דביותר יש לתלות שע"י נקיבת איזה אבר בא ונכנס בבשרה כיון שאין דרכו של עוף להתחכך בכתלים [כוונתו למה שביארתי לעיל נטיית דעתו דבלא התלי' דחיכוך הוי שכיח לאיסורא טפי ולא הוי שקול מפני שדרך הושט ניהו לבלוע אף אם לא אמרינן רוב הנבלעין] ולו תהיה סברת הרי"ט כהט"ז דגם בעוף אמרינן דרכה להתחכך [במקום צר] אכתי מידי ס' לא יצאנו שמא ניקב הושט [דכמו שדרכה להתחכך כן דרך הושט לבלוע והוי עכ"פ שקול] אם לא שנאמר [פי' אם לא שנאמר דדעת הרי"ט הוא] דאע"ג שדרך לבוא המאכל דרך הושט כמו שלדעת הט"ז

הט"ז דרך העופות להתחכך [והוי בזה שקול], מכל מקום אין דרכו לינקב כו' [ומטעם זה הוי שכיח טפי הא מהא ואינו נכנס בגדר ס' שקול] ומשו"ה התיר הרי"א בפשיטות [פי' כאן בנמצא סמון אף דלא ס"ל סברת הט"ז ואין דרך העוף כו'] דאף דלפ"ז שוב יהיה כאן ספק השקול. אין כרך העוף להתחכך. ואין דרך המאכל לינקב הרי גם כש"כ שאין דרכה להטמן בבשר בלי שום סבה המכרחת וכפי ביארתי לעיל דלסברא זו יותר יש לתלות מבחוץ דיוכל להיות סבה אחרת גם לבד החיכוך ושוב הוי שכיח להיתירא כנ"ל. אך העקס"ד לא ס"ל כן וכנ"ל. כן נ"ל בישוב דברי הגאון הנ"ל וזהו מכוון ממש למה שביארתי לעיל. ובזה מובנים שפיר כל דבריו בעז"ה. והנה שבסוף דנדון דשם דעת הגאון אינו נוחה מפסק הרי"א והיתרו הפשוט זהו משום דלא ס"ל סברת הט"ז והחילוקים דהרי"א אך בנל"ד ודאי דאפשר גם למנות אותו מהמתירין כיון שדרך הבהמה להתחכך לכ"ע. ולינקב ולהטמן בבשר אף לדעתו הוא רק בדרך אפשר וכנ"ל:

אולם עדיין הדבר צריך ביאור דהא לכאורה אפ"ל דמה שבש"ע שם בנמצא סמון כשר הוא משום שהבשר לפנינו וכיון שאינו ניכר שום נקב ולא קו"ד לצד פנים הנס שלצד חוץ ג"כ אינו ניכר תלינן מיהו יותר מבחוץ מפני הטעמים הנ"ל אבל בנל"ד שלאחר הבישול נמצא ואינו שייך שום בדיקה מהיכי תיתי להתיר ולתלות שמבחוץ בא שמא אם היה לפנינו היה נראה נקב מבפנים והרי לכאו' לא עדיף זה מדין קורקבן כמבואר בט"ז ס"ק י"ח ודעתו לאסור בא"א לבדקו. אמנם אחר העיון נלע"ד דל"ד כלל לקורקבן דהרי שם הבדיקה היא חיובית וכמבו"ש ברמ"א ובש"ך ס"ק מ'. משא"כ בנ"ד א' דמסתימת לשון הרא"ש והפוסקים שם במחט סמון משמע דכיון דנראה לנו שלא הגיע לחלל א"צ עוד שום בדיקה. לבד זה גם אינו מסתבר לומר שיהיה בזה בדיקה חיובית דכיון שיש במה לתלות להיתרא ולאיסורא הוא דבר רחוק כנ"ל הרי בכנ"ז מוקמינן אחזקה לכ"ע [עיין בפר"ח סי' כ"ט סס"א ובש"ך סמ"ח ס"ק ל"ב וס"נ סק"ג] לא כן בקורקבן דהוי ס' השקול עכ"פ [כנ"ל בשם הפמ"ג] ובס' השקול יש פלוגתת הפוסקים אי מוקמינן אחזקה ולהלכה נראה דחיישינן לאיסורא כמבואר לעיל בשם הרמ"א והאו"ה וכ"מ גם בש"ך שם ס"כ. וכיון דבנ"ד אין הבדיקה חיובית ממילא בנאבדה או א"א לבדוק מותר. ואף את"ל שלכתחלה מיהו אם הוא לפנינו מהראוי לבדוק ומהיות טוב כו' אבל שהבדיקה יהי' בזה חיובית ובדרך עיכוב זה בודאי אינו וכמבואר ברדב"ז ח"ד סימן נ"ח במחט שנמצא תחובה בכבד בעת אכילה ויש פנים לתלות דלאחר השחיטה נפלה דמגדד שם בכמה טעמים להתיר משום דתלינן בכל מה שאפשר לתלות לאוקמא אחזקתה אף במקום דאיכא ודאי ריעותא קמן ומביא כמה ראיות לזה ע"ש ובסו"ד כתב וז"ל ומ"מ מודה אני שאם אירע בבהמה או בעוף שום מאורע שנ"ב אם לא הספיקו לבדוק טריפה אבל בנ"ד אם לא היה שום דבר לתלות כגון שבא לפנינו קודם הבישול ואנו צריכים לבדוק אם יש קו"ד וקודם שבדקנו נאבד היינו אוסרים מס' אבל היכא שיש במה לתלות ודאי תלינן ע"כ. דמדבריו שפיר משמע דאף במקום שצריך בדיקה ונאבד דתלינן מיהא היכא שיש במה לתלות. ועיין בב"א שער רו"ח סימן י"ג דאפילו במקום שיש ריעותא ודאי אם יש דבר לתלות בו לכ"ע תלינן ומותר בלי בדיקה אף במקום שצריכה והטעם מבו"ם מגד שי"ל דאין כאן ריעותא כלל והיכא די"ל דאין ריעותא מוקמינן אחזקה לכ"ע ע"ש וע' בב"א סס"י כ"ז:

ובר מן כל דין יש להעיר בזה ע"פ מ"ש בתשובת צ"צ סימן ק"ז בעובדא דידיה שנמצא בחתיכת כבד לאחר שצלאוהו ובשלוהו מחט שקורין שפילק"ע שהנשים משתמשין בהם הרבה והתיר הצ"צ שם משני טעמים א' מטעם ס"ס דלמא אחר השחיטה נפל וע"י המשמושין נתחב בה היסב ואת"ל קודם השחיטה דלמא דרך הקנה נכנסה ולא ניקבה בא"בה"פ. וב' מטעם דכאן נמצא וכאן היה לאחר השחיטה במקום הזה ולא במקום אחר בחיי הבהמה וכההיא דתשו' מהרמ"ל סימן ע"ח. לפ"ז בנ"ד י"ל ג"כ דלאחר השחיטה נתחב בה המחט בעת ההפשט וניקור או אח"כ ע"י משמוש' הטבח והאשה בהבשר בחתיכה והדחה וצליה ובישול וא"כ הרי יש להתיר ג"כ משני הטעמים. ומה גם דבנ"ד הספק השני יותר טוב דע"כ דרך הבהמה להתחכך לא כן בהס' דדרך הקנה נכנס מבואר בתב"ש סימן מ"א דלא מיחשב לס' כלל ובטל הוא לגבי הטעם דרוב הנבלעין. לבד זה כיון דיש מקום לומר דלא נעשה שום ריעותא מחיים מבואר בש"ך ס"נ סק"ב דאף בס' השקול מוקמינן אחזקה [ועיין בפס"ד מאדמו"ר בעל הצ"צ סימן נ']. והנה שבנל"ד היתה המחט הלודה דמבואר בשו"ע דהוי כקו"ד. כיון שהיתה כולה חלודה ולא רק בראשה אפ"ל שהיתה חלודה מקודם שנתחבה ומה גם דאינו ידוע אם בראשה ממש היה חלודה [עיין בכו"פ סימן מ"ח בפלתי ס"ק כ"ה ובב"י שם ד"ה כתב ר' ירוחם] והסברא בזה נ"ל משום דהחום מעיד דברזל כשנכנס במים או בשאר משקה לא יעלה חלודה לעולם רק אחר שיצא לאויר ואולי שזהו שדקדק המחבר וכתב אם נמצא עליה חלודה כו' ועיין בט"ז שם ס"ק י"ג ובש"ך ס"ק ל"ה. ועיין בחכ"א כלל כ' סימן י"א דבכנד"ד לרוב האחרונים יש לתלות שהיתה חלודה מקודם שנתחבה ועכ"פ הוי ס"ס. ועיין בבאה"ט סימן מ"ט ס"ב מה שהביא בשם הפר"ח. אך כ"ז הוא לרווחא דמילתא ולדינא כמדומה לי שיספיקו גם הטעמים המבוארים לעיל ומה גם שיש כאן הפ"מ ועיין בש"ך סימן נ' דבהפ"מ בכל ס' השקול מוקמינן אחזקה אשר ע"כ מכל הלין טעמי נלע"ד שגם הבשר כשר בלי שום פקפוק ויאכלו ענוים וישבעו:

מנחם מענדל באאמו"ר מוהר"ם נ"י חאייטין.

לוח הטעות

שפתי דעת	טעות	תיקון
בהנהגת הנשעה"פ		
סדר ב׳ סק"ב	בקדרה חולבת ירקות	בקדרה חדשה ירקות
סימן ב׳ ס"ק י"ד	מקילין	מקולין
שם ס"ק ל"א	מ"ע בשר	מ"ע של יקדשתו בשר
סימן ט"ו ס"ק ג׳	שהטבת	שהטבתי
סימן ט"ו ס"ק ו׳	אבל	הפ"ל
סימן י"ו ס"ק ד׳	עיין	פיון
סי׳ כ"ד ס"ק כ"ג	כל שהיי׳	כל שהם
סי׳ כ"ו ס"ק ב׳	ריחה	ריאה
סי׳ ל"א ס"ק ו׳	תמ"ב	אמ"ב
סי׳ ל"ב ס"ק ד׳	שותה	שוחה
סימן ל"ג ס"ק ו׳	קן	קוץ
סימן ל"ה ס"ק י"ג	דכשניהם	ובשניהם
סימן ל"ה סקכ"ד	וטריפה	טריפה
שם שם שם	מי אמרינן	אי אמרינן
סימן ל"ו ס"ק י"ז	אף בקרבו	בקורקבן
שם שם ס"ק י"ח	יאמר הבודק	ואמר הבודק
שם שם ס"ק י"ט	ודש"ל	ורש"ל
שם שם ס"ק כ"ח	עך קרוב	נרקב
סימן ל"ז ס"ק א׳	והביעא	והבועא
שם שם ס"ק ח׳	ביעות	בועות
שם שם ס"ק כ"ג	דספק	ספק
שם שם שם	נודע התערובות	קודם התערובות
סימן ל"ט ס"ק ב׳	במעלים	כמעלים
שם שם ס"ק י"ז	אונא	לאונא
שם שם שם	מדין	כדין
שם שם שם	גם סירכא	גם אם סירכא
שם שם ס"ק ל׳	שהקל	שהקיל
שם שם ס"ק מ"ו	נסרחה	נסרכה
סימן מ"ב ס"ק י"ב	מן אחר	מין אחר
סימן מ"ו ס"ק ט"ז	דקות	דקורה
סימן מ"ח ס"ק י"ד	נתרפא	ונתרפא
שם שם ס"ק ט"ז	לב׳ לדדין	ד"ב לצדדין
סימן נ׳ ס"ק ג׳	ואף	דאף
שם שם שם	כ׳ הש"ך	דכתב
שם שם שם	וירצה	ירצה
סימן נ"ג ס"ק ט׳	מיירי	איירי
סימן נ"ה ס"ק א׳	כנשמה הקולית	בנשמה
שם שם שם	הוה נחתך	והוה
שם שם ס"ק ד׳	נתעכל	ונתעכל
שם שם ס"ק י׳	כמ"ש באות	ע׳ במ"ש
שם שם ס"ק י"ד	אם אין	ואם
שם שם ס"ק כ"א	אף דבת"לדה	דאף
סימן נ"ו ס"ק ד׳	וכן הרא"ש	וכן כתב הרא"ש
שם שם שם	אם נפסק ובין	אם נפסקו בין
שם שם ס"ק ה׳	הוא העיקר	דהוא העיקר
שם שם ס"ק י"ג	בא׳ הנ"ה	ב"א בנ"ה
שם שם שם	כדוכנא	כבוכנא
שם שם שם	דאף להחמיר	דרק להחמיר
סימן נ"ו סקמ"ב	שתתעכב	שתתעבר
סימן ס׳ ס"ק ה׳	אכלה	אכילה
שם שם ס"ק ו׳	כיון	דכיון
סימן ס"ב ס"ק ז׳	נקשר כלל	נקשר שאינו כלל
סימן ס"ג סקי"א	דבתחילה	כבתחילה
סימן ס"ו ס"ק ט"ז	בדבנן	בדרבנן
סימן ס"ט סקכ"ד	דצורך	דצריך
שם שם ס"ק ל"א	לעין	לענין

	טעות	תיקון
סימן נ"ד סקכ"ב	דהמעינן מזה למונין מבליעה	דהמעינן מדברי הפמ"ג ב׳ דברים, א׳ דבין באיסור ובין בהיתר מונין לענין הנ"ט מבליע׳
שם שם	נגוי כחנ"ט שרי	נמי כ"ש בנ"ט שרי
שם שם בסופו	היסורין דרבנן	איסורין דרבנן, אך לנתפקנא מחזק ד׳ הש"ך דבאיסור לאו מטעם נ"נ אסור רק משום דל"א נשבנ"ט לענין איסו׳ ע"ש:
סי׳ נ"ח ס"ק י"ז	בכלי אם	בכלי כגון אם
שם שם שם	ס׳ נגד הקליפה	ס׳ נגד המבשיל שנוגע בכלי ונש נגד

משבצות זהב

	טעות	תיקון
סימן א׳ ס"ק ג׳	לשחוט עד שישאלו אם לא נטל	לשחוט ע"ס שישאלנו. בלא נטל
סימן י׳ ס"ק ד׳	אסיפה	אסיפה
סימן י"ד ס"ק י׳	שבפנימי	שבפנימית
סימן י"ח ס"ק ה׳	יהי׳	וה"ה
שם שם ס"ק ט׳	הנה	הוה
שם שם ס"ק י"ב	והובאה	והבאה
סימן י"ט ס"ק י"ד	עיקר	עקר
סימן כ"ד סק"ג	בלשון	כלשון
שם שם שם	חולדה	חלדה
סימן ל׳ ס"ק ב׳	הקנה	הקנה
סימן ל"ו ס"ק כ׳	או הדרא	אי הדרא
סימן ל"ז ס"ק ב׳	דבת"ר	דבהר"ל
שם שם ס"ק ג׳	אין עלה	אין עולה
שם שם שם	הפרש קל	הפרש קש
שם שם שם	מבעא	מבועא
שם שם שם	כחות	פחות
שם שם שם	דרוחב קש	ברוחב
שם שם שם	דתליה	דתלויה
שם שם שם	ממה	מתה
סימן ל"ט ס"ק א׳	בועות	ובועות
שם שם ס"ק כ"ג	טריפה	דפריסה
שם שם שם	דן	דק
סימן מ"א ס"ק א׳	להתיר את	להתיר אם
סימן מ"ב ס"ק ב׳	מכרוב	מהרוב
סימן מ"ג ס"ק ב׳	או	אין
סימן מ"ד ס"ק א׳	עד שינפל	עד שאם יכפל
סימן מ"ו ס"ק ג׳	עבר	אבר
סימן נ"ב ס"ק א׳	גם רש"י	דגם רש"י
סימן נ"ה ס"ק ד׳	לאו בודאי	ולאו
שם שם שם	לדידן	דלדידן
שם שם שם	עשה קנת	יעשה
שם שם שם	לא ככד	לאו ככד
סימן נ"ו ס"ק א׳	שהי׳ יתיר	שפירש יתיר
סימן ס"ג ס"ק ב׳	בתי משתאות	כמו בבתי משתאות
שם שם שם	ודאי	דודאי
בפתיחה למליחה	ודף	ור"ל
שם בטעמי הדחה	דם העין	דם בעין
סימן ס"ט ס"ק ד׳	הכ׳	מ"ש
שם שם שם	כאן אפילו	כאן הוא אפילו
שם שם ס"ק י"ג	פדחה	הדחה
שם שם שם	ע"ג	ע"ז

מכתבי תהלה מהרבנים הגדולים הגאונים והמפורסמים שליט"א

בעז"ה

זה כמה שנים שהראה לי הרב הגדול המפורסם הווח"ס מוהר"ר **משה** נ"י ב"ר **זאב חאייטין** כתביו אשר מכין להדפים וכאשר נתנו הרבנים הגאונים והמפורסמים שם ותהלה הסכמתם עליהם. יעצתי ובקשתי את הרב המחבר הנ"ל שיעשה גם קיצור מפרי מגדים שזה ספר נצרך מאד ויהיה תועלת לרבים וזכות המחבר יעמוד לו שיצליח וכן היה שהשי"ת עזרו להוציא לאור מלאכתו וכאשר ראיתי זאת ועיינתי בו באיזה מקומות שמחתי מאד ולדעתי פעל ועשה מלאכתו באמונה בכי טוב לזאת בודאי ידי תכון עמו ולדעתי יסכימו כל גדולי ישראל להדפים זה הספר ויהיו בעזרו ככל האפשרי.

וכאתי עה"ח יום ב׳ י"ב אייר תרנ"ב פה **טשערניהאוו.**

חיים דוד צבי בהרב ר׳ פרץ זללה"ה.

כן למראה עיני עיוני היה הדר ספר **חידושי טהרות** וספר **נעם מגדים** להרה"ג המפורסם חו"ב וו"ח מהור"מ נ"י **חאייטין** עיינתי בהם באיזה מקומות וחזיתי חזותם טהור ומהיר הוא במלאכתו זאת להוציא הוכן פסק ההלכה בלשון נקיה וקצרה ותועלת טובה יש בו לשוקדי תורה בעת הזאת ע"כ אמרתי יהי נועם ה׳ עליו להפילם בישראל וגם אנכי בל"נ אקח אותם בנ"ח כאשר יצאו לאור במישרים בע"ה. הנני המדבר לכבוד הוני תורה ומשעשעיה אור ליום ג׳ ב"ך טבת ב"א יש"ע נ"ס נרכ"ה.

ישראל יעקב יעבץ חופ"ק קרעמענטשוק

הן הרב החריף ובקי מו"ה **מנחם מענדיל** נ"י הביא לנו מטעמים אשר הכינם אביו הרב הגדול המפורסם הישיש החסיד חו"ב כ"ש מוהר"ר **משה חאייטין** נ"י אבדק"ק **בארזנא** לקוטי שושנים וחדושי דינים מספרי רבנן בתראי על הלכות נדה ומקואות. ועמו נעם פרי מגדים על יו"ד בלשון צח וקצר ושניהם טובים ומועילים עיינתי בהחידושי טהרות ומצאתי כי הוא רודה דבש מגוויות אריות רבנים מפורסמים. ואת הספר **נעם מגדים** תיקן בלשון צח כל הנוגע לדינא הלכה למעשה ואמינא לפעלא טבא יישר חילי׳. וכאשר יצא מבית הדפוס אקבל בל"נ את הספר **חידושי טהרות** והספר **נעם מגדים** מזה אחד ומזה אחד במחיר אשר ישית עלי המחבר. ויבא רצוא שיוציא הספרים לאור. הלא כה דברי הנעה"ח יום ד׳ אדר"ח אייר תרנ"ב לפ"ק פה לאדו.

אלי׳ חיים מייזל אב"ד דפ"ק.

ב"ה

הנה בא לפני כבוד הרב החריף ובקי וכו׳ כש"ת מוהר"ר **מנחם מענדל** נ"י בהרה"ג המפורסם הישיש החריף ובקי משנתו קב ונקי מסיק שמעתתא אליבא דהלכתא הרב ר׳ **משה** נ"י **חאייטין** אבדק"ק **בארזנא** ובידו שני חיבורים ממר אביו נ"י. ספר אחד נקרא בשמו **חידושי טהרות** אשר אסף וקיבץ הרה"ג המחבר הנ"ל הרבה חידושי דינים משו"ת האחרונים הנוגעים להלכות נדה ומקואות מאשר לא בא זכרונם בס׳ פתחי תשובה וסדרם בסדר נכון בהשכל ודעת ע"פ סימני הש"ע ועשה ציונים למקור כל דין ודין מהראשונים ופסקי דינים עד אחרון שבאחרונים וגם עשה קיצור מס׳ סדרי טהרה מהנוגע להלכה למעשה להקל על המעיין במקום שבא בארוכה. וספר שני קיצור **פרי מגדים** על שו"ע יו"ד והוא נופת ותמצית דברי ההלכות והדינים המחודשים מספר פמ"ג בלשון צח ונקי ושפתי טוהר אשר ירוץ הקורא בו. ובדעת בזו הרב הנ"ל לזכות למר אביו נ"י להביאם לבית הדפוס ולהפילם בישראל וכאשר עיינתי בהם וראיתי כי פעולתו טובה ורצויה ושניהם כאחד טובים וברורים הם ורפוים

בעזה"י

ראיתי את הספר **חידושי טהרות** אשר בו נאספו כעמיר גורנה כמה פנינים יקרים חידושי דינים משו"ת וספרי האחרונים הנוגעים להלכות נדה ומקואות אשר לא בא זכרונם בס׳ פתחי תשובה וספר **נעם מגדים** על שו"ע יו"ד אשר הפליא לעשותם כבוד הרה"ג הישיש החסיד הר"ר **משה חאייטין** נ"י אבד"ק **בארזנא** עיינתי בהספרים הנ"ל בכמה מקומות וראיתי כי פעולתו טובה ורצויה ותועלת גדול יהיה לרבים לזאת ידי תכון עם הרב המופלג החו"ב מו"ה **מנחם מענדל** נ"י בן הרה"ג המחבר הנ"ל אשר נדב לבו להביא את הספרים הנ"ל לביה"ד לזכות את הרבים ומצוה גדולה להיות לו לעזר ולסעד בכדי שיוכל לבצע מחשבתו הטהורה להגדיל תורה ולהאדירה. ועו"ז בעה"ח יום א׳ א׳ דר"ח אדר תרנ"ה לפ"ק ווארשא.

נאום **יצחק ברי"א הכהן פיינענבוים** מו"ץ דפה

וראוים להקבע בדפוס ע"כ גם אנכי מסכים על ידי הרב הנ"ל להדפיסם וכבר יש תחת ידו הסכמות רבני וגאוני זמנינו שליט"א המשבחים ומפארים פעולתו כי נכונה היא והנני מעתיר לכל אוהבי תושיה ולומדי תורה הנדיבים אשר יהיו לעזר ולתומך בידו למען יהיה לאל ידו לקבען בדפוס ולזכות את הרבים וגם אנכי אקבל בל"נ הספרים כאשר יצאו מביס"ד ברשיון הצענזור כפי חוקי הקיר"ה. דברי המדבר לכה"ת ועוסקיה ועמליה הבעה"ח יום א' א' דר"ח אדר תרנ"ה לפ"ק פה ווארשא.

שמואל זנוויל קלעפפיש מו"ץ דפה

גם אנכי אחרי רואי נודלא מגדולי הרבנים וגאוני זמנינו אשר יצאו במכתבי תעודותיהם לתנות מעלות החיבור הידושי **טהרות** מהרב הגאון החסיד מוהר"ר משה נ"י **חאייטין** הרב אב"ד דק"ק **בארזנא** אשר בן המחבר כבוד הרה"ג החריף איש חמודות מוהר"ר מנחם **מענדל** נ"י מתעסק כעת להוציא המחברת היקרה הלזו לאורה ואשר הספר הלז הוא באמת רב התועלת לכל בעלי הוראה ולומדים. וגם ידיו נטויה להוציא לאורה עוד חיבור יקר ונשא ממר אביו נ"י הרה"ג המחבר שליט"א **קיצור פמ"ג** על שו"ע יו"ד ושני התיבורים המה יקרי הערך כי בהחידושי טהרות הנ"ל אסף וקיבץ כמה דינים מחודשים נחוצים מהפוסקים ושו"ת ראשונים עד אחרון שבאחרונים אשר לא הובאו בפ"ת וגם הוסיף **משה** מדיליה פלפול וביאור רחב בענין המקואות החדשות קלורין לעינים הנחוץ לכל בעל הוראה לעת הזאת. **ובהנעם מגדים** העתיק וזיכך וליבן תמצית דברי ההלכות והדינים המחודשים מספר פמ"ג בשני המחלקות של המשבצות זהב ושפתי דעת בלשון צח ונקי ושפתי טוהר אשר ירוץ הקורא בו להבין בנקל דברי הפרמ"ג זללה"ה בדברים הנוגעים לדינא להלכה למעשה בהשכל ודעת שהוא ממש זכות הרבים כאשר יוציא הרה"ג הנ"ל את שני התיבורים לאורה ולהפיצם בישראל. לזאת הנני מעתיר לכל דורשי התורה ומחזיקיה לומדים ובעלי הוראה שועים ונדיבים אשר יהיו לעזר ולסעד ביד הרב הנוכחי מהור"ר **מנחם מענדל** בן הרב הג' המחבר שליט"א בתמיכה הראויה וברצי כסף כיד ה' הטובה עליהם. למען יוכל לבצע זממו את אשר החל לקובעם בדפוס ולגדרן בעלמא כי זכות הרבים תלוים בהם. וגם אנכי אי"ה אקח הספרים הנ"ל כאשר יצאו מביה"ד כפי המחיר אשר יושת עלי מהרב המו"ל בשמחה.

המדבר לכבוד התורה ולומדיה וזכות הרבים ומחזיקי עץ החיים הבעה"ח יום ב' תמוז שנת תרנ"ה פה ווארשא.

נאום ישראל מרדכי במוהר"ד ז"ל מו"ץ דפה

כן גם לפני בא הרב המופלג החריף ובקי מו"ה **מנחם מענדל** נ"י מעיר **בארזנא** ובידו שני חיבורים יקרים מפניניה ממר אביו הרב הגאון הישיש החסיד מוהר"ר **משה** נ"י אב"ד דעיר הנ"ל מחברת א' על הלכות נדה ומקואות והשני על הפרי מגדים לבאר כוונתו בקיצור נמרץ עיינתי בהם וראיתי כי שניהם כאחד טובים ונחוצים הם הנוגעים להלכה למעשה וכבר התמחי גברא וספרו לפני גדולי וגאוני הדור שי' אי לזאת אף ידי תכון עמו להוציא תפילתי אל הפועל וה' יהיה בעזרו וכודאי מצוה לסעדו ולתמכו למען יוכל לבצע זממו לקובען בדפוס ולהוציאם לאור עולם כדי לזכות את הרבים וגם אנכי אקבל אי"ה ספרים כאשר יצאו מביה"ד כליל בהדרם כפי המחיר אשר יושת עלי וכעת נתתי ד"ק כנהוג. המדבר לכבוד התורה ולומדיה יום ב' ס"ו אדר תרנ"ה פה ווארשא:

פתחי' במוהר"י ז"ל הארענבלאם מו"ץ דפה

הקדמה.

הנה זאת מלפנים בישראל והנהיגו גאוני וגדולי ראשי אלפי ישראל מהראשונים והאחרונים מחברי ספרים לעשות כל א' הקדמה לספרו אשר בו יבאר תועלת הספר ועל מה אדניו הוטבעו ומה ראו על ככה ומה הגיע אליהם. ובדרך זה הלכו גם חכמי הזמן ומחברי דור ודור עד דורותינו אלה הלא המה בספרותיהם. אך אני הדל באלפי אחרי שלא חדשתי כלום בחיבורי זה ואינני אלא כמעתיק מספר לספר. לזאת הנה בשבח ותועלת עצם הספר אין לי מה לדבר כי כבר יצא מוניטון שלו בכל העולם וידוע ומפורסם על פני תבל בכל מקומות מושבות בני ישראל כי רב הוא וראו את האור כי טוב. ונהירנא שראיתי להגאון הקדוש מהרי"א מקאמארנא זצ"ל בעה"מ עצי עדן בהקדמתו לפירושו על משניות שכתב שם שהעיד עליו א' מצדיקי יסודי עולם [כמדומה לי שהוא ר' מיכל מזלאטשוב אך אינני זוכר בבירור ועתה המשניות הנ"ל אינם במחיצתי לעיין בהם] דאכריזו עלי' למעלה דהלכה כמותו משום שלמד תורה לשמה. ומה ראה על ככה ומה הגיע אליו כבר כתב בהקדמתו לא"ח וז"ל יש מהת"ח שזוכים להרבין תורה ברבים עם תלמידים ומגדיים נעשו תיישים ותרב הדעת ויש אשר לא זכו לזה מצאו עזר ותרופה לנפשם שכותבים בעט ברזל ועופרת ושמעתייהו מבדרין בעלמא. כי עט סופר שליח הלב ולפעמים יותר פועל מהדיבור כי הדיבור במקומו וכתב למקום רחוק ולרבים. והוא ע"ד המות והחיים ביד הלשון וזהו הכתב שהוא יד ללשון. וכתב עוד דאם בכל החיבורים שעשה כיון שלש פעמים האמת די לו וטוב מאד עכ"ל ואחרי אשר הגאון המחבר הלז בעומק בינתו ורוחב שכלו ובעולם פלפולו ברצוהו מרחיב וברצותו מקצר. פעם הרחיב בביאורו דברי הט"ז והש"ך וממילא אמשכי' שמעתתא לבאר גם שיטת הגמרא והפוסקים ראשונים ואחרונים השייכים לזה. ופעם קיצר במכוון כי מרוב פשיטותו סמך עצמו על המעיין שיהיה די לו ברמיזא בדרך קצרה כמאמרם רז"ל. בין כך ובין כך קשה לעמוד על סוף דעתו הלכה למעשה כי בעוה"ר בדורותנו אלה נתמעטו הלבבות ונטמטמו המוחות ואנן כאצבעתא בקירא לסברא. ונחשכו הרואות בארובות כי גם אור השמש לא יהל בעדנו מטרדות שונות בגידות הזמן. רק נגשש כעורים באפילה. כעוללים לא ראו אור. ונוסף לזה גם הטעיות מהדפוסים שרבו כמו רבו בו אשר לזאת אם כי רבים משתוקקים לאורו. כבר אמר החכם מה שהרצון חשק אפיסת היכולת עשק. לכן איזה מגדולי המורים דזמנינו עוררו אותי לעשות קיצור מהספר היקר הזה בכדי שיהא ערוך השלחן לפני כל א' לעיין בו ויהיה בנקל לירד לסוף דעתו של הגאון הנ"ל להלכה למעשה. בלי טורח מרובה. והנה שקלתי בפלס מאזני שכלי אם כי המלאכה מרובה אמנם דבר טוב ויפה הוא לפני כי במה יתרצה עבד אל אדוניו אחרי שידעת מך ערכי שאין לי משלי כלום ולא זכיתי לחדש איזה חידושים מדעתי הי תורה והי מצוות דמגני עלן. לכן פן ואולי זכות הגאון המחבר ז"ל יעמוד לי שאזכה להבנות גם אנכי ממנו לזכות את הרבים. לזאת לא נחתי ולא שקטתי לא נתתי שינה לעיני ותנומה לעפעפי עדי אזרתי כגבר חלצי ולקחתי קסת הסופר בידו והשמים עזרוני עדי ב"ה כליתי מלאכתי כלול בהדרו וברכתי על המוגמר ברכת הודאה ברוך עוזר ישראל. משפט הספר ומעשהו הוא. העתקתי כמעט רק דבריו הנוגעים להלכה. אך לא נשללו בזה אף אותן שהשאיר הגאון בצ"ע. באיזהו מקומן שהיה מהכרח לתקן הלשון מפאת שהיה מגומגם או מחמת שקיצר בהמכוון או מצד טעות הדפוסים תקנתיו כפי מיעוט דעתי [ואולי שגיתי באיזה מקום והזזתי דבריו ממשמען הש"ת יכפר ומהמעיינים אבקש לדון אותי לכף זכות פן ואולי אשיב ע"ז כהלכה אך אחת שאלתי אותה אבקש שלא לפסוק מאתו הלכה למעשה עדי יעיינו בפמ"ג בפנים] עוד הוספתי בטובה והעתקתי מהפתיחה כוללת של הגאון המחבר הנ"ל סדר הנהגת השואל עם הנשאל וגם קצת מהכללים מש"ע אשר כלל הוא ז"ל. והנה דרך כלל המחברים נהגו שלשול בעצמן להתנצל א"ע בהקדמתן נגד המדברי עתק על חיבורי זמנינו לומר שלא כיוונו בזה כוונה אחרת כ"א לש"ש ושיהא שפתותיו דובבות בקבר ועוד התנצלות כמו אלה. אמנם הרוצים לדבר תהפוכות אינם נותנים עיניהם ולבם להביט לא על עצם החיבור ולא להקדמתו ולא ישמעו לקול לחשיו כ"א בטרם יכיר החיבור ומחברו שמים אל המדבר פניהם. ונתקיים בהמחברים אלו רק מקרא שכתוב ושחת דבריך הנעימים. לכן לא כן אנכי עמדי לא אעתיק כ"א דברי הגאון בעל פמ"ג מ"ש בהקדמתו וז"ל אם שקלת מליזין ומדברים על מחברי ספרים. על מחברי נפ"ת אומרים שלא ידעו בין ימינם לשמאלם. על מחברי בפוסקים אומרים כי די בחומרת ראשונים ושמא מתיר אסורים. בקבלה. שהוא מקצץ בנטיעות. ובמוסר שים הרבה ואין פונה אליהם ומונחים בבזיון. הנה הבל יפצו פיהם כו' אם באולי נמצאו קצת מרבני גאוני הזמן שאין דעתם נוחה בספרים חדשים החרשתי אמנם אותם הלומדים תורניים הנקראים מערערים ומפקפקים כו' מעטים המה ודבריהם בטלים ויותר הועילו מחברים ספרים בזמנינו מהמלעיגים ומליזים. מי שמדפיס ספר אם ימצא בו איזה דבר טוב ומזכה רבים אין להלעיג עליו ושלא יהיו ח"ו בכלל אלו

דכתיב

הקדמה

דכתיב ואם בחקתי תמאסו. ולמה להבדיל מעשה בוך קורין בכל יום כו' ותורה הקדושה שבכל ספר יש בו חכמה ורפואת הנפש מלעיגים עליו וז"ל השל"ה בדף רמ"ג ע"ב בשם ס' החרדים מאחר שרפואת הנפש דומה לרפואת הגוף. ולפעמים יקרה שרפואה אשר צריך להוציא דמים סך רב יוכל למצוא במיני עשבים דוגמתה וישיגהו בדמים קלים כו' יע"ש והנה בספר לפעמים ימצא בקטן מה שלא נמצא בראשונים. או שמקום הניחו לו או שלרוב פשיטותו ורחב שכלם היה די להם והשמיטוהו עכ"ל עוד כ' לאחד ממחברי הזמן וז"ל שמעתי תלונותיך על שלש כתות העומדים לנגדיך ומעכבים מלהדפיס ספריך בחייך ולא פירשת מי הם ואמנם זה פתרונם. הכת האחת אינם בני תורה וכל ימיהם בתנים כו' ואומרים שאסור לעשות התורה קרדום לחפור בה. אני אומר טוב חופר מבן חפר ושתוק ואל תתן להם דבר. וע' ברד"ק בהקדמה על נביאים וכתובים דשם מבואר שיש לחבר ספרים ולחלקם ביעקב והאומר לא נאה כ"א לו ודכוותיה אין לו שחר. וגם' אנק סופרים בסוף הספר כתב אשרי מי שמדפיס ספריו בחייו ולא ח"ו להיות הכתבים מתבערים בע"פ לאשפתות וזבלים ונשים משלו בהם להבהב תרנגולים ועכברים נייני בהם כו' והכת הזאת מן המיעוט המה וכל ישראל בחזקת כשרות ומחזיקין ידי לומדי תורה. הכת הב' לומדים תורניים אוהבים פלפול של הבל כו' ושונאים איש ישר הולך זאת העלה היעולה תאסוף רעיך ותשחוק עליהם כמ"ש בזה לך לענה לך בת ציון כו' וכת הג' כו' יע"ש עוד מה שהאריך ובייש עוד וכתב הלא אין ראוי לאדם להיות פוגם מחשבתו ח"ו בהרהורי עבירה ודאי טוב יותר להטריד מחשבתו תמיד בד"ת וכדכ' הרא"ה ז"ל באגרתו בראש ס' החינוך וז"ל ומי יתן ותהי' מחשבתי נטרדת בזה כל הימים ולא תשגל ולא תפנה במזמת עמל ואון כו' עכ"ל. ואם הגאון המחבר ז"ל חש לאותן שמליזין על מחברי ספרים עאכ"ו אנו ומה יוסיף תת כח ההתגלגלות שלנו לכן אנן בדידן נעשה ואינהו בדידהו ואני רק תפלה שיעזרני השי"ת להדפיס יתר חיבורי אשר המה בכתובים אצלי:

מאתי **משה** במוה"ר **זאב** זללה"ה חופ"ק עיר **בארזנא.**

סדר והנהגות הנשאל עם השואל באו"ה.

סדר א.

א השואל לא יהיה קטן שאין נאמנות לקטן באיסור תורה [עיין ש"ז יו"ד סימן א' ובפמ"ג שם ובתב"ש שם אות ס"א וס"ב דמירתת מהני מ"מ בעינן קטן חריף שיודע להזהר ואין מוחזק ברוע מעללים] ואף בדרבנן יש דיעות אי דוקא בעינן שיהיה בידם [ע' א"ח סימן תל"ז ס"ד ובפמ"ג שם] דגם השאלה משתנית לפי דברי השואל, ע"כ יש ליזהר בזה:

ב מי שהוא פחות מי"ג שנה אף אם הוא חריף ומפולפל אין ראוי להורות ואם הוא בן י"ג ולא הביא ב' שערות אפשר דראוי. ושתויי יין הסמ"ע בחו"מ סימן ז' אות י"א מיקל ביינות שלנו ברביעית אבל שכור לא ועט"ז שם ובתה"ד סי' מ"ב לידד בזה וכתב דמשמע שאין לחלק. וכמ"א באו"ח סימן נ"ט סק"א דבסעודת שמחה [כגון ביו"ט] אף אם שתה יין בתוך המזון אין להורות. ודבר המפורש בתורה שהצדוקין מודין בו אין איסור. אמנם רוב הוראות שלנו אין צדוקין מודין ע"כ יש ליזהר:

ג כשמורים הוראה בחמץ בפסח יזמין מקום מיוחד כשירא שהוא חמץ יניחם שם ולא יטלטלם ביו"ט [א"י סימן תמ"ו אות ד'] ומש"ש דרוב הם הומרות א"י מה בכך דמ"מ אסור בהנאה ואין ראוי לכלום. ומה דהא"ר שם כתב דכ"ז שהוא בידו ראוי לילך ולהניח במקום שירצה י"ל זה במוקצה שיש בו צורך משא"כ זה אסור בהנאה. וא"כ ה"ה בשבת כל השנה בב"ת דאסור בהנאה ישליך מיד כשיאמר המורה שאסור. ובאיסורי אכילה רשאי להניחם במקום שירצה. ועצמות שנתפרקו בשבת ומראין לחכם הוה נולד וישליך מיד למ"ד נולד אסור בשבת או ביו"ט:

ד הרב לא יקח בשר מהוראה מכשירות לבד משום חשדא. עיו"ד סימן י"ח ובט"ז ס"ק ט"ו הידוע דין דאם אירע הוראה בשחיטה לא יורה לעצמו משום דאתחזק איסורא וכ"פ בתבו"ש בסימן ח"י. ונדה להורות לעצמו י"ל דלא אתחזק מיקרי שדמיה פוסקין וחזקה העשוי להשתנות לא הוה חזקה והעד לזה דנאמנת בעצמה. כללא דמלתא חזקה ואין בידו אסור להורות לעצמו. ובמלתא דרבנן היכא דאתחזק איסורא מסתפק הפמ"ג. אתחזק איסורא ואקבע איסורא חדא הוא. והנה בראש האשה רבה בעיא דלא אפשיטא בע"א נגד חזקה ואין בידו. ובדרבנן ספיקו לקולא. וי"ל דה"ה להורות לעצמו כה"ג בדרבנן שרי:

ה חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר [עיו"ד סימן רמ"ב בש"ך בקיצור הנהגת או"ה אות א'] ועכ"פ צריך להודיע לשני. ואם בע"ש קודם בה"ש שאל לחכם ואסרו ואחר ביה"ש חזר וראה שטעה בדין מפורש או שבא חכם אחר והתירו י"ל דהוה מוקצה כיון שסמך ע"ד חכם שאסר

שאכר [ועיין או"ח סימן תנ"ח בט"ז סק"ט ובפמ"ג ליו"ד סימן נ"ט בשפ"ד אות י"א]:

ו מותר להורות הוראה בלי שיאמר הטעם קודם ברכת התורה [עיין א"ח סי' מ"ז וסימן פ"ה ס"ב] ובמרחץ אסור אם לא לאפרושי מאיסורא [עיין יו"ד שפ"ד סעיף א' דאבל יכול לפסוק או"ה אם אין אחר אלא הוא]:

ז לברר הוראתו יכול לטעום מידי ממה שהורה [עיו"ד סימן רמ"ו סעיף כ"א בהג"ה שם דשרי לת"ח למיטעם מידי מהוראתו כו'] ולטעום בלשונו אימתי מותר בדבר איסור עיין יו"ד סימן מ"ב בש"ך אות ד' בטעימת הכבד דמותר יעו"ש ובפמ"ג שם ובסימן צ"ח אות א' וצ"ל סימן מ"ז ומ"ח במאכלות אסורות דבעינן טעימה לבלוע אף באיסור דרבנן א"א לישראל למיטעם ואקפילא לא סמכינן האידנא, הא דהיתרא סמכינן, וא"כ המורה שטועם להתיר לנודר וצריך לבלוע קצת איך יעשה עם הברכה ע' א"ח סימן ר"י במ"א אות ו' ואות יו"ד דהכי נמי טועם לידע, ע"כ או יבלע רביעית או יברך על ד"א תחלה דמ"מ נהנה:

ח כשפעם מחמיר בהוראה ובאותו הוראה פעם מקיל בה"מ או צורך אורחים יעו"ש וכדומה ראוי לפרסם הטעם מפני מה מקיל [וע' בפמ"ג ביו"ד בהנהגת או"ה אות ה']:

ט כל היכא דהרב אומר וכן עיקר תו אין לצרף דעת המחבר ולעשות ממנו ס"ס, ובמקום שכותב וכן המנהג משמע דעתו רק להחמיר ומ"מ אפשר שיצרף דעת המקילין לס"ס, וכש"כ היכא דמתיר בה"מ שיש לצרף דעת המתיר:

י אם יראה שדבר תימא הוא בעיני העולם למה הורה כן יודיע להם וכדלעיל אות ח':

סדר ב

א בענין תחיבת כף חולבת לקדירה של בשר או להיפוך או כף טריפה לכשר. יחקור אם היה הכף ב"י ובמה שימשו, כי אין נקרא ב"י אא"כ שימשו בכ"ר ולא מכ"ש ולא ע"י עירוי, דאז א"צ ס' אלא נגד קליפת הכף. וכף טריפה אף שנשמשו רק מים תוך מעל"ע חנ"נ וצריך תבל"ע מהימוס המים משא"כ כף חולב א"צ מעל"ע כ"א מבישול החלב ובשר:

ב עוד צריך לחקור כמה הי' חלב או חמאה בקדירה עד"מ אם הי' תבשיל בקדירה חולבת ירקות וכדומה ומעט חמאה בתוכה ותחבו כף לשם ומשם לבשר א"צ לשער כ"א לפי"ח כבסי' צ"ב בט"ז ס"ק כ"ד ובפמ"ג שם. אין המדומע מדמע אלא לפי"ח בהיתר ולא חיישינן שמא הכף בלע רק מחמאה [וע' א"ח סי' תס"ז בט"ז אות י"ז] ואם יש ס' בתבשיל א' נגד החמאה אז א"צ בתבשיל בשר אח"כ ס' נגד חלק המעט ג"כ דשומן וחמאה לאו לטעמא עבידי [עסי' צ"ח בט"ז ס"ק י"א]:

ג וכן אם בקדירה חולבת בשלו תוך מעל"ע בשר יחקור במה שימשו בה אם ע"י עירוי לבד כשר הבשר כפי דעתי בסי' קל"ז בש"ך אות ס' שיש בתבשיל ס' נגד קליפת הכלי לבד קערה שרחבה ואינה גבוה ליכא ס' נגד קליפתה כבסי' ס"ט בש"ך אות ס"ה ובפמ"ג סי' פ"ז נתבאר מזה:

ד אם שימשו תוך מעל"ע בכבישה שהי' עומד בה חלב מעל"ע ולאחר שהורק החלב בשלו בה בשר תוך מעל"ע משערין בכולה ובפמ"ג סי' ק"ה בט"ז אות א' נתבאר דיש ד' חילוקי כלים, כ"ח, וכ"ח גלייזירט, [illegible] ומתכות, ויש מחלוקת בשל מתכות אם בולע בכולו בכבוש ועסי' ס"ח בש"ך אות נ"ג בעירוי, ומ"מ בכבוש בכלי מתכות מידי ספיקא לא נפקא, ובאיסור דרבנן יש לצדד בזה בה"מ או בע"ש והמורה ידין כפי דעתו ושם נתבאר דין כבישה ע"י ציר וחומץ בכלי, ודין כלי זכוכית:

ה מעשה הי' שהביאו לעכו"ם בבית ישראל מאכל של רוטב חם בכלי ואכל ואח"כ לקחו הקדירה והדיחוה וחממו בה מים ומאותן המים נתנו לכמה קדירות של רוטב עם בשר ואח"כ בשלו בקדירה ההיא לאקש"ן ע"ש וה"מ והתיר הקדירות של רוטב ואסר הלאקשי"ן כי הקדירה לא בשלו בה רק שעירו מכ"ר המאכל לקדירה וע"י עירוי אינו אוסר רק כ"ק ובהמים יש ס' נגד הקליפה כדלעיל באות ג', ולא חיישינן שמא נשתמש גם בכ"ר דסתם כליהם אינם ב"י, ואף אם הי' קערה דליכא שם ס' נגד הקליפה כדלעיל מ"מ קיימא לן בסימן צ"ב בש"ך וט"ז ס"ק י"ד וס"ו דלח בלח בה"מ בשאר איסורין לא נ"נ, וכאן הפליטה מקדירה למים הוה לח בלח וכשנתערב לרוטב חזר להיתרו כי עכ"פ ל' יש במים נגד דופן הקערה ואין המדומע כו' [בה"מ יעו"ש] ויש ברוטב ס' נגד זה, וליכא למיחש שמא בשלו בה חלב תוך מעל"ע ובב"ח אף לח בלח נ"נ משום דסתם כלי [illegible] כו' ועוד דבשר טריפה עם חלב י"א דלא נ"נ מ"ה, ועוד דבמים עכ"פ ל"ח בב"ח ובה"מ עכ"פ יש להתיר, ועש"ך סי' צ"ד ס"ק כ"ב וסי' ק"נ ס"ק י"ח, משא"כ הלאקשי"ן אם כי בהלאקשי"ן יש ס' נגד הקליפה אעפ"כ מטעם זה לחוד לא רצה להתיר משום דיש כאן קצת ס"ס לחומרא שמא שימשו היום בכ"ר ושמא כ"ש, וכ"ש עירוי מבליע בכולו [עסי' ק"ה בט"ז סק"ד] ולא הי' ה"מ בהלאקשי"ן כ"כ לכך אסר אותם:

ו יחקור על כל הדברים שאין נבלעים בכלי כ"א כ"ק כמו מליחה כ"ק בסי' צ"א בש"ך אות ח"י ובסי' ס"ט סעי' ס"ז, ובט"ז וש"ך אות ל"ט וס"ד ובכבוש בציר וכדומה (ע' בסי' ק"ה מזה] ואפילו ע"י הרבה עירוי אם אב"י די בקליפה כמו שעל"ר, ובהרבה עירואות ביום אחד י"א דבלע בכולו:

ז ישאל עוד אם שמשו בכ"ר בשר או חלב אם הי' היס"ב כי אם אין יס"ב חשיב כצונן, אי בכ"ש יס"ב בה"מ יש להתיר עט"ז סי' ק"ה אות ד' ובש"ך שם ומ"ש בפרי מגדים שם:

ח יחקור עוד אם התבשיל הראשון אין נטל"פ בתבשיל זה עד"מ אם בשלו בשר נבילה בכ"ר עם מים היום ותחבו בו כף ואח"כ תחבו הכף לתבשיל דבש בכ"ר כבסי' ק"ג ס"ד ובט"ז וש"ך אות ז' וי"ד ואע"ג דמים נ"נ לדידן מ"מ אין הנאסר יותר מאוסר כבסי' ק"ו ס"ד ובש"ך מ"ו ובט"ז למ"ד יעו"ש ואף למ"ד נטל"פ מתהו הוה לענין חמץ ל"ד לכאן:

ישאל

ט ישאל עוד לדינים המוזכרים בי"ד סי' ק"ג סעיף ה' אם היתה הקדירה מודחת דסות אין נפגם ומ"מ א"צ ס' כ"א נגד הסות ביתר, ובאיסור המים נ"כ אם אין בהם ס' נגד הסות ובסעיף ז' שם לענין ליגת לילה וע' בט"ז אות י"ט ובפמ"ג שם:

י דבר זה ידוע דדבר חריף לא שייך ביה נטל"פ באב"י גם לא אמרינן בי' נ"ט בר נ"ט דהיתרא, והיינו אם הטעם הב' בחריף הא טעם ב' באינו חריף ומשם לחריף כבר נקלש וצריך המורה לחקור אם הוא נקרא חריף או לא כבסי' צ"ו בט"ז אות ט' פירות חמוצים כמו פלוי"מן וכדומה יש להתיר בה"מ ועמ"ש בפמ"ג שם וה"ה נטל"פ כה"ג ובצלים שבלקן עם מים אזלי חריפותייהו כמבואר שם בפמ"ג:

יא זה שאמרנו דאם בישל מים בכלי היתר מונין מבישול הבשר לא ממים בתנאי שלא בישלו כ"א מים הא בישלו חומץ וכדומה תוך מעל"ע מבשר ישתנה הדין כמבואר בסי' ק"ג בש"ך אות ח"י ובסי' צ"ד אות כ"ב ובקכ"ב אות ב' ובט"ז אות ב' ובפמ"ג בסי' צ"ד וק"ג נתבאר:

יב אם קדירה נפגמה בלינת לילה או כף כה"ג ותחבו מבשר לחלב ונספק וא"י אם הי' ס' לכאורה הוה ס"ס שמא לינת לילה פוגם ושמא הי' ס', וי"ל דל"ד לק"ג ס"ז דשם רק מדרבנן ולא בשל תורה לומר דליהוי ספק גמור כי הלכתא דמעל"ע בעינן:

יג בתחיבת הכף לקדירה יש משערין בב' קוואר"ט או לעת הצורך בקווארט וחצי, ואין חילוק בין כף עץ ומתכות או חרס, ומסתמא דרכו לתחוב עד ראש הפגול, עש"ך סי' צ"ד אות א' ובפמ"ג שם ואף בדרבנן לא מקילינן בסתמא דדרך הוא בכף אבל אם אומר ברי לי שלא נתחב כ"א מקצת מעט מכף משערין ס' כפי ראות עיני המורה ואף דמלתא דלא רמיא כו' יש לפקפק בו מ"מ ניכר הוא ע"פ הרוב ויש בו רושם עד היכן נתחב:

יד אע"ג דקי"ל דגבי מתכת נמי לא אמרינן חם מקלתו חם כולו כבסי' צ"ז בש"ך אות ג' מ"מ כף חדש מתכות שמימשו מקצת בכ"ר ותחבו אח"כ כולו לקדירה של בשר וכדומה יש בו מהעיון עש"ך קכ"א אות י"ז ומ"א סי' תנ"א אות כ"ד ובפמ"ג בהל' פסח נתבאר זה, לכן המורה יחקור ע"ז:

טו דעת המג"י בת"ח כלל נ"ג אות ג' דכלי שיש תקנה בהגעלה אף אם בלע בכ"ש הוה לכתחלה יעו"ש שהאריך והעלה דצריך הגעלה ולפ"ז יש לעיין בכלי היתר שנתחב לאיסור אב"י דשרי, אם הוא עץ ראוי להגעיל דמש"ל לכתחלה אסור וכמדומה שאין העולם נוהגין כן:

טז כפ"ל מהני אף בב"ח ר"ל שבישלו בב"ח יחד ונאסרו ואחר מעל"ע בשלו בה היתר שרי כמ"ש בפמ"ג ביו"ד דאף בב"ח טעם פגום בתבשיל בשל ברוב ולא זה הוא סכ"ע דאסרה תורה:

יז האיסורים השכיחים בינינו הם איסורי אכילה לא איסורי הנאה מלבד בב"ח וחמץ בפסח, ואם הוא בב"ח צריך המורה להודיע להשואל שאסור בהנאה ויחקור אם הוא ד"ת או דרבנן כמו בשר חיה או עוף או כבוש ומליחה דהני דרבנן נינהו ואין אסורין בהנאה כמבואר ביו"ד סי' פ"ז והולכין בספיקן לקולא בנספק כבסי' נ"ח ס"ב וק"ה ס"א, ספק כבוש בב"ח מותר ומ"מ אסור לבשל אח"כ דהדר הו"ל ספק תורה ולא אמרינן הואיל ואשתרי כו':

יח ואם בשלו אח"כ אסור בהנאה ואף למ"ד ספק תורה מדרבנן לחומרא וכדרבנן שרי בהנאה הא בורכא כיון דמשום ספק תורה אסרה מה לי אכילה ומה לי הנאה:

יט בב"ח יתקור אם הי' דרך בישול או טיגון כמו חמאה בשומן ע' מהר"מ שי"ף ז"ל בסוף חולין ובתורת השלמים בס' סולת למנחה כלל פ"ה דין ג' דלא היה בכלל בישול ואין אסור בהנאה:

כ וה"ה חם בחם בלא רוטב כגון חתיכת בשר שנגעה בגבינה דנאסרו לא הוה מ"ה כ"א מדרבנן דלאו דרך בישול הוה ואין אסור בהנאה:

כא גם עירוי שלא נפסק הקילוח מבשל כ"ק ואסור בהנאה בב"ת ונפסק הקילוח בלע ומותר בהנאה עש"ך סי' ק"ה אות ד' ובמ"א א"ח סי' תס"ו אות ל"ג משמע דעירוי שנפסק הקילוח הוא רק חומרא בעלמא היינו מדרבנן ובפמ"ג סי' ס"ח נתבאר:

כב דבר המעמיד או דעבידא לטעמא אפילו באלף לא בטל. והוא לאסורים מחמת עצמן כבסי' צ"ח ס"ט וסי' פ"ז סי"א. ובב"ח ע"י כבישה או מליחה לא הוה איסורן מחמת עצמן אבל ע"י בישול צ"ע עש"ך סי' פ"ז אות ל' אבל אסור מעצמו ממש אף דרבנן הוה מעמיד עש"ך סי' צ"ח ס"ק ל"א:

כג דבר הבלוע כחוש אינו יוצא בלי רוטב. בב"ח כה"ג יש בו מחלוקת בסי' ק"ה בש"ך אות י"ז וט"ז י"ג עש"ש וחהר"ל בבשר עוף אי כבוש עמ"ש בפמ"ג סי' ק"א בש"י וש"ך אות ג':

כד צריך לחקור בב"ת במה שימשו בקדירה תוך מעל"ע אם חלב או חמאה או נסיובי דחלבא. למשל אם שמשו בכלי חולבת חלב ואח"כ הי' נקי ושמו בו בשר רותח יבש ממש וקדירה נ"כ רותחת. אם נאמר חלב הוה כחוש בודאי אין אוסר יותר מכ"ק מבשר. וחמאה שמן בודאי ע"כ צ"ע אם אסור כולו ונסיובי דחלבא ודאי כחוש הוא. והמעיין היטב בש"ך סי' צ"ב סק"ג יראה דחלב [בקמץ] יש בו דיעות אי הוה כחוש או שמן משום דיש בו כח חמאה וחמאה ודאי שמן ונסיובי דחלבא ודאי כחוש והמעיין בסי' ק"ה בש"ך אות כ"ג שם נתברר דבר זה דבכלי שבלע שמן צ"ע וכחוש אין אוסר יותר מכ"ק בלא רוטב ולכן המורה צריך לחקור ע"ז ומיהו חלב י"ל דהוה ס"ס שמא הוא כחוש ושמא כלי אף שמן אין אוסר יותר מכ"ק:

כה גם יש נ"מ דחם בחם בלא רוטב דצריך נטילה וס' ועש"ך סי' ק"ה אות ט"ו ובפמ"ג שם דבכחוש הנטילה מדינא ובשמן חומרא בעלמא ונ"מ להקל בספיקו אם נפלה נטילה זו לתבשיל אחר וא"י אם יש ס':

כו בנסיובי דחלבא יתקור לענין איסור הנאה ולהקל בספק

בספק כמבואר בסי' פ"ז ס"ח דמי חלב אין איסור מה"ת כ"א מדרבנן:

כז אם נפלה חמאה לתבשיל שנתבשל בקדירה בשר ב"י ויש ס' נגדו צריך לינון להפריד האיסור כבסי' צ"ח בפ"ז סק"ז ובש"ך ס"ק ס"ז דצף למעלה משא"כ חלב כה"ג. ושומן וחלב לאו לטעמא עבידי ובטילי בס' כבסי' צ"ח בפ"ז אות י"א:

כח ומסתברא דשומן הנקלט מע"ג החלב שנקרא שמעטענ"ע כחמאה יחשב. ושמן הוא ומפעפע ויוצא מחתיכה לחתיכה בלי רוטב:

כט יחקור בב"ח אחר נ"ט בר נ"ט דהיתרא כמבואר בסי' צ"ה וצ"ו ובדבר חריף דלא מהני נ"ט בר נ"ט היינו אם הטעם הב' בחריף הא אם כבר נחלש בב' טעמים מקודם שבא לחריף שוב אין אוסר בחריף וכ"ש בר נ"ט בעינן דוקא טעם א' הוקלש בכלי וב' באוכל הא בכמה אוכלין ואף תחילה באוכל ואח"כ בכלי לא הוה אלא טעם א':

ל ומה"ש כשבישלו מים בקדירה ב"י ונשפך על כלי חולבת או להיפוך שרי דהוה נ"ט בר נ"ט עש"ך צ"ה אות ה' וט"ז אות י"ג וגם שם חומרא בעלמא. אבל נשפך עליו או ניתז ע"ג הכלי מים נקיים שרינן לה ואם נשפך חלב או רוטב על האפר והושיבו שם קדירה חמה או אף אם נשפך תחת הקדירה בשולים המלוכלך שם באפר עפ"י צ"ה סעי' ד'. ולצורך ה"מ וע"ש אפשר להקל עמ"ש בפמ"ג שם ובפרט בב"ח דהוקלש קצת מקודם:

לא יודע לו שהקדירה אסור לבשל בה אפילו לעכו"ם כבסי' צ"ד בפ"ז וש"ך אות ד' וי"ב. והכף הנאסר אפ"ל דשרי להניח בו עמ"י כלל ע"ו ופ"ה ובאין צורך אף הכף אסור למידי דאכילה ושתייה לעכו"ם ואף אפר מבב"ח אסור בהנאה דמנקברים הוא:

לב בב"ח אף שלא כדרך אכילה והנאה לוקין עליהם מ"ה שלא נאמר בו אכילה כ"א לא תבשל ע' רמב"ם המ"א פי"ד ה"י וי"א אבל נטל"פ מהני אף בב"ח. שאם בשלו בב"ח ממש ביחד ולאחר מעל"ע בשלו בה היתר מותר. ונ"מ במלקות לענין פסולי עדות:

לג צריך לחקור בדין חנ"נ כי בב"ח הוא מה"ת ובשאר איסורים מדבריהם. ונ"מ להקל בספיקן ולא בלא או ע"י כבישה ומליחה וכדומה כבסי' צ"ב ס"ד בהג"ה וסי' כ"ב בש"ך אות יו"ד ושאר דוכתי טובא ואלו בב"ח לא בלא מה"ת נעשה נבילה כמ"ש הש"ך בסי' צ"ב אות ט"ו וגם כבוש ובשר עוף בחלב ומליחה יש להחמיר בב"ח יותר משאר:

לד ואם חתיכה נכבשה בחלב מעל"ע והיא ר"ל ונתערבה באחרות ונתבשלה אח"כ למ"ד תהר"ל בב"ח דוקא הנאסר מ"ה ולא בבשר עוף וכבישה וכמ"ש בפמ"ג ליו"ד סי' ק"א במ"ז אות ג' נתבטלה החתיכה אף דעכשיו ר"ל ע' בסי' ק"ב בש"ך וט"ז י"א וי"ב. ול"ד דשיל"מ דה"ה כל דברים החשובים ע' בפתיחה להל' תערובות. ואף למ"ד דעוף וכבוש וכדומה מקרי ר"ל וכמ"ש שם בסי' ק"א בט"ז סק"ג יצויר זה דמתחלה מותרת החתיכה בהנאה ונתבשלה מותרים כולם בהנאה דלא הוי' ניכר מעולם לענין הנאה. ועמ"ש שם בסי' ק"א בש"ך סק"ב דגם לענין הנאה חשר"ל אינה בטילה ובש"ך סי' ק"י סק"א דודאי אין ביטול לחנאין. ויצויר זה עוד כגון חתיכת צלי אצל האש או רותחת שהעבירו מעל האש ונשפך עליה חלב וכדומה דבצלי נאסר כ"כ בכחוש כבסי' ק"ה סעי' ד' ה' ונתערבה בטילה דכ"נ אין ר"ל ואח"כ נתבשלה עם שאר החתיכות בטילה היא אף דחתיכה נאסרת כולה בבישול דאין הגעלה באוכלין הואיל ואין ניכר החתיכה ר"ל מעולם בטילה היא:

לה בשאר איסורין דבר הנאסר כ"ק או נטילה לא אמרינן ביה חנ"נ ודבוק כבסי' צ"ו בש"ך אות ט' יע"ש משא"כ בב"ח כה"ג:

לו מה שנוהגין שתולין לייבש בשר ולמטה מבשלין תדיר חלב הואיל והזיעה אין יד סולדת למעלה כמבואר בפסקי מהרא"י סי' ק"ג א"כ יש ליזהר עכ"פ שירחצו הבשר היטב כי עכ"פ יש זיעה מחלב אלא כל שאין היס"ב אין נבלע ודבר דלאו אורחי' למיכלי' בלא הדחה שרי. ואם נתבשל בלא הדחה ותמיד הי' עולה הזיעה חוכך להחמיר כי א"א לשער ב"ס:

לז דע הא דביו"ד סי' צ"ב ס"ח בהג"ה, הוא מתשו' הרא"ש דזיעת המשקין כמשקין. אבל זיעת האוכלין כמו חֵלֶב מהותך אין זיעתו כמוהו א"כ אם הי' עומד מחבת עם חלב מהותך ולמעלה הימנו דבר היתר והזיעה עולה אפילו היס"ב בזיעה אפשר דיש להתיר דזיעת אוכלין אין כמוהו. ובשו"ת משאת משה חיו"ד העיר בזה לענין לשתות טיטו"ן מנר של חלב. וכתב אמ"ש המרדכי בפ' כ"ה דאסור לערות מכלי שמן לנר של חלב. דוקא שהעליון שמן הוה ניצוק. וע' ש"ע יו"ד ק"ה ס"ג לענין שומן לנר דולק וע' ט"ז וש"ך שם ובפמ"ג:

לח ולפי הנ"ל בס"ק הקודם יש לדון בשר יבש שהיו תולין למעלה ע"ג מאלי"ן ועשן עולה למעלה מתבואה חמוצה ולא הדיחו הבשר ובשלו בפסח כך דחמץ במשהו. י"ל זיעת אוכלין אין כמוהו. וראיתי בשו"ת ח"ל בסי' ק' ביי"ש ממאלץ דהביא תשו' הריב"ש סי' רנ"ה דזיעת החמין כחמין. י"ל במשקין ולא באוכלין. ומיהו התם עולה ממש משא"כ כאן אפשר דכ"ע מודים דבאוכלים אין הזיעה העולה למעלה כמוהו. ועח"י ה"פ סי' תמ"ב אות ד'. ובשו"ת מ"ב סי' כ"ח הביא תשו' הרא"ש כלל עשרים סי' כ"ו דין דמחבת כו' שהובא ביו"ד סי' צ"ב ס"ח. וצ"ע דהתם זיעת משקין. ולדינא יש לעיין. ויי"ש חמור מזה [ע' פתחי תשובה סי' צ"ב סק"ה]:

לט בדין דם יחקור איזה דם ד"ת אסור ואיזה דרבנן אסור ונ"מ להקל בספיקו. ובפמ"ג ליו"ד מבואר דדם בכ"ר קיל מבכ"ש דבכ"ר הוה סד"ר לשער בס' בספק אם נפל אם לאו משא"כ כ"ש אין מבשל כ"א מפליט ומבליע הו"ל סד"א. וכן עירוי שמפסיק הקילוח חמיר מלא נפסק כי זה מבשל וזה מבליע כ"ק. ולמ"א בא"ח סי' תש"ז איננו כן יע"ש בס"ק ל"ג:

מ"ם. קי"ל דם שבישלו ומלחו דרבנן ומקילין בספק ציר עש"ך סי' ע' ובדוכתי טובא ודם הנבלע ע"י כבישה מבואר בפמ"ג ליו"ד סי' ק"ה בשפ"ד אות ב' דהוה ד"ת דכבוש מפליט ומבליע ולא מבשל. ודם הכבד נתבאר בסי' ע"ה

ע"ה וע"ג בשפ"ד אות י"ל וח"י דבמחלוקת שנויה ורוב הסכימו דהוה דרבנן אפילו פירש לחוץ. ודם שבשמפונת הוה כנוס וד"ת אסור:

מא בסי' ס"ו מבואר דדם טמאים נמי אסור משום דם וחייבים עליו כרת ומלקות. ואם בשלו נשאר רק איסור טמא מ"ה. דם הנפש בכרת ודם האיברים שפירש בלאו:

מב אמ"ה הוא בסי' ס"ב. ואסור ליתן אמ"ה לב"נ. ואף בטמאים נוהג בב"נ דין אמ"ה. ואף עוף ובשר מהחי נוהג בב"נ ושם בפמ"ג במ"ז אות א' נסתפק אי שייך ביטול ברוב ליתן הכל ביחד לב"נ יעו"ש:

מג אמנם ליתן א' מהם לב"נ זה וא' לב"נ אחר י"ל אף בנתערב חד בחד מותר ליתן להם כ"א בפ"ע דספק תורה למ"ד דהוא רק מדרבנן אסור. לב"נ משרי שרי:

מד בסי' כ"ז נתבאר דין חותך בשר מן מפרכסת ושיש לאסור למכור הבני מעים מבהמה שנתנבלה בשחיטה לב"נ משום דלא מסני מידי לישראל. יעו"ש:

מה אבר ובשר המדולדל ואין יכול לחיות צ"ע אם מותר להושיט לב"נ לאחר שחיטה ע' בפמ"ג ס' ס"ב בשפ"ד אות ט':

מו דיני חלב מבואר בסי' ס"ד. ובעוה"ר כעת עתה אין לומדין דיני ניקור ומצוה לכל וראוי לכל מורה אם באפשר לו ללמוד וטוב לו:

מז ג"ה הוא בסי' ס"ה וגופו אין אוסר טעמו. וש"ה גיד ושמנו של אמ"ה אין אוסרין טעמן ובסי' ס"ב בשפ"ד אות ד' מבואר דצ"ע בזה:

מח יבש ביבש במינו חד בתרי בטל אף מדרבנן כבסי' ק"ט. ושלא במינו מדרבנן בעינן ס'. ובאיסור דרבנן לידד הש"ך שם דשלא במינו ביבש א"צ ס'. אבל בלח שלא במינו מה"ת בעינן ס' דטכ"ע ד"ת. ובמינו מדרבנן. ואף באיסור דרבנן בלח במינו צריך ס' כדמוכח בכ"ד:

מט ומהו מינו וא"מ. כל שצריך ס' בטעמא תליא מלתא וכל למעלה מס' בשמא תליא מלתא כמ"ש בש"ך סי' צ"ח אות ו' ובט"ז ד' ובפמ"ג שם מבואר איזה נקרא חלוק בטעמו. וכבד ובשר וכלומה אי הוה ב' מינים. ובפתיחה להל' תערובות נתבאר זה:

נו"ן. מסתימת הפוסקים וממ"ש הר"ב בסי' נ"ב משמע דיבש ביבש לא אמרינן חנ"נ אף שנתערבה חתאר"ל חד כשירה בתרי של איסור לא אמרינן בי דליהוי כולה איסורא אלא כל שניתוסף אח"כ והוה רוב היתר שרי. ומיהו ספק בעודה רוב איסור י"ל דהוה כולה איסור דאם ביתר אמרינן דנהפך כולו היתר ומ"ה מותר כולו לאכול אף לאדם א' רק ממדת חסידות אין לאכול כדאמרינן בסי' ק"ט. אמאי לא נימא כן באיסורא. וע' בזה בפתיחה מהל' תערובות:

נא הא דטכ"ע הוא ד"ת הוה ודאי ולא ספק כמ"ש בפמ"ג בפתיחה הנ"ל דאין לעשות ממנו ס"ס:

נב בדין דשיל"מ דאפילו באלף לא בטל. צריך לידע איזה מיקרי דשיל"מ ועש"י ק"ב וסי' ק"י בש"ך אות כ"ו וכ"ז. ובא"ה סי' תמ"ז אות מ"ס במ"א שם ונשל"פ בדשיל"מ י"ל דשרי. דדוקא משום חומרא דחמץ החמירו בנשל"פ הא בדשיל"מ אף דאוסר במשהו מ"מ נשל"פ שרינן בי' ואם בקדירה שאב"י לענין נדרים וכדומה י"ל דאף למ"ד טעמו לא בטל בדשיל"מ כה"ג דהוה ספיקי טובא יש להתיר. אלא אפילו בדבר שיש בו ממשות ונשל"פ בתבשיל י"ל דשרי בדשיל"מ:

נג נמצא כל איסורים הנהוגים ושכיחים בינינו יש מהם בטילים ע"פ רוב בס' ויש בק"א כמו חלה ביו"ד סי' שכ"ג ויש דאפילו באלף לא בטל. והא דבד"ח אינו מועיל נשל"פ דאב"י נראה דהוה מה"ת:

נד התוחב כף איסור לתוך היתר של חבירו. שוגג פטור ומזיד חייב לשלם דבא"מ י"ל דגרם העפש והו"ל היזק ניכר וצ"ע:

סדר ג'

א המורה כשיבא לפניו איזה הוראה יעיין בספרים ולא יורה בע"פ. ולא יבוש מהמלעיגים באומרם כי הוראה צריכה להיות מיד בזריזות ולא בעצלות. וטוב להתבודד ולייסב בדעתו. כי ברבים זה אומר בכה כו' וגם מפני הבושה כו'. והמורה שלא ע"פ ספרים הוה כמורה הלכה בפני רבו ח"ו. וודאי אם יודע שהאנשים אשר אתו שלמים הם אתו ויודו על האמת מצוה להתיעץ ברבים משא"כ אם אינו כך. ולא יכעוס המורה כי אמרו חז"ל בא לכלל כעס כו' ואשרי מי שמונע עצמו מהוראה טוב לו. ובעו"ה ת"ח עכשיו עניים והגזלה מרובה כי לפנים המלבושים הי' בזול וגם אכילה כמאמר הכתוב גז כבשים ללבושך ודי חלב עזים ללחמך ועתה בעוה"ר הדורות חלושים והמלבושים דוקא בגדי יקר וצריכים למכור עצמם ולישא עול הוראה על שכמם. ודי בהערה זו:

ב צריך לעיין בכל דיני ס"ס המבוארים ביו"ד סי' ק"י ובספק דרבנן איזו הוה דרבנן ואיזו ד"ת. ועש"ך שם בסוף הסי' מה שהזהיר בזה:

ג הלמ"מ יש בו חלוקת אי אמרינן ביה ספיקו לחומרא או דוקא מה שכתוב בתושב"כ ממש בזה הוא ספיקו לחומרא ע' בתוס"ש סוף הל' ס"ס וע' בשיורי כנה"ג א"ח סי' ק"ס בהגהת הב"י אות כ"ג ובשורש השני להרמב"ם והרמב"ן יעו"ש:

ד ס"ס לחומרא בדרבנן מבואר בפמ"ג ליו"ד סי' ק"י בקו"ה ומהודשים יע"ש:

ה עובדא בא לידו באווזא שהיו הדקין סרוכין לעור הבשר ואצל הסירכא הי' מונח כיס בשר ובתוכו מוגלא ותחת הכיס ומצא בו עצם קטן דמות לו כמו עצם מהצלעות של עוף ואפשר שהוא בא מבחוץ ויש לעיין בו טובא. הנה ביו"ד סי' מ"ב ובשאר דוכתי מבואר דסירכא אינה פוסלת כ"א בריאה וגם בט"ז אות א' מבואר דיש מטריפין ומידי ספיקא לא נפקא. ומ"מ כשר הוא מאחר שהמחבר והר"ב מסכימין להכשיר. וכאן יש ריעותא דהעצם שנמצא סמוך בכיס אצל הסירכא. ועצם לחוד לא הי' מטריף. די"ל מצלעות הוא. ועט"ז יו"ד סי' נ"ט אות כ"ג וכמ"ג שם. ואין חילוק בין עצם בהמה או עוף ולומר שמחמת שמכין הבהמה נכרת עצם. דמגלן זאת. אבל כאן נצטרפו ב' הספיקות יחד בעוף זה. שמא הלכה כמ"ד דסירכא פוסל

בשאר

בשאר איברים. ושמא עלה זה מבחוץ בא. ואף דאין ב' הספיקות מענין א' שפיר הוה ס"ס מטעם רובא וכדומה ואף את"ל כיון דהמחבר והרב פוסקין להיתרא תו ליכא כאן ספק מ"מ כה"ג שיש כאן ריעותא בצד הסירכא מורה ע"ז דנקב הי' כאן. והפמ"ג כ' זה לדוגמא בענין ס"ס. והמורה צריך ליזהר בדברים כאלו ואף אם יש קורט דם ממש אצל הסירכא צ"ע:

ו כשהמחבר כותב איזה קולא. והרב בהג"ה פסק לאיסור וסיים וכן עיקר וכדומה אף כשאירע אח"כ עוד איזה ספק אין לעשות ממנו ס"ס שמא הלכה כהמחבר דאנן קבלנו עלינו דעת הרב עיקר ובפרט דמה שפוסק כן מחמת שרוב הפוסקים סוברים כן אין זה ספק כלל. כי המחבר בנה יסודו על ג' עמודי עולם הרי"ף והרמב"ם והרא"ש במקום ששנים מהם סוברים כא' כן פוסק כידוע. אבל כשהרב כ' וכן המנהג או והכי נוהגין ראוי לצרף דעת המחבר לס"ס וכש"כ כשהרב מקיל בה"מ:

ז אבל כשכותב והכי נהוג הוא שהרב כותב שראוי לנהוג כן בזה יש ספק אם לעשות מסברת המחבר ס"ס או לאו וכן להיפוך כשהמחבר פוסק לחומרא והרב מקיל צריך המורה לעיין בזה:

ח כשהמחבר כותב דיעה א' בסתם ואח"כ וי"א נתבאר זה בכללי או"ה ליו"ד וכאן בא"ח דדעתו כדיעה א' בסתם. אמנם לענין ספק ברכה לקולא מחמת חומר לא תשא הראיתי פנים בכללים דספק הוא אף שכותב דיעה א' בסתם י"ל ספק לקולא בברכה ועמ"ש בפמ"ג א"ח סי' רס"ח מזה ומה"ש י"ל דס"ס לא מהני בספק ברכה הביאותיו בכללים כמו שיראה הרואה שם:

ט כשהתוס' כותבים שני תירוצים תירוץ ראשון עיקר. בכנה"ג בכללי הפוסקים אות י"ט בשם מהרי"ק שורש ע"ב:

י"ד כשהמחבר מביא ב' וי"א דעתו לפסוק כסברא אחרונה:

יא כ' כנה"ג בכללי הפוסקים אות ס"ד וס"ה דאין כח עכשיו לחלוק על הספרים שנתפשטו ברוב ישראל וקבלו עליהם פסקים וכתבים. כ' רמ"א דיכולים אנו לפסוק כקולי דמר וכקולי דמר היכא דאין סותרים זא"ז. ובאות פ"ג כ' דמלת נכון בפוסקים אין לדקדק ממנו דמשמע לכתחלה אבל דיעבד לא. והוא במהרי"ק שורש ל"ט:

יב אין לנו לצרף חומרי כל הסברות. הרא"ת ז"ל ח"א סי' ח' כנה"ג כללי הפוסקים אות ס"ז יעו"ש. ויראה דבדרבנן אין לנו להחמיר ולעשות כ"ש לחומרא נסברות חלוקות אבל בד"ת ראוי לנו לחוש לב' חומרות. וגם בדרבנן היכא שס"ס לחומרא בדבר אחד צ"ע:

יג כל ספק בשחיטה נבילה ודאית ע' פמ"ג שפ"ד אות א' בסי' ח"י כי יש דהוה רק ספק נבילה. וכ"ז במקום שחיטה ר"ל הראוי לשחיטה לאפוקי הורבן הוושט ובקנה מקום שאין ראוי לשחיטה לית ביה חזקה דאין זבוח ועש"י ס"ג בש"ך אות ה' דהורבן טריפה ולא נבילה הלכך אם ספק שם ונשחט במקום הראוי לשחיטה י"ל אוקמי' בחזקת היתר בתר רוב:

יד רובא וחזקה רובא עדיף לחומרא ולא לקולא מדרבנן דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה כו'. ובספק דרבנן ואית רובא לאיסורא. וחזקה להיתרא צ"ע אי אמרינן סמוך כו' והו"ל פלגא ופלגא ולקולא. ובכנה"ג הביא בשם תומת ישרים סי' ע' רובא וחזקה בדרבנן נסמוך מיעוטא לחזקה יע"ש:

טו כ' הכנה"ג שם אות ג' בשם מורי הרב ז"ל בתשובה חלק אה"ע סי' כ"ו דהא דרובא עדיף מחזקה דוקא חזקה שאין באה מכח סברא. אבל הבאה מכח סברא עדיף מרובא:

טז כ' ע"ש בכנה"ג אות ח' וי' דס"ס עדיף מרוב. ולפ"ז אם מתנגד הס"ס לרוב אזלינן בתריה בין לקולא ובין לחומרא. ותרי רובא וחזקה מקילין בתרי רובא נגד החזקה דהוה מיעוטא למיעוטא וכה"ג לא אמרינן סמוך כו' ומיהו בהא דס"ס נגד חזקה ע' תה"ד בפסקיו סי' קכ"ט ובט"ז כי' שט"ז אות ה' ביו"ד:

יז שם אות ט"ו כ' דע"א נאמן באיסורין היכא דלא אמר נגד החזקה הא היפוך החזקה ואין בידו אין נאמן. ודוקא חזקה שאין תלוי בזמן אבל תלוי' בזמן ע"א נאמן. מורו הרב ז"ל ח"א סי' י"א:

יח שם אות ט"ו היכא דאיכא תרי חזקה ומכל א' נמשך קולא וחומרא יש לילך אחר החזקה שנמשך ממנו מיד החומרא אע"פ שאח"כ נמשך ממנה קולא לאח"ז. מלילך אחר חזקה שנמשך מיד קולא [רשב"ש ז"ל חיו"ד סי' ר"א]:

יט בדין חזקה העשויה להשתנות יש בו חילוקים רבים ע' מהרי"ט ח"א סי' י"א וסי' מ"א וסי' נ"א הביאו כנה"ג אות י"ז:

כ ס"ס לקולא וסד"ר לקולא דוקא שא"א לברר כ"א ע"י טורח הא כל היכא דאיכא לברורי בקל מבררינן ואין סומכין על רובא וחזקה ועיו"ד סי' ק"י בש"ך אות ס"ו ובפמ"ג שם:

כא בענין ס' באיסור שנפל להיתר יש לשער במדידה ובאומד יפה ואף בדרבנן לא אמרינן ספק לקולא אם יש לפנינו לשער. וצריך לשער. ועצמות ע' סי' צ"ט בש"ך שם סק"א:

כב נתבאר בפמ"ג לא"ח סי' רע"ט במ"ז אות ג' דנר קראו רז"ל שמשימין בו חלב התיכות ודולק שם עם פתילה. אף במתכת אין אומרים בו דבלע כולו מאיסור כ"א בפיו במקום שהוא חם בולע ויכול לשער מקצת הכלי שם והשאר אין בולע דצונן הוא ועש"י צ"ב ביו"ד בש"ז אות למ"ד. וא"כ אם נפל אותו כלי להיתר א"צ לשער נגד כולו אם הוא כה"ג דאין נותנים בו חלב רותח כ"א התיכות כו' כ"א נגד פיו מקצת הכלי באומד יפה ששם חם מחמת הפתילה:

כג רובא דתליא במעשה לא אזלינן בתרי'. וע' פמ"ג לא"ח סי' ח' אות י"א במ"א שם:

כד הא דמבואר לעיל אות ד' דס"ס דיוכל להתברר בקל מבררינן וכן רוב וחזקה עמנ"י כלל נ"ט אות ח' ובקו"ה אות מ"ה ובהל' נדה בתה"ש סי' קפ"ה אות א' דמשמע דהיכא דיש חזקה עם הס"ס וה"ה עם הרוב דא"צ לשאול מהא דיו"ד סי' קפ"ד סי"א דא"צ לשאול אותה. וי"ל דהתם קרוב לודאי שדרכה לטבול והואיל וספק הוא א"צ לשאול משא"כ

מפא״כ בת״ה אין לנמוד כימטו ועיו״ד קכ״ב כתם כלי ישראל אב״י ונ״מ לריך לשאול אתו כשהוא לפנינו אע״ג דים ס״ס וחזקה י״ל דחזקה דתבשיל איתרע הואיל. ובשלו בקדירה בשר או להיפוך. וע׳ רלב״ח סי׳ קכ״א:

כה ושם ברלב״ח סי׳ קכ״א האריך בכמה דינים ובדין נשל״פ בקדירה שאב״י אפילו הוא של חרס חשוב כמו פרלניי״ן וכדומה ונבלע בה איסור דרבנן מבושל ואח״כ נפגם אסורה הקדירה אסו ב״י ורא״י מפינכא ובפמ״ג שם ליו״ד סי׳ ק״ג מבואר דגזירה שאב״י אטו ב״י גזירה קריבה הוא ואף בדרבנן גזרינן וכן הוא פשוט ומסתימת כל הפוסקים משמע כן:

כו ומ״מ אם בישל נבילות א״י בקדירה של חרס חשוב או חלב א״י אפשר להתיר הכלים אחר מעל״ע דנהי דספק איסור תורה אין להתיר אחר מעל״ע שע״י גלגול הוה דרבנן מפא״כ נבילות א״י וחלב א״י. בבניף דהוה כעין גזירה לגזירה ועדיין צ״ע:

כז בענין ספק תורה לחומרא רבו הדיעות והתנאים אי הוה מן התורה אי מדרבנן וע׳ פמ״ג סי׳ ק״י והכ״מ לדינא ע׳ בפנים בפתיחה זו:

לו דיני הומרי המקום שיצא משם ושהלך לשם תמצא בא״ה סי׳ תס״ח סעי׳ ד׳ ובסי׳ תל״ו בט״ז אות ב׳ ומ״א אות ד׳. ורב או מ״ץ ההולך ממקום שקבלו עלייהו חומרת הרב וקולתו לריך ליזהר בזה. והפר״ח לפעמים מחמיר או מיקל ואזיל לשיטת המחבר וכדומה לריך המורה להזהר בזה. ועש״ך יו״ד סי׳ קי״ט סעי׳ ז׳ אות ך׳ בשם רלב״ח דהאריך מעין דינים אלו:

חמאה של א״י ע׳ יו״ד סי׳ קט״ו ס״ג בט״ז אות י״ג וי״ד וש״ך כ״ש החילוק שבין הט״ז להלבוש. וע׳ סי׳ קט״ו בט״ו אות ח׳ וש״ך ס״ז דחמאה של עכו״ם במקום שנהגו איסור בטילה ברוב אף באינו מינו ואין אוסרת כלים. ובינות עכו״ם לריך ס׳ ככל איסורי דרבנן דלריך ששים. ובישולי עכו״ם ופת עכו״ם למי שנזהר בו בטילה ברוב ע׳ סי׳ קי״ב בש״ך אות כ״ג ומשמע דה״ה דאין אוסרת כלים. בפליטתן כמו חמאה. וחמאה שנשתלחה ע״י א״י בלא חותם כשר דיעבד דקיל איסורי׳. ואפשר דאף פת שנשתלחה ע״י עכו״ם כה״ג י״ל דיעבד. ובש״ס קי״ג משמע דעת המחבר שם כדיעה א׳ דכלי שנתבשל בישולי עכו״ם לריכה הכשר. ובסי׳ קט״ו משמע לכאורה דעת הרב דבשולי עכו״ם והמאה שוין המה. ומ״מ אין טורח להכשירו ג״פ. ודיעבד אין אוסרת התבשיל. אבל שאר איסור דרבנן אוסר עד ס׳ והכלים אסורים אפילו אב״י:

לז ומסתברא דפת א״י ובישולי עכו״ם וחמאה שלבש שנתערבה בפחות מרוב ונאסר ואח״כ נפל לתבשיל אחר אין אומרים בו חנ״נ הע״ג דבשאר איסורי דרבנן אומרים חנ״נ ואף איסור דבוק כדמוכח בסי׳ ע״ב גבי חלב ושאר דוכתי פובא משום לתא דבב״ח. באלו שהקילו שא״צ ששים לא מיחלף בב״ח:

לח לדידן דקי״ל בשאר איסורין חנ״נ ואיסור דבוק אף בדרבנן מ״מ באיסור דבוק יש ב׳ אופנים. הא׳ דבוק בתולדה וזה אסור אף באיסור דרבנן. משום שממהר לבלוע יותר משאר חתיכות. וא״כ לדידן דאמרינן חנ״נ בשאר איסורין לריך לשער נגד כל החתיכה שהאיסור דבוק בו. אבל איסור שאין דבוק בו מתולדה. אז אם הוא איסור תורה לריך לשער נגד כל החתיכה דשמא פ״א הי׳ חוץ לרוטב ונ״נ. משא״כ באיסור דרבנן לא חיישינן לזה. ואף אותה החתיכה ראוי להתיר. ובה״מ אף באיסור תורה יש לצדד בשאר החתיכות. משום דחנ״נ הוא דרבנן וע׳ סי׳ ע״ב בט״ז אות יו״ד ובסי׳ ל״ב בט״ז אות י״ג ובפמ״ג שם ובסי׳ ק״י בקו״ה. ואם נמצא חתיכת בשר בקרעפליך שהבצק מקיפו מכל צד בזה י״ל דהוי כדבוק ממש דהא א״א לרוטב לכנס ולהוציא טעם כ״א שבתחלה יקבל החתיכה הקרעפו״ל ההוא ונאסרה מיד. והמורה יזהר בכ״ז:

לט איסורין הנהוגים בינינו יש שהן בטילים שוה בשוה. כמו חלה לדידן בח״ל לדעת המחבר בסי׳ שכ״ג סעי׳ א׳ וע״ש דעת הרב. ויש בטילין ברוב אפילו לא בלח בח״מ כמו פת עכו״ם ובש״ע וחמאה של עכו״ם כבסי׳ קי״ב וקט״ו. ויש שבטילין בנו״ן סי״ת כמו כחל בסי׳ צ׳ ס״א. ויש שבטילין בס״א כמו בילה בסי׳ פ״ו. ובסי׳ ס״ו בש״ך אות יו״ד בספק אם הי׳ הדם במקום האוסרו חד בחד בטל. ויש שבטילין בק״א בסי׳ שכ״ג לדעת הרב שם חלה במינה. ויש בר״א כערלה ויש דאפי׳ באלף לא בטל כדברים חשובים. או דלטעמא עבידי. וחמץ בפסח. וכללא הוא דכל למעלה מששים דרבנן הוא זולת אותן דעבידי לטעמא דיש בו מחלוקת אם הוא מה״ת או דרבנן עש״ך יו״ד סי׳ נ״ח אות כ״ט ופמ״ג שם. ומעמיד הוא דרבנן ויש במעמיד חומרא קצת מה שאין בטעמא וכדומה. דחשיב כאלו הוא בעין ע׳ א״ח סי׳ תמ״ב במ״א אות פ׳. ובכלאי בגדים אם נתערב חוט א׳ פשתן בבגד גדול אפילו באלף לא בטיל משמע דהוא מה״ת משום שכ״א מחזק חבירו עש״ך יו״ד סי׳ רנ״ט אות א׳:

כללים בש״ע

א הרמ״א לא ראה ס׳ בדק הבית שעשה הב״י אחר הב״י. והש״ע חיבר אחר ב״ה. וע׳ ד״מ סי׳ תקכ״ו אות ב׳. וי״ל אלו ראה הב״ה הוה הדר בי׳:

ב ע׳ כמ״ע ח״מ סי׳ כ״ה אות ט״ז מ״ש בשם מהרי״ק דיש לפסוק כר״ת נגד רש״י דבתרא הוא. ועש״י שכ״ה בסעי׳ כ״ה. וע׳ ד״מ בהקדמה דהביא דברי מהרי״ק ומהרא״י דאף תלמיד נגד הרב י״ל כבתרא:

ג הרי רבינו יונה הוו א׳ אשר חיבר על הריף ושערי תשובה וס׳ היראה לר״י גירונדי. אשר תלמידיו היו הרמב״ן והרשב״א והטור בסי׳ א׳ ב׳ ג׳ מביא דבריו. ובב׳ הוא ר״י בעל או״ה שבסי׳ אחרון:

ד הלכה כדיעה א׳ בכתם. ובברכה משום חומר לא השא ע׳ יו״ד סי׳ י״ט בט״ז אות ט׳ דיי״ל לפסוק לקולא כדיעה ב׳ [וע״ש בנה״ך]:

ח הרא"ש עשה חיבורו ע"ג לאלף הששי והרע"ב בשנת ר"ן. ע' תוס' יו"ט פ"ט דכלאים משנה ב':

עב"י א"ח סי' יו"ד דהיכא דנחלקו הרמב"ס והרא"ש ספק איך לקבוע ההלכה אע"ג דרש"י כהרא"ש. כיון דרש"י הוא פרשן ולא פסקן מפירושו אין ללמוד דין יע"ש וע' רא"ס בחומש וכ"מ בכל ספרי המפרשים ספרי הפסק עיקר:

עב"י א"ח סי' כ"ט דלהר"מ ז"ל אנן בתר בני בבל גרירן לחומרא אבל היכא דרק מנהגא שרי לן לאקולי כבני מערבא כמו הא דאייתרא וזה הוא להר"מ ז"ל ולא לשאר פוסקים:

ח אע"ג דבכ"מ הלכה כדיעה א' בסתם היכא שכ' המחבר מלת אבל הדבר ספק. ע' א"ח סי' ל"ב סעי' ע"ו וע' פמ"ג מ"ז אות ח':

ט עב"ח א"ח סי' ס"ג סעי' ד' דהלכה כבתראי אפילו יחיד נגד רבים:

יו"ד כ"מ ששנה רשב"ג במשנה הלכה כמותו. להרא"ש ורי"ף ורמב"ם לאו כללא הוא עב"ח ופרישה א"ח ע' ותל"ג ומ"א ב' בסי' ע'. ולהב"י משמע דלהרי"ף והרמב"ס נמי הלכה כמותו. ע' רשב"ס ב"ב דף קל"ג ע"ב דשמואל לית לי' דהלכה כרשב"ג:

יא כשכותב המחבר או הרב י"א וי"א בד"ת לחומרא ובדרבנן לקולא עש"ך יו"ד סי' רמ"ב אמנס כשכותב להרא"ש כך אבל להרשב"א אינו כן וכדומה מדכותב אבל והביא סברת הרשב"א באחרונה כהרשב"א עיקר. כן הוא בכ"ץ א"ח סי' ע"ט ס"ב וכ"ה בשור:

יב אין עושין ספק דרבנן לכתחלה. וס"ס מחלוקת הפוסקים הרא"ש ור"א ור"מ. ע' מ"א סי' פ"ג אות ג' וסי' תס"ז אות א'. ובט"ז סי' ע"א אות ג'. ובתפ"ע:

יג כ"ז שאין כותב הרב וכן עיקר או וכן נוהגין. י"ל דמסכים עם המחבר. וכ' בעה"ג סי' מ"ו דבאו"ה לכתחלה יש לאסור ודיעבד או שעת הדחק שרי. ולענין ברכה אם כותב וי"א שאין לברך מחמת חומר לא תשא י"ל לקולא. וכשכותב י"א לברך פשיטא שאין לברך וכ"מ אם אפשר לשמוע מאחר ולצאת. ובממונא י"ל קים לי. וצ"ע:

יד כ"מ שכותב המחבר יש מי שאומר ולא הביא חולק כן הלכה אף לקולא ועמ"א בסי' תפ"ו כזית חצי ביצה רק לחומרא כדמוכח בסי' שמ"ח היינו היכא דיש הוכחה הא לא"ה כן הלכה אף לקולא:

טו היכא שכ' יש מי שאוסר ויש מתירין לכאורה רביה הס וע' א"ח סי' קנ"ג סעי' ד' כ' יש אוסרין ויש מתירין וביו"ד סי' רפ"ב כ' להיפוך שס בסעי' י"ח יש מי שמתיר להשתמש בדמיו ויש מי שאוסר וע' א"ר סי' קנ"ג אות כ"ב ובפמ"ג ה"פ וע' בסי' קע"ח כ"ה ובפמ"ג שס דמשמע היכא שכ' י"א וי"א דהעיקר כדיעה הב':

טז בר"מ פ"ו מהל' עכו"ס ה"ו ובלח"מ כ' דקי"ל כאבע"א והיכא דב' אבע"א קי"ל כל"ק:

יז בים"ש ב"ק פ"ב סי' ה'. בעיא דלא נפשטא ונאמר תיק"ו עד יבא משיח ב"ב אמן לא מהני תפיסא. אבל היכא דלא נאמר תיקו יש רשות עתה לפשוט ומפני תפיסה. תיובתא אין רשות לפרוק וקושיא יש רשות לפרוק. ורשב"ס פי' תיובתא הוא ממשנה וקושיא מאמוראים ואנן קי"ל כרא"ש ור"י דלא כרשב"ס. ויראה ס"ס בעיא בלא תיקו או סד"ר לקולא לא אמרינן דהוי חסרון חכמה אף שלא נאמר תיקו:

יח בלחס כתריס להר"ש אלגאזי בכללים כלל א' כ' הא דאמרינן ר"א ור"י וכדומה הלכה כפלוני הוא רק במידי דשייך האידנא אבל לא בקדשים ומהרות. ואמנס מה דכ"מ מקדשים וטהרות בזה בזה"ז הלחס כתריס סובר הואיל וכ"מ בזה"ז איתא לכללא וע' תוס' נדה י"ב. והלחס חמודות סובר כיון דכי איתשל לטהרות הוא דאיתשל תו ליתא לכללא:

יט ת"ק וחכמים י"א ת"ק עדיף וי"א חכמים עדיף רק היכא דחכמים נזכרו אחר כמה משניות אז הוה כת"ק סתם משנה:

כ כבר נתבאר דהלכה כדיעה א' בסתם ולענין ברכה י"ל לקולא רי"א. והיכא שכ' שם החולק כמו והרמב"ס כ' וכדומה י"ל דהוי כמו שהי' כתוב אבל הרמב"ס וי"ל דהלכה כדיעה ב' כמש"ל:

כא מלת שמא בפוסקים לקולא. ע' א"ח סי' רמ"ז במ"א אות ג' ובפמ"ג שס. ובר"מ פ"ו מהל' שבת ה"ד:

כב אם הר"ב כותב והמנהג באשכנז י"ל ה"ה פולין פיהם וליטא. ורייסין. ומעהרין. וכדומה. רק היכא שכ' בני אשכנז או היכא שיש הוכחה:

כג רגיל המוזכר בפוסקים היינו תרי זימני. ש"ך יו"ד סי' רכ"ו:

נועם מגדים

פתיחה להלכות שחיטה

שורש הא' אם הלכות שחיטה הוא מפורש בתורה או נמסר בע"פ. ואם חיה ועוף ג"כ מה"ת או מד"ס. הנה בגמ' חולין דף כ"ח ע"א אמרינן וזבחת כו' כאשר צויתיך מלמד שנצטוה משה בע"פ על ה"ש כו' נמצינו למידין דגוף הדבר בא במקרא ופירושו הוא מדברי קבלה שנאמר למשה בע"פ. והנה מהחמשה ה"ש אם כי אין לך בפירוש במקרא אלא דרסה כמו דאמרינן בגמרא דהשוחט דף כ"ז ע"א וקרא למאי אתא דלא לשוי' ניסטרא ופירש"י שם בלשון א' דהוא העיקר שלא ידרוס וכן שם דף ל' ע"ב אין ושחט אלא ומשך כו' וכ"כ בתפ"א דדרסה בפירוש נאמרה כו' יעו"ש והשאר הם הלמ"מ. מ"מ בכולהו דין תורה ממש יש להם וספיקן הוה כודאי. ואם כי המג"י בכללי הש"ס כ' די"א דבהלמ"מ הולכין בספיקן לקולא וכ"ה גם דעת הטור בסי' רנ"ד. כ' הפמ"ג דזהו בהלמ"מ שלא בא לפרש איזה פסוק בתורה משא"כ כאן דהקבלה באה לפרש מהו הזביחה האמורה בתורה וזבחת כו' ודאי דלכלהו יש להם דין תורה ממש. ועוד דהכא איכא חזקה דבהמה בחייה כו' והאוכל מבהמה ששהה או החליד היה לוקה מה"ת משום דכל שלא שחטה כראוי הוה נבילה. וחיה ועוף טעונים שחיטה מה"ת. חיה משום דאתקש לבהמה ועוף משום דאמרינן רבי אומר מלמד שנצטוה משה בע"פ על רוב א' בעוף. או מהיקשא דזאת תורת הבהמה כו' הטיל הכתוב כו'. וכ"כ הב"ח בסי' א':

שורש הב' דאם כי האוכל מבהמה שנשחטה שלא כראוי מחמת ה' דברים המפסידים את השחיטה הוה נבילה ולוקין עליה [כדלעיל בשורש א'] אמנם אם יש בה גם עשה דוזבחת הוא מחלוקת כמבואר בתוס' דגמ' שבועות דף כ"ד ע"א ד"ה האוכל נבילה ביוה"כ דוזבחת הוה עשה. וריב"א אומר דהוא תיקון הלאו שלא יאכל אמ"ה ורש"י חולין דף ס' ע"א ד"ה בהמה. ודף פ"ו ע"א ד"ה מאי. ונילה דף כ"ה ע"א ד"ה ולאפוקי כו' שכ' שם דבהמה בחייה בחזקת איסור אמ"ה כו' משמע דס"ל כהריב"א. דאל"כ אמאי לא פי' דהיא בעשה דאינו זבוח דא"ש טפי. ולא הוי קשיא קושיית הרשב"א ותוס' שהקשו עליו בנילה דאין מחזיקין מאיסור לאיסור יעו"ש. והנ"מ שיש בזה לדינא ע' בפנים בהפתיחה. אך זה העלה הפמ"ג דאם רק נאמר שיש בזה ג"כ עשה דוזבחת כו' גם בעוף שייך זה:

שורש הג' מבאר מה הן הדברים שנקראו לא נשחטו כראוי. והנה אם כי אמרו ה' הלכות שחיטה עכ"ז בפרטן אתה מוצא יותר. ואלו הן. א' שהייה. ב' דרסה. ג' חלדה. ד' הגרמה. ה' עיקור דסכין פגומה. ו' עיקור הסימנים מהלחי [ומה שרש"י עש' דחולין דף ס' ע"א לא פירש כן גבי טבח צריך שידע כו' משום דכובר דבזה הוה טריפה בלא"ה ואין שייך לומר הטבח צריך שידע ה"ש]. ז' ניקב הוושט במקום שחיטה. ח' נפסק הגרגרת ברובו במקום שחיטה. דבזה בשניהם הוה נבילה. אבל שלא במקום שחיטה ושחט אח"כ במקום שחיטה הוה טריפה ולא נבלה ואם כי לא למדנו זה דנקובת הוושט ופסוקת הגרגרת דהוה נבילה אלא מדהרמינהו דבדף ל"ב ע"א בפ' א"מ ושם אפשר דרק מפסוקת הגרגרת קשיא ליה דהוה כמונח בדיקולא ולא מנקובת הוושט. ומנ"ל לומר דגם נקובת הוושט הוה נבילה כ' הפמ"ג דנ"ל לומר מדבאה הקבלה דשהייה פוסלת במיעוט קמא דוושט מטעמא דאזלא לה שחיטה קמייתא והוה ניקב הוושט. אלמא דניקב הוושט תו אין שחיטה מטהרתו ד"ת ואם כי אפשר להקשות ולגדד דהוה רק ספק נבילה יעו"ש בפנים אעפי"כ העלה הפמ"ג דהוה ודאי נבילה: והרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות שחיטה הי"ט מנה ששה נבילות שאין השחיטה מטהרתן. ואלו הן. בהמה שניטל הירך שלה וחללה עמה. ב' גיסטרא למטה ממקום הפרשות. ג' נשברה מפרקת ורוב בשר עמה [עם פסוקת החוט]. ד' נקרעה מגנה. ה' ניקב הוושט במקום שחיטה. ו' נפסק הגרגרת במקום שחיטה ברובה. והד' ראשונים מטמאין מחיים במשא. וב' האחרונים אינם מטמאין מחיים. והנ"מ לדידן בזה לדינא ע' בפנים. ודע דאף בעוף לא מיבעיא אם נפסק הגרגרת ברובו במקום שחיטה ושחט הוושט דהוה נבילה. אלא אפי' ניקב הוושט במקום שחיטה ושחט הגרגרת אף דדי בסי' א' אפ"ה בעינן דקודם שחיטה יהיו שניהם ראוים והלכך הוה נבילה ולא טריפה. ומיהו למעלה ממקום שחיטה אף בפסוקת הגרגרת ואח"כ שחט במקום שחיטה הוה טריפה ולא נבילה עש"ך סי' ך' אות ה':

שורש הד' מה שאמרו חז"ל דכל ספק בשחיטה פסולה היה ראוי לומר דהוה ודאי דהא שורפין וסוקלין על החזקות. ותדע דהרי אם לא בדק בסימנים לאחר שחיטה ה"ז נבילה והיה לוקה מה"ת משום חזקה דבהמה בחייה כו' ע' ש"ך סי' כ"ה אות א' שכ' דהוה נבילה סתם דמשמע ודאי נבילה. וכן הרמב"ם בפ"א מה"ש הי"ב כ' ג"כ דהוה נבילה כו' ולפ"ז תמה הפמ"ג מפני מה בקלת ספיקות בשחיטה אמרו דהוה ודאי מטעם הנ"ל דאוקמה אחזקה. ובקלת הניחו על הספק. דהרי בנמלאת הסכין פגומה כ' הש"ך בסי' י"ח אות א' דהוה ספק. ובסימן כ"ז אות ז"ך בנמלאת שמוטה ה"ז נבילה כ' ג"כ פי' ספק נבילה כו'. ואם כי באמת הרמב"ם כתב כן בפ"א מה"ש הלכה כ"ד ובפ"ג הלכה ס"ז. מ"מ הוא תמיה. לזאת כ' דנ"ל לומר טעם לזה דבנמלא הסכין פגום איכא ס"ס. דשמא במיעוט בתרא ושמא לא שחט נגד הפגימה. אלא

דס"ס

דס"ס הוא מטעם רובא כמ"ש הרשב"א בתשובה סי' ת"א וסמוך מיעוטא לחזקה והוה פלגא ולפ"ז שפיר הוה ספק ולא ודאי . ולא זו דהוה ספק אלא דמה"ת לגמרי מותר דברובא וחזקה רובא עדיף לדידן. אלא דמדרבנן מחמירין בכל ספק שחיטה . וה"ה בספק שהה או ספק דרם דרוב שוחטין כהוגן אלא דהוה רק כד"ר . ובלא בדק בסימנים דלא הוה רוב אה"נ דהוה נבילה ודאי . כמצינו למדין דבספק השקול גבי שחיטה הוה ודאי נבילה . עד"מ היו לפניו ב' סכינים א' פגום וא' שאינו פגום וא"י באיזה מהן שחט . וכן אם שחט רוב מלומדים . או שא"א לשחוט בלי שיפגע בפגימה דכל הני דהוי ספק השקול הוה ודאי נבילה . ולענין אם אירע לו ספק אם שהה מהו או ב' אומרים ששהה וב' אומרים לא שהה . זה תליא בפלוגתא אם ספק דרבנן היכא דאתחזק איסורא הולכין להחמיר או להקל . עי' בקונטרס הספיקות ושם יבואר : טעם מצוה זו . הא"ר הביא בשם ס' החינוך משום דרוב דם יוצא מהצואר . כדי שיצא הדם . ועוד משום צב"ח . אמנם כבר כתבו כולם שאין ליתן טעם על שום מצוה וכן הוא בהל' שחיטה . ואין להשגיח על הטעמים :

שפתי דעת סימן א משבצות זהב

(סק"ד) שרוב מצוין אצל שחיטה כו' . כ' הפמ"ג דמומחין היינו יודעים ה"ש ויודעים לאמן ידיהם בכלל . וכ' עוד דה"ה לענין בדיקה אמרינן רוב מצוין מומחין הם וא"צ לשואלו לבודק דהאיכא תרי רובי רוב בהמות אינם טרפות ורוב מצוין כו' והוה אידך מיעוטא דמיעוטא . וכמו בנדה בסי' קפ"ד וקפ"ה ובמג"י שם אמרינן דס"ס וחזקה א"צ לשואלו דהוה כמו מיעוטא דמיעוטא ה"נ כן הוא :

(סק"ו) והמנהג להתחיל בתרנגולים ואסור ליקח שכר כו' כ"כ הש"ך . ובתבו"ש אות י"ג הלין בעד הרבנים יעו"ש . והפמ"ג כ' כיון שנוטלים שכר הרבה כמו אדום זהב או יותר יש בו חשדא והוא גזל ועדותו בזה לאו כלום הוא כי ודאי נוגע הוא שנוטל ממון הרבה וא"כ בכי שבדקוהו וא"י ה"ש אף להמכשירים בנטל קבלה יש לאסור בדורותינו זה דשמא לא למד ולא ידע דעדותו של הרב שנתן לו הקבלה בטילה כדלעיל :

(סק"ח) אבל אם לא נטל קבלה כו' כ' הפמ"ג לפי שיש כאן הרבה דינים ע"כ העתיק מסקנת התבו"ש לדינא עם קצת תוס' משלו . [א] שוחט שנטל קבלה ובדקוהו דלא ידע עכשיו שיעור רוב שנים ורוב א' ושהיות בזה ודאי אמרינן כל מה ששחט למפרע אסור רק איזה זמן מועט אחר הקבלה אין לאסור דודאי לא שכח בזמן מועט כזה אבל אח"כ אסור דס"ס ליכא למימר שמא לא אירע לו כיון דלא ידע כלל ענין השחיטה . ושהיות מצוי הוא . ואפשר דגם הש"ך מודה לזה . ואם שכח שאר ה"ש שיש ספק שמא אירע לו או לאו . כמו הגרמה או חלדה בזה ודאי יש לאסור למפרע רק לפי אומד הדעת ששכח . דאין לומר ברגע זו שכח הכל דהשכחה מעט מעט היה אבל קודם יש ס"ס ושרי וזה כדעת הש"ך כאן . [ב] שוחט שנטל קבלה ושכח רק דין א' מהלכות שחיטה ובשאר ענינים יודע יש לאסור ג"כ לפי אומד השכחה . ומקודם שרי אף בלא נטל קבלה כיון דיודע כל ה"ש רק בדין א' הוא שוגה בכלל רוב מצוין הוה . כ"כ השמ"ח סי' י"ז ע"ש והפמ"ג כ' דלפי דעתו קולא הוא לומר כך ולהתיר אף בלא נטל קבלה בשוגה בדין א'. [ג] אם א"י שצריך לבדוק הסכין . הנה בדיקת הסכין הוא דבר הרגיל והוא מלא פגימות וליכא ס"ס ויש לאסור לעולם למפרע זולת זמן מועט לאחר הקבלה יש להכשיר דודאי לא שכח בזמן מועט כזה . ואם אבד חוש הרגשת הסכין בזה אפשר דעתה ברגע זו אבד חוש ברגשה

(סק"א) אפילו נשים כו' אם שחטו נשים דיעבד כתב השמ"ח סי' א' סי"ג במקום שאין נשים שוחטות איתרע רוב דידהו , ובמקום שנשים שוחטות יש להניחם על מנהגם יע"ש , והפמ"ג כ' דאם לא בדקו להם סכין כיון דבדיקת סכין טורח רב הוא דמיא לבדיקת חמץ דאי הויא ד"ת לא היו נאמנין (וע' ר"פ ובת"ח כלל ס"ו דין ט' ולקמן סי' קכ"ז סעי' ג') דהיכא דאתחזק איסורא אסור וה"ה שחיטה דאתחזק איסורא , ואפילו בדקו לה סכין דאין כאן טורח רב , אם רק היא רגילה להתעלף , ואמרה דלא נתעלפה ג"כ אינה נאמנת , ואין להקל ולהתיר שחיטתה דיעבד כ"א בהוחזקה שלא נתעלפה וגם בדקו לה סכין , ואם תרצה להקל בלא הוחזקה להתעלף ס"ס ברגילה להתעלף (ר"ל והיא אומרת שלא נתעלפה) אין להאמינה . עוד כ' הפמ"ג דכל דבר שהוא היפוך הרוב אף שבידו לתקן אינו נאמן משום דהא דאמרינן שעל כל מה שבידו נאמן ילפינן לה מושחט בן הבקר דכתיב לשון יחיד או מהכהן המקריב כמ"ש רש"י חולין דף יו"ד ע"ב ד"ה ע"א וזה רוקא בחזקה מהימן אבל לא נגד הרוב אף שבידו , דמנלן לומר זה , אך אפשר אולי גילוי מלתא בעלמא הוא דגלי לן קרא גבי הזקה דכל שבידו מהימן וה"ה נגד הרוב . ואעפי"כ הניח הדבר בצ"ע :

(סק"ג) וי"א שאין לסמוך . כ' הפמ"ג מ"ש הט"ז והכי קי"ל ר"ל דלכתחלה אין ליתן לו לשחוט עד שישאלנו אם לא נטל קבלה , ואם שחט ואיתי' לפנינו ודאי דצריך לשואלו , ואם ליתיה לפנינו יש לאסור משום דריע חזקתי' כיון דלא נטל קבלה , והסכים לדברי הט"ז בזה דאם ליתי' לשואלו אף בדיעבד אסור , ובשמ"ח סעיף כ"ר ובתבו"ש אות מ"ם כ' דאפילו בעומד על גבו יש לאסור אם שחט בלא קבלה דתקנה זו (דלא ישחוט בלא נטילת קבלה) בחרם הי' מתשובת הר"ם ב"ב. ונמצא דאם שחט בלא קבלה הוה כחשוד לאותו דבר , והביא שו"ת הז"י דמתיר בדוחק בגדול עע"ג יע"ש וכן הביא הבל"י אות ב' בשם חו"י שו"ת קע"ח באחר וע' בארת מישור מזה , ואם קבלה מאביו מהני פקפק בזה הבל"י בשו"ת שלו סי' א' והש"י התיר בשם הלכות קטנות , (ובפ"ת אות ב' הביא בשם השבו"י שכ' דמ"מ לכתחלה יש ליטול קבלה מאחר שאינו קרובו) :

(סק"ד) ובאהי"ט אות ה', חכם ומומחה כו' ע' מ"ש הט"ז

הט״ז וכתב הפמ״ג דישר הוא שלא ליתן קבלה עד שישחוט
בפני שוחטים דמתא והרב ינסהו ואז יוצאין לכ״ע:

(סק״ה) שיהיו שגורים בפיו כו׳, כ׳ הט״ז אע״פ דבשאר
הוראות א״צ שידע המורה בע״פ כל ההוראות.
בשחיטה שהיא מסורה לכל החמירו עכ״ל וכ׳ הפמ״ג
ובעוה״ר עכשיו נפרץ ביותר ואם אאריך בענין שוחטי ומנינו
תכלה היריעה מהכיל ועיין שמ״ח מה שהאריך בזה:

(סק״ז) מסתפק ושואל כו׳ כ׳ הפמ״ג מלשון הט״ז שכ׳ ומ״מ
צריך שידע דשהיות מצטרפות כו׳ משמע דהכי
הלכתא אמנם בשמ״ח סעי׳ ט׳ וכתב״ש אות י״א כ׳ דעכשיו
שסדר השחיטות לפניו אם אומר שמסתפק וה״ה על טהור
טמא אין לימודו עולה יפה ויש לאסור שחיטתו והביא דברי
הבה״י שהעביר שוחט שלא ידע רמז לשיעור אורך הסכין
ודלא כפר״ח בקו״א יע״ש, וכ׳ הפמ״ג דדבריו נכונים,
אמנם אם אומר על מותר אסור אף שאין סדורים בסדר
יש לאסור כמ״ש הש״ך בסי׳ רמ״ב דמן המותר אסור יבא
להיפוך והוא מירושלמי כו׳ וע׳ בסי׳ קי״א בב׳ קדירות יעו״ש
וא״כ נפיק חורבא מיניה ודאי אסור:

(ס״ק ט״ו) אע״פ שיודע ה״ש כו׳ ע׳ מ״ש הט״ז דהטור
התיר אם שחט קטן מומחה ואומן יד דיעבד,
ומיהו לדידן אינו נאמן, ומ״מ לשלוח לשחוט ע״י קטן
נתפשט המנהג ששולחין, וכ׳ התבו״ש אות ס״א הטעם
בזה משום דבמלתא דעבידי לגלויי כו׳ כ׳ הבה״י סי׳ ק״ח
דנאמן הקטן וה״ה כאן, ועופות הנשלחים ע״י א״י התיר
ג״כ הט״ז אם השוחט נותן כתב להא״י ששחט ולא חיישינן
לחילוף דישראל מכיר עוף שלו בט״ע, וכ׳ הפמ״ג א״כ
לא יפה עושים מה ששולחים ע״י א״י והא״י נוטל הנוצה
ומביא העוף כך דא״א להכיר בט״ע, וכ׳ דגם ע״י ט״ע אינו
יודע דאיכא למיחש שמא ישראל אחר נתן לא״י ג״כ
לשחוט, וזה הכתב הוא מאותה התרנגולת והוא לקח
שכר השחיטה לעצמו, ע״כ שומר נפשו ירחק מזה ולא
ישלח ע״י א״י:

(ס״ק ט״ז) פחות מח״י שנה כו׳ הט״ז רוצה להקל דהכל
לפי מה שהוא אדם (ע׳ באהי״ט אות כ״ז)
והפמ״ג כ׳ וז״ל אמנם עכשיו בעוה״ר דרבו המתפרצים ודאי
יש לנהוג כרמ״א, גם הבל״י כתב דאין ליתן קבלה על
קלף דחיישינן דלמא גנב הקבלה מאחר ומחק שמו של
ת שוחט וכתב שמו שם:

(ס״ק י״ז) אם אחר מברך כו׳ הט״ז העלה כאן דאחר יכול
לברך אע״פ שהוא אינו שוחט כלום, והש״ך
בס״ק ל״ב חולק ע״ז ומפרש דהאחר שוחט ג״כ אז מברך
ומוציא גם את זה, אבל בלא״ה לא, ומשמע דהפמ״ג הסכים
לדעת הט״ז ולכן כ׳ דלפ״ז שופר ומגילה וכדומה אם אחר
יכול לתקוע אין לחלק המצוה אלא אחד תוקע ומברך, ואם
א״י הוא תוקע ואחר מברך וכ׳ דכזה ראוי לעשות:

(ס״ק י״ח) שרגיל לבא לידי דרסה כו׳ כ׳ הט״ז מפני
שאבריו כבדין עליו כו׳ וע׳ באהי״ט אות ל״ב, וכ׳
הפמ״ג דודאי דאין למנות שוחט כזה על הצבור ובאקראי
בעלמא כ׳ הפמ״ג דנראה דאם אין שעת הדחק דיש לאסור
משום הטעם שכ׳ הט״ז דאבריו כבדים עליו ועוד דאיך
יברך

הרגשה וכן דעת הכנה״ג בהגהת ב״י דעתה ברגע זו אבד חוש
הרגשה ולפי דבריו צ״ל למקום. דחזקה דהשתא כמאן
דליתא דמי וחזקה דמעיקרא טובה היא. וכ״ת אוקי חזקה
להדי חזקה דבהמה בחייה כו׳ לאו כלום היא דהא שחוטה
לפניך ואתרע. ומ״מ לדינא אין להקל אף כה״ג אם אבד
חוש הרגשה. [ד] שוחט שהמיר או פשע דעת בה״י ויש״ש
וש״ך וב״ח להתיר למפרע. ודעת הט״ז בסי׳ קי״ט אות
ט״ו והתבו״ש כאן אות כ״ב ובסי׳ ב׳ אות ל״ב לאסור
למפרע. דאדם רשע דומה למקום דינה״ר בוער מעט
מעט יעו״ש ולפ״ז יש להחמיר בדאורייתא ומ״מ כלים שאב״י
יש להתיר בה״מ ע׳ בכנה״ג בהגהת ב״י אות מ״ם. אף
דבשאר איסורים אף בספק אין להתיר כלים שאב״י מ״מ
היכא דאיכא כמה צדדים יש להתיר. [ה] שוחט שהוא מיקל
בדין מהדינים ופושע לא מחמת רשע כ״א מחמת קלות
הדעת שסובר שאין בכך כלום זה ודאי דמיא לא״י עיקר
בדיקת הסכין ע׳ ב״י סי׳ י״ח בשם הרשב״א וכנה״ג אות
מ״ם. [ו] שוחט שחלה וקם מחליו ובדקוהו ולא״י הלכות
שחיטה ודאי יש לתלות בחולי ולכן מה ששחט קודם לכן
שרי כ״כ כל האחרונים. ומ״מ מזמן החולי יש לאסור
אליבא דכ״ע כי החולי גורם שכחה. וגם הש״ך ושאר
פוסקים מודים לזה [כ״ז בשוחט אבל בודק שבדקוהו ולא״י
הלכות בדיקה באין ה״מ בנטל קבלה יש להתיר דאדרבה
רוב בהמות כשרות הן וגם הט״ז מודה. ובלא נטל קבלה
לכאורה דבה״מ שרי דהוה כנאבדה הריאה בלי בדיקה.
ובאין ה״מ יש לאסור דהוי תרתי. חזקה דמשעה שנולד
לא ידע. וחזקה דהשתא גם רוב מצוין לא שייך כאן כיון
דלא נטל קבלה איתרע ליה רובא. דעכשיו נוהגים ליטול
כתב אף בבדיקה. ואם בפ״א שהוציא טריפה אי מעבירין
ואוסרין למפרע יתבאר בסי׳ ב׳ בעז״ה:

(ס״ק יו״ד) ובדין בדיקת הסכין כו׳ עש״ך וכ׳ הפמ״ג וצריך
לידע עכ״פ דפגימות הסכין אתלת רוחתי פוסלין
ושהיות מצטרפין שזה רגיל:

(ס״ק כ״ג) ושוטה כו׳ הש״ך כ׳ דדוקא אם דרכו בכך
משמע דבעינן תלתא זימני או עכ״פ תרי זימני.
והתב״ש אות מ״ו פסק כהרא״ש יוסף בח״מ סי׳ ל״ה דאפי׳
אם עשה בפ״א דרך שטות שחיטתו אסורה והביא ראיה
מתוס׳ חגיגה דף ג׳ יעו״ש. וכ׳ הפמ״ג דנכון להחמיר:

(ס״ק כ״ה) קטן כו׳ בחרש ושוטה אם א״י לאמן ידיהם
ואין מומחין כ׳ הפמ״ג דלדינא יש להחמיר
אף בדיעבד אפילו בטע״ג ודלא כהמחבר:

(ס״ק כ״ז) אע״פ שיודע ה״ש כו׳ הביא בשם התבו״ש דכל
הפסולין לעדות מחמת חליטות מקלות הדעת
הוא הדין דפסולים לשחיטה:

(ס״ק כ״ח) ויש מחמירין כו׳ הש״ך הביא דברי המהרש״ל
כדברי הט״ז ס״ק ט״ז דהכל לפי שהוא נער ירא
וחרד והפמ״ג כתב דעתה ראוי להניח על המנהג ישן
דהדור פרוץ:

(ס״ק כ״ט) ואם שחט כו׳ דאין הברכה מעכבת ומה שהש״ך
הראה מקום לסי׳ י״ט דשם מבואר דאפי׳ הזיד
ואם

שפתי דעת

יצא בירך שחיטתו כשרה. ואפשר דאפילו להב"ח דאוסר שם לדידיה גופא משום קנסא אבל כאן יודה:

(ס"ק ל"ד) וי"א כו'. הש"ך חולק על הט"ז וסובר דעלה טובה הוא ולא איסור. וכ' הפמ"ג ומ"מ שוחט שהוא ממונה מהצבור וה"ה ליחיד ודאי אסור ובפרט בדור הזה וכבר כתבו כן האחרונים:

(ס"ק ל"ה) אא"כ אחרים רואים אותו כו' הא דכ' הש"ך בשם שלטי הגבורים דאפילו; באחרים רואים כו' לא ישחוט לכתחלה כ' הכמ"נ דלמד מתוך דברי התבו"ש אות ס"ז טעם לזה. משום דחיישינן שמא לא ישחוט הרוב ואם אותו שרואה יאמר לו שישחוט הרוב הזה שהייה לדידן דשיעור שהייה הוא משהו ואם שחט צריך לבדוק בסימנים. ואם הכוונה בדק במשמוש היד בה"מ כשר כ"כ הפמ"ג בשם הפמ"ח:

(ס"ק ל"ו) שחיטתו כשרה כו' הש"ך הביא בשם א"ז דסומא שלא ראה מאורות מימיו אף דיעבד אסור. והטעם כ' הכנה"ג בהגהת הטור אות כ"ג דאין יודע לכוין מקום השחיטה וגם אינו אומן יד. וכ' הפמ"ג דלדידן אין חילוק וכשר מ"מ:

(ס"ק ל"ח) ששחיטתו אסורה כו' כ' הש"ך משום דדמי לחשוד לאותו דבר ועוד כ' הש"ך דאפילו בלא חרם יש כח ביד הקהל לפסול שחיטת הכל וע' תבו"ש ושמ"ח סי' ב' סעיף כ"ב ואות כ"ט דאם פסלו בפירוש שחיטת הכל ודאי אסור ואם לא פסלו רק החרימו באין ה"מ אסור ובה"מ יש להתיר ובשוגג אף באין ה"מ שרי אבל אם פסלו הקהל אף שוגג אסור דיש כח ביד קהל לזה:

(ס"ק ל"ט) כי לא שחטתיה כו' דעת הש"ך הוא כל שאומר סתם לא שחטתיה ואינו אומר לא בחטתיה כלל אף שהוא בעצמו אינו מתרץ דבריו אנן מתרצינן דבריו ואמרינן שכוונתו בזה ששהה ודרס. והט"ז סובר דוקא אם הוא בעצמו מתרץ דבריו ואומר שכוונתו הוא ששהה ודרס אז נאמר ואם לאו אמרינן דאינו נאמן ובתבו"ש וכן בפר"ח משמע דיש להחמיר כהש"ך וכ' הפמ"ג ע"ז דכן נכון להורות:

והנה בדין שויא אנפשיה חד"א פרט ספמ"ג ז"ל ו' חילוקי דינים והיינו. [א] האומר חתיכה זו אסורה היא אף שהיתה בחזקת היתר שויא חד"א עליו והוא ממשנה דקדושין האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה. ומבואר בכתובות דף ט' דזה פשיטא משום דשויא אנפשיה כו' וזהו ד"ת ולא דרבנן כן הוכיח הפמ"ג יעו"ש בפנים. [ב] אף שיש עדים המכחישים אותו אפ"ה שויא אנפשי' חד"א ולכל העולם מותר. והוא מתשובת הרשב"א דסעיף זה. וגם בזה כ' הפמ"ג דנראה דהוא ד"ת דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים. [ג] אם אומר שב' עדים אמרו לו שחתיכה זו חלב ובאו העדים והכחישוהו אפ"ה שויא אנפשיה חד"א והוא מתשו' הרשב"א ח"ג סי' רי"ב הביאה ב"י סי' מ"ח בא' שאמר שנתן לשם קידושין ועדים אמרו לשם פיקדון יעו"ש. [ד] מי שאמר קדשתי בתי והמקדש היה גדול ועדים מכחישין אותו. הוא מתשובת מהרשד"ם סי' ס' יעו"ש והטעם הוא משום דאדם נאמן ע"ע יותר מן עדים והתורה האמינה לאב בעד בתו. [ה] אם במה דשויא אנפשיה חד"א חב לעצמו ולאחרים הוא משנה סוף נדרים אף דשויא אנפשה חד"א כיון דיש חוב לבעלה בזה אף לגבי עצמה אינה נאמנת. [ו] אם חוזר עתה מדבריו הראשונים ועדים מכחישין אם דכבר מבואר דלא מהני חזרה אמנם במייחד עדים והכחישוהו יש לעיין דאפשר דמהני חזרה:

(ס"ק מ"א) ע"א בהכחשה כו' כ' הפמ"ג דבתשובת מהרי"ק שרש ל"ג משמע דמעיד ששחט שלא כהוגן היינו באונס. ומ"מ לפי דברי העד פסול הוא מכאן ולהבא. משום שאמר שהוא כשר ורצה להאכיל טריפות. וע"ז אמר דרוב מצוין כו' היינו דרוב אין שוהין ודורסין כו' ומה שהעד מותר לאכול מכאן ולהבא כ' הפמ"ג דמיירי דהעד חזר בו ואומר שקר העדתי דכה"ג לא שייך שוי' אנפשי' כו' וכ"כ התבו"ש סי' ב' סעיף ד' אות ל"ח. וכ"ז הוא דוקא בכה"ג דשפד אמר נגד הרוב דרוב מצוין כו' דזה הוה כב' עדים משא"כ היכא דלא שייך הא אף שחוזר ולא הוה ברור מ"מ אסור:

משבצות זהב

יברך כל שאינו יכול לדבר לפני המלך ואפילו באחר עע"ג דמטעם הברכה מה יועיל האחר, ואם יכול לדבר בעע"ג יש להקל בשעת"ד (וע' שפ"ד אות ל"ד):

(סק"כ) י"א ששחיטתו אסורה כו' כ' הט"ז הטעם משום דחשיב חשוד לאותו דבר ומש"ה אם שגג שלא ידע מהחרם מותר ע"ש וכתב הפמ"ג דאפשר דהיינו דוקא כשלא פסלו הקהל בפירוש ששאר שחיטות יהיו אסורין הא לא"ת פסול וכמ"ש הש"ך אות ל"ח דיש כח ביד הקהל לפסול:

(ס"ק כ"ב) אמתלא לדבריו נאמן כו' על מה שהקשה הט"ז מסימן קפ"ה דאפילו אם נתנת אמתלא לא מהימנא ע' מה שתירץ הב"ח והנה"ך משום דבגדה די לה שתאמר כפה ולמה הי' לה ללבוש בגדי נדות אלא ש"מ דודאי נדה היא משא"כ כאן דא"א בע"א משום שא"א לומר כפה לכל או"א, וכ' הפמ"ג לפ"ז בכל האיסורין אם הי' די באמירה והוא הוסיף ועשה איזה סימן אף מעשה כל דהו לא מהני תו אמתלא אח"כ:

(ס"ק כ"ג) לאו כלום הוא כו' החילוקי דינים בזה. הראה מקום הפמ"ג בסי' קכ"ז אות י"ד וכאן כתב בקיצור וז"ל אם עד מכחיש שזה אומר יפה שחט וזה אומר שהה ודרס ורוב אין שוהין ודורסין אפילו באו לב"ד בב"א, העד שאומר יפה שחט כיון דהרוב מסייע לו הרי הוא כב', ואם א' אומר שהוא שהטו וא' אומר שא"י שחטו כו' יעו"ש ולבסוף סיים וכ' ודעת הט"ז לאסור בדין הש"ע באחד אומר ששחט כראוי ואחר אומר שלא שחט כראוי:

סימן ב

שפתי דעת **משבצות זהב**

(סק"ב) ואפילו אינו עוכד כו"מ כו' עש"ך וכ' הפמ"ג דעכו"ם לכו"ע

(סק"ב) מי ששהט והוציא טריפה כו' הט"ז הראה מקום לסי'

לסי' קי"ט סט"ו ושם כ' דאפילו בפ"א מעבירין אותו וע' פרי תאר כאן ובסי' קי"ט ובפר"ח (וע' בשפ"ד אות י"א) :

(סק"י) מחמת סילה כו' ע' ט"ז שהביא מהתוס' דטירי שכתו כשהם גדולים הא מתו כשהן קטנים ולא ראו שנבלע דסן מזיד הוא ، ולענין מומר לשאר עבירות אם אומרים רוב מצוין מומחין כו' הנה המחבר לא הזכיר כ"א דלהר"ם צריך בדיקת סכין ויש להחמיר באיסור תורה ואפילו כתב קבלה לא מהני במומר לא"ר כמ"ש השמ"ח ס"ג משום דאין חוזר על לימודו, וה"ה לשאר עבירות אין להקל לכתחלה אם לא לצורך גדול וכ' הפמ"ג דלדידן אף בצורך גדול אסור (וע' שפ"ד אות י"ו) :

(ס"ק י"ג) מסור דינו במומר כו' כתב הט"ז היינו כמומר לתיאבון, ולפ"ז משמע אף פ"א דאלו הרבה פעמים הלכה כרמב"ם ז"ל דמצריך בדיקת סכין אף לשאר עבירות, והש"ך בנה"ך חולק עליו ואוסר אף בישראל אע"ג והתב"ש אות מ"ז ובשמ"ח סכ"ו פסק כב"ה דפ"א שחיטתו כשרה דיעבד ובהרבה פעמים פסול דיעבד אף בעע"ג ומ"ש דהרמ"א לא הכריע אף דכתב דיעה א' בסתם וברמ"א נמי גוהג דין של מהרמ"ע (ע' בסי' רמ"ב בכללי ההוראה) מ"מ בסי' קי"ט סעיף יו"ד גילה דעתו דאין הכרע שכ' ויש פוסלין יעו"ש :

לכו"ע דאורייתא. וגר תושב הוי פלוגתא ומומר לעכו"ם להרמב"ם ולהרא"ש הוי ד"ת ולהרשב"א דרבנן א"כ נקטינן לחומרא דכולם דאורייתא. ולענין או"ב וכיסוי הדם נקטינן נ"כ לחומרא ויתבארו בסי' ט"ו וכ"ח :

(סק"ד) ישראל בודק כו' עש"ך דהטעם משום דאלפני עור וכו' לא עבר בכה"ג דהוא בלא מורח ולמא אירע פסול באונס. רוב שוחטין כהוגן אם רואים. ואמרינן דהוא נ"כ רואה. ולענין לבדוק הסכין אחריו יש מחלוקת ולהלכה אם הסכין לפנינו יש לבדוק ואם ליתא הוי כנאבדה וכשרה. ואם שחט הרבה בהמות ונגע בראשונה במפרקת והלך לו ודאי דאחרים אסורים דמפרקת הוי ספק שמא כונס כמבואר בסי' ח"י סי"ב יעו"ש וכיון שכן חיישינן שמא פגע במפרקת ושחט ולא יגיד. עוד כ' הפמ"ג דנ"ל דדוקא מומר לאכול נבלות אפילו פ"א צריך לבדוק סכין וליתן לו הא מומר לטריפות בפ"א א"צ בדיקת סכין אף להרמב"ם ז"ל משום דאם לא יבדוק הסכין הוי ודאי נבילה וחשוד לדבר קל על הטריפה לא הוי חשוד לחמור על נבילה :

(ס"ק י"א) מי שטבח כו' הפמ"ג הביא מ"ש הפר"ח בסי' קי"ט אות כ"ח דג' דינים יש בטבח. [א] טבח שיש אצלו חשש הימוד ממון [כמו שוחט לעצמו ומוכר לאחרים או שנושאים כרכשאות מהכשירות] בפ"א שהוציא טריפה מעבירין אותו ואין לו תקנה אלא דפ' זה בורר [היינו שילך למקום שאין מכירין כו']. [ב] טבח שאין לו שום חשד חימוד ממון [כגון שנוטל שכרו מהקהל וכדומה] פ"א וב' די שיקבל דברי חברות [היינו שיהיה דואג ומיצר ויאמר בפני ג' לומדים שלא יעשה כן] ובפעם הג' צריך תקנה דפז"ב. והדין הנ' בודקי תולעים שבירקות שנמצא אחר בדיקתם תולעת אינם מזידים וגם פושעים לא מיקרו אלא כאנוסים דמי ויש לסמוך על בדיקתם עד ג"פ אבל מג"פ ואילך הו"ל כפושעים ותו לא מהימני אלא בקב"ח. גם אין לחלק בין איסורין דאורייתא לדרבנן בכ"ז. אמנם הפ"ת חלק עליו שם וע' שמ"ח כאן. והעולה לדינא כ' הפמ"ג דהוא כך. אם הוא אדם כשר והגון בפ"א או ב' יש לדונו בשוגג אם נראים הדברים שהוא כך. ואם הדבר שקול. גם שאין מוחזק בכשרות והגון. אם חימוד ממון יש בה יש לדונו כמזיד וצריך שילבוש שחורים כו' ובזה"ז א"א להעמיד הדת על תלה די שיקבל סיגופין ותענית בעירו. ואם אין חימוד ממון. בפ"א וב' די בקבד"ח. ופעם ג' צריך תשובה גמורה עכ"פ. ואם הוא איש הגון וכשר אף בחימוד ממון פעם אחת יש לדונו כשוגג ועכ"פ קבד"ח בעינן. וכ"ז להלכה ולמעשה צריך עיון :

(ס"ק י"ד) ואפילו אם נמצא בשר כו' עש"ך וכ' הפמ"ג דר"ל מדסתם המחבר משמע דאין לחלק ואפילו בבהמה ואומר שהביא הבהמה אצל השוחט לשחוט ואח"כ הביאה לביתו דטורח רב הוא כמו בדיקת הסכין אפ"ה כל שאומר פלוני מומחה די. דמרתת כמ"ש אות ט"ו דלא כב"ח שכתב דרך בטוף דטורח קל הוא להביא אצל השוחט מהימן באומר פלוני כו' ומיהו בנמצא בהמה ברשותו ואומר שהביא השוחט אצלו בזה מודה גם הב"ח ואם אמר פלוני כו' יעו"ש בקו"א. ואם יש מקילין קבועים ואומר מכשירה קניתי ואף בלא אמירה כלל מהימן דלא שביק היתרא ואכיל איסורא ואפילו מקילין של ישראל רחוקים קצת. דהליכה טורח כל דהו וחשיב כמו תמנן של ע"ע דמחליפין וכ"כ בשמ"ח סי' זה יעו"ש :

(ס"ק ט"ו) דוקא פלוני מומחה כו' והיינו טעמא אף דלא שביק היתרא כו' חיישינן שמא לא מצא המומחה בביתו ומטרח לא טרח. וכן הדין בגבינה לקמן סי' קי"ט באם אומר קנה לי גבינה צריך לומר לו מפלוני מומחה מה"ט :

(ס"ק י"ז) מומר כו' עש"ך. הפמ"ג הביא בשם השמ"ח דחילול שבת דוקא בדאורייתא ודלא כבה"י. פרהוס הוי בפני עשרה מישראל או שידע שיתפרסם. מומר לג' עבירות מפורסמות כמו לבישת שעטנז והקפת הראש ונבילה הוי מסתמא מומר לכל התורה. ואם ראינו נזהר משאר הוי מומר לד"א. ואם עבר על רוב המצוות אף שנזהר בשאר רובו ככולו אוכל נבילה שמתה הוי להכעיס ודוקא נפסלה בשחיטה תלינן דהוי לתיאבון. אמנם הבה"י כתב דהאידנא האוכל נבילה יש להחמיר ולומר דחשוד לכל התורה וראוי להוש לדבריו ע"כ משמ"ח. וכ' הפמ"ג למאן דסבר דבפ"א לא נעשה מומר. או למאן דסובר דבאותה שחיטה לא נעשה מומר. היה נראה לכאורה דמ"מ בעינן אחרים רואין דהחשוד לדבר חמור חשוד לדבר הקל. ואם חשוד לשבת כש"כ לשאר עבירות ולא מהימן. אמנם הכנה"ג בשם מהרי"ק לא כתב כן ונ"ל דמיירי בשוחט לאחרים ואין לו הנאה ממנו ומשו"ה מותר אף בשאין אחרים רואין :

(ס"ק י"ח) ולהרמב"ם צריך כו' וכ' הש"ך דכן הלכתא. ול"ק מסי' א' דהתם אפשר נתן לאחר לשחוט עכ"ל ומה דלא ניחא ליה להש"ך לומר דאיהו בדקן כ' הפמ"ג משום דודאי מיטרח לא טרח :

(ס"ק ד') פסול לעדות כו' ע' בשמ"ח סי"ג דלהכעיס שאינו מאמין במצוה או להכעיס בוראו אפילו במ"ע דינו כעכו"ם ושחיטתו פסולה מה"ת :

(ס"ק כ"ו) ועל"ק סי' קי"ט כו' הש"ך פסק כאן כהמחבר לקמן סי' קי"ט דשחיטתו כשרה [וע' בשמ"ח דבפ"א אין לפסול בכ"מ ובהרבה פעמים אסורה שחיטתו. ולענין תפלין ע' או"ח סי' ל"ט ושם יש לפסול אף בפ"א [ועיין מ"ז אות י"ג] :

(ס"ק כ"ו) או שהתחיל הכשר כו' ע' מ"ש הש"ך. וכתב הפמ"ג מדבריו משמע דאף א"י פוסל בשהייה במיעוט בתרא ולענין הלכה קיי"ל דאין א"י פוסל בשהייה במיעוט בתרא לדידן. וה"ה עיקור וכדומה. דא"י ליתא בתורת שחיטה. ומיהו ישראל פסול כמו מומר וכיוצא ודאי דיש ליזהר במיעוט בתרא וע' בשמ"ח סי' כ"ג :

(ס"ק ל"א) אם כ"א סכינו בידו כו' הפמ"ג הביא בשם בל"י שכתב בשם חו"י דמומר לכל התורה אסור למכור לו נבלות וטריפות אם אין מצוי לו כמו תרי עברי דנהרי ובשם הריב"ש כ' דהאנוסים אם א"א להם להמלט על נפשם שחיטתן כשרה. ובשם הרשב"א גר שחזר לדתו מחמת אונס ישראל גמור הוא והכי הוא ודאי כל שבאונס אף שבישל מ"מ כשר הוא :

שפתי דעת סימן ו משבצות זהב

(סק"א) גסן וצפורן יחידי כו' כ' הפמ"ג בשם הב"ח דכל השנוי קודם הוא קודם. והאחרונים חלקו עליו פר"ח ופ"ת ותבו"ש אות א'. וכתב דמדברי תבו"ש למד דבר חידוש דלא אמרינן כל מה דשנה כסדר הוא קודם אלא היכא דאית סברא לאקדומי אידך ברישא ואיחרה ש"מ דכידרא נקיט ולא בע"א. כמו בפסחים דחשיב מיני מרורים וקחשיב המר יותר לבסוף ש"מ דקפיד אסידרא דטעם יש. ויפה כתב :

(סק"ד) וביו"ט כו' כ' הפמ"ג דקיסם לאו דוקא אלא ה"ה לפת וכדומה כ"כ האחרונים :

(סק"ה) אם כורך כו' להפמ"ג מספקא ליה הא דכ' הש"ך דדוקא שיש מלא צואר כו' אם הוא רק לכתחלה אסור אף בשעה"ד משום דחיישינן שמא ע"י הולכה והובאה ב"פ ינתק המטלית הא דיעבד ש"ד. או דילמא אף דיעבד אסור ואפילו באומר ברי לי כו' ופשיט ליה מדברי התבו"ש אות ז' דנראה דבפגימה א' מהני ברי לי אף שאין שיעור ב' צוארין וכשיש ב' פגימות צריך מלא צואר כו' וכתב דבתבו"ש יש קצת סתירה ממ"ש בשמ"ח ס"ג. דמשם נראה דלא מהני ברי לי אף בפגימה א' כשהסכין הוא קטן ואין בו מלא צואר כו' :

(סק"ב) וה"ת בסכין ארוך, עט"ז מ"ש בשם רש"ל מיש"ש פ"ק דחולין סי' ל"ד דאפילו סכין שראשה עוקץ אסור כ"א ע"י תחיבת קסם ובשעה"ד בדרך שרי כה"ג עכ"ל וכ' הפמ"ג דא"י מה מלמדנו במ"ש דבשעה"ד ע"י קיסום שרי דלדידן אף בפגימה בשעה"ד ע"י קיסום שרי וכש"כ עוקץ בראשו דקיל מפגימה משום דאינו מצוי שיחליד בו, אמנם מ"ש דיעבד שרי י"ל דרינא אשמעינן דא"צ שיאמר ברי לי כו', דאלו בפגימה אף שירע מעיקרא צריך שיאמר ברי לי כו' והטעם בזה משום דעוקץ אינו מצוי כ"כ, ועוד דאלו בפגימה בעינן דוקא מלא צואר חוץ לצואר בשעה"ד ואלו בעוקץ לא בעינן דאין דרך כ"כ להחליד כמ"ש היש"ש וצ"ע בכ"ז :

(סק"ג) ברי לי שלא נגעתי כו' עט"ז, וכ' הפמ"ג דאם לא אמר ברי לי אף דיעבד פסול, וכפי הנראה הוה פסיל ודאי משום דליכא כאן כ"א חד ספיקא ואוקמא אחזקה ול"ד לסי' ח"י דשם הוה ספק משום דיש שם ספיקי טובא, גם באם לא אחז במקום הפגימה הביא הכנה"ג דעת הב"ח להתיר בדיעבד באומר ברי לי כו' דלא כש"ג. ובאמת מרמ"א אין ראיה לזה, דאדרבה מדכ' אף שלא כרך מטלית משמע הא אוחז בעינן, אמנם מ"ש הכנה"ג להתיר ביו"ט בלא אחז כ' הפמ"ג דזה אינו יודע דאם בחול אסור דיעבד אין סברא לחלק בין יו"ט לחול :

(סק"ד) בדבר המחובר כו' עט"ז וכ' הפמ"ג דהוה נבילה :

(סק"ה) שחיטתו כשרה כו' הט"ז והש"ך הביאו הרבה פוסקים דס"ל כהרא"ש והפמ"ג ס"ס וכ' דלענין דינא כ"ע מודים דאסור :

שפתי סימן ח דעת

(סק"א) כל שהוא כו' ובלבד שיוליך ויביא כו' עש"ך שכ' דאל"כ פסול אפילו להמחבר ולענין דינא כ' הרמ"א [לקמן סי' כ"ד] דפסול בבהמה אם אין בסכין שיעור מלא צואר וחוץ לצואר משהו :

(סק"ב) ומי שלא יוכל כו' וכ' הפמ"ג מיהו אנו נוהגין כמ"ש רמ"א י"ד אצבעות היינו רוחב גודלין. ודוקא בבהמה אבל בעוף אין ליקח סכין גדול כזה משום שמכביד ויבא לידי דרסה אלא אורך ב' צוארי עוף ההוא וקלת יותר ודיעבד כשר אף בסכין גדול בעוף אם אומר שלא עשה דרסה. ובכרו"פ כ' וזהו בבהמה אבל בעוף א"צ י"ד אצבעות משמע דכשר לכתחלה. והשוחטים אינם נוהגין כן. וכן ראוי שלא ליקח סכין גדול לעוף :

כתב בה"י שוחט א' לא היה יודע רמז שיעור אורך הסכין י"ד אצבעות והעבירו אותו חכמי הדור ופר"ח בקו"א השיג עליו. והתבו"ש בסי' א' כובר כבה"י דמאחר שעכשיו ה"ע סדורות וקבועות בדפוס א"כ חזינן שאין לימודו עולה יפה שאין חוזר עליו ומהראוי לקונסו :

בבל"י ובכו"פ הביאו הג"ה א' מלחה"פ שא' פשה סכין של -

של שחיטה מחרב של תליון אי יש בה משום טומאה. והשיב שע"י טבילה נטהר הסכין. וכ' הבל"י שאיזה תלמיד טועה כתבו והכו"פ לוה למוחקה וכי טומאה וטהרה יש לנו. ועוד טומאת מת הזיה בעי. וכ' הפמ"ג דזה נמשך ממה שפוסקים מתוך הקילוריס. וזה הוא שאלה גמורה מאחר שבשר אדם מה"ת אסור לדעת הרמב"ם ז"ל א"כ הוה כסכין ששחט טריפות תדיר כו' ויש להגעילו וכש"כ אם רוצה לעשות סכין ממנו. אמנם אם בא בשאלה א"צ:

סימן ט

משבצות זהב

(סק"א) שחיטתו פסולה כו' הט"ז כתב כאן וגם לקמן בסי' ח"י דאותן הרושמין שעושין האומנים כיון שרחוקים מהחוד אין איסור, וכ' התבו"ש דוקא שוקע הא בולט אף רחוק מהחוד אסור, וכתב דראוי לחוש לכבודו של זקן הבח"י דאף ברשמי אומן אין לשחוט, וכ"כ הפמ"ג דכן ראוי לעשות:

שפתי דעת

(סק"א) שחיטתו פסולה כו' ע' מ"ש הש"ך ומה דהראה מקום לסי' כ"ז דמזה משמע דאם תופס הקנה לבדו בעוף ושחט בסכין מלובן דכשרה. ונזה הוליא הפמ"ג דין מחודש לדידן דהשוחט בסכין שבדק יפה וחלקה אלא שיש פגם בלדדין ואף שלא ידע. ותפס הקנה לבדו בעוף ושחט דיש להכשיר אף בלא ה"מ. דכל הני טעמים דליכון לא שייכי הכי. דחלי קנה פגום כשר וכש"כ ששחט בהכשר ואח"כ במיעוט בתרא ל"ל בה כמ"ש הש"ך כאן ובסי' כ"ו אות א' דלא כהב"ח וא"כ ודאי יש ל"מ בזה כאמור. ומה שמטריף לקמן סי' ח"י בפגימה מהלך בבהמה או בעוף. בוושט ולא בקנה. ולמעשה צ"ע:

סימן י

משבצות זהב

(סק"ד) בקרקע קשה כו' כדי להבין דברי הט"ז כאן ובסק"ו העתיק הפמ"ג דברי המרדכי חולין פ"ק סי' תקפ"ג וז"ל שם, אבל סכין של גוי שנבלע בו שמנונית אסור לשחוט בו לכתחלה בלא הגעלה ואם לא הגעיל והיא ב"י או אפילו אינה ב"י ולא נעצה בקרקע להעביר השמנונית אסור לשחוט בו לכתחלה בלא הגעלה ואם לא הגעיל והיא ב"י ואפילו אינה ב"י ולא נעצה בקרקע להעביר השמנונית שעל דופני הסכין צריך קליפה כרב וה"ה חתך בה רותח עכ"ל, וכ' דדברי המרדכי אלו אפשר לפרשם בג' פנים. (א') דלכתחלה אסור לשחוט בלי הגעלה אף באב"י ולא מהני נעיצה בקרקע, דנט"ל מדרבנן אסור וחום ביה"ש מפליט בלעו של סכין ובדיעבד אם לא הגעיל בב"י או לא נעצה באב"י בעי קליפה. (ב') דב"י אף בדיעבד אסור בלא הגעלה, ובאב"י אף לכתחלה שרי בנעיצה דכיון דהא דנט"ל לכתחלה אסור הוא דרבנן סמכינן בהא לומר דסד"ד להקל ולא פסקינן כרב דחום ביה"ש מפליט מסכין. (ג') דלכתחלה ב"י צריך הגעלה ואב"י די בנעיצה ודיעבד אף ב"י די בנעיצה דסמכינן אמ"ד דאין חום ביה"ש מפליט בלעו של סכין, ומ"ש דלכתחלה אין לשחוט בלי הגעלה אבת יומא קאי דאין די בנעיצה לכתחלה ואח"כ אמר שאם לא עשה כל חד כדינו היינו לב"י לא עשה לא הגעלה ולא נעיצה, ובאינה בת יומא לא עשה נעיצה שהוא דינו אף לכתחלה אז הבשר צריך קליפה משום הטיחה שהוא בעין, והנה מדברי הב"ח בס"ט ד"ה כ' הרשב"א כו' מדב' שם דמרדכי אוסר לכתחלה בנעיצה משמע הא דיעבד ש"ד אפי' בב"י בנעיצה, ומיניה לאב"י אפילו לכתחלה די בנעיצה, דאל"כ מאי איכא בין ב"י לאב"י הרי דנטה לדרך הג' בפי' דברי המרדכי, ולפ"ז מאי דסיים שם הב"ח וכ' וז"ל ומיהו מסיק שם הרב בש"ע דאף בשעה"ד שרי עכ"ל ע"כ בב"י דאי באב"י אף בלא דחק שרי, וכיון שכן תמה הפמ"ג מה זה שכ' הט"ז בסק"ו דהרב קאי לאב"י וכן הב"ה ז"ל הא בב"י לכתחלת

יעשה

שפתי דעת

(סק"ו) סכין של עכו"ם כו' עש"ך שבחר לו הדרך הב' בטעם פלוגתת הרשב"א והרא"ש [כפי המבואר במ"ז אות ו'] וכפי שפירשו הב"ח והפרישה. והא דפליגי בזה אי סתם סכין נקי. דהרשב"א סובר דסתם סכין אינו נקי. והיא דחלתית שאסרו מפני חורפא [דמשמע הא אם לא היה דבר חריף לא היה נאסר משום שאינו נקי] הטעם הוא משום דסתם חנוני מקנח הא שאר עכו"ם אינם מקנחין. והרא"ש סובר דאין חילוק כמו דבשאר כלים אמרינן דסתמן נקיים הם ה"ה סכין ומש"ה אתי שפיר הסיא דחלתית אלא דבידוע שהוא ב"י או אפילו אב"י רק שאינו מקונח אוסר הרא"ש דבעין אינו פוגם. וסובר עוד דביה"ש מפליט מסכין כ"ק אליבא דכ"ע ונעילה פולטת כ"ק מסכין [וזהו דרך הפרישה] ומה שכ' הרשב"א דסכין ששחט טריפה ידיח ודיו אם רוצה לשחוט אלמא דאין חום ביה"ש מפליט לדעת הש"ך נ"ל הואיל דלא בלע רק מחום ביה"ש ולא מרותח גמור וגם לא בלע רק ס"א לכן אין חום ביה"ש מפליט אותו בלע הא סכין של עכו"ם דבלע טובא וע"י רותח גמור ודאי יש כח בחום ביה"ש להפליט אותו בלע אלא שהשיפה והנעילה מעבירין אותה כ"ק והלכך אף דיעבד אם לא נעלה אסור להרשב"א:

(סק"ז) אע"פ שהוא מלוכלך בדם מותר כו' הש"ך הראה מקום עיון לסי' י"ח. וכוונתו בזה להשיג על הב"ח במה שרלה לומר דאף כשרה לריך הדחה או קנוח משום אמ"ה וזה אינו. א' משום דכ' המחבר אע"פ שהוא מלוכלך דמשמע פשוט דעדיין הוא מלוכלך אעפי"כ מותר לשחוט בו. ועוד דבס"ג אמר דטריפה בעי הדחה משמע אבל כשרה לא. דאי גם כשרה בעי הדחה לא היה לריך לאשמיענו גבי טריפה:

(סקי"ג) אבל אסור כו' כ' הש"ך אפילו פ"א כו' הוא מדכתב המחבר ששחט בו ולא כתב שטוחט בו משמע אפילו פ"א:

אסור

(ס"ק י"ד) אסור כו' עש"ך וע' פמ"ג שהרבה להוכיח דהרא"ש ג"כ ס"ל דביה"ש צונן הוא לגבי דיעבד ולשחוט הוה כדיעבד דלא הצריכו הגעלה בין כל שחיטה ושחיטה. אבל לחתוך רותח לכתחלה אפילו למ"ד צונן הוא ודאי אסור בלא הגעלה דלגבי לכתחלה לא סמכינן אהאי טעמא דצונן הוא וגם מהרמב"ם פ"ו מהמ"א משמע דאף למאן דס"ל דביה"ש צונן הוא נ"מ הדחה לרותח. אלא דס"ל דנעילה סגי. ומזה הביא הפמ"ג ראי' לדברי הש"ך דס"ל כהפרישה דנעילה מעברת כ"ק ודלא כהב"ח והט"ז דהא הרמב"ם ז"ל ס"ל דלרותח לכתחלה בעי נעילה ואלו לצונן סגי בהדחה. וע"כ צ"ל דיש חילוק בין סכין של שחיטה לשל כותי שכ' בפי"ז ה"ז דלצונן ג"כ בעי נעילה משום דתשמישו תדיר וגם ע"י האש. וכאן סגי לצונן וד"ח הדחה. ע"כ צ"ל דהטעם הוא דסר השמנונית בהדחה וא"כ אמאי לא נימא דאף לרותח תסגי בהדחה אלא לאו דאנו חוששין לכתחלה דבלע הסכין ולפ"ז מה יועיל נעילה הלא לדעתם גם הנעילה לא יפעול אלא להעביר הבעין שעל הסכין אע"כ צריכין אנו לומר דהנעילה מעברת כ"ק כמ"ש הש"ך בסק"ו:

ומ"ש הש"ך דאף לרשב"א שכ' דאסור לחתוך כו' משום דסובר דחום ביה"ש מבליע בסכין ולזה יודה אף הט"ז ומ"מ אין אוסר רק כ"ק ברותח [וע' בש"ך ובשפ"ד כאן אות ס' דבדבר שאין הקליפה ניכרת א"צ ס' נגד הקליפה דלא כהב"ח] ואעפ"כ אין ללמוד מכאן היתר לכלי שנאסר במליחה או ע"י עירוי דלא נאסר אלא כ"ק באם שמשו בו אח"כ רותח דלא להצריך ס' נגד הקליפה דשאני ביה"ש דקיל:

(ס"ק י"ח) בין כל שחיטה כו' עש"ך וסובר כמ"ש הט"ז אות יו"ד ובש"ך אות י"ב דלהמחבר אפילו מלוכלך מותר לשחוט. והא למדין דאם שחט העוף ונתנבלה בידו דלא מהני קנוח בנוצת העוף אלא צריך דבר קשה כשיעור בהמה:

(ס"ק כ"א) ואם רגיל לשחוט כו' עש"ך ומשמע מדבריו דאם שחט הרבה בהמות ונמצא מהן כמה טריפות בבדיקה. דהכשירות שנשחטו בינתיים הוכשרו ע"י קנוח אך אח"כ לא ישחוט כ"א ע"י נעילה ותמה על זה הפמ"ג דלהדיא נראה בב"ח דכל ששחט כשירות בינתיים וקינח הסכין כמו שנוהגין אף שנמצא הרבה טריפות א"צ נעילה. וכן תמה עמ"ש התב"ש דמשמע מהב"ח דתרתי בעינן קנוח ושלא שחט שלשה טריפות רצופים. הא כתב הב"ח דלדידן דנוהגין השוחטים לקנח יפה בין כל בהמה אין צריך לנעילה. ולפי דברי התב"ש הא משכחת לה דצריך נעילה בג' טריפות רצופים. לכן הגיה בדברי הש"ך מלת די וה"ק אם שחט כשירה בינתיים וקנח די בכך. והפר"ח הביא בשם הב"ח דקנוח לחוד סגי. כ' הפמ"ג על זה דיפה כיון:

(ס"ק כ"ב) צריך נעילה כו' הפמ"ג האריך כאן לבאר המחלוקת שבין הט"ז והש"ך בסי' זה. לשיטת הש"ך להרשב"א חום ביה"ש מבליע בסכין אף בפ"א ואין יוצא ע"י חום ביה"ש [וכ' ע"ז הפמ"ג דסברא טובה היא. דלהבליע

יעשה כמ"ש המרדכי עכ"ל הרי דפי' דברי המרדכי כמו הב"ח דדיעבד די בנעיצה וסיניה באב"י אף לכתחלה ובלא דחק שרי ואמאי כ' הרב בשעה"ד, לכן כתב דנראה לפרש שיעור דברי הט"ז באופן זה דמ"ש הב"ח סיהו כתב הרב, ר"ל דהרב החמיר בזה דדוקא בשעה"ד מתיר באב"י ע"י נעיצה הא בלא דחק אוסר כיון שאין הכרע במרדכי איזה מהפירושים אמת, ומ"ש הט"ז וכן פסיק הב"ח היינו לענין הפי' בדברי המרדכי ולא לענין הדין, ומעתה שיעור דבריו כאן בסק"ד הוא כך, עמ"ש המחבר ואם נעצה דיעבד שרי וא"צ לקלוף דלכאורה הי' אפשר לטעות בדברי המחבר ולומר דס"ל דאף בב"י די לכתחלה בנעיצה כדעת הת"ה שהביא הט"ז ומה דכתב לשון דיעבד קאי אסיפה דכתב דאם לא נעצה סדית כו' דלכתחלה לא ישחוט בלא נעיצה ע"ד להדית כו' לזאת הביא דברי המרדכי דבב"י לכתחלה צריך הגעלה וכך הם דברי המחבר ג"כ:

(סק"ו) וע"כ יש לקלפו כו' כתב הפמ"ג דהטור הביא כאן מחלוקת הרשב"א והרא"ש, דלהרשב"א באב"י אם לא נעצה צריך קליפה, ולהרא"ש דוקא בב"י, והביא הטור דין דהרשב"א דאם נעצה די בכך, והנה שרש מחלקותן פי' הפמ"ג בג' פנים יעו"ש בפנים, והדרך הא' מהם בטעם מחלקותן שאותה תפס הט"ז כפי אשר הוכית הפמ"ג הוא דמיירי דהסכין אינו מקונח, והרשב"א סובר דבעין אין נפגם, והרא"ש סובר טיח שעל הסכין מועט הוא וברזל מפגימו, וכן כתב הס"ה ושניהם כאחד סוברים דאין חום ביה"ש מפליט מסכין אבל מבליע בסכין, אלא דהרשב"א חייש לשומן שהוא בעין על הסכין אף באב"י והרא"ש לא חייש דברזל מפגימו דמועט הוא ומש"ה דוקא בב"י, ומשום בעין, ולכך הביא הטור דין דהרשב"א דהא להרא"ש נמי מהני נעיצה ושיפה לבעין, אבל לא כהפרישה שהמין מסה שקראו הרשב"א רותח קצת (ר"ל דבת"ה הקצר בית א' ש"ג כ' וז"ל שפת או נעצה א"צ קליפה שאין ביה"ש רותח גמור ויפליט בבשר כו') דפירושו שיפליט מסכין, רק נעיצה או שיפה מעברת כ"ק מהסכין שלא יפליט אף אותו המעט דהא ליתא כלל וכלל, כן הוא סברת הט"ז, וכיון דכן דנעיצה אינו מפליט כ"ק מסכין ואפשר דגם השחזה אינו מועיל א"כ תקשה הא דכ' המחבר בסי' קכ"א ס"ז דנעיצה מהני לר"ת כמו צנון והוא מנמ' דע"א בסופו ממעשה רשבור מלכא, וסובר דאתרוג וצנון דין א' להם, וכ' בסי' צ"ז דאפילו מקונח ב"י אוסר הצנון ולפ"ז מה מועיל נעיצה או שיפה, ובתבו"ש אות יו"ר העיר בזה ותירץ דמ"מ טבע הנעיצה להפליט קצת והנך יואת דעכ"פ נעיצה עושה דבר מה:

לזאת העלה והוכיח הפמ"ג מתה"א והקצר וממ"ת ומשארי מקומות שדבר חריף מפליט הבלוע אף בצונן ע"י רוחקא וכן הוכיח דנעיצה פולטת כ"ק מהסכין וחום ביה"ש ודוחקא הוה כמו ד"ת ודוחקא, והלכך ודאי הא דסכין ששחט בה הרבה פעמים דלצונן סגי בהדחה, היינו סתם צונן ולא ד"ח, והא דסכין ששחט בה טריפה סדית ושוחט היינו משום דבפ"א לא בלע כ"כ ואף ד"ח כה"ג כן, או אפשר דיש חילוק בין רותח גמור מאש לרותח של ביה"ש,

ולפ"ז

ולפ"ז המחבר שכ' באן בש"ע שיפה ונעיצה וכ' לשון דיעבד דמשמע הא כל שלא נעצה אסור אפי' דיעבד ודאי הכי הלכתא דחום ודוחקא הוה כד"ח ודוחקא ומפליט כמו שפסק בסי' צ"ו בצנון ונעיצה מפלטת כ"ק והעיקר בזה כשיטת הש"ך והפרישה (יעוין בשפ"ד אות כ"ב):

ועמ"ש הפר"ח בסי' צ"ד ס"ק כ"ג דאין הברזל בולע בלא אור כ"א כ"ק הפמ"ג השיג עליו, דלפ"ז אם שמשו בכף ברזל או כסף בכ"ר שהוסר מהאש אין בולע אלא כ"ק וזה לא מצינו בשום מקום, ובס' בל"י כ' זה בשם הפ"י וכ' דהספר פ"י אינו ת"י, ואעפי"כ השיג הפמ"ג ע"ז וכ' דאין הדין כן אלא כדי כל הסכין צריך לשער כי בולע בכולו אפילו בלא אור וח"ו לומר כן לשער כ"ק וכדפסק בש"ע בסי' צ"ו לענין צנון דבכולו משערינן, ומה דמהני השחזה להמחבר לכתחלה לאכול רותח הטעם הוא לא מפני שאינו בולע אלא כ"ק והשחזה כסיר הקליפה, אלא ההשחזה מבלבל רק הטעם ואין לו כח עוד לצאת, ואם כי הדרישה באות ה' כאן הביא זה הטעם וכ' דדוחק לומר כן ולפיכך כ' הוא ז"ל דהטעם. הוא דמה שבפנימי הסכין אין בו כ"כ בלע בשפע ואין חום ביה"ש מפליטו, לפי פירושו זה תקשה עוד יותר כי מה יענה למ"ש המחבר בסי' קכ"א דהשחזה מועיל אף לרותח, ומוטב לסבול הדוחק שכ' מתחלה כדלעיל, ומעתה מיושבין כל המקומות שבש"ע דודאי בכל הוא דמשערין וכן מורין כל המורי הוראות המומחין, וכ' דלא ראה שום א' מהם שיאמר בהיפוך ע"ב כן נ"ל עיקר:

עוד כ' הפמ"ג דמ"ש הפרישה בסי' קכ"א אות ה' וז"ל שם הרמב"ם בפ"ז מהמ"א כ' דלחתוך רותח מהני שיפה וג"ל דסתם סכין אינו ב"י ואינו אוסר אלא כ"ק ואותה קליפה הלכה ע"י שיפה ודוקא שיפה ולא נעיצה עכ"ל גם בזה יש לתמוה. אם כי סתם כ"ע אב"י מ"מ נטל"פ לכתחלה אסור ואנה יש חילוק לענין לכתחלה לומר דאין בו איסור אלא כ"ק, אלא מוכרחים אנו לומר דהוא ז"ל הלך לשיטתיה במ"ש באות ה' הנ"ל וכבר מבואר מה שי"ל בהא:

(סק"ז) מותר לשחוט כו' הט"ז כ' דהרמ"א איירי כאן באב"י אבל ב"י יעשה כמ"ש המרדכי ר"ל להצריך לכתחלה הגעלה ודיעבד כבר נתבאר לעיל דשרי אף בנעיצה בב"י:

(סק"ח) ע"מ לקלף כו' הט"ז הראה מקום עיון לסי' צ"א ס"ד ושם כתב כיון שהבשר צריך קליפה אם בשלוהו כך צריך ס' נגד הקליפה (וע' ש"ך אות ט' דהראה מקום לסי' ס"ט אות ס"ד וסי' צ"א אות ה' ושם כ' דכשאין הקליפה ניכרת א"צ ס' נגד הקליפה יעו"ש) וכ"פ הב"ח והשמ"ח דאם בישל צריך ס' נגד הקליפה וכ"כ הפמ"ג דגם הש"ך יודה לזה:

(סקי"ב) סגי לי' כו' הט"ז כ' הטעם בזה דסגי בהגעלה ע"י עירוי משום שאין ביה"ש כרותח גמור כו' היינו דאין מבליע בסכין כ"א כ"ק ועירוי מפליט ומבליע כ"ק ותמה ע"ז הפמ"ג דהא דאמרינן דעירוי מבשל כ"ק הוא רק להחמיר אבל לא להקל דהא כלי שנאסר ע"י מליחה אין להגעילו ע"י עירוי ודלא כמ' בית ישראל וכן הסכים הבל"י אעפי"כ כ' דיש להקל בזה משום דהוה כעין ס"ס שמא הלכה דחום ביה"ש אין מבליע בסכין ושמא עירוי מפליט

כ"ק

דלהבליע הבעין שעל הסכין היינו השמנונית טריפה או דם יש בו כח. ולא להפליט מהסכין בלע. לא מיבעיא תרתי להפליט מסכין ולהבליע בביה"ש בודאי לא עביד. אלא אפילו להפליט לחוד אין בו כח כיון שאינו בעין אלא בלוע ומשו"ה די בהדחה לסכין לשחוט בה ואלו היה בה כח להפליט היה צריך לכה"פ להדיח אח"כ ביה"ש. ולא עוד אלא להגעיל או לנעוץ הסכין דלמא משהלי אח"כ להדיח] וכ"ז בסכין שבלע ע"י חום ביה"ש. אין חום ביה"ש מפליט ממנו לפי שבלע טעם קלוש ודבר מועט משא"כ סכין ש"ג דבלע הרבה בשפע ע"י אור וכדומה אף הרשב"א יודה להרא"ש דמפליט ע"י חום ביה"ש כמ"ש הש"ך אות ו' ואות י"ז. אלא דסכין של גוי מפליט ע"י חום ביה"ש מקליפת הסכין ונעילה מעברת כ"ק. ולהרא"ש חום ביה"ש אין מבליע לסכין. ודכ"ע בין הרא"ש ובין הרשב"א סברי דטיח שע"ג סכין אינו נפגם אפילו במעל"ע. אלא דרשב"א סובר כתם סכין אינו נקי והרא"ש סובר דנקי כמו שאר כלים דסתמן נקיים גם סובר הש"ך דגם דיעבד לא מהני הדחה ודוקא נעילה דהא מפליט ע"י חום ביה"ש סכין ש"ג לכ"ע בין לרא"ש ובין לרשב"א גם סובר דמ"ש הרמ"א ובשעה"ד קאי אב"י נמי וטעמו בזה דנעילה מעברת כ"ק מסכין. כ"ז הוא לדעת הש"ך והוא קצת משיטת הפרישה:

אבל הט"ז בחר לו דרך הב"ח ז"ל דכ"ע בין הרא"ש ובין הרשב"א סוברים דאין חום ביה"ש מפליט מסכין כלום אף מסכין ש"ג שבלע הרבה ואין נעילה מעברת כלום רק הטיח שע"פ הסכין לבד ואין סברא שתהא נעילה פועלת כלל אלא דהרא"ש והרשב"א פליגי בזה. להרא"ש הטיח נפגם ולהרשב"א אין נפגם ומשו"ה מהני הנעילה להעביר הטיח ודכ"ע סברי דסתם סכין אינו נקי אלא דלהרשב"א מבליע הבעין שעל הסכין ולהרא"ש אין מבליע. וסובר הא דהקיל הרמ"א בשעה"ד היינו כאב"י:

עוד כ' הפמ"ג דג' מדות יש בסכין. סכין ש"ג. וסכין של שחיטה ששוחט כשירות. וסכין ששוחט בה טריפות. והנה סכין ש"ג מבואר הדין בסי' קכ"א ס"ז דבעון בעי נעילה יפה בקרקע קשה. ולא שתהיה רכה ולא קשה יותר מדאי ואפילו לחתוך בו דבר חריף כמו כגון כגי בהכי והוא ממעשה דשבור מלכא דפסק אתרוגא כו' ולרותח לא מהני נעילה כ"א השחזה היטב. וע"כ הטעם או דבאב"י לא החמירו חז"ל אטו ב"י כיון דדמי לחדש. או אפילו לש"ך סי' קכ"א דאפילו ב"י דיעבד שרי. כ' דנ"ל הטעם דכל שהלכה אותה הקליפה תו אין בו אלא טעם בלע ובטל הוא גם' ברותח דכך קים להו לחז"ל. ומיהו בלא השחזה ודאי צריך לשער נגד כולו ולא נגד הקליפה. ודלא כהכר"ח סי' נ"ד אות כ"ג דכתב דא"צ ס' אלא נגד קליפת מקום הסכין שחתך. וסי' קכ"א אות י"ט דהביא דעת הרא"ה בסתם דקים להו לחז"ל דאין ברזל בולע ע"י רותח יותר מכ"ק ולא נאמר דסכין כיון שאין תשמישו ע"י האור כן הוא. מ"מ אין הלכה כן דהרי נוהגין אנו כשחותכין בכלים או כגון בסכין איסור צריך ס' נגד כל הסכין משמע ודאי דבכל הסכין משערים לא כ"ק ודלא כהבל"י שכ' בפשיטות בסי' צ"ו דכ"ק הסכין משערים

ושרי

ושרי ליה מאריה. ולפי"ז כיון דמבואר לעיל דהא דע"י השחזה מותר. הטעם הוא משום דלא נשאר אלא מעט בלע ואותו המעט בטל בס'. בסכין של חמץ בפסח דאוסר במשהו אפילו בדיעבד השחזה לא מהני. ומ"מ אם נעצו הסכין יפה ותתכו בסכין איסור לגון או בצלים נמי אפשר להקל. ולשחוט מבואר כאן דאפי' דיעבד בלא נעיצה צריך קליפה אפילו הדיח היטב. סכין של שחיטה לכ"ע אין בולע כ"א כ"ק דהרי אנו רואים דמהני ליה עירוי [כמבואר בהג"ה בסעיף ב'] ועירוי אין מתפשט יותר מכ"ק הלכך אם חתך בו רותח די כ"ק מסכין לשער עכ"פ ודי בכך. ולשחוט בסכין כשירה מבואר הדין כאן. ובסכין שרגיל לשחוט בה טריפות או סכין ששוחט א"י בהמות נ"כ לא בלע כ"א כ"ק ואין לחלק בין בלע דם לשמנונית דכיון דלא הוזכר זה בשום מקום אין להחמיר כ"כ:

עוד הביא דין חדש בסכין מבא"כ בבאר דברים. דאלו כלי שבלע איסור אינה אוסרת היתר בנוגע בה הם בחם בלא רוטב רק כ"ק כמבואר בש"ך סי' ק"ה כ"ק כ"ג אבל סכין של איסור שחתך בו לחם חם או של חלב שחתך בו בשר רותח בכ"ר אוסר כל החתיכה משום שע"י דוחקא דסכינא מתפשט האיסור בכולו. ובחום כ"ש ודוחקא דסכינא רמ"א בסי' צ"ד הקיל בזה והט"ז החמיר. וכ' הפמ"ג דחום קלת ודוחקא לא גרע מחום ביה"ש ודוחקא ומכש"כ חום כ"ש שהיס"ב דיש להחמיר: במ"ש בפרישה סי' קכ"א אות כ"ג דסכין אב"י אינו אוסר אלא הקליפה והלכה לה ע"י שיפה השיג הפמ"ג וכ' דנ"ל לכתחלה אוסר כל הסכין. גם במ"ש בתה"א דרותח לבד בלא דוחקא אין אוסר כ' דאינו מבין זה דהא ודאי מאכל איסור או היתר בכלי איסור אוסר כמבואר בסי' ק"ה כ"ז ואפילו בלוע בכלי יוצא בלא רוטב ובלא דוחקא:

כ"ק, ושמא אין חום ביה"ש מבליע יותר מכ"ק (וע' בשפ"ד אות י"ד):

(ס"ק י"ז) רגיל לשחוט בו טריפות כו' עט"ז ובמ"ש אבל לכתחלה די בקינות בשיער יפה כ' הפמ"ג דנראה לפרש דה"ק דאם קינח בשיער כמו שנוהגים השוחטים משום חשש טריפה א"כ לא הוה רצופים, אמנם התבו"ש באות ס"ב כתב דמט"ז משמע דאף אם קינח בינתיים כל שרגיל לשחוט טריפה צריך נעיצה יעו"ש והיינו שהוא מפרש ,,דלכתחלה" כלומר דלכתחלה נורג'ן בין כ"א לקנח בשיער יפה וכן יראה ממ"ש הט"ז באות יו"ד במה שהקשה על הב"ח יעו"ש:

שפתי דעת — סימן יא — משבצות זהב

שפתי דעת

(סק"ב) וכ' נרות חבוכים אבוקה כו' כ' הפמ"ג הא דכתב הש"ך דנר שיש לו ב' פתילות הוה אבוקה היינו שמונחים זה על זה לא כיש מי שאומר שאם כרך כמה פתילות כא' הוה אבוקה זה ודאי אינו. וכ' עוד הפמ"ג דיש כאן לחוש לכל החומרות כי י"א הטעם דלריך ב' נרות שמא יכבה א' מהם. וי"א כדי שיהא אור גדול ויוכל להבחין היטב. וודאי בעיו"כ וכדומה ששוחטין הרבה עופות ראוי ונכון שיהיו כמה אבוקות ואז יוצאין כל השטות. ואם התחיל לשחוט וכבה הנר יגמור דהוה דיעבד וה"ה התחיל באפלה ונזכר יגמור לדידן דשיעור שהייה מועט דהוה גם כן דיעבד:

לשחוט לאור הלבנה יש מחלוקת הפוסקים וכתב הפמ"ג דבשעה"ד אם אורה מבהיק יש להקל:

(סק"ג) השוחט בשבת כו' עט"ז והפמ"ג כ' דיש לחוש לחומרא ואפילו אחרים רואין באין ה"מ שחיטתו פסולה:

(סק"ד) אם הם גלולים כו' כ' הש"ך הא לימים ונהרות אף עכורים אסור שלא יאמרו לשרו של ים קשחים וכ"כ הט"ז אות ג'. וכ' הסמ"ח ל"ד ד' נהרות המפורשים בקרא דה"ה שאר נהרות. מיהו מים המכונסין וכדומה אם הם עכורים שרי ע"ש שהאריך וה"ה בארות ומעיינות שאין מושכין:

(סק"ה) ע"ג כלים כו' כ' הפמ"ג באותן מקומות שיש להם בית מטבחיים על הנהר וכדומה אין ראוי לשחוט לתוך המים להדיא אלא ישחטו ע"ג קרקע ומשם יזוב הדם לנהר דכל להדיא למים ודאי אסור וכ"כ הסמ"ח והתב"ש:

(סק"ו) או מוציא ידו כו' הש"ך השיג כאן על הב"ח יעו"ש וכ' הפמ"ג דהכלל בזה משום נקוי שרי ע"ג כלים הא שלא מפום

משבצות זהב

(סק"א) ביום במקום אפל כו' רש"י פי' הטעם **דשמא לא** ישחוט הרוב והוא לא ידע, והרשב"א פירש בתה"א שמא יתליד, ובקצר כ' שמא ידרוס, וכ' הבית דג"ם, דלרש"י אסרו כל שלא נמצאו סימנים כולם שחוטים כ"א רוב חיישינן שמא נתרחב ע"י פרכוס זהו חומרא לרש"י, וקולא אם שחט ביום במקום אפל שרי דמיד יצא לאורה לבדוק אם נשחטו רוב קודם שיזרוק מידו, ולהרשב"א חומרא ביום במקום אפל אסור שמע יעשה דרסה או חלדה, ובלילה אף שלא נשחטו כ"א רובן בשירה דלא חיישינן שמא ע"י פרכוס כו' וכ' הפמ"ג דיש עוד נ"מ דאלו לרשב"א צריך שיאמר אח"כ ברי לי כמ"ש הב"ח והש"ך ופר"ח, ולפ"ז כומר לתיאבון ששחט בלילה או דליתיה לפנינו שחיטתו אסורה, ואלו לרש"י א"צ שיאמר כלום כ"א שרואה לאור הבוקר שנשחטו רובם, והט"ז לא ניחא לי' בזה והקשה על הב"ח מדידיה אדידיה ותירץ יעו"ש:

(סק"ד) הי' בספינה כו' עט"ז והעיקר דכתום' קי"ל דכל להדי כלי אסור בין בראש גגו ובין בראש ספינה אף דא"א בע"א וכל שהדם שותת ע"ג הכלים וכדומה דוקא תוך הספינה שרי או בראש גגו הא שלא בספינה אף זה אסור דלא התירו דברים אלו אלא לצורך וע' בטור שכ' לעולם שוחטין ובבי"מ שוחטין בראש כו' וע"כ דאח"כ פרושי מפרש באיזה אופן הוא שוחט בראש הספינה ע"ג דפנות או ע"ג כלים:

מבום נקוי אף ע"ג כליס אסור ע' בפ"י מ"ש לענין הדס שמקבלים לאחר שחיטה מן הגואר בכלי ומוכרין. והפר"ח בקו"א התיר אפילו לקבל מן הגואר ביה"ש כל שהוא לאחר גמר שחיטה. וכן מגל איסור סחורה ג"כ התיר. וכתב הפרי מגדים דיפה כתב לענין סחורה ולזה הסכים הפמ"ח. ובדיעבד אם שחט לתוך ימים אין לאסור שחיטתו:
(סק"ז) מן הגב כו' ועכשיו נוהגין ליקח הרגליס. וכתב הפמ"ג דראוי ונכון שלא לערבם פן ימצא טריפות. וע' בסי' ק"י בפמ"ג איך הדין אם נתערבו:

סימן יב

שפתי

(סק"ה) ובזה"ז כו' כ' הש"ך דקאי גם אסי' י"א. וכתב התב"ש דעכשיו א"צ כלל בדיקה וכ"כ הב"ח בסס"י זה. וכ' דכ"כ הרב בש"ע. ואם כי מהג"ה זו לאמ שמע כן. דא"כ היה לו לכתוב בהג"ה והעיקר כסברא הב' בזה"ז ומדכ' בדיעבד מותר משמע דעכ"פ בעי בדיקה. אך בד"מ

דעת

סי' י"א כ' האידנא מותר לכתחלה ומ"מ העולם נזהרין. א"כ משמע דא"צ בדיקה. ומדברי הש"ך אות ג' שכ' וכ"מ אפילו להי"א וכו' מוכח דבעי בדיקה עכשיו והפמ"ג הניח זה בצ"ע:

סימן יג

משבצות זהב

(סק"א) דגים וחגבים כו' וכ' הפמ"ג דיש מחלוקת הפוסקים באיסור דבל תשקצו אם בדברים המאוסים הוא ד"ת או דרבנן, הב"י בסי' קט"ז נסתפק והפר"ח שם העלה דהוה דרבנן, והתבו"ש אות ב' הביא דעת הט"ז סי' קט"ז סק"ו וכ"ה דעת סמ"ג לאוין קמ"א וסמ"ק לאוין פ' דהוה ד"ת, והלבוש והל"ח פ' מי שמתו ומ"א בא"ח סי' צ"ב פסקו דהוה דרבנן, וע' פר"ח סי' קט"ז ס"ק י"א ובסי' פ"ג ס"ק י"ג דאי מאיסי לכל העולם ולדידיה לא מאים אסור משום דבטלה דעתו, ואי מאים לי' אסור (אע"ג דאינו מאוס לכל העולם). ועוד כ' התב"ש שם אות י"א דאמ"ה של דגים וחגבים צריך לרחוץ הדם מהם (משום דכל אוכל הפורש מחיים יש בו ריבוי דם והאבר מיתווס ביה טיבא כ"כ בתבו"ש) והא דשרי לקמן דם דגים אם יש קשקשים לאו דקשריף לי' בעיני' אלא דאבלע לי' בתבשיל א"נ שמא אין נפש האדם קצה (כמו דאמרינן במתניתין דסוף מס' מכות ומה דם שנפשו של אדם קצה כו') אלא ברם איסור אבל דם דגים דהוא מותר אין נפשו של אדם קצה בו, ואעפ"כ אמ"ה אפילו מן דגים בעי רחיצה כדלעיל וע' ברמב"ם פ"ו מהמ"א ה"א דכ' שם דם דגים שכנסו בכלי ושתוהו מותר ולשון מותר מ"ה משמע, ואם נאמר דבל תשקצו לדידי' הוה ד"ת כמו שצידד התבו"ש קשיא (לשון מותר דקאמר דהא אסור משום ב"ת) ואפילו אם נאמר דלהרמב"ם ב"ת דרבנן מ"מ למ"ש המ"מ שם דהרמב"ם מפרש הא דאמרינן בגמ' כריתות (דף כ"א ע"ב) דהברייתא דתני בה דם חגבים ודגים מותר איירי דאית בה קשקשים פירושו דם מדגים טהורים ומאי דקאמר רב אסור דלית ביה קשקשים פירושו כדם דרגים טמאים דלית ביה קשקשים ואע"פ שאינו חייב עליו אסור הוא הרי משמע דבכל שיש איזה איסור לא הי' כותב הרמב"ם לשון מותר, והרמב"ם כ' כאן דמותר, הרי דדם דגים אם יש בהם סימן (ר"ל קשקשים) אף בעין (ר"ל שלא ע"י תבשיל) נמי מותר ולית בהו משום ב"ת:
(סק"ג) ואינו טעון שחיטה כו' ע' מ"ש הט"ז דדמו אסור והר"ן נתן טעם מספיק למה דדמו אסור, דכל בבהמה תאכלו כתיב ודם בר שתיי' הוא ולאו בר אכילה ולא נתרבה מכל בבהמה כו':
(סק"ד) טעון שחיטה כו' הט"ז העלה דאם לא שחטה שרי ובנה"ך השיגו יעו"ש, ואם כי הפמ"ג כ' דיש ליישב קושיית הנה"ך מ"מ כ' דכולם הסכימו דדיעבד אסור, גם מה שמשמע מט"ז דסכין פגומה וכיוצא אין אוסר, הש"ך באות

שפתי דעת

(סק"ד) צריך שחיטה כו' הש"ך כ' דהשחיטה הוא מדבריהם כדי דלא ליתו לאחלופי וצריך לברך על שחיטתו ככל מצוות דרבנן [רשב"א בתשובה סי' קע"ה. פר"ח. ושמ"ח ס"ג] אלא דהשמ"ח כתב דחיישינן שמא נפל הוא וצריך לברך על אחר תחלה ואח"כ ישחוט זה. משום דהוא לשיטתיה אזיל שם ס"ה דאמר גבי שחטה ונתנבלה בידו או נמצאת טריפה דהולד הנמצא בה כמוה אפילו חי עד שמונה ימים ויותר דחיישינן שמא אינו בן ט'. משא"כ להש"ך ס"ק י"א דכתב שם דאם שהה ח' ימים מותר אלמא דחשיב ליה כבהמה בפ"ע א"צ לברך על אחר תחלה. אעפי"כ כ' הפמ"ג דטוב לברך על אחר תחלה. דהפר"ח כ' לפי מ"ש הר"ן בפ' ב"מ דכ"מ שחייבוהו חכמים לעשות רק משום חשדא אינו מברך. ושחיטתו של זה הוי נמי רק משום חשדא דלא ליתי לאחלופי כו' ע"כ אין פסידא אם יברך על אחר תחלה:
(סק"ה) אבל בשאר טריפות כו' וכ' הפמ"ג דאפשר דה"ה אם ניקב הוושט במקום שחיטה כמ"ש בס"ו פוסל בו יעו"ש ומיהו שלא במקום שחיטה דהוה טריפה ולא נבילה ודאי אין פוסל בו:
(ס"ק י"א) דחיישינן שמא אינו בן ט' כו' כ' הפמ"ג אם נמצאת הבהמה ספק טריפה כמו קוץ בחלל הגוף וכדומה אם שחט אח"כ הולד דמותר אפילו בלא שהה ח' ימים. משום דהוה ס"ס. שמא אינה טריפה ושמא יש לו ח' חדשים ולא הוה ספק מחמת חסרון ידיעה כיון דחומרא בעלמא היא ואפילו לכתחלה יכולין לשוחטו בתוך ח' ימים ואף דבדבר שיל"מ לא מהני ס"ס. מ"מ כיון דאין המתיר עתיד לבא בודאי כמ"ש בנה"ך סי' פ"ו יעו"ש לא נקרא דשיל"מ:

באות ה' אוסר ואחריו החזיק התבו"ש, וסכים כ' בשמ"ח ס"ג דאין להחמיר בספק שחיטה אם נמצא הסכין פגום, והפמ"ג הסכים לדבריו דבספק בשחיטה יש להקל:

(סק"ה) שאר טריפות כו' עט"ז וכ' הפמ"ג דחסירת רגל או יתיר דמפורסם יש לאסור ומיהו דוקא חסר ויתיר ולא בענין אחר:

סימן יד

משבצות זהב

סק"ו) וה"ז כחלב טריפה כו' הט"ז כ' דאפילו יש ספק אין להתיר כו' ובנה"ך כ' עליו דסד"ר הוא, דמין במינו מה"ת בטל ברוב, יעו"ש:

סימן טו

שפתי דעת

(סק"א) אסור כו' באפרות קודם שיצא מקליפתו יש מחלוקת הפוסקים. הה"ת סובר דאפילו שהטו בתוכו הוה נבילה. והרשב"א סובר דהוה דרבנן וקרא דכל השרץ כו' הוה אסמכתא. והטור שכ' דאסור משום שרץ כו' מסתמא ס"ל דהוה דרבנן דאל"ה לא הוה שביק איסור תורה והוה נקיט איסור דרבנן. ונמצא דהש"ך שהביא כאן דברי הטור דאיסורו משום שרץ כו' דהוה אסמכתא נראה דדעתו דהוה דרבנן:

(סק"ב) מותר מיד כו' עש"ך וע' בשה"ט אות ב'. והנה באפרוחים שלא גדל הנוצה שעל הכנפים שלהם הט"ז בסק"א מתיר. והש"ך כאן אוסר כ"ז שלא גדל הנוצה שיש בה קנים משום שקץ וכתב הפמ"ג דנ"ל דאף למ"ד ב"ת הוה דאורייתא [ע"ל סי' י"ג במ"ז סק"א] זה הוה רק דרבנן:

(סק"ד) אין סומכין כו' עש"ך ולפ"ז אף כותי שאינו מוכר אין נאמן מה"ט ואם כי ספק זה דאם כלו לו חדשיו הוה רק דרבנן כמו שמבואר בב"ע א"ע סי' קנ"ו ובדבר שהוא מדרבנן כותי מסל"ת נאמן אף בשאר איסורין. כתב הפמ"ג דאפשר דהכא שאני משום דאתחזק מיקרי דעד עתה היתה מעוברת:

משבצות זהב

(סק"א) לאויר העולם כו' הנה על מה דהובא בהג"א פ"ק דביצה בשם רבינו יואל דאסר עופות שלא גדלו הכנפים השיג כאן הט"ז משום דגבי יו"ט פסקו הרי"ף והרא"ש והר"ן דהלכתא כרבנן ולא כראב"י (בפ"ק דביצה דף ו') ואם איתא דאסורין עד שיגדלו הנוצות איך נתיר משיצאו לאויר העולם כרבנן. כ' הפר"ם דהפר"ח אות ב' הביא ירושלמי דאמרינן שם גוזל שנולד ביו"ט מותר, לא כן תני גוזל שלא העלה כנפים אסור משום שקץ תפתר באילין דנפקין עם כנפיהון עי"ש ולפ"ז אין קשיא מהא דאפרות שנולד ביו"ט דאפ"ל דמיירי נמי בהאי גוונא דנפקין עם כנפיהון וכ' דכן העלו האחרונים דאסור עד שיגדלו הנוצה שיש בה קנים:

(סק"ב) ולא חיישינן שמא נתרסקו כו' ע' בט"ז מה שהרבה להשיב על דברי רש"ל, והפמ"ג כ' לתרץ זה כפי מ"ש התבו"ש כאן אות י"ז דכיון דלא ידעינן דכלו לו חדשיו וצריך שיהוי ז' ימים כל שלא הפריס באלו הימים ריעותא גדולה כזו ודאי יש לחוש שמא נתרסקו איבריו ובעינן הפריס ואי לא הפריס צריך בדיקה אח"כ ולפיכך אין לשוחטו ביו"ט מספק, ול"ק מבהמה שנדרסה כו' דשם יש לה חזקה טובה משא"כ כאן וכיון דכל עיקר קושייתו של הט"ז אינו אלא משום דכאן א"צ בדיקה כלל משא"כ אי כאן נמי צריך בדיקה ודאי דאין שום קושיא כלל ושפיר החמיר הרא"ש ז"ל וכתב דאין לשוחטו ביו"ט עד שיפרים מקירם דאז א"צ בדיקה וע' עוד בפנים מה שהביא בשם הכו"פ לתרץ זה:

(סק"ג) עד תחלת ליל שמיני כו' (ע' פמ"ג או"ח סי' תצ"ח במשבצות אות ב' ובפ"ת סק"ב):

סימן טז

שפתי דעת

(סק"ג) לאכול האחרון כו' ע' ט"ז ולהלכה כתב הפמ"ג דקי"ל כבה"ג וכן פסקו כל האחרונים ומשמע דבמזיד אין חלוק ולו אסור ולאחרים מותר וע' בב"ח שכ' דלבה"ג איסורו מה"ת בכל מה שתעבת לך ודעת האחרונים דהוה רק קנסא דרבנן:

(סק"ה) אם הוא כרוך אחריה עש"ך וכתב הפמ"ג אבל באביו לא נאסר משום או"ב אם הוא כרוך אחריו אלא דוקא בודאי שהוא אביו כגון שהיה בדיר א' עם הפרה אז אסור ואין לוקין:

(סק"ו) אבל מן הספק אין חוששין כו' וכ' הפמ"ג דאפילו דומה בתואר ובשאר סימנים שבגוף אפ"ה אין חוששין מספק אפילו לאיסורא ומותר לשחוט. ואם נולד לו

משבצות זהב

(סק"ט) זריז ונשכר כו' ע' מ"ש הט"ז כזה וכ' הפמ"ג אם כי בגמ' אמרו בפירוש אף בלקחו מאדם א' שאם קדם הב' ושחט דנקרא זריז ונשכר, אלא דהט"ז ר"ל דהגמ' מיירי בקודם בואם לב"ד דאז רשאי הב' לשחוט כי שמא הראשון לא ישחוט היום וע' שמ"ח משא"כ בלקחו משנים אף בבאו לבית דין אין להפיל גורלות מאחר דהגמרא קרא לזה זריז דלא יבא לידי מכשול אין להפקיע זכותא וז"ש הש"ע אפיפא הך דינא ומתורץ קושיית הב"ח ואם רואין הב"ד שהא' צריך לשחוט היום והב' א"צ כגון זה כופין על מדת סדום וע' תבו"ש:

(ס"ק י"א) אסור לשחוט אותה ואת בנה כו' עט"ז וע' מ"ש הפר"ח אות ט"ז, וכ' הפמ"ג דהוא בשיטת הרמב"ם

הרמב"ם אמרה דס"ל דכל ספיקא מה"ת שריא ומדרבנן אסור כו' משא"כ לדידן דהא דאמרינן ספיקא דאורייתא לחומרא הוא מה"ת אלא דאין לוקין עליו ודאי דגזרינן אטו ספיקא ולא הוה גזירה לגזירה (משום דספיקא גופא הוה מה"ת ולא משום גזירה), ומיהו בספק פלוגתא אי הוה מדרבנן יבואר בסי' ק"י יעו"ש:

(ס"ק י"ב) לפיכך חרש שוטה וקטן כו' ע' מ"ש הט"ז וכ' הפמ"ג דאם ניקב במקום שחיטה דמבואר לקמן סי' ל"ג דהוה נבילה עכ"פ לאחר שחיטה פשיטא דמותר לשחוט אחריו דהוה נתנבלה בידו ופשוט הוא, ואם ניקב התורבץ אסור לשחוט אחריו:

לו ולד בעדרו והיה שם כמה פרות וא"י איזה מהן ילדה אותו אסור לשחוט שום פרה מהעדר הנ"ל עם הולד ביום א':

(סק"ז) אינו חושש שמא נשחטה כו' וכ' הש"ך דא"צ לשאול אחר זה משום דאיכא ספיקי טובא כו' עכ"ל וכ' הפמ"ג הא דהעתיק לשון הר"ן דאיכא ספיקי טובא כו' אבל דבס"ס לחוד צריך לשאול ודאי כמבואר לקמן סימן ק"י אלא דהכא איכא ג' ספיקות טובים מש"ה אינו צריך לשאול וע' במנ"י הלכות נדה סי' קפ"ה אות א' שכ' דס"ס עם חזקה א"צ לשאלו:

(ס"ק י"ג) צריך להודיע כו' עש"ך וכ' הפמ"ג דבזמנינו שדרך הקצבים לשחוט הכל ביום ה' לצורך ע"ש. ודאי אם מכר הבן לאחד והאם לשני ביום א' הוה מקח טעות וכן כ' הסמ"ח סעיף ח' ואות כ"ד:

סימן יז

משבצות זהב

(סק"א) נגערה או במקל כו' ע' ט"ז דכשמעמידין אותה ביד לא מהני משום דעץ נמי עומד הוא כשמעמידין אותה בידים והפמ"ג הביא לשון הרמב"ם שכתב בפ"י מהמ"א ה"א בהמה שתשש כחה ונטתה למות הואיל ולא אירע מכה באבר מהאיברים הממיתים אותה ה"ז טוהרת דלא הויא דומיא דטריפה אלא בחסרון:

(סק"ב) ה"ז נבילה כו' כ' הט"ז משום דנטולה נשמתה קודם גמר שחיטה והלבוש כתב דודאי נתעלפה כשהרגישה השחיטה ויצאה נשמתה קודם גמר שחיטת הרוב, והנה מלשון הש"ע משמע דכל שלא פרכסה כנבילה ודאית מחזקינן לה, ונתקשה בזה התבו"ש דהא חזינן דבריאות נמי לפעמים אין מפרכסין, ותירץ הפמ"ג לפי דברי התבו"ש שם דרוב ב"י מפרכסין ולכך בהמה בריאה אם לא פירכסה כלל אמרינן דמן המיעוט הוא דהא בריאה הוה משא"כ במסוכנת שלא פירכסה איכא לן למימר דנטולה נשמתה קודם מלומר דמן המיעוט הוא, ולענין ברכה בשוחט את המסוכנת כ' הפמ"ג דאין להכניס א"ע בספק ברכה וישחוט בהמה אחרת או עוף עמה, ולענין או"ב אם לא פירכסה כודאי נבילה מחזקינן לה ושרי לשחוט הבן אחריו כ"כ הב"ח:

(סק"ג) אלא בעינו כו' כ' הפמ"ג אם כי לפי פי' הב"י יש לגרוס בטור עינו אבל הפרישה והב"ח כתבו שיש לגרוס גפו (והוא במקום יד בבהמה) ולכן אין להקל:

שפתי דעת

(סק"ג) ולמשוך עד אחר שחיטה כו' כ' הפמ"ג דהש"ך הסכים להלכה דבעינן שיהא הפרכוס אחר שחיטת רוב א' בעוף ורוב ב' בבהמה. והפר"ח שכ' דהפרכוס יהי' עד גמר וסוף שחיטה ע' בתב"ש שהאריך להשיג עליו והעלה מלשון רש"י דבעינן שיהא חיותא עד אחר שחיטה וכל שלא הי' כ"א בגמר שחיטה דהגמר שחיטה ומיתה באין כאחד פסולה. ומה שהט"ז והש"ך כתבו הלשון דנטולה נשמתה קודם גמר שחיטה או קודם שחיטה כו' לפי דברי הפמ"ג הוא שלא בדקדוק אך לפי תירוצו של התבו"ש שכ' דא"א לצמצם א"ש:

עוד כ' הפמ"ג בשם כנה"ג בהגהת הטור אות ה' דהשוחט את המסוכנת צריך לידע שהיא מסוכנת ואז נאמן לומר שראה שפרכסה וא"ל אינו נאמן דכל מלתא דלא רמיא כו':

(סק"ד) או שכפפה רגלה. ע' ש"ך שהביא דעת הרשב"א והר"ן והכלבו בשם הר"ז וטור וריו"ו דאפילו כפפה ידה בלבד מותרת ובשם מהרש"ל כ' שכן דעת הרי"ף והרא"ש ושכן פסק הב"ח. והפמ"ג כ' דמלשון הרמב"ם פ"ד מהמ"א הלכה י"ד שכ' בהמה דקה שפשטה ידה והחזירה כו' משמע דהכפיפה לחוד לא מהני. וכן מלשון הש"ע דכ' או כפפה רגלה דהוא מיותר משמע דלאשמעינן אתא דביד לא מהני כפיפה והראה עוד מקום עיין בלבוש ונפ"ת ובתב"ש:

(סק"ו) ולא כשכש כו' עש"ך מ"ש על מה דלא הגיה הרמ"א דכשכוש זנב בבהמה מהני משום דס"ל דכש"כ הוא וכן משמע מה"ה דס"ל דגם דעת הרמב"ם הוא כן משום דעל מה שלא זכר הרמב"ם עבי קלא ומתרצת כ' משום דכהברייתא קי"ל ואלו אכשכוש בבהמה לא כ' כלום. כ"כ הפמ"ג [וצ"ל דמזה שבמ"ז אות ד' הראה הפמ"ג מקום עיון לכאן נראה דהוא מסכים לדעת הש"ך]:

סימן יח

משבצות זהב

(סק"א) אפילו מן הצד כו' וכ' הט"ז דאותן רושמים שעושין ה... האומנים אין לחוש כו' הכנה"ג כ' בשם הדמש"א דאם לא בדק הסכין אצדדין ונאבד לאחר שחיטה שכשירה והפמ"ג כ' דאין לסמוך ע"ז דהלכה פסוקה היא דאפילו

שפתי דעת

(סק"ג) ואפילו נגע בעור כו' כ' הפמ"ג מ"ש הש"ך כאן דחיישינן שמא בעור נפגם הוא לאו דוקא דאפילו קרע העור כך ושחט ונמצא פגום אין תולין במפרקת אפילו נגע ואסור מספק:

(סק"ה) צריך לבדוק הסכין כו' עכ"ך. הפמ"ג הביא כאן ג' טעמים על בדיקת הסכין קודם שחיטה. א' שמא ישכח אח"כ. ב' משום בל תשחית [דדלמא ימצא אח"כ הסכין שהוא פגום] ג' משום חשש ברכה לבטלה. ואח"כ בשמע הברכה מאחר. ונבילה שוה בדמים כבשירה והסכין מוצנע [דאז אם שחט בלא בדיקה ונאבד הסכין כשירה] דליכא כולהו טעמי אז שרי בלא בדיקה מקודם ולסמוך אבדיקה שאח"כ דאי נמי מיפתלי ליכא איסורא וע' תבו"ש אות א':

(ס"ק י"ב) לפעמים טריפה כו' עש"ך מ"ש בשם הב"ח דלמאי דפסלינן שהיי' כל שהוא כל השוחט בסכין רעה פסולה עכ"ל והוא ז"ל השיג עליו ונשאר בצ"ע מ"מ לדינא הסכים עמו דאין לשחוט אפילו עוף בסכין רעה. וכן התב"ש אם כי בסי' כ"א וכ"ג חולק ע"ז מ"מ העלה נ"כ לדינא דאין לשחוט כלל בסכין רעה דכמה קלקולים באים ע"י כך. וכ"ה ג"כ דעת הט"ז:

(ס"ק י"ג) שהיא עולה כו' עש"ך שכ' דאפילו כמה עולים ויורדים מותר וכן הסכים הט"ז ודלא כהב"ח. וכ"כ התב"ש דאפילו לכתחלה שוחטים בו:

(ס"ק י"ד) וצריך לשנות הצפורן עש"ך שכ' דצריך לרחוץ הסכין מהדם הנקרש כו' וכ' הפמ"ג דצריך להזהיר השוחטים ע"ז. ומיהו דוקא נקרש שהוא יבש אבל לח ל"ל בה. ומש"ה לאחר השחיטה מיד אין לחוש לדם שע"ג הסכין. ולכן כ' הפמ"ג דלא ראה מי שנזהר עתה בזה. להדיח ולקנח הסכין תחלה:

(ס"ק ט"ו) אסור לשחוט כו' כ' הש"ך דיעבד באומר ברי לי כו' וידע מהפגימה די וכ' הפמ"ג דאפילו הסכין ארוכה ביותר כמה אמות ויש שיעור לבד הפגימה אסור ורא' ממגל יד דחיישינן שם דלמא אתי למיעבד באידך ניסא ודיעבד כשר באומר ברי לי כו':

(ס"ק ט"ז) צריך לבדוק כו' כ' הפמ"ג מ"ש הכנה"ג בהגהת ב"י אות כ"ד בשם דמש"א דאם לא בדק הסכין מן הצד תחלה ונאבד כשר. צ"ע:

(ס"ק י"ח) ומי שרוצה כו' עש"ך ותמה עליו התב"ש בס"ק כ"ג והעלה להחמיר כהב"ח. והפמ"ג כ' שבעיוה"כ בשחיטת הכפרות שהזמן דחוק ודאי אין הבדיקה חיובית אמנם בשאר ימוה"ש ראוי ונכון לבדוק בין כל חדא וחדא י"ב בדיקות ובפרט שוחטי הקהל ביום ה' ועש"ק:

(ס"ק י"ט) להכנים עצמו כו' הש"ך כ' בשם הלבוש דאם הכניס עצמו לספק חייב לשלם ומשמע שכן דעתו ז"ל וכן השיג בנה"ך על הט"ז. והתב"ש כ' דאם שחט לאדם א' ישלם לו אחת ואם לב' בנ"א פטור:

(ס"ק כ"ג) שחיטתו כשירה כו' עש"ך והפמ"ג כ' בשם התבו"ש אות ל' דג' ימים יש להתיר ויותר אסור. והביא ראי' מא"ח סי' תנ"ח דהרוצה לשחוט ביו"ט יבדוק סכינו מעיו"ט ומשמע אף שחל יו"ט ביום א' וב' דהוה ג' ימים. והסכים גם הוא ז"ל לדבריו:

(ס"ק כ"ד) ויצניענו כו' וכ' הפמ"ג דמ"מ לכתחלה לא ישחוט אף בסכין מיוחד עד שיבדוק י"ב בדיקות משום בל תשחית או משום חשש ברכה לבטלה [כמש"ל אות ה'] והעולם אין נזהרים עתה בזה. גם בהי"ב בדיקות שלפני

כן הצד אוסר בפגימה כבו בחוד ואף בירע י"ל דאין חילוק כלל וכש"כ בלא ידע:

(סק"ב) ובלבד שתאסיף בה כ"ש כו' עט"ז וע' מ"ש הכנה"ג בשם דמש"א שפעם א' בועד וואלין כדובנא שחט א' תרנגול וראו הפגימה לעין השמש והטריפו התרנגול והעבירו השוחט הרי אתה רואה דא"צ שתהא אוגרת לתוכה וכן הסכים הכנה"ג דאפילו שמשא וסיא פוסלים אפילו אינה אוספת שום דבר אך במה שהעבירו השוחט כ' הפמ"ג דיש לעיין דבולי האי אין להאשים אותו וגם שם משמע דלמגדר מלתא עשו כן, ומ"מ מזה תראה איך השוחט צריך להיות שלם בחוש המישוש להבין כ"ב, וסיים וכ' ובעוה"ר רבו המתפרצים ומוטב שיהיו שוגגין כו': עוד קרא הפמ"ג הגר על מה שבזה"ז בטלו הבדיקה דאבישרא שכתבו הט"ה והב"ה דהיא הבדיקה המעולה ביותר ולמה זאת השליכו אותה שוחטי זמנינו אחר גיום, וכ' דאולי היראים והחרדים בודקין כדין וכהלכה ובאמת ראוי להעביר הסכין על אצבע שעור שלו רך ומרגיש ולא על עור עב שאינו מרגיש ואנן אבישרא בעינן:

(סק"ג) סכין שתובדק בהולכה כו' עט"ז דר"ל דנוהגין היו בזמנם להוליך הסכין על האצבע דהיא דומה להולכת הסכין בשעת שחיטה על צואר הבהמה, ולא כמו שנוהגין להוליך האצבע על הסכין, והפמ"ג כ' דאנו נוהגין לבדוק שמוליך אצבעו על הסכין ואין קפידא רק כפי האדם באיזה אופן שנוח לו לבדוק הרשות בידו וכ"כ האחרונים ז"ל:

(סק"ד) כולן מסוכסכות כו' עט"ז, והנה התב"ש סי' ו' אות ז' כ' שהסמ"ג הביא תיכפתא דאם יש בין הפגימות שיעור ב' צוארין כשר וזה דלא כט"ז כאן, וכתב דז"ל באם אין שיעור שחיטה בין הב' פגימות אז אסור אף באומר ברי לי יעו"ש מש"כ בפגימה א"ת כשהוליך והביא אע"ג דליכא ב' צוארים מהני ברי לי עכ"ל וכ' הפמ"ג דכדברי הט"ז כאן נראה דאינו כן, אלא להט"ז אף בפגימה א' כל שאין שיעור שחיטה לבד הפגימה אפילו דיעבד לא מהני ברי לי, וב' פגימות אף שיש שיעור אפ"ה אסור דעשאוהו כמגירה, ובב' מסוכסכת שרי אם יש שיעור שחיטה לבד הפגימות ושחט במקום היפה ואמר ברי לי כו' כשר דיעבד אפילו לדידן וע' בפנים איך שהוכיח כ"ז מדברי הט"ז:

(סק"ה) כנחש כו' כ' הט"ז דאפילו כמה עולה ויורד כשירה ודלא כב"ח, וכ' הפמ"ג דכן תפסו כל האחרונים בפשיטות יהיה גבוה כמה גבשושית כל שאין פגם כשר, (וע' שפ"ד ס"ק י"ג מ"ש בשם התבו"ש):

(סק"ו) אבישרא כו' כ' הכה"ג דלכאורה נראה דלעיכובא בעינן אבישרא ואטופרא (נגד השוחט והקנה) ודלא כמ"ש הרא"ה ז"ל בבד"ה דעיקר עיכובא הוא בטופרא וכר"ל דאמר כדי חגירת צפורן ובישרא היא רק למצוה מן המובחר וגם מסתימת לשון הש"ע והאחרונים ז"ל נראה דבדיקת בישרא חיוב היא, מ"מ ליישב מנהג העולם אפ"ל כיון דצפורן מרגיש בב"ש ודאי, ולפיכך כ' דבדיעבד אין בידו לאסור אם לא ברק כ"א אטופרא, ואם לא ברק מצדדין כ' בשם דמש"א

דמש״א דביאו הכנה״ג בהגהת ב״י אות כ״ד דכשר דיעבד ולמעשה צ״ע :

(סק״ז) בהמות רבות כו׳ כ׳ הפמ״ג דע דבדיקה שלאחר שחיטה חיובית היא וכן פסק הרמב״ם ז״ל בפ״א מה״ש הכ״ד והרשב״א בתה״א דלא כהראב״ד ורז״ה ז״ל שסוברים דא״צ לבדוק אחר שחיטה, ואם כי בפסחים פ״א קי״ל דרק היכא דאפשר לברר בקל מבררינן ואין סומכין על חזקה ורובא, ובדקת הסכין הוא טורח ולמה חל החיוב לברר, אפ״ל כדעת הב״ח דלא סמכינן אחזקה אלא אחזקה ורובא דמצד טבע העולם, ולא הקביע מצד המנהג, וטבע הסכין להתקלקל ע״י עור עב״ל, ולפ״ז לא תקשה לו מח״י טריפות דסומכין על הרוב וא״צ לבדוק, דהתם רוב מצד הטבע הוא משא״כ כאן לפיכך אף שהוא ע״י טורח אפ״ה אפשר דמבררינן :

ולענין דינא כ׳ דיש לעיין אם יש סכין בדוק משוחט ויש כאן שוחט יודע לשחוט אלא שאין בקי בבדיקת סכין אחר שהיטה אי שרי אי לא, כי דלפי דברי הרשב״א בתה״א י״ז ב׳ נראה דאם א״א כ״א ע״י טורח גדול יש לצדד להקל בבדיקה שלאחר שחיטה ולמעשה צ״ע, ולענין אם צריך לבדוק בין כל אחת ואחת העלה הפמ״ג דאין חובה לבדוק רק עצה טובה שלא יהי׳ הכל בספק (ועי׳ שפ״ד אות י״ח) :

(סק״ח) ומי שרוצה להכניס א״ע כו׳ ע׳ ט״ז דהעלה דאם שהט לאחרים ולא בדק הסכין בין כל שחיטה ושחיטה ונמצא לאח״כ הסכין פגום דפטור מלשלם והביא ראי׳ לדבריו מפ׳ הגוזל קמא מההיא מוגרמתא דאתיא לקמי׳ דרב ופסק רב טריפה ופטר השוחט מלשלם כו׳ יעו״ש והנה״ך השיג עליו, משום דהתם לא הכניס השוחט א״ע לספק אלא איהו הוה קים לי׳ כר״י דמכשיר אבל הכא הא הכניס א״ע לבית הספק יעו״ש, וכ׳ הפמ״ג דטעמו של הט״ז הוא כיון דלהרמ״א הבדיקה היא לא חיובית רק עצה טובה וסבור הי׳ השוחט שלא יופגם הסכין לכך פטור, אבל אי הוה הבדיקה בין כל אחת ואחת חיובית הי׳ חייב לשלם משום דעבר ופ״ע והכניס א״ע לספק, וגם גרמי לא הוה דדלמא במפרקת בתרייתא איפגם, וממילא גם קושיית הנה״ך על הט״ז לא תקשה דגם כאן לא הכניס א״ע לספק, דבטוח הי׳ בסכינו שלא יופגם, אמנם התב״ש אות ס״ד ובשמ״ח סי״א פסק דאם שנים הם של איש א׳ חייב לשלם בעד א׳, משום דיכול לומר לו אם היית בודק, ממ״נ אם היית מוצא הסכין פגום היתה ניצולת השניי׳, ואם לא חי׳ נמצא פגום היתה הראשונה כשירה, ואם היו של שני בנ״א מצי למדחי לכ״א לאמר שמא בשלך נפגם, וכ׳ הפמ״ג דאם הם של א׳ ישלם בעד הגרוע:

(סק״ט) ואם נגע במפרקת כו׳ כ׳ הפמ״ג דאם נגע בעצם המפרקת ראשונה אז פשיטא דהבדיקה חיובית היא לפני שניי׳ דהא מפרקת פוגם והוה כבדיקה שלפני שחיטה, ולפ״ז בשוחט בהמות רבות ונגע במפרקת ראשונה חייב לשלם אף להט״ז דלעיל אות ח׳, דכאן בודאי פשע משום דהבדיקה חיובית היא, ומיהו להשמ״ח (דהובא לעיל אות ח׳ הנ״ל) אף בכאן אם הם של ב׳ בנ״א ידחה לראשון ויאמר בשלך נפגמה, ולשני יאמר ראשונה כשירה היתה

ובשלך

שלפני השחיטה אין נזהרים ובודקים במרוצה בלא כוונת הלב ובמהירות ולא ידעתי על מה ולמה. עוד הביא בשם הב״ח שכתב דאם לא בדק הסכין אחר שחיטה הראשונה והניחו ואח״כ שחט בו ונאבד בלי בדיקה דלא הוה בחזקת בדוק משום דהכא איכא תר״ל עור של ראשונה ועמידת הסכין וחיישינן שמא ע״י שניהם יחד נפגם. והכנה״ג בהגהת ב״י אות מ״ג הביא זה והשמ״ח בסעי׳ מ״ז כ׳ דאף בכזה שלא בדק אחר שחיטה ראשונה כו׳ נמי כשר וכ׳ הפמ״ג דאחרי העיון בתה״ק שממנו הוציא השמ״ח דין זה כפי שציין שם מפורש נאמר כדברי השמ״ח היפוך דברי הב״ח. ומדברי המהרשד״ם בקיצור ה״ש משמע כדברי הב״ח ולדינא מסקנת הפמ״ג דצ״ע. [ועי׳ במ״ז אות ז׳] :

(ס״ק כ״ז) אם בדק כו׳ עש״ך דהעלה דאף שידוע בבירור שלא שיבר בו עצמות אעפ״כ תלינן ואמרינן שמא עם עמידתו נפגם והתב״ש באות ל״ד ובשמ״ח סעי׳ י״ט החמיר בזה וכ׳ דאין להקל כ״א בה״מ וכ׳ הפמ״ג דכן ראוי לעשות :

(ס״ק כ״ט) ולהם מחלו כו׳ והש״ך כ׳ דעתה בעוה״ר אין לנו ת״ח יעו״ש והשמ״ח בסעי׳ ד׳ כ׳ דהי׳ מהראוי לחזור הדבר ליושנה. וכ׳ הפמ״ג ואני הגבר ראה עני בעו״ה דרבו המתפרצים ביותר ודאי טוב הי׳ להחזיר הדבר ליושנה שלא ישחוט השוחט עד שיראה סכינו לחכם העיר גם שיהיו שנים אצל שחיטה י טובים השנים מהאחד :

(סק״ל) והרבה ישוב הדעת כו׳ הש״ך הראה מקום ליש״ש פ״ק דחולין סי׳ ל״ט והפ״מ העתיק לשונו שם וז״ל ואני הגבר ראיתי עני פ״א הייתי בועד בקיבוץ חכמים ובא שוחט דמתא וסכינו בידו והי׳ המעשה בעיוה״כ ושחט כפרות ולקחתי הסכין מידו ושאלתיו אם בדוק והשיב שהוא בדוק ובדקתיו ומצאתיו פגום כחגירת צפורן ולקח השוחט הסכין ובדק במהירות כהרגלו ושחק בי ואמר כשר הוא וחזרתי ובדקתיו ומצאתי פגימה כבראשונה ומקצת אלופים גערו בי ואמרו מה לך בנסתרות ואמרתי גלויות הן דלא לחנם כ׳ הרא״ש הרבה ישוב הדעת וי״ש כו׳ עד שהי׳ שם זקן א׳ מופלג בחכמה ובעל הוראה ובדק ומצא פגימה עכ״ל ומעתה אין אני מתמה על חוצפא וגאוה שבזמנינו זה דאם הי׳ כן בדורו של רש״ל שהחליף השוחט נגד גאון ישראל והדרו שהי׳ תורה וגדולה במקום א׳ כש״כ עתה ובהגהת הטור מכנה״ג אות ל״ח כתב בשם דמש״א כו׳ [ע׳ זה במ״ז אות כ׳] ובמה שאין בודקין הי״ב בדיקות ה׳ הטוב יכפר :

(ס״ק ל״א) שלא יבא להקל כו׳ ע׳ בש״ך מה שקרא תגר על שנוטלין הכרכשאות וע׳ תבו״ש אות ל״ז ובבל״י שכתבו דלהתיר האיסור המפורש לא נחשדו. ודוקא היכא שיש שיקול הדעת אמנם להורות הוראה וליטול שכר הימנה ודאי אסור. והפמ״ג קרא תגר גם על בעלי הוראה שלוקחים שכר כזה יעו״ש וכתב שהוא ז״ל מנע א״ע שלא ליהנות כלום כי מכוער הדבר מאד :

(ס״ק ל״ב) מעשיו מוכיחים כו׳ הפמ״ג הביא מתשו׳ המהרשד״ם סי׳ מ״ז שמעשה הי׳ באחד שידע בפגימה והניח לחבירו לשחוט כל היום ואכלו כמה אנשים ושאלו לזה למה לא הגדת ואמר שאלו שאכלו הם שונאים

שלו

שלו. והשיב המהרש"ם דאסור לו להיות שוחט עוד:

(ס"ק ל"ד) שהכלים אסורים כו' הש"ך הראה מקום לסי' א' ואפשר שכוונתו דכאן ל"ד להתם. דהרי מעיד שנוהג כך תמיד וליכא למימר אוקי' אחזקה ומשו"ה אוסרין הכל למפרע משא"כ בלא ידע ה"ס ומכש"כ חשוד אין אוסרין למפרע ואמרינן השתא איתרע:

ובשלך נפגם דאין עצם מפרקת ודאי פוגם לענין להוציא ממון מחזקת בעלים ורק לחומרא אמרינן דאסור:

עוד הביא בשם השמ"ח סי"ד דאם בדק הסכין ואח"כ תחבו לתוך גדן של עץ דקשה הוא, הנה כמו נגע במפרקת וצריך בדיקה אחרת וכ' הפמ"ג ע"ז דיפה כתב:

(ס"ק יו"ד) הואיל ויצא בהיתר וכו' על מה שיש להקשות בכאן כקושיית הב"ח מה בכך שיצא בהיתר כו' וכן ממ"ש דאם שחט ונמצא הגרגרת שמוטה וא"י אם קודם או לאחר שחיטה דמשמע שם דאף לאחר ששהה קצת אסור, וכן לקמן סי' כ"ד סי"ז דאפילו היכא דיש רגל"ד דע"י זריקה ופרכוס נשמט אפ"ה טריפה ולא אמרינן הואיל ויצא בהיתר כ' הפמ"ג דל"ד כלל דכאן שהריעותא אינה בגוף הבהמה אלא בהסכין כה"ג אמרינן שפיר סכין אהרעי ולא בהמה, וכה"ג כ' התבו"ש אות י"ט, ועוד דכאן איכא חזקה דסכין מעיקרא נגד חזקה דבהמה בהייה והזקה שיצאה בהיתר נגד חזקה דעכשיו דהרי פגום לפניך, והוה שקול ואמרינן דבשר בכח ס"ס שמא במיעוט בתרא ושמא שיבר עצמות, משא"כ לקמן דליכא כ"א חזקה דיצא בהיתר והרי איכא חזקה דהשתא דנשמט עם הזקה דבהמה בחיי' כו' ולפיכך יש לאסור, אמנם היכא דתפס בסימנים ושחט רק רוב מצומצם דליכא כ"א חדא ספיקא שמא שיבר בה אח"כ עצמות יש לאסור, ומה דסתם המחבר כאן וכתב שחיטתו כשירה כו' משום דאין דרך לשחוט רק רוב מצומצם, אבל באמת אם אירע כה"ג יש לאסור:

(ס"ק י"ב) אפילו דרך שבירה כו' הנה הט"ז האריך להשיג על הש"ע בזה והעלה דאם שיבר המפרקת דרך שבירה ולא בדרך הולכה והובאה יש לתלות בזה ולהתיר, והש"ך נשאר בצ"ע, והתבו"ש באות ל"ג העלה דבת"מ יש להתיר אם בדרך שבירה, והפמ"ג הסכים לדעת התבו"ש:

(ס"ק ט"ו) ולכן נהגו כו' עט"ז וע' באהי"ט אות כ"ו, והט"ז הקשה דבמשנה דנגעים פ"ב משמע דהיכא דאתחזק איסורא אסור להורות לעצמו, ותירץ דרוב מצוין כו' מומחין הם ושרי לי' לשחט אבל אם הי' לו הוראה בשהיטה אל יורה, בבדיקה יורה דרוב כשירות הן וליכא חזקה לאיסורא וכ' הפמ"ג דמ"ש הט"ז ודרוב מצוים כו' מומחים הם היינו ובידו לתקנו אף באתחזק נאמן לעצמו, ומ"מ אם הוא מוחזק בכשרות אוכלין מכנו ולא בעי"א כמבואר בסס"י ס"ה ובתבו"ש כאן אות ליט נקטינן מיהא דהא דאל יורה ת"ח לעצמו היינו היכא דאהחזק איסורא כמו בכור ולאו בידו הוא הא כל שבידו או לא אתחזק יורה וכ' הפמ"ג דלפ"ז הוראה באוזות שמלעיטין ובודקין הושטות או כדומה דאתחזק איסורא י"ל דאל יורה לעצמו, או אפשר דאמרינן רוב כשירות הן ורק מטעם דסמיך מיעוטא להזקה והו"ל פלגא אתה אוסרו והו"ל מדרבנן ואין כאן חזקה ומותר להורות אעפ"כ באוזות שמלעיטין בודאי אל יורה דעינינו רואות דאין שם רוב והניח זה בצ"ע:

שפתי דעת

סימן יט

משבצות זהב

(סק"א) כשירה כו' הש"ך מתיר השחיטה בהזיד ולא בירך אפילו לעצמו. ומיהו לקמן סי' כ"ח אות ג' הביא דאם העם כרוצים שלא לברך על השחיטה ועל הכיסוי מלקין אותו ואוסרים השחיטה להם ולאחרים:

(סק"ב) דבר דאתיליד בי' ריעותא כו' עש"ך וכ' הכנה"ג בהגהת הטור אות א' דעל ודאי טריפה אף לרש"י לא יברך ובמסוכנת למ"ד שמטהר מידי נבילה מברך עכ"ל וכ' הפמ"ג ע"ז דבודאי טריפה נראה גם לו דכן הוא דלמה לו לברך כיון שלא יאכל מזה ובספק יברך וברכה לבטלה לא הוי משום דעכ"פ מטהר מידי נבילה ולענין מסוכנת נתבאר לעיל סי' י"ז אות א' במ"ז מה שנ"ל:

שוחט לרפואה או לכלבים יברך אם ירצה כיון דאי בעי אכיל מיניה ובתנאי שיש בודק הא לא"ה שאין בודק ולא יבא הבשר לידי אכילה כלל לא יברך כ"כ הבל"י והתב"ש בשם ש"א כיון דלדידן א"א לאכול בלי בדיקה:

(סק"ג) וכשימלא כבר מברך כו' ולענין הלכה העלה הש"ך והתבו"ש דיהדר אחר בע"ח אחר ויברך ויכוון להוציא זה. והפר"ת כתב דתכ"ד אחר השחיטה יברך. והתב"ש

(סק"א) ולא בירך כו' ע' ט"ז וכ' הפמ"ג הא דכ' הטור והמחבר דהשוחט צריך לברך כו' דלכאורה הוא פשיטא ומאי בא לאשמעינן וכ' הב"ח ע"ז דר"ל דל"ת שיברך אח"כ דשמא תתנבל בשחיטה קמ"ל, הקשה דלפ"ז הי' לו לומר השוחט מברך קודם כו' ולכן תירץ הוא ז"ל משום דאיכא מ"ד דסיבר דזובחת הוא לאו מ"ע אלא תיקון הלאו (ע' תוס' שבועות כ"ד ע"א ד"ה האוכל לפי' ריצב"א שם) וא"כ הוא דא"צ לברך כלל כמו שאין מברכין על כל מצוות ל"ת כמו ניקור הלב וג"ה וכדומה משום דהוד ל"ת לכן קמ"ל דמברכין:

(סק"ג) יכול לברך כו', הנה להש"ך סי' א' ס"ק ל"ב אתא כאן לאשמעינן הדיוקא דדוקא אם ב' שוחטין א' מברך, אבל להט"ז ס"ק י"ז שם דס"ל דאף שאין חבירו שוחט יכול ג"כ לברך ולהוציא את חבירו בברכתו הקשה פשיטא (וכמו שהקשה הב"ח דהא עשרה שעושין מצוה א' ברכה א' לכולם) לז"א הט"ז דאשמעינן דל"ת דשחיטה הוה כברכת הנהנין דאף להמחבר בסי' רי"ג דפסק דבפירות א' מוציא חבירו מ"מ בעי ישיבה לקביעות וכאן אין שום קביעות

קביעות משו"ה קמ"ל דשחיטה הוה ברכת המצוות שא' יכול להוציא את חבירו בברכתו ואף שאינו שוחט ולהש"ך צ"ל רשחיטה הוה כמו קביעות וצ"ע, וכ' הפמ"ג דג' מיני ברכות הן, להט"ז ברכת המצוות אע"פ שיצא מוציא (והיינו אם מי שעושה המצוה א"י לברך הא לא"ה אין לחלק המצוה והברכה), ברכת הנהנין, נהנה מברך ואחר יוצא, לדעת המחבר אף בפירות ולדידן ביין, ואפשר ששכר ומע"ד נמי הוי קביעות וא' מוציא את חבירו לכתחלה, ושחיטה דומה לברכת אירוסין שלכתחלה א' מקדש ואחר מברך, ואף כאן א' שוחט ואחר מברך כיון דהוה שבח והודאה:

(סק"ד) בין ברכה לשחיטה כו' מה דהשמיענו המחבר כאן והוא פשוט בבל מידי דבעי ברכה, ע"ז הירץ השמ"ח ס"ו דלכתחלה אין להפסיק אף בשתיקה יותר מכ"ד ודיעבד ש"ד ושיחה אפילו דיבור א' הוה הפסק והביא ראיות לדבריו יעו"ש והפמ"ג הוביח דראיותיו אינם מוכרחים ובשח פחות מכ"ד כ' דצ"ע ובהפסיק בשתיקה אפילו כדי הילוך כ"ב אמות ג"כ כ' דדיעבד א"צ לחזור ולברך, ואף שהרמ"א בסי' קס"ו כ' אם שהה כו' לשון דיעבד וכ' שם דמיקרי הפסק פירושו דלכתחלה אין לעשות כן (ע' בט"ז וע' יד אהרן):

(סק"ה) בין השחיטה לכיסוי כו' וטוב ליזהר כו' ע' ט"ז כי בה"ג סובר דכיסוי גמר מצוה הוה ומשו"ה סובר דמברך אחר הכיסוי. והרא"ש פוסק דכיסוי הוה מצוה בפ"ע ומברך על הכיסוי קודם (וכן הלכה לקמן סי' כ"ח) ולצאת ידי שניהם טוב ליזהר כו' דשמא הוה גמר מצוה ובאמצע דמצוה אין ראוי להפסיק אף שאם הפסיק א"צ לברך. אך זה צ"ל דבא"ח סי' תל"ב כ' המחבר טוב שלא לדבר עד שיסיים הבדיקה כדי שישים אל לבו וכמ"ש הט"ז שם אות ג' דרוקא דברים בטילים הא הכרחיים שרי אף שלא מעין הבדיקה והרמ"א לא הגיה שם כלום ואיך כ' כאן וטוב כו' דנהי דשחיטה וכיסוי הוה חדא מצוה אבל כדי שישים אל לבו לא שייך כאן, ומיהו לדינא כ' הט"ז שם דאף ההכרחיים אין לדבר באמצע המצוה, ולי"ד לסוכה וכדומה דהתם אי בעי לא אכיל יותר משא"כ היכא דבעי לגמור המצוה והפמ"ג נסתפק באם תפס הקנה לבדו ושחט מחצה ושח אם צריך לחזור ולברך מי אמרינן דהוא באמצע המצוה וא"צ או דילמא דהוה כלא התחיל המצוה עדיין משום דחצי קנה לאו מידי עביד, וע' א"ח סי' קס"ז במ"א אות ט"ז במה שהניח בצ"ע אם שח בשעה שלועס קודם הבליעה כיון דעל הלעיסה א"צ לברך רק על הבליעה א"כ הוה הפסק בין הברכה למה שמברכין עליו, י"ל דכאן לי"ד להתם ועדיין צ"ע:

(סק"ז) משום דשחיטה כו' בהא דהשחיטה לא הוה הפסק בין הכיסוין נדלק הר"ן והרא"ש בטעם הדבר, להר"ן הטעם הוא משום דאפשר דשחט בחדא ידא ומכסה בחדא ידא, וא"כ אם שחט עוף ושור ועוף רצריך לכסות דם העוף הראשון תחלה, לטעם זה דהר"ן א"צ לחזור ולברך על כיסוי הב', והרא"ש סובר דהטעם הוא משום דשוחט ע"מ לכסות, ולפ"ז בכה"ג דלעיל צריך לחזור ולברך, ולדינא כ' הפמ"ג דלכתחלה לא יעשה כן אלא ישחוט כל העופות ואח"כ ישחוט השור או להיפוך ובדיעבד א"צ לברך על כיסוי הב':

(סק"ט) וי"א דשיחה כו' עט"ז שכ' כיון דלא הכריע ספק ברכות להקל, וכ' הפמ"ג אם כי כלל מסור בידינו דהלכה כדיעה א' בסתם כיון שלא כ' י"א אלא וי"א, אעפי"כ בספק ברכות דחמור הוא אין להכנים בספק ובשפ"ד אות ז' הביא דגם התב"ש סובר דא"צ לברך אא"כ הפסיק הרבה בדברים אחרים דאז צריך לברך:

(ס"ק י"א) ממין הראשון כו' זו היא דעת בעה"ע וע' ט"ז וש"ך שפסקו דדיעה הא' היא העיקר כי בה"ע הוא יחיד לגבי אינך וחוזר ומברך ומ"ש כאן בהג"ה וכן עיקר כ' הפמ"ג דאין כן בכל הדפוסים ולענין דינא כ' בשפ"ד אות ט' דמשום חומר ספק ברכה טוב לכוין לכל מה שיביאו לו:

(ס"ק י"ב) הביאו לו עוד כו' עט"ז, וכ' הפמ"ג דה"ה אם בירך וקודם ששחט הביאו לפניו עוד דא"צ לחזור ולברך, ובשפ"ד אות יו"ד כ' דה"ה אם באמצע שחיטה כ"ז דלא גמר שחיטה ראשונה רוב ב' בבהמה ורוב א' בעוף דינא הכי ואפשר אפילו לאחר רוב כיון דלכתחלה צריך לשחוט כל הב' הוה עוסק בשחיטה, וכן בכיסוי אם בירך על הכיסוי ולא כיסה עדיין והביאו לפניו עוד עוף לשחוט הוה כיש עדיין לפניו וא"צ לברך, ובשמ"ח נסתפק בזה אם חייב לברך:

(ס"ק י"ג) וא"ל צריך לברך כו' דכיון שאין לפניו עוד הוה גמר וסילוק ול"ד לבה"מ:

(ס"ק י"ד) ולכתחלה טוב ליזהר כו' ע' ט"ז מ"ש בשם רש"ל דשוחט דמתא אפילו בסתם אמרינן דדעתו

והתב"ש כ' דאפילו תכ"ד לא יברך ואם נזכר באמצע שחיטה קודם רוב ב' בבהמה ורוב א' בעוף דעת הפר"ח דיברך ודעת התבו"ש דלא יברך וכ' הפמ"ג ומיהו לאחר רוב ב' ורוב א' לא יברך ובכ"ד צ"ע:

(סק"ז) וי"א דשיחה כו' כ' הש"ך דהסכמת האחרונים הוא לברך ודלא כט"ז. ובשם התבו"ש הביא הפמ"ג דמחמת חומר ברכה אין לברך אא"כ יפסיק הרבה בדברים אחרים ואז יברך:

(סק"ח) יכסה דם הראשון כו' דנמלך הוא וכל שצריך לברך על שחיטה ב' ממילא צריך לכסות קודם. כמו בשח בין השחיטות לדעה א' ה"ה כאן:

(סק"ט) וי"א דאם הביאו כו' הש"ך העלה דדיעה הא' עיקר דצריך לברך וכ"פ הט"ז. ולענין דינא. ספק ברכה הוא חמור. ע"כ טוב לכוין לכל מה שיביאו לו. ולענין כיסוי אם בירך וקודם שכיסה הביאו לו עוד נסתפק התב"ש:

(ס"ק י"ג) מכסה דם החי' כו' הפמ"ג הביא כאן בשם הפר"ח ותב"ש בענין בית מטבחיים דאם הוא בלא מחיצות והמקום מטונף דצריך להרחיק ד"א ואם הוא במחיצות דיברך מיד ושאני בה"כ דאף שיש מחיצות צריך להרחיק ד"א:

על

על כל מה שיביאו לו, וכ' הפמ"ג דר"ל אף שאין לפניו עוד מאותו שבירך אפ"ה דעתו על כל מה שיביאו לו ובעי"כ ששוחטין עופות הרבה ברכה א' לכולם, ומ"מ אין נכון לדבר שיחה בטילה שלא מעניני שחיטה דמה בכך דדעתו על הכל מ"מ הוה הפסק וכ"כ בכר"ו, ובשפ"ד אות י"א כ' דאם עיקר ממקום למקום צריך לברך:

(ס"ק ט"ז) א"צ לחזור ולברך על השחיטה כו' ועל כיסוי הב' כ' הט"ז דצריך לברך יעו"ש והפמ"ג העתיק כאן לשון הלבוש ס"ח וז"ל שם הי' סבור שצריך לברך ולכסות בין כל חדא או ששכח שיש עוד לשחוט א"כ ברכת הכיסוי לא קאי כ"א ע"ז מש"ה צריך לחזור ולברך על כיסוי הב' משא"כ אם הי' סבור שצריך לכסות תיכף ובברכה נתכוין גם על כיסוי הב' א"צ לחזור ולברך על כיסוי ב', ועש"ך אות י"ב שכתב דדברי טעם הם והפמ"ג העתיק דברים אלו:

(ס"ק י"ז) וכן הדין אם שחט חי' כו' עט"ז שכ' דהכא מיירי שהבהמה היתה בשעת הברכה או לאחר הברכה קודם ששחט להחי' דהוה כמו דהי' לפניו מאותו המין קמ"ל כאן דמכסה תחלה דם החי' כיון דבהמה א"צ כיסוי אין להפסיק בשחיטת הבהמה בין שחיטת החי' להכיסוי אף שרוצה לשחוט הבהמה במקום אחר לא על דם החי' (וע' שפ"ד אות י"ג):

סימן כ

שפתי דעת

(סק"ד) ובעוף למטה בקנה כו' כ' הפמ"ג דלפ"ז שיעורא דעוף למעלה בקנה שיפוי כובע וכנגדו בוושט. ולמטה עד גגו של זפק או עד אגפיים וכנגדו בקנה. וע' ב"י סי' כ"ד בשם הכלבו בשם הרב אברלצוני דבעוף לא שייך שיפוי כובע. וע' תב"ש אות ג':

(סק"ח) ואם שחט מן הצדדין כו' עש"ך שהאריך והעלה דלא בעינן תרתי שהזיר הסימנים וידע כו' דבהחזיר הסימנים לחוד סגי יעו"ש. ולענין דינא כ' הפמ"ג דיש להחמיר דתרתי בעינן ההזיר וידע כו' וע' שמ"ח ותב"ש. ומה שהש"ך הרלה מקום עיון לסי' כ"ד ס"ה לענין חותך המפרקת לאחר שחיטה. דמוכח נכאן דכשירה דאל"כ מאי איריא דכ' כאן הך דינא אשחט מן הצדדין או מן העורף אפילו בשחט מהצואר בכה"ג שחתך המפרקת נמי טריפה ולפ"ז אף לדידן נמי יש נ"מ לדינא (ולא כדברי הפ"ז אות ז' שכ' דלדידן אין שום נ"מ בזה. דהוא ס"ל כדעת הרמ"א בסי' כ"ד ס"ה):

משבצות זהב

(סק"א) שבסוף הקנה כו' הפמ"ג כ' בשם הכנה"ג בהגהת הטור אות ך' שכ' בשם יאיר נתיב דענין חטים אלו אין אנו בקיאים וחפש וחקר אצל בודקים בקיאים ואמרו שלא הגיעו לתכליתם ע"כ לא האריך בזה:

(סק"ב) ולכתחלה ישחוט כו' הט"ז כ' דדיעבד יש"ר עד שיפוי כובע וכ"כ מהרש"ל דבה"מ יש להקל עכ"ל וכ' הפמ"ג ע"ז דהלשון דחוק דהא הרמ"א מכשיר דיעבד אף בלא ה"מ ורש"ל התיר דוקא בה"מ, ומיהו שחט בתוך החטים עצמן כשר דיעבד כרמ"א שלא הגיה אמחבר ודברי מהרש"ל נמי י"ל כך:

(סק"ד) שכשחותכין אותו מתכוין כו' כ' הפמ"ג בשם התב"ש והפמ"א ששיעורו למעלה הוא ד' אצבעות מחיבורו בלחי ובהפ"מ כ' התב"ש שם אות ח' דבגודל א' די בין בבהמה וחי' דקה, ועוף כשיעור הקנה כן שיעור הוושט למעלה:

(סק"ו) ואין חילוק בין יונה כו' עט"ז, ועוף שאין לו זפק כמו אווזא ממקום התחלת אגפיים בגוף, ומהנכון לישחט באמצע הצואר.

(סק"ז) ויורע שהתכם כו' עט"ז שכ' דאין נראים לו דברי הב"ח במ"ש דכל ששחט באמצע השחיטה בבשר חיישינן לשהיי', וכ' הפמ"ג דכן העלו כל האחרונים דלא הוה שהיי' אלא בהגביה הסכין קצת אבל לא כה"ג, ול"ד נמי לנמצא גמי בוושט דפוסלין דהתם לאו מענין עסק השחיטה הוה, ואף גם שם הוא לחומרא בעלמא, משא"כ היכא דעוסק דרך שחיטה אף שחותך בבשר לא הוה שהיי' אף לדידן דפוסלין שהיי' בכ"ש:

סימן כא

שפתי דעת

(סק"א) רוב א' כו' הש"ך בשם מהרי"ו דקנה הוא הקרום שבפנים להגרגרת והגרגרת הם הטבעות ורובו של א' כמוהו היינו דוקא רוב הקנה ולא רוב הגרגרת שהם הטבעות דכן אמרינן בגמרא (חולין דף כ"ח) מאי א' קנה או וושט. דדוקא קנה ולא הטבעות. והתב"ש באות ג' כתב דה"ה אם שחט רוב החלל ולא רוב עובי הגרגרת דהיינו שנהפך הסימן מצד המפרקת נמי כשרה. וכן לענין טריפה בנפסק רובי הגרגרת נראה מדבריו דאם נפסק רוב חללה ולא רוב עוביו גם כן הוה רק ספק טריפה. אבל מכתימת הפוסקים משמע דאם נפסק רוב חלל

משבצות זהב

(סק"א) ובין בעוף כו' ע' פמ"ג בפנים דהביא מחלוקת הפוסקים בזה אי כה דבעינן ג"כ ב' בעוף לכתחלת אם זהו כה"ת או מדרבנן עיין שם והביא מה שכתב הכרתי ופלתי כאן אות א' וז"ל לקמן סי' ל"ג כתבתי דבע"נ יוכל לשחוט הקנה לבד באווזות שמלעיטין ובודק הוושט דדלמא במקום שחין שחט עכ"ל, וכ' דיש להתישב בדין זה דבשלמא אי אמרינן מדרבנן בעינן בעוף ב' סימנים א"ש, דכמו דהם אמרו דלכתחלה בעינן ב' סימנים הם אמרו דמיעוט המצוי כמו סירכות הריאה בעי בדיקה ה"ה וושט באווזות שמלעיטין ויכול לעשות זה ולבטל הא סקמי הא כמו דאמרינן גבי אווזא

אווזא דרא דממסמס קועי' דמא, משא"כ אי אמרינן דסה"ת בעינן ב' סימנים ומה דמיעוט המצוי בעי בדיקה הוא רק מדרבנן לכתחלה ולא דיעבד, דהא גם בריאה אם נאבדה כשירה, ואף דאנן קי"ל לאסור מ"מ עכ"פ בה"ם כשירה, וא"כ י"ל דלא שבקינן לכתחלה דאורייתא ועבדינן תחלה דרבנן, והתב"ש כאן אות א' העלה דמדרבנן בעינן בעוף ב' לכתהלה וצ"ע:

(סק"ב) אפילו בתוט השערה כו' עט"ז דהעלה דמדינא כל שהוא רוב אפילו כהוט השערה יותר מחצי כשר אלא דבמקום שאין ה"מ יש להחמיר אם אין שם רוב גדול הנראה לעינים כמו שדקדק מלשון רש"י דגן ס"ל וכן הוא דעת מהרי"ו דבעינן שיהא רוב מינכר לכל ולא ע"י מדידה ובה"ם יש להקל כמ"ש בש"ע, והפמ"ג העלה דנ"ל כרעת הפר"ח אות ג' דמה"ת ברוב משהו נמי הוה ריב בין לענין טריפה (כגון משהו יותר מהצי קנה פגום) ובין לענין שחיטה ומדרבנן בעינן בשחיטה רוב הניכר דחיישינן דלמא לא ישחוט רוב כ"א מחצה:

(סק"ג) כקולמס כו' עט"ז שפי' באלכסון, וכ' הפמ"ג דלשון באלכסון יש בו ב' פירושים, או שהגיח הסכין באלכסון, או שחתך עובי הסימן באלכסון וזה כשר אף לדידן, ובפרישה כשיגי המסרק הביא פי' מהרי"ן הביב ז"ל ומה שהקשה עליו הפרישה ופירש בו פי' אחר יעו"ש, וב' עליו הט"ז דלפ"ז לדידן ליתא להאי דינא דכשיני המסרק, משום דצריך להוציא הסכין והו"ל שהיי' והתבו"ש אות ז' כ' דיכול לשחוט כשיני המסרק בלי עיקור ובלי שהיי' ותמה שם על הט"ז יעו"ש וכ' הפמ"ג דהנכון כט"ז:

(סק"ד) ויודע שלא ניקב הוושט כו' וכ' הט"ז ע"ז דלדידן אסור בכל גווני דא"א בקיאין, וכ' הפמ"ג דע"י חולי אף הט"ז יורה דאין אנו חוששין, ובנה"ך השיג על הט"ז דאף בתפס הקנה לבדו לדידן כשר וע' סי' ל"ג (ע' שפ"ד אות ה')

חלל הקנה הוה ודאי טריפה. ורוב עובי לחוד הוה ודאי כשרה. ולפ"ז תקשה אמאי נקט פסוקת הגרגרת ולא נקט פסוקת הקנה ברובה:

(סק"ב) ורוב שניס כו' הש"ך כ' בשם מהרש"ל דאם שחט עור החיצון כולו וחצי חלל הפנימי לא הוה שחיטה יעו"ש. וכ' הפמ"ג דהוה ודאי נבילה דבעינן רוב חלל הוושט. וכש"כ אם שחט עור החיצון וחתך רוב עור הפנימי כביב ולא הגיע לחלל דלא הוה שחיטה כלל משום דהא הגע בעצמך אם לא ע"י שחיטה נחתך הוושט בכה"ג לא נטרפה הבהמה עדיין דהא נקובת הוושט תנן ופירושו לחללו ואם לא ניקבה לחללו כשירה משום דאפשר שתחי' הבהמה כ"ז שלא נשחט הוושט לחללו. וא"כ ממילא לגבי שחיטה לא נקרא שחיטה כלל. דהשחיטה הוא להמית הבע"ח וכמ"ש התב"ש באות ד' יעו"ש. וכ' הפמ"ג ומ"מ לדידן אם נחתך הוו בכה"ג טריפה הוה אם לא שהוא שט ע"י חולי:

(סק"ג) כגון שהתחיל כו' הש"ך כ' דלדידן מיירי דלא שהה אפילו משהו. וכ' הפמ"ג דהיינו שנדחף הסכין ממקום למקום ולא הגביהו:

(סק"ה) ויודע שלא ניקב כו' עש"ך וכ' הפמ"ג דנ"ל דה"ה אם הי' הקנה נקוב ע"י חולי מצד פנים נגד המפרקת והוא שחט משהו נגד הנוהר אף שלא נפסק רוב הגרגרת במקום א' כיון דע"י צירוף נפסק רוב בהיקף א' כשר. דמה לי אם ע"י שחיטה שחט בהיקף או חצי פגום מצד א' והוא הוסיף כ"ש מצד אחר דכשר. והא דנקט הי' נקוב באמצעיתו ופגע בנקב לאו דוקא דה"ה כה"ג והוא פשוט:

סימן כב

משבצות זהב

(סק"א) בשעה שהוא מפרכס כו' הט"ז הביא מ"ש הר"מ על מה שאין אנו נוהגין בהתיכת הסימנים יעו"ש, והביא בשם הר"מ הטעם לזה דבוורידין גופא לא נוהגין כן משום דמה שמסירין הראש מהעוף הוה כמו שמנותח אבר אבר לדעת הראש, ולפ"ז היכא דרוצין לבשל העוף שלם עם הראש דאז צריכין לנקוב הוורידין בשעה שהדם חם היה כל כ' הסימנים רק לא דרך חתוך דהוה שהיי' במיעוט בתרא אלא לקרוע ביד או ע"י קוץ, אבל באמת כ' הר"מ עוד טעם אחר לזה והט"ז השמיטו, והיינו משום שלא ראה לאחד כהפוסקים שיזכירו זה, ולפ"ז אף בסבשלו כולו יש להקל, אך בסי' ע"ו ס"ג ובט"ז אות ח' שם כ' שגדולי המורים כ"ל דאף לרבנן דלא בעי וורידין מ"מ הסימנים מעכבים דיעבד וכן בתה"א והקצר הביא דעת גדולי המורים בזה ואפשר דמשו"ה השמיט הט"ז מ"ש הר"מ שלא ראה כו' ולכך העלה הפמ"ג דכל שלא חתך הב' בעוף אף שחתך הוורידין צריך להסיר הראש:

(סק"ב) כדי נטילה כו' הט"ז הראה מקום לסי' ס"ה דשם

הביא

שפתי דעת

(סק"ב) הוורידין כו' כ' הפמ"ג לפי שאין מצוי אצלינו שיהא צולין עוף שלם עם הראש לפיכך לא האריך בזה:

(סק"ג) שעדיין הדם כו' הש"ך הביא כאן דברי הרא"ש דאם לא ניקב הוורידין בשעת שחיטה מותר לצלותו ע"י שיחתוך הוורידין עם הבשר כו'. ותמה הפמ"ג ע"ז דהא בסי' ע"ו ס"ג כתב המחבר כדברי הרשב"א דס"ל דכל חוטי הגוף צריכין ניקור משום דכל חוטי הגוף שופכין הדם דרך הוורידין ואם לא ניקר הוורידין בשעת חימום נשאר הדם בכל חוטי הגוף וצריך לנקר כל החוטים. והרמ"א לא הגיה בשם כלום ע"ז. ואיך כ' הש"ך כאן דעת הרא"ש. ואף גם דהש"ך בעצמו בסק"ד הראה מקום עיון לסי' ע"ו ס"ג הרי דהבין גם הוא מדברי המחבר דצריך לנקר כל החוטין ולא הוורידין לבד ואיך הביא כאן דברי הרא"ש. ונשאר בתימה:

(סק"ד) ויחתוך סביבם כדי נטילה כו'. כ' הש"ך דאף לדידן די בנטילה משום דהוכרא בעלמא היא דהוה

דם

דס״פליטה. ומה שהראה מקום לסי׳ ס״ה הוא דשאר חוטין א״נ כ״א כ״ק:

(סק״ה) כדי נטילה כו׳ הש״ך הראה מקום לסי׳ ס״ה דיש חילוק בין שאר חוטים דעבים ואין פולטין כ״כ בבשר משא״כ הוורידין לפיכך צריך כ״נ והשיג על הב״ח:

(סק״ו) ואם נמלח כו׳ עש״ך מה שהאריך כאן ולענין דינא כתב הפמ״ג דבצלי יש חילוק בין וורידין לשארי חוטין. דבוורידין בעינן נטילה להומרא לחוש לדעת הרשב״א דס״ל דלאחר שהוסר מהאש בולע ולא שייך ככ״פ כיון שהוא אצל האש. ואף דלא קי״ל הכי יש עוד לצרף הסברא דדם וורידין הוה קצת דם בעין ואעפ״כ די בנטילה אף לדידן דמשערין בס׳ אף בכהוש ובשאר חוטין די בקליפה בצלי משום דעבים ואין פולטין כ״כ. ובמליחה אין חלוק בין וורידין לחוטין ומדינא הכל שרי אלא להומרא בעלמא בעינן קליפה כ״כ הרב בת״ח כלל ל״ד ד״נ ועש״ך סי׳ ס״ה סק״ה:

(סק״ז) לקלוף כו׳ הש״ך העלה דאין לאסור במליחה כ״א כ״ק ודלא כהב״ח דאוסר כ״נ דאפילו מה דאמרינן כ״ק הוא רק להומרא בעלמא כדלעיל באות הקודם:

(סק״ח) בכל מה שבקדירה כו׳ הש״ך הלך כאן על הט״ז סק״ט הכ׳ דלדידן צריך ס׳ בעוף גופא משום דאמרינן איסור דבוק אלא ס״ל כדעת המחבר דכל הקדירה מצטרף. דהנה מה דאמרינן איסור דבוק יש בו ב׳ טעמים. א׳ משום דממהר לבלוע יותר משאר חתיכות כיון דהאסור דבוק בה. ולדידן כיון דקי״ל חנ״נ צריך ס׳ אח״כ נגד כל החתיכה. וטעם ב׳ דחיישינן שמא פ״א היתה התיכה זאת חוץ לרוטב ונאסרה ואוסרת אחרים. וב׳ הטעמים לא שייכים כאן. טעם הא׳ אינו שייך משום דוורידין קשים הם ומפסיקים בין הדם שבתוכן להבשר עד שאין שייך לומר שהעוף ממהר לבלוע. וטעם הב׳ אינו שייך רק בדבר שאיסורו דאורייתא אבל [דם שבשלו דהוה דרבנן לא מחזיקינן בו איסור מספק לומר שמא פ״א היתה ההתיכה חוץ לרוטב. ולפיכך היכא דידוע שיצאה פ״א חוץ לרוטב יודה הש״ך שצריך ס׳ נגד כל העוף והעוף אסור. ולדעתו גם הרב הודה בזה לדברי המחבר דכל הקדירה מצטרף מדלא הגיה כאן כלום. והטעם כדלעיל דלא שייך כאן לומר איסור דבוק:

(ס״ק יו״ד) שבכל החוטין כו׳ הש״ך האריך בכאן להשיג על הב״ח שכתב דצריך ס׳ נגד הקליפה והביא כמה צדדים להיתר. וכ׳ הפמ״ג דכ״ז לסניף בעלמא כתבו משום דבלא״ה במליחה לא אמרינן חנ״נ והקליפה לא הוה אלא הומרא בעלמא אבל להלכה [היכא דהקליפה הוא מדינא] ודאי קי״ל דחנ״נ אף כ״נ או כ״ק כמבואר בכמה דוכתי וברש״י נ״ו דבעינן ס׳ נגד הנטילה בצנון ולא סגי בס׳ נגד הלהב שבסכין של איסור. וכן העלו הט״ז והש״ך שם. ונהי דאפשר דאיסור דבוק לא אמרינן אבל חנ״נ ודאי אמרינן. ולפ״ז יש לעיין אם נגלה מקודם ואח״כ נתבשלה אי בעינן ס׳ נגד הנטילה או ס׳ נגד הוורידין דכאן ליכא טעמא הא דאמרינן דגבי מליחה בשאר איסורים לא אמרינן חנ״נ. משום דלא שייך למיגזר משום לתא דבב״ח. דהא בגלייה נמי יש איסור בב״ח. וגם נטילה זו

הביא דברי הר״ט דשאר חוטין שאסורים משום דם סגי בצלי כ״ק דעבים הם ואין פולטין כ״כ בבשר משא״כ וורידי הצואר צריך כ״נ:

(סק״ג) כעובי אצבע כו׳ עט״ז וז״ל רוחב אגודל דכ״ם שנזכר בפוסקים אצבע הוא אגודל:

(סק״ד) כסירין אח״כ החוטין כו׳ הט״ז הביא כאן ב׳ דיעות דיעה א׳ סובר דמליחה קל מצלי דאמרינן ככ״פ ויש מחמירין סברי דהוה דם בעין, ובבעין לא אמרינן ככ״פ, ומ״מ אף לדידן די בקליפה אף דאנו אוסרים מליחה כס׳ כיון דהוה הומרא בעלמא:

(סק״ה) בכל מה שבקדירה כו׳ הט״ז כ׳ לדידן בעינן ס׳ באותו העוף ואם אין בו ס׳ בעינן ס׳ נגד כל העוף דאמרינן איסור דבוק והביא ראי׳ מסי׳ ס״ד סעי׳ י״ב וסי׳ ק״ה סעי׳ ח׳ דלא קי״ל שם כדברי המחבר דכ׳ שם כוליא שצלאו בחלבו כו׳ שהקרום מפסיק אלא כדברי הרמ״א והוא מכתבי מהרא״י סי׳ צ״ח דסבירא ליה דהקרום אינו מפסיק משום דהסב״ק כ׳ דהנהו תרי שינויי (בגמ׳ דחולין דף צ״ו ע״א) דכוליא בחלבא הוי, וגדי כחוש תרווייהו ליתנהו כו׳ יעו״ש וה״ה דוורידין אין מפסיקין, והש״ך חולק ע״ז וחילק בין קרום לוורידין דקרום דק הוא, ועוד דדלמא נקרע ע״י משמוש יד. לכך אינו מפסיק. משא״כ בוורידין יעו״ש ובשפ״ד אות ח׳:

(סק״ו) כדי לבטל הדם כו׳ כ׳ הט״ז דאפילו להיש מחמירין דצריך קליפה במליחה אפ״ה א״צ לשער אח״כ ס׳ נגד הקליפה דלא הוה כאן אלא הומרא בעלמא כמ״ש הרמ״א בסי׳ ע״ב ס״ב מידי דהוה אדם שבחוטין כו׳ דהוה רק דם פליטה משמע דלא הוה רק הומרא בעלמא ודלא כהב״ח שפסק לחומרא, במליחה נטילה ובבישול ס׳ נגד החוטין והנטילה, והנך רואה דהט״ז סובר דאף דבר שנאסר כ״ק רק שהוא מדינא (פי׳ ולא מצד הומרא) צריך אח״כ ס׳ נגדו והנ״נ, והא דבסי׳ צ״ו לא אמרינן גבי כ״נ חנ״נ היינו דלא אמרינן שכ״נ או כ״ק האסור בסכוך לה עד הכל דאין הנאסר יכול לילך יותר משהאוסר יכול להלך שם אבל תא ודאי שכ״ק או כ״נ שנאסר מדינא אמרינן חנ״נ לענין שיהא צריך ס׳ נגד מקום הנטילה והקליפה ומיהו בצלי׳ שנאסר כ״נ יש לעיין, וע׳ בשפ״ד אות יו״ד:

(סק״ז) ולכן נהגו כו׳ הט״ז העלה כאן וכתב דאם לא נחתכו הוורידין אסור לאכול העוף שלם עם הראש, ומיהו אם שאלו להשוחט ואמר שחתך הוורידין מותר אבל כן הסתם בזמנינו שאין נוהגין לצלות שלם אין השוחטין מדקדקין לשחוט הוורידין הלכך בסעודות גדולות צריך לשאול פי השוחט ע״ו:

(סק״ח) הבהמה א״צ לנקוב כו׳ וכ׳ הפמ״ג דבזמנינו זה לא ראה כי שנזהר לשחוט הוורידין והטעם הוא משום דא״א נוהגין כלל לצלות עם הראש הוה כבהמה דמנתחה אבר אבר, וכ׳ דמ״מ אי איזה היתר יש לעבור לכתחלת ולשחוט רק רוב א׳ בעוף ולהרמב״ם ז״ל כפי דעת הכ״מ הוה דאורייתא (ע׳ רמב״ם פ״א מהי״ש):

לא אמרינן חנ״נ. משום דלא שייך למיגזר משום לתא דבב״ח. דהא בגלייה נמי יש איסור בב״ח. וגם נטילה זו

מבמע

משמע דהוה מדינא ולא מצד חומרא [ע"ל אות ו'] וכ' דמ"מ בה"מ יש לצדד ולהלכה צ"ע. ובאות י"ג הביא הפמ"ג דהלח"פ כ' דהלכתא כש"ך דא"צ באותו העוף ס' כ"א כל הקדירה מצטרפת. והמנ"י כלל ט"ו אות כ' השיג על הש"ך ממוח בסי' ס"ח דאע"ג דעצם וקרום מפסיק בין המוח ובין בשר הראש אעפי"כ אמרינן דחנ"נ אם נתבשל הראש שלם יע"ש וע' בל"י. והתבו"ש אות ז' העלה כהפ"ז דבעינן ס' נגד כל העוף :

משבצות זהב — סימן כג — שפתי דעת

משבצות זהב

(סק"ב) להטריף כל שהיי' כו' כ' הט"ז דוקא בהגביה ידו או שהה כך הוא דלדידן הוה שהיי' הא נדחף ידו ממקום למקום כשר אף לדידן וכ' הפמ"ג אף דאנן מחמרינן דאסיר שהיי' כ"ש בבהמה ובעוף מ"מ אין החומרות שוות יעו"ש בפנים ושהתבו"ש באות ב' פקפק גם בכמה שהתיר הט"ז בנדחף ידו כו' ואמר דבעוף יש לאסור רק להתיר בבהמה :

(סק"ג) השוחט בהמה כו' כ' הט"ז דוקא בהמה ולא עוף והיינו דיעבד ולכתחלה בעינן בעוף להניח ב' סימנים יחד ובבהמה אף זה אסור לכתחלה כמבואר בט"ז סי' כ"א סק"א, וכ' הפמ"ג הא דמשערינן שיעור שהיי' מה"ת כדי שחיטת רוב הסימנים כתב התבואת שור דמשערין באדם בינוני וסכין בינוני לא באותו אדם ששוחט ואותו סכין והביא שם ראי' לדבריו יעו"ש, וכבר ביאר שיש הפרש אי הוה שהיי' מה"ת או רק מצד המנהג שאנו מטריפין ויש כמה נ"מ בזה, ועי' כו"פ מה שהעיר בזה :

(סק"ד) אין שהיי' בקנה כו' עט"ז דכן משמע מלשון המחבר והרמ"א דבקנה לא שייך שהיי' במיעוט קמא, דסמ"ג אי עביד רובא נגמרה השחיטה ואי ליכא רובא לאו מידי עביד דמידי דהוה אחצי קנה פגום, והלבוש כ' דגם במיעט קמא דקנה פסיל הואיל ודרך שחיטה נעשה פסלינן לה, דבבהמה גזרינן מיעוט מחמת רוב קנה דהוה שהיי' בין קנה לוושט ובעוף גזרינן אטו בהמה ולא הוה גזירה לגזירה כו' יעו"ש ולדידן דאסיר שהיי' במיעוט קמא דקנה מחשש שמא נגע בוושט אם תפס הקנה לבדו כ' הפמ"ג דכה"מ יש לצדד להקל, ולאסור בלא ה"מ אף שהתב"ש האריך בזה להחמיר מ"מ דעת רוב האחרונים משמע להקל :

(סק"ה) יכנו על ראשו כו' הט"ז הראה מקום עיון לסי' ס"ז אות ב' ושם נאמר דכאן לאחר שמזנק ויצא כל הדם שרי, הא מיד, כל קירוב מיתה אסור, והש"ך שם אות ט' כ' דרווקא לתחוב סכין בלב אסור דרוב דמים נגררין אחר הלב משא"כ להכות על ראשה, ובעוף אינדי"ק שנתיזין ראשו לאחר שחיטה מיד בקורדום אם ע"י ישראל הוה שהיי' במיעוט בתרא ועיקור דסכין פגומה ודרסה, וע"י א"י יש להתיר וב"כ השמ"ח ותב"ש כאן, וכ' הפמ"ג דמ"מ יש לאסור משום דמבליע הדם וע"כ יש לטנוע להתיז מיד רק אחר שמזנק הדם היטב כמ"ש הט"ז וגם צריך ליזהר שישחוט כל הב' סימנים דלא ליהוי שהיי' במיעוט בתרא או ע"י א"י :

(סק"ו) וישחט הקנה לבדו במקום אחר כו' עמ"ש הט"ז ולדידן דא"א בקיאין בבדיקת הוושט אין נ"מ בכ"ז, וכ' הפמ"ג אם תפס הקנה לבדו ויודע בבירור שלא נגע בוושט לשיטת הש"ך ססי' כ"א דבכה"ג לא חיישינן לנקיבת

הוושט

שפתי דעת

(סק"א) כל שבת כו' הש"ך הראה מקום לסי' א' ס"ב ושם בהג"ה נאמר דבדיקת סכין ובדיקת סימנים לאחר שחיטה צריך לידע. וכ' הפמ"ג דלכתחלה כשצריך ליטול קבלה אף אם אפילו א"י רק הרמז שהסכין צ"ל י"ד אצבעות אין ליתן לו כמבואר בס' בה"י. ואם כי הפר"ח השיג עליו אך התב"ש החזיק בדבריו והביא בשם יש"ש פ"ק דחולין סי' ט"ז דלכתחלה צריך לידע כל הדינים דכיון דה"ש מסודרים עכשיו אם אינו יודע דבר מה חזינן דאין לימודו עולה יפה יעו"ש ונכון הוא :

(סק"ב) והגביה ידו כו' כתב הש"ך ה"ה אם לא הגביה אלא אורחא דמלתא נקט. וכ' הפמ"ג דלכאורה משמע מדבריו הא הוליך והביא אף שלא התך לא הוה שהיי'. אמנם התבו"ש אות ב' ואות ט"ו העלה דאף בכה"ג כל שלא חתך מעט מעט הוה שהיי' וכ"כ הפר"ח בסי' י"ח ס"ק י"ב. ויש"ש פ' השוחט סי' ט' כתב בסכין רע שמתעסק לחתוך הסימנים כו' משמע מדבריו אף שלא חתך כיון שמתעסק מ"מ לדינא ודאי אין להקל ובפרט בדי"ו כ"כ כמ"ש הפר"ח בסי' י"א הנ"ל בשמו :

(סק"ד) עם שהדם יוצא כו' עמ"ש הש"ך כאן. ולמעשה כ' הפמ"ג דלדידן דא"א בקיאין בבדיקת הוושט כך הוא. אם חתך כל העור אף שלא יצא דם ואף בה"מ אסור. ובחתך מקצת העור אם יצא דם יש להכשיר בה"מ ואם לא יצא דם אף בלא ה"מ [וע' עוד בדינים אלו כאן במ"ז אות ז'] וכ' עוד הפמ"ג דמקצת העור שייך רק בבהמה ולא בעוף שעור דק :

(סק"ה) ואפילו אמר ברי כו' הש"ך הראה מקום עיון לס"ק ט"ו דשם מבואר דדוקא כה"ג דלא רמיא עלי' לא מדכר הא תפס הקנה לבדו בכוונה שפיר נאמן אם אומר שלא נגע בוושט כלל. וכל שלא שחט אלא מיעוט הקנה חוזר וגומר שחיטתו באותו מקום וא"צ כלל לבדיקת הוושט. וכ' הפמ"ג דמ"מ צריך לשחוט במקום אחר ולא באותו מקום ששחט מקודם [וע' כאן במ"ז אות ז' הטעם בזה] :

(סק"ו) ואח"כ יהפוך הוושט כו' הש"ך הביא בשם מהרש"ל דבה"מ יש לסמוך אבדיקתינו וסיים שם רש"ל דיקבץ כל הכמי העיר ובמקום ידוע יש לוושט בדיקה מבפנים וכ"כ הש"ך בסי' ל"ג סק"ז דהרב ס"ל כן אלא דכאן לא נקרא מקום ידוע דוושט גמיד לי' ופשים לי' ובמה למעלה מזה בחט בוושט. וכ' הפמ"ג דנ"מ אם לא נמצא טיפת דם בוושט מבפנים יש להקל בה"מ דזה הוי מקום ידוע אך אם שחט ולא יצא דם כלל אפשר דהוה כמו אין מקום ידוע ואין להכביר דנקב כ"ש ודאי דאין אנו בקיאין והשמ"ח והתב"ש אות כ"ב כ' דהמשמשות

מחברי

מדברי רמ"א הוא להטריף אף בה"מ ולמעשה צ"ע :

(סק"ז) והמנהג פשוט כו' כ' הש"ך דאפילו בה"מ המנהג פשוט להחמיר. וכ' הפמ"ג היינו בין במיעוט קמא ובין במיעוט בתרא וכן מבואר בשמ"ח אות ד' ואין לשנות דאפילו בה"מ בשהיי' משהו במיעוט בתרא יש לאסור :

(סק"ח) ואם נמצא בו גמי כו' הש"ך השיג על המהרש"ל ואוסר אפילו עשב ארוך. וכ' הפמ"ג דלשון התה"ד סי' קפ"ה מורה דודאי א"א. דלא שהה פורתא. אך יש לחלק בין בהמה לעוף דבעוף יש חשש איסור דאורייתא בשהיי' משהו דשמא הלכתא כרש"י דשיעור שהיית העוף במשהו בחצי קנה פגום. אבל הא דאמרינן בבהמה דשיעור שהייתה במשהו הוא רק לחומרא בעלמא לפיכך אין להחמיר בה"מ בגמי או בחתך באצבע בשעת שחיטה ובעוף יש להחמיר אם לא שבשעת שחיטה לא הרגיש שחתך באצבע רק אח"כ ראה יש להתיר אף בעוף. ואם הוושט מלא סובין וכדומה הקיל התב"ש אף בעוף ודלא כלהה"פ שהחמיר וכן הכנה"ג התיר בספק חתך ומשמע דאף בעוף. וכ' הפמ"ג דנ"ל דהוי ס"ס שמא לא חתך ושמא הלכה כדיעה א' דאף בעוף בעי שיעורא. ועוד דכאן יש עוד ספק ג' דשמא לא שהה וכב' ספיקות דעת הש"ך בסי' ק"י להתיר אף נגד חזקה. אמנם בנגע בכותל או בקרקע המנהג מהשוחטים להטריף אף בבהמה וכן העיד התבו"ש ואין לפרוץ גדר בזה :

(סק"ט) שחיטתו פסולה כו' כ' הש"ך דהוא ספק נבילה. וכ' הפמ"ג דאף לדידן דשהיי' במשהו אעפ"כ כ"מ בין שהוא מה"ת או רק מצד המנהג כדלעיל באות הקודם :

(ס"ק יו"ד) ה"ז פסולה כו' כ' הש"ך דאף לדידן דשיעור שהיי' בכ"ש היינו דוקא בשהה ממש אבל כאן כיון דעוסק בשחיטה אין לאסור מספיקא אלא דוקא בשהה שיעור שחיטת ב' סימנים. וכ' הכמ"ג דמה"ט אנו רשאים לשחוט הסימנים זה אחר זה בסכין יפה וא"צ להניח שניהם בשוה. דלכאורה לדידן הי' ראוי לאסור בזה אח"ז אף בסכין יפה :

(ס"ק י"א) לפ"ז אין שהיי' במיעוט קמא בקנה כו' כ' הש"ך הא בוושט משכחת לה במיעוט קמא דמיטרפא. וכ' הפמ"ג דהתב"ש בשם בה"ג החמיר בשהיי' במיעוט קמא דקנה :

(ס"ק י"ב) ולא יחזור וישחוט כו' כ' הש"ך בסכין פגום פשיטא דאסור דהוה עיקור דסכין פגומה וכן דעת הב"ח בסי' כ"ז. והבל"י בשם ש"י כ' להתיר בעוף שקורין אינדי"ק דיעבד. והפמ"ג כ' דדרך שחיטה א"א להתיר בסכין פגומה אם לא בקורדס דלאו דרך שחיטה הוא ומ"מ גם זה אסור [ע' במ"ז אות ה'] :

(ס"ק י"ד) שחט עוף כו' כ' הש"ך דוקא עוף ולא בהמה כו' והטעם כ' הפמ"ג דכיון דצריך לשחוט הוושט אח"כ יש לחוש דבמקום נקב שחט דוושט גמיד וכשיט. אך לדידן אין שום נ"מ בכ"ז דא"א בקיאין בבדיקת הוושט. ואי תפס הקנה לבד דכשר לש"ך אף לדידן א"כ אף בבהמה יש הקנה כגון שתפס הקנה לבד ולא נגע בוושט :

(ס"ק ט"ו) ואינו יודע כו' הש"ך מכשיר בתפס הקנה ומכוין דלא שייך כל מלתא דלא רמיא כו' [ומיהו אם ספק לו שמא שחט רוב הקנה ע' כאן במ"ז אות ה' איך לעשות לתקן] :

(ס"ק י"ז) אפילו לא שהה כו' ע' ש"ך מ"ש בשם הרוקח וכ' הפמ"ג דאף לדידן יזהיר זה וכגון דלא הגביה הסכין כלל דמאחר שעוסק בשחיטה אין לחוש מה שהפסיק בין קנה לוושט וכתב הפמ"ג דנ"ל דאפילו עוף שהכשירו בסימן א' אם שחט רוב הוושט והניח ושחט הקנה ואח"כ גמר לוושט הדין כן :

הוושט ואפשר דגם הט"ז יודה לו, וא"כ אם שחט בעוף הקנה ופסק וא"י אם שחט רוב אם לאו דלגמור כאן השחיטה א"א שמא שחט הרוב והוה שהיי' במיעוט בתרא דלכתחלה אף דהוה ספק נמי אסור ע"כ ישחוט במקום אחר הרוב ואח"כ יבדוק במקום הראשון אם נשחט שם רוב טריפה משום דהוה שהיי' במיעוט בתרא ואי לא נשחט שם הרוב ובמקום הב' נשחט הרוב כשירה והביא ראיות לדבריו דאף אם שחט במקום אחר נאסר נמי משום שהיי' במיעוט בתרא יעו"ש וגם בבהמה אם רק תפס הקנה שייך תקנה זו ונ"ם טובא אף לדידן :

(סק"ז) דחיישינן לנקיבת הוושט כו' הט"ז העלה כאן דבמריטת הנוצות אין להתמיר אלא ביצא דם, ובחתך העור במקצת ויצא דם או כל העור ולא יצא דם אסור ולפ"ז מ"ש הרמ"א התך העור ויצא דם היינו מקצת העור, ואם יש חילוק בין ה"מ לאין ה"מ במריטת נוצות ויצא דם בדברי הט"ז אין הכרע והש"ך הקיל בה"מ אף אם יצא דם שכן הוא דעת הב"ח ושאר אחרונים וכן הוא דעת השמ"ח להתיר בה"מ או לצורך ולעני בד"ה ולענין חתיכת העור ע' בש"ך אות כ"א ובשפ"ד שם דבחתך כל העור אף שלא יצא דם אין להתיר אף בה"מ, ובחתך מקצת ויצא דם יש להתיר בה"מ ודוקא בבהמה שצריך לשחוט גם הוושט ונמצא דאין לו בדיקה (דשמא במקום נקב קשחיט משום דגמיד ופשיט לי') ובעוף אפילו חתך כל העור ויצא דם אפשר להתיר בה"מ כמ"ש אות ו' בשפ"ד דבמקום ידוע בוושט יש לו בדיקה ואם לא נמצא טיפת דם הוה כמקום ידוע, ובאומר ברי לי כ' הש"ך שם דאפילו חתך כל העור ולא יצא דם שרי ופי' בשפ"ד שם דבריו דר"ל וכש"כ כשחתך מקצת ויצא דם דמהני ברי לי דהא קיל הוא כחתך כל העור ובתפס הקנה לבדו אפילו חתך כל העור ויצא דם כשר וא"צ בדיקת וושט כלל בברי ובתפס בקנה ומרט הנוצות בה"מ כשר אף שלא בדק הוושט כלל :

(סק"ח) ולא חתך כל העור כו' הט"ז כ' דבבהמה יש תקנה לבדוק העור אח"כ בפנים ולא בעוף, ומ"מ אם יש שחין וגרב על העור ישחוט במקום אחר ויבדוק בפנים במקום השחין אם לא ניקב מעל"ע כשר וכ' הפמ"ג משמע מדבריו דאם ניקב מעל"ע טריפה אף דהוה ס"ס שמא ע"י חולי ושמא לא ניקב הוושט דס"ס במקום חזקה לא מהני, דבל שניקב הוושט במקום שחיטה הוה פסול בשחיטה :

אלא

(ס"ק י"ט) אלא ימיתנו כו' וכ' הש"ך דאם היא נקיבה ויש תקנה להשהותה כ"א יום לא חיישינן לתקלה דדוקא בי"ב חדש חיישינן דלא ליתי לידי תקלה. והתב"ש כ' שטוב יותר למכור לא"י שהוא ימיתנו ולא ימיתנו ישראל לחוש לדברי בה"י שהביא ראי' מרש"י דף י"א וי"ג דאין לגרוס טריפות בידים [וע' פר"ח בקו"א שהשיג עליו וכ' דימיתנו ואח"כ ימכרנו דכיון דלא חזי לי' מיהא מדרבנן ולא מכוין לנבלה כדי להסתחר בו רק שלא יבא לידי תקלה שפיר דמי דהוי כנזדמנו לי' יעו"ש] ·

סימן כד

משבצות זהב

(סק"ז) רוב המפרקת כו' הט"ז העלה לדינא דאין להחמיר בספיקא ואפילו איתא לפנינו א"צ לבדוק ואם שחט רוב המפרקת היינו רוב ההוט בה"מ יש להקל וכ"כ הש"ך דבה"מ יש להקל :

(סק"ג) חלדה כו' כ' הט"ז הוא לשון הטמנה בלשון חולדה, והביא הפמ"ג בשם התב"ש אות ט"ו שחקר מה הוא חולדה שאסרה התורה אם שיהא השחיטה מגולה כו' או שיהא הסכין מגולה ולכן כ' שיש להחמיר בכל גווני, אבל הוא ז"ל הניח זה בצ"ע :

(סק"ה) ויש לחוש לדבריו לכתחלה כו' הט"ז העלה להלכה כהש"ע ודלא כהב"ח שאוסר אף דיעבד אם ראש הסכין מכוסה אמנם אם במקום ששחט מכוסה כ' הפמ"ג דאף דיעבד אסור כמ"ש הש"ך אות ט' ומש"ה צריך ליזהר לכתחלה שלא יתכסה במקום שחיטה :

(סק"ז) ונמר שם תתיכת כל הקנה כו' עמ"ש הט"ז בשם הטור וכ' הפמ"ג דאין נוהגין כדעת הג"ה זו דפוסלין הגרמה אף במיעוט בתרא ואף בה"מ וכמ"ש התב"ש בסי' ח', ומיהו יש חילוק ביניהם דאלו שהיי' דרסה חלדה יש חשש דאורייתא לפי פי' התב"ש בהאיבעיא דלא איפשטא ולפי' הרשב"א עכ"פ מדרבנן ובהגרמה הוא רק מצד המנהג לחוד :

(סק"ח) מהלחי ומהבשר כו' עמ"ש הט"ז, והפמ"ג הביא בשם התב"ש שכתב להלכה להחמיר ככל הפירושים דאם ניטל הסימן מהבשר טריפה אף שהמיעוט שלם במקום א', ואם ניטל מהלחי או ידלדל שאין המיעוט שלם במקום א' טריפה, וסימנים שנפרקו זה כזה באורכן ברובן או שהסימן נפרד ממקום חיבורו בצואר ברוב אורך בכל אלו נותנין חומרי נבילות וחומרי טריפות עכ"ל ופי' הפמ"ג דבריו דר"ל חומרי טריפות לענין או"ב וה"ה לענין כיסוי דחשבינן ליה לספק טריפה ומכסה בלא ברכה, וחומר נבילות לענין איסורין מבטלין ושאר ענינים :

(סק"ט) ונשמט כו' עט"ז, וכתב הפמ"ג דאין חילוק בין שעת שחיטה לקודם לכן כמ"ש הש"ך :

(ס"ק י"א) הא דפסול כו' הט"ז השיג על הב"ח במ"ש דאם העיקור נעשה בשעת שחיטה דאוסר אפילו בכ"ש שנעקר, ודעת הט"ז משמע דאפילו ממנהגא אין לאסור, דאל"כ איך השיג על ההגהות שחיטות דדלמא ממנהגא אוסר אלא ש"מ דסובר דאף ממנהגא אין לאסור, ודעת הפמ"ג דלשון הרמ"א שכתב דאנו נוהגין להטריף כל עיקור כו' מורה כהב"ח דאפילו עיקור כ"ש בשעת שחיטה אנו אוסרין (וע' בשפ"ד אות כ"ג) :

(ס"ק י"ב) ומעט כאן פסול כו' עט"ז מ"ש לחלק בין רישא שכתב דאם נשתייר משהו כשר כו' וכ' הפמ"ג

דאף

שפתי דעת

(סק"א) אם יש בסכין כו' הש"ך הראה מקום לסי' ח' ושם מבואר דלכתחלה יקח בין לבהמה ובין לעוף סכין כמלא ב' צוארין של אותו הנשחט יעו"ש ולדידן לבהמה יהי' הסכין י"ד אצבעות ולא בעוף דמכביד על העוף ויבא לידי דרסה [בשם אחרונים] ואם אין בסכין אלא מלא צואר א' והשוחט אומר ברי לי שלא דרסתי והסכין חד וחריף דעת הפר"ח באות ב' דאינו אסור אלא מדרבנן והתב"ש כ' דפסול דאורייתא. והפמ"ג כ' דהוה ספיקא :

(סק"ה) והמנהג להטריף כו'. והש"ך העלה לדינא להקל בה"מ וכ' הפמ"ג דכן הוא דעת הפר"ח. הכנה"ג בהגהת ב"י אות ד' כתב במניחה בשוחט שהי' שוחט בישיבה וע' בתב"ש שהתיר בה"מ. ואף בלא ה"מ יש לצדד אם יודע שלא דרס :

(סק"ח) וכן יש ליזהר כו' עש"ך שכתב דגם בעופות יש למרוט הנוצות מהן. ולענין דינא אם החליד תחת הנוצה אם יש לפסול דיעבד או דוקא לכתחלה ודוקא צמר מסובך פסול דיעבד הנה התב"ש אות י"ג סובר דאף נוצות אסור דיעבד וצמר מסובך דנקט הוא לאו דוקא. ולשון רמ"א הוא שכ' רק צמר מסובך אך במרדכי משם העתיק הרמ"א דין זה לא נזכר מסובך. והפמ"ג הסכים ג"כ לדברי התב"ש דאף החליד תחת הנוצה דיעבד אסור והביא ראיה לדבריו. יעו"ש :

(סק"ט) ויש לחוש לדבריו לכתחלה כו' כתב הש"ך דהוא רק לכתחלה יש ליזהר אבל אם הסכין שכנגד מקום השחיטה מכוסה אף דיעבד פסולה אף שאר הסכין מגולה והראה מקום ליש"ש פ"ח סי' מ"ב דשם נאמר דאם השוחט מכוין לכך דהיינו לעשות נקב קטן בעור אף דיעבד יש לפסול. וכ' הפמ"ג דהטעם הוא משום קנסא כיון שהזיד במתכוין :

(ס"ק י"ב) וכן אם שחט רוב סימן א' בבהמה כו' כ' הש"ך דוקא בבהמה ולא עוף. וכ' הפמ"ג ע"ז דהיינו להמחבר אבל לדידן ודאי אף בעוף פוסל שהיי' דרסה חלדה במיעוט בתרא. ואף להמחבר אין לעשות כן לכתחלה דבעינן שישחוט ב' הסימנים ומה שהש"ך הראה כאן מקום עיון לסי' כ"ג סק"ט. כ' הפמ"ג דאולי הוא הכוונה לאות יו"ד דשם פי' הבעיא דה"ר אושעיא הובא בתוס' דף למ"ד ע"ב ד"ה החליד. כו'. דבאות ט' לא נמצא כלום מזה :

(ס"ק י"ג) וכן אם שחט מיעוט הראשון בחלדה כו'. הש"ך כ' דכמו דשהיי' אין פוסל במיעוט קמא דקנה ה"ה דרסה חלדה אין פוסל והגרמה פוסל. והפמ"ג העלה לדינא דזה אף לדידן אם תפס הקנה לבד והחליד או דרס במיעוט קמא דיש לצדד להכשיר בה"מ, ומכל מקום דוקא בתחלת

השחיטה

בשחיטה, אבל אם שחט הוושט בבהמה ואח״כ השליך במיעוט קמא דקנה דעת הריב״ש סי׳ קפ״ז דהוה ודאי נבלה. ואיך ביהיה מידי ספיקא לא נפקא:

(ס״ק י״ט) וכן בקנה לגד מטה כו׳ כ׳ הש״ך דנקיבתו במשהו כו׳ וכ׳ הפמ״ג דטריפה הוה ולא נבילה דכל שלא במקום שחיטה הוה טריפה ולא נבילה:

(ס״ק כ״ג) ואנו נוהגין להטריף כל עיקור כו׳ עש״ך וכ׳ הפמ״ג דר״ל דודאי מדינא אף בשעת שחיטה בעינן שנשמט רובו מהלחי ואין חולק עליו בזה אלא מצד המנהג אנו מטריפין אם אינ בשעת שחיטה. דלא כט״ז שהתיר אפילו בשעת שחיטה אם נעקר כ״ש. ומיהו קודם שחיטה מוקמינן אדינא להמחבר כל שנשמט עם הבשר אפילו כולו שרי. ולהסור בעינן שיהא המיעוט קיים וז״ש רמ״א ואנו נוהגין כו׳ כל עיקור ר״ל כל שהיי׳ בשעת שחיטה ואפילו במיעוט קמא דקנה שלא התחילה השחיטה כלל דמידי דהוה אתני קנה פגום אפ״ה משום חשש שמא נגע בוושט. והוי בשעת שחיטה מחמירין מצד המנהג. וי״ל עוד דאף אם תפס הקנה לבדו אפ״ה כיון שאירע בשעת שחיטה מטריפין מצד המנהג. והט״ז מפרש מ״ש הרב כל עיקור במיעוט קמא קאי אסכין כנומה. ולענין החלב והבילים דעת הרב להכשיר והאחרונים אוסרים:

(ס״ק כ״ח) ולא אמרינן מחמת זריקה נשמט כו׳. הש״ך הראה מקום עיון לסי׳ כ״ה אות ד׳ ושם נאמר דאם זרק העוף מידו. בהקנה יש לחוש דע״י זריקה נתרחב החתך ולא בוושט. ור״ל דשם שהוא לקולא רק בוושט לא חיישינן אבל בקנה חיישינן. וכאן דהוא לחומרא אף בקנה לא תלינן. והטעם הוא דכל ספק בשחיטה אפילו יש לתלות לא תלינן:

(ס״ק כ״ט) ה״ז פסולה כו׳ כ׳ הש״ך דהטעם הוא דכיון דתפס בסימנים אפשר לשמוטה בתפיסה שחוטה והוה ספק נבילה:

דאף לדברי בה״ג דס״ל דאין עיקור טריפה מצ״ע אלא דאין שחיטה מועלת בסימנים עקורים, ג״כ יש לחלק בין כשהמיעוט שלם במקום א׳ חיבור יפה דכשר משא״כ כשהוא מדולדל הוה כאלו נפסק ואין שחיטה מועלת בו דהמיעוט כמאן דליתא דמי:

(ס״ק י״ג) הי״ז פסולה כו׳ הט״ז הביא בשם מהרי״ק דאפילו אמר השוחט שלא הרגיש ג״כ אינו כלום דכיון דמכוסה בעור מלמעלה א״א לידע כלל כל שלא בדק ולא תקף אגודל ומש״ה הוה ספק נבילה והפמ״ג הביא בשם הלבוש שכתב דהשוחט נאמן אם אומר דלא הי׳ שמוטה דע״א נאמן באיסורין כש״כ כאן דרוב [ר״ל הא דרוב אינן שמוטות] מסייע לו [וע״ל ; או ; שלאה״ז]:

(ס״ק י״ד) מיהו השוחט נאמן כו׳ הט״ז כ׳ לחלק במ״ש בס״ק הקודם בשם מהרי״ק דא״א לידע בשעת שחיטה כו׳ דכאן מיירי שבמקום השחיטה נראה העקירה כו׳ יעו״ש וכ׳ הפמ״ג דהתב״ש א״ת ל״ב כ׳ שאין שום ראי׳ מה שהמקום הנעקר נתהפך ובא לכאן דדלמא ע״י פרכוס בא לכאן ולכך כ׳ דבבה״ג אין להתיר והא דמהרא״י [דהובא כאן בהג״ה] איירי שבדק השוחט ותקף אגודל ואח״כ נמצא שמוט דבהא נאמן השוחט ולא אמרינן דהיכא דאתחזק ואין בידו אינו נאמן:

(ס״ק י״ז) מהגרגרת שלם כשר כו׳ הט״ז הכשיר כאן אם יש ספק אם הוא רוב הטבעת אם לא מתורת ס״ס דשמא לא הוה רוב ופסוקת הגרגרת ברובא ושמא אח״כ נעשה וע׳ בש״י ח״א סי׳ כ״ו ובתב״ש מה שהקשו עליו, ולדינא כתב הפמ״ג אם כי בס״ס כזה החמיר התב״ש ושאר אחרונים, אמנם אם נמצא על הארץ או על הסכין פחות מרוב מטבעת דהוה ספק שמא לאחר שחיטה דיש להכשיר אף להש״ך כיון דרק ממנהגא הוא לאסור עיקור כשהוא בשעת שחיטה א״כ בספק או דשמא לאחר שחיטה נעקר יש להתיר:

(ס״ק י״ט) צריך ליזהר שידחוק רגלו כו׳, ואם לא נזהר ומצא אח״כ הסימן עקור מ״מ לא הוה אלא ספק:

סימן כה

שפתי דעת

(סק״א) אסור כו׳ כ׳ הש״ך והוה נבלה. ופי׳ הפמ״ג ודאי נבלה דכל ספק השקול אוקמי׳ אחזקה וכן משמע מרמב״ם פ״א מה״ש הי״ב. והתב״ש כתב דלהרמב״ם הוה ודאי לענין דלוקה עליה משום נבילה ולא לענין דתטמא במשא. וכוונתו בזה דכפי מה שהיתה עומדת בחיי׳ כן היא עכשיו. דכמו שבחיי׳ הוה לקי עלה משום אמ״ה כן עכשיו משום נבלה. וכמו שבחייה לא היתה מטמאה כן גם עכשיו:

(סק״ב) מיהו א״צ לבדוק אחר שמוטה כו׳ עמ״ש הש״ך ותוכן כוונתו דשמוטה הוה מיעוט המצוי כמו סירכות הריאות ומש״ה צריך לבדוק. ומיהו מ״ש הש״ך דאנו אין אוסרין דיעבד קשיא ליה להפמ״ג דלפ״ז הא בריאה נאין ה״מ אנו אוסרין אף דיעבד היה לנו אף כאן לאסור בלא ב״מ. וכ׳ ע״ז דאולי יש לחלק. עוד הביא הפמ״ג

מס

משבצות זהב

(סק״א) או שיראה בשעת שחיטה כו׳ הט״ז הביא לשון הטור שכ׳ דאם ראה אותן שהוטין לפניו א״צ יותר כו׳, לכאורה הוא דמ״ש הטור א״צ יותר פירושו שא״צ לראות אם לא הגרים, והקשה איך חולק על אביו הרא״ש ז״ל דס״ל שצריך לבדוק אחר הגרמה [כמ״ש המחבר כאן] ולזאת כ׳ הט״ז דר״ל דאשחיטת רובן קאי דיכול לסמוך על ראייתו, והביא עוד בשם מהרי״ל דראוי ונכון להעביר ידו תוך חתך שחיטת בהמה להרגיש עם המשמוש שנשחט כראוי דאין לסמוך על ראיית עין:

(סק״ב) בלא הגרמה כו׳ הטעם בזה כ׳ הט״ז דבשוחט סמוך לראש שכית הוא שיגרום משמע הא אם שוחט באמצע הצואר א״צ לבדוק דרחוק הוא שיגרום וכ״כ התבו״ש, והשמ״ח סיים בזה אם שחט סמוך לראש ולא בדק הוה ספק נבילה ותמה ע״ז הפמ״ג אמאי לא ודאי נבילה דכל ספק

השקול

השקול ואיכא נמי חזקה ודאי משוי לה וכ"כ הוא ז"ל באות ג׳ :

(סק"ה) כשהן נקובים כו׳ עמ"ש הט"ז בשם התוס׳, והוא משום דקשיא להו פשיטא דלא חיישינן כמו דא"צ לבדוק אחרי כל הי"ח טריפות, לזה אמרו דאף דאיכא נקבים רבים דזה הוה קצת ריעותא אפ"ה תולין בזאב, ובמאי דקשה כאן מנאבדה הריאה דלבה"ג אסור ולדידן מיהא באין ה"מ אסור, הכו"פ תירץ דהתם הטעם דטריפה משום דפשע דהי׳ לו לשומרה, ובנטל זאב אין לקונסו משום דמאי הו"ל למיעבד. ולפי תירוצו זה אם נאבדה באונס מותר, אך הפמ"ג כ׳ דאינו כן והביא ראיות לזה יעו"ש אלא דאף בנאבדה באונס אסור, וכאן אפ"ל דאין ריאה בכלל אי משום דאי לאו הזאב נקבן דלדולי סרכה הו"ל לאשתכותי :

מה שהקשה התב"ש איך אנו סומכין על תקיפת אגודל דלמא המיעוט מדולדל ולא יצא לחוץ וקושיא זו עצמה הקשה הכו"פ. ותירץ הפמ"ג דזה שיהא המיעוט מדולדל היא מלתא דלא שכיחא וכיון דלא הוה מיעוט המצוי תו לא מחמרינן :

(סק"ג) ויש לבדוק אח"ז כו׳ כ׳ הש"ך דהג"ה זו צ"ל קודס ויש מי שאומר. וכתב הפמ"ג דמזה מוכח דהש"ך חולק על הט"ז אות ג׳ דכ׳ שם דהטעם מה שצריך לבדוק קודם כו׳ שמא ישכח כו׳ דלפ"ז אין חילוק בין בדיקה אם נשחט רובן לבדיקת הגרמה ובשניהם צריך לבדוק תיכף משום דשמא ישכח כו׳ והיה צריך להרמ"א לכתוב הג"ה זו כאן לומר דקאי נמי אהגרמה ולא קודם ויש מי שאומר. ומדכתב הש"ך שאין כאן מקומה של הג"ה זו נראה דסובר דהטעם הוא לא כדכ׳ הט"ז אלא דחיישינן שמא יתרחב החתך וזה לא שייך אלא ברוב ולא בהגרמה. וכ"מ בזה דלטעם הט"ז לאו דוקא עוף אלא אפילו בהמה. ולהש"ך דוקא בעוף שייך למיחש ולא בבהמה. ועוד להט"ז אם אומר לאחר שיזכיר אותו ליכא למיחש שמא ישכח. ולהש"ך גם בזה איכא למיחש ועוד יש חילוקים ביניהם ע׳ בפנים :

(סק"ה) הבודקים בנוצה כו׳ הש"ך הביא ב׳ טעמים על מה שאין לבדוק בנוצה וטעם הב׳ מחמיר יותר דאף אם ימצא אח"כ רוב אסור דשמא הנוצה קרעה ונעשה רובו :

משבצות זהב סימן כז שפתי דעת

(סק"א) עד שתמית הבהמה כו׳ עי׳ בפמ"ג בפנים מה שהאריך ולבסוף העלה וכתב וז"ל ויצא לנו הדין דאם שחט הקנה וניקבה הריאה לאו ודאי טריפה אלא ספק ולצורך הפסד גדול אי יש עוד ספק אזי יש לצדד ובלא הפסד גדול אין לצדד כלל דרוב הפוסקים סוברים דהוה ודאי דלית הלכתא כר"ל. ואי נתנבלה בשחיטה הככים התב"ש ובכו"פ ג"כ דאסור ליתן הבני מעיים לב"נ. ומיהו טריפה או כשרה קודם שתצא נפשה מותר ליתן לב"נ דאף דלישראל אסור משום טריפה או משום איסור לא תאכלו על הדם כו׳ מ"מ כיון דאיסור אמ"ה חלף והלך לו גם לב"נ מותר. ואם בנתנבלה אתה מששה נבילות דמטמאה מחיים (ע׳ בפתיחה להש"ש) וחתך בשר בעודה מפרכסת מותר ליתן לב"נ דלאו חיה הוא כיון דמטמא מיד וכ"כ התבו"ש והשמ"ח : ובענין שאלת הגאון אחי הט"ז ז"ל בנשברה המפרקת העלה הפמ"ג לדינא דאם נשברה המפרקת לחוד כשרה אף בלא ה"מ הא עם רוב בשר יש להחמיר באין ה"מ ובה"מ להתיר ומ"מ לא חיישינן שמא נפסק החוט וחזר ונתרפא כדמוכח לקמן דכ׳ נפסק השדרה ולא נפסק החוט כשרה ולא אמרינן שמא נפסק ג"כ החוט ושם יבואר וע׳ בתב"ש כאן :

(סק"ב) עד שתמות הבהמה כו׳ עמ"ש הש"ך וכתב הפמ"ג דנראה מלשון הרשב"א והש"ך דדוקא ישראל בטמאה וב"נ בטהורה אסור בעודה מפרכסת ליתן לב"נ הא ישראל בטריפה אף דאסור לישראל משום טרפה דכה"ג לא שייך מי איכא מידי כו׳ כמ"ש התוס׳ חולין דף ל"ג יעו"ש. מ"מ כיון דמהני הך שחיטה להוליא מידי אמ"ה לישראל ה"ה נמי לב"נ וליכא בי׳ משום לפני עור כו׳ ומיהו כל שנפסלה בשחיטה ולא מהני הך שחיטה מידי אסור ליתן הבני מעיים לא"י. דהא דלא קי"ל כר"ל [חולין דף ל"ב ע"ב דס"ל דמשנשחט הקנה ריאה כמאן דמנחא בדיקולא דמיא] היינו משום ספיקא [כמ"ש הרא"ש בפ׳ השוחט סי׳ י"א על מה דלא פסק כר"ל וז"ל שם וכיון דלא ידעינן הי מינייהו אחריניתא הלכך עבדינן לחומרא עכ"ל] או דברוב שנים הוה עכ"פ כמאן דמנחי בדיקולא [כמ"ש בבכור שור דף ל"ב יע"ש]. והעולם אין נזהרין בזה ואולי סומכין על דברי פר"ח דלא קי"ל כר"ל וכבר נתבאר דאינו כן. ועוד אף להפר"ח יש קצת עיון בסימן גופא [ר"ל אם ניקב אותו הסימן גופא לאחר שנשחט רובו דבזה גם הפר"ח בסי׳ כ"ז סק"א ס"ל דאמרינן בי׳ כמו דמונח בדיקולא ולא פסיל בו שום טריפות ואותן הבני מעיים אף להפר"ח אסור לזמן ב"נ עליהם] :

משבצות זהב סימן כח שפתי דעת

(סק"א) מזומנים בידו כו׳ הט"ז הביא הברייתא דריש כיסוי הדם שכסיק שם דאנו שאין בריאים אוכלים בשר, וביש"ש פ׳ כיסוי הדם סי׳ ג׳ כתב דמ"מ לא יעדן עצמו בתפנוקים והעתיק שם דברי הרמב"ם ז"ל דאין ד"ת מתקיימים

(סק"ב) והכיסוי הוה מגוה בפ"ע כו׳ הש"ך הרא"ה מקוס לסי׳ י"ט אות ו׳ ור"ל דאף דשם נתבאר דהכיסוי הוה גמר מגוה ואם שח בין שחיטה לשחיטה צריך לכסות דם הראשון מ"מ לענין זה הוה מגוה בפ"ע דהשחיטה

כשירה. וע׳ ב״י דכתב דיש רא״י מגמ׳ דאף אם לא כיסה מותר. וכ׳ הל״ח מדאמרינן בגמ׳ ולחשוב עפר כיסוי הדם ומשני לית בי׳ הנאה. ופירש״י דבלא כיסוי הוה מיתסרי בשר והכנה״ג בהגהת ב״י אות כ״ד כתב דממ״ש רש״י הוה מיתסרי בשר ולא כתב דבלא כיסוי מיתסרי בשר משמע דה״ק דא״נ לא הי׳ מצותה לכסות הי׳ מיתסרי בשר משא״כ עכשיו שנאיב וכ׳ הפמ״ג דיפה כתב:

(סק״ג) כשרה כו׳ ואם העם פרוצין שאין מכסין או שאין מברכין על הכיסוי או על השחיטה יש למיגדר מלתא ולאסור השחיטה. והתב״ש כ׳ וה״ה אם אותו השוחט לבד הוא פרוץ ואין מברך על השחיטה וכיסוי יש לאסור:

(סק״ד) על כיסוי הדם בעפר כו׳ הש״ך הראה מקום עיון לס״ק כ״ט ושם מבואר דאם אין לו עפר ומונח הדם בבגדו לא יאמר בעפר כ״א על כיסוי הדם ולדינא ע׳ ס״ק הנ״ל:

(סק״ה) מברך שהחיינו כו׳ הש״ך הניח בצ״ע אם לברך והפר״ח הסכים לברך שהחיינו בפעם ראשון על הכיסוי והכנה״ג בהג״ה הטור הניח בצ״ע אם לברך לכן דעת הפמ״ג דלא יכנים עצמו בספק ברכה והתב״ש הסכים דמברך וצ״ע:

(סק״ו) דמזיק לברי׳ כו׳ הש״ך כ׳ טעם אחר דשחיטה יכול להיו׳ דלא ישחוט ולא יברך משא״כ כיסוי דכולם מצווים אם שחט כבר. ומ״מ הא בס״ק הקודם הניח בצ״ע אם יש לברך:

(סק״ז) וכלאים הבא מבהמה וחי׳ כו׳ הש״ך העלה דמיירי בגבי הבא על התיישה הא איפכא ודאי מכסה בברכה דזרע אם ודאי חוששין ולית מאן דפליג:

(סק״ח) ואין שוחטין אותם ביו״ט כו׳ ואפילו יש לו עוף [ע׳ מ״ז אות ה׳] ולשחוט הבופל״י ביו״ט אם כי לכאורה נראה דמותר דהא בסי׳ רנ״ז כ׳ דשור הבר מין בהמה ולא הגיה הרמ״א כלום וכיון דלענין כלאים שור בר מין בהמה הוא לענין כיסוי מסתמא א״צ כיסוי ומותר לשוחטו ביו״ט אעפי״כ כ׳ הפמ״ג דאין לעשות כן. וכן כ׳ הכו״פ דאין לשחוט הבופל״י ביו״ט:

(ס״ק יו״ד) ובלילה אם רשומו ניכר כו׳ עש״ך שהביא דעת הב״ח להקל בזה״ז להניח מעט עפר בכלי ולשחוט בתוכו. והפמ״ג כ׳ דמ״מ לכתחלה לא יעשה כן:

(ס״ק י״ב) וצריך להזמינו כפה כו׳ עמ״ש הש״ך. וכ׳ הפמ״ג דכוונת הש״ך הוא דבעינן שיאמר כפה אם מלא עפר מוכן או שיזמין בידו וא״צ ל[כפה. ועפר למעלה ודאי נוטל בידו וזה הוא הזימון וא״צ לומר כפה שעשה לשם כיסוי:

(ס״ק ט״ז) דם שנפל כו׳ עש״ך שכ׳ משום דאין דיחוי אצל מצות וכבר נתבאר דיכסה בלא ברכה מיהו אם יש לו עוף אחר ישחוט אצל זה ויכסה ויברך על שתיהן:

(ס״ק י״ז) או בדם כו׳ כ׳ הפמ״ג בשם התב״ש אות כ״א דאם נתערב דם חי׳ בדם חי׳ שכיסה מקצת דמו דתו א״צ למיכסי לכולהו דמא יש להסתפק אם מבטל. ויש לכסותו בלא ברכה. עוד כתב הפמ״ג דאם שוחט דגר

במי שטרפה עצמו עליהם ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתיי׳ כו׳ והכנה״ג בהגהת ב״י אות ו׳ כתב דהא דאמרינן לעולם יכבד ארם אשתו ובניו כו׳ היינו במלבושים דר״י קרא בו׳ ולא באכילה ושתיי׳ ובשם דמש״א כ׳ הכ״מ דאם הוה אנינא דעתי׳ כרב יוסף יכול לעדן עצמו שזה ג״כ משמירת ובריאת הגוף:

(סק״ב) מצוה בפ״ע כו׳ כ׳ הט״ז דהוא כמו תפלין ש״י עם ש״ר והא דשם אסור להפסיק משום דלדידן צריך לברך על ש״ר שתים והוה ברכה שא״צ. ומיני׳ תפלין דר ת׳ או בחש״מ למאן דלא מברך ודאי לענות קדיש או קרושה שרי ובלא כך אסור כמו בין שחיטה לכיסוי דטוב שלא לדבר:

(סק״ג) כיסוי דם בעפר כו׳ הט״ז נתן טעם על מה שתקנו לומר בעפר ולא על כיסוי דם לחוד להורות על כ׳ כיסוין דצריך ליתן עפר למטה כו׳ ואף אם נבלע הדם בקרקע ורשומו ניכר דלית ליה אלא כיסוי מלמעלה. או דם חי׳ על גבי דם בהמה דליכא עפר למטה אפ״ה נוסח הברכה חדא היא, והתב״ש כ׳ דהטעם הוא דל״ת דהוא לשון העלמה כמו דכתיב וכסינו את דמו לכן אנו אומרים בעפר לומר דמצוה היא לכסות בעפר, וכתב הפמ״ג דנכון הוא, ואם שכח לברך קודם הכיסוי הפר״ח כ׳ דיברך אח״כ והתב״ש העלה דאין לברך וכתב הפמ״ג דכן ראוי להורות דספק ברכות להקל:

(סק״ד) הבא מבהמה וחיה כו׳ הט״ז כ׳ בשם מהרש״ל דתייש הבא על הצביי׳ ודאי הוה ומכסה בברכה ושוחטין אותו ביו״ט ולא חיישינן דלמא אתי למישרי חלבו כמו גבי כוי (ע׳ בפנים) ועוד איך נעקור מצות כיסוי משום גזירה זו, דודאי הוא:

(סק״ה) לשחוט עוף ג״כ, הט״ז כ׳ אצל הבופל״י ולא ע״ג דלפעמים יהיה הדם בטל ושמא אין דם הבופל״י טעון כיסוי והתב״ש כתב דהטעם הוא משום דאין עפר למטה תחת העוף דדם הבופל״י מפסיק, וכ׳ הפמ״ג דלפי מ״ש הלבוש הביאו הט״ז אות י״א דחיה ע״ג בהמה אם יש עפר למטה א״צ גרירה, וא״ל צריך גרירה אלמא דכ״ע מודים דמין במינו אינו חוצץ, כי מה שהט״ז השיג עליו הוא מטעמים אחרים, מש״ה הוצרך הט״ז לטעם שלו, דאי משום הפסק מב״מ אינו חוצץ:

ולשחוט כוי ביו״ט לכאורה היה מותר אם יש לו עוף, משום דמכסה בשביל העוף, אך כיון שכתבו דל.. ישחוט זע״ז אלא זה אצל זה א״כ צריך טורח לכסות שתיהן תו אתו למישרי חלבו:

(סק״ו) תיחוח כו כתב הט״ז דבעפר משמע שיהא עטוף בעפר, וכתב הפמ״ג דעפר דלמטה צריך שיהא כמו עפר דלמעלה בכל הלכותיו דבר שמצמיח או שנקרא עפר:

(סק״ז) בסכין כו׳, כתב הט״ז היינו בקתא ולא בלהב שמא שמא יפגום, וכתב הפמ״ג דשוחט שמכסה בלהב, יש להעבירו שמקיל הוא:

(סק״ח) חייב לכסות כו׳ עט״ז לענין אם אחר בירך וכיסה בלי רשות דחייב ליתן לו י׳ זהובים אלא דהטור כתב שאין גובין זה בזה״ז דהוי כמו דיני קנסות והסמ״ק כתב דלא

דלא טוב עשה וצריך לפייסו וכתב הפמ"ג דאם תפס לא ספקינן מיניה, והיינו בגון שאמר הברכה בלחש שלא שמע חבירו הא לא"ה שומע ועונה אמן גדול יותר מהמברך, ואי לא ענה איהו דאפסיד אנפשי', ובזה עכ"פ צריך לפייסו שבטלו כהמצוה, והי"ה בספק טריפה דמכסה בלא ברכה מ"מ צריך פיוס כנ"ל :

ואם רשאי השוחט לכבד במצוה זו לאחר לכסות, להש"ך ח"מ סי' שפ"ב משמע דאסור והתב"ש אות י"ד העלה דרשאי לכבד, ובשפ"ד אות י"ר סיים וכתב כים המנהג פשוט לכבד לאחר גבי מילה אף שאבי הבן מוהל, וה"ה בכיסוי, וסיים וכ' ולא ראיתי בכיסוי נוהגין כן :

(סק"ט) לתוך המים כו' הט"ז כ' הטעם לפי שאין דיחוי אצל מצוות וכ' הפמ"ג דאין ב' הדינים אלו שוין, דדם לתוך מים כטעם דאין דיחוי מכסה בלא ברכה כמ"ש הפר"ח והתבי"ש (וע' שפ"ד אות ט"ו) משאיכ מים לתוך דם מכסה בברכה :

(ס"ק י"ג) אפילו יש לו דקר נעוץ כו' כתב הט"ז דאף דלא מיתסר אלא מדרבנן אפ"ה יש כח ביד חז"ל לעקור דבר מה"ת בשב ואל תעשה ואפילו יש לו עפר כוכן לכל ספיקותיו משמע לדיעה א' דאסור וכן הכריע הפר"ח אבל דעת התב"ש באות ל"ב כהרא"ה דמכסה בברכה ואף בת"ה לא פליג עליו וכן פסק העט"ז. וגם בש"ע מדכ' אפילו יש לו דקר נעוץ משמע הא עפר כוכן מכסה. והא דכ' כאן ויש מי שאוכר וכו' לא דפליג אדיעה א' אלא משום דלא כצא זה מבואר כ"א בהרא"ה מש"ה כ' וי"א ולפיכך כתב הפמ"ג דאי איתרמי כך יכסנו :

עוד כ' הפמ"ג דמצוות כיסוי הוא כ"ז שירצה יכסה ולא דוקא מיד ומיהו לכתחלה וראי נכון לכסות מיד דחביבה מצוה בשעתה ושמא ישכח ודלא כמ"ש בכו"פ אות א' דביטל מ"ע אם לא כיסה מיד דו"א :

(ס"ק י"ד) וכן חרש שוטה וקטן כו' כתב הט"ז דה"ה גדול שא"י ה"ש ומה שהראה מקום לסימן ט"ו אות י"ג ר"ל דכמו דלענין או"ב כתב שם להחמיר ה"ה כאן יכסה בלא ברכה. והתב"ש הכריע בגדול שאי ה"ש לכסות בלא ברכה :

(ס"ק ט"ז) כל המפרקת כו' הט"ז כ' דמכסה בברכה. וכ' הפמ"ג אם כי הלשון של הרמ"א מורה כן משום שכ' אבל חתך מפרקת כו' דמשמע דזה דין אחר יש לו אבל בד"מ מבואר בהדיא דספק וחתך המפרקת שוין המה. וממילא ככו דספק מכסה בלא ברכה אף זה כן. ובתב"ש כ' דהזהיר להוציא ש"ש לבטלה אין לגעור בו אם לא יברך על הכיסוי. וס"מ אף להט"ז והש"ך דוקא בחתך המפרקת דדעתם להכשיר בה"מ הוה שחיטה ראוי' משא"כ שהיי' כ"ש בעוף די"א דהוה מה"ת וה"ה כחי' או שהיי' במיעוט בהרא דהוא בעיא דלא איפשטא וראי אין לכסות בברכה אלא מכסה בלא ברכה, עוד כתב הפמ"ג דבספק ברכה לבטלה אפילו איכא ס"ס לברך אפ"ה טוב שלא לברך דגדול החומר של הלאו דלא תשא כו' וברכות אין מעכבות, ומיהו תו' שנולד בה ספק טריפות ויש ס"ס להכשירה לאכילה פשיטא דיברך על הכיסוי :

דבר דאתיליד בו ריעותא ישחוט עוף אצלו ולא על גבו. אף דראשון חי' או עוף הוא דלמא יהא טריפה ופטור מכיסוי ומבטל דם חבירו :

(ס"ק י"ח) רואין כו' כ' הפמ"ג הא דכתב הש"ך כאן דאמרינן חוזר וניעור וחייב לכסות ר"ל בלא ברכה כיון דנראה ונדחה הוה :

(ס"ק י"ט) פטור מלכסות כו' הש"ך העתיק כאן דברי רש"י דמה יכסה כו' והוה ככיסהו הרוח דאדחיא מכיסוי וכ' הפמ"ג דלפ"ז לכאורה יש להוכיח מכאן דבאם כיסהו הרוח בדבר שאין מכסין בו דאפ"ה פטור מלכסות. ובתב"ש אות א' נסתפק בזה. ובנ"ח דף קנ"ג ע"ב אות כ"ז אין הכרע בזה :

(ס"ק כ"א) חייב לכסות כו' כ' הפמ"ג בשם התב"ש אות ח"י דאין לשחוט עוף ברה"ר במקום שבודאי עתיד לגלות דכל העומד לגלות כגלוי דמי והביא ראי' לדבריו יעו"ש אמנם הפר"ח הקיל בזה ולפי דבריו אף הוא בעצמו רשאי לגלות אם צריך לדם. ומ"ש בגמ' דחולין השוחט וצריך לדם נוחרו ולא אמר דיכסה ויגלה י"ל דאיירי דצריך לגבוע ואם יתלכלך בעפר לא יהי' ראוי לכך. לכאן אמר התקנה דנוחרו :

(ס"ק כ"ה) צריך לבדוק כו' הש"ך הראה מקום לסי' ח' וכ"ה. וכ' הפמ"ג דאם נאבד הסכין שביטא דמכסה בברכה כיון דהעוף והחי' כשירה דאוקמי' אחזקה ואסר יאכל קרינן. ואם לא בדק בסימנים ונאבד או חתך ראשו דא"א תו לבדוק כ' דנ"ל דמכסה בלא ברכה אף שכפי הנראה הוה ודאי נבילה מ"מ מתוס' חולין משמע דהוה רק איסור דרבנן לפיכך מכסה בלא ברכה :

(ס"ק כ"ו) עד שיבדוק כו' וכתב הפמ"ג דלענין בדיקות הוושטות באווזות שמלעיטין שיש תקנה לבדוק יכסה מקודם ול"ד לריאה שהשוחט הוא הבודק משא"כ בזה [נ"ל כי' קי"ט] וכ"כ התב"ש ודבר דאתיליד ריעותא ודאי אין מכסין עד שיבדוק וכש"כ הוא מריאה דלא הוה אלא מדרבנן ואעפי"כ צריך לבדוק הריאה קודם הכיסוי כש"כ ריעותא דהוה מה"ת. [וע"ל אות י"ז] :

(ס"ק כ"ט) תקינו לי' רבנן כו' עמ"ש הש"ך בזה ולענין דינא כ' הפמ"ג דודאי מי שאין לו עפר יוכל לשחוט לתוך סנדל של עור ואין בזה משום ביזוי מצוה כמ"ש התב"ש ומכסה כשמגיע לביתו. דודאי מצות כיסוי לאו מיד הוא ויפה כ' התב"ש בזה וכן ראוי לעשות :

(ס"ק ל"א) הנזרעים כו' כ' הש"ך דדוקא כשזורעים בתוכו ומצמיח הא כשגדלו כבר לא. וכ' הפמ"ג דס"ה אם מעלה עשב מעצמו נמי לא דעפר המדבר נמי מגדל עשב :

(ס"ק ל"ה) ולא בשחיקת מתכת כו' כ' הפמ"ג דזה הכלל דבל הדברים שאמרו שאין מכסין בהם היינו בעינייהו הא נשרפו ודאי מכסים בכולם ועש"ך בזה :

(ס"ק ל"ו) ולכן אין מכסין כו' כ' הפמ"ג דהטעם הוא דבעינן אם יוכל איש למנות כו' והאי ולכן הוא ס"ם ונ"ל וכן. ומה דהב"י העתיק בדברי רש"י ואינה ראוי' לזריעה ס"ם הוא ונ"ל וראויה לזריעה. ברגבי

אדמה

תקינו

אדמה אין מכסין מהאי טעמא גופא וכן כתב התב"ש:
(ס"ק ל"ז) בעפר לחה כו' הש"ך כ' בסיט. וכתב הפמ"ג דר"ל דאמרינן בפא"ט וטינא בר זריעה הוא כו' וכיון דאין מגדל צמחים לאו בכלל עפר הוא והלכך אפילו יבש ונכתך עד אבר דק אפ"ה אין מכסין בו ובארץ לחה דהוא מתוגתא הטעם דאין נכתך ובעינן אם יוכל איש וכו' וז"ש וכש"כ בטינא דבעפר לחה יש לה תקנה ובטינא לית לה תקנה כלל. עוד כתב הפמ"ג תנן במתניתן כסהו הרוח פטור מלכסות חזר ונתגלה חייב משמע הא אם הוא עצמו כסהו ונתגלה פטור. ובתב"ש אות ס"ז כ' דאפשר דאף שכיסהו הרוח בדברים שאין מכסין אפ"ה פטור ולפ"ז יש לכסות בלא ברכה. וא"כ אפשר אם בעצמו כיסה בדבר שאין מכסין ומגלהו דנ"כ אין לברך דבדין אם יש דיחוי הוא בעיא דלא איפשטא. והשוחט ונבלע הדם אם רשומו ניכר מכסה בברכה אף דלמטה א"א מ"מ מקיים המצוה כתיקונה מיקרי ומברך: אם רשאי השוחט לכבד לאחר במצוה זו נתבאר במ"ז אות ח' דעת התב"ש דרשאי לכבד. אמנם לא ימכור המצוה בדמים כדכתיב אמת קנה ואל תמכור:

(ס"ק י"ז) תקינו ליה רבנן כו' הט"ז העלה להלכה דאין לעשות כן ומי שאין לו עפר שראוי לכסות בו לא ישחוט כלל משיבטל מ"ע דכיסוי, וכתב הפמ"ג דלפי דבריו אף בכוי וכדומה שמכסה בלא ברכה אין לעשות כן, כיון דהכיסוי בבגדו לאו כלום הוא, אמנם אם יודע ודאי שהדם יהא נשבר עד שיבא למקו' עפר ודאי דרשאי לשחוט כי המ"ע דכיסוי אינו מיד והעלה בצ"ע:
(ס"ק י"ח) הנזרעים בהם מצמיחי' כו', כתב הט"ז לאפוקי עפר שמצמיח עשבים שגדלו כבר, וכתב הפמ"ג לכאורה היה נראה להגיה ושגדלו והרהי קאמר כדמשמע בתוס' חולין דף פ"ח ע"ב ד"ה אלא דעפר המדבר מגדל עשבים מאליהן אלא שאינו מצמית ואינו מגדל זרעים שזורעים בו, וכן אם גדלו הזרעי' ושתלן שם ונתוספו לא מהני אלא בעינן שהדבר הנזרע בו יצמית ויגדל:
(ס"ק י"ט) ובחרסית כו' כ' הפמ"ג בכל דבר השרוף מכסין בו אף קמח וסובין שרופים מכסים בהם ושלג ושחיקת ברזל אין מכסים בהם והכנה"ג בהגהת ב"י אות מ"ח בשם מהרי"ו וס' יאיר נתיב כתב דבשעת הדחק מכסה בשלג בלא ברכה וצ"ע והב"ח מתיר בשעה"ד בשחיקת ברזל: כ' בתבו"ש כל הני דאין מכסין בהם אם עבר וכיסה צריך לגלות ולכסות בלא ברכה:

הביא בשם ס' בל"י שכ' דשהיי' כ"ש אפי' בתחלת השחיטה יכסהו ויברך והפמ"ג כ' דבעוף דיש דעות דשיעור השהיי' הוא כ"ש ודאי דאסור לברך אלא אפילו בחי' אין לברך, עוד הביא שם בשוחט שהעבירוהו ע"פ ע"א והיה רגלים לדבר והוא יודע בעצמו ששקר ענו בו או ששוגג היה שצידד דאפילו בביתו אסור לו לשחוט דהוה כפסלוהו הקהל כמבואר בסי' א' וב', דאין לו לשחוט במקום שאין מכירין אותו או בביתו לצורך עצמו, הה"ה כאן, ועוד דהעיקר כזה"ז הקבלה שנוטלין כמבואר בסימן א' וכיון דהקהל פסלוהו אין לו לשחוט:

סליק הלכות שחיטה

פתיחה להלכות טריפות

דע כי שמונה מיני טריפות נאמרו למשה בסיני. ובמשנה דא"ט ובברייתא מונה ח"י טריפות. והר"מ ז"ל מנה ע' טריפות. והח' טריפות הם דוגמת אבות ובהם נכללו כל הע' טריפות. אמנם אף שכולא אמר ח' טריפות נאמרו למשה בסיני כפי הנראה אינו אלא ז' כי דרוסה נאמרה בפירוש ופירושה הוא הלמ"מ. וכ' הרמב"ם דלפיכך החמירו בה וכל ספק שיסתפק בה אסור. משא"כ בשאר מיני טריפות יש ספיקות שמותרין. והנה אף דרק דרוסה נאמרה בפירוש ושאר ז' טריפות הם הלמ"מ השפ"כ לוקין גם על השאר טריפות דמה שנאמר בקרא טריפה לא תאכלו כולל ג"כ שאר טריפות וכמ"ש הפר"ח אות א' ומבואר ממ"ש הרמב"ם בפ"ד מהמ"א ה"ו. ז'. יעו"ש: והנה הפר"ח אות א' כ' דהנכון הוא כמ"ש הכ"מ בפ"ב מהל' ס"מ דהלמ"מ ד"ת קרי לה ולא ד"ס. אף שדבר הנלמד מי"ג מדות קרי ד"ס. והפמ"ג השיג עליו בזה וכתב דנראה מפירוש הרמב"ם והר"ש בפ"ו מ"ז דמס' מקואות שפירשו שם תוספתא בהיפוך מזה דהלמ"מ נקרא ג"כ ד"ס יעו"ש. אך כ' דזה ודאי דדינם דין תורה ממש אלא שקרוים ד"ס:
אמנם מה שיש לעיין בזה הוא במ"ש הרמב"ם בפ"ח דמקוא' ה"ז כספק יש בו כשפופרת כו' ספיקו להחמיר מפני שעיקרו מה"ת ושיעורו מד"ס א"כ נשמע הא עיקרו מהלמ"מ ספיקו להקל [ע' מהרשד"ס חלק יו"ד סי' קל"א שהתעורר בזה ומה שתירץ שם. וע' במנ"י בקונטרס הספיקות מתודשים אות ס"ז דהביא דעות אי הלמ"מ ספיקו אסור או לא יעו"ש] ויש לחקור אי אמרינן דהלמ"מ ספיקו מותר אי אמרינן כן בכל דבר הנלמד בי"ג מדות דהרמב"ם קורא אותם ד"ס. אמנם זה יתבאר אי"ה בפמ"ג בקונטרס הספיקות בסי' ק"י אם דבר הנלמד מי"ג מדות והלמ"מ אם ספיקו אסור או לא. וע"ש:
והנה הב"ח ז"ל כ' דה"ק הרמב"ם ז"ל דבשאר טריפות בספק השקול אוקמי' אחזקה ואלו בדרוסה בספק השקול

הספק אוסרין כיון דהתורה כתבה בפירוש לדרוסה. וכ' הפמ"ג דהפי' הזה יפה הוא לדעתו והאריך בזה להשיג על הפר"ח שכתב דספק השקול מדרבנן אסור ולא מוקמינן לי' אחזקה והעלה כן לדינא דודאי כל ספק השקול מוקמינן אחזקה כדמוכח בכמה דוכתין בש"ס [ע' בפנים איך שהאריך להוכיח זה] ואף הפר"ח וכ"ע מודים בזה דמה"ת אוקי מלתא אחזקה ולדידן אף מדרבנן לא מחמרינן בספק השקול היכא דאיכא חזקה וכמ"ש בט"ז סי' ל"ט ס"ק כ"ב. אמנם יש ג' מיני ספיקות שאינם שוים. הספק הא' הוא שנולד ספק כמו נשבר העצם וא"י אם מחיים או לאחר שחיטה דאנו מתירין מטעם ס"ס דוקא הא לא"ה לא מטעם דיותר שכיח מחיים שהולך אנה ואנה מלומר דלאחר שחיטה נשבר. ואח"כ אם יש לתלות כמו אם ניקבה הריאה היכא דממשמשא ידא דטבחא תו הוה ספק השקול ואוקמי' אחזקה ולא דאנו אומרים דשכיח להיתר טפי מלאיסור אלא בספק השקול אנו מתירין. הספק הב' הוא שנולד הספק מחיים כמו בגבינה בסי' פ"א בנמלא שניקבו הדקין קודם שחיטה ואפ"ה אנו תולין לומר שרגע קודם שחיטה נעשה זה. ואף דהריעותא היא נחיים מ"מ אוקי אחזקה נוחמת רובא. ואף שראינו שבהמה זו יצאה מהרוב דהרי טריפה היא מ"מ אמרינן דקודם לזה היתה מהרוב. ומיהו בטריפות שנולד מחיים וא"י איך הוא וזה הוא הספק הג'. כמו מצאו מים בראש ואנו דנין עליה אם הקיף המוח המים בזה הסברא נוטה לאסור אף בה"מ וכבר הסיב אשר דיבר התב"ש ז"ל בכאן כיון דהבהמה יצאה מהרוב דרובן אין להם מים בראש תו לית לן למימר אוקי אחזקה יעו"ש. ומיהו בנמלא מחט וא"י אם ניקב אם לאו בהא לא יצאה הבהמה מהרוב. ואף אם נאמר דיצאה מ"מ חזקה טובה הי' לה דכשנולדה לא הי' בה מחט. והלכך אם היה שקול הי' לנו להכשירו אלא דאנו אומרים דשכיח יותר לאיסור מלהיתר:

והנה הרמב"ם ז"ל בפ"י מה"ש מנה ע' טריפות ולא מנה הששה נבילות ובפ"ג מנאם ואלו הן, ניטל הירך וחלל שלה ניכר. עצאה ניסרת. נשבר המפרקת ורוב בשר [עם פסוקת החוט] קרעה מגבה פסוקת הגרגרת וניקב הוושט במקום הראוי לשחיטה. והד' הראשונות מאלו מכמאים מחיים ואם נפסק הקנה שלא במקום שחיטה ספיקא הוה אי חשיב נבילה או טריפה. והנ"מ בין טריפה לנבילה הוא בששה גווני א' לענין או"ב. הב' למודר הנאה. הג' לענין חשוד. הד' לענין מפרכסת לב"נ דאי טריפה כיון דטיהר השחיטה לישראל מיד נבילה ה"ה למוכני לב"נ. ומיהו הני דמטמאין מחיים אם חתך בעודה מפרכסת שרי לב"נ כיון דמחיים הם חשובים מתים ופירכושן לא הוה אלא כזנב הלטאה. ה"ה לענין בילת טריפה שאף שילדה מיד כשנטרפה דלא נגמרה באיסור אפ"ה לא חילקו הז"ל כיון דשם בילת טריפה יש בו דררא דאורייתא משא"כ בספק בילת נבילה. ומיהו ספק בילת ניקב הוושט ודאי דראוי להחמיר [דלדעת התוס' חולין ל"ב ע"א ד"ה ורמינהו הוה טריפה] אי איכא בה דררא דאורייתא דראוי לנומרה באיסור כיון דאינה מטמאה מחיים לאו מתה היא. ו' לענין איסורין מבטלין זא"ז ובענין איסורים מבטלין זא"ז כתב דנ"ל דאם היו ב' קדירות א' של איסור וא' של היתר ונפל איסור דרבנן לתוך א' מהן וא"י לאיזה. דאמרינן איסור לתוך איסור נפל כמבואר בסי' קי"א. ואח"כ נפל לקדירה של היתר עוד איסור דרבנן שאין ממין איסור הראשון ונשפך ומתחלה הי' בקדירה היתר נ"ט זיתים. וא"כ כשנפל האיסור הב' דרבנן לתוך היתר אין בו ס' ואמנם אם נאמר דאיסור הא' נ"כ נפל לתוך היתר תו יש כאן כ"א זיתים נ"ט של היתר וב' של איסור וא' מבטל חבירו ואמרינן ודאי דגם הראשון נפל כאן דכל בדרבנן תלינן לקולא. ועתה נשפך הוא אמרינן דהי' ס'. ואף דמתחלה היינו אומרים דלתוך האיסור נפל האיסור אפ"ה אינו דומה למ"ש בסי' קי"א היכא דנפל איסור לא' משתי קדירות של היתר וא"י לאיזה דשניהם אסורות ואח"כ נפל עוד איסור לתוך א' מהן דאין אומרים למפרע דגם הראשון לכאן נפל. דהתם החזקנו שתיהם לאיסור ואיך יאמרו עכשיו למפרע כו' משא"כ בנידן דהכא:

והנ"ם בין ספק טריפה לודאי טריפה ואם הוא מה"ת או דרבנן. הנה בספק טריפה אם יש עוד ספק אמרינן בי' ס"ס ובתנאים שיתבאר בסי' ק"י. גם החשוד לודאי איסור תורה כ"ש דחשוד לספק. ומאן דחשוד לספק אינו חשוד לודאי. ומאן דחשוד לדאורייתא חשוד לדרבנן. ולהיפוך לא וא"ה יתבאר הכל על מקומו.

עוד לדעת דטריפה אינה חי' י"ב חדש. ובספק טריפה אי חי' י"ב חדש יצאה מספק. וכן ספק פלוגתא אי חי' י"ב חדש נתברר הלכה כמאן. ונוה דאמרינן טריפה אינה יולדת היינו שתתעבר ותלד אמנם לידה בלא עיבור או עיבור בלא לידה משכחת שפיר. וביותר אבר דטריפה אמרינן דחי' יחי' אפילו אלף שנים כמבואר בתשו' הרשב"א ז"ל אמנם אי מוליד ביתרת אבר בהא איכא לעיוני והכנסת הגדולה בהגהת הטור אות מ"ו נסתפק בזה אם מוליד או לאו. [וע' פמ"ג סי' נ"ז דשם נתבאר על נכון:

סימן ל

משבצות זהב

(סק"א) ברוב גובהה כו' עט"ז וכתב הפמ"ג דרבו בו הפירושים ע' פרישה, ולדינא אם המקו' שהוא תחלת העינים עד הקרנים בין אם רוב גובה אותו מקום או רוב היקף אותו מקום נחבסה הוי ספק טריפה ולא ודאי כי בגמ' הוא בעיא דלא איפשטא (והפר"ח כתב דבעיא דלא איפשטא

שפתי דעת

(סק"א) שנתרוצץ כו' ע' מ"ש הש"ך ולענין דינא כ' הפמ"ג דיש להחמיר אף בנסדק לבד בין ברוב גובהה או ברוב היקפה [ע' תבו"ש אות א' ולקמן אות ז' ושם יתבאר החילוק שיש בין בהמה לעוף המים]:

(סק"ז) ולכן יש להטריף אם ניקב עצם הגלגלת כו' כ' ש"ך:

הש"ך דבנתכסה אין חילוק בין עוף לבהמה וכ' הפמ"ג דהיינו לפי פירושו של הש"ך בסק"א דפי' נתכסה היינו שנתרוצץ ולא נסדקה דאין זה שבר כלל. וכ' דכפי הנראה אף עוף המים דינא הכי דכל שנתרועע ואין הנקב מפולש דכשר וכ"כ התב"ש ותמה שם על הפר"ח אות א' שכ' בשם הריק"ש דדוקא בעוף יבשה יעו"ש כללא דמלתא לפי' הש"ך ז"ל דפי' נתכסה היינו שהוכתה מכות רבות אין חילוק בין בהמה ועוף של מים דכשירה אף לדידן אם אין כשיעור ומיהו רוב גובהה או רוב היקפה יש לעיין בו. ונפחתה כ"ש בבהמה כשירה ובעוף של יבשה טריפה מספק ומהני בה שהיי' י"ב חדש. ועוף המים דודאי טריפה היא לא מהני בה שהיי'. ואם הוא לערך שיעור סלע בעוף יש להטריף הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו [ע' פר"ח אות ד' ותב"ש אות ג'] וא"כ שהיי' לא מהני אא"כ אין בו כשיעור ערך סלע אז מהני שהיי'. וע"י חולי בעוף יבשה אף שהיי' א"צ אם אין בו כשיעור ערך סלע דע"י חולי לא חיישינן לנקיבת הקרום והבל"י החמיר בנתכסה והביא ראיה ממעשה דריק"ש ואין ענינו לכאן דהתם נשבר וניקב העצם. ונתכסה היינו שהוכתה ולא ניקב העצם כמ"ש הש"ך אות א'. גם אין ראיה ממ"ש הרש"ל הביאו הט"ז דאם נקרע העור והדם שותת דכשר דמעשה כך היה וה"ה אם נפות ונתכסה אין לחלק. ובבהמה אף אם ניקב בדבר עב כל שאין כסלע בקיאין אנו דמסתמא אין דרך דבר דק לנקוב עצם הבהמה שהוא קשה. מיהו אם ניקב בחץ או כדומה אף בבהמה א"א בקיאין:

כתב הריק"ש מעשה בעוף שנשבר עצם הגלגלת וחזר ונקשר יש להכשיר דאלו היה ניקב הקרום א"א להתקשר ולהתרפאות והפר"ח השיגו כיון דאין הטריפות מחמת עצמו כמו בסי' כ"ז וכ"ח בקולית וא"ה אף שנקשר שמא איפכא ניבי' יעו"ש באות ח'. וכתב הפמ"ג דנראה בבהמה שניקב עצם הגלגולת וספק אם יש בה כשיעור סלע או לאו ולא הספיק לבודקה ואח"כ נתחבר ונקשר יפה כבראשונה כמעשה דריק"ש נמי אין להכשיר ולומר כיון דהא דניקב גלגולת כסלע הוה טריפה הוא טריפות מחמת עצמה [ולא מחמת הקרום] מסתמא אי היה כסלע לא היה יכול לחזור ולהתרפאות. לא אמרינן כן. דשמא חסרון גלגולת טריפה מטעם דסוף הקרום ליפסק וא"כ אין ראיה ממה שנתרפא:

עוד כ' הפמ"ג דאווזות ובר אווזות שיש להם נוצות גדולות על ראשיהם והעצם ניקב שם. הירא וחרד אין לו לאכול מהם דעוף המים אם ניקב כ"ש הוה ודאי טריפה ולא מהני שהיי' י"ב חדש. ועוף יבשה דהטעם הוא שמא יש השיעור הגדול לפי גדלו כו' כיון דחיה י"ב חדש איגלאי מלתא דלא הוה חסרון כשיעור [וע' פר"ח ונתב"ש כאן ובסי' כ"ז] ומ"מ אין למחות ביד הנוהגין היתר אף בעוף המים כי י"ל דאווזות דידן לאו ודאי עוף המים ניניהו אלא רק דדמיין לעוף המים וספיקא הוה וע' כו"פ ומ"מ צ"ע ויש לאסור:

[ובפס"ד מאדמו"ר בעל הצ"צ צידד בכמה טעמים להיתר באווזות אלו ולבסוף כ' דלדינא להורות כהחב"י שיש ליזהר לכתחלה שלא לקנות אווזות אלו יעו"ש ובפ"ת סק"א]:

איפשטא אינו נכנס בגדר הספק) והיכא דאיכא ב' איבעיות דלא איפשטא ואין ענינם א' כתב הפמ"ג דו"ל דהו"ה ס"ס גמור (וע' בסי' ק"י מזה דשם מקומו):

(סק"ב) ובעוף המים כו' כ' הט"ז דהטעם הוא משום דקרומו רך וכ' הפמ"ג דר"ל דהוה כאלו נפסק הקרום או דסופו ליפסק הקרום משום דרך הוא ואין לו תקנה אם ניקב העצם, ולפ"ז אין חילוק בין אם ניקב ע"י אדם או על ידי חולי דטריפה ודאי ולא ספק:

וכתב עוד דמעשה בא לידו באווזא שהיה העור שלם מבחוץ והיה נצרר הדם ותחך העור ומצא שהיה העצם נרקב ונחסר והטריף דאף שהעור שלם לא מהני דהעיקר תלוי בעצם [וראיה מהא דצ"צ סימן ע"א באותן שיש להם נוצות וקופות דהתיר מטעם דמתולדה הם כך דמשמע הא לא"ה טריפה] ואם כי הי' ע"ש והפ"מ משום שטלחו גם שאר עופות עמה אעפ"כ לא רצה להתיר ואף דהוה ס"ס, דהא דאמרינן דאווזות דידן כעוף המים דמיין לא ודאי [עי' בזה בכו"פ] ובמליחה יש ספק אם אוסרת בס' או. כ"ק [ע' בזה שו"ת שבו"י ח"ב במעשה דעגל פה מיץ) מ"מ לא התיר, חדא דמשמע דהא דאווזא דידן כעוף המים ודאי הוה ולא ספק, ועוד דבמליחה נושא יש כמה צדדין להחמיר (ע' סי' ק"ה בפמ"ג שם) לכן אסר הכל:

(סק"ג) אפילו עוף דיבשה כו' כ' הט"ז אם נקרע העור והעצם קיים כשרה וכ' הפמ"ג דמשמע דאין חילוק בכ"ז בין עוף דיבשה לעוף המים, והיה אם העצם נפות כשר דכיון שלא ניקב אין לחוש לנקיבת הקרום:

שפתי דעת סימן לא משבצות זהב

(סק"ב) המוח עצמו שנרקב מעט כו' עש"ך שדעתו דהכלל הוא אם הי' כס"ג בחוט הי' שוחה וטריפה ה"ה במוח בראש טריפה כו' יעו"ש וכ' הפמ"ג דכ"ז אם הוא מגולה לקרוס הא אם אין מגולה לקרום בין אם הוא כמים ודונג או שנתרוקן ונתנדנד באמצע והמוח נקיפו מכל צד נראה דכשירה הוא וע' ב"ח ותבו"ש וז"ש המתחבר אם אין מגולין כשר. הוא שבא להם בקבלה מהרא"ן ושאר גאונים דכשירה:

(סק"א) אם לא במקום הפ"מ כו' והט"ז והש"ך אוסרים בה"מ יעו"ש והפמ"ג האריך והעלה לדינא דאם ניקבו שני הקרומים זה שלא כנגד זה דודאי טריפה, ואם ניקב העליון לבד דעת התב"ש דהמקיל בה"מ לא הפסיד כדעת הרמ"א בהג"ה (ובפס"ד הביא דדעת הפ"ת להחמיר) ובעור א' לקוי כולו או רובו דעת התב"ש להחמיר אף בה"מ:

(סק"ב) וגמס מהמוח כו' עמ"ש הט"ז, והנה הפר"ת אות ג' הבין בדבריו דחילוק יש בין סים בלא שלחופית

דאם נחסר כהמות טריפה, ובלא נחסר דהיינו שהמות עגול מכל צדדיו אף שיש מים בין מוח לקרום כשר, ושלחופית אף שלא נחסר המות טריפה בין מוח לקרום או בין קרום לגלגולת, ולפ"ז הא דאמר ברישא דאם מים בגלגולת הוא לאו דוקא, [והוא ז"ל חלק עליו בזה ופסק דכל שנמצאו מים או שלחופית במות עצמו בין שהמות שלם ובין חסר צריך שיהא המות כקיפן ואם הם מגולים לקרום טריפה] וע' תב"ש מה שתמה עליו בזה, והפמ"ג כ' דה"ק דמ"ש הש"ע ונחסר, היינו דכן הוא ודאי אף דהמות עגול מכל צדדיו אפ"ה בין מוח לקרום א"א שלא יחסר מהמות דדרך המוח למלאות כל הקרום ועכשיו שיש מים בין מוח לקרום ע"כ חסר הוא ובש"ע הכי קאמר ונחסר, הא בין גלגולת לקרום דלא נחסר כשר במים בלא שלחופית דאמרינן דמעלמא אתא כשא"כ בשלחופית לא מיבעיא בין מוח לקרום דפשיטא דלא גרע ממים בלא שלחופית אלא אפילו בין גלגולת לקרום ומוח שלם אפ"ה כיון שבשלחופית הן ניכר הוא שמן המות באו המים, וזהו שהגיה הרב וכן אם שלחופית בין קרום לגלגולת שזה עיקר הרבותא ומ"ש הט"ז אפילו המות שלם היינו בין גלגולת לקרום ששם באפשר שהמות שלם [ונמצא דבנמצאו מים בין מוח לקרום אף שלא נחסר מהמות לפי ראיית העין טריפה לדעת הפמ"ג וכן הוא דעת התב"ש והפר"ח כדלעיל וכ"ה דעת אדמו"ר בש"ע שלו סק"ה, והכו"פ ופ"ת ולבו"ש מתירין אם לא נחסר מהמות, ובפס"ד באדמו"ר בעל צ"צ החדש סק"ז כ' דצ"ע במקום הפסד גדול אם יש לסמוך בזה על הכו"פ וסיעתו]:

(סק"ד) וכן אם השלחופית כו' כ' הש"ך וכש"כ אם מים בין קרום לגלגולת דטריפה. ולפ"ז חולק הוא על הט"ז דלדידיה בלא שלחופית כשירה עכ"פ בין קרום לגלגולת ולהש"ך אדרבה גרע טפי מן מים בשלחופית ופשיטא דטריפה [וע' במ"ז אות ב']:

(סק"ה) ע"כ יש ליזהר כו' כ' הפמ"ג דר"ל היינו כשאין ריעותא מ"מ כשפותחין עלה טובה היא לחתוך שיוכל לראות אם יהיה שם מים אם המות מקיף וכיש ריעותא שמגדלת בראשה פשיטא שצריך זהירות דאל"כ תהיה טרפה מספק:

(סק"ו) ומ"מ א"צ לבדוק אח"ז כו' הש"ך הראה מקום למ"ש הב"ח כאן וס"ס ק"א. והנה כאן כ' הב"ח דכשים ריעותא שמסבבת בראשה שקורין שווינדו"ל דאז אסור למכור הראש שלם. ובס"ס ק"א כ' דאם נתערב כבש שמים בראש עם שאר כבשים קבלה מחכם א' שיש לבדוק בחוט השדרה שכל שיש מים בראש יש ג"כ בחוט השדרה והט"ז שם אות ס"ו לא רצה לסמוך ע"ז כיון שלא נזכר בתלמוד וכ' הפמ"ג מיהו אם נתערב חד בתרי דמה"ת בטל ברוב ומדרבנן אסור בתהר"ל או בדבר שבמנין. וא"כ כשלא נודע האיסור עד את"כ יש לצרף גם דעת המ"ב בתשובה סי' ל"ו ול"ז דלא נודע הוה ס"ס עם סברת הב"ח דיש קבלה בידו. הא חד בחד לא והיינו בענין שאין ה"מ הא בה"מ ע' בסי' ק"י בש"ך דבלא נודע יש לסמוך א"ע:

(סק"ג) להשליך הראש כו' כ' הט"ז היינו במקום שאין ריעותא הא יש ריעותא כגון שווינדיל אסור אף דיעבד וכ' הפמ"ג דאף בה"מ אין להתיר דיצאה בהמה זו מהרוב וע' תב"ש דעמ"ש בהי' דבחדש תמוז אין לפתוח הראשים ובשאר ימה"ש יש לפתוח כתב הוא ז"ל בהיפוך דארבה בשאר ימוה"ש א"צ לפתוח דאזלינן בתר רובא מה שאין כן בחדש תמוז הוה מיעוט המצוי כמו ריאה וכבו וושט שיש תקנה לבדוק באוזות שמלעיטין וכן הסכים הבל"י באות ז', וכ"ש המנהג שאף בחדש תמוז מוכרין הראש שלם לעכו"ם ואין רואין אם יש מים בראש וכ"מ שיש ריעותא מחויב הוא לבדוק, וכן משמע מד"מ סי' ל' במ"ש שם בשם הקש"ד, וכ"כ התב"ש בסי' למ"ד אות ח' בסופו וכתב הפמ"ג דנכון הוא:

(סק"ד) דתלינן שלא הגיע כו' עט"ז מה שהקשה מסי' ג"א ומה שתירץ שם, והנה לתירוץ הב' של הט"ז כל שא"א לבדוק יש להכשיר, וכ' הפמ"ג דכן הלכה, [ועי' בפס"ד מאדמו"ר שכן נראה גם מלשון רבינו בש"ע שלו דיש להכשיר באם שא"א לבדוק] והפר"ת מכשיר בלא בדיקה כלל, ונהי דכל היכא דאיתא לפנינו ראוי לבדוק אבל היכא דנאבד יש להכשיר. ועוד כתב הפרי מגדים לחלק בין כאן להא דסי' נ"א, דהכא יש לומר בלאו הכי דדרך התולע לנקוב אחר השחיטה ונהי דאין אנו סומכין על זה מכל מקום כי איכא ספק ספיקא מתירין מה שאין כן בחלל הגוף:

עוד הביא בשם התב"ש שכ' בשם השע"ר דאם נמצא תולע בתוך המות נמי טריפה וכ' התב"ש דאם המוח מקיף מכל צד יש להתיר בהפסד מרובה אם אין התולע מגולה לקרום יע"ש וכ' הפמ"ג דדין זה צריך עיון דעל כרחך התולע מכוסה ואפילו הכי אסור דאי מגולה לקרום אם כן הוה כמים מגולים לקרום דאסורים, ואולי יש לחלק ומכל מקום העלה דלדינא צריך עיון:

[בפס"ד הנ"ל אחרי אריכת דבריו בזה העלה הדין בקיצור וז"ל תולע שנמצא במות טריפה אא"כ ניכר דגביל מהמות וגם הקרומים קיימים ואין בהם קורט דם ולא רושם, והמות מקיף התולע אז יש להקל בהפ"מ וכן בנמצא בין קרום העליון לגלגולת טריפה אא"כ ניכר דגביל מהגלגולת וגם ב' הקרומים קיימים כנ"ל, ולרמ"א יש להחמיר אף בזה, ובנמצא בין הקרומים ושני הקרומים שלימים לרש"ל יש להקל ולרמ"א יש להחמיר ובהפסד גדול יש לסמוך על רש"ל ובנמצא בחוטם כשירה, וכ' אדמו"ר דנ"ל כהרמ"א שאין לסמוך על בדיקתינו ואפילו בה"מ, וראי' מהדין שבהג"ה ש"ע בסי' ל' שכ' ואנן אין בקיאין כו' ואין חולק שם וכן נראה דעת רבינו ז"ל שהשמיט דעת מהרש"ל אע"פ שהש"ך הביאו וכ' דרא"ה ביש"ש פא"ט סי' י"א שהקיל גם בדין הנ"ל דסומכין על בדיקתינו אכן כיון דמהרא"י כתב כן בשם הא"ז וג"ד או"ה וכל האחרונים הביאו כתמא ודאי אין להקל כלל, עכ"ל:

לארכו

סימן לב

(סק"א) שנפסק רוב היקף עור החופה את המוח טריפה כו' עש"ך שהביא בשם הב"ח דנקבים לא מצטרפין לרובא וגם בזה קיל הוא מגרגרת. ודייק לה הב"ח מדכ' הטור נפסק רובו או כולו ולמה לו לכתוב כולו. אלא רובו דומיא דכולו היינו שנפסק במקום א' ביחד. וכ' הפמ"ג דלפ"ז המחבר דהשמיט מלת כולו אלו הי' כן דעתו לא הי' לו להשמיט בכדי שנלמוד ממנו דין זה וכן הפר"ח והתב"ש מחמירים בזה וס"ל דמצטרפין לרובא והתב"ש כתב דין חדש דאפילו נפסק מלמעלה לפנים ולמטה לאחור ויש בין הכל רוב דטריפה ויליף לה משחיטה דהוה רוב כה"ג יעו"ש. ולפ"ז ה"ה פסוקת הגרגרת כה"ג נמי טריפה הוה אם יופסק מלמעלה מלפנים שליש ולמטה שליש לאחור דטריפה כ"ש משחיטה:

(סק"ג) נסדק העור לאורכו כשר כו' הש"ך העלה כהב"ח דאפילו לא נשתייר משהו למעלה ולמטה כשר כמ"ש הב"י וכן הסכים התבו"ש ודלא כהפר"ח דאוסר בזה. וכתב הפמ"ג דנראה להחמיר דלמעלה צריך להשתייר משהו סמוך לפולין ולמטה א"נ:

(סק"ד) ונשפך כמים כו' עמ"ש הש"ך בשם רש"י. וכ' הפמ"ג דאין נ"מ בין נימוח כמים או כדונג משום דבכל אלו דרך להתמסמס הרבה והחוט שוחה ומש"ה טריפה:

(סק"ט) ויש מטריפין כו' הש"ך העלה דפירוש עצמות קטנות הן אותן שבפנים ומונחים על הריאה ושייך בהו לומר במוטת הגף דחיישינן שמא ניקבה הריאה. אבל לפי מה שהבינו שאר אחרונים דקאי על עצם הב' המחובר לגוף לא שייך כלל לומר בשמוטת הגף לחוש לנקיבת הריאה, ומ"מ לענין דינא יש לסמוך על הגהת רמ"א וכמ"ש הט"ז בדבריו [ע' מ"ז אות ג'] וע' יש"ש פא"ט סי' מ"ו וככה"ג כאן:

(ס"ק י"ב) אבל אם נודע שנפלה חוששין כו' הש"ך מפרש כאן כדין נפולה ממש היינו י"ט או הפילוה אחרים פחות מי"ט וקמ"ל דלא מהני הליכה דצולעת לא הוה הילוך יפה. ולדידן דא"א בקיאין בבדיקה טריפה אבל התבו"ש אות ז' הקשה ע"ז ולכן פי' דמיירי כאן שנפלה מעצמה פחות מי"ט ואפ"ה כיון שנוררת רגליה הוה ריעותא וצריך בדיקת החוט וכן בהכה על גבה והיא נוררת רגליה אף שהכה על כל השדרה אפ"ה צריך בדיקת החוט כאן דיש ריעותא שנוררת רגליה. יעו"ש:

(סק"א) לארכו כשירה כו' כ' הט"ז בשם הב"י דאפילו לא נשאר כלום ובזה קיל מגרגרת ותמה הכמ"ג אמאי לא כ"כ אמ"ש המחבר דנפסק לרחבה טריפה דנקבים אין מצטרפין כמ"ש הב"ח הביאו הש"ך אות א'. ולכאורה דכ"ש הוא אם לאורכו דלא יליף לה אלא מגרגרת דכשירה ואפ"ה קיל מגרגרת כש"כ נפסקה לרחבה דאין ללמוד חומרא מגרגרת ולומר דנקבים מצטרפין לרובא. אמנם התבו"ש הטריף בנקבים שמצטרפין לרובא כמו הפר"ח והכשיר בנסדק לאורכו בלי שיור משום דלאו מגרגרת יליף דכשירה בנסדק ע"ש טעמו אי"ב מט"ז ג"כ אין ראיה ומעתה מ"ש הבלי"י להכשיר בנקבים דהא בנסדק קיל מגרגרת כו' ליתא, חדא דהפר"ח גם שם החמיר ומט"ז אין ראיה ודעת התב"ש להטריף בנקבים כו' כדלעיל ובנסדק כשר:

(סק"ג) עד מקום כלות שכיבת העצם כו' הט"ז הביא בזה ג' פירושים א' דעת המחבר דפי' התחלת חיבור העצם לגוף, ב' עד סוף חיבור העצם, ודיעה ג' עד סוף אורך העצם המחובר לגוף וכנגד זה יש טריפות דחוט השדרה ורמ"א שהכריע להקל בה"ם היינו כדיעה דס"ל עד סוף חיבור העצם לא עד תחלת חיבורה והביא דעת רש"ל וב"ח שמטריפין אף בה"מ ודעת נה"ך הוא דרמ"א מתיר בה"מ אף עד תחלת חיבור העצם המחובר לגוף, ולפעמים נשבר השדרה בעוף והזר ונקשר אין לחוש אם רואה שהחוט שלם ואף אם לא נקשר עדיין כמבואר בסי' נ"ו וכאן דאין חוששין לפסיקת החוט אם רואה שהוא שלם, ומ"מ בדיקה מיהא בעי:

כתב בהו"י מעשה שהיה ההוט שחור כתחלתו ועד סופו והכשירו חכמי ווילנא והסכים עמו הפר"ח בקו"א דאין שינוי מראה פוסל כ"א בריאה ולא בשאר איברים והתבו"ש בסי' מ"ג האריך בזה והעלה דשינוי מראה פוסל בשאר איברים ולדבריו שינוי מראה בחוט הוה טריפה (ע' בסי' מ"ג ושם יבואר) ומ"מ דוקא כשהמות מבפנים בריא ותוך כמ"ש הבהו"י אבל אם המוח נפסד מבפנים אף דמות זה לא מעלה ולא מוריד כ"מ כיון דחזינן שינוי מראה בעור אמרינן כה"ג לקותא היא וטריפה, וכן כשמוצאין שדרתו עקומה דמצוי בעוף ויש שינוי מראה בחוט אף לכאן דמכשיר כה"ג יש לתלות דעי"ז לקותא הוא ויש להטריף:

(סק"ד) חוששין למקום הקשרים כו' הט"ז הביא דברי הר"ן דצריכה שהייה ובדיקה כדין נפולה וכ' הפמ"ג דנראה להלכה דהיכא דחוששין צריך שהייה ובדיקה או הליכה ובדיקה ובלא בדיקה לא משתריא אלא דאם הלכה הילוך יפה א"צ שהייה כ"א בדיקה וא"ל צריכה ג"כ שהייה מעל"ע כמבואר בסי' נ"ח, ואף דהתם בהלכה א"צ בדיקה הכא שהכה בכה צריך בדיקה אף בהלכה כדעת הי"א שהביא הר"ן וכ"נ מסתימת לשון הט"ז כאן וא"צ לבדוק אלא החוט לבד, ודוקא לבדוק כל החלל א"א בקיאין הא החוט לבד אנו בקיאין, ולפ"ז ה"ה בהכה באבן על אבר א' בלבד דיש תקנה לבדוק לט"ז כמ"ש. וע' בש"ך בסי' נ"ח אות ד' שכתב דאם הכה באבן נגד הריאה צריך בדיקה ואין לחלק בין ריאה לשאר איברים וצ"ע (וע' יש"ש פא"ט כו' ס"ב) ואם נפלה מחמת הכאה זו דהוה כהפילוה אחרים והיא לא ידעה דמבואר בסי' נ"ח דאף בפחות מי"ט הוה נפולה, כ' הפמ"ג דנ"ל דשיהוי מעל"ע ובדיקה לא מהני לדידן דא"א בקיאין בבדיקת כל החלל. אמנם אם הלכה הילוך יפה ד"א דמבואר לקמן דא"צ בדיקה ומהני אפילו לדידן, אי"ב אף אי שלים המקל אפלגא דגבה או דאית בו קיטרי סהני הילוך ובדיקה, דכיון דהלכה יצאה מחשש ריסוק אברים, ובדיקה דחוט השדרה משום הכאה אנו בקיאין ומה דהתב"ש אות ז' כ' דל"ל

דל"ל תקנה היינו שיהוי ובדיקה, אבל הילוך ובדיקה בחוה"ש כהני אפילו לדידן וע' פר"ח כזה :

(סק"ו) כשלא נודע שנפלה כו' הט"ז הביא מעשה דרבינו טובי' מווינא שנס בעוף שכיחא שגרונא יעויין שם וכתב הפמ"ג דאפילו בדיקה א"צ כי שגרונא שכיח הוא וכותר לשוחטה מיד :

סימן לג

משבצות זהב

(סק"א) הלחי התחתון כשירה כו' כ' הפמ"ג הא דכ' בהג"ה דניטל החרטום בעוף כשירה היינו התחתון דעליון טריפה להרמב"ם ז"ל כ"כ התבואת שור באות ב' וכנה"ג בהגהת הטור אות ז' בשם דמש"א [וע' בשפ"ד אות ג'] :

(סק"ב) המראה והלעטה כו' עט"ז פי' המראה והלעטה, והכנה"ג בהגהת הב"י אות ז' כתב בשם דמש"א המראה אכילה הלעטה שתיי', דאל"כ פשיטא דאינו הי, [אם אינה יכולה לחיות ע"י המראה כו' כ' בפס"ד בשם רי"ו ולח"מ דהוי ספק טריפה, וכתב דכן נ"ל להורות וג"מ לענין ס"ס] :

כתב התב"ש באות א' בשם הרוקח נימוק הלשון עם הטולטלת טריפה, והב"ח והכנה"ג בהגהת ב"י הביאו, והטעם כ' התב"ש דא"א לחיות ע"י המראה והלעטה, והא דהרמב"ם בפ"י מה"ש לא מנה זה בהע' טריפות אין ראי' דבפ"ח מהל' אלו הלכה כ"ג כתב הלח"מ דהרמב"ם סובר דאף שאינה יכולה לקבל המראה והלעטה כשירה ולפיכך ניטל הלשון והטולטלת לדעתו כשירה משא"כ לדידן :

(סק"ד) זה שלא כנגד זה כו' כ' הפמ"ג אם הנקבים רחוקי' הרבה זמ"ז ודאי לא הוה אלא איסור דרבנן כמ"ש היש"ש בא"ט סי' ג' דאין לתת דברי חז"ל לשעורין, משמע רק מטעם דלא פלוג הוא דטריפה אלמא דרבנן הוא, ואם אינם רחוקים הרבה הוה סד"א ולא ודאי, ומהלשון שכ' המחבר אפשר דמיתרמי אהדדי משמע כן דהוה רק ספק טריפה ונ"מ לס"ס, ואם שחטו ונמצא נקב זה שלא כנגד זה והוגלד פי המכה לסברת הרב בהג"ה סי' פ"ח יש מקום להתיר הגבינה והחלב בה"מ, ושם יבואר :

(סק"ה) אפשר דמתרמי אהדדי כו' עמ"ש הט"ז בשם יש"ש דאף רחוקים הרבה כו' וכבר נתבאר באות הקודם דזה נגד זה הוי ודאי טריפה, זה שלא כנגד זה י"ל דספק הוה, רחוקים זמ"ז הרבה לא הוה אלא דרבנן, והתב"ש אות ז' כ' דאם הם בב' רוחות ממש דכשר ולא סמוך לו בצידו דג"כ אפשר דמתרמי אהדדי וכ' הפמ"ג דצ"ע דא"כ לא ניתנו לשיעורין כו' :

(סק"ו) בניכר שהנקב בא מחמת חולי כו' עט"ז מ"ש בשם התוס' וכ' הפמ"ג דמ"ש התוס' ובחיצון אין ניכר שום חולי כו' לאו דוקא דאף אם שלט במקצת דחיצון כיון שהשאר שלם כשירה ומיהו בדיקה ודאי בעי שלא שלט מעל"ע ובפרט בסימנים במקום שחיטה, וכ"כ הפמ"א ח"א סי' א' דין ג' דאם שחט ונמצא שחין בתוך השחיטה דחיישינן שמא במקום השחין שחט, ואף הראב"ן דלא חייש שמא ניקב החיצון היינו ע"י מחט דאין סברא שחזרה לאחוריה משא"כ כאן חיישינן שמא ניקב גם עור החיצון יעו"ש

שפתי דעת

(סק"ג) להרמב"ם טריפה כו' עש"ך והא דלא תנן זה במשנה משום דפשוט הוא דאין לך כל שכמוה אינה חי' יותר מזה וה"ה בעוף אם ניטל חרטום העליון [תבו"ש ושאר אחרונים]. [והכו"פ ובש"ע אדמו"ר סק"ד כ' דהו"ל כספק טריפה]:

(סק"ז) וכ"ז לא איירי כו' מאריכת דברי הש"ך יצא לנו דכללא דמלתא קץ או מחט שהוא דבר דק שניקב לחלל הגוף דאז בעי כל החלל בדיקה אף בזמן הגמרא לא היו בקיאין לבדוק וכל שאין לבדוק אלא מקום אחד כמו מחט בבית"כ והמסס שלא ניקב מעבר לעבר בה"מ אפילו לדידן בקיאין כיון שאין אנו צריכים לבדוק רק נגד מקום המחט. ואם צריך לבדוק אבר א' כולו לדידן דפוסקין דלא כרש"י. דא"א בקיאין כמבואר בסי' נ"ז. ומיהו טיפת הדרוסה אף שהוא בכל החלל בקיאין היו בימי הגמרא ול"ד לניקב בקוץ ועפ"ז כתב הש"ך דבריו כאן דמ"ש הרמ"א אפילו ניקב פנימי לחוד ר"ל לא מיבעיא אם ניקבו שניהם. אלא אפילו פנימי לחוד וושט אין לו בדיקה בחוץ וטריפה. הא ניקב החיצון כשירה ע"י בדיקת פנים כיוון שא"צ בדיקה אלא נגד הנקב הוה ידוע במקום א'. אלא דבסי' נ"ד ס"ט כתבו דאם ניקב גרגרת ע"י קוץ ומחט טריפה דחיישינן שמא ניקב הוושט לדידן דלא בקיאין בבדיקת הוושט. משמע דאפילו עוף אין הקנה שיהפוך הוושט דאי בבהמה הא בזמן הש"ס נמי לא היו בקיאין בבדיקת הוושט בנקב משהו מבחוץ כמ"ש כאן ס"ז. והרב מדשתיק אודויי אודי ליה. וכאן בהג"ה אומר בפירוש כן. וא"כ אי חיישינן מקנה לוושט שמא ניקב גם הוושט והוה אין ידוע. כש"כ וושט עצמו דחיישינן שמא במקום אחר ג"כ ניקב והוה אין ידוע. והתב"ש אות ח' כ' דהש"ך נשמר מזה וכ' אם התחב הקוץ היינו שנתחב לפנינו במקום אחד וראינו שלא פגע בשום מקום אחר. והקשה דהא הרמ"א כ' ואין ניכר אם ע"י חולי משמע שאין הקוץ לפנינו. ותירץ דס"ק בפנימי בודאי בכל אופן טריפה משא"כ בחיצון לפעמים כשר כגון בנתחב הקוץ לפנינו דלא כפר"ח שכ' דאפילו אין הקוץ לפנינו. עכ"ל. ומה שהכריחו להש"ך לפרש כן ולא פי' האפילו שכ' הרמ"א כפשוטו. ל"מ אם ניקב החיצון ואין הקוץ לפנינו דצריכה דהוה ס"ס לאיסורא דשמא מבפנים בא ואת"ל מבחוץ שמא ניקב גם הפנימי. אלא אפילו מבפנים חיישינן ג"כ שניקב גם החיצון. י"ל בזה דהוא לשיטתיה בסי' מ"ט ס"ד אזיל. שהשיג שם בנה"ך על הט"ז וסובר דספק ע"י חולי הוה ס"ס ומה שבכאן לא אמרינן כן משום דכאן ע"י מחט שכיח הוא שינקוב גם השני כו' יעו"ש וא"כ י"ל כיון דטעמא הוא משום דשכיח כו' אפשר היינו כשבא הקוץ מבפנים דאז חיישינן דאוכלין ומשקין דחקוהו ושכיח הוא אבל כשבא

מבחוץ לא שכיח הוא כו' ויש להכשיר בספק אם ניקב רק החיצון. והט"ז כאן נ"ב לשיטתיה דשם אזיל דסובר דלא הוה ס"ס. וע' בפנים מה שהארכתי בביאור דבריהם וממולא דבר כ' דנמצינו למדין דאם העור מבחוץ שלם וניקב עור החיצון של וושט ע"י קוץ שניכר הוא להש"ך נ"כ טריפה וה"ה אם נקרע הנזכר. ואם נתחב הקוץ לפנינו אפשר דגם הט"ז יודה דכשירה דמבפנים במקום ידוע יש לו בדיקה כי פליגי הט"ז והש"ך בספק ע"י חולי להט"ז טריפה ומש"ה מפרש האפילו שכ' הרמ"א כפשוטו ולא מהני ס"ס. ולהש"ך כה"ג כשירה מטעם ס"ס דלא שכיח הוא כדלעיל:

(סק"ט) ואם נתחלפו כו' הש"ך הביא דברי מהרש"ל דהא דהרא"ש אוסר בשניהם אדומים או שניהם לבנים פי' בכולו אדום או בכולו לבן אבל במקצת נ"ל בה ואם נתחלפו ברובא צ"ע ע"כ. וכ' התב"ש מדהביא דברי רש"ל אדברי הרא"ש משמע הא נתחלפו שניהם אף במקצת טריפה. והפמ"ג כ' דיש לצדד להכשיר בזה ומכש"כ אם נאמר כרש"ל דשניהם לבנים נ"ל בה דלא הוי ליקוי. פשיטא דאין להחמיר:

(ס"ק יו"ד) אם יש לו ב' וושטים או ב' קנים כו' דכל יתר כנטול דמי [ש"ך] והפר"ח באות י"ג כ' בשם הגהת מהרי"ו במעשה בא לידו באווזא שהי' לה ב' וושטים ולמעלה ולמטה היו מחוברים יחד אלא שבאמצע הי' נחלק לשנים כו' דעת הפר"ח להכשיר דהוי כתרי מעי. והתב"ש כ' דאין לדמות להדדי. והבל"י חילק באותן הבר אווזות בין זכרים לנקיבות [ר"ל דדוקא בזכרים אורחא הוא שיחולק הקנה לשנים] וע"י העיד כן בשם הט"ז. וכ' הפמ"ג אם קבלה נקבל ויש לעיין בזה. [ובפס"ד מאדמו"ר הביא בשם תשו' ב"י סי' כ"ד שהשיג ע"ז והעלה להתיר אף בנקיבות וכ' דכן נראה מסקנת אדמו"ר בש"ע שלו]:

(ס"ק יא) אם עוף הוא כו' עמ"ש הש"ך והפמ"ג כ' דאף שיכול להשהות כ"א יום וליכא משום תקלה [ע' סי' נ"ז בש"ך אות מ"ז] אפ"ה לא הצריכו חז"ל להשהות. וכי בעינן שניהם היכא דאפשר. (ס"ק כ"ג) אם אינו נקוב מב' צדדים או שאין קורט דם כו' עש"ך מ"ש דהרב לימד זכות על אותם הנוהגים להלעיט אבל הרב אין סובר כן. ועפ"ז נוה ברוגה ללמד זכות על המלעיטין והיינו אותן המלעיטין בעיגולי קמח. ומיהו הרב מזכיר בפירוש על אותן במלעיטין בש"ס שהרי כ' דנהגו להקל בישב לה קוץ כו' עוד הביא הש"ך תשובה מהר"מ מלובלין ז"ל בסי' כ"א דאם עשו תקנה לבדוק הוושטות ולא נדקן דכשר ושם נאמר דאפילו הפליכו במזיד כשר. ומיהו אם הקהל אמרו בפירוש שכל מי שלא יבדוק יהיה אסור אף דיעבד אסור [ע"ל סי' ב'] וכ' עוד שם דאעפי"כ אותן הדרים חוץ לעיר תחום שבת אינם בכלל התקנה יעו"ש וכ' הפמ"ג דר"ל יותר מתחום:

עוד כתב הפמ"ג דעובדא בא לפניו באווזא א' שהי' בסוף העור של הצואר כמוך לגוף כמין כפתור. ושומן מאווזא פכומה היתה וחתך עור הצואר וראה בוושט מבחוץ קצת אדמימות ואף שהוא אדום בלא"ה מ"מ הכיר רושם אדמימות והפך הוושט לעבר הב' ונמצא בעור הבני...

יעויין שם דאיכא חזקה דבהמה שאינה זבוחה:

(סק"ז) רק הפנימי כו' וכ' הט"ז וכש"כ אם ניקב חיצון לחוד משום דהוא מפרש לשון אפילו שכ' הרמ"א כפשוטו לא מיבעיא אם ניקב החיצון לחוד דטריפה דליכא ס"ס אם עור הצואר שלם מבחוץ רהשתא אם ע"י קוץ ממ"נ אם הוא מהוושט הרי ניקבו ב' העורות ואם מבפנים מחלל הגוף הרי ניקב א' מאיברים הפנימים ומשו"ה הוא כש"כ (וע' שפ"ד אות ו'):

(סק"ח) ואם נתחלפו כו' כ' הפמ"ג מדברי הט"ז בס"ק שאח"ז משמע דנתחלף במקצת הוה לקותא אלא דניקב זה בלא זה כשר ואי"כ ודאי לדבריו אם נשתנו זה לאודם וזה ללובן במקצת זה שלא כנגד זה יש להטריף דלקותא היא אמנם באות יו"ד הביא דברי רש"ל דאם שניהם לבנים לא הוה לקותא אי"כ אפשר דהסכים כן ויש לעיין בזה לדינא:

(ס"ק י') או לבנים כו' הפמ"ג הביא בשם הפ"ת אות ו' שכתב דפשיטא אם נתחלף לשאר גוונים דטריפה ורבת אשמעינן דאף דלובן ואודם שכיח בי' אפ"ה אם נהפך טריפה והוא ז"ל כתב דאינו יודע מנלן להוסיף על הטריפות, דלקמן נמי בירוקין שהאדימו כל שלא נגרע שנפלה לאור אנו מכשירין ה"ה כאן תלינן בשינוי הטבע ודוקא אודם ולובן קים להו דטריפה, ומכש"כ לרש"ל דסובר דוקא אדומים ולא לבנים [כדלעיל באות ח'] וכש"כ שאר גוונים ע"כ העלה דאין לאסור בשאר גוונים:

(ס"ק י"ב) ולענין נקב נמי כו' כ' הפמ"ג דגגו של זפק דדינו כוושט ואין שם אלא עור א' ולבן בחוץ א"כ כי נתחב קוץ בגגו ורואין דלא ניקב כבחוץ ובמקום ידוע יש בדיקה כמ"ש הש"ך אות ו' א"כ י"ל דכשירה בה"מ עכ"פ כמו המסס דאין לו רק עור א' ואפ"ה כשר בה"מ כמ"ש הרמ"א בסי' מ"ח ס"ו ואין להוש כאן שמא הבריא דדוקא גבי וושט דאין לו בדיקה מבחוץ הוא דחיישינן שמא הבריא מצום דאינו ניכר משא"כ בגגו של זפק ולדינא כתב דצ"ע:

(ס"ק י"ג) וצוארו מלוכלך כו' כ' הט"ז הא אם מצא דם לאחר שחיטה סביב הוושט אין חשש אפילו לדידן. וכ' הפמ"ג דהי"ה אודם קצת דלא חיישינן לדרוסה כלל, ומיהו באווזות שמלעיטין אותם אם ניקב עור הפנימי וקורט דם בחוץ פשיטא דטריפה ואפילו זה שלא כנגד זה יש לחוש:

(ס"ק ט"ז) אם אין עליו קורט דם כו' עמ"ש הט"ז בזה והתב"ש אות י"א כתב דלרוחב ומונח כבריח מקצה לקצה וא"א להזיזו בקל כ"א בדוחק גרע יותר מתחוב בו, וה"ה תחוב אף שאין מבריח מקצה לקצת אסור, וכ' הפמ"ג דיפה כתב וכן הלכה:

(ס"ק י"ח) וכן נהגו להקל כו' הפמ"ג העלה בחרחב ביאורו בדברי הט"ז במה שלמד זכות על אותן שמלעיטין, דזה ודאי דכוונתו שאותן שמלעיטין לא בש"ש וסובין שיש בהם קוצים או בעין קוצים, דזה ודאי א"א דאין לוושט בדיקה לענין נקב, אלא על המלעיטין בקמח ומחמת כח ההלעטה ומשמוש ידים נתקלקל הוושט וזה הני כתולי

בחולי ושפיר יכולין לברוק אם לא שלט הלקותא בחיצון כי יש ללמור זכות על ישראל זה תוכן פירוש דברי הט"ז, וא"כ בשי"ש ושאר מיני תבואה איסור גמור הוא דהלכה כהמחבר דחוששין שמא הבריא, אלא אפילו בעיגולי קמח אפ"ת צריך בדיקה בעור החיצון ואם לא שלט מעל"ע כשירה :

עוד כתב הפמ"ג דשומן הוושט אין סותם הוושט דלאו בתולדה הוא אלא מחמת רוב פיטום וגם בקרקבן כה"ג אם יש שומן במקום שאין ראוי להיות אין סותם, וכ' דמצא אח"כ בפמ"א שכ' בפירוש דאין שומן סותם

הפנימי הקליפה החיצונה מש"ה שהיא ארוכה ודקה תחוב בה בפנימי והטריף מאחר דהי' אודם מבחוץ יותר משאר מקום החיצון א"כ הוה כק"ד ואמרינן אם אין מכה ק"ד מנין וזה אפילו להי"מ ומכש"כ להמחבר וסיעתו וכ"ד הרמ"א. ואם דבכ"מ שיש ריעותא מחויב הוא לבדוק עכ"פ וכן מוכח בש"ע מיהו אם לא בדק אין להטריף בכ"מ רק במקום דנראה דהוי ריעותא גמורה אז אפילו בדיעבד אסור אם לא בדק אבל לא במקום דאין נראה ריעותא גמורה והמורה צריך לידע בזה :

דהוי קרטין ולא מיהדק הוא, ובשניהם לבנים כ' הפמ"ג י"א דהוא כחמת ליבון שמגונית יעו"ש ויש להכשיר כיון דבלא"ה דעת רש"ל וט"ז להכשיר בשניהם לבנים וכן הסכים הפ"מ, וכל שעור הפנימי לקוי רובו טריפה כמ"ש הרא"ש דעור א' לקוי גרע מניקב וכן כ' הפמ"א, גם מש"ש כל שגוררין השחין ורואין נקודה לבינה הוה קרום מחמת מכה, וכ' הפמ"ג דכן היה נוהג גם הוא ובוודאי המורה צריך להבחין ומי שהוא בקי מכיר קרום שעלה מחמת מכה :

(ס"ק י"ט) אם אינו נקוב משני צדדין או שאין בו ק"ד כו' עט"ז וכ' הפמ"ג דפשוט הוא וכ"כ הב"ח דכל שניקב מב' צדדין אף שאין ק"ד מבפנים, וכל שיש ק"ד בחוץ אף שלא ניקב כלל כ"א נמצא לאורכו טריפה לדעת רמ"א ולהט"ז אף ק"ד מבפנים הוה טריפה :

(ס"ק כ"א) ניקב הבשר שבין הזפק לקרקבן כו' כ' הט"ז דספק טריפה הוא וני"מ אם יש ספק אם ניקב, או נתערב באחרים ולא נודע עד לאחר תערובות דיש להכשיר מטעם ס"ס וכ"כ בפ"י, וע' באר"ח מישור שכ' דחלילה לעשות ס"ס מזה וע' פר"ח בקו"א ועל מה דרצו לאסור במחט שנמצא באיזו המעי ולא תחוב כלל עד שהפר"ח הוצרך לומר דלדעת המחבר דאוסר בסי' מ"ו מחט בדקין הכא יש להכשיר דשם ברקין קרומן דם משא"כ כאן, תמה הפמ"ג הא ע"כ הכי הוא דבנמצא המחט כשר דאל"כ מחט בקרקבן שהכשירו הפוסקים היכא משכחת לה הא עברה באותה מעי ראין לה מקום אחר, דמוסק יורד המאכל לקרקבן ע"י אותו מעי וא"כ איך יתכן דאם נמצא המחט בהמעי טריפת, ואם אח"כ עברה משם להקרקבן תחזור להכשירה, וזה אין לומר דדברו בעוף שאין לו זפק, ומה שהחמיר הפר"ח באם התחוב בו מצד א' ובבל"י בשם אמינת שמואל החמיר בשאין ק"ד בפנים ודימו אותה המעי להוושט, גם ע"ז תמה הפמ"ג לכה החמירו כ"כ דכפי הנראה לס"ו דכ' דהוה ספק משמע לא ודאי והדבר צ"ע אם להטריף אף ביש ק"ד בפנים אם לא ניקב מעל"ע, [וע' פס"ד מארמו"ר שכ' דכן נ"ל עיקר דאם יש ספק אם ניקבה דיש להכשיר ומ"מ צריך בדיקה היטב ואם נמצא ק"ד מבחוץ יש לאסור ואם נמצא מבפנים והמחט תחובה יש להתיר בה"מ, ובנמצאת ואינה תחובה יש להקל בכ"ע אא"כ הק"ד ניכר מב' צדדין] :

שפתי סימן לד דעת

(ס"ק כ"א) וא' לכבד כו' כ' הפמ"ג הא דקנה הכבד נקובתו במשהו הוא רק קודם שיכנס לחצר הכבד הא לאח"כ אין טריפות פוסל בו. ודלא כהרמב"ם שפוסל ניקבו קני הכבד :

פתיחה להלכות טריפות הריאה

א הנה בראשונה חקר הפמ"ג אם הטריפות האמורים בריאה אם כולם הם בכלל נקובה או סופו ליקב. או יש מהן שאין נכנסים תחת סוג נקובה כי יש בזה מחלוקת הפוסקים ראשונים ואחרונים. והנ"מ בזה הוא. כגון הא דקי"ל תרתי לריעותא טריפה. והיינו דוקא היכא דשניהם מטעם ניקב משא"כ כשא' מטעם ניקב וא' מטעם חסר אין עדותן מכוונת ולא מיצרפי מטעם תר"ל. דהטעם הוא משום דשניהם מעידים על הריעותא דזה שייך דוקא כשהריעותות הם מטעם א'. ויש עוד כמה נפקא מינה בזה. והעלה דלענין דינא קיימא לן דכל פסולי הריאה המה מטעם ניקב או כל העומד ליקב כנקוב דמי :

ב עוד חקר בענין בדיקת הריאה אם הוא דאורייתא או דרבנן. ואי' מקום מוצאו דבגמרא לא נזכר בפירוש. זולת רש"י חולין דף י"א ע"ש. והנה עיקר מוצאו הוא. מסירושלמי מס' ביצה פ' אין צדין הלכה ד' דאמר התם ר' יודן בעי דמאי מדבריהם וראיית טריפה [פי' בדיקת הריאה] מדרבנן כו' ועוד הביא ראיות יעוין בפנים. ואם אכל מבהמה שלא נבדקה הריאה ונמצא טריפה ודאי צריך כפרה דלאו אונס הוא כיון דהוא מיעוט המצוי שימצא טריפה וחז"ל הצריכו לבדוק משא"כ בשאר טריפות אם אכל

אבל ואח"כ נמצא טריפה א"צ כפרה משום דהוה אונס כמ"ש הפמ"א ח"ב יעו"ש. ומה"ת א"צ בדיקה אף לריאה [ופשיטא לכל ח"י טריפות דאף מדרבנן לא הטילו לבדוק משום דאיכא טרחא] אלא מדרבנן והולכין בספיקה להקל מטעם נשחטה הותרה:

ג מה דהצריכו חז"ל לבדוק הריאה אם הוא רק משום סרכות דמצוין המה ואפשר גם משום נקבים לדעת רש"י דאין סרכא בלא נקב והוה נ"כ מיעוט המצוי וא"כ צריך להוציא הריאה ולנפחה. או דילמא אף משום שאר טריפות אף שאין מצוין כיון דנחתי להצריכה בדיקה. והעלה דתקנת חז"ל היתה לבדוק הריאה מכל מיני טריפות כמ"ש התב"ש סי' ל"ט אות ג' דכיון דנחתי להצריכה בדיקה לריאה ה"ה אטום ומראה וכדומה צריך לבדוק. ואם כי מהרמב"ם ז"ל הלכה י"א מה"ש אנו רואים דאינו מצריך נפיחה לריאה יעו"ש כ' הפמ"ג דאין משם ראיה די"ל דהוא קאי בשיטת התוס' דס"ל דיש סירכא בלא נקב.

אמגס הבית יוסף. כתב בסימן ל"ט דמר"מ משמע כרש"י:

ד עוד העלה דהא דאמרינן קרוס שעלה מחמת מכה אינו קרוס הוא לאו דוקא בוושט וריאה אלא בכ"מ אמרינן כן:

והנה הפר"ח בסי' ל"ג הקשה אהמחבר. דכ' דמה דאמרי' חיישינן שמא הבריא פירושו נתרפא. א"כ בריאה נמי ניחוש ולפ"ז אם נמצאת מחט בריאה או ריעותא אחרת היכא סמכינן אנפיחה דלמא נתרפאה ותירץ התב"ש דאין לחוש לזה משום דמקומו היה ניכר. ועוד תירץ דא"כ שהיה נקב ונתרפא היה סרכא משתכחת ולפ"ז אם מחט בריאה וסרכא תלויה או אטום יש להטריף. וניהו בלא"ה טריפה כיון דבעי בדיקה וא"א למבדקי'. ואם עוברת ע"י משמוש יש לצדד בה"מ. וכן ריאה דאגליד כאהינא סומקא ויש סירכא טריכה ומיהו שם בלא"ה הוי הרתי לריעותא. ובמחט בריאה דיש נ"מ לדידן היינו בהפסד מרובה כמ"ש הש"ך סי' ל"ו:

הנה הפמ"ג העלה כאן דכל פסולי הריאה מטעם ניקב הם או דכל העומד לינקב כו' ונמשך בזה אחרי דברי הגאון בעל תב"ש והדרישה וכתב דכן הוא הסכמת רוב הפוסקים. ואחרי כי זה יסוד ומקור ושורש לכמה דיני ריאה וכ"מ טובא לדינא כאשר יבואר אי"ה כל א' במקומו הראוי לו. והגאון בעל לב"ש העמיק הרחיב לדחות כל ראיותיו של התב"ש בזה והרבה להביא ראיות להיפוך לזאת העתקתי קצת מדבריו המבוארים באות א' מסי' ל"ה. אשר המה יסוד לכל טריפות הריאה:

בשמ"ח סעיף י"א בסי' זה כתב וז"ל דסופו של יתרת להתפרק ותהיה נקובה וכ"כ בתבו"ש בס"ק מ"ז דכל יתרת סופה להתקלקל ולהתפרק ונסתייע בזה מדברי מהרי"ו יעו"ש וכ"כ הכו"פ סי' כ' וכן לכאורה משמע מדברי מהרי"ט בתשובותיו בחיו"ד סי' ח"י ואחריהם נמשך גם הפמ"ג. ולפי"ז כיון דיתרת המטריף הוא מטעם דניקב. ה"ה יתרת מקמא או בדרי אע"פ שאינה טריפה מ"מ הוה ריעותא נ"כ משום לתא דנקב ומצטרף לשאר ריעותות ולפיכך פסקו הבמ"ח בסי' ל"ז סעיף ה'. והפמ"ג בשפ"ד סי' זה אות ה' ובמ"ז סי' ל"ז אות ג' בדיני דתר"ל דבועא על יתרת בדרי דאוני וכש"כ ביתרת מקמא דטריפה. וכן גבי חסר. גם בצמקה כ' הפמ"ג בסי' ל"ז בדיני תר"ל אות יו"ד דסירכא תלויה או בועא מתוך צימוק במקצת הריאה יש לעיין אי מיקרי תר"ל ומשמע דמסתפק בזה והכל מטעם הנ"ל דחשיב לכל הפסולים בסוג נקובה אבל הבעל לב"ש הוכיח דיתרת אין סופו לינטל ולא לינקב ואין טריפות דיתרת מטעם ניקב כלל רק דהכי הלכתא גמירי לה דיתר דינו כחסר וכל שחסר טריפה גם יתר טריפה. וחסר ג"כ לא משום לתא דנקב נגע בה והוכיח זה מכמה מקומות בהרבה ראיות יעו"ש בפנים. וכיון דכן כל יתרת או חסר שאינו מטריף דין הוא שלא יצטרף כלל להיות תר"ל. דטעם תר"ל הוא שנדמה כב' עדים על קלקול ונקב. ואלו יתרת

אינו מעיד על שום דבר וכן חסר [ואדמו"ר בעל צ"צ החדש בפס"ד שלו הסכים בזה לדעת הלב"ש ודלא כהתב"ש. אך כ"ז לענין חסר אבל לענין יתיר וחליף דס"ל להלב"ש דזה ג"כ מסוג חסר אם כי אדמו"ר בביאורו בסק"א הביא מס' המכריע בס"י ב' ראיה להלב"ש אעפי"כ הניח בצ"ע] עוד מטעם אחר כ' דנ"ל דחסר אינו מצטרף לריעותא דהתב"ש כ' דיש בזה פלוגתא ולהרמב"ם אין חסר בתורת ניקב כלל וכיון דהוה בזה פלוגתא והוא ז"ל האריך לבאר ברוחב בינתו דספק בתר"ל כשר וכמ"ש גם הפמ"ג בסי' זה בשפ"ד סק"ה דמספיקא אין לאסור משום תר"ל וא"כ הכא דהוי ספיקא דפלוגתא כנ"ל הוי ספק דתר"ל וכשר ואנן קי"ל כהמפרשים יתר כנטול היינו מתחלתברייתו וכיון דחסר עצמו אינו מצטרף לתר"ל כש"כ יתיר דודאי אינו מצטרף. וזהו טעם נוסף עוד להמבואר לעיל. וממילא דחליף אינו מצטרף לתר"ל דהא חליף לא נפיק מכלל חסר ויתיר. ובדין צמקה מקצתה ויש עליו עוד ריעותא דהפמ"ג ספוקי מספקא ליה כדלעיל להבעל לב"ש פשיטא לי' להתיר דג"כ אינו מצטרף לתר"ל משום דלאו לקותא הוא כלל וכדכ' התב"ש סי' ל"ו סקפ"ה בהדיא דטעמא דצימוק הוא רק משום שאינה ראויה למלאכתה להניף על הלב ומש"ה במקצתה כשר אע"ג דידעינן דלא הדרא בריא כיון דרוב הריאה ראויה לעשות מלאכתה המיעוט נגרר אחר הרוב. ובצמקה רובה הוי איפכא יעו"ש ואם היתה דהוי לקותא וכניקבה או סופה לינקב אפילו מקצתה נמי הו"ל ליאסר. ועוד הביא כמה ראיות דאין זה לקותא כלל ואינו רעותא ואינו מצטרף לתר"ל. ולענין אטום אם כי לדינא הסכים גם הלב"ש לדעת הפמ"ג במשבצות סי' ל"ז בדיני תר"ל שכ' שם דסירכא תלויה מתוך האטום הוי תר"ל אבל לא מטעמיה שכ' דאטום הוא מטעם נקב בבירור. רק משום דעל סברת הרשב"א בטעם האטום כפי שהובא שם במ"ז. רוב הפוסקי' חולקים כמ"ש בתב"ש סימן ל"ז סקכ"ה ע"כ דחלילה להקל בזה.

בזה אפילו בה"מ רק אם נמצא אפוס במילר החזה דהוא מקום שמדינא כשר בניקב אפ"ה לסרשב"א טריפה מצד שאינו מניף על הלב. בזה כ' דאם יש שם אפוס הכשר מדינא ועוד ריעותא או ממה נפסך כשר דלהאומרים שהוא משעם נקב כשר שם מדינא. ולהרשב"א ליכא תרתי לריעותא:

סימן לה

משבצות זהב

(סק"ב) צורת האונות כו' הט"ז הביא בשם הרש"ל דתמה על החילופים אלו מה סמך יש להם הואיל ולא הוזכרו בתלמוד וכ' דאין זה אלא השחתת ממון ישראל, וכ' הפמ"ג דכלל הדברים כל החילופים הנזכרים כאן בהג"ה ל"ל מקור בש"ס אמנם אומא למעלה ואונות למטה לפ"ד היש"ש כוזכר בש"ס מדאמר אפה כלפי גברא בא להורות שהאונות למעלה והאומות למטה וע"ז קאי ואי חליף טריפה, ומה שכ' הט"ז דאי איכא עוד ריעותא מצטרף עם ההיא דלעיל היינו מה שזכר בהג"ה אבל לא באומא למעלה [ולדעת הלב"ש (הובא בהפתיחה שלו כאן בראש הקונטרס) אין זה ריעותא כלל דהא הליף לא נפיק מכלל חסר ויתיר יעו"ש, ואינו מצטרף לתר"ל] ודלא כהתב"ש באות ל"ז שכ' שם דאף באומא למעלה מקיל הט"ז והפר"ח אות ה' מקיל אף באומא למעלה ואונא למטה: אם ב' האומות מימין נ"ז נקרא חליף וטריפה ואם האומא ימנית גרולה משל שמאל יש להקל בה"מ ואם חסרה אומא א' טריפה:

(סק"ג) והורדא אם חסרה כו' הפמ"ג הביא מכנה"ג שכ' דוורדא שניקבה טריפה אע"פ שהכים סוהכה, ועיקר הדין בזה מפורש בש"ע סי' ל"ט ס"ו יעו"ש: עוד כ' דנ"ל דאם ניקב כיס הורדא אף לדידן דחסר טריפה מ"מ ניקב כשר וראי' ממ"ש לקמן סי' ל"ט דאין סירכא פוסל בכיס לדופן אף דאין סירכא בלא נקב ואפ"ה כשירה:

(סק"ד) בין נמצא ב' ורדות כו' הפמ"ג העלה דיש להטריף בין חסר ורדא או יתיר והביא בשם התבו"ש ובל"י שכתבו דבופ"לקס וחיות השדה ע"פ רוב יש להם ב' ורדות ויש להכשיר דהכי רביתייהו וחסר פסול וסייב וכ' ע"ז אם קבלה נקבל:

(סק"ה) שורש א' כו' כ' הפמ"ג דעובי אצבע האמור כאן הוא רוחב אגודל במקום הרחב לא בעוביו כ"כ השמ"ח ושאר אחרונים וע' ש"ך אות י' שהביא מדקין בסי' מ"ז והתם ודאי ברוחב אגודל:

(סק"ז) וכל אלו הדברים כו' כ' השמ"ח יתיר כיס דוקא שיש לו שפה גיד לפין הא לאו"ה לא הוי יתיר כיס, וכיס שאין לו שפה אין קפידא [בשם דמש"א] והפמ"ג כ' דנ"ל דכל שאין הכיסין תכופין להכשיר דהא ב' ורדות מכשיר הט"ז כשאין נוגעין ובב' כיסין אפשר דשאר אחרונים ג"כ מודים, וע' מ"ב סי' ס"א דהאריך ומסיק דחסר כיס יש לאסור ויתיר יש להתיר יעו"ש:

(סק"ה) דרוקא למעלה מתצי' כו' כ' השמ"ח כט"ז והתב"ש אות ך' דיתרת מקמא באונא עליונה ימנית פסולה, והב"ח מכשיר יעו"ש והטעם הוא דקנה מפרק היתרת, ורוב פוסקים בלא"ה החמירו ביתרת מקמא, ובל"י מכשיר אמנם באין ה"מ כ' הפמ"ג דראוי לשמוע להתב"ש דבלא"ה

רוב

שפתי דעת

(סק"ג) או מהשמאל כו' עש"ך שלחה דברי הת"ח והוכר ד' בימין וא' בשמאל. והפמ"ג אם כי מסתפק בהבנת דבריו מ"מ כתב דהדין דין אמת דד' בימין וא' בשמאל טריפה. [וכ"פ גם התב"ש. והל"ש עוד טעמא טעים כפי סברתו בסעיף א' דהא דאמרינן דיתרת בדרי אורחי'. היינו שהדרך שמתחלק חיות אונה א' לב'. ואפ"ה יכולה הבהמה להתנהג כך. א"כ אלו הד' שבימין הם נ' ולא שייך להשלים להחסרון שבשמאל. ובפס"ד כ' שכן הוא דעת הפר"ח והכו"פ]:

(ס"ק ה) כ"ז נקרא חליף כו' הש"ך הביא דהיש"ש הקיל בכל אלו החלופים זולת החילוף המוזכר בגמרא. וגם האונות למטה והאומה למעלה ומשמע דזה אף בה"מ אסור ושאר חילופים בה"מ שרי [וכ' הנ"ל בפס"ד שלו סק"ה דנראה מזה דדעת הפמ"ג הוא לסמוך על הפ"ז והש"ך וסיעתם שדעתם להקל בהפ"מ כדעת הרש"ל וכ"ה בבל"י וגם' בשר יעקב להקל בהפ"מ. אך הוא ז"ל כ' דדעתו הוא דאין לסמוך עליהם כ"א בהפסד גדול]:

ואם ג' מימין וא' משמאל וג' יתרת. או ב' מימין ויתרת. וב' יתרת משמאל הוה ודאי טריפה דממ"נ אם נחשוב היתרת הוה חליף לדידן ואם לא נחשוב הוה חסר מנין האונות. אבל אם ב' מימין ויתרת הוה רק ספק טריכה דמספקא לן אם כתירוץ הא' דש"ך ס"ק מ"ב דיתרת מקמא בדרי דאונא מיקרי ומשלמת החסרון. או כתירוץ הב' דשם: ואם ג' מימין וב' יתרת מקמא משמאל. כ' הפמ"ג דיש לצדד להכשיר בה"מ מטעם ס"ס. דשמא ג' וד' אין איסור ושמא אין יתרת מן המנין [ובזה השיג על התב"ש דדעתו להחמיר אף בה"מ] [ובל"ש אות מ"ג הקיל דאף בלא ה"מ מותר אם הי' יתרת מקמא משמאל או אפילו ב' יתרת. דהוא לטעמיה אזיל דכל יתרת מקמא הוא שנחלק החיות מאונא א' שעומדת בדרי לב' א"כ אין כאן בשמאל יותר מבימין כי גם אם היו בדרי בשמאל יותר מהימין הי' מהראוי להתיר רק דשם ממנהגא אסור או משום סברא הקב"ה כונניות כו' אבל במקמא ליכא מנהגא וגם לא משום כונניות ובכס"ד מהנ"ל החדש פסק להחמיר באם היו ג' בימין וב' יתרת מקמא משמאל אפילו לדידן ואפילו בה"מ. והטעם הוא כיון דבלא"ה רבו האוסרים י"מ והכא איכא עוד קצת טעם לאסור משום חליף ומה"ט גופא אי איכא ג' מימין וד' בשמאל יש להחמיר ג"כ אפילו בה"מ. וגם בפס"ד ס"ק כ"ב דג' בימין וג' משמאל וי"מ משמאל יש לסמוך אפמ"ג ולהקל בהפ"מ כשהבהמה יותר מי"ב חדש. ואם בימין יש ג' ובשמאל ד' בדרי יש לסמוך על הכר"ה ופר"ת ולחה"פ וכו"פ להתיר בה"מ בשגם שיש כאן עוד צד להקל דבכה"ג בלא"ה רבו המכשירין חליף זה. אמרינן דהעורדא משלמת. ובנוסף דעובדא די"מ אם כי במדינות

אלו

לא נהגו להתיר. אך אחרי כי רבים הם האוסרים לכן נראה דאף אי יש לאסור היכא דליכא ביטול שמחת יו"ט וכדומה [תבו"ש בס"ד מאדמו"ר]. עוד כ' הפמ"ג דלפי מ"ש לקמן סי' נ"ו סעיף י"ד דלמקה אונא שלימה דטריפה לדעת בה"ג כמ"ש הט"ז וש"ך שם מטעם דהוה חסר האונא וכפי הנראה שהרמב"ם ז"ל בפ"ח מה"ש מנה למקה תחת סוג הסירה ולא תחת סוג נקובה א"כ אם היו ג' בימין וד' בשמאל וא' משמאל למקה לכאורה יש להתיר דכיון דלמקה הוה כחסרה הו הו"ל שוה בשוה. אמנם זה טעות. חדא דלהחמיר חוששין לבה"ג ולא להקל. ועוד דלמקה לדידן מטעם חסר וחסר מטעם ניקב דאנן פסלינן לכל פסולי הריאה מטעם ניקב [וע' בפתיחה מהפמ"ג אות א' וע' בהפתיחה הב' מהלב"ש ותמצא שם דעתו בזה] ועוד אחר שכבר היתה סריכה מתחלת ברייתה דהוה חליף איך תחזור לכשרותה ע"י נימוק הלא סריכה אין לה היתר. והוה ודאי טריפה ולא ספק. ואם ג' בימין וב' בשמאל ויתרת מקמא בימין וא' מדרי דאונא למקה לכאורה בזה ג"כ יש לטעות להתיר. לכן כתב דלדינא ג"כ אסור דנימוק הוא נקב:

עוד כ' דאם כי אנן מכשירין יתרת מקמא מ"מ ריעותא מיקרי משום דרוב פוסקים מטריפין ונמצא אי הוה בועא על יתרת הוה תר"ל כמ"ש בסי' ל"ז. אעפי"כ אם בימין יש ד' אונות ואין ניכר איזה הוא היתרת שיש להם לכולם תואר א' וסמוכון לכ"א ובועא עומדת על א' מהאונות האלו מספיקא אין לאסור משום תר"ל דהוה רק חומרת הגאונים [וכ"כ הלבו"ש ובשו"ת מהר"ח כהן ראפאפארט בסי' זה דזה הוא רק מחומרת הגאונים ולא כהתבו"ש שכ' דהוא דאורייתא] ואם יש ג' בועות על ג' אונות ורביעית הסמוכה לאומא אין עליה בועא אפ"ה טריפה ממ"נ. אם הרביעית היא היתרת הרי שינתה הורדא מקומה. ואם בג' הראשונות היתרת הוה תר"ל:

(סק"ו) או אם יש לה שתים כו'. כ' הש"ך אפילו אין עומדין זה אצל זה. מבואר מדבריו אילו דחולק על הט"ז סק"ד דאינו אוסר אלא כששתיהם עומדין סמוכים ממש ואין להם שורש א' כעובי אצבע ובמקום הוורדא [לאפוקי אם עומדת בשמאל] והש"ך פוסל גם בזה:

(סק"ז) או אם חסרה כו' עש"ך מה שהביא מד"מ שכתב בשם האגור שאם היא פחותה מט"ד טריפה וכתב הפמ"ג דכן הלכתא ולא כהכו"פ שכ' באות ו' שהיא כשירה. ואולי ט"ס הוא בכו"פ. וכ"פ השמ"ח בסעיף ל"ו בפשיטות דאם הוורדא פחותה מט"ד דהוא טריפה:

(סק"ח) או שינתה מקומה כו' עש"ך מ"ש בשם רש"ל להקל בזה וכ' הפמ"ג דהתב"ש הסכים להש"י שהשוחטים בזה"ז נוהגין להטריף:

(סק"י) כעובי אצבע כו' עש"ך שכתב דאין חילוק בין דקה לגסה כו' ועובי אצבע כ' הפמ"ג דהיינו רוחב אגודל וכן פי' התב"ש והשמ"ח דגובה השורש הי' אצבע ומשך השורש יהיה על פני כל עמידתו וה"מ אף שאין שלם בתחתיתו כ"א אצבע וגם גובה עד אצבע כשירה:

(ס"ק יא) אע"פ שיש בו סדק כו' פי' בשורש הנשאר [ד"נ ש"ך] וכ' הפמ"ג דר"ל דאף שיש בשורש דעובי

אצבע

רוב פוסלין יתרת בקמא וגם דעת הרב כן [ע' בפס"ר אות כ"ה (וכן כ' הלב"ש באות ז"ך להחמיר בלא ה"מ וכן הוא דעת הצ"צ בפס"ד) וברוב מקומות נוהגין כן, לכן היכא דאיכא עוד ריעותא אסור:

(סק"י) מצטרף כו' עמ"ש עש"ז, והפמ"ג העלה כאן וכ' רנ"ל דב' בימין וג' בשמאל וסדק ביניהן אין להכשיר בלא ה"מ עכ"פ ובפרט שהתב"ש הורה לאיסור, [והלב"ש אות מ"ו כ' להתיר בה"ם, ובפס"ר כתב דלענין הלכה יש להקל בסתמא]:

(ס"ק י"א) נקרא גבשושית כו' עמ"ש הט"ז וכ' הפמ"ג דהכלל בזה יתרת סנבה אם יש לה צורת אונא שהוא משוך וכט"ד טריפה הא פחות מט"ד או שאין לה צורת אונא כשירה, וכ' הכנה"ג בהגהת הטור אות כ"ח דיתרת ע"ג פחות מט"ד ובועא עליה המשלמת לט"ד יש מכשירין ויש מטריפין דהבועא עתידה להתעקר ואפילו יש חוט בשר מקיף, והנה הב"י וכנה"ג הביאו דיש פוסקים ביתרת ע"ג אפילו פחות מט"ד טריפה, ונהי שאנו מכשירין מ"מ הא קי"ל דכל היכא דאיכא פלוגתא הוה תר"ל אי בועא על יתרת פחות מט"ד הוה תר"ל ובלא"ה מבואר לקמן דבועה על גבשושית הוה תר"ל בסי' ל"ז וגם מתחבך הוא [ובלב"ש סעיף י"א ובביאורו שם אות ך' כ' להכריע דבאם שניכר שכאשר תתרפא הבועא לא ישאר כט"ד וגם עתה היא פחותה מפרק אמצעי של אגודל המקיל בה"ם לא הפסיד, וכ"כ בפס"ר דיש לסמוך ע"ז להקל בהפ"ם]:

(ס"ק י"ב) ושוה לשאר הריאה כו' הט"ז כ' דמשמע הא אם קצרה מהגומא טריפה דלא הות אלא יתרת, והגה"ך והפר"ח מכשירין וכ"ה דעת השמ"ח סי' ח"י ותב"ש אות כ"ב דאין ראי' ממה שאינו ממלא את הגומא משום דהריאה גדלה והפיצול עדיין לא גדל כ"כ, ומ"מ כ' דאם החיסרון כשיעור המבואר בסי' ל"ו לא גרע מחיסרון בחוץ וכ' הפמ"ג דאם לפי טעמו של התב"ש היה נראה להכשיר אף ביש חסרון הרבה דהפיצול יתגדל ויתמלא הגומא מ"מ אין להקל בלא ה"מ דאז מקילין אף בחיסרון מבחוץ כמש"ל:

(ס"ק. י"ג) אבל מגומא כו' כ' הש"ך דאם יתרת ע"ג בשומן היורד בין ב' הערוגות אף ששם הוא מקום נמוך מ"מ סובר דע"ג מיקרי וטריפה:

ודע דפיצול בקמא כ' השמ"ח סעיף כ' ואות קס"ו בתב"ש דבאין ה"מ יש להטריף אפילו פחות מט"ד ובה"ם להכשיר כהגהת הר"ץ ושאר בודקים יעו"ש (ואם הוא כט"ד אפילו בה"מ טריפה כ"נ מלשון השמ"ח) וכ' הפמ"ג שמצינו למדים יתרת ע"ג דוקא כט"ד ופחות כשירה ופיצול סנבה אפילו כט"ד כשירה ובתנאי שיהא שוה ממש לבשר הריאה ואם גבוה קצת אפילו פחות מט"ד טריפה ויתרת בקמא רוב הפוסקים פוסלים והיינו כט"ד ופשוט הוא, וכ"כ הוא בנבה וכ' התב"ש יתרת בקמא כעין גבשושית כשירה אף להאוסרים י"מ ופשוט הוא ואנו מכשירין יתרת בקמא:

שיעור ט"ד כ' השמ"ח בתב"ש אות ט' דו"א אורך ורוחב כמו ציפורן אגודל וי"א אורך ורוחב כמו פרק אמצעי של אגודל בינוני, ושתי הסברות בבהר"ו והולכין להחמיר עכ"ל ולפ"ז הא דאמרינן דשיעור אונא ועינוניתא כט"ד,

בעינן

בעינן כפרק אמצעי של גודל ויתרת ע"ג כטיד אף בציפורן גודל טריפה הוה דבשניהם אזלינן לחומרא [וע' בפס"ד מאדמו"ר בסק"ז שכ' שם דורדא אם הוא כציפורן אגודל סגי ול"ד לאונא דבעינן כפרק אמצעי של אגודל דוקא דשא"ה משום דמעיקר תרין חסרה הורדא נמי כשירה, ובס"ק כ"ט כ' דגם באונות של ימין אפשר לצדד בה"מ אם אונא א' אינה באורך ורוחב אלא כצפורן אגודל להקל, משום דאפשר לצרף לזה דעת הש"ע ס"ז דהורדא משלמת]:

(ס"ק י"ד) שאין לה חיתוכי דאוני כו' הט"ז הביא מעשה דריינוס והראה מקום עיון לסי' ל"ט ס"ק כ"ד ושם נאמר דאפילו יש צלקת כמין קמטים תחת הבשר ההוא כשירה, וכתב השמ"ח בסעיף מ"ב ובתב"ש אות נ"ח דלריאה שאין לה היתוכי דאוני כו' נפיחה בעינן כמו בסס"י ל"ט בבשר בלוי, ואף דיעבד מעכב וטריפה בלא נפיחה ואם הקרום השלישי שעל הריאה סרוך למקום אחר ל"ל בה עכ"ל וכ' הפמ"ג דמ"ש דהקרום המכסה הריאה אם נסרך כשר היינו אף שאינו עובר ע"י מיעוך דקרום זה לאו כריאה הוא, ואמנם מה שהטריף בלא נפיחה יש לעיין דאי"ב להט"ז בסי' ל"ט סק"א ריאה דאיגלד כו' הול"ל דטריפה לדידן דא"א בקיאין בבדיקה, וכן בס"ס ל"ט בבשר בלוי לא כתב דלדידן אסור, וגם כאן לא כ' מידי, מכ"ז משמע דבדיקה זו אינה מעכבת, לכן צ"ע לענין דינא:

(ס"ק ט"ו) ואם היא דבוקה לאומא כו' הט"ז העלה דאף אם היא דבוקה לאונא שאצלה מהני סי' זה דלא כהר"ן, וכ' השמ"ח והב"ש אף שיש להכיר ע"י סמפון אם הם ב' אונות אם לאו מ"מ אם הם פרודות ולא נמצא כמפון לכל א' אין לאסור בשביל זה:

(ס"ק ט"ז) דבקטנות לית להו כו' כתב המ"ז דוקא כשכולה חלקה הא אם בצד א' יש להן חיתוכי אונות טריפה ודאי ואם כולה חלקה ובצד א' יש סדקים ובצד ב' אין סדקים אין להטריף בשביל זה דסדק מועיל להכשיר ולא להטריף:

(ס"ק י"ז) שלמטה כן הורדא מיקרי ולא בדרא דאוני כו' עמ"ש הט"ז לתרץ שלא הקשה מהא דס"ד, ומה דבסי' ל"ט פסקינן דה"ה אונא לאומא נקרא כסדרן כרש"י אלמא דאומא נמי אונא מיקרי ואמאי מטריפין כאן י"ל דלאו ודאי אונא מיקרי אלא דמ"מ כסדרן הוה, ועוד דכאן טריפה משום חליף דהאונא למעלה והאונא למטה:

עוד הביא בשם הב"ח ז"ל מעשה שהיה בצד שמאל אונא וכיס כו' והכשיר דלא הוה יתרת ורדא, וסובר הב"ח כש"ך דבל דהוה ורדא אף דעומדת בשמאל נמי הוה יתיר ורדא וטריפה והט"ז השיג עליו ואזיל לשיטתי' דאין יתיר ורדא פוסל כ"א בסמוכין זה לזה ממש ולא ברחוקין וכש"כ בשמאל:

אצבע בגובה וברוחב סדק מ"מ אין סדק מועיל כ"א להכשיר אבל לא להטריף. ומלשון הבל"י באות יו"ד משמע דאם יש לכ"א חריץ עד למטה דטריפה. אבל מסתימות לשון הפוסקי' לא משמע כן:

(ס"ק יג) הולכים אחר היותר גדולה כו' דבשניהם שוין טריפה אם א' הפוכה וכן אם שינתה תוארה הדין כן כ"כ הש"ך. ור"ל דהולכין אחר הגדולה ואם היא בתואר ורד כשירה וכ"ז בשורש א' להם ואם אין להם שורש א' בא' הפוכה טריפה ובשינתה תוארה יתבאר לקמן אות י"ד [יעו"ש בפנים] וכ' בשם התב"ש אות מ"ז אם א' שינתה מקומה אף שהיא קטנה יש להחמיר דדוקא הפוכה ותואר. דלא נזכר בתוס' ורש"י ושאר פוסקים הם אמרו והם אמרו משא"כ שינתה מקומה דטריפות זה מוזכר בתוס' דף מ"ז:

(ס"ק י"ד) ואם לא נמצא לה כיס כו' ע' מ"ש הש"ך וכ' הפמ"ג דמה שסיים דבה"מ יש להתיר נראה דלא קאי כ"א ביתר כיס ולא בחסר כיס דבזה אין להתיר אפילו בה"מ. ואם נמצאו ב' כיסין והוורדא אינה נהנית אלא מא' כ' הבל"י בשם הדמש"א שיש להתיר והתב"ש אות נ"ט כ' דמהגהת רמ"א משמע כן. דכ' ואם יש לה ב' כיסין משמע שנהנית משניהם. אמנם מהר"ן משמע דוקא בשמאל הא בימין אף שאין נהנית טריפה. ובחסר כיס כ' בל"י דדעת הש"ך להתיר בה"מ. אבל הפמ"ג כ' דאין הכרע בדברי הש"ך ואפ"ל דקאי איתיר כיס ולא אחסר. [וכ"מ בלב"ש אות פ' דאיתיר כיס קאי ולא אחסר יעו"ש]:

(ס"ק יז) וכל אלו הדינים כו' כ' השמ"ח סעיף ל"ג יתרת ורדא בדרא דאוני בימין הוה כחסר ורדא ובשמאל בדרי דאונא כשר ושלא בדרא טריפה. וכ' הפמ"ג דיפה כ' לפי שיטתו ושיטת הש"ך דיתרת ורדא גרע מיתרת מקמא. א"כ בימין כוכר כ"מ מקומה הוא והוה חסר ורדא משא"כ בשמאל אין ענינו לחסר ורדא אלא מטעם יתרת ורדא אסורה ולכך בדרא אין פוסל דאורחא הוא. ואונא בין עגולה ובין משוכה כשירה. משא"כ שלא בדרי. וכ"ז להש"ך ותב"ש אבל לא להט"ז:

(ס"ק י"ח) יש לבדוק באונות כו' הש"ך השיג כאן על ר' ליברמאן שוחט מפראג דכ' דוורדא אף אם אין לה תואר ורד כשירה כו' וכתב הפמ"ג דהתימא על ר' ליברמאן איך היה בהעלם דבר מאתו מ"ש הרב אם שינתה תוארה טריפה. ומ"ש הש"ך באות כ"א בדברי הר"ן אין סתירה לכאן. דהתם עכ"פ בשורש יש לה תואר ורד. והשמ"ח כ' בסעיף ל"ו דדוקא נחלקה לב' מצטרפת הא לג' אין מצטרפין דגם לב' קולא גדולה והבו דלא נוסיף עלה:

(ס"ק כ) כי כן נמצא לפעמים בגדיים כו' כ' הפמ"ג מהש"ך משמע דמסכים להר"ן דאין מצטרפין דאי באין כיס הוה רק יתרת ולא ורדא וביש כיס הוה ב' ורדות וטריפה מטעם יתיר ורדא. אמנם התב"ש ושאר אחרונים מכשירין דאף באין כיס מצטרפת. וביש כיס פסק שם להחמיר מטעם דהוה יתיר כיס. וכפי הנראה יתיר כיס בשמאל ודאי אין קפידא וא"כ משמע אף שאין לאותו החלק שהוא בשמאל כט"ד הוה יתיר ורדא וצ"ע: (ס"ק כ"ב) וכל אלו הדברים יש להקל כו' עש"ך בשם רש"ל דאם יש עוד ריעותא בריאה זו טריפה וכן הביאו הט"ז אות ב'. וכתב הפמ"ג בשם לה"פ דאם יש ב' ורדות בשורש א' כעוגי אצבע ונגרעו זל"ז דינו יתבאר לקמן

לקמן סי' ל"ז. ומיהו באם נמצא הצי התיכה בצד שמאל ונכרך לאיזה מקום הו"ל תר"ל כיון די"א דאין התתיכה מצטרפת וגם יש סירכא הוה תר"ל אלא דאם אין התתיכה כט"ד דלא הוה כאן ריעותא מהמת יתרת מקמא כיון דליכא כט"ד לית מאן דפוסל לכן אין להטריף מטעם הר"ל:

(ס"ק כ"ג) וכשנופחין אותה כו' הש"ך הביא בשם מ"כ דיתרת צריך לנפחה והראה מקום לסי' ל"ט אות ה'.
וכ' הפמ"ג דלכאורה נראה בטעם הא דיתרת צריך ניפוח משום דהוה ריעותא דלרבא אסור משו"ה צריך ניפוח. אמנם הלבון משמע דהניפוח הוא רק כדי לראות אם נוטה לקמא או לגבה. ומיהו אם לא נפחוה השמ"ח והתבו"ש בסעיף י"ד ואות ח"י כתבו דאם נאבדה בלא ניפוח כשירה זולת היכא שראינו שיש ריעותא דנוטה לגבה אז טריפה. כתב הכנה"ג בהגהת ב"י אות ס"ח הי' יתר וספק אם היה היתר אחר הנפיחה כט"ד. ות"א לנכחה שהיה מקום אטום ומוגלא. או נאבדה כשירה. וכ' הכמ"ג מה שהתיר בנאבדה השמ"ח בסעיף י"ד אוסר כה"ג אם לא נכתוה דשמא הי' כט"ד. ומ"ש באם היה מקום אטום עם ליחה כו' הנה אף דאטום עם ליחה אינו מזיק מ"מ טריפה מטעם הנ"ל דכיון דא"א לנפוח אית לן למיחש שמא היתה כט"ד. ולא שייך כאן לומר אוקמה אחזקה כיון דיש ריעותא מחיים לפנינו. ומ"מ אם לפי ראות עינים לא הוה כט"ד ולא בדקוה בנפיחה יש לעיין בה"מ ולדינא צ"ע וע' מ"ש גבי אטום:

(ס"ק כ"ד) ואם נוטה לגבה טריפה כו' עמ"ש הש"ך בזה.
והפמ"ג בשם השמ"ח סעיף י"ג כתב דביאר דינים אלו כך. יתרת בדרא ומתעקמת בסוף לגבה אם יש בהעיקום לגבה גבוה כט"ד וטריפה. ואם אין גבוה יותר משאר אונות ט"ד אף שיש בכל העיקום ט"ד ויותר כשירה וכ"ז ביתרת. אבל אונא אף שנתעקמה וגבוה יותר מט"ד ואפילו בשורש גבוה מחברתה יותר מט"ד כשירה כיון דאונא כראוי היא אין לדמותה ליתרת. עוד כ' השמ"ח בסעיף כ"ב אונא שנתפצלה בעובי אצ'. אם יש להם שורש א' כעובי אצבע נחשבת לאחד וא"ל אם בתחתיתה היא שוה לשאר הריאה ולמעלה היא גבוה קצת משאר חברותיה אפילו פחות מט"ד עליונה יתרת וטריפה. עכ"ל. וכתב הפמ"ג מה שהטריף אפילו בפחות מט"ד הטעם הוא דכיון שהעליונה יתרת. ובע"ג קי"ל בפיצול דדוקא שוה ממש לשאר הריאה הא עולה קצת כיון שבכל היתרת הוה כט"ד טריפה. ה"ה כאן כיון שכל היתרת ט"ד אף שאין גבוה יותר מחברתה ט"ד טריפה. ודוקא נתעקמה והולכת למעלה בעינן ט"ד. הא בשורש אפילו פחות מט"ד גבוה אם יתרת היא טריפה. ואעפי"כ לדינא צ"ע. גם יש להסתפק אם נתפצלה בעובי ואין שורש א' כעובי אצבע אם משלים החסר כגון שיש ב' אונות בימין וא' נתפצלה בעובי מי אמרינן דדוקא בדק וכש"כ הפרש גמור בחיתוך הרוחב מועיל אבל אם הפיצול הוא בעוביה אפשר דאינו מועיל והו"ל חסר וטריפה וצ"ע:

(ס"ק כ"ה) ואין לשנות המנהג וכו' הש"ך הראה מקום לס"ק י"ז ור"ל דשם כ' שמ"ש הוא כד"מ במ' שאנו נוהגין להטריף כל יתרת מקמא. גם כ' שם דדוקא יתרת שאין לה תאר ורד כשירה הא יש לה תואר ורד ממש. או מקלת עם כיס אף בשמאל טריפה והטעם הוא לא משום חסר ורד אלא הכי קבלו עלייהו דלא להכשיר יתרת מקמא רק כשאין לה תאר ורד. אמנם הארת מישור כ' דודאי דעת הרב לאסור יתרת מקמא אלא שלא רצה לשנות המנהג והניח על מנהגן. הא במקום שאין מנהג ידוע יש לאסור יתרת. וכן בכמה מקומות אוסרין יתרת מקמא ומש"ה כ' הרב דאין לשנות המנהג דלשון זה אינו שייך לומר אלא בדבר שנהגו מכבר להחמיר שלא לשנותו להקל. משא"כ במה שנהגו להקל לא שייך האזהרה דלא לשנות. ומיהו שכ' ואין לשנות כו' אלא דה"ק. אין לשנות משום שכבר נהגו הא במקום שאין מנהג יש לאסור יעו"ש:

(ס"ק כ"ט) אבל לא שמאלית כו' והטעם כ' הפמ"ג מפני שבשם אין דוחק החזה. וה"ה לענין יתרת מקמא מאן דאוסר בימנית [ע' מ"ז סק"ח] בשל שמאל מכשיר לפי שאין שם דוחק הקנה:

(ס"ק ל"א) אבל אם הם שוה בשוה כו' עש"ך מ"ש בשם רש"ל. ולדינא כ' הפמ"ג דאפילו יותר מה' מכל צד כשירה:

(ס"ק ל"ג) אבל לא להטריף כו' כ' הפמ"ג דאם אונא א' נתפצלה ויש לה שורש א' כעובי אצבע נמי הדין כן דלהחמיר אין מועיל ולהכשיר מועיל וע' שמ"ח בכ"ו. ולפ"ז אף לט"ז סק"י דאוסר במעשה דרב אחאי. היינו בסדק אבל בנתפצלה ויש לה שורש א' כעובי אצבע כשירה אף לט"ז אם ב' בימין וג' בשמאל וא' בימין נתפצלה ויש לה שורש א':

(ס"ק ל"ז) אבל מקמא הפיצול כו' הש"ך כ' דהרב אוסר אפילו למאן דמכשיר יתרת מקמא דשאני פיצול דסופו להתפרק, והנה לפ"ז אם הפיצול ארוך יותר מהגומא או קצר מהגומא דלכאורה נראה דלאו פיצול הוא אלא יתרת וכשרה [דכן מורה לשון הש"ך שכ' שנתפצל מגוף הריאה שיש גומא תחתיו וכשהופכים הריאה כו' אבל בזה שאינו ממלא את הגומא או מצד גודלו או מקוטנו נראה דלאו מגוף הריאה נתפצל] אמנם יש לעיין בזה דהא הוה תר"ל. דלהרמב"ם ז"ל חיסרון מבחוץ טריפה. ויתרת מקמא רבו האוסרים א"כ ממ"נ הוה תר"ל ועם זה י"ל מ"ש הט"ז אות י"ג פיצול מגבה וקצר מבשר הריאה שנראה שאין זה פיצול כ' בנה"כ ומה בכך כיון שנוח בתוכו אין סופו להתפרק וי"ל כיון שקצר הוא מבשר הריאה א"כ מראין הדברים שאין זה פיצול אלא יתרת הוה הר"ל. דגומא הוה חסרון מבחוץ ויתרת הוה ריעותא לרבא וה"ה לדידן אפי' מקמא וכש"כ מגבה ומ"מ לענין פיצול מקמא יש לעיין בו ולומר דוקא אם אין משורש יפה בשורשה הוה פיצול הא כל שמושרש יפה מה בכך דהוה גומא תחתיו אפ"ה אין סופו להתפרק וע' בשמ"ח ותב"ש וצ"ע:

(ס"ק ל"ח) יתרת נגד חרין הורדא כו' עש"ך דמ"ש הרב להתיר דוקא בה"מ הוא רק להאוסרים יתרת מקמא. אבל לדידן כשר בלא ה"מ. וכן הלבוש מה שאוסר כוונתו ג"כ להאוסרים י"מ. יע"ש:

ואין

(ס"ק ל"ט) ואין לסמוך רק בה"מ כו' כמבואר לעיל באות הקודם למאן דאוסר י"מ. אבל לדידן אין נ"מ בכ"ז:

(סק"מ) כחותה מעלה של הדס כו' הש"ך הראה מקום עיין לאות ז' דה"ה ורדא אם היא כחותה מעלה של הדס והיינו לאחר נפיחה. כ' הכנה"ג בהגהת ב"י אות ס"ט אונא כחותה מס"ד ובועא וחוט בשר מקיף י"ל דמנכרך לס"ד יעו"ש ונראה דהיינו שהבועא מעל"ע וחוט בשר מקיף דכשירה דסוף הדרא בריא והוה אונא שלימה כש"ד. וכ' הפמ"ג דיש לסמוך ע"ז כה"ג דהדרא בריא ויש בה שיעור אונא:

(ס"ק מ"ד) ויש מכשירין בהיכר או סדק כ"ש כו' ע' מה שהביא הש"ך בשם רש"ל. וכ' הפמ"ג דלפ"ז יש לעיין אם היה חסר אונא ויש סדק מבחוץ ובועא על הסדק ההוא אי הוה הר"ל. ואף דבועא על הקמט הוה הר"ל התם הטעם הוא משום די"א דחסרון מבחוץ שמיה חסרון משום הכי הוה הר"ל. משא"כ כאן אנו רואין שנסרכה בכסדרן או בתולדה כך הוי. וה"ה אונא ואומא בזה האופן אם נאמר דבעינן כסדרן הן הוה ב' לריעותא די"א דאונא הסרוכה לאומא לא הוה כסדרן. ואפשר בדבוק מראשה לסופה ויש רק היכר סדק כ"ע מודו דלא מיפרקי מהדדי. ויתבאר זה בסי' ל"ו ול"ט:

(ס"ק מ"ז) ויש נוהגין להטריף כו' כ' הפמ"ג דכל הטריפות הפוסלין בריאה של בהמה כגון מראות ובועות וסירכות פוסלין כמו כן בשל עוף זולת שאין לה מנין אונות כמו בבהמה. ומיהו בשל עוף א"צ לבדוק דלא הוי מיעוט המצוי כמו בבהמה. וע' במ"ח וכנה"ג. ומ"מ לצלעות מקום שהריאה נקבעת שם בטבע דבוקה היא והכי רביתייהו. אלא מחוץ אם נסרכה למקום אחר אסור.

כ' בס' בל"י הביאו התב"ש אות נ"ז דסיעא כאופתא יש לבדוק נגד השמש. ופי' התב"ש לראות אם יש שם היכר סדק מחוץ ולא מהני מה שיש היכר בפנים אם לא כמעשה דריינוס. ור"ל בזה שאם נופחים העור העליון כולו חזינן שאין לקרום העליון שייכות עם הריאה. משא"כ כשרואה נגד השמש שיש סדק בפנים ובחוץ שלם אף כשמפרידין בסכין בקרום העליון לא מפקא זיקא. לא מיבעיא לדידן דהא בקיאין בבדיקה דמריחה. אלא אפילו מדינא דגמ' טריפה הוה. דקרום עליון דריאה הוה סיעא כאופתא ומה דלא מפקא זיקא משום דקרום התחתון שלם הוא. וא"כ ודאי הוה סיעא כאופתא:

מעשה דהר"ן הביאו התב"ש סעיף ל"ט וז"ל שהיה בימין ד' אונות עליונה הסמוכה לצואר כדרכה ואצלה אונא קטנה ואח"כ גדולה ואח"כ קטנה סמוך לאומא והורדא היתה בין האונה הד' לאומא ובדקו וראו שהעליונה אין לה סמפון והיא היתרה א"כ הוה חליף שהאמצעית גדולה משלישית. ועוד דע"כ היא היתרת דאל"כ אלא הד' היא היתרת א"כ הוורדא שינתה מקומה כו' עכ"ל מזה אנו למדין הא אם היה סמפון לעליונה והוורדא היתה לאחר השלישית היתה כשירה. וכן אם הד' היתה גדולה כמו הג' וסמפון לעליונה לא היו מטריפין מספק שמא הד' היא היתרת והוה שינתה מקומה [ע' תב"ש אות ל"ט שכ' כעין זה כיון דלא הוזכר בתלמוד אין לאסור מספק יעו"ש] ולפ"ז ה"ה תר"ל. דכבר נתבאר דיתרת הוה ריעותא אף בדרי דאונא. דהיינו דוקא היכא דידעינן איזה הוה היתרת אבל לא מספק ויתבאר בסי' ל"ז. הא דב' ורדות בשורש א' וא' הפוכה דאמרינן דטריפה מספק אף שזה לא הוזכר בתלמוד אם צ"ל בתואר הראוי לה. י"ל כיון שהם בשורש א' מסתמא א' הם והוה ורדא הפוכה. ואם אין להם שורש א' טריפה מטעם יתר ורדא:

משבצות זהב | סימן לו | שפתי דעת

(סק"א) זה שלא כנגד זה הנה יש ב' טעמים למאן דאוסר זה שלא כנגד זה, טעם הא' בשם הג"א דריאה גמדא ופשטא כמו וושט, ולפ"ז כב' רוחות כשירה, וטעם הב' ברי"ו דהרוח יוצא מבין ב' הקרומים ולפ"ז אף מב' רוחות טריפה, והט"ז בחר לו טעם הג"א והקיל והביא סברת היש"ש דכרשב"א קי"ל דכשירה, דהרשב"א בס"ה כתב דהב' עורות דבוקים זב"ז ואין הרוח יוצא מביניהם וריאה דאוושא חזינן דנפרדו הקרומים ויצאה ריאה זו מכלל כל הריאות כך תירצו האחרונים, ואם בצבצה בזה גם הרשב"א והרש"ל מודו דטריפה, ולפ"ז ריאה דאוושא אי מבצבצה הוה ודאי טריפה לא ספק, ובניקבו זה שלא כנגד זה ואין מבצבץ דעת רש"ל וט"ז להכשיר ובנה"ך השיג עליו ואמר דאין להכשיר מאחר דרוב פוסקים אוסרים, וכן המנהג (ע' שפ"ד אות א'):

(סק"ב) אפילו נגלד כו' הט"ז הראה מקום לסי' ל"ג דהוקשה לו משם גבי וושט אם נלקה עור א' אמרינן דטריפה, ותירץ דלקותא גרע טפי ממה שאין

הקרום

(ס"ק א') זה שלא כנגד זה. עש"ך ולדינא כ' הפמ"ג דהלכה כהאוסרין וכ"כ בנה"ך ואפילו מב' רוחות. ומיהו כ' השמ"ח בב' ערוגות ב' נקבים אין לחוש דהסמפון מפסיק ביניהם ולא יצא הרוח בהם מזה לזה. וכ' הפמ"ג וכן הלכה:

(ס"ק ב') אלא שצריכה בדיקה כו' כ' הש"ך כלו' נפיחה אבל ניקב קרום א' א"צ עכ"ל וכ' הפמ"ג די"ל דה"ק כל ריאה צריכה בדיקה וזו צריכה נפיחה. ומ"ש דאם ניקב קרום העליון א"צ יש לעיין דהא בסי' ל"ט אות ה' כ' דכל דאתיליד ריעותא צריך נפיחה והביא שם לשון הרמב"ם יעו"ש א"כ בניקב קרום העליון יש לבדוק ע"י רוק במקום ההוא אלא דאם לא בדק כשירה בדיעבד. ובנגלד מעכב אף דיעבד ורובו ככולו. ובתב"ש אות ו' מחמת קושייתו שם העלה דבנגלד צריך עוד כושרין יעו"ש [וע' במ"ז אות ב']:

(סק"ג) בועא כו' אפילו במים זכים. ובל"י הביא בשם כנה"ג דלא נהיגין הכי. אמנם הכנה"ג הביא

בשם מהרש"ג כן משום דס"ל הר"ל כבר. משא"כ לדידן דאין ה"מ ודאי יש להטריף. מטעם הר"ל אלא אפילו נה"מ אין להכשיר כאן כיון דנגלד כל העור העליון. ומיהו בנגלד כורתא ונמצא בועא במ"ז על מקום הנגלד יש לצדד בה"מ דלא הוי הר"ל. ולכך הניח הרמ"א דין דבועא על נגלד כולו ולא על נגלד כורתא דהוה הר"ל. דכאן אפילו במ"ז טריפה ולא מטעם הר"ל. רק משום דכיון דהגיע ההפסד כ"כ חיישינן שמא קרום מחמת מכה עלה בו כל הבועא ולא עור הריאה הוא. [וע' הב"ש אות י"א ושמ"ח סעיף ד'. ולב"ש אות ס"ז]:

(סק"ד) הוי כקרום כו' משום דהוקשה לי' להש"ך מ"ש כקרום ולא כ' קרום והא בועא לבין עור לבשר גדל ועור של הבועא הוא עור הריאה. וכאן דאיגלד אמרינן דזה הוא עור הבועא ולא עור הריאה והו"ל למיכתב קרום כו' ולא כקרום, לכן כתב כלומר כו' והשמ"ח כתב ע"ז דכל שא"א בבדיקה טריפה. וכתב הפמ"ג דנכון הוא ואף במים זכים ובה"מ ג"כ טריפה דלאו משום הר"ל הוא כדלעיל אבל כ"ז הוא בנגלד כולו ולא במקצתו:

(סק"ה) י"א שאם נפחו כו' הש"ך הביא כאן ג' פירושים לתרץ הג"ה זו במה שהתיר כאן. והיינו או דמיירי שנפחוה כדרכה ואעפי"כ נקרע אבל אם היו נופחין אותה יותר מדאי ומחמת זה היה נקרע אף הרמ"א ז"ל הי' מכשיר [וכפי שכתבו הב"ח והט"ז] או דמיירי בדאיכא יובש ונשבר מכח היובש, או במ"ש בשם אביו הגאון ז"ל דאיירי בצריך נפיחה מחמת ריעותא שנמצא בה ובשנפחוה נשברה הקרום ואזלא לה הריעותא דמ"מ טריפה היא כו' יעו"ש. והתב"ש והכו"פ בתירוץ הג' דחו זה מכל וכל. ואם הלכה הריעותא. והקרע במקום אחר שניהם מתירין. ואם נפחוה רק מעט ונקרע. הכו"פ מתיר והתב"ש אוסר משום דיצאה מכלל רוב בהמות דאין הריאה שלהם נקרע ע"י נפיחה מועטת. והפמ"ג כ' דצ"ע לדינא ויש לאסור כתירוץ הג' אף אם נקרע במקום אחר שלא היה שם ריעותא:

(סק"ו) ונקבה טריפה כו' כ' הפמ"ג דבכ"מ קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום ולאו דווקא גבי ריאה או ושט. כן העלו כולם. ודלא כהרא"ה:

(סק"ז) במים פושרין כו' הש"ך כ' דגם כאן צריך שיהיה בימות הקיץ הכלי מחומם באויר ובימות החורף אינו מחומם כמו גבי מקוה. והתב"ש אות ח' כתב דלקמן דבעינן שיהיו פושרין כל מעל"ע צריך לדקדק בכלי. וכאן דרק בשעת נפיחה בעינן פושרין אין לדקדק בכלי. וכן דחה מ"ש בשם בה"ג דבקיץ בעינן מים קרים יעו"ש:

(סק"ט) שוב אין לה כו' מדברי הש"ך משמע דגם הוא ס"ל דאף לדידן יש תקנה זו לבדיקה בפושרין. וכן באיגלד מבואר בנה"ך דס"ל דמהני בדיקה אף לדידן ודלא כהבל"י [דכ' בשם הש"ך דא"א בקיאין] רק גבי ריאה דאוושא ס"ל דא"א בקיאין [ע' מ"ז סק"ב] וכ' הפמ"ג דלכאורה היה נראה גבי אוושא דמשימין גילא או גדפא או רוקא אמנם השמ"ח כ' דא"א בקיאין. עוד כ' השמ"ח דאם פ"א השמיעה קול ובתר הכי אין משמעת הו אין תקנה דשמא נקרע דבר מה בתוכה יעו"ש:

שהעביר

הקרום הב' כלל, וכ' הפמ"ג דיש להתיר כתירוץ זה, וכאן תירץ עוד משום דאפשר בבדיקה, ואי"כ הבדיקה היא להקל וא"א בקיאין בבדיקה והש"ך אות ט' סובר דבקיאין כיון דלא הוזכר בגמ' בדיקה זו, וריאה דאוושא שהוא מגמ' נראה דבהא גם הוא הסכים דא"א בקיאין, ובענין הבדיקה כ' השב"ת דצריכה פושרין אבל משאר אחרונים לא משמע כן רק דצריכה נפיחה כראוי והעלה בצ"ע, (ובלב"ש אות י"א העלה דמדינא סגי בנפיחה לבד וא"צ פושרין רק דלכתחלה מצוה לשמוע דברי התב"ש ובדיעבד אם נבדק בנפיחה לבד כשר, וכ' דכן משמע בתשו' ג"ש סי' מ"א וכ"ה דעת הצ"צ בפס"ד בביאורו אות ד'):

(סק"ג) ונקרע כו' הט"ז השיג על הב"ח ולדינא העלה דכשירה ומ"מ משמע מדבריו דאם נפחוה מעט ונקרע מודה דטריפה (וע' שפ"ר אות ה' איך הוא לדינא):

(סק"ה) שוב אין לה בדיקה כו' הט"ז הוציא מכאן ראי' למ"ש בסי' ע' דמים קרים סותמין נקבי הפליטה, ולפ"ז בפושרים לא קרים ולא חמים יש לצדד להקל לפי דבריו ובלא"ה יש שם דיעות להקל דלא אמרינן נסתמין נקבי הפליטה, אמנם הדחה א' במים קרים יש לסנוע דמטרשי ליה ולא יפלוט, וטוב לשרות במים שעמדו בבית מעט שהפיגו צינתן ושם יתבאר:

(סק"ו) שהעביר הטבח ידו כו' כ' הפמ"ג בשם השמ"ח אות י"ג דדוקא נטלה הא נתייחד כלב וזאב אצל הריאה לא תלינן ואפילו הקפה לא מהני, וכתב הפמ"ג דזהו לשיטתי' דסובר דזאב אין ודאי ניקב, אבל משיטת שאר פוסקים נראה דיש לצדד גם בזה אם נתייחד כלב וזאב עם הריאה דיש לתלות, גם בהעביר הטבח ידו הקיל התב"ש לצורך גדול, אף שלא ידענו בודאי שהיה ידו במקום הזה יעו"ש וצ"ע לדינא:

(סק"ז) תלינן להקל כו' כתב הט"ז אפילו במקום בועא כמ"ש בסי' ל"ז סעיף ו' ווהו כפירש"י דחולין (דף מ"ו ע"ב) אמר אמימר אין מקיפין בבועא ופירש"י ר"ה אין במקום דלא כמשמשא ידא דטבחא, משמע מפורש הא במקום דממשמש תלינן אף בבועא והוא פשוט, והשמ"ח סעיף י"א כ' אם היה סירכא ועברה ע"י מיעוך ונמצא נקב תחת הסירכא או סמוך לה אין תולין, ונראה מדבריו שם ובתב"ש אות כ"ה דהטעם הוא כיון דסירכא בעי בדיקת נפיחה וכאן א"א לפיכך היא טריפה, ונסתייע שם מדברי הב"ח וז"ל בסי' ל"ז מיהו סירכא שלא כסדרן ומצא נקב במקומה או סמוך לה לא תלינן במשמוש דדוקא בועא שלא היתה בחזקת טריפות, משא"כ סירכא אין להוציאה מחזקת טריפות אלא בידוע שלא היה שם נקב עכ"ל והבין התב"ש דטעמו הוא משום דא"א לבדוק מש"ה מטריף בנמצא סמוך לה נקב, ומש"ה כ' בסי' ל"ט סעיף ל"ט ואות נ"ד דסירכא שלא כסדרן ועברה ע"י מיעוך ולא בדקוה בנפיחה טריפה, והפמ"ג ז"ל דחה ראייתו בזה שנסתייע מדברי הב"ח והעלה דהטעם הוא שם בהב"ח משום דתלינן בסירכא שהיה נקב ומה שעברה ע"י מיעוך אין ראיה כ"כ ושמא לא סתמה הסירכא כל הנקב והא עברה ע"י מיעוך, ומ"ש אלא בידוע שלא היה שם נקב

לא

לאו דוקא, אלא ה"ה נאבדה בלי בדיקה כשירה, וסירכא תלוי' ושאר ריעותא כתב תב"ת שם דתולין נקב בטבח, ותנך רואה עכ"פ אם היה סירכא שלא כסדרן ובא א' ונתק הסירכא בכח בענין שא"א תו לבדוק אם עובר ע"י מיעוך טריפה. וכ' אם כי הוא דבר פשוט ואי"צ לכותבו רק משום דראה רבים שאומרים שאם נקרע באונס כשירה שמא היתה עוברת ע"י משמוש ואוקמי' בהמה אחזקתה, ע"כ כ' דחי' להזהיר כן:

בתב עיר תב"ש באות כ"ב בשם בה"י לדידן דנאבדה הריאה טריפה באין ה"מ היה נטל זאב וכדומה, והתב"ש הולך ע"ז דאפילו לרש"י דס"ל דאין סירכא בלא נקב, וא"כ כי אמרינן סרכות שכיחי היינו נקבים שכיחי, כ"ש הנקבים דשכיחי היינו עם סירכות דנפקי מיניהו, דלא שכיח שיהא נקב בלא סירכא, וכיון דאין כאן סירכא לא היה כאן נקב, וזה לא חיישינן דהזאב נתק הסירכות דהי' מינכר איזה דלדול עכ"ל, והפמ"ג כ' דגם בה"י לא חייש אלא שמא היה שם סירכא ונתקה הזאב, ואם כי אמרינן בא זאב ונטל בני מעיים כו' וכ' הרשב"א ע"ז דריאה נ"ב בכלל בני מעיים, אעפ"כ אין ראיה משם, משום דמיירי שבדקוה מסירכות ולא מנקבים ומש"ה לא חיישינן לזאב, והפר"ח בקו"א הסכים נ"כ להבה"י לכן יש להחמיר:

(סק"ח) או אחר שחיטה כו' הט"ז כ' בשם רש"ל דדוקא אם נמצא התולע בתוך הנקב ושכן הם דברי הב"ח, וכ' הפמ"ג דבפ' א"ט סי' נ"א הכשיר הרש"ל אף אם נמצא תוך הנקב או סמוך לו וכש"כ מקצתו תוך הנקב ומקצתו בחוץ כו' יעו"ש ולפ"ז תמה איך השוה דעתו לדעת הב"ח:

(סק"ט) שבפנים לחבירו כו' הט"ז תירץ כאן מ"ש הרמב"ם אפילו לחבירו, דמשמע וכש"כ לבשר, וזה הוא נגד הפ"ם דשם משמע דוקא לחבירו יעו"ש מה שתירץ, ולענין דינא כ' הפמ"ג דנקטינן כי הא נמי דאם ניקב לעור טריפה דאין בשר שיגין עליו:

ואם נמצא מחט עדיין תחובה בסמפון ובשר א"כ אין מי שיגין עליו, בכה"ג בהגהת הטור כ' אם המחט מקצת בסמפון ומקצת בבשר טריפה, וכ' הפמ"ג דצ"ע דא"כ איך מצינו מחט בריאה כשירה דמיד שעבר בתוך סמפון מעל"ע טריפה ואיך תהזור לכשרותה כשיצא לבשר והא קי"ל טריפה אין לה היתר, והתב"ש אות ל"ה כ' דאם נחסר כהבשר נגד הנקב אף שבצדדין יש בשר טריפה וכתב דאף דמהכת המחט נחסר הבשר לא מחזקינן ריעותא ואמרינן מיד עברה המחט ולא שהתה ובשר הדר בריא (וסיים שם התב"ש וכ' אבל אי חזינן ריעותא שאין בשר על הנקב לכנוס בו לסותמו טריפה עכ"ל) ולפ"ז אמת הוא הדין אם רואין מחט בתוך הבשר ונרקב סביבו, ולא מטעם דהכנה"ג, ומ"מ קשיא דהא ודאי מחט אין סותם ובאותה שעה שהמחט היתה תחובה מקצתה בסמפון ומקצתה בבשר מאן היה סותם, ואין טריפה חוזרת לכשרותה, ולכאורה ראי' מכאן דסתימה דלאח"ז הוה סתימה לולי קרום שסופו לכתור אבל בגמרא אמרו בטריפה שאין לה היתר וצ"ע:

(ס"ק י"א) בשר הריאה בלבד כו' כתב הפמ"ג דאם נשפכה

(סק"י) שהעביר ידו בכח כו' עש"ך דאהעביר ידו בעינן שיהא דוקא בכח. ובמקום דחוק לא בעינן שיהא בכח:

(סק"יא) או שלקחה זאב כו' כ' הש"ך ה"ה כותי אם ידעינן שעשה איזה נקבים תולין בו אף השאר כמו בזאב. וה"ה דלא חיישינן שמא מקודם הי' נקב. וכתב הפמ"ג דלדידן דנאבדה הריאה טריפה באין ה"מ לא מכשירין בכותי אלא כשנבדקה מקודם מסירכות. אבל לא בלא בדקו כלל. ואף להתב"ש אות כ"ג דמתיר בנאבדה משום דאין מדרך הטבח להעביר סירכה עד שלא ישאר שום דלדול. בכותי מודה. אבל הפמ"ג ס"ל דאף בנאבדה אין להתיר והעיקר כבה"י וכהפר"ח בקו"א לסימן כ"ח. [ועי' מ"ז אות ז']:

(ס"ק י"ב) תלינן כולהו בזאב כו' כ' הש"ך ולא בעינן הקפה ואפילו איקפי ולא אידמי כשירה. והפר"ח החמיר לדינא באיקפי ולא אידמי והשמ"ח סעי' י"ב ואות כ"נ היקל כשיש לתלות בשינוי הזמן ומשמוש היד. וכתב הפמ"ג דאין להחמיר:

(ס"ק י"ג) וכל נקב שהוא כתוח כו' כ' הש"ך דכל שיש סימן שנעשה מחיים לא מהני הקפה. וכ' הפמ"ג דאפילו לפי המבואר בש"ך ס"ק י"ט דהיכא דיש עוד צד להיתר יש להקל אפילו בזה"ז היכא דיש סימן בנעשה מחיים אין מקיפין כלל:

(ס"ק י"ד) או אדום כו' עש"ך דהמורה צריך ליזהר ולהבחין אם יש לתלות ולומר אחר שחיטה הוה. כ' הפמ"ג בשם השמ"ח סי"א דאם עור הריאה תלוי ע"נ נקב אין להקל ולומר דודאי לאחר שחיטה משום דמחיים הוה כלה העור לגמרי. דאין זה ראי'. ודלא כמורה א' שהיקל בזה:

(ס"ק ט"ו) וכן אם נמצא כו' כתב הש"ך דמלשון הש"ע משמע דספיקא הוא אבל מהרמב"ם ושאר פוסקים משמע דודאי הוא שא"א להם לפרום מחיים מחמת רחיפת הריאה או כ"ז שלא אפס חום הטבעי אינם יוצאים. וכ' הפמ"ג דהנ"מ בזה הוא באם התולעים מרוחקים מנקב דאי ספיקא הוה ס"ס לאיסורא. שמא הני תולעים מעלמא ושמא קודם שחיטה פירשו. ואלו להאומרים דודאי הוה אף אם הם מרוחקים מנקב מכשירין דתלינן דהנקבים הם ממורנא דנשחטה הותרה אף בספק הסקול. כש"כ כאן דלא נעשה הריעותא מחיים דתולין לקל:

(ס"ק ט"ז) תולעים כו' עש"ך דהעלה לדינא כמהר"ם מלובלין. אך מה שהביא הש"ך ראי' מזאב תמה עליו הפמ"ג דשם אמרינן דכשך וחזר וכשך אבל כאן אין סברא לומר דתולע א' ינקב כ"פ:

(ס"ק י"ז) שנקבוה כו' הש"ך כ' בשם הב"ח דדוקא גבי ריאה אמרינן הכי אבל לא גבי כרס ודקין. וכתב הפמ"ג דלדינא אין לעשות מעשה להתיר אף בקרבן. אף כי הפרישה והתב"ש בסימן מ"ח אות ד' מתירין נפגי שעורו קשה:

(ס"ק י"ח) כשירה כו' הפמ"ג האריך כאן לבאר דברי הש"ך יעוין בפנים. ולדינא העלה דאם נמצאו מורנא והנקבים אדומים אין תולין לאחר שחיטה דודאי מחיים

מהייס פירשו. דהאודס מוכיח וכ"נ בשמ"ח סס"ז ותב"ש אות ל"ג. ובלבוש ס"ה כתב להיפוך וכן תולעים כו' ודוקא אם אין הנקב אדום. וכן יש לעיין בגלעות נגד הנקבים אם יש שם אודם תולין להחמיר כמ"ש רמ"א בהג"ה. עוד כ' שפ"א בהא אליו ריאה ומלאה נקודות שחורות הרבה יאמר הבודק שהם מחמת מורגא שיש תחתיה והראה בחוש כן ואמר הבודק שכשירה היא אך הוא ז"ל פסק דטריפה היא דניקבו מהייס וקרום מחמה מכה היא. או מראה פסולה היא אף דלקמן בסימן ל"ח תולין היינו כשנוטלין המוגלא חוזר למראה המותר כמ"ש התב"ש סי' ל"ח. ואף אם נאמר שם דלא כתב"ש מ"מ י"ל דמראין הדברים שתולע נקב ואח"כ העלה קרום או דלקוי הוא כ"כ וסופו ליפסק ע"כ אין להאמין להבודק ההוא שאמר שכן דרך כל הריאות. וגודע מ"ש הרשב"א בתשו' סי' ל"ח שבקר בימינס:

(ס"ק י"ט) מיהו בזה"ז כו' הש"ך כתב בשם א"ר דאם יש עוד לד להקל מקיפין והפר"ח אות ס"ז והתב"ש אות כ"ה ובל"י בשם כה"ג ודש"ל כתבו שה"א בקיאין וכ"כ הפ"ת בשו"ת אבדה חכמה וקלי הדעת מקילין. ע"כ אין להקל אלא להחמיר שומעין על הקפה. והנך רואה דכולם מחמירין:

(ס"ק כ"ב) ולא נימוחו כשירה כו' וכ' הש"ך ולא הייבינן שמא ניקב הסימפון לחברי' משום דליכא שם בשר להגין ואם איתא דניקבו היו נימוחין. וכתב הפמ"ג ולענין אם יש לסמוך אבדיקה בזה"ז י"א שלא לסמוך. ואמנם מלשון הרמ"א שכתב דבה"מ אף עכורים וסרוחים יש להתיר במעינן דיש לסמוך. וכן כ' התב"ש. ודע מ"ש בש"ע שוב באבר אין זה מה שקורין גליזירע אלא טוח באבר מחופה בבדיל ועופרת ולפ"ז יותר טוב ליקח קערה של בדיל שהיא לבינה וכ"ה במהרי"ו הביאו השמ"ח יעו"ש:

(ס"ק כ"ד) ויש מי שאוסר כו' הש"ך מגדד להקל והתב"ש כתב שאין לזוז מהמנהג. ואם הוא תמונת שאר אותיות מחמיר בתב"ש בדליכא ה"מ. ומ"מ המקיל בה"מ אף בכ"ף כפופה לא הפסיד:

(ס"ק כ"ה) אף הקרום לבד כו' עש"ך וכוונתו דמ"ש סמוך למקום האטום היינו הקרום שע"ג האטום. ומ"ש שמא משם ולמטה הוה אטום ה"ס דהמ"ל דבמקום החתך הי' אטום ועכשיו נחתך וילא הרוח. ואין לומר דסובר דבעינן אטום מעל"ע. אלא אם היה אטום כ"ש טריפה. ואם המקום האטום היה רחב סובר הכנה"ג דיש לחתוך הרבה פעמים ולבדוק בכ"מ האטום ואנן בקיאין בבדיקה זו וכ"כ כל האחרונים:

(ס"ק כ"ו) אם נמלא בו ליחה כו'. וה"ה דם או בשר נרקב תולין האטום בזה [ש"ך] ובמ"ז אות י"ז כתב הפמ"ג אם נמלא בו ליחה כו' משמע דוקא בגוף האטום אבל לא מהני מה שנמלא ליחה בעלם הריאה ודלא ככנה"ג אות ל"ו שכ' דאפילו יהיה המוגלא באמלע הריאה או בכמפון א' למטה חותכין עד שם וכשירה כו'. (ס"ק כ"ז) ואם לאו טריפה כו' [ע' במ"ז אות ע"ו הטעמים דטריפת האטום ומה דיש נ"מ ביניהם לדינא: כתב התב"ש אות נ"ח טירכא מתוך האטום טריפה דא"א בקיאין בבדיקה דשמא הא.

כקיתון ויש חיסרון יותר מרביעית כתב השמ"ח סי"ט דכשירה דריאה ספוגיית וכשנימוחה כמים נתמעטה ול"ד לנתרוקנה ודוקא כולה [וה"ה רובה] הא מקצת לא יעו"ש, גם אם נימוס כמים כו' הא לא"ה צריך בדיקת הססמפונות, ולענין אם בקיאין האידנא בבדיקה זו (ע' בשפ"ד אות כ"ב) וע' תב"ש אות מ"ם שכתב שם שגם לדעת הט"ז סי' ל"ט סק"ו דמהכיר שם בבדיקה מודה הכא דדוקא לענין נקב א"א בקיאין משא"כ צבע לראות שורייקי ליבנא בקיאין יעו"ש וכן משמעות הרבה אחרונים ועמ"ש בריאה שנתרוקנה:

(ס"ק י"ג) אם החסרון ככ"ף פשוטה וכו' הט"ז העלה בה"מ להכשיר אף ככ"ף כפופה וכ"נ דעת הש"ך בס"ק כ"ד (ע' שפ"ד אות זה) ומ"ש הט"ז דאפילו למאן דמטריף ככ"ף כפופה דוקא בשניהם שוים אבל אם צד א' ארוך מחבירו אמרינן כיון דאותו צד התחיל להתרפאות כו' א"ל איך תחזור לכשרותה דו"ל מאן דמטריף בכ"ף כפופה הוא לא מטעמי' דהרמב"ם דהא לדידי' איך שיהיה היא טריפה (ול"ד בכ"ף כפופה) אלא קבלה בידו דבהכי טריפה, ואפשר דטריפה מספק שמא ישלים יותר וכש"ה אם רואין שהתחיל להתרפאות אין בכך כלום ושומעין להקל בזה:

(ס"ק י"ר) יתר מכאן טריפה כו' הט"ז השיג ע"ז והעלה דאף ביותר מרביעית כשירה, והנה"ך חולק עליו וכן השמ"ח סכ"ב הסכים דטריפה והפר"ת הסכים לדעת הט"ז, ובל"י כ' דרוב בנין היינו ב"י וא"מ ורש"ל וב"ח והש"ך בנה"ך מטריפין יעו"ש, ומיהו כ' התב"ש דאם היה הריקן בב' מקומות אין מצטרפין ליתר מרביעית: והא דיותר מרביעית טריפה יש ב' טעמים או דחיישינן לספוגות או משום דסוף הקרום לינקב כמ"ש בנה"ך מיהו אם היה החיסרון רק כדי רביעית אף שנראה החסרון מבחוץ כשירה ומשמע מב"י דאף להרמב"ם דאוסר חסרון מבחוץ משום דסופו לינקב, משא"כ כאן גבי נימוקה אי הי' סופו לינקב היה כבר נקוב כיון שהגיע ההפסד כ"כ, והפמ"ג הקשה ע"ז דהא הרמב"ם חשיב זה תחת סוג חסרה ולא תחת סוג נקובה ע"כ העלה בצ"ע:

(ס"ק ט"ו) שנמצא בה מקום אטום כו' הט"ז הביא שבטור כ' שאירע שנפחוה, ובשם הר"ש הביא פי' אטום שמראיתה מראה ריאה ומשמושה קשה:

כתב הפמ"ג דיש ה' דברים, אטום, וטינרי, וקשה כעץ, ויבשה, וצמקה, ויש לחלק ביניהם, בין אטום לטינרי שזה מראה ריאה ומש"ה הוה ריעותא, וזה מראה מוגלא, ואף שאין בה ליחה כדעת הרמ"א בתשובה הוה טינרי, ויבשה אפשר שעולה בנפיחה והקרום יבש והשרט צפורן ניכר בה, וקשה כעין הוא יותר כאטום בקשיות, ומש"ה לא מהני אפילו אי ספקי זיקא (כמו גבי אטום) וכן גבי צמקה ג"כ אין זה ראיה דלאו אטום הוא, דמחמת שצמקה אינה עולה בנפיחה, וכל שלא צמקה רובה או כולה ל"ל בה, אמנם בנה"ך משמע דספרש הא דהג"א בשם בה"ג במניח במים פושרים משום אטום הוא, אט"ג אפילו כ"ש וכן יבש, וא"צ שיהיה אטום מעל"ע, ע' כנה"ג (וע' שפ"ד אות כ"ה) ומיהו כתב השמ"ח דאפילו אין קשה

במשמושו

במשמושו הוה אטום והביא ראיה דאל״כ למה ליה להטור לומר שאירע מקרה שנפחות והלא אם כשמושה קשה פשיטא שצריך לנפחה :

וכתב הפמ״ג דהא דאטום הוא טריפה יש בזה ב׳ טעמים, א׳ טעם הרשב״א הביאו האחרונים שאין כניף על הלב ואי״כ טריפית אטום לאו משום לתא דריאה אלא משום לב, והר״ם בפ״ח כתי״ש כנה זה תהת סוג נקובה שסופו לינקב, ורש״י כ׳ דהוה לקותא והנ״מ בין הטעמים להרשב״א בועא או תלויה על האטום ובדומה לא היה הר״ל שאין שניהם מעידות על ענין א׳ שזה מעיד על הריאה וזה מעיד על הלב, ומיהו אם אטום נגד הרופן במיצר החזה להרשב״א טריפה ולהרמב״ם דסופו לינקב אם במיצר יש להכשיר ולרש״י דהוה לקותא בין תר״ל ובין לדופן טריפה, ואף לדידן דאוסרין בסי׳ ל״ט כל הסירכות אף במיצר החזה מ״מ הטעם שא״א בקיאים ויש לפעמים לצרד להקל כמו שיתבאר שם ואלו מטעם האטום טריפה בכ״ע, ויש להחמיר ככל הפירושים:

(ס״ק ט״ז) הקרום לבד כו׳ ע׳ בט״ז, אמנם הנה״ך ותב״ש ושאר אחרונים אסרו דעיקר לקרוע רק הקרום, ומ״ש הרשב״א סמוך לכקום אטום, היינו ע״ג אטום, וירצה במ״ש סמוך לכקום אטום הקרום לא הבשר, ואי״כ א״ש כה שהגיה הרב אמחבר כן דגם המחבר ורשב״א והרב סוברין כן דקורעין ע״ג מקום אטום הקרומין ולא הבשר ובודקין:

(ס״ק י״ח) אם קלה כעץ, הט״ז מכשיר זה אמנם האחרונים כתבו כעץ נרקב והתב״ש כ׳ אם היא קלה משאר ריאות לפי אומד הרעת ולכך אין להקל בזה:

(ס״ק י״ט) וכשתולין אותה תהתך כו׳ ע׳ פרישה וכנה״ג המעשה שהביאו אחרונים ריאה שהיתה נופלת תלחי תלחי וצוה המורה לנפות בחוק ונפלה הבשר ונשארה הריאה שלימה כשירה דומה למעשה דס״ם ל״ט ולמעשה דרייגוס, ואם הריאה מושללת אח״כ מכל מום כשירה ע״י נפיחה:

(סק״כ) צמקה כולה כו׳ כ׳ הט״ז גם צמקה אונא שלימה טריפה מחמת חסר אונא, ומ״ש דאין בדיקתה כבדיקת צמקה כולה דהתם בעינן כ״ח שהמים מתמצין סגבו וכ״ד שעות, וכאן א״צ כ״ח לבינה וגם לא מהני שיחזור תוך כ״ד שעות אלא מיד או הו״א בריא כשרה וא״ל טריפה ע׳ תב״ש, עוד כתב השמ״ח סל״ז ואות פ״ד דאם רוב אונא צמקה אף שישאר כט״ד כ״מ רובא ככולה יעו״ש וכ׳ הפמ״ג דכן נ״ל דבכל ההורה רובה ככולה, אף די״ל מדכתב אונא שליטה י״ל דרוב ככל ואין להקל נגד התב״ש.

מעשה היה שצמקה הורדא רובה ומ״מ נשאר כט״ד בשורש שלה קיים והיה הפסד גדול ושעה״ד ורציתי להתיר מטעם ס״ס שמא אין הלכה כבה״ג שהרי בש״ע והרב לא הביאו ואת״ל הלכה כדבריו מ״מ כיון דמטעם חזר קאתינן עלה ובחסר הורדא רוב מקילין כמבואר בסי׳ ל״ה ומחמת המנהג אנו נוהגין להטריף כמ״ש הרב שם, ועוד יש סניף כיון דנשאר כט״ד י״ל דלא כתב״ש, שוב ראיתי שזה טעות דחסר

הא דלא בנבלה מקודם הי׳ מחמת האטום ועוד דהוה תר״ל. וכ׳ הפמ״ג דמ״ש דא״א בקיאין בבדיקה הוא משום דאזיל לשיטתי׳ בסימן ל״ט דסירכא שלא בדק בנגיחה אף שעברה ע״י מיעוך טריפה וע״ז כבר נתבאר במ״ז שיש לצדד ולהקל אמנם מצד תר״ל יש להטריף עוד כתבו האחרונים חוט אדום בתוך האטום אין לו בדיקה וכבר נתבאר [לעיל אות כ״ה] דאטום כ״ש אפילו אינו מעל״ע ואפילו בקולשי׳ שיהי׳ כ״ש הוה אטום וכן הסכים התב״ש אות כ״נ דלא כפר״ח בשם הרא״ב״ד בשם תמים דעים והעלה לבסוף וכ׳ דת״ז להתיר אטום אף בקולשי׳. ובחוט אדום טריפה. ומ״מ בה״מ יש להתיר חוט אדום על ידי בדיקה וכ״כ דעת הפר״ח וע׳ תב״ש אות כ״נ :

(ס״ק כ״ח) קלה כו׳ פי׳ הש״ך כעץ קרוב והתב״ש פי׳ לפי אומד הדעת קשה יותר משאר ריאות :

(ס״ק כ״ט) נמקה כו׳ כ׳ הש״ך דאם נמקה אונא שלימה הוה כחסר ול״ד לנמקה מקצתה דחיסרון מבפנים ל״ה חיסרון. ומ״ש דהך בדיקה כמו לקמן כתב הפמ״ג דל״ד דהתם בעינן מעל״ע הכא אי לאלתר חזרה כשירה וא״ל טריפה כמ״ש בט״ז ומש״ה אנו בקיאין בזו ולא בההיא דלקמן דבעינן כל מעל״ע כושרין ובזה א״א בקיאין :

ודע הא דלעיל [סימן ל״ה אות ה׳] נתבאר דאם היו בימין ג׳ אונות ובשמאל ד׳ וא׳ נמקה טריפה הוא אמת וכ״ב. כדלעיל ועוד דהוה תר״ל אמנם בורדא שנמקה וכמעשה דהובא במ״ז אות ד׳ י״ל אי מטעם חסר היא יש פוסקים מכשירין חסר ורדא ויש כפיקי סוגא שמא בידי שמים ושמא חסר הורדא כשר ושמא אין הלכה כבה״ג ושמא שיור כט״ד כשירה ועכ״ז לא סמך ע״ז. ומיהו הא ודאי אם נמקה אונא שלימה וא״י אם ב״ש או ב״א אין לעשות ס״ס כלל ולהכשיר גם על בדיקתנו אין לסמוך בזה כלל :

(סק״ל) אם הדבר ספק כו׳ הפמ״ג העלה לדינא דכפי הנראה אם נאבדה הריאה וא״א לבדוק בה״מ יש לצדד ולהקל כי הט״ז הקיל ברדף אחריה ארי ושחטה אח״כ אחר יום או יומים יעו״ש ואעפי״כ מסיק לבסוף וצ״ע לדינא :

(ס״ק ל״א) דאם נראה שבא לה בידי שמים כו׳ כתב התבו״ש דמיירי דרדף ארי אחריה ונרתעה דאל״כ אין לך בהמה שלא שמעה קול רעם. וכ׳ הפמ״ג ע״ז דיכה כתב. עוד כתב התבו״ש דבידי שמים הבהמה כשירה והריאה טריפה. ותמה ע״ז הפמ״ג וכתב דלא מצא לא׳ מהפוסקים שאמרו זה. ואי משום שלא יצא הדם ע״י מליחה מנ״ל זה ועוד דהי׳ לו להתיר ע״י צליי׳ ע״כ העלה בצ״ע :

(ס״ק ל״ב) כשירה כו׳ עש״ך שכתב דבריאה אין חילוק בין קופא לבר או לגיו דסמפון רתב הוא ובא למקום צר ומש בע״כ דוחקת ונוקבת אף בקופא. והרא״ש והר״ן כתבו הטעם משום דבשר הריאה רך והביאו התב״ש. וע״ז מתמה הפמ״ג דמכל מקום הסמפון קשה הוא :

(ס״ק ל״ג) יש עליה קורט דם כו׳ בש״ך שחולק על הב״ח. ותמה הפמ״ג עמ״ש הש״ך בהשגתו על הב״ח

שכ׳

שב' ומה נ"מ בנפיחה זו כו' דודאי יש נ"מ גדולה אם אין המחט נקובה לחוץ דחיישינן שמא ניקבה וחזרה ע"י נענוע וא"כ אף שאין ק"ד טריפה דע"כ לא בעינן ק"ד אלא במחט התהובה מעל"ע דאם איתא דמחיים. הוה קורם דם. משום דאיכא מידי למיסרך דהא. בכיה"כ אם ניקבה מב' צדדים ואין המחט לפנינו אפילו אין ק"ד אסור דחיישינן שמא נפלה השיפה משום דליכא מידי למיסרך וגם התב"ש הרגיש בזה ואפ"ה לדינא הסכים עם הש"ך דהני איברים אין טבעם בזה ולכתחילה יש לראות אחר ק"ד בחוץ ואם לא ראה כשירה אף דבכיה"כ יש אוסרין הכא כיון דנפחוה די בכך:

(ס"ק ל"ד) ואין דנין בה דין שלימה כו' ובפמ"ג יש להתיר אם ידעו שיש מחט ונפחוה. הא לא ידעו ונפחוה כל מלתא דלא רמיא עלי' דאינש לאו אדעתי' דומיא דשומן בפסח וכה"ג:

דחסר מטעם סופו לינקב ואף שהרבבים ז"ל מנה צמקה תחת סוג חסירה מ"מ אנן קי"ל כל טריפות הריאה מטעם נקובה כמבואר לעיל, ומ"ש בה"ג דהוה כחסר היינו דסופו לינקב וגרע מחסר הורדא בתולדה, ולבסוף העלה שאינו אומר בזה לא איסור ולא היתר:

סימן לז

שפתי דעת

(סק"א) ורבים מכשירין אפילו בעכורים כו' מה שהש"ך כתב כאן כלומר כו' לפי שיש לטעות ולומר דדוקא מים עכורים כו' אבל לא מוגלא עכור ואם כי באמת מים נריעי טפי ממוגלא דהא מחידושי הרשב"א משמע דמוגלא סרוחה כשירה ומים סרוחים לא מ"מ יש לטעות לכך כ' כלומר כו':

הפמ"ג מגדד להצריך בדיקת במפונות היכא דיש בועא במ"ז והביעא שלפה במקלת הריאה דלפי דעתו אין לחלק בין זה לגימוקה מקלתה. ומ"ש בהג"ה סי' ל"ו ס"ז דמי שהוא בקי יכול לסמוך עלייהו לצורך ה"מ. כתב הפמ"ג דר"ל אף באין עכירי וסריחי. אם כי מלשון הש"ך כאן לא משמע כן לענין הלכה יש להחמיר:

(סק"ב) אם סירכא תלויה כו' עש"ך וכוונתו בזה דל"ת דבמקום, רביתא היכא דהדופן כותם אם כי לדידן אפילו סביך וסריך אינו מועיל אעפ"כ לענין הר"ל בין דיש כאן לד לומר דדופן כותם נצרף כאן זה להקל. קמ"ל דלא מהני. וכש"כ היכא דסריך לדופן דטריפה ולא מהני מיעוך:

(סק"ג) יוצא מבועא כו' הש"ך מגדד כאן להקל ביוצאה ממ"ז וכן מורין דבריו בנה"ך וחולק על הט"ז. ולפ"ז ה"ה בועא על הגבשושית. ולענין דינא ע' במ"ז וע' תב"ש:

(סק"ו) סמוכות כו' עש"ך שהביא ג' טעמים ולדינא כולם אמת ויש להחמיר ככל הפירושים:

(סק"ז) אם שופכות כו' הש"ך מסיק להלכה דאם יש להם ב' כיסים טריפה היכא שאין הפסק ב' חוטי שער בה"מ או רוחב קש באין ה"מ. והראה מקום לאות ל"ג דשם נמי כתב דהא דלא הגיה הרב כאן דאם נתמלאו שניהם הו"ל חדא דטריפה היא כה"ג ואף שאין לכ"א כיס בפ"ע טריפה כה"ג כיון דאנו רואין ששופכין. אם השני' נשארה מליאה הרי ב' הן וניקבו מזה לזה ואין להם בדיקה הא רחוק ב' חוטי שער כשר וכדלעיל:

(סק"ח) למתים כו' עש"ך ומ"ש הרב בתשובה דאפילו אין בו טיפת ליחה כו'. לאו למימרא דכש"כ יש בו ליחה דזה אינו דאי יש טיפת ליחה הוי ב' ביעות וטריפה ויש לבדוק אח"ז. ואם לא בדק אם יש טיפת ליחה טריפה כמ"ש

משבצות זהב

(סק"ב) או סירכא תלויה כו' הט"ז כתב דמכש"כ סירכא דבוקה שיוצאת מן הבועא דטריפה ולא מהני בה מיעוך כו' ואפילו כשיוצאת מן הטינרא לא מהני בה מיעוך כו' עכ"ל, וכתב השמ"ח סעיף ב' דסירכא דבוקה מטינרי אף שאין טינרי ריעותא כ"כ מ"מ מיעוך קולא גדולה ובהצטרף אלי' ריעותא כל דהו אסור יעו"ש, ובתב"ש אות ד' כתב דתלויה מבועא מהני מיעוך לדעת המ"ז והוא ז"ל הקיל בה"מ ע"י מיעוך והפמ"ג כ' דאין לעשות מעשה להקל בתלויה מבועא ע"י מיעוך דבת"ר קי"ל דלא מהני שום מיעוך וכ' דשוב ראה בבל"י אות נ' שכ' בפשיטות דלא מהני מיעוך:

עוד כ' הפמ"ג דסירכא מינה ובה מטינרי כפי הנראה יש להכשיר דטינרי לאו ריעותא גמורה, אלא מיעוך הוא קולא גדולה וזהו בדלא כסירכן הא מינה ובה דלא בעינן מיעוך נראה להקל וע' ט"ז סי' ל"ט ס"ק י"ג גבי סירכא היוצאת מן טינרי כתב דדבוקה למקום אחר אין שום קולא כו' דמשמע דוקא למקום אחר (הא מינה ובה כשר) וסיים דיש לצדד בה"מ וע' סי' ל"ט במ"ז אות י"ג וי"ד:

(סק"ג) וה"ה בועא העומדת כו' כ' המ"ז דמזה לבדו הבודקים להטריף בב"מ שיש ב' לקותית וליד לסירכה תלוי' ויצאה מטינרי דכשר דטינרי אין עלה בשם לקותא כלל, ובסירכא תלויה מבועא שיש בה מים זכים אם כי בהגהת הר"ץ כ' דכשר, הוא ז"ל מחמיר להטריף בזה יעו"ש כל אריכת דבריו, ובבועא יוצאת מן הסירכא דבין אונא לאונא למטה מחצין אם כי אין עליה שם סירכא כלל ולא מיקרי תר"ל אכן אם יש שם חלון אע"פ שגם בזה אנו מכשירין אעפ"כ נקרא ריעותא וה"ל תר"ל וכן בין אונא לאומא למטה מחציין אפילו בלא חלון כיון דיש מטריפין ובסירכא שיש בה דם כ' להחמיר דלא יהני בה מיעוך ומשמוש כפני שהדם הוא מהריאה שניקבה, ע"כ דברי הט"ז. וכ' הפמ"ג מדכתב הט"ז דטינרי אין עליה שם לקותא כלל ולקמן בסי' ל"ט אות י"ג משמע דהוה ריעותא כל דהו (צ"ל אות הקודם לזה) אנו למדין דתר"ל משם א' לא הוה תר"ל כמו ב' בועות ס"ז: עוד כ' בשם הר"מ בסימן ל"ט והביאו הגה"ך באן והשמ"ת בסימן ל"ט שמ"ד ב' בועות בין ב' ההוכים ונסרכו למטה מחצין טריפה אפילו באין חלון וכתב שם השכלה חרשה ה"ה

הוא הדין בועא גדולה שאין מניחה להדבק יפה טריפה:
והנה הפמ"ג ביאר כאן כל תר"ל ואיזו מיקרי ריעותא קצת ואיזו מיקרי ריעותא גדולה והנני לבארם:

הנה דין דתר"ל מקורו ממה דכ' הראב"ד הביאו הב"י וז"ל תלויה מבועא הוה לקותא בתר לקותא ומעידות שיש נקב ואמרינן בנדה דב' ריעותות הוה ודאי טומאה וילפינן איסור מטומאה, והט"ז כ' דנלמד ממ"ש כאן בהג"ה (ע"ל באות זה) ובתב"ש אות ה' כתב או דמעידות שיש נקב כמ"ש הראב"ד או כמ"ש בד"מ דכייל להו עם בועא וטינרי דסופו להתקלקל יע"ש ואלו הם הפרטים שצריכים להתייחס אל הריעותות שיהיו נקראים הר"ל:

התנאי הא' כל מילתא דמצינו פלוגתא בש"ס או בפוסקים אף דלא קי"ל כן ריעותא גמורה מיקרי והרי אתה רואה שהט"ז כתב דלמטה מחציין עם חלון כיון דאיכא פלוגתא הו"ל תר"ל והגה"ך הסכים ע"י, וכל היכא דחזינן דלקותא היא כמו מים זכים דהתוס' אומרים דהוה לקותא ריעותא מיקרי ובהצטרף אליה עוד ריעותא הוה תר"ל וטריפה, וע' שמ"ח כאן ובסעיף ל"ט דשם כ' דהוה ספיקא דאורייתא וכל מה שלא התירו בפירוש אין לנו להקל, והדין עמו:

תנאי הב' תר"ל לא הוי אלא בעומדין זו ע"ג זו ולא כרחוק זמ"ז, ואם הם קרובים עד שאין הפרש קל ביניהם השמ"ח ס"ה ובתב"ש אות ט' אוסר וכתב דמרש"י גבי ב' בועי דסמיכי דפי' דהנקב שבריאה העלה הבועות סביבו למר זה דאפילו סמוכין, ואף שמב"ה סי' ל"ט לא משמע כן, והפמ"ג כ' להחמיר בזה כדברי השמ"ח וצ"ע:

תנאי הג' שיהיו הב' ריעותות כל א' משם אחר כמו בועא וסירכא וכדומה, הא משם אחר לא הוה תר"ל כ"כ השמ"ח בסעיף ה' ו' וראיתו נכונה מט"ז דב' ב' בועות במ"ז כשירה ויפה כתב דהא הט"ז כ' דב' בועות במ"ז כשירה דתרא לקותא היא, משא"כ תלויה מבעא דשם אחר הוא:

תנאי הד' הוא, דתר"ל לא הוי אלא היכא שמעידין עדוה מכוונת או שיש כאן נקב או דסופו להתקלקל הא אין עדותן מכוונת לא. המשל בזה, סירכא תלויה מתיך האטום כו' [כמבואר לעיל] ויש להסתפק היכא דריעותא מעידה על היסרון לשיטת הר"מ שמנה סוג חסירה בפ"ע לא מטעם דסופו לינקב וריעותא המעידה שסופו לינקב או שיש כאן נקב, הוה עדותן מכוונת או לאו אך כבר נתבאר דהלכה דכולהו טריפות דריאה מטעם נקובה הוא א"כ אין נ"מ כ"כ ועתה יבואר התר"ל כמה הם:

א) סירכא תלויה מבועא טריפה (ב"י בשם הראב"ד) וה"ה מינה ובה וכש"כ דבוקה למקום אחר, ומיהו למקום אחר לא מהני מיעוך, ותלויה הקיל התבו"ש בה"ם על ידי מיעוך, ואפשר ה"ה מינה ובה וצ"ע אם יש לסמוך בזה, ולפעמים תלויה גרע מדבוקה למטה מחציה בלא חלון דזו א"צ מיעוך אם היא בין אונא לאונא, ותלויה טריפה כמ"ש בגה"ך ואם מהני מיעוך זה ספק כדלעיל, וביש חלון או בין אונא לאומא למטה מחציין באין חלון טריפה ולא מהני מיעוך, ודבוקה מטינרי לא מהני מיעוך, ותלויה כשירה

כמ"ש השמ"ח סי"ב וה"ה אם יש מ"ז תוך הטינרי דיינינן לה כבועא במ"ז יעו"ש. אלא ה"ק לענין אטום דאפילו אין בו ליחה כלל לא הוה אטום. דאטום אין מראיתו משונה משאר ריאה משא"כ טינרא. וע' תשו' רמ"א באורך:

(סק"ט) קשים כו' הש"ך נידד להקל במליאות רוח דלא נכלל בכלל בועה. וכתב הפמ"ג דלפי"ז סירכא תלוי' מתוך בועא מליאה רוח יש להקל. דלאו לקותא היא ולא שייך טעם הט"ז כלל דבמ"ז כ' התוס' דהוה לקותא משא"כ במלאות רוח:

(ס"ק יו"ד) וה"ה מורסא כו' הש"ך כ' דבקלת ספרים היה כתוב הג"ה זאת אחר וה"מ כו' ומשמע דתרי מורסי דסמיכי טריפה וכ' הפמ"ג דמכל הג' טעמי [שכ' הש"ך בסק"ו גבי תרתי בועא דסמיכי] ליכא למימר כן כאן גבי מורסא. דלהרשב"א והר"ן שכתבו מפני שהם דוחקים זא"ז. כאן כיון דשוה לבשר הריאה אין דוחקין, וגם ליכא למימר שהעלה הנקב בועות אלו דהא חזינן דלא העלה לחוץ. ודרך נקב ומכה להעלות למעלה ולהתקרש עליה. ולפ"ז מורסא ובועא דסמיכי נמי כשירה מה"ט גופא. ואף למאן דאוסר בועא וטינרי הסמוכים דנוקבת הטינרא לבועא משא"כ מורסא ובועא ליכא האי טעמא:

(ס"ק י"א) שקרוס הריאה מכסה כו' ע' כמ"ג שהרחיב לבאר פלוגתת המהר"מ והש"ך בזה וממולא דבר העלה דבין למהר"מ ובין להש"ך כ"ע מודים דלא בעינן מראה ריאה ואפילו מראה מוגלא כשירה וכן פי' התב"ש בקלת דברי הש"ך כן [ע"ש אות כ"א] ודחה שם דברי מאמר קדישין וז"ש דכתבו דמשמע דבעינן מראה ריאה והאמת אתו דהמעיין ביש"ש יראה מבואר להדיא דכל שאין גבוה מבשר הריאה אפילו מראה מוגלא בו כשירה וז"ש הש"ך דהרב דנקט מורסא אורחא דמלתא נקיט וה"ה בועא אם אין גבוה בין יהיה רקבון בשר או לאו. ומכ"ז אתה למד דאם גבוה מבשר הריאה אף שמראה ריאה עליהם לא מהני בסמוכים אף דבכל שאר ריעותא כמו בתר"ל או בועא בשיפולי מהני. כאן לא מהני. משום דהטעם הוא דדוחקות כו' או העלו הנקבים כו' ובזה אין נ"מ אם מראה ריאה להם או לאו וע' יש"ש סימן כ"ז שכ' שם בפירוש דכל שאין בולטות לחוץ אין בכך כלום. ואף שאין לקרום מראה ריאה לאו סמיכי הוה:

(ס"ק י"ב) ואינה גבוה כו' הש"ך השיג כאן על הת"ה ופסק דאם גבוה מקלת לאחר הנפיחה אפילו כחות מט"ד אסור משום סמיכות. ומינה דאם חדא היא אפילו היא כט"ד ועומדת ע"ג הריאה אין אוסרת משום יתרת ע"ג אפילו יש לה חדוד בראשה וכן הוא בפר"ח בקו"א וכן הסכים השמ"ח ותב"ש זולת אם הבועא אינה מוסרשת בריאה רק משהו כמעשה דשער אפרים יש להחמיר ע"ג וע"כ כט"ד בעינן וע' בפר"ח בקו"א:

(ס"ק י"ג) כשני חוטי שער כו' ומהרש"ל פסק כרוחב קש. והתב"ש פסק בהפ"מ כב' חוטי שער וכאן הפ"מ כרוחב קש כל דהו. ויש להקל לשער דרוחב קש כשהיא בראשה דשם אין רחב כ"כ כמו באמצעיתה:

(ס"ק י"ד) מראה ריאה כו' כ' הש"ך הא נראה מוגלא לא

לא וכל שכן מראות הכשירות דלא מהני אלא מראה ריאה דוקא, ומיהו נפטם הרתי לריעותא לא היינו פוסלין כאן דדרך להיות נראה על מוגלא אלא מטעם סמיכי:

(ס"ק ט"ו) ומתוקים כו' עמ"ש הש"ך וכ' הפמ"ג דלא ינע באצבע גם לא ינקוב בסכין כי הברזל מפגים הטעם ולא יהיו מתוקין:

(ס"ק י"ז) דינם כסמיכי כו' עש"ך ומ"ש דלענין חוט בשר מקיף אין שוין פשיטא דהכי הוא ואף בעכורים וכרוחים. דאילו בסמיכי בעינן ב' חוטי שער וכאן בחוט א' סגי ומה שהראה מקום לאות כ"ח הוא דשם כתב דמעל"ע יש לו שורש בתלמוד ומש"ה אוסר שם מ"ז ולא כאן:

(ס"ק י"ח) בועא על חרין כו' אונא עליונה [ש"ך] וכ' הפמ"ג דר"ל בזה דאילו במקום שאין דרך להיות שם חרין וקמט בלא"ה טריפה מטעם תר"ל ואף במ"ז משא"כ הכא הטעם דמתחזיא כב' בועי דסמיכי והקשה הפמ"ג הא הדא ומתחזיא כתרתי כשירה כש"כ כאן. והקושיא זו עצמה אפשר להקשות גם בבועא בשיפולי דמה בכך דנראית כשתים. אך שם יש לייסב קצת. והתב"ש פי' דהטעם הוא דטבע הבועא להגביה העור ומש"ה טריפה:

(ס"ק י"ט) דהוה כב' בועות כו' הש"ך צידד להתיר במ"ז. והביא עוד טעם דמתהפך בגלגות יע"ש ולפי טעם התב"ש [ע"ל באות הקודם] יש לאסור אף במ"ז דטבע הבועא להגביה העור:

(ס"ק כ) בין שני אונות כשירה כו' הש"ך כתב הטעם דבחיי הבהמה האונות פרודות. וכ' הפמ"ג דמסתימת לשון הרמ"א כאן משמע דב' בועות למטה מחלין אין אסור אף זע"ז:

(ס"ק כ"א) בשיפולי כו' הש"ך העלה דעיקר הטעם הוא דמתחזיא כב' ומש"ה מכשיר טינרי בשיפולי. וה"ה דמורסא בשיפולי ג"כ כשירה דכל שבסמוכין כשירה ה"ה בשיפולי:

(ס"ק כ"ג) והוא שיהא בהיקף כו' והש"ך כתב בשם רש"ל דיש להקל אף שאין לו מראה ריאה וכן פסק הט"ז והפר"ח דבשיפולי להקל שומעין:

וכתב הפמ"ג אם לא הספיקו לראות אם חוט בשר מקיף או לאו כ' השמ"ח סעי' כ"ג דאם ראה חוט בשר מקיף אלא שלא נכהו דלכתחילה צריך נפיחה. כשירה וא"ל טריפה. ולצורך גדול יש לסמוך על מהרשד"ם דמתיר אם לא ראה ונאבדה וכ"כ הכנה"ג בהג"ה ב"י אות נ"ג בשם המהרשד"ם דהוה ס"ס שמא בועא בשיפולי כשירה [דיש מקומות דמתירין בועא בשיפולי עב"י] ושמא היה חוט בשר מקיף. ומ"מ כ' הפמ"ג דאם במזיד קרעוה להבועא הוה כמבטל איסור דרבנן דלדידי' אסור כמו שמבואר בסי' צ"ט ולפ"ז בועא בשיפולי שנתערבה אח"כ בבהמות אחרות נראה לכאורה לצדד אף שנודע דספק הא' קודם התערובות מ"מ למעשה חלילה לעשות כן אבל בלא נודע התערובות יש להתיר אף בלא ה"מ ועס"י ק"י בש"ך. ואם נתרוקנה הבועא על ידי משמוש והיה חוט

בשר

כשירה, ומינה ובה כבר צידד להקל בה"מ, וטינרי למטה מחציין בחלון מהני מיעוך כמ"ש הט"ז סי' ל"ט אות י"ג וכמו שפירש התב"ש שם אות ס"ג דבריו יעו"ש, וטעמא הוא דטינרי לאו ריעותא גמורה אלא קצת ריעותא, ומשו"ה דבוקה דרבו האוסרים למעך בהצטרף אליה עוד ריעותא כ"ד אסור משא"כ למטה מחציין דרבו המכשירין אף שיש חלון ולפ"ז אף בין אונא לאומא מטינרי יש לצדד להקל:

ב בועא על גבשושית טריפה (הגהת רמ"א בשם כ"כ)

והנה גבשושית זה הוא המוזכר בסי' ל"ה סעיף ה' היינו שעומדת בגבה ועליה בועא, ויראה לי אף דלא מצינו מי שאוסר גבשושית מגבה מ"מ כיון דזה גופא קולא גדולה לומר דלא מיטרפא אלא בצורת אונא ולא בהר וגבשושית, דלטעם חיכוך אין לחלק וע"כ סוברים דיתיר בגבה אין דרכה ומש"ה מכשירים בגבשושית א"כ בהצטרף אליה עוד ריעותא הוה תר"ל וטריפה, וכתב הפמ"ג דלא הוה תר"ל אלא היכא דהגבשושית הוה כט"ד ובועא עליה הא פחותה מט"ד ובועא עליה לא הוה תר"ל וכשרה, מיהו ביתיר אונה מגבה ובועא ע"ג אף אם היא פחותה מט"ד יש להטריף די"א יתיר ע"ג אפילו פחות כט"ד כמ"ש הב"י יע"ש ונהי דלא קי"ל כן מ"מ הוה תר"ל כיון שיש מי שחולק אמנם בגבשושית כה"ג אין לאסור כדלעיל,

ולענין בועא ע"ג הריאה יותר מט"ד ע' בשפ"ד:

ג בועא העומדת על מקום דמשמעת קול או שהבועא בעצמה משמעת קול הוה תר"ל (הוא ג"כ הגהת רמ"א מד"מ בשם המרדכי) דמשמעת קול הוה ריעותא דודאי ניקב א' מהקרומים ובועא ריעותא דהוה לקותא אפילו במ"ז כמ"ש הט"ז בשם התוספ' וטריפה, ומורסא או טינרא העומדת במקום דמשמעת קול לדעת השב"ת כאן אות ד' שכ' וז"ל מורסא או טינרא אגבשושית כשירה וכ' בשמ"ח אות ז' דבועא אמרו ולא טינרא ומורסא א"כ לדידיה ה"ה במקום דמשמעת קול כן הוא דבועא אמרו ולא טינרי ומורסי, עוד כתב דלמאן דמכשיר סירכא תלויה מבועא מ"ז ה"ה גבשושי' או משמעה קול דחדא היא:

ודע דכל בועא המוזכר כאן דהוה ריעותא כתב הש"ך אות ה' דאם משתנית למראה ריאה כשירה וביאר השמ"ח ס"ד ותב"ש אות ז' דבעינן שיהא קצת בשר ע"ג הבועא ולא מהני מה שמתלבנת לחוד, ואז אפילו גבוה הבועא משאר הריאה הוה גבשושית על גבשושית דלא הוה כ"א משם א' ולאו תר"ל מיקרי ואמנם בסי' ל"ט ס"ז ביאר יפה והעולה מתוך דבריו היא דתליה ממורסא כשירה ודבוקה ממורסא טריפה ותלויה מבועא שיש עליה מראה בשר ממה אף שגבוה עדיין כשירה, ודבוקה מבועא שכיסה הבשר ויש לה מראה ריאה וגבוה עדיין הוה סירכא על גבשושית וטריפה אם לא שוה ממש לשאר הריאה אז כשר כן יש ללמוד מדבריו, וביאר הפמ"ג דבריו, תלויה ממורסא כשר כמו מטינרי דבועא אמרו ולא טינרי וה"ה מורסא וכש"כ הוא דהא ב' טינרי דסמיכי יש מפקפקין כמו שיתבאר לקמן, וב' מורסא כשירה דבועא משמע גבוה כו' וכש"כ למאן דמפרש שנוקבין זא"ז, והה"ה בתלויה דכשירה, ודבוקה שלא כסדרן ממורסא טריפה כמו מטינרי

דבהצטרף

דבהצטרף אליה ריעותא כ"ד לריעותא גדולה של מיעוך ומשמוש דקולא גדולה היא טריפה, אמנם במה שחילק בין תלויה לדבוקה דאם עדיין הבועא גדולה כו' קשה ממ"נ אם גבשושית מיקרי א"כ ה"ה תלויה בכה"ג מגבשושית טריפה ועוד דגבשושית לא הוה ריעותא כ"א ע"ג הריאה אבל מקמא לא הוה ריעותא כלל דלאו יתרת היא, ע"כ כ' דנ"ל דאה"נ דודאי בועא מגבה אפילו גבוה כט"ד לאו בכלל גבשושית הוה דלאו בשר הוא וסוף הליתה והמוגלא להתמעט ויתרפא ולא יהיה כאן גבשושית ומש"ה תלויה כשירה כה"ג, ודבוקה שהיא קולא גדולה למעך בזה החמיר שיהא שוה לבשר הריאה ומראה הריאה ממש שאז אפילו מורסא לא מיקרי, וכ' דלפ"ז נתחדש לו דבר א' הא דבועא על גבשושית מיקרי ריעותא היינו בעומדת ע"ג אבל לא מקמא, דגבשושית מקמא אפילו למאן דאוסר יתרת מקמא מודה בגבשושית דכשירה אפילו היא כט"ד ולא הוה שום ריעותא וכ' דכן משמע מפר"ח ומתב"ש אך כיון דלא מצא חילוק בשום פוסק כ' דלדינא צ"ע:

ד מראה כשירה על גבשושית הוה תר"ל (שמ"ת ס"ד) ונתן טעם לזה דהטור כ' דמראה כשירה הוה לקותא והט"ז בסי' ל"ח אות ב' הביאו, א"כ הוה תר"ל, כמו מ"ז דהט"ז הטריף מכח זה, ותמה שם על הט"ז שהכשיר מראה כשירה על גבשושית יעו"ש, וה"ה על כל מקום ריעותא הוה תר"ל לדבריו של השמ"ח, זולת מראה כשירה על הבועא דאין להטריף דאנו אומרים דמחמת הבועא הוא, והרבה מראות כשירות זא"ז כמו שחור ושחור כשירה ובשחור ובישרא דוקא בה"מ כשירה דמ"מ משם א' הוא יעו"ש בסעיף ה':

ה בועא על הקמט וחיסרון בחוץ הוה תר"ל (שמ"ת ס"ה) והטעם כאן דהרמב"ם פוסל חיסרון בחוץ אף שאינו כב"ף כפופת, אבל מראה כשירה על הקמט מכשיר שם, וכ' שכן משמע מהגהת הר"ן, והנה הרמ"א בהג"ה ס"ק כ' דבועא על חריץ וקמט טריפה מטעם ב' בועי דסמיכי ומ"ז יש להחמיר שם, היינו בחריץ אונא עליונה דדרך להיות שם הריץ והיינו חריץ והיינו קמט, אבל חריץ וקמט במקום אחר שאין דרך להיות שם הוה תר"ל ואף מ"ז יש לפסול לדעת הט"ז:

ו בועא על יתרת בדרי דאונא וכש"כ ביתרת מקמא טריפה (שמ"ת ס"ה בשם בדיקת אחרונים) והטעם הוא דיתרת בדרי רבא פוסל, וכש"כ יתרת מקמא דרוב הפוסקים פוסלין ובחמת המנהג אנו מכשירין כמבואר סי' ל"ה א"כ הוה תר"ל, וכבר נתבאר לעיל סי' ל"ה דדוקא אי ידוע איזה יתרת שנשתנה בתואר הא אין ידוע כגון ד' בימין וכולם שוים שא"א להכיר אין להטריף כ"א כשיש ג' בועות על ג' אונות, וד' הסמוכה לאומה אין עליה בועא דמכל מקום טריפה אי היא היתרת שינתה הוורדא מקומה, וא"ל הא יש תר"ל באותן ג' אונות וע' במעשה דהר"ץ שהביא הפר"ח והשמ"ח ססי' ל"ה:

ז סירכא תלוי' מתוך האטום טריפה [שמ"ח סל"ט סמ"ו] וזה להרמב"ם ז"ל דאטום מטעם נקב, אבל להרשב"א ז"ל אין זה תר"ל שאין עדותן מכוונת כי זה יגיד על נקב וזה יבשר שסוף הלב לינטל, וכתב הפמ"ג דיש להחמיר:

בשר מקיף משום זה יש לאסור כן כ' הכנסת הגדולה:

(ס"ק כ"ו) כשירה כו' עס"ך דהעלה דרמ"א פוסק לאסור מעל"ע ולא מהני בדיקת הסמפון כלל וכתב דכן הוא במהרש"ל פא"ע סימן ל"ו ובמ"ז מתיר מהרש"ל בה"מ ע"י בדיקת הסמפון. ובמוגלא או מים עכורים אפילו בה"מ אוסר. ומרמ"א משמע דאף במ"ז אוסר ולא מהני בדיקה. והפמ"ג הסיב על הס"ך בזה במ"ש דלהרש"ל במ"ז יש להכשיר בה"מ מעל"ע דוקא על ידי בדיקת הסמפון ובמוגלא או במים עכורים אפילו בדיקת הסמפונות לא מהני דבהרש"ל משמע דבמ"ז מכשיר בלא ה"מ ובלא בדיקת כמפונות ובמוגלא מכשיר בה"מ על ידי בדיקת כמפונות ובמים עכורים או סרוחים אוסר אפילו בה"מ והעלה בצריך עיון:

(ס"ק כ"ז) בדקה כו' כתב הפמ"ג דלהלכה כבר נתבאר דאף אם עומדת במקום הסמפון אין בכך. כלום שהוא בסיפולי וסיפול זה היינו תחתית אונא או אומא ע' שמ"ח ותב"ש כאן דכ"ע מודים כאן דסיפול היינו התחית אונא לא בחידוד בין החיתוכים ולא דמי לוורדא דשם בגלד הדק יש הרבה סמפונות וחיישינן שפיר במא נימוחו:

(ס"ק ל"ב) טינרי כו' הס"ך הביא דברי רש"ל להקל בטינרי דאין לו שורש בתלמוד ולפי מ"ש הוא בס"ק כ"ח דיש לו שורש בתלמוד יש לעיין. ואפ"ה נידד כאן להקל משום דמדין נספכה כקיתון יליף לה. וטינרי הא לא דמי לנספכה כקיתון. וכן העלה בנה"ך להכשיר טינרי וכן הסכימו רוב אחרונים. והנה מורסא מעל"ע לס"ך דכ' דיש לו שורש בתלמוד יש לאסור דנספכה כקיתון הוא. וטינרי הוא דהכשיר דלא נספכה כקיתון. הא מורסא אסור. ולס"ז דין זה אין לו שורש בתלמוד לכך יש להקל. ובשמ"ח סכ"ו הכשיר מורסא מעל"ע יעו"ש. וכ' עוד אם בעבר א' יש בליטה לחוץ ובעבר הב' שוה לבשר הריאה פוסל שם ויפה כתב דמנ"א רואין שבועא הוא מאחר כ אם נכסה מצד הב' ואין לו מראה מורק"ם כ"א מראה הריאה לא הוה כ"א מכפנים ולא מעל"ע. ונראה אם בולטת לחוץ לא מהני מה שנכסה ויש לה מראה ריאה דמ"מ גבוה הוא מבשר הריאה ודוקא אם שוה מנ"א ומראה ריאה יש לה יש להכשיר ולא בע"א:

(ס"ק ל"ג) וע"ל סימן מ"ב כו' וכ' הס"ך הא דלעיל גבי תרי בועי דסמיכי לא הראה מקום לסימן מ"ב הנ"ל דשם טריפה אף בנתמלא אח"כ מים באחד מהם ועי"כ נתמלאה גם חברתה כו' דאמרינן דב' היו וניקבו זל"ז. ואף שאין להם כים כלל אסור:

(ס"ק ל"ה) טריפה כו' עס"ך. כ' הפמ"ג מ"ש הס"ך באות כ"ח דבועא גרע טפי שבולטת ואין קרום הריאה מכסה אותה, פירושו שאין לה מראה ריאה משא"כ בסעיף ג' כ' שקרום הריאה מכסה כו' פירושו שאין גבוה מבשר הריאה. וכדמפרש ואזיל ואינה גבוה כו':

ח סירכא מתוך מראה, כשירה [שם סמ"ו] ובתב"ש אות ס"ו הביא הט"ז סי' ל"ח אות ב' והש"ך סימן ל"ז אות י"ז דמראה כשירה בין ב' בועות לא מהני הפרש קש, ל"ק הא הוי תר"ל ואפילו בועא א'. ומראה אצלה טריפה, משום דלגבי בועא לא הוה מראה לקותא אחרת דהמוגלא נרמה לשינוי המראה, עוד כ' שם דוורצל"ן ונתקים בריאה ויש אצלם מראה כשירה אין בידו להקל והניח בספק יעו"ש :

ואלו הן המחודשים שהוסיף הפמ"ג :

ט כיון שנתבאר דיתרת הוה ריעותא אם כן אין חילוק אם בועא על היתרת או שאר ריעותות, הוא הדין סירכא ומראה כשירה וכדומה הוה תר"ל אם הם על היתרת, וה"ת סירכא תלויה על הגבשושית או על מראה כשירה, או מראה על הגבשושית הכל נקרא תר"ל וטריפה :

י ב' ורדות א' בימין וא' בשמאל ויש עלי' סירכא תלויה או בועא שאר ריעותא הוה תר"ל וכש"כ היא מיתרת מקמא דלש"ך בלא"ה ודא בשמאל טרפה א"כ אף מאן דפוסק כט"ז תר"ל מיקרי ופשוט הוא, וגדולה כזו אם יש יתיר כיס בימין ואצלו סירכא דבכים (אין האיסור כחמת נקב וסירכא אוסר מחמת נקב מ"מ תר"ל מיקרי כיון דיש מטריפין ביתיר כיס, ויש לעיין דאפשר לאו משם א' הוא :

יא כל החלופים המוזכרים בסימן ל"ה דמכשירים אם יש על החילוף איזה ריעותא כגון תלוי' או בועא או מראה כשירה יש להטריף, ואף דבט"ז כ' שם יש עוד איזה ריעותא כו' היינו למאן דמטריף וכאן אמרינן מטעם תר"ל, אבל ב' ורדות בשורש א' וא' הפוך לא הוה ריעותא כלל ואף שיש שם בועא וכדומה לא הוה תר"ל :

יב אם הריאה שיעא כאופתא ויש היכר סרק בין אונא לאומא ובועא על הסרק או מראה כשירה או תלויה יש לעיין בי' אי לא הוה תר"ל כי י"א דסרוכין כסדרן, וי"א דהריאה בריאתה כך ובפנים היא סדורה כהלכתה עסי' ל"ה :

יג יתרת ע"ג פחות מט"ר י"א דכ"ע מודים דלאו טריפה ולאו תר"ל הוא :

יד סירכא תלויה או בועא בתוך צימוק במקצת הריאה יש לעיין כיון דהב"ח מטריף ואף דהוא נגד הגמרא מכל מקום לקותא הוי ומיקרי תר"ל :

טו ב' טינרי דסמיכי להדדי וסירכא תלוי' באחד מהם יש לעיין דאיכא מאן דמיטרף וע' פר"ח ופ"ת :

(סק"ד) סמוכות זו לזו כו' הט"ז הביא רק סברת רש"י והרשב"א וכתב דהרמ"א דמכשיר בועא וטינרי הוא כרש"י, והשמיט סברת הרמב"ם בפ"ז מהל' שחיטה הי"א שהדבר קרוב שיש הרבה נקבים ביניהם ואין להם דרך בדיקה ונראה מלשונו דכבר יש נקבים ודלא כמו שפירש דסופו לינקב ע' כנה"ג, והנה הנ"מ בין הני פירושים הוא להרשב"א אם בתחתיהן הם סמוכות והולכות ומתרחבות לרש"י ולרמב"ם טריפה ולרשב"א כשירה, ואם בתחתיהן מרוחקים כרוחב קש ולמעלה סמוכים לרשב"א טריפה ולרש"י והר"מ כשירה, ובועא וטינרי לרש"י והר"מ כשירה דדוקא בועא גמורא דהוה לקותא ולא טינרי ולרשב"א לדעת הט"ז אסורה, ומ"ש הגה"ך דהטינרי עומדת במקומה והבועא אינה מנקבת גמגם הפר"ת אות י"ח דמ"מ הבועא נדחקת בטינרי ומנקב הטינרי לבועא, וזה יורה כמ"ש הט"ז, עוד יש נ"מ במ"ז או במלאות רוח, אם נאמר דלקותא היא כפירש"י והר"ם הנהו לאו לקותא, ולהרשב"א הנהו נמי דוחקות זא"ז כמ"ש הפר"ת אות ט', וא"כ למ"ש הט"ז דרמ"א כרש"י, והרמב"ם, מדמכשיר בועא וטינרי, א"כ במ"ז אמאי לא הקיל כ"א לילך אחר המנהג, וזה אין קושיא דמ"מ מ"ז נמי לקותא היא ולפ"ז במלאות רוח ודאי כשר לט"ז אליבא דרמ"א ואם דהרשב"א סובר דבועא וטינרי הטינרא במקומה עומדת, ומ"ז היינו טעמא דמקיל דעורות חזקים ובריאים הם דלאו לקותא הוא כ"כ ואין סופו לינקב ה"ה מלאות רוח כן הוא ואתי שפיר הכל :

ולענין דינא הנה השמ"ח ס"ז וסי"א האריך בזה ותוכן דבריו הוא כך דאם לא נגעי אהדדי למעלה ולמטה ויש רוחב קש או ב' חוטי שער בהים מותר לכ"ע, ואם קרובים הם למטה או למעלה אסור כפירש"י והרשב"א, ומ"ז בהפ"ם וצורך גדול יש להכשיר ומשוה שם מלאות רוח למ"ז, והפמ"ג לא ניחא לי' בהא וכתב דנראה דיש חילוק ביניהם דאם למטה קרובות ולמעלה מרוחקין בכ"ז לקותא הוה ומלאות רוח לאו לקותא הוא ויש לצדד להקל בזה, וטינרי ובועא לא הקיל אלא בה"ם דווקא וכמ"ש הפר"ח :

והנה לענין מ"ז דעת הט"ז אות ט' דבמקום שאין מנהג יש להחמיר, ובשמ"ח ובתב"ש אות ט"ז הביא בשם הר"ץ שבק"ק קראקא נוהגין להקל. וגבול בניכן העיר שבק"ק פראג נותגין להקל, וע"י העיר דבק"ק לובלין נוהגין להחמיר, ואם בא' מוגלא ובא' מ"ז בשמ"ח ס"ט ובתב"ש אות י"ט כתב בשם הט"ז להתיר במקום דמכשירין מ"ז, והוא ז"ל החמיר דא' מעידה על חברתה שגם היא אינה מ"ז דבלאי"ה א"א בקיאים כ"כ איזה מ"ז אם לא לצורך גדול וה"מ יעו"ש, ובלאי"ה אינו דומה, בשלמא אם תרווייהו מ"ז י"ל דעורות בריאים הם ואין א' מנקבת חברתה וא"ש להר"ן והרשב"א כמ"ש השמ"ח שם משא"כ אם א' עם מוגלא וא' מ"ז להרשב"א ודאי טריפה, אם לא שאין נוגעין למעלה יש להתיר לצורך גדול :

(סק"ה) אחת היא וכשירה כו' הט"ז הביא בשם מהרש"ל בשם מהרי"ל דאם יש לכ"א כים בפ"ע טריפה וכן פסק בש"ך אות ז' ולענין בדיקה השמ"ח סי"ג לכתחלה בעי בדיקה ודיעבד כשירה בלי בדיקה, ואם נקבוה ולא יצא המוגלא משניהם ושפכו מים ונתמלא הב' לקכן במרה מהני וכאן לא מהני ועש"ך אות ל"ג דלא כתב הרב כאן לעיין בסי' מ"ב כמ"ש בס"ה דכאן אדרבה טרפה בפשיטות דלאו חדא אלא שניקבו אח"כ זל"ז וב"כ השמ"ח סי"ג, וכ' הסמ"ג אמנם נ"ל דאם יש רוחב קש, או ב' חוטי שער היכא דיש ה"ם, ונוקבין ושופכין להדדי ואף אם יש להם ב' כיסים אין בכך כלום דחיסרון בפנים לאו כלום וכשירה, ודוקא אם הם קרובות בלי הפרש קש או ב' חוטי

שער

שער (אז אמרינן שהבועות נתקרבו להדדי וקלטו, ביניהן עור הריאה וכיון דשפכי אהדדי ע״כ הכיסים עם העורות שעליהם ניקבו במקום שפוגנות זו אצל זו משא״כ כשהם מרוחקות שיעור הפרש אמרינן שהכיסים לבד ניקבו ולא העורות וע׳ בתב״ש אות כ״ד):

(סק״ו) אבל אם הם צמתים כו׳ פי׳ ואין בהם ליחה כלל כו׳ (ט״ז) והוא בתשובת רמ״א ס״ה, ורמ״א סובר כל שיש טיפת ליחה הוה בועא וכל שאין טיפת ליחה זהו הנקרא טינרא וכשירה, וצריך לבדוק אח״ז ואי לא בדק טריפה וכ״כ השמ״ח סי״ב, ולרש״ל כל שאין טיפת ליחה הוה אטום וכבר נתבאר דהלכה כרמ״א דאטום לא הוה שיש מראה מוגלא, וטיפת ליחה טריפה מטעם סמיכי להדדי:

(סק״ח) והוא שיהיה במה שמפריש כו׳ עט״ז, וכתב הפמ״ג דלכאורה הדין הזה מפורש ברמ״א סיכן ל״ו ס״א, אם נקלף עור עליון מבועא טריפה דעור התחתון מחמת מכה הוא וכן נראה משמ״ח ס״ח, וכתב שם הי״ה ניקב עור העליון דלא גרע מסירכא תלוי׳ על הבועא וכתב הפמ״ג דכאן ודאי טריפה הוה, ואפ״ל דנתכוין למ״ש הבל״י אות א׳ בועא ישינה שנתמסמס ביד טריפה, והיינו שנקלף עור העליון במשמוש היד, עוד כ׳ שם הבל״י יש בועות שנקלפים מעל הריאה והריאה תחתיה שלימה טריפה עכ״ל, וכן מצאתי בכה״ג בהגהת הטור אות ב׳ וכן הלכה וראוי לנהוג:

(סק״ט) ויש לילך בזה אחר המנהג כו׳ וכ׳ הט״ז דבמקום שאין מנהג יש לאסור וכן החמירו רוב הפוסקים וכבר נתבאר, ומ״מ בועות מלאות רוח יש לצדד להקל יותר ממ״ז:

(סק״י) נוהגין לאסור כו׳ כתב הט״ז בשם התוס׳ [דף מ״ז ע״א ד״ה אין] שהטעם דסופו ליפסק, וכ׳ הפמ״ג דיש עוד טעם דמתחזיא כב׳ בועות, ויש עוד טעם בשם מהרי״ט הביא השמ״ח סי״ט דהמוגלא מכבידה שם, ובמ״ז בשיפולא כ׳ השמ״ח ספ״ב מאן דמכשיר בסמיכי ה״ה כאן ואין להקל דסופו ליפסק, אמנם בבועא מלאה רוח יש להקל בשיפולי, וע׳ באשלי רברבי בדף האחרון שם משמע מט״ז שמקיל קצת במלאות רוח בסמיכי ה״ה כאן יש להקל דדוקא מוגלא מכביד בעומדת בשיפולי כמ״ש מהרי״ל לא במלאות רוח, ואם טינרא או מורסא בשיפולי יש להכשיר (הר״ק הביאו השמ״ח סכ״ב) ועש״ך אות כ״א דהזכיר טינרי ולא מורסא ובזה שומעין להקל כיון דלא הוזכר בתלמוד:

(סקט״ו) ויש שם סמפון כו׳ כתב הפמ״ג מלשון הט״ז נראה דהא דמכשירין בועא בשיפולי מעל״ע היינו באין רואין שם סמפון הא יש שם סמפון טריפה וכ״כ הש״ך באות ז״ך בשם סמח״ב, אמנם בתב״ש אות ל״ח העלה דבריאה אף שיש שם סמפון אין לחוש במקום הרק, ובוורדא יש לחוש שיש הרבה מסובכים כמו באמצע הריאה לכן יש להטריף בוורדא ולא בריאה והביא דברי מהרי״ק סל״ה ול״ו:

(סקט״ז) טינרי הניכרת מעל״ע כו׳ עט״ז וכ׳ הפמ״ג דכפי הנראה דהש״ך באות ל״ב הסכים עמו בזה להקל בטינרי מעל״ע וכ״כ בנה״ך, ובשמ״ח אות ט׳ הקיל נ״כ:

(סקי״ז) היכא דלא ממשמש ידא דטבחא כו׳ עט״ז, ולענין הלכה כ׳ הפמ״ג דכל היכא דאיכא למיתלי תלינן ואפילו בועא לא הוה תר״ל כי הנקב אנו אומרים שנעשה אחר השחיטה, גם לא היתה הבהמה בחזקת טריפה מחמת הבועא ואפילו מים עכורים וסרוחים מדלא חילקו הפוסקים וכתבו דתולין להקל משמע בכל גוונא. מה שהביא הט״ז במעשה דר״י בן הרא״ש שהביאו הב״י ושהב״ח חלק עליו דהוה כנאבדה הריאה ובט״ז הקיל מטעם דלא הוה הכחשה, ובסימן ל״ט הקיל אף בהכחשה כיון דנבדקה עכ״פ יעו״ש והפמ״ג כתב דלדעתו אף אם נאמר בסי׳ ל״ט דבסירכא יש להחמיר אבל כאן איך יעלה על הדעת לומר דהוה כנאבדה הריאה הא גדיים וטלאים מכשירין אף בלא הי״מ משום דעיקר בדיקת הריאה הוא משום סירכא ובגדיים אין מצוי, והא כאן נבדקה מסירכות רק לא מבועות אפי׳ היה הכחשה ב׳ אומרים דסמוכים היו וכ׳ אומרים לא דהוזכר בתלמוד יש להקל אפי׳ למאן דמחמיר בסי׳ ל״ט בסירכות וכנ״ל דמשום בועות לא היה עיקר הבדיקה:

סימן לח

משבצות זהב

(סק״א) או שהיא ירוקה כו׳ עט״ז בשם רש״ל ומשמעות דבריו דכל מראות חוץ ממראות פסולות המוזכר בגמרא כמו ברוי״ן או נראי״ה כשרים הם, דמ״ש מקריי״ט שטיי״ן או כעין עין דאין להוסיף על הטריפות, וכ״נ ממ״ש כל האחרונים אלא שראיתי להשמ״ח ס״ד וי״ד שהחמיר בשאר מראות יעו״ש ומאהר שרש״ל בפא״ט סימן ל״ט התירו בפירוש והסכים ע״י הט״ז אין להחמיר בשום מראה גרא״ה או ברוי״ן זולת אותן מראות הפסולות המוזכר בש״ע, ואף מראה וויינקשי״ל ומ״מ צריך עיון רב כי א״א בקיאין כ״כ להכיר בין המראות. כ׳ השמ״ח סי״ב מראה המותר צריכה הריאה נפיחה דהוה ריעותא ואם לא נפחוה כשירה בה״מ יע״ש ונכון הוא ובמראה פסולה ע״י נפיחה פסולה דבנפוחה משערין יעו״ש ונראה דמיירי שנפחוה כדרכה הא יותר מדאי אמרינן

שפתי דעת

(ס״ק א) כרכום כו׳ כ׳ הש״ך בין ככרכום גופי׳ ובין כדברים שנצבעים ממנו. ובתב״ש אות ב׳ כתב דכרכום שלנו אין נוטה לגע״ל רק אדום הוא וכשירה. כרכום היינו חריע יעו״ש שהאריך. אמנם מסתימת האחרונים אין נראה כן וע׳ לבוש. וב״ח כ׳ כרכום הוא זאפרי״ן משמע שלנו והמורה צריך ליזהר שלא יהא נוטה לגע״ל:

(ס״ק ב) כשותא כו׳ עמ״ש הש״ך וכתב הפמ״ג דכללא דמלתא כל הנוטה לגע״ל טריפה. ואודם נוטה קצת לגע״ל ע״כ צריך לעיין המורה שלא יהא דומה לגע״ל וע׳ ת״ח כלל פ״ט:

(סק״ג) כלובן ביצה כו׳ כוונת הש״ך כאן הוא שמ״ש כד״מ כלובן וחלמון הוא לאחר הבישול. ר״ל לובן

לובן דוקא אחר הבישול שאז הוא דומה לאופתא בחזותא הא קודם הבישול לא הוה לובן. ותלמון אף לאחר הבישול קאמר ופשיטא דקודם הבישול הוא יותר גע"ל מלאחר הבישול:

(סק"ה) יש מי שאומר כו' ע' מ"ש הש"ך ולענין דינא כתב הפמ"ג אם לא בדק ליקח המוגלא ולראות אם הלכה המראה פסולה אח"כ הבמ"ח בסס"ו אוסר אבל נ"ע כי לכאורה דעת הרא"ה מורה להתיר אף בלא חלף והלך לו וא"כ עכ"פ יש לצדד בלא בדק. וצ"ע:

(סק"ז) כשירה כו' ע' מה שהש"ך השיג על הר"ן וכתב הפמ"ג להלכה ודאי אף כשעומדין במראיהן כיון דכשירות הן לא איכפת לן בכך:

(סק"ח) וי"א אם יש מכה כו' הש"ך הביא דעת יש"ש להכשיר והפמ"ג כתב דלדינא דוקא בה"מ יש להכשיר:

(סק"ט) טריפה כו' הש"ך הכשיר בחוזר למראה ריאה ואפשר אף למראה המותר והיינו אף באין ה"מ דאלו בה"מ נראה דעתו להכשיר אף באין חוזר למראה הריאה כמש"ל אות ח' וכ' הפמ"ג אם נפלה לאור והוריק הריאה כביעותא אף שיש מוגלא תחתיה יש לאסור אף לדעת הרא"ה דמכשיר מ"מ כאן איכא ריעותא ולפ"ז י"ל מ"ש הרשב"א בתה"א ל"ב ובחידושיו כ"ו דריאה שייך בה נמי ליחמר היינו בגוונא דכתיבן דלא תלינן במוגלא ואיכא נמי ס"ס לאיסור וטריפה יש לעיין בהאי דינא. מראה הזזה ממקומה פעם לכאן ופעם לכאן כתבו האחרונים דכשירה דלאו מראה פסולה היא [בשם הר"ן] ומ"מ יש לבדוק אח"ז מהו אם מוגלא כו':

מ"ש בש"ע יש בה קליפות כמין נתק והיא שלימה כשירה משמע דבעי בדיקה ע"י נפיחה. ובל"י כ' שנ"ל דהיינו ווארצלי"ן וצריך קליפה וכוונתו דקולפין הווארצלען ואח"כ נופחין אם שלימה וכ' דראה מבודק א' שעשה כן וכ"כ השמ"ח ס"ח דצריך לקלוף ולנפחה דהוה כמו מראה ומשמע דאם לא נפח טריפה כמו מראה וע' פר"ח אות י"ד דהביא בשם המהרשד"ם דכשר בלא בדיקה וה"ה אם יש סירכא מנתק לנתק דכשירה ע"ש וכתב הפמ"ג דבמהרשד"ם סי' ל"ח כ' בפירוש על מ"ש הטור והיא שלימה דאין ר"ל דבעי נפיחה אלא שאין אנו רואין בה נקב והביא ראי' מדעריב ותני גילדי אוכמי חזותא והנך א"צ בדיקה ואין דומה לבשר בלוי כו' יעו"ש הרי בפירוש דא"צ בדיקה ומפרש חזותא היינו מראות הכשירות. ומ"ש הבל"י דהן ווארצלי"ן אין נראה דהמהרשד"ם פי' דהן כפני אדם מצורע והן עשוים כקליפות השום ובצלים. ומ"מ לדינא בווארצלין יש לקלוף ולנפחה:

ודע שכל הפוסל בבהמה פוסל בריאה של עוף הן מראות ובועות וסירכות והוא מברייתא דלוי וכן הסכימו כל הפוסקים. זולת זה כתב הפמ"ג דנ"ל דריאה של עוף במקום שמונחת בין הצלעות שם דרכה להיות נסרך ודבוקה בצלעות הא נסרכה במקום אחר פוסל בו סירכא אלא שא"צ לבדוק אחר ריאה של עוף שאין הטריפות מצוי בו וזהו לשון הרמב"ם ז"ל בפי"א מה"ש הי"ב ומעולם לא שמענו

שי

אמרינן דבחייה לא היתה נפוחה כ"כ אם לא כמ"ש הש"ך בסי' ל"ו דמכח ממ"נ טריפה וה"ה כאן ופשוט הוא. אם יש הרבה מראות כשירות כוחלא ואודם וכדומה כשירה כמ"ש המחבר ס"ד אפילו יש הרבה גוונים מאלו המראות, אמנם אם הם סמוכות להדדי כתב השמ"ח סי' ל"ז ס"ה דבאין ה"מ אסור דהוה תר"ל, וכאן בתב"ש אות א' חולק על מהרט"ץ במה שאוסר ב' מראות כשירות, וי"ל דמהרט"ץ מיירי בסמוכות וטור והמחבר מיירי באין סמוכות ומ"מ בה"מ יש לסמוך אמ"ש השמ"ח בסי' ל"ז ס"ה דכשירה. כתב הפמ"ג בשם הכו"פ אות ב' ירוקה ואדומה בחדא ריאה טריפה ממ"נ אם לא נבלע הדם עדיין ירוקה מאי עבידתי' ואם לא נפל הדם עדיין אדומה מאי עבידתי' יעו"ש, אך כפי הנראה יש להכשיר אף ירוקה ואדומה בחדא ריאה די"ל כקומות מקומות יש במקום א' עדיין לא נבלע הדם ובמקום א' לא נפל עדיין, וכ"נ מסתימת הטור והמחבר שכתבו ואם יש הרבה גוונים מאלו המראות כשירה משמע אף ירוקה ואדומה בהדא ריאה. מ"ש הש"ע מראות תריות של דקל הוה רק ספק ע' שמ"ח ס"ג, ומ"מ אנו לא מחשבין זה לס"ס דהוה ספק חיסרון ידיעה שא"א בקיאין, וע' סי' ל"ו ס"ב דנפוחה כעין תריות הוה ספק, אמנם בשאר פירושים שם אהא דחריות של דקל הוה ודאי כן העלו האחרונים ומש"ה דקדק המחבר לכתוב בחריות של דקל הוה ספק לא באינך:

(סק"ב) למראה המותר כו' הט"ז העלה דבעינן מראה ריאה דוקא ואם נשתנית רק למראה המותר לא הכשיר דמראה כשירה נמי לקותא היא והמחבר כ' למראה המותר כו' והוא לשון הרמב"ם בפ"ז מה"ש הת"י, דמראה המותר סגי, והט"ז הביא לשון רש"ל ביש"ש פא"ט סימן ל"ט והביא ראיה מלשון הטור יעו"ש והפמ"ג אם כי דחה ראיותיו של הט"ז מ"מ כתב מי יקל ראש לומר דמראה כשירה לא הוה קלקול כיון דהט"ז קורא אותה קלקול, ובנה"ך השיג על הט"ז והראה מקום לש"ך אות ד' ושם הכשיר אם חזרה למראה המותר וכ"ד הפר"ח אות ח' והשמ"ח ס"ב, ובל"י אות ה' כתב דהעיקר לאסור וכ' דהלבוש כ' להיפוך [לא כמו שהביא הש"ך בסק"ד בשמו] והפמ"ג תמה עליו דהא בלבוש כ' וכל אלו המראות אין אסורים אלא כשנראה המראה בעיניה אחר הנפיחה משמע הא משתנית אף למראה המותר סגי וכפי הנראה מ"ש שם בלבוש ס"ב למראה בשר צ"ל למראה בשר ומ"ש למראה ריאה הוא ל"ד יעו"ש וגדולה מזו כ' השמ"ח דאם משתנית למראה אדומה כשירה ומ"מ דוקא בה"מ הכשיר השמ"ח כשמשתנית למראה המותר:

(סק"ג) במראה הכחול כו' כ' הט"ז והוא מראה לאזו"ר והיינו בין כמראה כחול עצמו ובין במראה הדברים שנצבעים ממנו כ"כ השמ"ח ס"י וכ' שם דאודם אף שנכנס לבשר כשר דלא כרמש"א ומראה מותר א"צ שינוי כלל אחר נפיחה וכיה פשוט ביש"ש פא"ט סי' ל"ט דמראה המותר א"צ שינוי כלל:

(סק"ד) וי"א אם יש מכה ברופן כו' עט"ז, כ' הפמ"ג הא דכתב הט"ז דבה"מ יש להתיר הוא ד"ע אבל דעת

רש"ל

רש"ל בא"ט סי' כ"א נראה דמתיר לגמרי ומ"ש הט"ז דאם חוזרת למראית ריאה כו' יש לעיין בשלמא גבי מראות פסולות איכא טעמא דיש"ש בא"ט סי' ל"ט דרוב פוסלים משא"כ באדומה דרובן מכשירים באדומה אף מחמת דופן א"כ ל"ל מראה ריאה ע"כ העלה דאם נשתנית למראה המותר יש להכשיר אף באין ה"מ [וע' שפ"ד אות ח']:

עוד כתב הפמ"ג בדין כיראה פסולה שלא נכנס כ"א בקרום העליון דעת הפר"ח אות י"ג להכשיר דלאו זיהרא הוא דלימא מיקלי קלי והשמ"ת סי"ד הקיל לצורך גדול בהאדים עור א', ובתב"ש כ' דאם האדים עור העליון והתחתון לא האדים לכאורה לט"ז טריפה דע"כ לקותא היא דאי לא נבלע דמו מדר"נ הא התחתון לא האדים, אפ"ה כשירה וזה נתבאר לעיל [אות א'] דהי"ה ארומה וירוקה כחד ריאה כשירה וכן משמע מדאמר חזותי חזותי משמע הרבה גוונים ולא חילק בין אדומה לירוקה בחדא ריאה:

מ"ש הט"ז מעשה כו' הביא היש"ש בא"ט סי' ל"ט ויש היסרון בדפוס וצ"ל והי' חוט שחור ובדק שמא מחמת מוגלא או דם ונשאר החוט שחור כמו בתחלה והטריף וכן פי' השמ"ח סי"ד ותב"ש אות ך' דהא דמראה פסולה על בועא אין פוסל בריקה בעי ואם כשנטל המוגלא חזר למראה המותר כשר והביא מעשה זו ועוד ראיות, והל"ח בא"ט אות פ"ז פוסל גם כן יעו"ש והכנה"ג בהגהת ב"י אות ך' הסכים לזה דבעינן שיהא העור אח"כ חוזר למראה המותר לאחר שנטל המוגלא ממנו, וכ' עוד השמ"ח באם לא נכנס המראה פסולה רק לעור העליון והתחתון נהפך למראה אחר לכ"ע פסולה, ונכון הוא [וע' שפ"ד אות ה']:

מי שבדק עוף אלא אם נולד לו חשש. הא בנולד לו שוה לבהמה בכל הלכותיו:

סימן לט

משבצות זהב

(סק"א) ונהגו ג"כ לנפות כו' כ' הב"ח בתשובה סי' קכ"ז טבח ששחט פרה ויש לו חלב ממנה ורוצה למכור הבשר לא"י ולהשליך הריאה אי שרי החלב, והשיב דקודם ג"י אין לחוש דא"נ ימצא טריפה קודם ג' ימים שרי, ולחסר ויתיר לא שכיח דבודקין משום סירכות בועות ואגב בודקין חסר ויתיר תדע דהא בה"ת מתיר בגדים וטלאים:

וכתב עוד אם נמצא מכה ישינה בצלעות שנסרכה הריאה החלב אסור והכלים אין לאסור קודם ג"י דטל"פ מדרבנן עכ"ל וכ' הפמ"ג דלמדנו מדבריו דכי אמרינן דקודם ג"י אין לאסור היינו בהוגלד לחוד הא כשרואין מכה ישינה בצלעות דמראין הדברים דמכה ישינה הא מימים ימימה אוסרין עד י"ב חודש ומה שהתיר הכלים לאחר מעל"ע מטעם דהוה סד"ר כבר נתבאר במ"א כיון דספק הוא מה"ת ואח"כ ע"י גלגול הוא דרבנן אין לומר סד"ר להקל כמ"ש מהריב"ל ח"ג סי' ק"ו וע' מ"ש באורך מזה בקונטרס הספיקות, ובבו"פ הסכים להתיר החלב תוך ג"י אם נאבדה הריאה מס"ס, ואין אני רואה ס"ס ומ"מ לדינא אמת הוא כמבואר לעיל:

(סק"ג) אונא הסרוכה כו' הט"ז הביא שיטת רש"י ושיטת התוס' וכבר נתבאר [בד"ה השיטה הג'] שיטת הראב"ד דבשלא כסדרן כרש"י ס"ל דבודאי מחמת נקב באה הסירכא וכסדרן באה בלא נקב יעו"ש ואין חילוק בין אם היא דקה או עבה או ארוכה או סביך וב"ז הכל סירכא מיקרי ואוסר בזה:

(סק"ד) כסדרן כשירה כו' עט"ז שכ' דהטעם הוא לרש"י אע"פ שיש נקב הבירו סותמו כו' ולתוס' משום דבכסדרן אין סופו להתפרק (וע' בפנים בהפתיחה דיש ג' פירושים בדברי רש"י), וכ' הפמ"ג הפ"ת אות יו"ד הביא מעשה דהי' מחט תחובה בין התיתוכים חצי' באונא זו וחצי' בחברתה והי' סירכא מכסה כל הנקב ושאלו אותו בעיר טוטאין מהו לדינא והשיב לאסור דטבע ברזל לאבול ולהפסיד הבשר ועוד שהסירכא צריך לכסות פי הנקב יעו"ש

שהאריך

שפתי דעת

(סק"א) א"צ לבדוק כו' והטעם כתב הש"ך משום דרוב בהמות בחזקת כשירות הן. והיינו חזקה מחמת רובא דהיא חזקה מבוררת ואפילו לא חיתה י"ב חדש. ולא מיקרי אפשר לברורי משום דטורח גדול הוא לבדוק אחר כל ח"י טריפות [וכמ"ש המנ"י כלל נ"ט אות ח' דכל היכא דאיכא טירחא א"צ לברורי אף בחזקה כו' יעו"ש]:

(סק"ב) חוץ מריאה כו' וכ' הש"ך הטעם משום דעלולה לטרוף מפני סירכות ושאר טריפות דשכיחי בה ומיעוט המצוי גזרו בה חז"ל. ואם כי הפמ"ג תמה על לשון הש"ך שכ' ושאר טריפות כו' דמשמע דגם חסר ויתיר וחליף והבעבועות צריך לבדוק דזה נמי הוי מיעוט המצוי. וכ' דלא ידע מנ"ל הא. ובל"ח אות ס"ב בפא"ט כ' דמה שנהגו הבודקים לבדוק אחר חסר וחליף כו' חומרא יתירא הוא דמדינא לא בודקין אלא אחר סירכות ובהשאר סומכין ארובא. מ"מ כיון דמדברי כולם למדין דמדינא הוא דיש לבדוק אחר כל טריפות הריאה [וע' בהפתיחה לכי' ל"ט בפנים איך למד זה] והרשב"א בחידושיו כ' דאם אינו בודק הוא במעלים עין מאיסור לכן ה"ה אבעבועות וחסר ויתיר כו' נמי הכי הוא. ומיהו אחר נקבים לא בדקינן:

(סק"ד) ונהגו לנפחה כו' עש"ך ור"ל בזה דאף להב"ג דמחמיר ואומר דצריך לאפוקי לריאה ולבדקה בנפיחה מנקבים היינו אי איתא קמן. אבל אי נאבדה קודם שבדקה מנקבים ע"י נפיחה לכ"ע כשירה. ואף לבה"ג. ואמנם הרמ"א כתב שאין אנו נוהגין לנפחה. ומיהו אי בעינן להוציא הריאה לחוץ ולבדוק במראית העין. או דדי בבדיקת פנים. בזה כ' השמ"ח בס"ב דמיש"ש ומשארי מקומות מוכח דדי בבדיקת פנים. אמנם כתב שכמה גאונים גזרו איסור שלא לסמוך על בדיקת פנים כי מראה ויובש א"א להכיר היטב בפנים כ"א שוחט ובודק מכמה שנים וירא ה' יוכל לסכיר שמקום המראה הוא

לוגג

זונן וחלק. א״כ ודאי כעת בעוה״ר ראוי שלא לסמוך על בדיקת פנים:

(סק״ו) ונפלה והלך לו כו׳ כתב הש״ך ואם השליך במזיד הוה כמבטל איסור דרבנן. והיינו אף לדידן בה״מ אסור לו ולאחרים מותר בלא שיקח דמים כמבואר בסי׳ נ״ט. ופ״ת הקיל ואומר דלא הוה רק מחמת מנהג.. והמעיין בריב״ש סי׳ תנ״ח יראה שכתב בפירוש דהוה מבטל איסור דרבנן וכן הסכים השמ״ח לאסור. וכ׳ עוד דבאותן מקומות שנהגו לנפוח קבילו עלייהו חומרת בה״ג ואי לא נפח לה הוה כמבטל איסור. וכ׳ הפמ״ג דמ״מ בה״מ יש להקל בזה:

(סק״ט) או בגדיים כו׳ עמ״ש הש״ך ועיין שמ״ח דכ״ז שיונקים ולא אוכלים לא שכיח בהו סירכות ויש להתיר אם נאבדה גם בבהמה גדולה אם נבדקה מסירכות ולא משאר טריפות כתב להתיר אף באין ה״מ דומיא דגדיים וטלאים. ואף דיש לחלק בין גדיים וטלאים לבהמה מ״מ יש להקל כדבריו וצ״ע בזה. וחיות אין סירכות מצויות בהן אמנם בפרישה ובכנה״ג כתבו חוץ מאילה:

(ס״ק י״א) וי״א להכשירה כו׳ כתב הש״ך אף בלא בדיקה כו׳ וע׳ בשמ״ח דבמקום שיש מנהג יש להקל עד אצבע סמוך לשיפול ובמקום שאין מנהג יש לאסור למעלה מחציין:

(ס״ק י״ג) אפילו מפולש כו׳ עש״ך דמכשיר בחלון אף בין אונא לאומא והביא ראיה מסעיף י״ח יעו״ש והפמ״ג דחה ראייתו ומ״מ כ׳ דבה״מ יש להכשיר וכפי שמבואר במ״ז אות ח׳ יעו״ש:

(ס״ק י״ד) כמין קרום כו׳ עש״ך דסובר לדעת רמ״א הוא דאין לחלק בין שהקרום דק או עב. וכתב הפמ״ג דמ״מ בעינן שיהא קרום. הא במקום א׳ עב ובמקום א׳ דק או שיש חלון ודאי לאו קרום הוא. ואם יש בועא בין הקרום הזה יש לעיין בי׳ ונראה לצדד להקל דבקרום כ״ע מכשירין:

(ס״ק ט״ו) מעיקרו כו׳ עש״ך וכתב הפמ״ג דר״ל אף שדק הוא כל שיש חלון לאו קרום מיקרי ולמעלה מחציין אסור. גם למטה מחציין כיש בועא אסור דלאו קרום הוא והוה תר״ל ע׳ סי׳ ל״ז:

(ס״ק ט״ז) עד אמצעיתו כו׳ עש״ך במ״ש דאפילו ביותר מאמצעיתו ואפילו נדבקה כולה אם הוא בלא חלון כו׳ והפמ״ג תמה ע״ז כיון דלפ״ז עיקר רבותא השמיענו הרמ״א דאף למעלה מחציין כשירה וא״כ עיקר חסר מן הספר דהא כ׳ עד אמצעיתו כו׳ ונשאר בצ״ע:

(ס״ק י״ז) אף אם יש כו׳ וכתב הפמ״ג דחיסור לשון יש וכצ״ל סירכא תלויה או מינה וביה כשר דהוה ס״ס ומ״ש הש״ך וכה״ג כו׳ ר״ל מחיתוך לחוד או למעלה מחציין דהוה ס״ס שמא מהליחות מהסירכא ושמא מינה וביה הוה וחולק אהט״ז דאזיל לשיטתי׳ בנה״ך דסירכא מינה וביה כשירה ולא הוה תר״ל דמטש א׳ הוא:

והנה הפמ״ג העתיק כאן לשון הב״י וז״ל ואם סירכא תלויה היא פשיטא דכשירה. ואם לאונא אחרת פשיטא דטריפה ומינה וביה הוה ס״ס שמא מליחות בסירכא

שהאריך ויפה הורה, דבלא״ה אנו מחמירים ככל הפירושים ושמא כתוס׳ ורשב״א [ע׳ בהפתיחה] ואף דהרא״ש והטור סברי כרש״י כמ״ש השמ״ח ס״ו, ובס״ט כתב אם נפחוה ועלתה הסירכא בנפיחתה טריפה והביא בשם דמש״א שצריך לבדוק אח״ז א״כ ודאי דהמעשה של הפ״ת טריפה הוא דהא הסירכא לא סתמה הנקב דמחט בתוכה, ועוד אפילו אם היה המחט רק בחיתוך א׳ ולא היה החוד בחוץ רק שוה לחיתוך והסירכא הי׳ מכסה הנקב ונסרכת לאונא חברתה ג״כ יש לאסור, דטעמא מאי מכשירין, והא טריפה שנטרפה אין לה היתר אלא דאמרינן כתירוץ הרא״ה בבדי״ה דיש נקבים שדרכן להעלות ארוכה היינו בין התיתוכים ודבר זה מסור למי שאמר והי׳ העולם, א״כ לא הוה טריפת מעולם דדרך הוא להעלות אח״כ קרום, וזה דוקא באם הוא מחמת חולי אבל לא אם הוא מחמת מחט דשם כיון שנטרפה אין תקנה כנ״ל וכ״ז הוא בה״מ דאל״ה לדידן אין דנין דין שלימה עסי׳ ל״ו בש״ך אות ל״ב בדין מחט בריאה וא״כ ה״נ כאן יש להטריף:

(סק״י) שא״א בקיאין בבדיקת כו׳ הט״ז העלה דכאן בס״ג ובסי׳ ל״ו באיגלר אסור, והש״ך בנה״ך חולק באיגלר ומכשיר, וכ׳ הפמ״ג דזה שאנו ממעכין בשלא כסדרן ושמין רוק, העיקר הוא המיעוך והרוק הוא להחמיר, ואם לא בדקה ברוק ונאבדה או נקרע דעת השמ״ח סעי׳ ל״ו ותב״ש אות נ״ד דאסור אפילו דיעבד וכבר נתבאר בסי׳ ל״ו [במ״ז אות ז׳] דיש לדון בזה, ובה״מ יש לצדד להקל, אמנם מה שעתה יש מקילים בסירכא שלא כסדרן דאם נקרע ולא נבדקה במיעוך ומשמוש אומרים דאוקי אחזקה דאפשר היתה עוברת, חלילה להזכיר זה, כמ״ש הב״ת בסי׳ ל״ו דשלא כסדרן בחזקת טריפה קיימא כ״ז שלא עברה ע״י מיעוך ומשמוש, דהמיעוך גופא קולא גדולה היא, וכ׳ הפמ״ג דיש לראות הא דכ׳ הט״ז בסי׳ ל״ו אות ג׳ דסירכא מתוך בועא למטה מחציין לא הוה תר״ל, לרש״י אמאי, הא נקב הוה א״כ ריעותא מיקרי, ועוד הא כסדרן י״א דבעי בדיקה, ולדידן דא״א בקיאין הוה עכ״פ ריעותא כיון דאיכא פלוגתא, ולזה י״ל דלא הוה ריעותא אלא כשהפסול ברור ולא מחמת שא״א בקיאין, אך זה הקשה ואולי סובר דהעיקר כתוס׳ ויש לעיין:

(סק״ז) אפילו מפולש כו׳ עט״ז שכתב דבעינן שיהא הסירכא למטה מחציין דוקא הא אם הולכות באלכסון וראשה האחת למעלה מחציין טריפה, וכן אם הבשר סקטיט שהסירכא קצרה טריפה ופשוט, וכ״כ בשמ״ח סי״א ובתב״ש אות ד׳:

אמנם בעיקר הדין יש לעיין מהא דנוהגין לאסור למעלה מחציין כמ״ש רמ״א כאן בסירכא אם היא דוקא בחלון הא בלא פילוש אף למעלה מחציין כשירה ואין חילוק בין קרום שקורין טיל״א לסירכא עבה וכן משמעות יש״ש סי׳ כ״ה דהטעם הוא דלמעלה מחציין טריפה הוא מאחר שבמקום עיקר חיבורן נתפרדו ולמעלה מחיבורן סופן להתפרק משמע הא כל שהם סרוכין מראשן לסופן ש״ר ואדרבה הטור הביא בשם ר״ת דיותר טוב אם כולה סרוכה מאם נפרד במקצת ונהי דאנן לא קי״ל כן מכל מקום

אין

אין לנו להטריף אם דבוקה מעיקרן עד למעלה סמוך לשיפולי, ונהי דאם אף בשיפולי נדבקה אין להתיר ודוקא קרום שקורין טילי״א י״ל להתיר מ״מ עד השיפול אין שום מקום להחמיר, והשמ״ח והתב״ש אות כ״ה הרגיש קצת בזה וכ׳ דאינו יודע אם הבודקים מחמירים בזה למה ומאיזה טעם ורמ״א לא כ׳ מחציין כו׳ ואף הב״ח לא קאמר שיש חילוק בין טילי״א לסירכה אלא למעלה מחציין, אמנם לדינא ח״ו לסתור המנהג שנהגו באלו המדינות לאסור למעלה מחציין אף בלי פילוש זולת קרום שקורין טיל״א, והאריך שם עוד ולבסוף העלה וכתב דבאם סרוכות מעיקרן עד למעלה מחציין משמעות הב״ח לאסור במדינתינו, ומ״מ השמ״ח גופא סי״ד ואות ח״י כ׳ דיש להקל היכא שאין מנהג עד אצבע מהשיפול יע״ש: (סק״ח) או בין אונא לאונא כו׳ ומ״מ לדינא העלה הט״ז לאסור בחלון בין אונא לאומא, והשמ״ח סי״ט הקל בה״מ בין אונא לאונא ומיהו ע״י מיעוך ודאי מהני וזה פשוט:

(סק״ט) אם יש סירכא תלויה כו׳ לשון הב״י בזה ע׳ בשפ״ד אות י״ז והנה הפמ״ג הרחיב לבאר דעת הט״ז דאוסר בסירכא כפולה אם היא דבוקה לשום מקום משום דס״ל דסירכא מינה ובה אסורה וא״כ ליכא אלא חדא ספיקא שבא מהלחיות הסירכא באה, וכן פי׳ התב״ש אות כ״ג דעת הט״ז והפר״ח אות י״ד הסכים לדעת הט״ז ורש״ל להטריף מינה ובה, ולכאורא מדלא מצא הט״ז מקום להכשיר כ״א סירכא כפולה תלויה אתה למד דכל שדבוקה למקום אחר אף בין החיתוכים ולמטה מחציין נמי טריפה וטעמא רבה איכא בזה [ר״ל במה דאוסר מינה ובה] דבשלמא דבוקה מחיתוך לחיתוך יש ב׳ הגנות והקרום הולך וחזק משא״כ מינה ובה גרע לענין זה ואפי׳ תלוי׳ מבין החיתוכים גרע מדבוקה לענין בועא, [עס״י ל״ו] אלא דלפ״ז הוה קשיא לי׳ להפמ״ג [ע׳ בפנים מה שהקשה] ומצד זה העלה דהא דכתב הט״ז דאם אותה סירכא נדבקת למקום אחר כו׳ הוא לאו דווקא להוציא שאינה דבוקה כלל אלא ר״ל שאינה דבוקה לגב אומא או אונה או למעלה מחציין דבזה איכא תרי ספיקי לאיסורא [ע״ש בפנים] אבל אם היא כפולה לסירכא עצמה או למטה מחציין אף להט״ז כשירה ומ״ש דלא מהני מיעוך ומשמוש בזה כדין תר״ל הפמ״ג ביאר טעמא וגימוקו בזה יעו״ש, אמנם התב״ש בסעיף ט״ו התיר ע״י מיעוך אם הסירכא העיקרית אזלא ע״י מיעוך אבל לא באם שהכפולה לבד עברה והש״ך אות י״ו ס״ל דאף אם דבוקה לגב או למעלה מחציין גם כן מותר משום דהוא אזיל לשיטתי׳ בס״ק כ״ו שהתיר מינה ובה ונמצינו למדין דאם כפולה לסירכא עצמה או בחיתוך למטה מחציין אף הט״ז יודה דכשירה, כי פליגי בדבוקה למעלה מחציין או לנקב לט״ז טריפה ולא מהני מיעוך ולש״ך כשירה בלא מיעוך, והשמ״ח הוא המכריע ע״י מיעוך להתיר בין נסרכה הכפולה ראש השני למעלה מחציין או מגב האונא דלא הוה ס״ס יעו״ש, וסיום הפמ״ג דהמקיל ע״י מיעוך לא הפסיד: (סקי״א) לכ״ם שתסרך כו׳ עמ״ש הט״ז, כ׳ הפמ״ג בשם האחרונים ב׳ ורדות שנסרכו סול״ז טרפה ולא מהני מעוך [שמ״ח אות כ״א ובל״י אות כ״ג] והטעם דהלב שוכב

עליהן

הסירכא שמא מינה ובה הוה וכשירה ואם ראשה הב׳ נסרך לדופן שכנגד האומא להרא״ם פשיטא דכשירה ולדופן נגד האונא אם קרובה ראש האחד לאונא כשירה ואם קרובא לאומא טריפה עכ״ל. ופי׳ הפרי מגדים דבריו דהכי קאמר אם אונא אחרת פשיטא דטריפה מספק שמא מאומא או מאונא והוה שלא כסדרן. ואמנם האי ספיקא ודאי הוה דב׳ לאיסורא יש שמא מאונא או מאומא. ואף דמשם א׳ הוא מ״מ יותר נוטה לאיסור מלהתיר לומר שמא מליחות הסירכא. ואח״כ כתב אם ראש הב׳ נסרך לדופן האונא ר״ל שיש סירכא מאונא לאומא בין החיתוכים ומשם יוצא סירכא כפולה ונסרכה לגב האונא ומגב לדופן דהשתא איכא תרי ספיקי להקל שמא עיקרה מגב האונא ודופן סותמתה ושמא מליחות הסירכא איקרי. והכלל דאנו מחויבים רק למצוא ראש א׳ ממקום הכשר וספק שמא עיקרה בחיתוך האונא והוה ס״ס להתיר. משא״כ אם ראש הב׳ לדופן נגד האומא יש ס״ס לאיסורא שמא מאומא ושמא מאונא ואסורא ודאי. ומ״ם שאם נוטה לאומא יותר טריפה מתמה הפמ״ג ע״ז אמאי. דהא ליכא לספוקי שמא ראש הא׳ מחיתוך האונא כיון דקרובה לאומא והוה ס״ס שמא הפסטת ליחה ושמא עיקרה מגב אונא. וי״ל דיותר מסתבר אי מן הפסטת ליחה לומר דעיקרה מאומא כיון דקרובה לאומא יותר וצ״ע. גם מדין הראשון ג״כ מתמה מינה ובה נחזי אי ראש הא׳ קרובה לאומא וראש הב׳ לאונא מגבה טריפה דליכא כ״א ספק שמא מליחות סירכא ושמא מאומא כיון דקרובה לגבה. גם סירכא בין החיתוכים יוצאת מתוך הבועא דכשר למטה מחציין וסירכא תלויה יוצאה מאותה סירכא אם קרובה לבועא הו״ל תלויה מבועא וטריפה ואם קרובה לאונא אחרת כשירה וצ״ע כ״ז גם דברי הב״י צ״ע:

(ס״ק י״ח) לכל מקום כו׳ דכולהו לגבי דידה הוי שלי״כ כ״כ הש״ך ומיהו מיעוך מהני אף בורדא ועמ״ש לקמן. וב׳ ורדות בשורש אחד ונכרכו זל״ז התב״ש בשם הר״ן וכנה״ג כתבו דלא מהני מיעוך ומבואר זה במ״ז. וה״ה יתרת אונא אצל הורדא ונסרך עמו טריפה. ועוד מטעם תר״ל:

(ס״ק י״ט) לכל יתרת כו׳ כתב הש״ך אבל בדרי כסדרן כשירה. ואין להקשות הא הוה תר״ל כמ״ש בסי׳ ל״ז דיתרת ריעותא הוה דאיכא בי׳ פלוגתא דלרבא טריפה הוה וכ״כ השמ״ח בשם הר״ן וי״ל דכסדרן למטה מחציין בלי פילוש סירכא לאו ריעותא הוא ולפ״ז למעלה מחציין או חלון הוה תר״ל ומ״מ קשה יתרת מקמא מה אריא דשלא כסדרן. תלויה נמי. ואפשר רבותא קאמר וה״ה ב׳ יתרת מקמא ונסרכו זא״ז בכסדרן כשירה הא תלויה גרע וטריפה מטעם תר״ל:

(סק״כ) מיהו אם הורדא כו׳ עש״ך שכ׳ דהכי רביתייהו. ויש לפרש כאן אורחא היא שבא בלא נקב. ולפ״ז אם נמצא נקב לאחר שהסירו הסירכא טריפה. כיש הורדא שנסרך לשומן או לשאר דברים שאין נקב פוסל בהם כשירה שמ״ח סע״א בשם דמש״א. ולפ״ז גם נקב אין פוסל בכים הורדא אף שיש בפועל. דא״ל דשם סירכא

רגילה

רגילה להיות בלא נקב דהא פוסל שם סירכא בשאר איבריס ולאו דוקא בריאה ואפ"ה הביא דין דדמש"א ש"מ אין נקב פוסל בכיס :

(ס"ק כ"ב) דבוקות כו' הש"ך הביא מקלת בודקים דכל שאין חלון היינו פילוש באמלע כו' דאז טריפה. ואם דבוקה רק במקלת מכשירין. והלכה למעשה כתב השמ"ח ככ"ה דאם יש חלון שיוכל להניח אלבע קטנה שם ולא אגודל המוזכר בכ"מ [דממרדכי משמע דלגרגרת או לשומן הלב דין א' להם ובשומן הזכיר המרדכי אלבע קטנה יע"ש] ואם פרודות בשופן כשיעור אלבע המקיל לא הפסיד. ואם בעינן שכל הרוחב יהא דבוק לגרגרת או כיון שאורכן דבוק אין לחוש כ' דאין להקל כ"א כשהפירוד ברוחב פחות אלבע קטנה. ויש לעיין דמסתימת רמ"א משמע כל שהאורך מדובק אין לחוש ול"ע. ועכ"פ זה דוקא כשהן מדובקין דיבוק גמור הא סירכא לא :

(ס"ק כ"ג) מראשן עד סופן הש"ך הניח זה בצ"ע דמשמע דדין א' להם כשוכי אלבע קטנה. והשמ"ח החליט דהכא בעינן כולה עד שאין מחט יכול לכנוס שם. וכ' הפמ"ג דבדבוק לגרגרת אין לחלק בין ימנית לשמאלית דלא כע"י ובל"י וכן בשומן אפילו נ"א דבוק והב' פרוד כשירה [שמ"ח] וכל אלו לריך עיונא ואסיפת חכמים להכשיר ואין לסמוך על הבודקים :

(ס"ק כ"ד) וכן אם היתה כל הריאה כו' עש"ך דבהא המחבר נמי מודה דכשירה וע' שמ"ח ובל"ח דאף גג האומות לחוד יש להכשיר וסיים השמ"ח במקום שנהגו כן אין לסתור מנהגם ודוקא ב' האומות ולא אומא א' יעו"ש :

(ס"ק כ"ה) והיא תלויה כו' כ' הש"ך דאפילו לרש"י דס"ל אין סירכא בלא נקב מ"מ בתלויה לא אמרינן כן. דאם איתא הו"ל למיסרך במקום אחר. וכתב הפמ"ג דאנן נוהגין להכשיר. ולענין אי בעי נפיחה לא גילה כאן דעתו אמנם באות ה' כ' דכ"מ דאיכא ריעותא בעי בדיקה כהרמב"ם ז"ל והרי הרמב"ם הסכים דסירכא תלויה נופחין אותה. והתב"ש הקשה כאן בדיקה זו למה כו' הא כסדרן אין בודקין כו' וכ' ע"ז הפמ"ג דבכסידרן אין בודקין דשוברים דשם רגילה לבא בלא נקב [כשיטת הראב"ד] משא"כ בתלויה כל היכא דאיכא לברורי מבררינן. ומיהו אם לא נפחה כשירה :

(ס"ק כ"ז) ממקום למקום כו' הש"ך הסכים לסברת המחבר והרב דמינה ובה מכשירין אף למ"ד אין סירכא בלא נקב דלא כט"ז ואף המטריפין לא הוה רק משום ספק שמא כרש"י דלתוספת בשר והמנהג להכשיר במינה ובה :

(ס"ק כ"ח) אבל אם קלרה כו' עש"ך. והנה אם הסירכא מקמים ועוברת ע"י מיעוך לטעם הש"ך כשירה כמו שלא כסדרן בעוברת דאין סופה לעשות נקב ה"ה כאן ואלו לטעם הד"מ דהוה אמוס יש להחמיר אף אם עוברת ע"י מיעוך ויש לעיין :

והנה אם חתכו הסירכא והקמט נשאר כך לכאורה יש להתיר דלא שייך לומר שמא היה סופה להתפשט

ונהתהרע

עליהן ודוחקן, ומ"מ כ' דנראה פשוט דדוקא כה"ג הא עינוניתא לחוד שנסרך לכ"מ מהני מעוך [וע' מ"ש בסי' ל"ז אות ג' בדינים המחודשים]. י"א ב' ורדות וסירכא לא הוה תר"ל היינו שא' מהן נסרך לכיס ולא זל"ז, עוד הביא הפר"ח ושמ"ח בגדיים וטלאים לפעמים יש ורדא ע"ג גידים ולפי שלא מצוי אין להאריך בו :

(סקי"ב) שאינה דבוקה לשום מקום כו' עט"ז ור"ל דלתוס' א"ש שאין סופו להתפרק, ולרש"י אמרינן דהתפשטות ליתה הוא מדלא נסרכה למקום אחר, ומ"ש דבדיקה מיהו בעי כמו סירכא עוברת ע"י מיעוך התב"ש הקשה ע"ז (יעו"ש אות מ"ה) לכן כתב הפמ"ג דה"ק צריך לנפחה שמא יעלה הסירכא בנפיחה דטרפה ושיעור דבריו הוא כך דסירכא שהיא עוברת ע"י מיעוך דמחזקינן אותה לריר ואפ"ה בעי בדיקה כש"כ תלויה דאף דמחזיקין אותה לריר מ"מ כל דמצי לברר מבררינן, ומכאן תראה מדמשוה הט"ז סירכא עוברת עם תלויה, דאם לא נפח בעוברת ע"י מיעוך כשירה דיעבד ודלא כהשמ"ח סל"ו כאן ובסי' ל"ו בתב"ש אות כ"ב וסיים הפמ"ג דבה"מ ודאי יש להתיר אף שלא בדק ברוק :

(סקט"ו) כ"ם שאסרו כו' עט"ז מ"ש בענין הנענוע דיש בזה קולא וחומרא כו' וסיים דאל יסמך על הנענוע כ"א חכם גדול, וכ' הפמ"ג ואנו לא ראינו מימינו מי שנהג הקולא בנענוע אלא במיעוך ומשמוש וכ"כ השמ"ח סל"ו, ומיהו אם הכניס הבודק ידו וניתקה ולא נודע מקומה איה כשירה דאנו אומרים ריר בעלמא הי' אבל אם נשארה מחוברת במקום א' אף בדופן אסורה, וה"ה דאם הכניס הבודק ידו תחת הסירכא ולא הגביה ידו כלל וניתקה הסירכא אף שניתקה באמצע יש להכשיר בבהמת ישראל והבודק הוא ירא ה' מרבים כמ"ש הש"ע וע' שמ"ח :

ולענין כ"ם שמוזכר בהמת ישראל דוקא כ' תשמ"ת סמ"ד דלא הוה בהמת ישראל בשביל שנוטל השוחט הכרכשות כהם או מפסיד קצת אא"כ צריך בשר לע"ש או לצורך גדול דימו כבהמת ישראל עכ"ל וכ' שכן הוא בלבוש ופר"ת וכ' הפמ"ג לעיין בפר"ח אות כ"ו דהשיב על הרדב"ז שהתיר בשוחט שנוטל שכר מהכשירות, וכ' הפר"ח ע"ז שאין לסמוך עליו כלל בזה, ועוד דאין מפסיד שהא"י ישחוט אחרת, ולפ"ז היכא דמפסיד השוחט כגון שיש חוק קבוע לשחוט דבר קצוב בכל שבוע אפשר דהוה כבהמת ישראל, ומכל מקום אין לסמוך ע"ז וע' לבוש אמנם בכנה"ג מביא אם יש לו שכר מכשירות או שכר הגאביל"ה הוה כבהמת ישראל :

(סקי"ז) יש ליזהר למעך כו' הט"ז הזהיר בזה רק לגלגל בין אצבעות ורוק הוה לחומרא ולא לקולא כמבואר בגמרא דהני תרתי אוני דסריכי להדדי לית להו בדיקותא אלא דאנו מקילים ע"י מיעוך ואומרים דריר בעלמא הוה, ובדיקת רוק לחומרא שמא תבצבץ, והנה מיעוך זה רבו המתפרצים בעוה"ר עתה ויש לספק טובא אם בעינן שלא ישאר שום דלדול סירכא משני קצות הסירכא אם נסרכה מאונא לאונא, ואם נסרכה למקום אחר אם עברה ראש א' במקום שדבוקה לריאה די, או אף אם ממעכה באצבע ע"י גלגול היד ונשארו שני ראשים מחוברים די דודאי ריר הוה

דסירכא

דסירכא כל היום לא תנתק כמו שכתבו כל הפוסקים:
הנה התב"ש אות נ"ד כ' דצריך שלא יהא נשאר שום
דלדול בריאה דאל"כ מה יועיל בדיקת הפושרין כיון
דנשאר הסירכא שם, וכ' אף דמיש"ש ורא"ש משמע דכל
שניטלת באמצע הוה ריר מ"מ לדינא צריך להסיר הכל,
והפמ"ג כ' דאפש"ר דהם איירי באם שעוברת ע"י הכנסת יד
הבודק בפנים המבואר בש"ע סי"ג הוא דמחזקינן אותה לריר,
משא"כ כשמגלגל אותה בין אצבעותיו, ועכ"פ כ' דנ"ל
דוקא בגוף הסירכא אם ניתק ע"י גלגול דודאי אין סירכא
בלא נקב בראשה הא' ובראשה הב' היא מסתרכת למקום
שלם ושם באמת לא הוה כ"א ריר במקום שדבוקה לריאה
א"כ אין ראי' מה שניתקה בראש א' מן הריאה, ודע
שראיתי שוחטי זמנינו נוהגין קולא שנוטלין הסירכא בצפרנים
וקולפין מריאה ולדעתי סומכין על הקולא ששמין רוק או
פושרין וכבר ידעת מ"ש הט"ז דמאכילין טריפות לישראל,
ועכ"פ כ' הפמ"ג דזה נ"ל דאם ניתקה גוף הסירכא על ידי
מיעוך אז יכולים לקלוף מגוף הריאה שלא ישאר דלדול
ולשום רוק וע' כו"פ שכ' אשרי מי שלא אכל מסירכא יעו"ש
באות י"ג וע' ב"י ופ"ת אות י"ט דשם משמע דצריך להסיר
הסירכא, מכל וכל:

כללא דמלתא סירכא תלויה ומינה ובה נוהגין במדינות
אלו להתיר ועכ"פ נראה דצריך נפיחה כדין ריאה
שנולד בה ריעותא וע' ברמב"ם פי"א מה"ש הי"א שכתב מעולם
לא נפחנו ריאה בספרד ומערב אא"כ נולד לה רעותא, ובפט"ו
כ' דסירכא תלויה בודקין בנפיחה, ובכ"מ כתב שם דרשב"א
מתיר בלא בדיקה כלל ופסק בש"ע כהרשב"א דא"צ נפיחה,
והרמ"א בהג"ה ס"א כ' דסירכא עוברת על ידי מיעוך צריך
ניפוח ופרשם רמב"ם ומרדכי, ואפשר דכולא מילתא כהרמב"ם
דכל שיש ריעותא צריך נפיחה וכמשמעות הש"ך סק"ה
שם, ותמה הפמ"ג על התב"ש על הא דהקשה הט"ז ס"ק
י"ב שכתב דסירכא תלוי' בעי בדיקה כו' יעוין בפנים מה
שהאריך בזה לתרץ תמיהת התב"ש, גם מינה ובה נוהגין
במדינות אלו להקל כמ"ש הש"ך ז"ל, וקיל מינה ובה שא"צ
לעיין בצלעות ובתלוי' צריך עיונא בצלעות כמ"ש בהג"ה
ס"ט וכמ"ש הש"ך שם, ומיהו אם לא עיין ולא נפח בין
בתלויה ובין במינה ובה כשירה דיעבד וכ"כ השמ"ח, ואף
בוורדא אנו נוהגין כמ"ש השמ"ח סל"ז ובלי"י בשם ע"י אות
ל"ט, ורמ"א ה"ק י"א בוורדא ול"נ כסברא א' שאין למעך
בוורדא ובשאר כו' ולאו מטעמא דוורדא רכה היא אלא
דהוה שלי"כ וסיים ובמדינות אלו נהגו להקל ואין חילוק
והיינו אף בוורדא. ובלבוש סי"א החמיר קצת בוורדא
והמנהג להקל וכדאמרן גם צריך להניח רוק או פושרים
ולא צוננים ובאלו סירכות המבוארים ס"ז ע"פ הגהות רמ"א
נוהגין להקל בלי מיעוך וכן וורדא בשורש שלה מכשירין
בלי מיעוך, וכל תר"ל לא מהני מיעוך:

(סקי"ח) ואין חילוק בין סירכא לסירכא כו' וסיים הט"ז
דלאו כללא הוא דסירכא דבוקה מהבועא או
מטינרי אין למעך וה"ה כל תר"ל ומיהו אין שוין דאלו
טבועא למטה מחציין בחלון לא מהני מיעוך, ומטינרי
למטה מחציין בחלון מהני מיעוך כמ"ש באות י"ג והנך
רואה

ולהתקרע דהא חזינן דנשאר מקומט אמנם נראה דהוה
תר"ל סירכא ועל הקמט. ואף דסירכא מתוך הקמט הוה
תרתי לריעותא וכאן הסירכא על הקמט. מכל מקום
אם סמוכים הו"ל תר"ל. והשמ"ח כל"ג ואות נ"ב הטריף
כה"ג מטעם תר"ל ועוד שמא בחייה הוה מתפשט הקמט
ולא מהני מיעוך ומשמוש. ומדכ' בזה לא מהני מיעוך
משמע הא לא נשאר הקמט לאחר שהסירו הסרכא דלא
הוה תר"ל דאנו רואים שמחמת הסירכא נתקמט. כשירה
כמש"ל. גם לא הביא כ"א הטעם דמהר"א מפראג דסופו
להתפרק ואף דבתב"ש אות נ"ג הביא ג"כ טעמא דד"מ
אין זה רק לסניף יעו"ש. ולענין דינא במיעוך בה"מ יש
לצדד להקל. ואם הסירכא על הקמט וב' ראשיה רחוקים
מן הקמט באופן דלא הוה תר"ל צ"ע וכפי הנראה דאין
להכשיר וכמ"ש התב"ש בשם וכ' הפמ"ג דכבר היה מעשה
בקהלה א' והטריף והסכימו עמו חכמי העיר:

כתב השמ"ח כל"ב אם א' מהחיתוכים יותר ארוך וסירכא
ע"ג לא הוה ממקום למקום [מהריט"ץ] וזה פשוט.
וכ' דאם יש הפרש כעלה של הדס. או גדיים וטלאים
דמכשירין אם כל האונות דבוקים אם יש סירכא במקום
הראוי להיות פרוד לא הוה ממקום למקום וכבר נתבאר
בסי' ל"ה דלטעם דברייתן כך הוא יש להכשיר אמנם
לדינא יש לאסור כי בלא"ה רבו המטריפין ממקום למקום:

(סק"ל) או שיש מכה בדופן כו' עש"ך דסירכא תלויה
צריך שיעיין אם יש מכה בדופן ודאי משם נתקה
והריאה מקום לסכ"ג דבהרות שחורות לא הוה מכה לענין
זה ומכשירין. ומיהו דיעבד אם לא בדקוה אחר מכה ולא
נפחוה כלל כשירה וע' שמ"ח סכ"ט וכ' שהקיל אם לא
עיין בצלעות והחמיר בבהרות שחורות דהוה מקום מכה
לענין זה לומר שמשם ניתקה. ויש שהקל. ע' כה"ג.
ומיהו אף במכה גמורה לא גרע מדבוקה ואם ראשה הדבוק
לריאה עוברת ע"י מיעוך ומשמוש פשיטא דכשירה ופשוט הוא:

(ס"ק ל"ב) טוב להשקות כו' עש"ך וע' תב"ש ופר"ח שהביאו
בשם לבוש דטוב להשקות מים צוננים יעו"ש ועוד
אני אומר כשאירע איזה שאלה בריאה יש לפסוק מיד ולא
להמתין כמה שעות כי אז מתקשה הריאה ולא עוברת ע"י
מיעוך ומשמוש. גם אם בועא בשיפולי הריאה לאחר שנתייבש
הריאה א"א להעלות חוט בשר מקיף ע"כ מיד בהוציאו
הריאה מבטן הבהמה יראה מיד:

(ס"ק ל"ג) ויש מתירין כו' עש"ך ויזהר ג"כ שלא למעך
בחזקה כ"א יגלגל בין אצבעותיו לא כאותן
שקולפין הסירכא מעל הריאה [וע' מ"ז אות י"ז]:

(ס"ק ל"ד) כ"מ שיתמעך כו' ולאחר מיעוך נוהגין לשום
רוק או פושרין [ש"ך] ולא מים צוננין כמבואר
דמטרשי ליה ומשמע דלא הוה רק מנהגא ולא חיובא
והלכך אם נאבדה בלי בדיקת רוק בה"מ יש להקל והתב"ש
החמיר:

(ס"ק ל"ו) שלא למעך בוורדא כו' כ' הש"ך משום דהוה
של"כ כו' וכ' הפמ"ג דלפ"ז לדידן דנוהגין
למעך שלא כסדרן ה"ה וורדא:

(ס"ק ל"ז) ונכון לחוש כו' הב"ח כ' דנוהגין להתיר אפילו

שלא

שלא במקום הפסד מרובה ומוטב שיהיו שוגגין כו׳ [ש״ך] וע״כ מי שהוא בעל תורה לא יאכל משום סירכא כ״א כסדרן למטה מחציין יש להקל לבעל נפש. ואף גם זאת לצורך שבת או יו״ט כי דעת רמ״א הוא דצריך בדיקה וא״א בקיאין כמבואר בד״מ וכאן בהג״ה :

(ס״ק ל״ח) גדיים וטלאים כו׳ עש״ך בשם הב״ח דעגלים תוך שנתן ויונקים הוה עגלים רכים. הא לא יונק ממעכין ובגדיים וטלאים אף שאין יונק כ״ז שנקראים בלשון בנ״א גדי כו׳ והתב״ש כתב דבין גדיים ובין עגלים דינא הכי כ״ז שנקראים בלשון בנ״א עגלים יע״ש וכתב הפמ״ג דזה דוקא בשל״כ הא כסדרן כשרה אף בגדיים וטלאים ול״ת כיון דלא שכיח ודאי סירכא גמורה היא דמ״מ כשר הוא אף לרש״י. וכ׳ השמ״ח בשם בה״י מ״מ אם נדבקו האונות מראשן עד סופן בגדיים וטלאים ומפרידן באצבעו והן שלימים כשר הוא דאין זה מיעוך יע״ש :

(ס״ק מ״ג) מיהו אם טבחים כו׳ עש״ך דאפילו בה״מ אסור כאן דהוה כמבטל איסור דרבנן במזיד דאסור לו ולפ״ז לאחרים יש להקל והיינו לצורך שבת או כעו״מ או עני דאי לא״ה לא שייך ה״מ וכ׳ הפמ״ג דנ״ל דאף אם נמצא סירכא תלויה דליכא ס״ס לכאורה אפ״ה שרי מטעם ספק דרבנן לקולא כי סירכא תלויה לא מיקרי ריעותא כ״כ :

(ס״ק מ״ו) וכבר נתבאר כו׳ עש״ך והמנהג למעך בכל סירכות אף בוורדא חוץ מלמטה מחציין כסדרן אף בחלון א״צ מיעוך גם ורדא הסרוכה בשורש שלה ואונא בגרגרת א״צ מיעוך הא חוץ מזה צריך מיעוך. והטעם דא״א בקיאין איזה מיקרי סביך ואיזהו מיקרי גמורה או דאפשר דהלכה כהרי״ף דאף במכה בדופן בעי בדיקה וא״א בקיאין. וכ׳ הפמ״ג ודע דהשמ״ח כתב דביש מכה נגע מפי ונוהגין שלא למעך דאומרים משום שמקום המכה רך ומחלחל ומש״ה מנותקת דלא כאותן השוטים שממעכים. אבל הוא ז״ל לא מצא זה בפירוש א״כ יש לילך אחר המנהג בזה והיכא דנהוג למעך אף כה״ג אין לגעור בהם ובפרט בה״מ. ואם מכה בדופן היה נראה דאם נתערבה הבהמה בלא נודע לסמוך על המ״ב בסי׳ ל״ז אף באין ה״מ כי יש כמה ספיקות ועכ״פ נכרחה במקום רביתא או בהומא ויש מכה הוא ספק סירכא ולא ודאי והחלב מותר מה שנחלב קודם ג״י כמבואר בסי׳ פ״א ובמקום ה״מ אף תוך ג״י שרי אמנם למה שהעלה הש״ך שם אות ט׳ אין כ״מ לענין החלב אלא לענין התערובות הבהמה עצמה והא ודאי דאין סירכא פתוחה מג״י אף לדעת התוס׳ דס״ל דיש סירכא בלא נקב וע׳ סי׳ פ״א ושם יתבאר עוד א״ה :

רואה מדבריו מדכתב סירכא דבוקה מבועא לא מהני מיעוך, משמע הא תלויה מבועא מהני כמ״ש השמ״ח בסי׳ ל״ז ס״ב ותב״ש אות ד׳, ומפרש דברי הט״ז שם אות ב׳ במ״ש וכש״כ דבוקה דבתלויה מהני מיעוך בה״מ ולא בדבוקה, וכתב אם כי אפשר לתרץ דבריו באופן אחר אבל הלשון יורה כמ״ש התב״ש וצ״ע בזה. מעשה הי׳ בסירכא שלי״ב ועברה ע״י מיעוך וראו שקרום העליון מריאה הי׳ נקוב ושמו רוק ולא בצבצה כי הקרום הב׳ שלם ושאלו את הרב בעל פמ״ג ע״ז ואמר שיש להטריף דניקב עור העליון ודאי ריעותא מיקרי וסירכא עליה לכן לא נפקא מדין תר״ל ע׳ שמ״ת סל״ז דבועא על נקב הוה תר״ל יעו״ש ואף דהתם בלא״ה עור העליון ניקב ועור התחתון הוה קרום הבועא מ״מ הוא ז״ל כ׳ דתר״ל הוה וכן נכון דודאי בעור א׳ נקוב הוה ריעותא, ועוד סירכא זו י״ל שלי״ב בחזקת איסור עומדת כמ״ש הב״ח בסי׳ ל״ז וכיון שנמצא נקב בעור העליון חיישינן שמא תחתון הוה קרום שעלה מחמת מכה ואף דבעלמא לא חיישינן כאן חיישינן כיון שסירכא מעידה עליו :

שאלה. ב׳ אונות סרוכות זו לזו א׳ ארוכה וא׳ קצרה ובקצרה הוא למטה מחצי׳ דידה ובארוכה למטה מחצי׳ דידה יוצאת מטינרי ועברה מצד א׳ על ידי מיעוך ובמקום הטינרי לא עברה ע״י מיעוך מהו הדין, ויש שאמרו כיון דעברה מצד א׳ על ידי משמוש הו״ל תלויה מטינרי דכשירה, אך הוא ז״ל תמה אם אפשר שיאמר אדם דבר זה, דהרי כתב הט״ז בסי׳ ל״ז אות ב׳ רבדבוקה מטינרי לא מהני מיעוך, ואף למטה מחציין דמהני מיעוך כטינרי ביש חלון כמ״ש הט״ז אות י״ג כאן, מ״מ בעינן שיהא עוברת מב׳ צדדים ולא ישאר שום דלדול כמ״ש בדיני מיעוך. והנה הדין הזה נחלק לב׳ דינים, הדין האחד אם לא היה כאן טינרי כלל והי׳ הסירכא בכל א׳ למטה מחציה, ומ״מ במקום שהסירכא מחוברת בארוכה הוא נגד הקצרה למעלה מחציה של קצרה, הדין פשוט דהוה כלמעלה מחציין, וע׳ שמ״ת סי״ב דכתב בפשיטות דהוה שלי״ב דארוכה בראש הסירכא שלה ליכא מאן דסותם דקצרה הוה לגבי דידה למעלה מחציה ואינה סותמת לארוכה יעויין שם, והנה לטעם ההוספות דסופו להתפרק אם כן למעלה סופו להתפרק דארוכה אינה סמוכה לקצרה שם, ולרש״י ליכא מאן דסותם לארוכה ואף דספיקא הוא שמא עיקר הסירכא בקצרה למטה מחציה וראש הב׳ בארוכת הוה ריר, דנהי דאין סירכא בלא נקב מ״מ לאו ב׳ ראשים הם כך אלא א׳ מהם והב׳ נסרך במקום שיפגע א״כ הי׳ ראוי להכשיר, גם ז״א. חדא דספיקא כי הא מחיים לא אמרינן אוקי אחזקה, ועוד דמ״מ למעלה בארוכה יהא נפסק, והעד דלרש״י כן הוא דאם הולכת באלכסון בעינן שראש הב׳ יהיה למטה מחציה, ובענין אם מהני מיעוך ודאי מהני כמו בבשל״כ, אמנם כאן ביוצאת מטינרי יש לעיין אם נאמר דמהני מיעוך, דהא טעמא דלא מהני הוא משום דהוה תר״ל, ואף דתלויה מטינרי כשירה, וע״כ טינרי לאו ריעותא הוה, אלא כיון שהמיעוך הוא קולא גדולה בהצטרף אליו ריעותא כ״ד אוסרין במ״ש כ״ז השמ״ח בסימן ל״ז ס״ד וכמו שנתבאר שם, וא״כ כאן אדרבה רוב פוסקים מכשירין אף למעלה מחציין עד אצבע סמוך לשיפול דהוה בכלל כסדרן כמ״ש השמ״ח כאן ס״י דבמקומות שאין מנהג יש להכשיר כו׳ ואין לסמוך על מנהגן שנהגו להתיר עד אצבע סמוך לשיפול [כ״כ בפנים בכל ספרי פמ״ג, וצ״ל שצ״ל במקומות שאין מנהג יש להחמיר כו׳ ואין לסהור מנהגן שנהגו לחתיר כו׳] וא״כ טינרי לחוד לא הוי ריעותא, ועכ״פ מיעוך מהני והיינו אם עברה מב׳ ראשיה מצד הטינרי

ומצד

ומצד הב׳ על ידי קליפה עכ״פ כמו שביארנו למעלה ואף דא״א למבדקה בנפיחה כבר נתבאר דאין מעכב וראי׳ מט״ז נופא דכ׳ דהוה תר״ל ותיפוק לי׳ דא״א בנפיחה יעו״ש :

(סק״ב) מכשירין אותה כו׳ כ׳ הט״ז דהיינו כשאמר שהיה טריפות מריאה הא אמר סתם, אפשר שנקב הי׳ בטרפש כ״ד, שאין הב׳ מכיר נקב כ״ד, ואם אירע שלא נפתח העור אלו עדים אומרים שלא נגע כלל בבהמה, אם הוא בודק לחוד כשירה, ואם הוא שוחט ובודק אפשר דבשחיטה נטרפה ונתירא ואומר כן, ומה שאומר טריפה בסתם ע׳ בל״י ולה״פ, אבל אמר כשירה בשחיטה שוב אינו נאמן, וכן אם אמר טריפה ואח״כ אמר אמתלא למה אמר כן נאמן עסי׳ א׳ וב׳ :

(סקכ״ב) כיון שבאו שניהם בב״א כו׳ עמ״ש הט״ז וכתב הפמ״ג דמדבריו אתה למד דרוקא שאסרו הב״ד ע״פ אותו העד הא לא פסקו עדיין אף שהאוסר בא תחלה אין להוש דומיא דאשה [ביבמות דף קי״ז] :

(סקכ״ג) אם רוב הסירכא כו׳ עט״ז במה שתירץ קושיית הב״י על הטור מ״ש בועא יוצאת מסירכא תלויה אם היא בשיפולי אומא או אונא טריפה ומשמע אם היא באמצע כשירה ופירושו דאמרינן שבועא זו באונא היתה בשיפולי וניתקה, ע׳ בל״י, ובנה״ך תמה עליו, והסכמת האחרונים אם היא סירכא דקה כשירה דהפשט ליחה היא ובכל מקום נפיחה בעי ואי לא נפח טריפה אף דבסירכא תלויה אי לא נפח כלל כשירה, כאן איכא רעותא דיש מוגלא בראשה א״כ אף דיעבד מעכב הנפיחה, ואם היא סירכא עבה הו״ל בועא מדולדלת וטריפה וכן העלה הצמ״ח סל״ר ובר״מ הובא דין בועא מדולדלת טריפה יעו״ש וכן הלכה :

עוד הביא מעשה בעצם א׳ מדובק בריאה שיש שהתירו והוא ז״ל ומהר״ם יפה אוסרין כדין מחט בריאה ועוד שמא ניקב א׳ מאיברים הפנימיים, הנה מ״ש כדין מחט בריאה י״ל התם כח הדוחה טבעו לדחות לחוץ ומש״ה חיישינן משא״כ כאן למה נחזיק ריעותא ועוד התם בה״מ הקיל רמ״א וגם כאן נקיל בהפסד מרובה, וי״ל מאחר שנקלף ככת חיישינן טפי שהיתה נקובה ומכש״כ אם העור החיצון נקלף עמו יש להטריף, ומ״ש שמא ניקב א׳ מאיברים הפנימיים יש לעיין מ״ש מנשבר הצלע לקמן סי׳ נ״ז דאף שיש עוקץ לא חיישינן וא״צ אף בדיקה כלל ול״ד לקוץ שמכה בכת משא״כ בעוקץ א״ב הי׳ כאן למה נחזיק ריעותא ול״ד למחט בחלל הגוף דרוב בליעות דרך הוושט אז עכ״פ מידי ספיקא לא נפקא וה״ה מחט בדקין דמתוך שהולכין בעיקום וקרומן דק חיישינן משא״כ כאן, וע׳ שמ״ת ס״ע ובתב״ש אות צ״ו דהקיל בה״מ, וכן הפר״ח אות ו׳ הקיל בזה, וכ״ז אם דבוקה בריאה, אבל אם נמצא עצם בתוך חלל הגוף ויש לתלות שמצלעות הוא יראה לי דל״ד למחט בחלל הגוף דהתם חיישינן שמא דרך הוושט באה דרוב הנבלעים הם דרך שם משא״כ כאן ולא חיישינן שמא ניקב א׳ מהאיברים הפנימים דמ״ש משבר שבצלע ודוחק לחלק בין שבר שעומד במקום א׳ לנמצא בחלל הגוף ועוד דהא הפר״ח והשמ״ח מקילין אף בנמצא דבוק בריאה ואף הט״ז מודה למ״ש, וכ״מ נ״ל דוקא בה״מ, ומיהו זה איירי כשיש לתלות שמצלע הוא הא ניכר שממקום אחר הוא כמו עצם של דגים ודאי לא גרע ממחט בחלל הגוף וכדאמרן וזה פשוט :

(סקכ״ד) ואם הריאה תחתיו שלם ויפה כו׳ עט״ז ומשמע דבשר בלוי לא הוה ריעותא כלל, אמנם אותן ווארצלי״ן הנמצאים בריאה יש לקלפן ולראות אם הריאה שלימה תחתיהם בשם מהר״ר תנחום יעו״ש וכן הדין, ובדיקה זו מעכבת אפילו דיעבד לראות אם הריאה שלימה תחת הבשר בלוי או תחת הווארצליי״ן ועמ״ש בריאה דקיימי גילדי ובמעשה דרייגוס ה״ה כאן :

משבצות זהב סימן מ שפתי דעת

(סק״ב) שומן הלב כו׳ עט״ז דכ׳ הא דהרמ״א פסק כאן דשומן הלב גם כן אינו סותם ראייתו הוא מסעי׳ ו׳ דהמעשה דהראב״י הי׳ בשומן והוא ז״ל והב״ח פירשו דלקמן בטרפשא איירי ולא בשומן, ואעפי״כ לדינא לא הקיל והחמיר כהרמ״א, וע׳ כו״פ אות ב׳ דכ׳ דשומן הלב אין סותם מדרבנן דלא אתי לאחלופי בטרפשא, ולפ״ז בעוף דלא שייך לאיחלופי, ועוד דרך הוא סותם וכתב הפמ״ג דהא דכ׳ דגם בבהמה אינו אלא מדרבנן לא נ״ל להלכה, אלא מה״ת אסור, ומיהו ספיקא הוה לא ודאי דהא הב״ח מכשיר לגמרי בשומן הלב של בהמה, ונהי דאנן מחמירין ספיקא הוה ולא ודאי :

(סק״ג) או במחט כו׳ עט״ז וכ׳ הפמ״ג דאם ניקב וספק אם הוא ע״י תולי או ע״י קוץ להמחבר דמכשיר בסי׳ מ״ט הי׳ כאן דהוה ס״ס ועט״ז שם אלא שהפרישה באות ג׳ כתב דאם יש ספק אם על ידי תולי או ע״י קוץ טריפה, ולא ידענא למה, דלהמחבר סי׳ מ״ט פשוט הוא דכאן נמי דוקא כשניכר כו׳ :

(סק״א) ואפילו אם הלב כו׳ כתב הש״ך משום דעשוי ככובע לא מיהדק כו׳ הפמ״ג הביא מ״ש הפר״ח בשם הריק״ש דמעשה בא לידו בעוף שהיה מכוסה הלב בכיס ע״פ כולו מלא מים וקלפוהו והיה הלב שלם והכשיר. והפר״ח הראה מקום לסי׳ כ׳ אות א׳ ושם האריך במעשה דפני משה בבהמה שנמצא בה קילות גדול של מ״ז וגמגם לאסור והפר״ח האריך שם והתב״ש בסי׳ ג׳ הסכים להתיר ע״י בדיקה בה״מ וע׳ שו״ת ב״ח סי׳ קל״ז בתרנגול כה״ג שהיה מ״ז והעלה להתיר ע״י בדיקה בכל האיברים הפנימיים ולפי״ז גם בהנידן דהריק״ש אין היתר כ״א בה״מ ואחר הבדיקה בכל האיברים דשמא אלו המים דרך וושט באו לה ומודינא דאי לא היו רק כים לחוד בלא מים דהיה כשר אם הלב היה שלם מכל צד כמו מעשה דבשר בלוי דבסי׳ ל״ט אם הריאה שלימה ה״ה כאן :

(סק״ב) וי״א דלא מהני כו׳ הש״ך כ׳ דכן משמע מרמב״ם פ״ו מה״ש ה״י. וכ׳ הפמ״ג דהרמב״ם היה גורס טרפשא ולובא. דבין חלב הטרפשא ושומן הלב עצמו אין

סותם דקשה הוא ובעוף המקיל בשומן הלב לא הפסיד משום דרך הוא וסותם :

(סק"ג) ולא הגיע לחלל כו' כ' הש"ך בשם הב"ח דאפילו ניקב הבשר מעל"ע ולא הגיע לחלל כשר. וכתב הפמ"ג דגם הר"ן במשנה דאלו כשירות כ"כ :

(סק"ה) ואם בקוץ או במחט כו' הש"ך הראה מקום לסי' כ"א ושם נאמר דאם נתחבה לפנינו ופגע בלב ועודנו שם ונשחטה מיד דיש להקל :

(סק"ח) וא"ל כו' עש"ך מה שהאריך לבאר וע' אחרונים שכתבו דבפנים נמי יש להכיר ולאו דוקא קורט דם אלא רושם המכה כמו נגרר הדם שזה יש להבחין אפילו בפנים ומש"ה טריפה ומ"מ דין זה צ"ע ואין להקל : **כתב** הד"מ למאן דמטריף סירכא בשאר איברים יש הוכחה מכאן דכשירה דהא אם לא היה נמצא ק"ד היה מכשיר ראבי"ה יע"ש. והגה אכתי י"ל דהלב עב ואפילו נסרך ואין סירכא בלא נקב מי יימר דהגיע הנקב לחללו ומש"ה דוקא אי נמצא ק"ד בעוביו או במקורו וראה שקלט המכה במקצת ונתרפא כמ"ש התב"ש משא"כ בדקין וכדומה דעור דק אסבר דחיישינן לסירכא וע' מ"ש לקמן בסי' מ"ו :

(סק"ד) מיהו אם לא נמצא כו' עט"ז [וע' בפמ"ג בפנים מה שהרחיב לבאר דברי הט"ז ודעת הבה"ג והרמ"א] : **וכתב** הט"ז בשם הב"ח דאם נמצא עצם בלב הב"ח מכשיר והוא ז"ל אוסר, מטעם כל העומד לינקב כנקוב דמי, ואף שהוא ז"ל אין סובר זה מ"מ כתב כן כפי פסק רמ"א דבספפונא רבה אין כשר כ"א קופא לתתא הא לא"ה סופו לינקב וכל העומד לינקב כו', ואף דבכבדא כשר, התם ליכא חששא, דניקב הכבד כשירה, ובריאה צ"ל בהדי דשעלא כו' ששם המקוב רחב ואף ראשה לתתא אין ודאי שינקוב, משא"כ בלב דהמקום דחוק אף בספפונא רבה וחורא לתתא לא תצא ע"י שיעול ארדבה כח הדוחה וראש המחט נוקב כו' א"כ ה"ה עצם, ועוד דאין ללמוד שאר מינים מצבי וא"כ חיישינן שמא עצם מעלמא בלעה והות מחט בלב וטריפה, ולענין דינא ע' פר"ח, והתב"ש אות ד' העלה דאם נמצא בחלל הלב עצם אם הוא שחור או אדום י"ל שנעשה מדם הבהמה וכשר בכל הבהמות ולא אמרינן סופו לינקב כיון דמינה הוה אין כח הדוחה מרחה אותו וכ"כ הפר"ח, ואם הוא לבן אין להתיר כ"א בצבי, ומיהו אם נמצא בעובי בשר הלב או נראה דבריאותו כך הוא כדי לחזק הלב יש להקל אף בשאר בהמות, ומיהו אם רואין שהעצם יש לו עוקצין וחדודין מראין הדברים שעצם מעלמא הוא וטריפה יעו"ש [וע' בפ"ת אות א' מה שהביא בשם הח"ס סימן מ"ג בביאור דברי התב"ש] :

(סק"ה) שאם שומן הלב דבוק כו' כתב הדמש"א בשם מהרי"ו מעשה הי' שהי' ב' לבבות והטריפה, ומעשה דתתול הסוזכר בשו"ת ח"צ ופמ"א ח"א יעו"ש הנה אם יש לתלות ודאי תולין ואוקי אחזקה אבל אם בבירור לא היה לב לתרנגולת דעת הפ"מ ושאר אחרונים לאסור ואין להאריך וע' בסי' קכ"ו בעיקר דיני ע"א אם נאמן באיסורים :

סימן מא

שפתי דעת

(סק"א) שהיא תלויה בו כו' כתב הש"ך בכליות כו' ור"ל דל"ת דבמקום שהיא תלויה יש לפרש בטרפשא כמ"ש במ"מ סי' ק"ג ולז"א כמ"ש הב"י דשם פסק דפי' הא' הוא העיקר והעלה דג' זיתים בעינן מספיקא. וכתב הפמ"ג דנטילת הכבד דטריפה. מרוב הפוסקים נראה דהטריפות היא מצד עצמו. אך מדברי הרשב"א בתה"א דף מ"ג ע"ב משמע דהטריפות הוא משום מרה דאמרינן דסוף המרה לינטל המכס לפי דבריו אלו תקשה הא דבתה"ק פסק דב' כבדים טריפה ואמאי הא תרי רואין לא אמרינן-דנימא רואין כאלו חסר הכבד וכאלו סוף המרה לינטל כמ"ש המ"ב בתשו' סי' ס"א לענין ב' כיסים יעו"ש והכלל המוכח הוא לאבר שאין בו טריפות מנ"ע לא אמרינן יתר כנטול א"כ קשה הך דב' כבדים להרשב"א. וע' בפנים מה שהאריך בזה והעלה דלפ"ז ב' טרפשין נמי כשירה דתרי רואין לא אמרינן ובפר"ח אות י"ג כתב בפשיטות דב' טרפשין כשירה כמ"ש המ"ב ורצו' לומר כדלעיל כיון שאין הטריפות מנ"ע הוי תרי רואין. ולדינא צ"ע דהא ב' כיסים אוסרים בסי' נ"ה רק דהש"ך שם אות י"ד הקיל בה"מ ה"ה בב' טרפשין יש להקל ג"כ בה"מ ויש לעיין. ומ"מ מב' כבדים להרשב"א אין קושיא דכל יתיר כחסר מכל עס הגידים וממילא ניטלה המרה והוה חד רואין :

ולענין

משבצות זהב

(סק"א) שהיא תלויה בו כו' עט"ז דהעלה דלדינא בעינן ג' זיתים במקום מרה וטרפשא וכליות, וכ' הפמ"ג הא דכתב הש"ע מתלקט, רצועה מרודד טריפה כל אלו הם בעיות דלא איפשטא וספיקא הוה ואעפי"כ אם א' מהזיתים מרודד לא אמרינן בזה ס"ס שמא זית א' סגי ושמא מרודד כשר כדכ' הב"י והכ"מ הטעם מדלא מפרש בהדיא בגמרא משמע דמיבעיא ליה אף אם זית א' מרודד מהו וספיקא לחומרא, ואם כי בגלודה פסק הב"י בסי' נ"ט לקולא משום ס"ס, כתב הפמ"ג כיון דמסיק בגמרא הלכך בעינן תרוויהו תו לא נכנס בגדר ספק, אך כיון דהמ"ב בסימן ק"ג פסק דבה"מ או לצורך שבת להתיר אם נשאר במקום הטרפשא ובמקום מרה אף שלא נשאר בכליות, ואף דהתב"ש באות ג' כ' דאין להקל כלל מ"מ בבה"ג אם הכזית שבמקום הכליות מרודד היה נראה להקל דהוה ס"ס פלוגתא דרבוותא שמא מקום מרה בעינן ושמא מקום חיותא הוה טרפשא, ואף דספק איבעיא נאמר דלא נכנס בגדר הספק מ"מ ספק פלוגתא הוה ספק ע' פר"ח כ"ט וג"ש וקי"ל א"ב כה"ג יש לסמוך אס"ב להקל בה"מ במרודד, ומיהו בזית במקים טרפשא מרודד לא, דהמ"ב כתב דהעיקר כפירוש הב' דתלויה בטרפשא ומהרי"ו וראב"ן ורוקח סוברים דתלויה בטרפשא :

(סק"ב) נימוק הכבד כו' הט"ז העלה להתיר את הב' זיתים

שלמים

שלמים וכן בקשה כאבן והב׳ זיתים שלמים , וכן התבי״ש באות ז׳ העלה להקל בנימוק לדם והחמיר בקשה כאבן אם לא נשתיירו הב׳ זיתים זולת אם נפלה ממקום גבוה ונשתנה צורת תאבר אף דהב׳ זיתים קיימים טריפה משום ריסוק , והנה״ך אם כי דחה קושיית הט״ז שהקשה על הב״ח יעו״ש אעפי״כ לדינא הסכים עם הט״ז , אמנם כתבו דאף להרמ״א דהחמיר אעפ״כ היכא דהבשר בריא תחתיו אף הרמ״א מודה :

(סק״ג) התליע כו׳ הט״ז מכשיר אף שניטל כל הכבד ואלו הב׳ זיתים מתולעים ונמצא שאין בצירופם ב׳ זיתים וכתב זה בשם המ״ה, והפמ״ג כתב דלא מצא שום הכרע בדברי המ״ה בזה ובתבו״ש אות ח׳ החמיר דדוקא אם כולו שלם והתליע כולו הוא דמכשירין הא אם ע״י התלעה ניטל הכל ורק ב׳ זיתים נשארו והם מתולעים וע״י צירוף יהיה שיעור לא מהני :

(סק״ה) בבשר כו׳ הט״ז הביא ב׳ פירושים בקופא לבר כו׳ וכ׳ הפמ״ג דלענין דינא אנו מחמירין כב׳ הפירושים :

אמנם לענין מחט בחלל הגוף אי הוה ודאי או ספק כי לפי שיטת רש״י רוב הנבלעים דרך הוושט ומשמע דגם התוס׳ אין חולקים בזה וא״כ אי הוה העור שלם מבהוץ ודאי אין לומר שמבחוץ בא ונתרפא דלקולא לא אמרינן , ובקנה אין לתלות דרובא דאורייתא א״כ הוה ודאי , ונהי דגבי כבד הוה ספק משום דקרובה לקנה ואף דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב אפשר דאיכא נמי חזקה , אבל בחלל הגוף ודאי הוה אם העור שלם מבחוץ , ומ״ש בה״ג דמהט בטרפשא דליבא הוה ספק סובר היפוך שיטת רש״י כמ״ש הט״ז ומ״ש הב״י בסי׳ מ״ם דמחט בחלל הוה ספק זהו לבה״ג דאין סובר כרש״י , והוכיח גם מדברי הרשב״א בתה״א דהוה ודאי וכש״כ לדידן דשיטת רש״י עיקר . ודע דעוף ששיש לה זפק ונמצא מהט בחלל הגוף אם דהעור שלם מבחוץ הוה ספק דנהי דדרך הוושט באה מ״מ מאן יימר דדרך הדקין שמא דרך הזפק יצא וזפק שניקב כשירה ואף דרוב איברים נקובתן במשהו תצרף מיעוט הקנה בהדיה וכאמור , ולפי״ז ההיא דסי׳ מ״ח ומ״ט גבי מחט בקרקבן בעוף שיש לה זפק מיירי :

(סק״ו) כסמפון גדול כו׳ עט״ז מ״ש בשם הפוסקים דאין חילוק בין שלימה לחתוכה , והפמ״ג כ׳ דנ״ל דלאו דוקא נמצאו אלא אף נתחבה קצת ולא מעל״ע נמי כשירה :

(סק״ח) מצד הכבד כו׳ עט״ז וכ׳ הפמ״ג דכן הלכה דדוקא אותו צד שפרוס על הכבד לא אותו צד הפרוס לרופן , ויש מפרשים מצד הכבד דה״ק טרפש שניקב הטריפות הוא מצד הכבד , שסוף הכבד לינטל [וע׳ בפס״ד מצ״צ החדש שכ׳ דבה״מ יש להורות כהפרי תואר ס״ק י״א דכל דאנקב שלא כנגד הכבד כשירה] : עוד כ׳ הפמ״ג הא דאמרי׳ דאם נמצא מחט בטרפשא הוה ספק היינו שטמונה בבשר הטרפש , אז מצ״א , הוה ספק שמא מוושט או שמא מקנה דרך הכבד דקרובה היא לקנה כמש״ל , אבל לא דנימא דע״י קוץ אין מזיק לטרפש נקב מפולש כדמשמע מדברי הלבוש ס״ט יעו״ש :

(סק״ט) אבל אם נסרכה כו׳ עט״ז ואם חלב טמא סותם , הט״ז הקיל והתבי״ש אות ה׳ החמיר , אם לא בנסרך החלב לטרפש ומדובק בו אז סותם , דחלב טמא לא מיהדק ;

ולענין מינים שאין להם מרה ודאי ניטלה הכבד טריפה דאין הלכה כרשב״א וכן נראה מסתימת כל הפוסקים דאין לומר דטעם מרה נבלע בכבד שלהם וכן בגבי שיש לו מרה בזנבו אם ניטל הכבד סוף המרה לינטל אמאי לא השמיענו דבאותן מינים אם טעמו ולא נמצא טעם מר טריפה ואפ״ה סתמו ניטל הכבד טריפה . ולענין אי בעי ג׳ זיתים הא ודאי דא״צ כ״א לשער הגדול לפי גדלו בכליות וטרפש וכ״כ המנ״י כלל פ״ט אות כ״ד דבמין שאין לו מרה או לגבי בב׳ זיתים סגי ואף שהניח בצ״ע מ״מ הכי מסתבר :

(סק״ב) שנפרך בצפורן כו׳ ואם משרטט וניכר הוה יבש [ש״ך] ובפר״ח אות ג׳ משמע דנפרך מדינא דש״ס אסור ובשירטוט מחמת חומרא שא״א בקיאין ולפ״ז בין הכא ובין ריאה ספיקא הוה בשירטוט ולא ודאי . ומיהו בריאה אם השירטוט ניכר בקרום סגי ובכבד דוקא בבשר ולא בקרום דכל שיש לחלוחית בבשר כשירה וזה פשוט :

(סק״ד) נימוק הכבד כו׳ כ׳ הפמ״ג דלענין הלכה העלו כולם להכשיר וע׳ מ״ב סי׳ ס״א דפסק ג״כ להכשיר . ובאם הבשר שלם תחתיו גם הרמ״א מודה דכשר [ע׳ משבצות אות ב׳] ומ״מ לפעמים באה הכבד כולה מליאה אבעבועות ונימוק כולה במשמוש היד הא ודאי כל שלא נשאר ב׳ זיתים שלימים טריפה . דא״א בקיאין בבשר שהרופא גורדו ופשוט הוא :

כתב המ״ב סי׳ קי״ג באווזא הכבד נחלק לב׳ חלקים ואם חלק העב קיים לית כאן בית מיחוש דכולהו איתנהו בי׳ ואם חלק העב נחסר וחלק הדק נשאר יש לעיין אי נשאר מחלק העב מקום המרה ומקום הכליות ומדק יש במקום הטרפשא כשירה ושיים דהגדול לפי גדלו כו׳ . אף שיש לפעמים בכבד של אווזא יותר מג׳ זיתים מ״מ א״צ לשער אלא לפי קטנו והמורה צריך לשער באומד דעתו . והאחרונים העתיקו דבריו :

כתב הפר״ח בקו״א בשם ש״א סי׳ נ״ח כבד של אווזא ובסופו תלוי כמין כיס ובתוכו ש״ש מרוקנים טריפה וכתב דפשוט הוא . דרוב הנבלעים דרך הוושט ועוד ש״ש הוא כקוץ יע״ש וכ״כ להלכה . עוד כתב בשם הריק״ש אבן בכבד כשירה שנתהוה ממותר הדם ע׳ בל״י אות ב׳ . וצ״ל דאין ניכר אם הוא מעלמא הא כל שניכר דמעלמא אתי טריפה . ופשוט הוא :

(סק״ה) י״א כבד שקשה כו׳ והש״ך כתב בשם א״ר להתיר בה״מ או לעת הצורך . והתב״ש אות ו׳ החמיר גם בדין כבדא דעביא ומראה שלה כצ״נ טריפה וע׳ בארח מישור . ולא אריאה קאי אלא אכבד ולכן המורה צריך ליזהר בשינוי הבשר ונשתנה המראה :

(סק״ט) כשירה כו׳ הש״ך החמיר כב׳ הפירושים דקופא לבר כו׳ כפירש״י וכפי׳ הרשב״א וכן הלכה [וע׳ מ״ז סק״ה] :

(ס״ק י״ב) ניקב טרפשא כו׳ עש״ך ואם נמצא ב׳ טרפשין כתב הפמ״ג דלדעת המ״ב סי׳ ס״א יש להכשיר בה״מ :

(ס״ק י״ד) אבל אם כו׳ בתשובת צ״צ סי׳ ק״ז האריך במתא שהיה תחובה בכבד והיה ה״מ והתיר מטעם

מטעם ס"ס שמא לאחר שחיטה ושמא דרך הקנה נכנס וע' פר"ח אות י"א ותב"ש אות י' דאסרו זה. והתב"ש כתב דספק דרך הקנה כבר כתב רש"י דרוב הנבלעים דרך הוושט גם מה שדימה למ"ש מהר"מ מלובלין בתשובה סי' נ"ח בכרוב בפסח. הפר"ח נ"ל דדוקא בכלי אמרינן כן ולבסוף כ' דשינוי רשויות מהני שהבע"ה לקח כבד זה מההנות כו' יעו"ש והתב"ש כתב דל"ד דהתם אמרינן כאן נפל משא"כ תחובה אין סברא לומר כאן נפלה. ומיהו אם נתחבה קלת יש להתיר דשמא לאחר שחיטה נפלה אם לא היה חלודה כלל וכן נראה והכל לפי ראות עיני המורה אם נתחבה קלת ואין חלודה תולין:

ודע שהט"ז בסי' מ"ח אות ח"י הטריף במעשה דקרקבן שמלא תינוק מחט בו. ומשמע דאף דהוה ס"ס דשמא לאחר שחיטה ושמא לא ניקבה א' מאיברים הפנימים אלא שי"ל דמלאו תחובה מעל"ע והמשמעות שם כן דינאה המחט מעל"ע יע"ש ולענין הכלים לאחר מעל"ע הפר"ח התיר והתב"ש אוסר והיינו מטעם דלא אמרינן סד"ר להקל כשהספק בא מגד אחר יע"ש ומ"מ בס"ס כי מעשה דנ"ל ובלאחר מעל"ע אין לנו ראיה לאסור הכלים וצ"ע:

(ס"ק ט"ז) דכל יתר כו' עש"ך דהעלה דב' כבדים אף שאין נוגעים כלל טריפה כשיטת רש"י דכל יתר כנטול דמי חבירו עמו. מיהו אם היתר דבוק למטה ממקום מרה קיל טפי דרואין שאינו אלא דלדול ולא יתיר כבד כן העלה להלכה. וע' ט"ז סי' נ"ה אות ד' שהאריך ונראה שהסכים לדברי הש"ך. ובבל"י אות י"ג כתב בשם הט"ז שאין לאסור ב' כבדים אלא במקום מרה או חיותא ולהש"ך בכ"מ טריפה. כתב ע"ז הפמ"ג דאינו יודע אנה מלא זאת דהמעיין בסי' נ"ה יראה דעת הט"ז דב' כבדין אף שאין נוגעין זב"ז טריפה וכן הלכה וכמו שיתבאר שם באורך:

כתב בהג"ה ס"ח אם נסרך טרפש להמסס וביה"כ יש לעיין אם יש מחט כי רוב פעמים כן הוא. כתב הפמ"ג דיש לעיין בזה טובא הנ"ל סי' מ"ט העלה דדוקא תחובה הא נמצאת לא וכש"כ לפ"ד אם תפשו ולא מצאו דכשר וכתב דסירכא עכ"פ חשובה כק"ד דהא יש פוסקים מטריפין סירכא בשאר איברים וק"ד לחוד אין מי שיטריף. והעלה עוד שמ"ש בסי' מ"ח ס"ח בהג"ה מחט בביה"כ בנמלא א"נ בדיקה היינו לבדוק אם ניקב מעל"ע אף שיש ק"ד בחוץ אין מזיק דל"ד לוושט בסי' ל"ג דהתם מתוך שמנענע אוכלין ומשקין החזירו משא"כ כאן ודלא כט"ז וש"ך בסי' מ"ח יעו"ש. ולפ"ז לט"ז וש"ך אף בנמלאת. אם נסרכה טריפה. ויותר חמור מתחובה דאלו תחובה בעינן ק"ד או סירכא נגד פי המחט ואלו נמלאת אמרינן בכ"מ בנמלא ק"ד טריפה וע' בנ"נ וע' הב"ש סי' מ"ח דהתיר בה"מ בנמלאת המחט בהמסס ויש ק"ד מבחוץ והפר"ח שם הסכים לזה. א"כ ה"ה סירכא בה"מ יש להתיר בנמלא המחט דלא למדה הרב ז"ל בנ"נ אלא מק"ד. ושוב ראיתי בבל"י אות י"א דנמנס בזה וכפי הנראה להכשיר בה"מ וכדאמרן. ומ"ש שם הנ"ל ראי' דאף אם לא ניקב מעל"ע כל שיש סירכא נגד פי המחט טריפה מבדיקת ישנים יעו"ש אם כי הפמ"ג כ' דיש לדחות ראייתו [ע"ש בפנים איך דחה ראייתו] מ"מ כתב דהדין אמת דאף שלא ניקב מעל"ע דסירכא גרע מק"ד ובתנאי שיהא הסירכא נגד פי המחט כמ"ש הנ"ל שם. והכי מסתבר. וכתב דילא לנו מזה דין מחודש דאף שבשאר איברים אין סירכא פוסלת. כאן אם נמלא מחט באין ה"מ יש לאסור. ובה"מ מתירין ובתחובה מעבר א' אף בה"מ לאסור. ולפ"ז בקרקבן שתחובה מחט ובעבר הב' סירכא תלויה לא דבוקה יש להטריף ואף באין ק"ד כי סירכא עדיפא מק"ד:

עוד כתב הפמ"ג דיש לעיין מ"ש בהג"ה יש לבדוק. אם בדיקה זו מעכבת דיעבד או לאו. ומלשון בד"י דכתב כי דרך למצוא שם מחטין כו' משמע דרגיל. א"כ הבדיקה הוא לעיכובא. וכן ממ"ש בהג"ה שבודאי יש שם קוץ ג"כ משמע דאסור בלי בדיקה אפילו דיעבד. וכ' דכן נ"ל. ושוב ראה במנ"י כלל פ"ט אות ל"א דכתב שם בפירוש דאסור אף דיעבד ודלא כחוה"ש דמתיר בדיעבד אם לא בדקו ע"ש בסי' ס"ט. והנה לשון רמ"א כאן משמע דודאי הוא. ובת"ח כתב שמא. והרי יש חזרה מת"ח לכאן שהגהות חבר באחרונה כמבואר בהגהות או"ה שלו. ומ"מ העלה הפמ"ג דבה"מ אינו אומר לא איסור ולא היתר אבל בשאר איברים שיש סירכות למאן דמתיר סירכא בשאר איברים כמ"ש בסי' מ"ו א"נ לבדוק דדוקא מטרפשא להמסס באה הקבלה כנ"ל וע' בסי' מ"ב אות א' במ"ז ושם יתבאר שיש לאסור אי לא בדק בהמסס:

סימן מב

שפתי דעת

(סק"א) מרה שניקבה כו' עש"ך שכתב בשם הרשב"א דאם יש לתלות בידא דטבחא תלינן והוא פשוט ואם כי בכ"מ היכא דאיכא למיתלי תלינן. אולי כאן לדיוקא הא לא נמלא שום מרה וא"י אם נחסרה מחיים או לאחר שחיטה מתירין אף שאין לתלות דהוה ס"ס שמא חסרה המרה כשירה ושמא נימלה לאח"ש. אמנם ודאי חלילה לסמוך ע"ז להקל כלל. דלו נאמר דחשיב ספיקא פלוגתא דרבוותא מ"מ ספק דלאחר שחיטה לאו ספק השקול הוא כיון דליכא במה לתלות והא דתלינן בנשבר הגף משום דהתם איכא עוד לדדים דאיכא מאן דמכשיר בשבר:

משבצות זהב

(סק"א) נסרכת המרה כו' כ' הט"ז הטעם הוא דלא אמרינן דאין סירכא בלא נקב אלא בריאה דוקא ולא בשאר איברים, גם לדעת התוס' דהטעם הוא בסירכא משום דסופו להתפרק זה דוקא בקרומי הריאה שהם דקים ומתפרקים ולא בשאר איברים, ואף מרה שקרום שלה דק מ"מ חזק הוא ולא מתפרק, והיש"ש בא"ט סי' מ"ח וג"ן אוסר סירכא בשאר איברים, ובתה"ד סי' קכ"ג אוסר אפילו נסרכו לדופן ולא תלינן ברופן יעו"ש והפר"ח כאן אות ג' ובבס"י ל"ו אות ל"ב והשמ"ח סי' ל"ט סעי' ע"א אוסרים בשאר איברים ומכשירים בטחול ולב וכדומה רבשרן עב שמא לא

הגיע לחלל יע"ש, והנה המכשירין בשאר איברים רבו, והסה הב"י והרמ"א והב"ח סי' מ"ו והט"ז והש"ך והצ"צ סי' ט' ושאר פוסקים מכשירים בשאר איברים, והלבוש סי' ס"ו סעיף ו' כתב דאם נסרכו הדקין לדופן ובדקו ולא מצאו שום ריעותא יש מטריפין ויש מכשירין והוא מתה"ד סימן קס"ג שהביא שם שנסרכו הדקין ובדקו ולא מצאו ריעותא כו' ומשמע דבעי בדיקה, והשמ"ח אוסר אפילו בלב אם נסרך ולא בדק אם שלט הריעותא מעל"ע והוא בסי' ל"ט סעי' ע"א יע"ש לכן ודאי בהצר הכבד שנסרך לפי מ"ש רמ"א לעיל בסי' מ"א אסור אף דיעבד אם לא בדק, ובשאר איברים אין להחמיר כ"כ לאסור דיעבד אם לא בדק, ולכתחלה ודאי נכון לבדוק אף בשאר איברים ואף דבססי' מ"א בשפ"ד מבואר דשאר איברים א"צ לבדוק וכן משמע לשון רמ"א שכ' בטרפשא יש לבדוק כו' אין ראי' דשם אף דיעבד אסור:

כתב הצ"צ סי' ט' מרה שהיתה יוצאה מבין הצלעות וסרוכה שם והעור בחוץ שלם העלה להכשיר, חדא דסירכא אין פוסלת בשאר איברים, ואף למאן דפוסל, הא כשיש מכה בדופן תלינן שהוא כן הדופן ואין לחוש שמא ע"י קוץ ניקב הדופן, משום דבא"מ סי' מ"ט נקטינן דספק ע"י חולי יש להכשיר, ועוד כיון שעור הבהמה הי' שלם ודאי ע"י חולי הי' וכ"כ הפר"ח אות ג' דכל שהעור שלם תולין שהוא ע"י חולי, וכל שהעור נקוב תולין שהוא ע"י קוץ, דשכיח טפי, וכתב דהמחבר לקמן סי' מ"ם מיירי בעור שלם מבחוץ, והתב"ש שם כ' דמיירי שלא בדקו לעור הא העור לפנינו ונקוב תולין בקוץ ואין נקיב תולין בחולי אף בלי ס"ס, דאי ע"י קוץ בפנים ודאי מוושט באה דרוב הנבלעים בו' אלא דמבפנים מסתמא על ידי חולי ושם יבואר, והנה מ"ש הצ"צ דתולין בדופן כשיש מכה אף דאנן בריאה כה"ג מטריפין אף שיש מכה בדופן כמ"ש רמ"א בסי' ל"ט מ"מ בשאר איברים ודאי ראוי לסמוך עליו אף למאן דמטריף סירכא בשאר איברים, וכן הפר"ח הסכים להצ"צ אף דהוא מהמטריפין סירכא בשאר איברים והלכך אם ניקב העור גם הוא ז"ל לא התיר בכאן דהוה ס"ס לאיסורא שמא כמ"ד סירכא פוסלת בשאר איברים ושמא ע"י קוץ, ואף שממ"ש שם דסירכא לאו ריעותא דתולין בדופן דהוה מקום מכה, מ"מ הא בשו"ת משפטי שמואל צידד לאסור בסי' ק"ל יע"ש, וא"כ אף אי אמרינן ניקב בחוץ ספק ע"י חולי יש להכשיר היינו דאין סירכא, הא כשהמרה או שאר איברים סרוכים אין להכשיר אלא כשהעור שלם:

(סק"ב) ואף עכשיו כו' כתב הט"ז בשם הד"מ משום דרבו המכשירין בחסרה המרה וכדאי הם לסמוך עליהם כה"ג וכ' הפמ"ג דבד"מ לא מצא זה ובת"ח כלל פ"ה ד"ד כתב דמהרא"י כ' דעכשיו יוכל לסמוך אטעימה והאריך לבאר ואם כי זה אינו אלא לתיכה בלשונו לחוד ובזה אין בקי כ"א מומחה אעפ"כ כיון דבלא"ה רבו מכשירי חסרה המרה עכ"פ כדאי הם לסמוך אלתיכה בזה"ז וכתב לבסוף דמ"מ כשבא כבר לפניו לטעום לא הי' סומך על

שצמו

(סק"ב) והכבד סותמו כו' כ' הש"ך דאם ניקבה הכבד נגדה טריפה וכ' בתב"ש אות א' דאם נכתש הכבד אח"כ לא מהני דטריפה אין לה היתר. ול"ד לטרפשא דהתם עדיין לא היה טריפה עכ"ל. והפמ"ג אם כי מצא קצת סתירה לדבריו מ"מ כתב דהדין דין אמת [ובפס"ד מאדמו"ר סק"ג כ' דלדברי הלבוש סי' ל"ג סעיף ד' והט"ז סי' ק"ד בתשובת אחיו דס"ל דדוקא במקום שהנקב עושה אותה טריפה לא מהני הקרום א"כ הכא דלאו מהנקב ניטרפא י"ל דחשיב סתימה ע"כ העלה דאין להחמיר ביותר]:

עוד כתב הפמ"ג הא דכבד סותמתה כשירה היינו היכא דסביך ואדוק בי' וזה נלמוד מדין ריאה הסמוכה לדופן ואף דהתם אנו מטריפין דא"א בקיאין הי מיקרי סביך כאן אנו מכשירין ולפ"ז אין כשירה כ"א במקום דיבוק הכיס בכבד מתחלת ברייתה הא במקום שאין מחובר אף שסמוכה הכבד למרה טריפה לדידן דבריאה ודופן סותמתה אמרינן דא"א בקיאין הי מיקרי סביך ה"ה כאן. ואף דמהרמב"ם ז"ל משמע דכל שסביך היטב אף למטה כשר לדידן קי"ל להטריף בריאה בסי' ל"ט ה"ה כאן ומ"מ לא מצאתי לא' מהפוסקים שיאמר כן כי הוא זה [וע' בפס"ד דהביא מכמה מקומות שאף מהגמרא משמע כן דל"ד כלל לריאה. לכן העלה דאין להחמיר] וע' בסי' מ"ו בהדרא דכנתא שניקב א' לחבירו דכשירה. ומשמע אף בלא סביך. אין ראיה דהתם דיבוק גמור הוא. וכן חלחולת שניקבה וירכים מעמידין אותה. דאין הריעי נופל לתוך הגוף משא"כ כאן:

(סק"ג) נסרכה המרה כו' כתב הש"ך משום דאין סירכא פוסלת בשאר איברים וע' יש"ש פא"ט סי' כ"ו ותה"ד אוסר ומ"מ לכתחלה ודאי יש לעיין אחר ריעותא בפנים ואי נתחבה אף דלא מעל"ע טריפה דסירכא עדיף מק"ד כמ"ש בסי' מ"א בשם הנ"ל ודוקא כשהסירכא נגד פי המחט או קצת קרוב לו. ואם לא בדקו כתב דאין בידו לאסור. אבל בטרפשא שנסרכה להמסס וביה"כ אף דיעבד יש לאסור אי לא בדקו אחר מחט (וע' מ"ז אות א'. ובפס"ד מאדמו"ר השיג ע"ז וכתב דלדעתו נהפוך הוא דבטרפש שנסרך להמסס או ביה"כ כיון דלצד א' מהסירכא הוא לטרפש שבה אין סירכא פוסלת י"ל דהו"ל ס"ס שמא הסירכא הוא מהטרפש ואת"ל מהמסס שמא לא ניקב משא"כ בדקין שנסרכו למרה או להמסס וכה"ג שיש מטריפין לגמרי נהי דרבו המכשירין מ"מ י"ל דבדיקה מעכבת לכ"ע לכן העלה כיון דבטרפש שנסרך כו' הוא רק קבלה מבד"י אין להחמיר בהפסד מרובה אם לא בדקו בשוגג אחר מחט]:

(סק"ד) וטעמו בלשונו כו' עש"ך מ"ש דרובא אית להו טעם מר מש"ה התירו כאן. וע' כו"פ דכתב דרוב אין טועמין בהם טעם מר ויש עוד טעם דרוב הפוסקים מכשירים ניטלה או חסרה המרה והתב"ש בתשובה כתב דטעימה לא הוי רק דרבנן וכיון שכן הוה רק ספד"ר ולהקל. ואם נאבדה הכבד ולא טעמה. בעה"ג סי' י"ז דעתו להטריף דלא סמכינן אש"ך דרוב יש להם

טעם

טעם מר וכ"כ התב"ש אות ד' ובמנ"י כלל ס"ח אות ד' הניח בצ"ע ובלי ולה"פ ובאר היטב כולם שנו והעתיקו בשם עפ"נ להכשיר וטעו והנך רואה שכמה צריך המורה ליזהר ואל יורה מתוך הקיצורים רק אחר החיפוש והעיון כראוי. וכתב דשוב ראה להכנה"ג בהגהת ב"י אות כ"ז דהתיר בנאבדה הכבד מטעם ס"ס שמא הלכה כמאן דמכשיר ניטל ושמא היה טעם מר. ומפרש מ"ש בה"ג אי איתא לתליי' ודאי מיחסרא המרה ואי ליתא לתליי' כשירה היינו אי איתא לכבד ולית בה מרירות ואי ליתא לתליי' היינו הכבד כשירה אמנם הפ"ת אות ד' דוחה פירושו בכה"ג וכן התב"ש אות ג' פי' בע"א. ומ"ש דהוה ס"ס אמת דדין זה דבה"ג אי חסרה המרה הוה ספק גמור דהא בת"ח אמר דמש"ה סומכין עכשיו אטעימת הכבד דרובן מכשירין ניטלה המרה. ומ"מ ספק שמא היה טעם מר לאו ספק דאנו רואין רוב פעמים אין בו טעם מר וכיון דאיתרע ודאי לא שייך אוקי אחזקה. וכו"פ העיד שא' מאלף ימצא טעם מר וכ"ה אמת א"כ אין לסמוך ע"ז:

עוד כתב הפמ"ג דע דב' מרות רחוקות זמ"ז אין להכשיר מטעם ס"ס שמא הלכה כרמב"ן בפי' כל יתר ושמא חסרה המרה כשירה דכבר מוסכם דהלכה כרש"י והרמב"ם ז"ל דכל יתר כנטול דמי מתחלת ברייתה ואין ספק. וב' שתולים בסומכי' אנו מכשירים בה"מ דהלכה בודאי כרש"י. ושוב ראה בכה"ג בהגהת ב"י אות ח"י דחקר בזה והביא דברי מהר"מ מטראני ס"ג סי' וקנ"ם דכ' בפירוש דאף רחוקות טריפה הוה כן הלכה:

(סק"ה) כשירה כו' כתב הש"ך דכבד כועס ומרה זורקת בו טיפה. וע' התב"ש אות ג' דודאי איתי' לכיס וניקבה מפורש בבה"ג דלא מהני טעימה אלא אפי' ניטלה ביד כולה טריפה ולא מהני טעימה וע"י תולי' נמי אין להכשיר. אלא באם נמצא חסרה המרה ולא ידענו מה הי' לה אמרינן מסתמא נברא חסר ונבלע המרירות בכבד כיון דגמרה פעולתה בכבד דכועס כו' א"כ די בכך. או אפשר דהכיס נדבק כולו בכבד עד שאין ניכר והיכא דהכיס רק ואין בו מים כלל כשירה וא"צ טעימה אלא שהפר"ח אות י"ב כתב שצריך נפיחה וכן נכון ואני מסופק אי נאבדה בלי נפיחה מהו הדין הלכך צריך המורה ליזהר ושלא להכשיר כ"א כשלא מלא המרה כלל וז"ש בה"ג אי איתא לתליי' ודאי חסרה המרה ר"ל אי איתא להכיס במקלת ודאי לא מהני מה שטועם טעם מר בכבד. ומיהו אי יש מרה כדינו וטעמוהו לכבד ויש בו מרירות כשירה כ"כ הפ"ת אות ג' ופשוט הוא דכל פעולתה שהכבד כועס והמרה זורקת טיפה א"כ ודאי דכשר אף שיש טעם מר. ואם נמצא ב' מרות וטעם מר מכבד כ' הפר"ח אות ח' דפשוט הוא דכשירה וכבר תפסו עליו כולם כאחד ואומרים דכל יתר כנטול דמי עם המרירות וכ"כ התב"ש בשם הב"ח ואם כי הפמ"ג ז"ל הלין בעדו לתרץ דבריו אעפי"כ העלה דלדינא ח"ו להקל אף בה"מ ע"פ סברתו כלל וכלל [ע' מ"ז אות ב']:

(סק"ו) אף עכשיו כו' הש"ך הראה מקום לכי' נ"ו ונ"ת דסומכין אטעימת ישראל האידנא [וע' במ"ז אות ב' מזה]. כתב במנ"י כלל פ"ח אות ג' שצריך להעביר הדם מעל הכבד במקום שלוחך משום איסור דם ופשוט הוא ואין להחמיר לגלות תחלה אלא יטעמנו כך עתב"ש:

(סק"ז) נוקבין אותה כו' כתב הש"ך דזה נלמד מדין תרי בועא ומכניא דיבי כו' וכתב הפמ"ג דכלל העולה אם הם שתים ממש ויש לכ"א כיס בפ"ע ואין מחוברים כלל אף בשופכים דרך נקב באמצע או בסופו מה בכך ואין היתר אלא כשיש שיעור אצבע בתחלתו או בסופו מעורב וזה נלמד מדין ב' בני מעיים לקמן ורוחב אצבע הוא

עצמו, והיודע להבחין יטעום ויתיר בפשיטות כמ"ש המחבר ורמ"א כאן:

כתב הריק"ש הביאו הפר"ח אות ז' טעמו מקומה והי' מר ואח"כ טעמוהו ולא נמצא מרירות תולין לומר שבלע הכבד המרירות יעו"ש ופשוט הוא, ודע דהא טעימה מהני היינו שיקרע הכבד ובפנים ימצא מרירות כמ"ש המחבר הא לטעום ע"ג הכבד לא מהני דשמא נשפך המרה ע"ג הכבד וטריפה ודוקא כשנבלע המרה בכבד מכשירין וכן הביא הפ"ת לשון בה"ג ניטלה המרה קרעינן בדוכתא משמע דוקא ע"י קריעה יעו"ש וע' בנה"ג בהגהת הב"י אות י"ג דכתב דבה"ג כ' קרעינן והרשב"א והרא"ש ושאר פוסקים לא כתבו כן והתב"ש אות ג' כתב מי שטועם ע"ג הכבד טועה הוא יע"ש וכן נראה לי דהטעם הוא דנבלע המרה בכבד מתחלת ברייתו משא"כ כשיש מרירות ע"ג הכבד, ולשון המחבר יורה ע"ז דכתב קרעינן כו' ולא רבותא קאמר, א"כ לא יפה עושין הטועמין ע"ג הכבד אלא לאחר קריעה תי' או צלוי', עוד כתב דטעימת הכבד אף בבהמה מהני, ול"ת דוקא עוף דאיכא דאמרי הואיל ויש מין עופות שאין להם מרה הי"ה ניטלה המרה במין שיש לו נמי כשירה, אבל לא בבהמה, דליתא, אלא מאן דמכשיר ניטלה אף בבהמה מכשיר כמו שיראה הרואה בפוסקים ומש"ה כל שיש טעם מר בבהמה נמי כשירה, דכדאי הם המכשירים בניטלה לסמוך עליהם בטעימה כמ"ש הת"ח כלל מ"ח והוא פשוט:

עוד כתב הפמ"ג עובדא בא לידו בכבדא של עגל שהיה לו מרה כדינו אלא שהיתה לבינה ביותר לא כדרך המרה שדרכה להיות ירוקה וצוה לקרוע את המרה ולבדוק אם לא יש שם איזה ריעותא כי לדעתו כ"מ שיש איזה ריעותא צריך בדיקה ואף שאינו מחמיר בשינוי מראה בשאר איברים מ"מ ריעותא הוה ויצאה מברוב, ונמצא אחר הבדיקה מים זכים ומתוקים, וכיון דהפר"ח הביא בשם הריק"ש במעשה שהיה שנמצא כמין כיס קטן אצל המרה וטעמו ולא היה טעם מר והכשיר דלאו ב' מרות הם אלא בועא, וכיון דלהכשיר סמך ע"ז כש"כ להטריף דמרה הוא כשמה ופעולתה להשקיט חמימות הכבד וכשהיא מתוקה אין פועלת ואם כי יש להשיב, אעפי"כ הטריף מספק:

הוא אנודל יע"ש הוא לא"ה אין מתכשר. וכששמפון א' שופך מרה לשתיהן אף שהן ב' ממש יש להכשיר בבהמת ישראל בה"מ ע' ב"ח. וחדא ומתחזי כתרתי אף שיש ביניהם מחילה המפסקת י"ל שאח"כ עלה וכשירה. ואלו בבועות כה"ג טריפה דאמרינן שניקבו זל"ז. גם הדרי ערבי לא מהני בב' בועות ואין ללמוד ב' בועות מכאן וע' תב"ש ופר"ח:

(ס"ק י"ב) והגדי כו' כתב הש"ך דבשערים משמע דאילים אין להם מרה כלל וע' באחרונים שחילקו בין גדי זכר שיש לו מרה סמוך לזנבו ובין אילה נקיבה שאין לה [דמש"א] והפמ"ג כ' שהוא מסופק בזה דאפשר דאילים הם מן אחר המוזכר בפסוק. גם נחזי אנן אי יש להם או לא. גם קצת כתבו דתורים ובני יונה יש להם מרה כשמן ובש"ע ובהג"ה משמע דאין להם כלל מדלא הגיה על המחבר:

במנ"י כלל פ"ח אות ו' הניח בצ"ע בגדי וכדומה שאין להם מרה סמוך לכבד. אי ליתא למרה ויש טעם מר בכבד דבה"ג כ' טעמינן אדוכתא ומשמע דוקא במקום המרה או אפשר דאיזה סמפון יש ששופך לכבד יעו"ש. ומיהו כל שפוסל במרה פוסל גם בגדי וכ"כ התב"ש והוא פשוט. ניקבה או חסרה. או ב' טריפה. כתב כנה"ג בהגהת ב"י אות כ"ד נמצאו ב' מררות ולא הספיקו לבודקו ונתערב באחרות יש להכשיר ומשמע התם דהיו שם כמה שניפין בל"ז. וחסר ויתיר יש פלוגתא דרבוותא:

(ס"ק י"ג) גרעין כו' עש"ך דהראה מקום לסי' מ"ו ושם חילק דאף למאן דמטריף כאן במחט התם כשר דאית ליה דוכתא למיפק. וכן פסק הט"ז שם להתיר בה"מ אם לא בתחוב. אבל כאן אסור אף בה"מ ולא מהני נפיחה ודלא כפר"ח וע' תב"ש:

(ס"ק י"ד) הא אם נמצא מחט כו' וכתב הש"ך דאין חילוק בין קופא לגו כו' ובכ"ע טריפה. אבל נמצא אבן בתוכה דא"א לינקב כמו בגרעין של תמרה וכן בכבדא או בריאה אין לחוש וכשר:

משבצות זהב סימן מג שפתי דעת

(סק"א) בראש הטב כו' עט"ז, וכ' הפמ"ג דכוונתו פשוט בזה דבחלק הטב יש בצדדיו ובראשו דקות והכל נכלל בשם טב וטריפה בכ"מ שניקב שם, ואם נשאר חצי עוביו לדידן דא"א בקיאין בשיעור עובי דינר זהב כ' דנ"ל דבחלק הטב גופא מקומות מקומות יש, דאם ניקב בו במקום עוביו ממש בעינן שם שישאר כחצי עוביו עד"ם אם טב שם טפח בעינן בשיור חצי טפח, ובצדדיו דאין בעוביו אלא חצי טפח, די אם נשאר רביע טפח הכל לפי המקום, ומה שהפר"ח בקו"א השיג על הבה"י שכ' דהכל לפי עוביו חצי הטחול, וכ' הוא ז"ל דאינו כן אלא דאף לגדולים משערים בטחול של עגל יעו"ש כולם השיגו עליו וחלילה להקל כלל וכלל, וכן הב"ח כתב בפירוש דבעובי' של אותה טחול שניקב בסומכי' משערין, וכ"כ הש"ך אות ז' וז"ל שם פחות מחצי עוביו של אותו טחול במקום שהוא עב וכן הסכים התב"ש אות ח' והביא עוד ראיות לדבריו יעוין בפנים והעלה דאנו אין לנו אלא דברי הרשב"א בתה"א וכמו שפירשו הב"ח והש"ך והתב"ש, והבל"י אות א' כתב בשם הפר"ח דאם ניקב בצד הדק שבעב במקום ה"מ כשירה, כ' הפמ"ג דבפר"ח מבואר ההיפוך מזה דטריפה, והרי אתה רואה דאין לפסוק מתוך הקיצורים וכמו שכתב רש"ל בהקדמתו שהמורים מרובים כו':

(סק"ב) נקב מפולש כו' עט"ז וכוונתו פשוט דהקרום שעל הטחול אינו מצטרף להשלים לעובי דינר זהב אף דמיהדק שפיר מ"מ אינו נקרא בשם טחול, והנה"ך השיג עליו כפי שהבין המנ"י כלל פ"ט אות ג' דבריו, יעו"ש, ולהלכה כ' הפמ"ג דקי"ל כט"ז וכפר"ח וכ"כ בכנה"ג בהגהת הטור אות ה' שמהר"י הלוי בסי' ל"ה נראה דמסכים דאין הקרום מצטרף:

עוד כתב הט"ז להתיר נקב בסומכי' וניכר שנברא כך ותוכו בוונתו דנברא נקוב או שם ניקב עליו, אלא

(סק"א) ואם ניקב נקב שאינו מפולש כו' עש"ך מה שהשיג על הב"ח וסובר כהט"ז דודאי אין טחול כותש נקב הכרס משום דיש ביניהם חלב טמא. הפמ"ג תמה כאן על לשון הש"ע דהתחיל וכתב אם ניקב נקב מפולש טריפה והא אף באין מפולש כל שלא נשאר כעובי דינר זהב טריפה. ואם היינו אומרים כהט"ז אות ט' דכל שאין הלקותא מחוץ כשירה הוה א"ש קצת:

(סק"ב) ואפילו נחתך כו' כתב התב"ש אם יש נקב מצד זה וגם בצד הב' כנגד נקב זה וביניהם יש בשר עובי דינר זהב כשירה דעור זה לא מעלה ולא מוריד כמ"ש בט"ז אות ב' ופשוט הוא וכתב עוד אם ניקבו זה שלא כנגד זה ואלו היה זה כנגד זה לא היה עובי דינר זהב צריך שיהא המרחק בין נקב לנקב כמלא עובי דינר זהב. ויפה כתב:

(סק"ד) בשינוי בשר כו' כתב הפמ"ג אם נתמסמס הבשר במקצת עובי ותחתיו שלם ומבחון יש שינוי מראה. וכשגוררין המוגלא והבשר בלוי עדיין נשאר המראה שם. יש להטריף כמ"ש בט"ז באורך אבל אם יש לתלות שמחמת המוגלא בא המראה אין להטריף אלא בשגוררין המוגלא ועדיין יש שינוי מראה כמו בריאה סי' ל"ה. וה"נ כאן:

(סק"ו) שכל מה שדבוק כו' ע' בפנים בפמ"ג מה שהאריך לבאר מה נקרא מקום הטב והעלה להלכה דבה"מ ודאי יש לסמוך שכל שאינו דבוק לכרס הוי קולשי' וכשירה בין נחתך ובין ניקב. ובאין ה"מ אף נחתך ע"י אדם או חולי לא רצה לומר היתר בזה והמורה צריך לעיין באין ה"מ איזהו מקום הדק:

(סק"ז) פחות מחצי עוביו כו' כתב הש"ך של אותו הטחול [וע' במ"ז אות א' דשם מבואר דבאותו טחול גופא מקומות מקומות יש ומשערין בכל מקום שיהיה חצי עוביו במקום שניקב ואף בה"מ אין להקל]:

(סק"ט) ויש מחמירין כו'. כתב הפמ"ג דיתיר מחול הוא דוקא כשהוא בצורת טחול הא לא"ה כשירה דלא הוה אלא דלדול דומיא דיתרת רגל וכ"כ בד"מ כאן ומעשה דצורת יד בטחול נ"ל דעכ"פ היה צורת טחול יעו"ש ופשוט הוא :

חסר, ובטחול אין חסרון מזיק בכולו, וכש"כ מקצת אין חסרון מזיק והאריך הפמ"ג בביאור דבריו ולענין הלכה הביא מ"ש הצ"צ סי' ע"א ותוכן כוונתו והעולה מדבריו דהאבר שיש בו חלל יש בו ב' דברים לאיסור, א' שמא ניקב והבריא, ב', דאפילו נימא דהוא מתולדה, מ"מ כל שניקב טריפה נברא ניקב נמי טריפה, משא"כ אבר שאין לו חלל ונברא חסר כשר ה"ה נברא ניקב אין בי חששות אלו, דשמא ניקב ונתרפא לא חיישינן באבר שאין לו חלל, ונברא ניקב לאו נקב הוא אלא חסר והסר במקצת אין פוסל לא בריאה ולא בטחול, ואחרי כל הבא סיים הפמ"ג וכתב דבריאה אם ניקב נקב מפולש יש להטריף וכמ"ש הפר"ת אות ב', וכפי הנראה גם דברי הט"ז הם כן, שלא הכשיר אלא בשיפולי אונא משום דאם מפולש באמצע אנו חוששין שמא ניקב ונתרפא, ובטחול אלו היינו יודעין שמתולדה כך הוא י"ל כך וי"ל כך ובריאה אין ראיה שעולה בנפיחה וגם אינו מפולש כמו כאן אמנם אם הרוב מאותו המין כך בבירור יש להכשיר, דאין רוב מאיזה מין טריפה, ואנו אומרים דקבלת הז"ל דטריפה אינה חיה אמת הוא אלא שזה אינו בכלל נקב ולא חסר אלא הכי רביתייהו ובמו ניקבי הסמפון בשומן היורד בין הערונות, [כן נ"ל]:

(סק"ה) לקתה בשינוי בשר כו' כ' הט"ז דשינוי מראה אינו פוסל, כ"א שינוי בשר היינו שא"א בקיאין בבשר שהרופא נודרו, והנה התב"ש אות ד' האריך בזה ודעתו לאסור בשינוי מראה והעלה במעשה דקיק ווילנא שהיה הוט השדרה שחור והכשירו והוא אוסר, והפמ"ג כתב דבשינוי מראה המנהג להכשיר ובשחור דלקותא הוא לא רצה לומר לא איסור ולא היתר, וכתב עוד הפמ"ג דעובדא בא לידו בדקין של בהמה שהיו בפנים מלא אבעבועות בהרות כמראה הכחול שקורין בלא"ה והיה סונלא ולקות בשר ומבחוץ היה ניכר מראה בלא"ה והטבחים אומרים שרוב בהמות הן כן, וכבר ידעת מ"ש הרשב"א בסי' צ"ח ושפ"ג ששקר ביםינם, וגררו הליחה מעט מעט לראות אם הבשר שלם תחתיהם, וגררו עד שלא נשאר רק עור דק מאד ובכל זאת לא סר המראה בלא"ה ההיא, ואמר נהי דקי"ל דמראה לחוד אין אוסר, כאן דהבשר לקוי החתיו אף שמבחוץ הי' יפה ובריא מ"מ כה"ג אפשר דכ"ע מודים דהוה כק"ר מבחוץ והמראה מעידה על לקות הבשר ובפרט שהמראה הי' נוטה לשחור דלהתב"ש בלא"ה טריפה:

(סק"ו) ואם פים כו' כ' הפמ"ג דלהלכה הסכימו כולם דלא כבי"ה דמים ריעותא הוה ואם ניקב בחוץ ולא נשתייר כד"ז טריפה ואם העור שלם מכל צד ובפנים נימס יבואר לקמן באות ט' אי בעינן כד"ז אי לאו וע' פר"ח ותב"ש אות ה' יעו"ש :

(סק"ח) בצד העב כו' הט"ז החמיר אף בה"מ כהרמב"ן אב דבוקים בסומכי' ויתבאר בסי' נ"ה, והרי אתה רואה בפירוש דכל יתר כנטול ביד דמי לא כחסר מתחלת ברייתו :

(סק"ט) לפיכך אין הנקב פוסל בו כו' עט"ז שכתב דכל בע"נ יחמיר לעצמו לאסור בניקב טחול של עוף, וכתב הפמ"ג אף דכלל הוא דכל מקום שניקב טריפה ניטל נמי טריפה, אעפי"כ בטחול של עוף אף דכתב בע"נ יחמיר לעצמו כו' מ"מ בניטל כולו י"ל דכשר אף לבע"נ דהא כתבו שאר פוסקים דטחול חידוש הוא דניטל כשירה וניקב טריפה, ורב עוירא היה סובר דניקב בכ"מ טריפה וניטל כשר הלכך אין להחמיר בעוף אם ניטל עכ"פ כולו, ומכל מקום לקוי כולו בין בעוף ובין בבהמה לא הוה כניטל כולו כן כתב התב"ש ופשוט הוא. עוד כתב הט"ו אם בחוץ הוא שלם מכל צד ובפנים נתקלקל אף שלא נשאר כד"ז כשירה אלא דמסתפי להקל, והפר"ח החזיק אחריו בפשיטות להקל כה"ג, אמנם התב"ש אות ו' סיים להלכה דטריפה, וכתב הפמ"ג דכן נ"ל דטחול אינו דומה לריאה דהא אם נפשט העור מכ' צדדיו ונשאר ד"ז בשר כשר וכמ"ש בש"ך איכ היה אם בחוץ שלם כל שאין ד"ז טריפה דהעור אינו מעלה ואינו מוריד, והמ"י התיר בה"מ הביאו הבל"י אות ח' והוא ז"ל בה"מ לא רצה לומר לא איסור ולא היתר:

שפתי דעת סימן מד משבצות זהב

(סק"ב) וכן אם ניקבה כו' הש"ך כתב בשם או"ה דדוקא ע"י מחט [ר"ל כגון שנעשה בפנינו וראינו שלא ניקבה איברים הפנימים דאל"ה מחט שנמצא בחלל הגוף טריפה. באה"ימ] אבל ע"י חולי לא גרע מנתמסמס כו' וע' בפנים בפמ"ג מה שהאריך בזה ולענין דינא הביא מ"ש הכנה"ג ושאר אחרונים דע"י חולי והגיע ללובן יש לאסור. וכ' ע"ז דעכ"פ באין ה"מ נכון להחמיר:

(סק"ח) עד הלובן כו' הכנה"ג בהגהת הב"י כתב כוליא שהקטינה ולא הספיקו לבדקה אם היה כענבה כשירה מס"ס שמא מתולדה ושמא היה כשיעור. ואף שאין כספק הב' שקול דאיכא ביה ספק ספקא לאיסורא

(סק"א) או בג' כליות כו' כתב הט"ז דכל יתר כנטול דמי, ור"ל ניטלו הכליות כשירה, ולדינא כ' הפמ"ג דאם נמצאו דבוקין זל"ז עד שינטל כל מקום הדבוק לא ישאר כפול וכענבה באין ה"מ צ"ע לדעת הרמב"ן דס"ל כל יתר כנטול ביד הוא ומקומו עמו, דיש להטריף:

(סק"ב) ניקבה כו' הנה המחבר שינה כאן מלשון הטור דכתב ניקבה או חסרה כו' ובמקום חסרה כתב נתתכה והיש"ש באי"ט סי' פ"ז סובר דדוקא חתך שאין בו חסרון הא יש בו חסרון טריפה דלא גרע מהמסמסה ולפ"ז יש לכוין דעת המחבר כן וע"ז השיג הט"ז וכן הפר"ח אות ב' ול"ד למסמסה, והפמ"ג אם כי מתרץ דברי הרש"ל אעפי"כ העלה להלכה

דיש להקל בחתך שיש בו חסרון אם לא נחלקה לב׳ :

(סק"ג) עד מקום חריץ כו׳ כתב הט"ז דאפילו הלובן גופא ניקב או נחתך גם כן כשר, ור"ל דלא אמרינן עד ולא עד בכלל, וכתב הפמ"ג דכן הלכה :

(סק"ד) והוא שיעשה בשרה כו׳ עט"ז שהביא דברי רש"ל דבעינן שיתחיל ההמססה גם מבחוץ כו׳ ומזה הביא ראיה דאין אוסר חסרון בפנים בטחול יעו"ש, וכתב הפמ"ג כיון דהט"ז בעצמו כתב לעיל דמסתפי להקל בזה וכאן נמי לא החליט להיתר אלא כ׳ בלשון משמע ע"כ בלא ה"מ ודאי אין להקל :

(סק"ו) והוא שיגיע עד הלובן כו׳ עט"ז וע׳ פמ"ג בפנים איך שביאר דבריו ז"ל ולהלכה הסכים הט"ז להרש"ל דלא בעינן עד הלובן אלא בהמססה ומכת חרב לשנים, אבל מוגלא ומים עכורים וסרוחים אפילו לא הגיעו ללובן, ומ"ז אפילו בהגיעו ללובן כשירה, ומ"ש הט"ז דכ"מ הב"ח כתב ע"ז הפמ"ג דאחרי העיון בב"ח נראה שהם רחוקים מקצה אל הקצה רק דבעכורים וסרוחים ומוגלא דעת שניהם טסכמת דאף לא הגיע לחריץ, אבל בממסה ומכת חרב ס"ל דאפילו לא הגיע לחריץ טריפה, ומ"ז לא הכשיר אלא בלא הגיעו לחריץ :

שמא הלכה ע"י חולי טריפה כהאו"ה. ושמא לא היה כשיעור אפ"ה יש להקל :

(סק"ט) כשרה כו׳ הטעם דכוליא כולה דם היא ואינו דומה למראה וע׳ תב"ש דדוקא עד הלובן דלובן אין דרכו להיות דם והלכך אם נמצאת בלובן דם יש להטריף לדידן :

(ס"ק ט"ז) אם היו ג׳ כליות כו׳ כתב הפמ"ג דכ"ז באיברים שאם ניטלו או חסרו כשירים שייך זה הדין הא ב׳ כבדים וא׳ מהן נלקה כגון שהוא כולו דם או קשה כאבן וכדומה אין אומרים שהיתירה לקויה והבריאה היא העיקרית דמ"מ מתחלה כשהיו שניהם שלמים נטרפו מטעם יתר כחסר ואיך יחזרו לכשרותן ובלא"ה אין לדמות ב׳ כבדים לכאן :

(ס"ק י"ח) וכל שינוי כו׳ עש"ך במה שהעלה דמראה נע"ל טריפה וגרי"ן ובלא"ה כשירה כמו בריאה נ"ל ה"ה בכוליא :

(סק"ז) שיגיעו עד הלובן כו׳ עמ"ש הט"ז דגם עד בכלל שאף בלובן יש מכה זאת, וחקר הפמ"ג בזה אם רק שלט הלקותא מעט בלובן טריפה, או בעינן שישלוט בכל הלובן, ועכ"פ שיהיה רובו ככולו, והנה הכו"פ אות ג׳ חילק בזה, דאם לקתה הכוליא והגיע עד הלובן אז אפילו שלט משהו בלובן נמי טריפה, אבל אם הלקותא הוא בלובן לחוד בעינן רובא, והפמ"ג השיג עליו בזה דאין לחלק בין התחילה הלקותא בכוליא או בלובן דחד דינא אית להו וכל שיש מקצת תוך הלובן טריפה והביא ראיות לדבריו יעו"ש :

(סק"ט) נמצא בה דם כו׳ עמ"ש עט"ז, וכתב הפמ"ג דאף אם נהפך קצת מהלובן לדם כשירה כי כן מראין דברי המחבר דדם דינו כמ"ז א"כ משמע ודאי אף באם הגיעו ללובן, ומיהו אם כל הלובן דם טריפה לפי מ"ש הט"ז באות יו"ד דבעינן שישתייר מקצת, והתב"ש כתב דדם אינו מותר אלא עד הלובן ולא בלובן ודחה הפמ"ג זה ואעפי"כ העלה דבאין ה"מ צ"ע :

(סקי"א) נמצאו בכוליא אבנים כו׳ עט"ז ובתב"ש האריך וכתב שיש ב׳ מיני אבנים, מאבילה ושתייה שאינה נקייה והם ניכרים והוא כשהכוליא כולה שלימה רק אותן אבנים מונחים תוך הלובן כשירה אבל אותן הנולדים מכוליא גופא הוה לקותא ולמקום חריץ טריפה, אם מחמת אבנים לית בה השיעור כפול או כענבה במנ"י כלל פ"ט אות י"ט ספוקי מספקא ליה אם טריפה או כשירה והתב"ש הטריף בזה :

(סקי"ד) והקטינו היתירות כו׳ עט"ז שחולק על הב"ח ומכשיר בכל ענין אם א׳ לקתה דאמרינן היתירה לקויה היא, וכתב הפמ"ג דמלשון השו"ע שכתב דהקטינו היתירות ולא אמר בסתם שהקטינה אחת מהן משמע ודאי שיהא ניכר איזה מהן יתרת הוא דאינו פוסל בה לקותא הא לא"ה לא :

(סקט"ז) בכוליא של עוף כו׳ הטעם דהם סגורים בעצם ואין מגיעים לבני מעיים והיינו דליקוי הכוליא גורם קלקול לבני מעיים אך טעם זה ראו כן תמהו מנ"ל זה והתב"ש כתב כיון דהם סגורים בעצם ואין משמשין כלל כמו בבהמה א"כ לאו כליות הם כלל אלא חתיכת בשר בעלמא, א"כ אף מאן דמטריף בטחול מכשיר כאן׃

משבצות זהב סימן מה שפתי דעת

(סק"א) ויש מחמירין כו׳ עט"ז שפסק לדינא דבאין ה"מ יש לאסור אף בניקב ובה"מ להתיר אף בנימוק. בר"מ כתב בשם או"ה דאם נימק הולד במעיה טריפה, וכתב הארח מישור ולפ"ז הי"ה אם מוצאין גישוואלנ"י ביצים בעוף דהוה דומיא דולד בבהמה דיש לאסור, אמנם הפר"ח אות ב׳ הכשיר בנמצא ביצים קרושים, והבל"י בשם אמונת שמואל ובה"י פוסקים גם כן להתיר, וכתב הפמ"ג דיש להחמיר באין ה"מ כמו נימוק הולד ה"ה כאן ביצים נקרשים :

(סק"א) או עוף כו׳ הש"ך הביא דעת ר"ח דבעוף אב ניטל האם שלה והוא המעי שהביצים מונחים בתוכה טריפה מספק מאיבעיא הורו בטרפחת כו׳ ופסק כן הב"ח לאסור בלי ה"מ. ולפ"ז אם נמצאו ב׳ יש לאסור בעוף דכל יתר כנטול ופשוט. והכנה"ג בהגהת הטור אות א׳ כתב דאם נמצאו ב׳ לרש"י כשירה ולרמב"ן אסור יעו"ש הנה זהו בבהמה דניטל כשירה וניקב טריפה. ומ"מ יש להכשיר אם נמצאו ב׳ דשמא הלכה דאין נקב אוסר כלל דהא מכשירין בה"מ. ושמא הלכה כרש"י דכחסר דמי וניטל

וניטל כשירה. ומיהו בעוף אם נמצאו ב' מעיים יש לעיין ולומר דכנטול דמי וטריפה. וי"ל דאפשר הר"ח גופא דאוסר בניטל טרפחת דעוף היינו ניטל ביד לא בחסר מתחלת ברייתה והלכה כרש"י דכחסר מתחלת ברייתה דמי וא"כ יש להכשיר אף באין ה"מ. ולענין ניקב הטרפחת יש לעיין אם הוא דוקא ע"י חולי דהוה כנימוק או אף ע"י אדם. וע' בד"מ בסי' נ"א. ואם נאמר דדוקא ע"י חולי הוה אתי שפיר דבריו שם [ע' פר"ח במ"ש בד"מ נימוק הולד טריפה. והאם כשירה משום דהוה פירשא בעלמא. דזה קאי בשליא דהולד נוצר בו לא בטרפחת דלא הוה פירשא] :

(סק"ב) וכש"כ ניקב כו' עש"ך מ"ש כלומר כו' וכוונתו בזה דקשה איך כתב וכש"כ ניקב. ואח"כ כתב די"ש מטריפין בניקב. לזה אמר דלפי הכלל המסור בידינו כל שאם ניטל כשירה כש"כ ניקב כשירה ואח"כ כתב די"ש מחמירין כמו בשחול דניטל כשירה וניקב טריפה וכש"כ נימוק :

(סק"ג) וי"ש מחמירין כו' כתב הפמ"ג דבילים קרושים המנהג להתיר לעת הצורך בע"ש :

(סק"ה) והרי נהוג כו' כתב הפמ"ג בשם הב"ח שכתב בתשובה סי' קנ"ז דהא דניקב כיס השתן טריפה דעוף אין לו כיס השתן ומש"ה הכשיר תרנגולת שבשנה לבה ויצא מים רבים ממנה אחר הבדיקה באיברים הפנימים. וע' בסי' נ' בענין ניקב א' מאיברים הפנימים, יעו"ש. ע' בל"י שורים המשתינים דם יש לבדוק אם לא ניקב כיס השתן ואם לא בדק אפשר בה"מ להקל :

סימן מו

שפתי דעת

(סק"א) ואפילו ליחה כו' וכתב הש"ך דה"ה אפילו עלה קרום כו' והוצרך להשמיענו דל"ת דדוקא ליחה אינו סותם הא קרום סותם קמ"ל :

(סק"ב) ואם חלב טהור כו' כתב הש"ך דאפילו המחט עודנו תחוב בנקב וחלב טהור סותם כשר. ומיהו אם שומן סביב המחט וראשו נגד פי המחט אין שומן אע"פ שיש בשר עליו הרי מראין הדברים דקרום מחמת מכה הוא כיון דליכא שומן נגד פי המחט. וע' מ"ש לקמן סי' מ"ח ומ"ש איזה שומן סותם ומ"ש בדיני קרקבן בזה :

(סק"ז) והעוף כל שומן שלו סותם כו' כתב הש"ך משום דלא מצינו כנגדו טמא. והרש"ל מפקפק בזה משום דשומן העוף רך הוא ולא הוה סתימה וכו' שאלמלא בא לידו לא היה אוכלו אבל חלילה להחמיר לאחרים עכ"ל. וכ' הפמ"ג דהמנהג הפשוט כדעת המחבר שהוא דעת התוס' דשומן העוף סותם :

(סק"ט) וה"ה אם לא יצאו כו' הש"ך הביא דעות דאם לא יצאו ונהפכו כשירה דתרתי בעינן יצאו ונהפכו. ולענין דינא כ' הכנה"ג בהגהת הטור דנהפכו אף שלא יצאו טריפה וכ"כ הפר"ח והתב"ש. הרש"ל כתב באו"ש תרנגולת שיצאו מעיה דרך נקב בית הרעי והוחזרו טריפה דכיון שיצאו דרך מקום צר א"א שיוחזרו כסדרן לתוך המעיים :

(סק"י) אבל אם לא כו' הש"ך חולק אמעשה דל"ת בתרנגול מסורס שהיו הבני מעיים בין עור לבשר והטריף. והש"ך מתיר דריעותא בין עור לבשר לא הוה ריעותא. ואמנם התב"ש והפ"מ ובל"י כתבו שיש להטריף. והפמ"ג תמה על הש"ך. דריעותא שבין עור לבשר גם הל"ח מודה דלא מיקרי ריעותא אבל הכא שאני דהסירוס מוכיח וחיישינן שמא יצאו ב"מ לחוץ ונהפכו וכפי הנראה דשם היו דבוקים בעור. והתב"ש כ' דעיקר הריעותא היה הסירוס לבד :

כתב הכנה"ג שהסכים מהר"י אבורב"י ז"ל אסר תרנגולים מסורסים שיש לחוש לנקיבת מעיים [וה"ה לשמא

משבצות זהב

(סק"ג) באותו עבר שהשומן דבוק בו כו' וכתב הט"ז דבשר אפילו אבר אחר סותם והש"ך באות ד' חולק עליו דאין ראיה מריאה שניקבה ודופן סותמתה דדבוק הוא מתולדה, הא אבר אחר והוא נסרך ונדבק בו אין סותם, ואין חילוק בין בשר לשומן ולענין הלכה העלה התב"ש אות ב' דאין בשר סותם, ובוושט שניקב אפילו במקום שהוא דבוק לבשר אין סותם וכן מבואר לעיל סי' ל"ג וכן משמעות כל הפוסקים דלא כמ"ש הבו"פ כאן דבשר הסמוך לוושט סותם דו"א, והפר"ח אות ד' העלה כש"ך ומ"מ בשר הדבוק בתולדה סותם לבד בוושט דאין סותם :

כתב בשו"ת ש"א חלב ריש מעיא באמתא דאין אוכלין מ"מ מסתים סתים הביאו הפר"ח בקו"א סי' מ"ח וכו' דהיה מעיא הסמוך לחלחולת ומיהו אם ניקבו שניהם ממ"נ אין סותם דאחד מהם ודאי טמא הוא עסי' ס"ד והתב"ש אות ג' כתב דלי"ד דהא דאיתרא דבני בבל ממנהגא אפרו מש"ה מסתם סתים הא ריש מעיא כו' הוה סד"א אי חלב טמא הוא אינו סותם וספיקא לחומרא :

(סק"ד) דחיישינן שמא ניקב כו' הט"ז העלה להקל באם מונח כך בדקין, דאסרינן עם אוכלין ומשקין באתה, ואף למאן דמטריף במרה התם איכא טעמא דדרך הוושט או קני הכבד דחוקים הם, ובכניסתו עשה נקב, או דלית לה דוכתא למיפק, אבל אי נתחבה קצת אפילו בה"מ אין להקל כיון דאיכא נמי דעת הר"ן דמטריף אפילו בלא נתחבה ע"כ אין להקל אפילו בה"ם, ומיהו אם נמצאת המחט מונחת וקורט דם בחוץ לכאורה אין נ"מ בזה לדידן דהא בסי' מ"ח בהמסס וביה"כ אם נמצא מחט וק"ד בחוץ הלכה להתיר בה"מ, א"כ בלא"ה אין להתיר אלא בה"מ, ומה יוסיף תת בה הק"ד אלא שהפר"ח אות ט' כתב דאם נמצא ק"ד בחוץ יש להטריף והוא מהמכשירים בהמסס, וצ"ל דהואיל דדעת הר"ן בלא"ה להטריף, א"כ בק"ד ודאי יש להטריף, אלא דא"כ כי נמצא בפנים ק"ד אמאי הקיל כיון דבתחוב החמיר גם הפר"ח וק"ד בפנים הוה כתחוב, ואולי כולי האי לא מחמרינן, ודוקא ק"ד בחוץ טריפה אף בה"ם :

(סק"ז) ויש לבדוק ע"י קש כו׳ עט"ז ואף אם יש מוגלא תוך הבועא אין בכך כלום, ומ"מ צריך לראות אם הבשר שלם ובריא תחת הבועא וא"ל טריפה, ובבר אווזות שביחי ט"בא בועות לכן יש לבודקן, ומ"ש הרמ"א שע"י נסתמו המעיים ר"ל שהן הרבה וסותמין המעיים וא"א להטיל רעי וטריפה, וכ׳ הפמ"ג דהבועות אלו מנהגו תמיד לפתוח אותן ולהפוך בפנים ולראות אם הבשר שלם כשירה, אמנם בימות הקיץ שמזוננות הבר אווזות הוא מתולעים שבמים ראה כמה תולעים ראשיהן תחובין תוך הדקין במקצת, ואף שבהב הפר"ח בסי׳ ל"ג בתולעת בוושט שהיה אוכל הצי בשרו ומחוץ לא היה ניכר שום ריעותא והכשיר, חדא דגם שם לאו דבר ברור הוא להכשיר ועוד דכאן רגיל ומצוי דנגד אותן תולעים יש בחוץ בועא או יבלת כעין ווארצלע"ן דמזה סוכת בבירור שהתולע ניקב סעל"ע וקרום עלה מחמת סכה וטריפה וכתב שבדק כמה פעמים ומצא כן, גם מה שנוהגין העולם להשליך הדקין בלא בדיקה לא נכון הוא כי מיעוט המצוי הוא בימות הקיץ ושכיחו יותר מסירכות הריאה ע"כ שומר נפשו ירחק מהן:

עוד כ׳ שעובדא בא לידו בדקין שהיו בועות שהורות מבפנים ובחוץ ג"כ מראה שהור על הדקין וגררו הבועא בפנים היטב שלא נשאר שום ליחה והמראה עדיין לא זזה מבחוץ והטריף, דנהי דאין מראה פוסל בשאר איברים, חדא דזה גופא לאו מוסכם ולדידן דמכשירין ה"מ כשאין ריעותא בפנים משא"כ כשיש מוגלא בפנים המראה בחוץ מעידה שיש לקותא מאחר שלא הלכה אף לאחר גרירת כל המוגלא כן נ"ל:

יצאו ונהפכו] והכנה"ג הסיב דהוה ס"ס שמא עברו עליהם י"ב חודש ושמא לא ניקבו הב"מ. והפמ"ג כתב דהא לא הוה ס"ס כלל. דהא גרע מבס אונס חד הוא [כתובות דף ט׳ ע"א בתוס׳ שם] ומ"מ העולם אין נזהרין דמאחר שהוא אומן בקי הוא בכך ורואה שלא יגיע כלל לב"מ. וא"צ להמתין זמן יב"ח מעת הסירוס:

(ס"ק י"א) מחט שנמצא בדקין כו׳ הש"ך מתיר בה"מ מחט שנמצא בדקין וכן הסכימו האחרונים ובתנאי שלא יהיה תחוב אפילו במקצת ע׳ תשו׳ מהריב"ל ח"ג סי׳ ק"ג:

(ס"ק ט"ז) אם סירכא יוצאת מהדקין כו׳ דאנו נוהגין להכשיר סירכא בשאר איברים חוץ מריאה ואפילו נסרכו דקין לדקין ג"כ כשירה. אך זה דוקא אחר הבדיקה כמ"ש הלבוש ס"ו דאם בדקו ולא מצאו ריעותא כו׳ ואם כי זה דבר פשוט ומבואר בכמה מקומות אעפ"כ כתב זה להוציא מדעת חוה"ש סי׳ ס"ס דלדעתו בשאר איברים א"צ בדיקה כלל, ומ"מ כתב הפמ"ג דנראה דבשאר איברים אם לא בדקו באונס דיעבד כשירה. ובטרפשא טריפה כלשון רמ"א שכתב דולא"י ימצ"א כו׳ (ע"ל בפ"ד סי׳ מ"א אות ס"ז] עוד כ׳ שלמד מתשובת חוט השני סי׳ ס"ס הנ"ל דקות דם המוזכר בכ"מ היינו ממשות או דם צרור בעובי הבשר אבל האדים הבשר לחוד אין מזיק:

(ס"ק י"ז) ומ"מ יש לדקדק כו׳ עש"ך דאם הבשר שלם תחת הבועא יש להכשיר אף בים ליחות תוך הבועא. וכן המנהג:

סימן מז

שפתי דעת

(סק"א) כענף מבד כו׳ כ׳ הפמ"ג דלדינא העלה התב"ש שאין להכשיר מעי תלוי כ"א כשבתחלה הם אורך אצבע ואין ניכר שם כלל שהם שנים והיתר הזה אין בארכו כ"א אצבע אז כשר בה"מ דוקא ובאין ה"מ צריך ג׳ תנאים. א׳ דמתחלה הם א׳ באורך אצבע ולסוף כלים ג"כ כ"א באורך אצבע וכל ארכו של יתיר רק אצבע אז כשר ולא בע"א וכן העלה הפר"ח וע׳ בל"י וכן ראוי לפסוק להלכה שאין כשר כ"א בג׳ תנאים המוזכרים:

(סק"ה) אבל בעוף כו׳ הש"ך הראה מקום לאות ב׳ ור"ל דכאן מיירי שמתחלה הם שנים ממש ולסוף הדרי ערבי במשהו בבהמה טריפה ובעוף כשר וזהו הדין של סעיף ב׳. ואם מתחלה הם כא׳ ולסוף הם א׳ אף שנראה שהם כשנים שרחבים הם או היכר כדק אפ"ה כשירה בעוף ובבהמה ־זהו הדין של סעיף א׳ לדיעה קמייתא. ואם מתחלה הם א׳ ממש לגמרי ודק יוצא מהדקין ותלוי ועומד זה לאו יתיר הוא אלא דק היוצא מהדקין מש"ה אין להטריף אף שהוא זקוף ועומד. ולענין דינא מבואר למעלה באות א׳ בשם תב"ש:

(סק"ח) באורך אצבע כו׳ ה"ה יותר וכן הוא מבואר בתשו׳ הרא"ש וטמש"ל לענין דינא דוקא אצבע ובה"מ כמ"ש התב"ש. כתב הכנה"ג בשם מהר"ש הלוי מעשה היה בעוף שהשילה רעי מב׳ מקומות וצוה לחתוך בפנים וראה שהמעי הוא א׳ אלא שהוא רחב ומטיל רעי לב׳ נקבים אלו והכשיר כיון שהמעי א׳ הוא אין בכך כלום ונכון הוא הביאו זה האחרונים ג"כ:

סימן מח

משבצות זהב

(סק"א) שעל היתר כו׳ עט"ז דמדבריו משמע כל שבפנים לעוגל הוה דאיתרא וסותם אמנם הב"י בסי׳ ס"ד כ׳ דהר"ם חולק על רש"י ומרדכי ע׳ פ"ז ממ"א ה"ו דכתב שם וחוט מיצוך שם כמו יתר מוכח דלאו כל חלב מבפנים סותם, והכנה"ג והתב"ש אות א׳ כתבו דהמורה צריך ליזהר

שפתי דעת

(סק"א) ואם החלב כו׳ הש"ך הראה מקום לסי׳ ס"ד ס"י ושם באות י"ג כתב דרש"י ורמב"ם מחולקין בענין חלב שעל היתר לרש"י כל בפנים לעוגל הוה חלב טהור. ולהרמב"ם רק חוט מתוח הוה יתר ולא איכך וכבר נתבאר במשבצות אות א׳ דהמורה צריך ליזהר. כמצא בין לענין

לענין ריקבס הקיבה וכן לענין היתר אכילה יש מחלוקת בין רש"י להרמב"ם ז"ל באייתרא יע"ש :

(סק"ב) בשר החופה רוב הכרס כו' עש"ך וכ' הפמ"ג דהעוף אין לו כרס הפנימי ולא כרס החיצונה ויתבאר זה בסי' מ"ט לענין אם נתלק הבשר שעל העלם שקורין בילי"ג כשר :

(סק"ד) רוב עובי הבשר כו' הש"ך הביא כמה דיעות דבעינן מפולש דוקא וכן הסכים התב"ש באות ה' דבה"מ יש להקל אם לא נקרע מפולש מעל"ע וכ"כ הפר"ח אות ו' להקל בה"מ וברוב קרוע אם כי לכאורה הוא בעיא דלא איפשטא והוה ספק ולא ודאי אמנם לדינא כ' הפמ"ג כיון דכל הפוסקים פסקו כריב"ח [חולין דף נ"ב ע"ב] דכל הכרס כולו זו הוא כרס הפנימי כו' א"כ נפשטא בעיין וליכא ספיקא :

(סק"י) כשירה כו' כתב הש"ך בשם רש"י משום דבלא"ה שפכי להדדי וכ' הפמ"ג דאם ניקב דופן א' נמי כשירה ול"ת דוקא שניקבו זה לתוך זה וע' בהרע"ב בפי' המשניות :

(ס"ק י"א) ואם הנקב בשאר לדדים כו' עש"ך שכ' דה"ה בין הכפילים דחלב טמא שם אינו סותם וע' במ"ז אות ס' דבמקום שאין חלב טמא ביניהם אף שיש ב' עורות אפ"ה אם ניקבו זה לתוך זה או א' מהם כשירה דמדובק הוא וא' מגין על חבירו :

(ס"ק י"ג) בהמסס כו' עש"ך דביה"כ יש בו מקום שאין בו אלא עור א'. ומשמע מדבריו דה"ה שאר הכרס באין ה"מ יש לאסור כרש"י ובקיבה י"ל דהוא קלת עב ודומה לביה"כ במקום כפול :

(ס"ק י"ד) אפילו בלא נקב מפולש כו' עש"ך דחשש שמא הבריא נתרפא ואין ניכר אף בהמסס. ול"ד לחשש. ול"ד לריאה דמקילין ע"י נפיחה. ומיהו באווזות שמלעיטין שיש מקילין אם לא ניקב מעל"ע י"ל דמודו כאן באין ה"מ. ושם מקילין אף באין ה"מ בניקב עור הפנימי לחוד. דלא מחזקינן ריעותא מעור לעור. וכתב הש"ך דדוקא אי יש ק"ד בפנים הא לא"ה לא. וכתב הפמ"ג דהדין עמו ודלא כתב"ש אות י"ב דפסק אף שאין ק"ד בפנים חיישינן שמא אוכלין ומשקין שספוהו וע"ש איך דחה דבריו והביא ראי' לדברי הש"ך :

(ס"ק י"ז) אם נמלא עליו כו' עש"ך וכ' הפמ"ג דהאי עליו לאו דוקא וכאלו אמר עליה ר"ל על המחט דנגד פי המחט ממש בעינן הא בסביב הנקב בחוץ כמוך מיד כשירה דלא כב"ח וזה הוא החילוק בין מלד א' לב' לדדין אף סביב בחוץ כרותב קם כמ"ש הש"ך אות כ"ו הוה טריפה וכש"כ סביב המחט באורך המחט וה"ה בפנים סביב הנקב טריפה. ואלו מלד א' בעינן בחוץ נגד פי המחט ממש ומש"ה הבדיקה מלד א' אנו בקיאין אבל מב' לדדין שלריכין לבדוק כל אורך המחט א"א בקיאין. ומיהו בהמסס מלד א' אף דלריך לבדוק כל אורך המחט בפנים באין ה"מ אפ"ה כשר דזה גופא חותרא כרש"י באין ה"מ מש"ה מספקין אבדיקה כמ"ש הש"ך אות ל"ז : (ס"ק י"ט) ואם לאו כשירה כו' כ' הפמ"ג בשם

ליזהר ולעיין אם אותו החלב סותם לכ"ע, עכ"ל ולפ"ז נפל האי היתרא בבירא, דמי הוא היודע היום איזה חוט היתר המשוך וצ"ע. כתב הפר"ח בקו"א בשם ש"א כחם שנמצאת בקיבה ולא מעל"ע ויבלת כנגדה ושומן עליו כשר ופשוט הוא דהיינו דאייתרא, ומינה אי לאו שומן הוה יבלת סימן דניקב מעל"ע וכל כיוצא בזה דיש הוכחה דניקב מעל"ע טריפה ועסי' מ"ט :

(סק"ג) תולעים שנמצאו בכרס כו' עט"ז דדעתו להקל אף במצא הכרס נקוב דתלינן דלאחר שחיטת פירשו כמו בריאה, לבד במות חיישינן ולפ"ז הא דכתב רמ"א דתולין דאכלה הבהמה או מהפרש הם גדולים היינו דא"צ לבדוק כלל בכרס אי יש שם נקב אי לאו משא"כ אי מצא נקוב הכרס צריך בדיקה אי התולע רחוק מהחור אי לאו עסי' ל"ז ודעת הש"ך להקל והפר"ח ודעת הב"ח ותב"ש להחמיר ועמ"ש לעיל בסי' ל"ז [בשפ"ר אות י"ז] :

(סק"ה) רוב עובי הבשר כו' עט"ז ותמה הפמ"ג על כ"ש הט"ז דברובו היינו רוב עוביו דא"כ איך שייך לחלק הגדולה ברובה כו' מה חילוק יש בין גדולה לקטנה אלא ודאי ברובה רוב אורך או רוחב, וגם כ' דלא מצינו שיאמר הרמב"ם כן יעויין שם בפנים, וכתב הפמ"ג דלענין דינא העלו כולם דברוב עובי הבשר יש להחמיר, ובמפולש יש חילוק דעל ידי הולי ברוב אורך או רוחב, וע"י קוץ טריפה בכ"ש ולא מהני בדיקה ועתב"ש אות ה' דתמה על הב"י דהא הרמב"ם בפי"א מה"ש סובר דקוץ מהני ליה בדיקה, וא"כ שפיר אמר התנא דברובא לא מהני בדיקה ובאמת צ"ע. כתב הב"ח טעם כרס החיצונה דסוף הפנימי לינקב. הלכך אי העור שלם מבחוץ רק הבשר נקרע לב' כנגיהות השורים כשירה יע"ש הביאו ג"כ הכנה"ג בהגהת ב"י אות י"ט והדמש"א כתב דבעינן קצת בשר קיים לצד העור, והפמ"ג תמה ע"ז מהיכן למר דהכרס התיצונה הוא משום פנימי וע' פר"ח :

(סק"ח) שאם ימתח כו' כתב הפמ"ג בשם הפ"ת אות ו' הא דאמרינן דבקטנה ברובה שיעורו אם נקרר עד שחוט המקיף יהיה רובה טריפה, והתב"ש אות ה' כתב דבקטנה לא מצטרף לרובא מידי דהוה אגרגרת אם נקרר אין מצטרף לרובה, והפמ"ג כתב דאינו דומה לגרגרת יע"ש והעלה דלדינא יש להחמיר כהפ"ת :

(סק"ט) במקום חיבורן כתב הפמ"ג דהב"ח סובר הא דהמסס וביה"כ שניקבו זל"ז כשירה היינו במקום חיבורן שאין להם אלא עור א' מפסיק באמצע הא במקום שיש לכ"א עור בפ"ע אף שהם דבוקין שומן שביניהם חלב טמא הוא ואין סותם, ולפי דבריו במקום שיש דופן לזה ודופן לזה טריפה, אבל בדברי ראב"ן שהביא הפר"ת אות ב' והרע"ב בפי' המשניות הן דאף שיש דופן לזה ולזה אפ"ה כשירה, אמנם רש"י באי"ט ד"ה שנקבו כתב דוקא שהנקב נראה מבחוץ הא במקום חיבורן כשירה ואלו מתוס' משמע עכ"פ דוקא במקום שאין שומן ביניהם אף שיש דופן לכ"א כשירה הא במקום שחלב טמא מפריד ביניהם ואף שניקבו זה לתוך זה טריפה כו' ע"ש שהאריך

עוד והעלה לדינא דאם ניקבו במקום שאין שומן מפריד ביניהם כשירה:

(סקי"י) מפולש מעל"ע כו' ע' בפנים מה שהאריך כאן הפמ"ג ולדינא העלה הא דכתב הרמ"א דבאין ה"מ טריפה [והיינו ע"י קוץ] ובה"מ כשירה, וע"י חולי אפילו בלא הפ"מ כשירה, כ"ז בהמסס הא בבית"כ אפילו ניקבו עור וחצי [מהשני עורות שיש לו] יורה רש"י דכשירה וכן אם בלעה מחט ושחטוה מיד [דליכא למיחש שמא הבריא] אף לרש"י כשירה בלא ה"מ כמ"ש התוס' בפרק במה מדליקין [דף ל"ו ע"א], וכן בקרקבן ובכל מקום שדופן עב אפילו לא נשאר כ"א מעט שלא ניקב לא חיישינן, כמ"ש התה"ד סי' קס"ה כיון שיש להמחט לילך מהלך רב לא חיישינן הביאו הש"ך אות כ"ב וכ"ז פשוט וכן הלכה:

(סקי"ב) הופכין אותו ובודקין כו' עט"ז מה שהאריך בזה והעלה לדינא להחמיר אף בה"מ בניקב מצד אחד ולא בדק אחר ק"ר אף שיודע באומד הדעת שלא ניקב מעל"ע דלא כר"מ, אמנם הש"ך בנה"ך השיג עליו, וכן יראה דעת התב"ש להקל בה"מ בבדק לאחר מליחה והדחה דלא עברה המחט לחוץ דכשירה אבל אם לא בדק אי לא עברה המחט מעל"ע אסור אף בה"מ וכן הלכה:

(סקי"ג) סביב המחט כו' עט"ז שכתב דלאו דוקא, ואפי' בפנים נמי טריפה כיון שיש היכר שהתחילה לנקוב מחיים משא"כ מצד אחד בעינן ק"ד נגד פי המחט הא סביב המחט כשירה, וקורט דם כבר נתבאר לעיל [בשפ"ד אות ט"ו סי' מ"ו] בשם חוט השני דדוקא נצרר או ק"ד ממש הא אם האדים הבשר אין מזיק והכל לפי ראות עיני המורה, וכתב הפמ"ג הא דבעינן ק"ד היינו בשהמחט לפנינו הא נאבד המחט אפילו אין ק"ד, דלא שייך לומר אי איתא דמחיים הו"ל למיסרך דהא ליכא מחט, והי"ה אם איתא לפנינו אלא שחזרה לאחוריה, איכא למימר שהי' ק"ד בחוץ ובחזירתה נפל:

(סקי"ד) הנמצאים בהמסס כו' עט"ז דפסק דאם נמצא ק"ד בחוץ טריפה אפילו במונח, אבל הצ"צ בסי' מ"ט הקיל בנמצא אף שיש ק"ד וע' בפנים בפמ"ג מה שנתקשה בהבנת דברי הצ"צ ואעפ"כ כ' דלדינא במקום הפ"מ יש להתיר כאן כמ"ש התב"ש אות י"ז והפר"ח הקיל בכל ענין, ומ"ש המנ"י כלל צ"ד אות א' דאם ק"ד או סירכא בחוץ אפילו לא נתחב דסירכא הוא כק"ד וכ"כ הצ"צ עכ"ל ר"ל דב"כ הצ"צ דסירכא הוה כק"ד, אבל בלא נמצא תחוב הצ"צ מקיל והביאו המנ"י גופא כלל פ"ו אות ל"ב, (וע' סי' מ"א בשפ"ד אות ט"ז):

(סקט"ו) ויש לסמוך עלייהו אם הוא ה"מ וא"א לבדוק כו' הט"ז הביא בשם שע"ד ואו"ה דאם המחט תחוב באורך יש להטריף אף מצ"א יעו"ש ומשמע מדבריו דדוקא נתחב הא סונח לאורך לא והתב"ש אות י"ז החמיר אפילו בסונח, וכתב הפמ"ג דדי לנו להחמיר בנתחב דהא הפר"ח מקיל בכ"ע וע' סי' מ"ט בקרקבן אם מונח כבריח:

(סקי"ז) ויש מחמירין ואוסרין אפילו בכה"ג כו! עט"ז ומ"ש דקרקבן אף שאין ק"ד בחוץ ובפנים אם ניקב מעל"ע טריפה, ה"ט כיון דודאי ניקב מקצת מחיים תלינן

בולה

פוסקים ביה"כ שניקב זה שלא כנגד זה כשירה דמינה נייחא:

(ס"ק כ"ה) או שנאבד כו' הפמ"ג העלה דגם הש"ך לדעת הת"ח והיש"ש לא התיר אלא בבדק באומד הדעת במשמוש היד שסבין שלא הלכה המחט יותר ולא יצא לחוץ. וזה דוקא אם המחט עדיין תחובה די"ל שיודע להבחין באומד הדעת. דמי החזירה. הא בשאין המחט לפנינו ולא בדק אם לא ניקב לחוץ כ"ע אף הת"ח והיש"ש מודים לאסור אף בה"מ. ולענין הלכה יש לפסוק כמ"ש הב"י והפר"ח אחריו דאף שיודע באומד הדעת כל שלא בדק בדיקה מיוחדת שלא ניקב לחוץ טריפה בה"מ ג"כ. ואם לא בדק אחר ק"ד יש להכשיר בה"מ עכ"פ כפסק רמ"א כאן. ואם בדקו ולא ניקב מעל"ע וניטלה המחט ומפני דקותה א"א להכיר מקומה אין להתיר כ"א בה"מ לדידן דא"א בקיאין בבדיקת ק"ד כל אורך המחט מב' לדדין כש"כ לחפש בכל הכרס, וא"כ הוה כלא בדק אחר ק"ד ואסור בלא ה"מ. וכתב דזה למד מדברי התב"ש אות י"ד הלכה ה' וכן הלכה:

(ס"ק כ"ו) סביב המחט כו' עש"ך והעולה להלכה דבניקב מב' לדדין דהבדיקה לקולא היא א"כ אף שיש ק"ד בפנים דהתחיל עכ"פ מחיים טריפה מספק משא"כ כשאין ק"ד כלל ע"כ הוכחה דלאחר שחיטה ובניקב מעל"ע אף שרחוק כרוחב קש מבחוץ טריפה הא יותר מרוחב קש תולין במידי אחרינא. ולפי"ז החילוק הכי הוא מצד א' דוקא נגד פי המחט ממש הא סביב הנקב בחוץ בתוך רוחב קש כשירה וכש"כ אם סביב המחט באורך או בפנים דכשירה כיון שאין ריעותא בחוץ. ובב' לדדין אפילו רחוק כרוחב קש טריפה הא יותר כשירה. והנה הב"ח החמיר בניקב מצד א' דכל שיש ק"ד סביב הנקב ממש טריפה וזה הוא החילוק בין מצד א' לב' לדדין. דמצד א' רחוק קצת כרוחב קש כשירה. וב' לדדין בתוך רוחב קש טריפה. והש"ך באות י"ז הכריע דכל סביב הנקב כשירה [אפילו פחות מרוחב קש]:

(סק"ל) מאחר דניקב מב' לדדין כו' עש"ך שכ' דבניקב מב' לדדין ראוי להתיר בה"מ והתב"ש אות ט"ז אוסר אף בה"מ בב' לדדין וכ' הפמ"ג דלכאורה ראוי לנהוג כן ומעשים בכל יום בקרקבן בניקב מב' לדדין אוסרין אף בה"מ באין ק"ד ועפ"י מ"ט בזה אלא שאין ראי' דקרקבן עב ביותר מש"ה מטריכין כמ"ש הט"ז אות י"ז ומשם אין ראי' להטריף כאן בהמסס וביה"כ בה"מ ואין ק"ד בב' לדדין. ומצד א' באין ק"ד נראה דהפמ"ג פוסק ג"כ כהש"ך דאפילו באין ה"מ אין להחמיר [ובפס"ד מאדמו"ר הראה מקום עיון לתב"ש אות י"ד ושם מבואר בשם היש"ש והת"ח דאם יש כעין שביל סביב לנקב היינו שנרקב הבשר סביב המחט הניכר עד לחוץ טריפה אפילו לדעת הנוהגים דלא כרמ"א יעו"ש]:

(ס"ק ל"א) וא"ל שום בדיקה כו' כ' הפמ"ג דהש"ך הסכים להט"ז דאם ק"ד בחוץ טריפה אף שלא נתחב כלל ועמ"ש במ"ז אות י"ד דהל"ל חולק והמקיל בה"מ אין לנעור בו:

(ס"ק ל"ד) וא"א לבדוק כו' הא בדק בקיאין אנו בבקיאות כ"כ. ובהמסס אנו חוששין לדעת רש"י באין ה"מ ובה"מ כשירה אף לדידן. ועש"ך:

(ס"ק מ"א) ויש מתירין ואוכרין כו' הטעם כ' באו"ה דחיישינן לחומרא. והיש"ש כתב הטעם דבפנים רחוק הוא שיתרפא ובחוץ רך הוא ומצוי שיתרפא ומש"ה בלא ה"מ אסור:

כולה, כמו בנמצא ק"ד בפנים טריפה כיון דמקצת מחיים, ה"ה כאן, ולענין דינא הפר"ח הקיל והתב"ש בסי' מ"ט אות ג' החמיר, וכ' הפמ"ג שדבריו נכונים עד מאד והמנהג בכל יום להטריף ואפילו בה"מ דכיון דהש"ך גופא כתב בכאן אות כ"ב שאפילו ק"ד בפנים טריפה אם מעל"ע אלמא כיון דמקצת מחיים אסור ה"ה בקרקבן דודאי אין סברא לומר דכל העובי ניקב לאחר שחיטה:

(סקי"ח) אם לא בהפ"ם כו' עט"ז הטעם שכתב למה הכריע הרמ"א כאן להקל, וע' בפמ"ג בפנים שביאר דבריו:

הפמ"ג נסתפק כאן באם נמצא מסמר וראשו עב כגרעין של תמרה ופיו לחוץ דודאי דרך פנים בא, או במחט שיש ק"ד בפנים דנ"כ ודאי דבא מבפנים כמ"ש הפוסקים גבי אם יש שביל וה"ה בק"ד וכעת נקוב הוא לחוץ ובצד פנים שלם ונתרפא עד שלא ניכר שום ריעותא בו אי הוה ודאי טריפה דהרי הי' נקוב מעל"ע או ספק הוא דהוה, דשמא אחר שניקב מקצת הפנימי נתרפא אותו המקצת קודם שניקב לחוץ, דאז לא הוה קרום שעלה מחמת מכה, דמ"מ לא הוה קרום, או משום דכיון דהי' שעה אחת טרפה שוב אין חוזר לכשרותו, או משום דסופו ליסתר, וכאן ב' הטעמים אילו אינם שייכים, טעם הא' אינו שייך דהא לא היה שעה א' טריפה, ולטעם הב' ג"כ אינו שייך דדוקא גבי קרום מחמת מכה היינו במקום שעושה טריפה סופו ליסתר אבל לא כאן דלא היה טריפה מעולם, ונ"מ טובא בזה דהיינו אם נתערב באחרות קודם שנודע הספק דמתירין בה"ס כמ"ש הש"ך בסי' ק"י או במליחה שנמלח עם אחרים שהתיר השב"י בח"ב בה"מ וצורך מצוה בספק טריפה שנמלח מטעם ס"ס שמא אינה טריפה ושמא הלכה כמ"ד כ"ק במליחה א"כ ה"ה כהא"ג נמי וצ"ע: עוד הביא הט"ז המעשה דתינוק שמצא מחט כו' ולפי שיטתו אפילו לא יצא לחוץ כל שא"א לבדוק אחר ק"ד טריפה, כ' הפמ"ג דאם נמצא שביל או ק"ד מבפנים ודאי כשר אף בלא ה"מ ואף בחוץ ולא בפנים הוה ספק טריפה יעו"ש:

(סקי"ט) קטן שמצא מחט כו' ע' מ"ש הט"ז וכתב הפמ"ג דכ"ז כשבא הישראל בעוד שעוסק בהוצאת הפרש ומצא המספר בידו דרגל"ד אבל אח"כ כשיצא הכרס בהיתר גם מהר"מ מלובלין מודה דכשר כמ"ש שם, וכתב עוד דמעשה הי' בבותית א' שרחצה אצל הנהר חתיכת בשר שקורין הוי"ב ובאה ואמרה שמצאה מחט תחובה עם חוט א' של פשתן וראה המחט שהיתה מלוטשת כמו חדשה והחוט ג"כ היה חדש והתיר דמראין הדברים ששקר ענתה, גם לא היתה משרתת אצל הטבח אלא שבעלת הבית אחת אמרה לה לרחוץ וכיון שיצא הכרס בהיתר מתחלה לא מחזקינן ריעותא ול"ד לנידון דמהר"ם:

סימן מט

שפתי דעת

(סק"א) שלא כנגד זה כשירה כו' וכ' הש"ך דה"ה ביה"כ וע' תב"ש דאף דנמגס קלת מ"מ לדינא הסכים להש"ך וכ' הפמ"ג דלריך שלא יהיו הנקבים סמוכים כ"כ שלא יהי' מפולש:

(סק"ב) וסומן שעליו כו' הש"ך הראה מקום לסי' מ"ו ושם נאמר דאף שעדיין המחט שם אפ"ה סומן סותם. ואין מי שיחלוק דסומן סותם זולת היש"ש בא"ט סי' י"ג דכ' דאינו סותם ובסי' כ"ב כ' דלאחרים חלילה להחמיר ולעצמו לא הי' אוכלו דסומן של עוף רך הוא ולא הוה סתימה. והמנהג להקל אף בסומן העוף. ולריך המורה ליזהר דלפעמים יש וואראי"ל מבחוץ נראה דקרום מחמת מכה הוא. וע' ש"א בקיבה שהי' יבלת מבחוץ. ואם יש שביל לבן עד לחוץ נגד פי המחט. או לבן והבשר קשה הרי א"א בקיאין בבשר טרופה גורדו. וכש"כ ביש מחט דאין לך ריעותא גדולה מזו ומש"ה כל שנשתנה מראית הבשר להוד אף דבעלמא כשירה כאן דאיכא מחט טריפה:

כתב הפמ"ג דעובדא בא לידו בקרקבן שהי' מחט מובנע בבשר כההיא דסי' מ"ח אלא שבפנים הי' כעין שביל עד שליש עוביו ואח"כ לא הי' ניכר שום שביל עד מקום המחט וממקום המחט היה שביל לבן עד סמוך לחוץ ובחוץ סי'

משבצות זהב

(סק"א) יש לו שני עורות כו' כתב הפמ"ג דבאווזא ליכא קליפה פנימית בפ"ע אלא גוררין ומקלפין בסכין ולאחר שגוררין נשאר עור לבן וחלק קשה קצת ואח"כ בשר אדום, ובתרנגולת יש כמין כיס בפנים קצת ירוק ואח"כ עור לבן וע' בהא"ג שכתב דג' עורות בקרקבן הפנימי לבן והחיצון אדום ולשון הרמב"ם בפ"ו מה"ש הי"ח ב' עורות לקרקבן כו' והכנה"ג בהג"ה הטור צידד לומר דלבהא"ג אי חליף בקרקבן טריפה כמו בוושט אמנם לדינא אינו כן מדלא הזכיר שום א' מהפוסקים זה וכ' הפמ"ג דלכאורה ב' עורות היינו עור הלבן ושאר הבשר לבד הקליפה שמשליכין אמנם הכו"פ אות א' כתב דמה שקולפין ומשליכין הוא עור א' והב' כל עובי קרקבן וכתב שמצא ברשב"א בתה"ק בית ב' שער ג' שכתב וז"ל קרקבן זה יש בו כיס שנקלף ממנו, ניקב וכיסו קיים כשר וזה יורה כמ"ש הכו"פ וע' חולין דף מ"ג ע"א ורש"י ד"ה כיס וד"ה קרקבן, ונ"מ בכ"ז באם ניקב ע"י חולי דבקוץ בלא"ה טריפה בחוץ, מיהו בגמ' אמר כיס קיים יעו"ש, וע' חה"ר בחולין דף מ"ג דנראה דמחוץ הוה ודאי טריפה דמדקין בא דרוב הנבלעים כו' [ע' בקי"א]:

(סק"ב) דינו כדין מחט כו' עט"ז בשם ד"מ וככר נתבאר בסי' מ"ח במ"ג אות י"ז דקרקבן שניקב מעל"ע אם

שאין ק"ד טריפה וג"מ דאלו ביה"כ בה"מ יש להתיר מעל"ע כמ"ש הש"ך באות ל"א ואלו בקרקבן אסור אף בה"ס , וכן הסכים התב"ש אות ג' ובל"י אות ג' בשם כמה אחרונים ואין להקל , וג"מ עוד באם עיינו אחר ק"ד ולא הספיקו לראות אחר נקב מעל"ע ונאבד או נחתך אי אמרינן דקרקבן דין ביה"כ יש לו הוה ס"ס שמא לאחר שחיטה ושמא לא ניקב מעל"ע משא"כ עכשיו טריפה דלא שייך ספיקא כה"ג ולדינא העלה בצ"ע:

הפר"ח אות ג' הביא מתשו' הרדב"ז סי' קמ"ב במחט שנמצא בקרקבן של תרנגולת מבחוץ והי' בולט הרבה עד דליכא לספק שיצא לאחר שחיטה והיו שם עופות הרבה באופן שלא היו מכירין את העוף הנטרף ובדקו את התרנגולת ומצאו באחת מהן רושם שחור ובשאר העופות לא הי' בהם רושם כלל והתיר את השאר תרנגולות שמסתמא הרושם הוא מחמת המחט והסכים הפר"ח לזה. עוד הביא מהרדב"ז על מחט שנמצא תחוב בקרקבן אווז ועבר מעל"ע כחצי אצבע ולא הרגיש כלום עד אחר הבישול והקיל דאמרינן דודאי לאחר שחיטה נתחב דאל"כ הי' מרגיש בשעת מליחה והדחה יע"ש, והתב"ש בשאלה הא' כתב דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות, ועל השאלה הב' כתב דבסי' ס"א אות י"ד החמיר, וכתב הפמ"ג ע"ז דל"ד דהתם הוא המעשה של הצ"צ וטמונה כולה בבשר והפר"ח גם כן החמיר שם משא"כ כאן מלתא דמסתברא דאי איתא דהי' קודם שחיטה איך לא הרגישו בשעת הדחה ומליחה יעו"ש, ולמעשה כ' דצ"ע:

(סק"ג) תולין להקל כו' הט"ז האריך להשיג על הש"ע בזה מוושט ובנה"ך תירץ דשאני התם דשכיח הוא שינקבו שניהם, ושהס"ס יהי' מתהפך לא בעינן כאן עכ"ל ויעו"ש, עוד כתב הט"ז בשם הטור דאין לעוף כרס, וכתב הוא ז"ל ע"ז דה"ה בשר החופה לית לי' והביא ראיה מד"מ סי' נ"א אות א'. והכנה"ג בהגהת הטור כתב בשם הדמש"א דעוף דין קטנה יש לה (כדאמרינן והקטנה ברובה) ור"ל דכרס חיצונה יש לה, ומ"מ הלכה להתיר, וכ"כ הצ"צ סי' ע"ו באווזא שהי' הבילי"ג נחלק לשתים, והעור שלם דכשר, ופלפל שם אי הוה כחוה וכפי הנראה דבילי"ג זה הוא במקום כרס חיצונה ולא שייך בה טריפות וכמעשה דד"מ סי' נ"א , וע' בפר"ח סי' נ' דאם ניקב אמרינן דמסתמא ע"י קוץ [ע' בשפ"ד אות ה']:

כתב בתשובת באר עשק סי' ס"א אווזות פטומות שיש להן שומן במקום שאין לשאר אווזות אותו השומן אינו בתולדה ואין מגין. עוד כתב דאם יש סביב פי המחט שומן ועל פי המחט אין שומן אף שיש בשר על המחט כיון דשינוי הוא שאין שומן נגד פי המחט חיישינן דלמא קודם מחמת מכה הוא והעתיק דבריו התב"ש אות ב' וקלס"י והמנ"י כלל צ"ו אות א' העתיק בשומן הבא מרוב פיטום וכתב דמסתימת הפוסקים משמע דהוה סתימה , ובכלל צ"ה אות ה' כתב דאף אם המחט עודנו שם כשירה וזהו אמת כמ"ש התוס' הביאו הש"ך בסי' מ"ו סק"ב:

ובדין

הי' מזהיר כעין זכוכית וכשהסיר המחט תו לא הי' מזהיר והבשר הי' בחוץ בריא והכשיר אף בלא ה"מ דכיון דבפנים הי' שביל אף שאח"כ נפסק מה בכך מ"מ מראין הדברים דמבפני' הי' הנקב וע' מש"ל בסי' מ"ח במ"ז ס"ק י"ח אם הי' נקוב לחוץ כה"ג לא הי' ודאי טריפה כ"א ספק אף שמבפנים בא כי שמא נתרפא אותו המקצת קודם שניקב עד לחוץ ולא הי' אז קרום מחמת מכה יע"ש באורך:

(סק"ה) תולין להקל כו' הש"ך הראה מקום לסי' נ"ג אות י"ד ושם מבואר דכל שאין הב' ספיקות שקולים לא הוה ס"ס. והב"ח כ' כאן דלא הוה ספק השקול דקרוב שניקב א' מאיברים הפנימים גם הרשד"ם בחיו"ד סי' מ"ה כ' שאין זה ספק השקול. הביאו הכנה"ג:

והנה לענין דינא הפר"ח אות ד' כ' דדוקא שהעור בחוץ שלם אז י"ל דשמא ע"י חולי הוא הא עור נקוב בחוץ לא הוה ספק השקול דמסתמא ע"י קוץ וטריפה וע"ש סי' מ"ב אות ג' ובסי' נ' אות ב'. והתב"ש אות ז' תמה עליו דאם עור שלם לא שייך ס"ס שמא לא ניקב א' מאיברים הפנימים דרוב הנבלעים דרך הוושט כשיטת רש"י וכ"כ בסמ"ג וכ"כ בסי' נ"א אות א' ובעור שלם מספק א' יש להכשיר דכל מבפנים מסתמא ע"י חולי וכל בחוץ מסתמא ע"י קוץ אלא באין עור לפנינו בעינן ס"ס כו' יע"ש ור"ל בזה דרק באין עור לפנינו הוה ס"ס שמא ע"י חולי ושמא ע"י קוץ ולא ניקב א' מאיברים הפנימים. ולפ"ז מחט בחלל הגוף בבהמה הוה ודאי טריפה אם הי' עור שלם בחוץ. ובעוף שיש לו זפק הוה רק ספק טריפה דנהי דרוב הנבלעים הם דרך הוושט מ"מ שמא דרך הזפק במקום שאין עושה טריפה יצא. ומיהו אף אם הזפק נקוב ומוצאין מחט בחלל הגוף אין להכשיר ולתלות שמזפק יצא, ועוד דלאו ברור הוא כדעת הרשב"א דכל שלא ניקב בכח ליכא חששא דאיברים הפנימים [ע' ש"ך סי' מ"א אות ח'] ולפ"ז אף אם המחט תחובה בזפק ויוצאה לחוץ קצת יש להטריף כדעת הר"ן [המובא שם בסי' מ"א הנ"ל] ויתבאר עוד אי"ה בסי' נ' ונ"ה:

שאלה. בר אווזא נמלחה עם בשר הרבה ונמצא בה מחט בחלל הגוף ולא הי' ס' נגדה ותרנגולת נמלחה עם בשר הרבה בפ"ע ומצאו מחט בחלל הגוף ולא הי' ס' נגדה אי יש להתיר שניהם או לאסור שניהם או לאסור הבשר שנמלח עם הבר אווזא ולהתיר אותו שעם התרנגולת והי' ה"מ וסעו"מ. תשובה. כבר נתבאר דאם העור שלם ליכא ס"ס כלל דאז ודאי ניקב הוושט כמש"ל וא"כ הבר אווזא הוה ודאי טריפה דבר אווזא אין לה זפק ולפ"ז כיון דלא הי' ס' גם הבשר טריפה ובתרנגולת דיש לה זפק הוה רק ספק טריפה כדלעיל ובמליחה יש ספק אי הלכה בס' או כ"ק כמ"ש השבו"י ח"ב סי' ק"ט דכה"ג הוי ס"ס במקום ה"מ וסעו"מ לכן גבי נד"ד בהבשר שעם התרנגולת הוי ס"ס ובמה שיש לעיין אי ספק פלוגתא דרבוותא במליחה הוה ספק יתבאר בסי' ק"ה וגם הבל"י בסו"ת שלו פקפק על דין זה. וכ' הפמ"ג עוד דאווזא ובר אווזא שאין להם זפק צריך המורה להזהר בקוץ שתחוב עד היכן מגיע הוושט שאם נקובתו מלא"ת טריפה ובקרקבן בעינן

מעל"ע

מעל"ע. וכל שכלו ב' העורות ונשאר רק עור א' הוא קורקבן:

ובדין תולעים היוצאים מקרקבן ע' בשפ"ר סי' ל"ו ס"ק ו"ז ובקו"א מה שהובא מספיר:

סימן נ

שפתי דעת

(סק"ג) כ"מ כו' עש"ך שהאריך בזה ותוכן דבריו להלכה דהיכא דאיסור והיתר שוין בה"מ יש להכשיר, אם הספק נולד אחר שחיטה וי"ל דלאחר שחיטה נעשה. והיכא דההיתר שכיח טפי אף באין ה"מ כההיא דזאב. ובספק מחיים הי' ראוי להכשיר בה"מ היכא דשקולים ומ"מ אין לזוז מדברי הרב כאן ואף בשקולין כל היכא דנולד הריעותא מחיים אסור אף בה"מ ומיהו מרשב"א סי' ר"נ ותפ"ם [שהביא הש"ך] אין ראי' כל שלא בדקוהו אחר נקב מעל"ע או אחר ק"ד דההיא אפשר דלאיסור שכיח טפי מיקרי דמצוי הוא שינקב מעל"ע וההיא דבא זאב אי לאו דתולין בזאב הוה מצוי לאיסור טפי דמסתברא לתלות מחיים שהולך אילך ואילך מלתלות אחר שחיטה וההיא דספק בשחיטה דפסולה כ' הש"ך אפילו היכא דלא שכיח, ויראה בזה דספק בשחיטה אף דשכיח להיתר טפי אפ"ה כיון דאיכא חזקה אסור. וכ' הפמ"ג די"ש לעיין בכל ספק המצוי ושכיח אי הוה רובא ומדרבנן אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה או דמה"ת כל ספק השקול שרי ומדרבנן החמירו אם לא דשכיח להיתר טפי ולפ"ז בחזקה הוה מה"ת איסורא אף דשכיח להיתר:

(סק"ו) אם נתמסמס כו' הפר"ח הביא בשם פני משה מעשה שפתחו הבהמה והי' בה קילוח גדול של מ"ז והעלה שם להכשיר בה"מ ולאחר הבדיקה. וע' שו"ת ב"ח סי' קנ"ז בתרנגול כה"ג נ"כ דוקא אחר הבדיקה ובה"מ. והמחמיר לעצמו תע"ב ע' תב"ש וע"ל סי' מ' אות א' וע"ל סי' נ"ה בדין כל יתר כנטול דמי ושם יתבאר:

משבצות זהב

(סק"א) אבל לא בלב כו' עט"ז וע"ל סי' ל"ו בש"ך ס"ק י"ט שכתב דהיכא שיש עוד קצת צד להיתר מדמין ולזה נ"ם דלב וכבד וקרקבן אין מדמין, ומיהו שם נתבאר דאנו אין מדמין כלל אף שיש צד להיתר ולחומרא היכא דאיכא למיתלי בזאב וידא דטבחא ואיקפי ולא אידמי ע"ל סי' ל"ו בש"ך ופר"ח ואין להחמיר וע' תב"ש שם:

(סק"ג) ויש מכשירין כו' כתב הפר"ח אות ד' בתרנגולת שיש חיסרון בעצם גלגולת ונוצתה גבות העלה דבל שחיו י"ב חודש מעידות דאין בהם חיסרון כשיעור ערך סלע ואפ"ה לא התיר אלא בה"מ וע' סי' לס"ד בתב"ש האריך בזה באווזא דאפילו בה"ם לא התיר ולדינא מבואר שם: (סק"ד) כל שנשתנה מראית הבשר כו' עמ"ז דדוקא שיש איזו לקותא בבשר ושינוי מראה לחוד אין פוסלו:

סימן נא

שפתי דעת

(סק"ב) וכש"כ שיש להכשיר כו' עש"ך במה שהביא דברי המהרש"ל וע' בפנים בפמ"ג איך ביאר דבריו ז"ל והעלה מזה דנגד הנקב ממש דלא הוה טורח כולי האי ודאי מבררינן ובודקין ומיהו אם ספק אם ע"י חולי או ע"י קנה רחב נ"ל דאפ"ה א"צ לבדוק כל האיברים הפנימים. וע' כנה"ג שכ' בנוצות המונחין בפנים די"ש לעיין בכל המקומות אם לא ניקב א' מהם אז כשר ע"י בדיקה דוקא:

(סק"ג) ומיהו אם ניקב הקוץ לפנימו כו' עש"ך שהביא בזה ד' דיעות והוא ז"ל הקיל כדעת הד"מ יע"ש וכ' הפמ"ג דעכ"פ לדידן יש להקל היכא דתחובה בדופן ובלב אף שלא נתחבה לפנימו אפ"ה יש לנדד ולהקל:

(סק"ד) אפילו צד העב כו' הש"ך הביא דברי הב"ח דדוקא בבהמה אמרינן כן דמתחככת הא בעוף לא. וכן הסכים הפר"ח אות ד' למ"ש הב"ח. וכ' הפמ"ג דדוקא מחט אלימתא הא קלישתא שרי אף בעוף. [ע' שפ"ד אות ד']:

(סק"ה) קורט של חלתית כו' הש"ך הביא תשו' המבי"ט במה שנחלק עם הב"י בעשב שקורין כל"ך בערבי שהבהמות אוכלין אותו ומתים דסובר הב"י דהוה כחלתית והמבי"ט סובר דאין זה חלתית ואותן בהרות אין מזיק. וע' תבו"ש בהחמיר אם אותן רושמים הן מעל"ע בדקין יש להטריף

משבצות זהב

(סק"ב) תעור והבשר עד החלל כו' עט"ז והפמ"ג העלה דאם עור שלם ונקב בפנים ולא ידעינן אי ע"י חולי יש להתיר בה"מ עכ"פ ובאם עור ניקב בחוץ וא"י אף בה"מ אסור אף שמט"ז נראה להיפוך דיותר קיל ניקב עו"ב לחוד:

(סק"ג) ונמצא הקוץ תחוב כו' עמ"ש הט"ז וכתב הפמ"ג אחרי אריכת דבריו דלמדין דאפילו אם הנתחב הוא קנה רחב ונשתהה זמן מה א"א לדידן גמי בבדיקה שמא קרום עלה, וע' תב"ש אות ב' דכתב גם כן דאם נשתהה אין לו בדיקה:

(סק"ד) אפילו צד העבה כו' הט"ז סובר דאפי' בעוף י"ל כן דנכנס למקום צר ונתחב והראי' שלא הזכיר הרש"ל כלל בהמה, והנה"ך השיג עליו דבסי' מ"ו הזכיר בהמה, ומיהו בסי' ע"ז לדינא לא הזכיר בהמה ובסימן מ"ן שהביא לשון הרא"ש אגב גררא כתב כלשון הרא"ש בהמה, והאחרונים לא הכריעו בזה, ומ"מ מחט קלישתא כעין שלנו אפילו בעוף ודאי בבל ענין יש להתיר אם טמוגה כולה בבשר הירך כו' עוד הביא המעשה של הנוצות וכבר רבו בזה הדיעות ובאחרונים הכל לפי ראות עיני המורה אם מונחים כסדר נוצות שיש להם קנים אמרינן דבטבע נתגדלו שם ואם הם בלוים ומלא מוגלא יש לחוש לנקיבת

לנקיבת א' מאיברים הפנימים שמחוץ באו ע"י קוץ, ול"ד נוצות היה ש"ש או אבנים בגוף יש לחוש :

להטריף כיון דמתים מהם י"ל דהוה כבשר שהרופא גורדו וא"א בקיאין א"כ יש לאסור וראוי לנהוג כן. יש מין חולי הרגיל בכבשים שמתים מהם הביא הבל"י אות ו' שכמה קהלות גוזרין שלא לאכול אותן דחמירא סכנתא כו' גם כ' הפמ"ג דשמע שבאותן כבשים הכבד שבהם לקוי ונהפך ללובן וכשלולין אותה נופלת תלתי תלתי. דכה"ג יש לאסור משום טריפות דאף דאין שינוי מראה פוסל מ"מ כה"ג דכשלולין נופל תלתי תלתי וגם מתות מהן יש להטריף ודאי :

סימן נב

משבצות זהב

(סק"א) ונחמרו כו' עט"ז, והנה רש"י פי' כווצו, והמרדכי פי' לשון חמימות, והרמב"ם בפי' המשניות והרע"ב פירשו נשרפו כמו דאמרינן בפתילה של אבר ותומרת בני מעיים כו', וכתב הפמ"ג דאין לומר דלפי רש"י בעינן תרתי כיווץ והוריקו הא הוריק לחוד לא, ולמרדכי הוריק לחוד נמי, דז"א דגם לרש"י הוריק לחוד טריפה, אלא אורחא דמלתא נקט שדרך להתכווץ ולהיות שינוי מראה, גם אין לומר דלרש"י כיוץ לחוד כשירה ולמרדכי טריפה גם זה אינו, גם אין לומר דלהמרדכי בעינן שיעור שיכול להתחמם גם רש"י יודה לזה ע' יש"ש פא"ט סי' צ"ב ובט"ז אות יו"ד, ומיהו מ"ש הט"ז לקמן דכל שאין שיעור חמימות לישרף בזה או שסלקוה מיד אין סברא לאסור, י"ל לכאורה היינו מסתמא א"צ לברוק או בנאבד כשירה עכ"פ אבל אם ראינו שינוי טריפה אף אם סלקוה מיד אמנם הב"ח כתב אם א"א שנתחממו באש בזה אפילו נשתנה כשירה כמ"ש לדעת הרא"ש עכ"ל וי"ל דמתיר הרא"ש בלא ראינו שנפלה דאי להמחבר לקמן ס"ו טריפה שמא פ"א נפלה לאש כו' :

(סק"ב) והוריקו ככרתי כו' עט"ז מ"ש בשם הרשב"א והרש"ל, והפרישה אות י"ד כתב דהרשב"א דוקא באין ידוע שנפלה לאור הוא דכתב דבגע"ל תלינן דהוא מחמת שמנונית הא ידוע שנפלה לא תלינן, והב"ח חולק וסובר דאף בידוע שנפלה מכשיר הרשב"א, וכתב הפמ"ג דלדעת הש"ך לקמן ס"ק י"ג דאף בראינו שנפלה לאור מכשיר כהב"ח א"כ ה"ה כחוש נמי שרי :

(סק"ג) והכבד אין השינוי אוסר בו כו' עט"ז מה שהביא דעת המרדכי דסובר דאף לצדדין נמי מתפשט ארס האש לכן טריפה בכ"מ שהוריק אף שלא כנגד המעיים ומרה, ומיהו אנן קיי"ל כפסק הש"ע דדוקא בעובי פועל ולא בצדדין והלכך אין טריפה אלא נגד מרה או מעיים :

(סק"ד) כלפי פנים כו' עמ"ש הט"ז וכתב הפמ"ג דהכלל בזה דבעובי מתפשט מעל"ע ואף לכמה איברים ולרוחב לצדדין אין מתפשט ואם הוריק במקום חיבור הכבד במרפשא חוט ארוך אף שלא הגיע מעל"ע סופו להוריק וליתלש הכבד וליכא מקום תליותה, וה"ה אם חוט ארוך בסוף הכזית הוריק כל שאלו ינטל אותו החלק לא ישאר כזית בצירוף במקום תלייתה טריפה כ"ז מתבאר בב"י יעו"ש היטב, עוד כתב הפמ"ג דמ"ש הטור דכבד אינו כלב וקורקבן דכ"ם שהוריקו טריפה וכבד דוקא נגד בני מעיים כו' היה לב אם הוריק למטה מחללו שאפילו ניקב מעל"ע שם אין טריפה כמ"ש הב"ח בסי' מ"ם הביאו הש"ך שם וכבר נתבאר

דלצדדין

שפתי דעת

(סק"א) והוריקו כו' כ' הש"ך בשם הר"ן אפילו הוסיפו באדמימות כשירה. וה"ה הוסיפו בירקותן. עוד כ' שם עוף המים דרכן של לב וכבד וקרקבן להוריק. אם האדים טריפה וחשב בכלל עוף היבשה תרנגולים ואווזים תורים ובני יונה [וה"ה עוף שקורין איגדי"ק] והרמב"ם בפירוש המשניות כתב כן אלא שיש שינוי בדבריו דחשיב תרנגולים ותורים ובני יונה לחוד. וכ' דעוף המים הוא ע"פ רוב נקורקבן. והתב"ש באות ג' הרגיש בזה וכתב כשיבוא לפני המורה צריך להטריף אף מין זה בעוף אחר. ואווזות כ' מדאמר רב שיזבי הני אווזות כעוף המים דמי הואיל וקרומן רך משמע לענין זה לחוד. ויפה כתב. ולפ"ז בר אווזות שהן עוף המים יש לעיין בהו. וע' כנה"ג בהגהת הב"י אות ב' שהביא דברי הרמב"ם ודברי הרע"ב :

כתב התב"ש אות ב' אם נשתנו למראה אחרת חוץ מירוק ואדום כשירה. דהרא"ה דוקא ככרתי כתב הא גע"ל כשר. ואף דהרשב"א אוסר בלב וקורקבן מראה גע"ל טעמו הוא משום דירוק כולל ב' צבעים אבל בשאר מראות מודה. וה"ה מעיים ירוקים ככרתי שנשתנו לגע"ל אף דטבע האש להוריק גע"ל כשירה והביא קצת סיוע לב שהוריק כו' משמע הא מעיים שהוריקו גע"ל כשירה וכ' הפמ"ג מה שהחליט בנשתנה למראה אחרת דכשירה מלשון כה"ג בהגהת הטור אות ח' שכ' שם משמע דכלובן כשירה כו' משמע הא שאר מראות פסולה. אמנם מהלבוש סעי' א' שכ' נשתנה למראה אחרת כו' אין ראי' דאפ"ל דהיינו ירוק לאודם או אודם לירוק. וממשנה יש ראיה מדהו' אפשר לי' למיתני אדומים כשירה והיינו אף שהוסיפו באדמימות. ונשתני למראה אחרת טריפה. ולמה לי' לפרוש ירוקין ש"מ דשאר מראות אין [פוסלין. ואשמעינן הוסיפו באדמימות דל"ת דטבע האש להאדים ולהוריק אם הוסיפו באדמימות טריפה קמ"ל דכשירה. והנה להמפרשים הוקשה להם אמאי לא תנן ירוקים כשירה במעיים. ומלהוקשה להם כן ש"מ דכל מין ירוק אין פוסל במעיים וה"ה עוף המים לב וכבד וקרקבן :

(סק"ה) כנגד המרה כו' כ' הרוקח סי' ת"ד הביאו האחרונים נפלה למים רותחין דינה כמו שנפלה לאור וצריכה בדיקה :

(סק"י) אחר שסלקן כו' כ' הפמ"ג דנ"מ לדידן בלא ידוע שנפלה לאור ונשתנו והוחזרו ע"י שליקה יש להתיר לדידן אף באין ה"מ וכן בבהמה יש לצדד דהוה כמו ס"ס :

סק

(ס"ק ט"ו) אבל בהמה כו' דעורה עב [ש"ך] כ' הפמ"ג דמשמע דבריאה של עוף נע"ל פוסל כמו בבהמה וכן הלכה א"כ קשיא הא דאמר אין ריאה לעוף דמשמע הא בהמה יש לה ואולי דמש"ה אמר לעוף לומר הואיל וצלעותיה מגינות הא לא"ה טריפה בנע"ל כמו בהמה. ודוחק:

(ס"ק י"ט) והכי נהוג כו' כתב הש"ך בשם הלבוש דאין ה"מ הא בה"מ שרי בבהמה אבל הפר"ח והתב"ש אוסרין אף בה"מ בבהמה. ומ"ש או"ה דבזה"ז אין אנו בקיאין כמו בנסולה בסי' נ"ח לבדוק כל הגוף ה"ה כאן דא"א בקיאין לבדוק כל האיברים מהאדמימות משהו או ירקות. הקיל התב"ש בזה וכתב דיש לסמוך אבדיקתינו משום דהבדיקה אינה מוכרחת לעיכובא כ"א לשיטת הר"ן אבל לשיטת הרא"ש וסיעתו ליכא הוכחה כלל דבעינן בדיקה יע"ש והפמ"ג אם כי הקשה אתב"ש מ"מ העלה דבבהמה יש לסמוך אבדיקה אף בזה"ז באין ה"מ דהא בנאבדה בבהמה כשירה כמ"ש הש"ך דדוקא בידע ונשתנו כו' וא"כ אפילו נימא דא"א בקיאין הו"ל כנאבדה דא"א לבדוק ושרי. ומדברי הס"ז משמע דאף בזה"ז יש לסמוך אבדיקתינו. שכתב דלדידן נפל הא היתרא דבייתי בבירא דאי באינו ידוע א"ל ובידע לא מהני. משמע דבקיאין אנו בבדיקה. הבל"י בשו"ת שלו סי' נ"ג האריך דלא נורך בתרנגולת שישבה על הכירה ונכוית רגליה ועיקר אי בקיאין אנו או לאו. אמנם מ"ש דא"א בקיאין ע"י שליקה להתיר ודאי כן הוא דא"א בקיאין בין מעט להרבה ואין להתיר ע"י שליקה. הפר"ח הביא מעשה בכבד שהי' ירוק ושלקוהו וחזר למראה אדום בחוץ. ובפנים הי' שינוי. ובלא ראינו שנפלה והכשיר דאלו הי' מחמת אש הי' בחוץ מוריק. בשם הר"י בוא"ו. ואפשר לסמוך ע"ז לדידן דבלא"ה עכ"פ בה"מ שרי בלא ראינו שנפלה א"כ ע"י שלק כשנשתנה בחוץ שרי בלא ה"מ עי' פר"ח אות ח'. ובאות יו"ד הביא בשם הריק"ש דאשה מלאה ירקות בכבד ולא בדקה לראות אם נוטה לאודם דיש להתיר מכח ס"ס והוא אוסר והגה לדידן בלא ראינו שנפלה יש להתיר בפשיטות אף בלא ה"מ בכאן. פ"ת אות ד' טחול בעינן עובי דינר זהב דלא נשתייר וכבר התבאר דליתא דבעובי מוריק מעל"ע:

דלצדדין אין מתפשט ומש"ה אין טריפה אלא כשהוריק כ"ש נגד חללו דמוריק בעובי לסוף, וזה פשוט:

(סק"ה) אבל הריאה אין חוששין לה דצלעותיה מגינות עליה כו' עט"ז כל אריכות דבריו בזה והפמ"ג אחרי שהאריך בביאור דברי הט"ז כתב וז"ל, ודע מה דבסי' ל"ח אות ד' הביא הט"ז דמראה פסולה אף בקרום א' פסולה מכאן יש ראיה לזה דאי בעינן דוקא שיכנס המראה לתוך ב' הקרומים הקשה אמאי לא מנו ריאה בהדי אינך, ואי דנע"ל בלא"ה טריפה הא מ"מ נ"מ דמראה בעלמא אין טריפה אלא דוקא אם נכנסה לתוך ב' הקרומים ובנפלה לאור אפילו הוריק כ"ש בקרום העליון טריפה דסופו ליכנס בעובי' כו' ע"כ דמראה נע"ל פוסל אפילו בקרום א' וה"ה בשאר מראות פסולות והתב"ש הקיל בה"מ במראה פסולה בקרום העליון לבד וכפי הנראה יש מכאן ראיה דטריפה וצ"ע:

(סק"ו) שסופו לינקב כו' עט"ז כתב הפמ"ג דלשונו צריך תיקון [ע' בפנים איך שביאר דבריו] וכוונתו הוא דאף שלא הוריק מעל"ע ונשאר כדינר זהב אפ"ה טריפה:

(סק"ט) אין ירקות פוסל בכבד של עוף בייתי שיש במינו מדברי כו' עט"ז שהקשה מסעי' שאח"ז דמשמע דבעינן שיתברר ההיתר ולא סמכינן ארובא דרוב בע"ח כשירים כיון דאיכא ריעותא דנפלה לאור וא"כ ה"נ אמאי תלינן במדברי ודלמא הוה כבדו כבייתי דרובן לאו ירוקין נינהו וע"ש מה שתירץ, והנה"ך תירץ דהכא כיון דשאר איברים לא נשתנו אמרינן דגם הכבד לא נשתנה רק בתולדה כך היא כמדבריות א"כ שפיר תולין וכ' התב"ש דלשיטתיה אם נאבד אבר א' והשאר איתא לפנינו ואין שינוי שרי יעו"ש, כתב הפמ"ג דלדינא לא קי"ל כן וכל שאבר אחד נאבד אסור וכפסק הש"ע והרמ"א לא הגיה כאן כלום ואף שבישו"ש סי' צ"ב חולק בזה ומכשיר אי נאבדה מ"מ אנו אין לנו אלא פסק השלחן ערוך דאסורה וכמ"ש בט"ז אות יו"ד:

(סק"י) ואי ליתא קמן למיבדקה אסורה כו' עט"ז, וכתב הפמ"ג דמ"ש הט"ז דבעינן שיעור חמימות יש לעיין אי לא שהתה וראינו שהוריק לרידן דבלא ראינו שנפלה אמרינן דכשירה, כה"ג מאי, אי אמרינן דאפשר דבדיקה אין צריכה, הא כל שראינו שהוריק טריפה, או דילמא דאין סברא כיון דלא שהתה אין כח באש כזה [והו"ל כלא ראינו] וצ"ע:

שפתי דעת סימן נג משבצות זהב

(סק"ד) ורואין שנגרר הדם כו' עש"ך וכ' הפמ"ג ונראה דהיינו סמוך בגודל חיישינן שמא איעכל ניבי' הא רחוק לא חיישינן ע' סי' נ"ה כ"ו. [ובוקא דאסמא יעו"ש] ולא חיישינן נ"כ ברחוק שמא ניקבה הריאה. וע' פר"ח אות ד' שכ' דבבהמת כותי יש לאסור נשמט ונשבר ונחתך בידי הבהמה ולא בבהמת ישראל:

(סק"ה) אפילו נשברו סמוך לחיבורו בגוף כו' כ' הש"ך והוא שיהא הבוכנא קיים דאל"כ הוה כנשמט ואף לדידן

כ"מ

(סק"א) או שיש לה ג' רגלים כו' עט"ז וע' בב"ח שהשיג על הפרישה במ"ש דלהרשב"א יש להטריף בנמצא גף יתר משום דלב"ע יתר כחסר מתולדה וא"כ יתר גף הוה כחסר גף וחסר גף כשר יעו"ש בקו"א וכתב הפמ"ג ע"ז דאינו מבין דבריו דכל השגתו הכא משום דיתר כחסר מתולדה, הא אי הוה אמרינן דיתר כנטול ביד דמי הוה מודה לי' להפרישה והא לדעת הרשב"א והרמב"ן כל יתר כנטול ביד ולא נחסר מתולדה הוא, וכיון שכן יש להטריף

יתר

יתר גף דאמרינן כאילו ניטלה ביד וניקבה הריאה, ואף א״ת דמ״מ לא אמרינן כאלו ניטל בבת עד שתינטל הריאה, ועוד דע״כ הלמ״מ כל יתר כחסר היכא שנטרף מצד עצמו, אבל כשאין ניטרף מצד עצמו לא אמרינן כן, מ״מ אין לומר על מאורן של ישראל הוא הפרישה ששגג בזה, ולדינא צ״ע ומיהו חסר גף כ״ע מודים דכשירה והט״ז שכתב דאין טריפה ביתיר או חסר, אגב יתיר נקט חסר :

הכנה״ג בהגהת הטור אות ב׳ הביא מעשה שבא לפניו חסירת גף ולא היו יכולים להכיר אם מתולדה או ניטל ביד וצוה למוכרה לנכרי, והפמ״ג נסתפק בזה אם היה המעשה שהיה חסר הבוכנא דהוה נשמט ומש״ה לא הקיל הא אם הי׳ הבוכנא קיים יש להקל מטעם ס״ס כמ״ש רמ״א כאן או שיש לחלק בין הספיקות, ומה שהתיר המכירה יבואר לקמן סי׳ נ״ד דדוקא היכא שרוב מתירין, א״כ נראה דהמעשה הי׳ דבוכנא הי׳ קיים ואפ״ה לא רצה להתיר לאכול :

(סק״ב) יש מטריפין גם הבהמה אם נשמט או נשבר סמוך לגוף ורואין שנצרר הדם מעבר לצלעות וכתב הט״ז משום דחיישינן שמא ניקבה הריאה כו׳ מ״ש כאן סמוך לגוף כתב הפמ״ג דאינו יודע מה הוא דאפילו רחוק מגוף אגודל ויותר כל שרואין שנצרר הדם טריפה לדידן דא״א בקיאין ובהג״א לא נזכר סמוך ובעוף לקמן אף רחוק אגודל כשנצרר הדם טריפה ולא מהני בדיקה כי כן נראה ממשמעות הרמ״א, וכתב דכעת לא מצא גילוי לדין זה אם נצרר הדם אם נאמר דא״א בבדיקה מאחר שב״י מכשיר אף נצרר הדם, אמנם בב״ח כ׳ אם רואין שנצרר הדם בצלעות מטרפינן לה משמע דלא מהני בדיקה ומטרפינן מסתמא דא״א בקיאין כו׳ וע׳ מה שכתוב בש״ך אות ח׳ :

(סק״ג) אם לא שרואה שנצרר הדם מעבר לצלעות אבל אין חוששין לזה כו׳ כתב הט״ז דאם יש עוקץ חייב לעיין בצלעות, נמצא פסקן של דברים סמוך לגוף תוך אגודל אף שאין עוקץ ואין ריעותא טריפה, רחוק אגודל, אין עוקץ א״צ לעיין בצלעות, יש עוקץ צריך לעיין בצלעות וכפי הנראה כל שיש ריעותא אף רחוק אגודל ואין עוקץ א״א בקיאין וכן משמע לשון הלבוש ומצא כן ביש״ש פא״ט סי׳ צ״ט על מ״ש השערים דריאה של עוף קשה הבדיקה ע״י שפופרת ואינה דומה לריאה של בהמה שבולה לפנינו ומש״ה כל שיש ריעותא בצלעות יש להטריף :

(סק״ד) ואין חילוק אם יש עוקץ כו׳ מאחר שרחוק מהגוף כו׳ פי׳ הט״ז דמודדין מן התחלת השבר לגוף אם נשבר באלכסון כיון דהתחשש הוא שמא עצם החיצון ניקב הריאה, לא מאמצעית השבר, ואף שאין עוקץ :

(סק״ו) וצריך לנפחה כו׳ עט״ז שכתב דאנן אף בבדיקת ריאת הבהמה א״א בקיאין, ומה שהיש״ש כתב בסי׳ מ״ו להכשיר ריאה שלימה שנמצא בה מחט בבדיקה התם הי׳ט דרש״י סובר שם דאף נפיחה לא בעי דלא חיישינן לנקיבת הריאה כיון שהיא שלימה יעו״ש :

ומיהו מחט בריאה של עוף אף להש״ך שצידד כסי׳ ל״ו להכשיר

נ״מ בזה כמ״ש הרב לקמן באינו ידוע אם מחיים דנשבר הו״איל ורוב מקילין יש להכשיר ולא בנשמט ה״ה בים עוקץ וה״ה בנשבר הבוכנא אף דאין עוקץ דהוה נשמט אין להתיר :

(סק״ו) ויש אוסרין כו׳ עש״ך במה שהשיג על הב״ח. והפר״ח באות ג׳ הסכים ע״י דלא מהני אף שא״ש. ולבסוף צידד הש״ך להקל מאחר דרבו המכשירין בלא״ה. אך כ״ז באין עוקץ והבוכנא קיים דאל״ה רובן מטריפין. ולענין דינא במנ״י כלל פ״ז אות ל״א העתיק דברי הש״ך משמע דעתו לעת הצורך להקל אמנם הכו״פ אות ב׳ כ׳ דחלילה להתיר יעו״ש וכ׳ הפמ״ג דאם הי׳ בא לפניו מעשה כזה לא הי׳ אומר בו לא איסור ולא היתר. ובתנאי שלא יהא בו עוקץ והבוכנא קיים :

(סק״ז) אגודל כו׳ עש״ך והוא שיעור ז׳ שעורות וא״ז בדוחק שהן שתי שעורות באורך בריוא [הרמב״ם ז״ל הביאו האחרונים] ע׳ כנה״ג בהגהת הב״י אות י״ז. ובאות י״ג הביא בשם ס׳ יאיר נתיב דעוף קטן שאין בו בכל העצם שיעור אגודל משערין בחצי עצם לגוף טריפה וביותר כשר וכ׳ הפמ״ג דנכון הוא שהרי המהרי״ק שורש ל״ח כ׳ דהי׳ נוהג לשער בחצי עצם שלא לחלק בין קטן לגדול אלמא קטן שיעורא הכי הוא דיותר מחצי עצם לאו סמוך הוא. אם יש ספק אם הי׳ אגודל ונאבד מבואר במ״ז אות יו״ד :

(סק״ט) מאחר שרחוק מהגוף כו׳ עש״ך וע׳ במ״ב סי׳ מ׳. ומ״א וכ׳. דכתב שם דהא דספק מחיים או לאח״ש כשירה מס״ס אבל יש ריעותא בצלעות אסור ואפילו בדיקה לא מהני. זה פשוט כיון דיש ריעותא בצלעות תולין במצוי מחיים. ומיהו הוא ז״ל מיירי בתוך אגודל וכבר נתבאר דכל שיש ריעותא בצלעות אפילו רחוק אגודל לא מהני בדיקה לדידן וכמשמעות הת״ח כלל פ״ז דין י״ג יעו״ש :

(ס״ק י״ד) ס״ס כו׳ כ׳ הפמ״ג ובהני אווזות שמוליכין לשוחט לשחוט כבר נתבאר דאי נקשרו תו ליכא למיחש לנקיבת הריאה ואם מנדנד אילך ואילך אפילו בשעת שחיטה חיישינן וע׳ תוס׳ כתובות בסוגיא דפ״פ דמה שהוא רוב דרבנן נחשב ספיר. לס״ס ומה שהוא מ״ה לא נחשב לס״ס. וע׳ פ״י שם בחידושיו :

(ס״ק ט״ו) אבל כשנמצא שמוט כו׳ כ׳ הפמ״ג די״ש לחקור חקירה א׳. והוא. בספק חסרון חכמה דלא נחשיב לספק אם נאבד הדבר ההוא ואין לפנינו אם י״ל דהוה ס״ס גמור או נימא כיון דאלו הי׳ לפנינו לא הוה מחשיב לס״ס עכשיו שנאבד לא עדיף מאיתא לפנינו ויש לאסור וע׳ סי׳ ע״ב בלב תרנגולת ושם יתבאר :

(ס״ק ט״ז) יש להחמיר כו׳ כ׳ הפמ״ג ואם יש לתלות שנעשה לאחר שחיטה תולין [ש״ך] ופשוט. ומיהו דוקא דרסה או בכותל. הא זרק לארץ בכח לא. ע׳ במהרי״ק שורש ל״ה ולעיל סי׳ כ״ה יעו״ש דאין מצוי להשבר מחמת הזריקה ולא תלינן :

(ס״ק י״ז) עוף שסי׳ לו כו׳ עש״ך והמנ״י כלל פ״ז אות ל״ו כ׳ דהש״ך מסכים להרב בת״ח דא״א בקיאין והפמ״ג כ׳ דאינו רואה הכרע מכאן אדרבה נידד והביא

דעת

דעת הלבוש וכן הסכים הט"ז דאף אנו בקיאין בבדיקה זו דע"י חולי לא מחזקינן ריעותא :

להכשיר בהים מים בעוף שדבוקה לצלעות קשה הבדיקה ואין להכשיר אפילו בה"ים :

(סק"ז) נמצא הגף שבור כו' עט"ז מה שהקשה דברי המחבר אהדדי ותירץ דכאן מיירי בי"ש עוקץ, ולהפמ"ג לא ניחא לי' בהא תירוצא דמלשון רמ"א דכתב וי"ש מכשירין משמע דבאין עוקץ מיירי דאי בי"ש עוקץ דינו כנשמט, [וא"כ לא פליג על המחבר דהא המחבר רק בי"ש עוקץ הוא דמטריף והלשון די"ש מכשירין כו' מורה שבא לחלוק] ותירץ הפר"ח אות יו"ד דבה"מ מקיל הרמ"א אף בי"ש עוקץ יעו"ש, א"כ שפיר כתב הרמ"א וי"ש מכשירין כו' :

(סק"ט) יש להחמיר לאסור כו' כתב הט"ז בשם רש"ל היכא דאיכא מידי למיתלי שלאחר שחיטה נעשה תלינן היינו אם יש דבר לתלות בו הא אם זרק בכח לא תלינן, מהרי"ק, עוד כתב אם הובא לפני השוחט שלם ונשבר כשר, וכ' הפמ"ג דהיינו כשקושרין האגפיים או שהשוחט תופס בידים דליכא למיחש לנקיבת הריאה הא בשמוט טריפה שמנתקת בשעת שחיטה הא אין הגף קשור חיישינן אף בשעת שחיטה שמא נכנס השבר לריאה ע' בלי"י אות ט' וע' ב"ח דהחמיר :

כתב הפר"ח אות ו' אם נשבר הגף לפנינו ישבר לגמרי דאז ליכא למיחש לנקיבת הריאה, ובנשמט ליכא תקנה כ"א י"ב חודש עכ"ל וכתב הפמ"ג דיפה כתב דליכא למיחש לצער ב"ח דהותר לשחוט ואין צער גדול כמו מריטת הנוצות, ומ"ש י"ב תודש ה"ה כ"א יום וכ"כ הוא ז"ל, ובנשבר ליכא תקנה י"ב חודש כמ"ש הוא ז"ל בסי' נ"ז :

(סק"י) עוף שהיה לו מכה כו' כתב הפמ"ג דעובדא בא לידו בעצם גף שהיה נשבר ולא הספיק לראות אם יש אגודל עד שנפל העצם ונאבד והי' צורך שבת והתיר מחמת ס"ס שמא היה אגודל ושמא הלכה דנשבר אינה טריפה כהמחבר והכלים התיר לאחר מעל"ע כיון די"ש תקנה בשהייה וגם היה צד להתיר שהי' שא"ש י"י אף שאין לסמוך ע"ז כמו שיתבאר בשפ"ד מ"מ לסניף בעלמא יצורף גם זה :

שפתי דעת — סימן נד — משבצות זהב

(סק"ג) נשברו כו' כ' הפמ"ג בשם הבל"י אות ב' שכ' בשם הבה"י דבעוף אם נשבר הצלע וי"ש עוקץ אף שלא כנגד הריאה טריפה ואם ספק אם הי' עוקץ הוה ס"ס וכשירה. ובהמה אף שי"ש עוקץ כשירה. כ' הכנה"ג בשם דמש"א עלם שקורין בילי"ג אף אם נשבר אין לחוש לנקיבת הריאה יעו"ש ובה"מ ולצורך שבת המקיל בצלע עוף שיש לו עוקץ אין לגעור בו. וזה דוקא כשאין בשר עליו הא כשהבשר שלם ודאי כשר :

(סק"ד) ואם נעקרו מהחוליא כו' הש"ך הביא דברי בה"ג באין ה"מ להחמיר כדבריו אם נעקרה צלע מעיקרא ובה"מ להכשיר דלא כב"ח וכ' הפמ"ג דנ"ל דאם נעקרה צלע מעיקרא בצלעות קטנות אף לבה"ג יש להכשיר בלא ה"מ. ואם נעקרה צלע מכאן ומכאן מקטנות וחוליא עמה הוכיח והעלה דהוה גיסטרא :

(סק"ח) נשתברו כו' וה"ה נעקרו כמ"ש מש"ס ותה"א דף מ"ז. [ש"ך] וכ' הפמ"ג דמ"ש ה"ה נעקרו כוונתו דל"ת דמשלימין לרוב גדולות אם נעקרו עכ"פ ודוקא נקט נשתברו אין משלימות לז"א דליתא דא"כ לא פריך מר' יוחנן נעקרו א"א זה שלא כנגד זה לר"כ ולר"א דדלמא קטנות משלימות והוא זה שלא כנגד זה :

(סק"ט) וה"ה אם יתירה כו' כ' הכנה"ג בהגהת הב"י אות ג' דאף להב"ח דמחמיר בצלע שנשבר. מ"מ מודה באם נשבר צלע שאין הריאה נתבאת שם דכשירה דהא כל צלעות העוף אין בהם מוח. גם הרדב"ז כ' כשנשברה רחוק מהשדרה אין לחוש לריאה. וכ' ע"ז הפמ"ג דאינו יודע מה ענין אין בהם מוח לריאה. ואולי ה"ק כל שרחוק מריאה אף אם נשברו כולם כשירה דאין בהם מוח. וזה בצלעות קטנות בבהמה וכבר נתבאר בזה במ"ז סק"א אם נשברו בעוף רובן דמסתפק בזה ועדיין צ"ע :

(סק"א) רובן של כ"ב כו' כתב הפמ"ג דע דעוף אם נשתברו רוב צלעותי' טריפה דכל טריפות שמנו בבהמה כנגדה יש בעוף אף דאין לו מנין ידוע, וע' פר"ח אות ג' דהביא בשם הרדב"ז תשובה קנ"ב על עוף שנשתברו הצלעות מצד א' סמוך לשדרה והיו ראשי הצלעות בולטים לפנים כחודה של מחט כו' והשיב דלפי מה שאנו מחמירים בנשבר גף העוף סמוך לגוף כש"כ כשנשברו הצלעות שהריאה שוכבת שם כו' יעו"ש וכן הפר"ח כתב דנ"ל עיקר להטריף בזה אף בשאין עוקץ בצלע הנשבר יעו"ש יע' בשפ"ד אות ג' ושם יתבאר, וכתב הפמ"ג הך דינא דנשבר הצלעות רובן בעוף איני יודע מה אידון בה ב"ס' אמרו צלעות שיש בהם מוח ובעוף מהו, והרמב"ם ב"ו מה"ש הי"ז כתב העוף אין לו המכס וכרס כו' משמע בשאר דינים איתנהו, אף שלא חשיב טחול וכוליא הא פרט אותן ואמר שהן כשירות, ואלו צלעות וחוליות לא כתב משמע דטריפה ובפ"י כה"ש ה"י כתב כל טריפות שאפשר שימצא בעוף א' הוא חוץ מטחול וכוליא ואונות הריאה הרי שלא הוציא צלעות וחוליא מהכלל, גם תירוץ כ"מ שמנו חז"ל וכוליא וטחול לא מנו יעו"ש לא שייך בצלעות, סוף דבר העלה וכתב דלא מצא גילוי לדין זה אם נשברו רוב צלעות חסר תוליא בעוף במפרקת ובדומה וצ"ע [וע' או"ח סי' תצ"ח במ"ז אות ז] :

(סק"ג) ותצי חוליא כו' כתב הפמ"ג דלאו חצי חוליא ממש אלא כל שאסיתא ניטל אף שקשר קיים טריפה וע' רש"י חולין דף נ"ד ע"א בזה :

סימן נה

משבצות זהב

(סק"א) בסוף הערקום בין הערקום ובין השוק כו' כתב הפמ"ג מ"ש בש"ע ואם נחתך בין השוק לקולית טריפה וזה קאי אפילו לדיעה קמייתא דבין הפרקים דינו כלמעלה סמנו, ומ"מ לדינא אין נ"מ דגם בין השוק וקולית לא הוה אלא ספק ולא ודאי מכח דסתרי דיוקים אהדרי ואפשר דהוה ס"ס לאיסורא שמא הלכה כת"ק ושמא בין הפרקים הוה כלמעלה מכח שני הפירושים דהרא"ש וכמו שביאר הוא ז"ל בפנים יעו"ש:

(סק"ד) מראש עצם התחתון כו' עט"ז והנה רש"י והרמב"ם שוין דפי' יתר כחסר מתחלת ברייתו דמי, והרמב"ן פי' יתר כנטול ביד הוא ומקומו עמו ובתרתי מחולקין לרש"י והרמב"ם כחסר מכל וכל ואף שאין דבוקין זל"ז, ולהרמב"ן דוקא דבוקין זל"ז, ויש לחקור ב' חקירות, הא' אם יש ב' טחולים אין נוגעין ואחד ניקב בסומכי', או ד' כליות וב' מהן גלקו [אם יש] לרש"י להקל דכל יתר כניטל מתחלת ברייתה וכשירה, ולהרמב"ן הוה ניקב הטחול, ולקתה הכוליא דטריפה, החקירה הב' הוא אם ב' טחולים דבוקין מראשן לסופן להרמב"ן מהו, מי נימא דוקא דבוקין בסומכי' לבד דהוה ניקב בסומכי' הא מראשן לסופן ש"ד דהוה ניטל הטחול וכשירה א"ר ה"ק דכנטול הוא ומקומו עמו ואפשר שלא ישאר עובי ד"ז לאו בודאי מטריף לה, א"כ ה"ה דבוקין מראשן לסופן טריפה דשמא לא נשאר עובי ד"ז, וכתב הפמ"ג שיש לפשוט בקל, החקירה הא' מהא דכתב הצ"צ ב' טחולים וא' ניקב בסומכי' אם ניכר איזה יתירה כשירה הא לא"ה טריפה, אלמא דנהי דיתר כחסר לרש"י והרי"מ מ"מ בלקויה כא"כ לה וטריפה וההקירה הב', דמסתימת לשון הפוסקים ובת"ה דל"ט א' משמע דוקא בדבוקי' בעוביין להוד הא דבוקים מראשן לסופן הוה כאלו ניטל כולו אף להרמב"ן וכשירה כן נ"ל:

השיטה הג' הוא שיטת הרשב"א דכל יתר כנטול הוא לבד וכל שאלו ינטל לא יפסול מחמת ניקב, כשירה, וא"ל טריפה, וני"מ לפי"ד דאם היו ב' טחולים וא' ניקב בסומכי' ולא נשאר כ"א ד"ז, עד"מ לדידן הוא חציו או פחות משהו מחציו והשניי' דבוקה ואי ינטל השניי' לא ישאר ד"ז דנטילתו עשה קצת רושם דכ"כ הרשב"א בתה"א דף ל"ט יעו"ש וכן משמע מדמטריף ב' מרות וב' מעיים וא"כ לדינא צ"ע, והנה הט"ז האריך כאן ובפי הנראה מכוונת דבריו דהמחבר והרמ"א כאן שבתבו דוקא שהיתרת מראש עצם התחתון ולמעלה היינו בשוק או בטשיי"ך הא בארכובה התחתונה כשירה היינו מהכרעת עצמו דנהי דלרש"י טריפה בכה"ג מ"מ בכה"ג סמכינן ארמב"ן ורשב"א כיון שעומד למטה מצ"ה, וככבד יתר למטה ממקום מרה גילוי מלתא דהוה תלתלי כבד וכשירה ומיהו ב' כבדים שאין נוגעים כלל טריפה כרש"י דספיקא דאורייתא וכן ב' טחולים בעוביין אף בת"מ לשיטתיה כרמב"ן דספיקא דאורייתא הוא, והנך רואה שפסק הלכה שלו כן הוא, ולפ"ז מתמה על הגה"ך יעו"ש וראוי שתדע ממ"ש הט"ז כל שהוא תלוי ועומד במקום שכבד אחרת תלוי טריפה משמע. שמסכים לפסק

שפתי דעת

(סק"א) בין הערקום כו' עש"ך דחולק על הט"ז והביא כמה ראיות דבערקום טריפה כמו שמוכיחין דברי הרא"ש. בתשובה ושמ"ש בפסקיו פ"י ה"א הוא מ"ש בתשובה ופי' הועוד הוא בנו הר"ר יחיאל דלא כט"ז שפי' דבפסקיו חזר מתשובה לגמרי ואדרבה היינו גליד [כמו שנתבאר במ"ז אות א' ע"ש בפנים] עוד כתב הש"ך דבשע"ד מחמיר יותר בערקום משום חשש נ"ה שלמעלה מהערקום דמחמת השבר יתקלקלו הגידים ולפ"ז יותר חמור דאף שא"ש יי לא מהני כיון דאין הטריפות מנ"ע כמבואר סי' נ"ז אות י"ב ואלו להרא"ש הי' מהני שאשי"י עכ"פ. ובל"י אות ה' הקשה דהא לקמן מבואר בש"ך אות י"ג דבבהמה בקיאין אנו אפילו נקשר לחוד כ"ש שאשי"י זה תוכן דבריו. וכ' ע"ז הפמ"ג די"ל דאה"נ דע"י בדיקה מתכשרא אלא דאם לא בדק בנ"ה וראה שאשי"י. לא מהני. והש"ד סי' פ"ו או דסובר דבבהמה אין בדיקה או דמיירי בלא בדקה. ואה"נ לדידן בדיקה מהני אם חזר ונקשר. ובעוף אם נחתך בין תחתון לשוק כ' הפר"ח אות א' דטריפה ודלא כשו"ת אמונת שמואל סי' נ"ש שהקיל וכ' הפמ"ג דכן ודאי יש לפסוק לאסור אמנם ראוי שתדע כי בעוף בין הגליד ההוא דינו כמו בין שטיי"ך לשוק בבהמה ובמקום ההוא ר"ל בין שטיי"ך לשוק או בעוף בגליד יש ב' טריפות א' אם נחתך שם ואף שנ"ה קיימין מטעם חתוכת רג"ל כרש"י וכל"ק דבזה כ"ע מודים כדעת הרב בהג"ה כאן. ויש עוד טריפה מחמת נ"ה כי שם מקומן כמו שפי' הט"ז אות א' א"כ יש ב' חששות והנה רמ"א בס"ג כ' שמוט דינו כנשבר ובעינן עו"ב חופין והוא מתשו' הרא"ש כלל ך' סי' ס"ז דלא כש"ך אות א' כמ"ש הפר"ח אות י"א והמ"י כלל פ"ז אות ט"ו והל"ח בהמקשה אות מ' והוא ז"ל לשיטתיה אזיל דיצא דוקא בעינן חופין. ולפ"ז לשיטת רש"י תרוייהו בעינן לדידן. לא יצא. וחיפוי בשר. ואף שהרשב"א סי' פ"ט סובר דשמוט אינו כנשבר אף באיסור תורה בוקא דשף כו' ואין מזיק אם אין עו"ב חופין כלל אם לא איעכל ניבי' והפר"ח באות א' פסק כן. אמנם הפ"ת אות יו"ד והכנה"ג והב"י הביאם הבל"י אות ח' כולם פוסקים כרמ"א וכמ"ש הרא"ש בתשובה. ולפ"ז יצא לנו הדין כנשמט הקולית ממקומו ואין עו"ב חופין אף שקודם שחיטה הי' שלם דבשעה מועטת לא חיישינן לעיכול וכמ"ש הש"ך סק"ד מ"מ טריפה מספק דשמא קודם שחיטה הוה נחתך דשמוט ונשבר דין א' וכן בין השטיי"ך לשוק ובעוף בין תחתון לשוק אם אין עו"ב חופין או יצא פ"א אסור משום חתוכת רגל כמו נשבר בין השטיי"ך לשוק ונ"מ דאף בבהמה ועוף הגם שקורין אינדי"ק דבקיאין בנ"ה אפ"ה טריפה משום נחתך ואם העו"ב שלם דאז ליכא כ"א ריעותא דנ"ה אז בבהמה ואינדי"ק אפשר להכשיר בבדיקה אלא שממ"ש הש"ך סי' נ"ו אות י"ג דוקא כשחזר ונקשר הא עדיין שבור טריפה אף בבהמה אין נ"מ כאן אלא בנשמט וחזר ונתחבר. ואפשר דלא דמי ריעותא דשבירה לריעותא דנשמט. ואף דבס"ה כתב הרמ"א דא"א בקיאין

בחיפוי

בחיפוי בשר ולכן יש להפריש. אם כי נשמט דין שבור יש לו אעפי"כ לא החמיר אלא בנשבר ולא בנשמט דכיון שסברת הרשב"א בסי' פ"ט עומד לנגדו די להחמיר בילא או אין עו"ב חופין רובו וכאמור וע' בפנים דהביא ראי' ממ"ש בהג"ה ס"ב יעו"ש :

(סק"ד) דא"א בקיאין כו' עש"ך דאם בשעה שהובא לשחוט הי' שלם ואח"כ מצאה שמוטה וספק אם בידי השוחט קודם גמר שחיטה נשמט שרי דבשעה מועטת לא נתעכל. ומשמע אף שרואה נפסק אין לחוש ואין לספק שמא זמן רב מקודם הי' נתעכל דלמה נחזיק ריעותא כל שלא נשמט אף דנפסק. ומ"ש דאם לא ידע שבשעת שחיטה הי' שלם לא הוה ס"ס מטעם חיסרון ידיעה. ולפ"ז בה"מ יש להתיר כמו בשבורת הגף ונשמט בסי' ק"י כמש"ל דכל חיסרון חכמה לכל באי העולם מתירין בה"מ בס"ס. והא דמתירין בשבורת הגף אף בלא ה"מ הוא משום דרבו המתירין ויתבאר בסי' ק"י. ותמה הפמ"ג מאי אריא דלא ידע אפילו ידע שבשעת שחיטה נשמט אפ"ה ליכא למיחש דבשעה מועטת כזו נתעכל. ואולי בודאי קודם שחיטה החמיר דשמא איעכל זמן רב מקודם. ובכו"פ אות ה' משמע דמכשיר אף ודאי נשמט קודם שחיטה. אמנס במנ"י כלל פ"ו אות י"ב לידד לאסור אם ידוע שנשמט בשעת שחיטה דהאי לאו ודאי הוה דבשעה מועטת לא איעכל. ומידי ספיקא לא נפקא יעו"ש ור"ל דאם אי אס נשמט קודם שחיטה הוה ס"ס וקרוב לודאי. משא"כ כשידוע. ולענין דינא צ"ע :

(סק"ה) אע"פ שחזר ונקשר היטב כו' כ' הש"ך משמע אפילו שאשי"י והיינו מדכ' היטב. ופשוט הוא כל שאין הטריפה מנ"ע אלא מחשש איעכל כו' לא מהני שאשי"י ואף דכ' הרב אם לא נשמט ועיכל לבד אין מטריף. מ"מ כמוך לגוף חשוב כאלו הוא שמוט כמו בגף דמלא קשר אגודל הוה כשמוט ה"ה כאן ומשערין ב' בדקה ובעוף משערין באצבע דהוא רוחב גודל כן נוהגין. והקשה הפמ"ג פשיטא דע"כ מיירי בשאשי"י דאל"ה בלא"ה טריפה משום דא"א בקיאין בדין חיפוי ותיפוק לי' מטעם נחתך אם לא בה"מ כמ"ש לקמן. ותירץ די"ל דהש"ך לשיטתיה באות י"ד דמטעם חיפוי כל שאין ריעותא בבשר אף שאין נקשר שאשי"י שרי באין ה"מ יעו"ש. מקמ"ל הרב הכא דאסור מטעם איעכל לכן כתב דמשמע מדכ' היטב דאפילו שאשי"י והוא פשוט :

(סק"ו) ומוב להחמיר כו' כ' הפמ"ג מדברי הש"ך נראה דהרב קאי לכל החלוקות בין שף מדוכתיה וא"א בקיאין בעיכול ובין סמוך לגוף בכולם התיר בה"מ. וע"ז כ' הש"ך דחילוק יש. בשף דוקא אם לא נפסק ולא נעכל הוא דשרי בה"מ ובסמוך לגוף אף שנפסקו אלא דלא נתעכלו יש להתיר בה"מ. והנה בת"ח ובד"מ לא דיבר הרב ולא גילה מזה כלום וא"י ממה למד הש"ך לומר כן. ופר"ח אות ט' הסכים להש"ך דטוב להחמיר באין ה"מ קאי בלא נפסקו והיינו בשף אמנס במנ"י כלל פ"ז אות ט"ו כתב דהרב בהג"ה מכשיר בה"מ בסמוך לגוף משמע דשף אף בה"מ אוסר. ואינו כן דזה דוקא ברואה שנפסקו הא

לא

לפסק הרמ"א והוא מן המרדכי שיתרת רגל לצד הזנב כשירה דלא כפר"ח אות י"ב שזה ההיתר נמשך מרשב"א ורמב"ן אלא אף לרש"י כשירה דדוקא שהכבד עומד במקום הראוי להיות כבד כגון שהי' תלוי' בטרפשא הא במקום שאינו ראוי כגון בטחול וכדומה לא כבד הוא אלא דלדול בשר וכמ"ש הר"מ בסי' מ"א והכי מסתבר :

(סק"ו) והאבר אסור מדרבנן כו' ודעת הרמב"ם ז"ל שהוא מה"ת עש"ך סי' ס"ב אמנם אנו קי"ל דמדרבנן לבד הוא דאסור :

(סק"ז) קודם שימלחנו כו' דעת הט"ז במליחה להתיר בכל גוונא אף ביצא לחוץ ואין עו"ב חופין רובו, ומה שתמה הנה"ך דקי"ל מלית כרותח כבר כ' הט"ז דכאן אין בו אלא מצות פרוש לא איסור דרבנן ממש וקי"ל נמי דבמליח רוב פוסקים ס"ל דאינו אוסר אלא כ"ק א"כ אין לאסור במליחה, ובבישול וצלי מתיר אף ודאי יצא לחוץ בה"מ עכ"פ, ובספק אי יצא וכ"ש כשאין ריעותא אף באין ה"מ בבישול וצלי', כן הוא הצעת דבריו, ובאם יצא ודאי לחוץ ונתבשל יורה דאין אומרים חנ"נ והיינו איסור דבוק הא חנ"נ אמרינן כמו שיתבאר בשפ"ד אות י"ג, נמצינו למדין דבה"מ אפשר יודה הש"ך להט"ז בודאי יצא לחוץ דיש להתיר התבשיל גם אין אומרים דבוק אף בלא ה"מ, ובספק אי יצא לחוץ שרי באין ה"מ ונוהגין להשליך האבר, ואפשר לעני והאבר הוא דבר חשוב כמו גף אווזא ואיגדי"ק בספק אין להשליך, ובי פליגי במליחה, להט"ז בודאי יצא לחוץ שרי אף באין ה"מ ולהש"ך אסור באין ה"מ, והפר"ח אות ת"י חולק על הט"ז בודאי יצא לחוץ ואוסר אף במליחה מטעם דהוה ספק חיסרון ידיעה דנסתפקו הגאונים יעו"ש ובמ"מ אפשר דלעת צורך גדול המקיל כט"ז לא הפסיד עוד כתב שם הפר"ח דבשר האבר אסור ואף שנקשר שאשי"י אין ראיה ויש להשליך האבר עכ"ל מדבריו למדנו ב' דברים, א', דכשיש ספק נוהגין להשליך האבר דדבר מועט הוא, וב' כששאי"י כשר דהוה מחמת עצמו, וזה הכלל כל שהחסרון מחמת עצמו יורה עליו ויעיד שאשי"י משא"כ כשהטריפות מחמת ד"א כגון צ"ה או ניבים וכדומה אין זה ראיה והכי הלכתא. שאלה, חתיכת ירק שהי' דבוק בה שומן הגיד ולא היה בחתיכה ס' נגד השומן אי אמרינן ביה איסור דבוק מאחר שהט"ז הביא ראיה משומן דהוה מנהג קדושים, למצות פרישה, א"כ יש להשוותן להיפוך [ר"ל דכמו דכאן לא אמרינן איסור דבוק כמו"כ נמי גבי שומן גם כן לא אמרינן] ומיהו במליחה באין ס' יש להחמיר דמפעפע אף להט"ז וע' בסימן ק"ה ושם יתבאר עוד לענין מליחה, והעלה בצ"ע :

(סק"ט) אם השבירה יצא כו' הט"ז האריך כאן והעיקר דבמשנה אמר נשבר העצם אם רוב בשר קיים שחיטתו מטהרתו, ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו, ובברייתא איתא נשבר ויצא לחוץ אם עו"ב חופין את רובו כשירה ודעת רש"י דאם לא יצא רוב חלל השבירה לאויר אז בעינן חיפוי בשר שלא יהא נקלף מעל העצם ושאר תנאים וזה בכלל רוב עוביו והיקפו, ר"ל שלא יצא רוב חלל לחוץ,

הא

דא לא יצא כלל אף מיעוט לחוץ א"צ כלל רוב בשר קיים, וברייתא לפרושי מתניתן אתא ומה שחסר זה גילה זה ומשנה נמי חיפוי בעינן והיינו באם יצא מיעוט השבירה לחוץ הא לא"ה א"צ רוב בשר וכהברייתא וביצא לחוץ ספקינן לחומרא דבעינן שלא יצא רוב החלל ובעינן גם כן שלא יצא סביב השבירה שיהא מכוסה העצם בהיקף ובעינן תרוייהו כר"פ הא כל שלא יצא מיעוט השבירה לחוץ א"צ כלל רוב בשר ומשכחת שיצא השבירה דרך נקב קטן היינו שיש באורך הבשר קרע גדול ויש יכולת להוציא דרך שם או כגוונא אחרינא ומשכחת שאין ברוב היקפו בשר קיים וראש השבירה מכוון לצד הבשר שיש בשר רוחב טפח ומכסה כל עובי השבירה ורוב היקף העצם מגולה זהו פירש"י, והרא"ש פי' בהך דיצא כפירש"י דאי בלא יצא לחוץ א"צ רוב בשר קיים ומשנה וברייתא חדא הוא אלא דאף אם יצא לחוץ כל החלל כשירה כל שרוב עוביו ורוב היקפו שלם, וזה לפי' הב"י והפרישה בעצם משולש, בעינן רוב עובי העצם אבל הט"ז פי' בע"א כמו בגרגרת כי יש עצם עגול בחוץ ובפנים אין שוה, ומשכחת עצם רחב טפח ועד חצי טפח הוא עצם וחצי טפח חלל ופליגי חד אמר שהבשר יכסה החצי טפח של עובי העצם וח"א דיכסה חצי טפח של חלל וג"מ אי העובי יותר בעינן שיכסה העובי ולמר די בחלל וכן להיפוך ומסיק דרוב עובי ורוב היקפו בעינן והיינו חצי טפח של עובי ורביע ומשהו של חלל, ורבינו יונה פי' בע"א כי סובר דמתניתן איירי בלא יצא לחוץ ולכך כשרוב בשר קיים די וא"צ חיפוי וברייתא מיירי ביצא לחוץ ולכך צריך חיפוי ושלא יהא נקלף ושאר תנאים, והנה רמ"א בת"ח כלל ס"ז דין ס' כתב דאף בחזר ונקשר יפה צריך שיהא עו"ב חופין רובו הביאו הש"ך אות ך' היינו לשיטתי' דחוש"ש לדעת רש"י דאם יצא פ"א לחוץ רוב חללו דהיינו רוב עביו אז לא מהני מה שעו"ב חופין רוב היקפו ולכך בחזר ונקשר ידעינן דלא יצא רובו לחוץ אבל המחבר מיירי ע"כ אף באין עו"ב חופין דאל"ה תיפוק לי' אף בלא חזר ונקשר כיון שעו"ב חופין את רובו לשיטת הרא"ש ז"ל וכבר התבאר כ"ז על נכון ודברי הת"ח כלל ס"ז דין ט' צריכין קצת ישוב וצ"ע:

(סק"י) מרודד כו' עט"ז דכל הני הוי בעיות דלא איפשטא ואף בשר שרופא גורדו דבעלמא הוה ודאי כמו בריאה ושאר איברים כתבו התוס' משום דהטריפות מחמת עצמן משא"כ כאן דהטריפות הוא מחמת העצם ולא מחמת הבשר הלכך הוה ספק, ולפ"ז חצר הכבד שניקב דהטריפות הוא מחמת העצם ולא מחמת הבשר הלכך הוה ספק. ולפ"ז חצר הכבד שניקב דהטריפות אינו מחמת עצמו א"כ יש לנו לומר דבנתמסמס גם כן לא הוה אלא ספק אין לומר כן דהא טחול וכליות לדעת הרבה פוסקים אין הטריפות מחמת עצמו אלא סוף המעיים לינטל דמה"ט אין טריפות בטחול וכליות של עוף ע' פרישה בסי' מ"ג ומ"ד ואפ"ה נתמסמס הוה ודאי טריפה ול"ד לכאן דהטריפות בעצם ובשר מעלה ארוכה הלכך אף בנתמסמס אפשר שבשר הזה יועיל ויעלה ארוכה לעצם, משא"כ בחצר הכבד דנתמסמס הוה כניקב וטריפה דסוף הכבד ליגטל הוה ודאי:

וחוא

לא נפסקו מתיר בה"מ אף בספק. ובל"י אות ו' כתב ומוב להחמיר אף בה"מ ונסבר להקל בה"מ ס"ך. ע"ז מתמה הפמ"ג מנ"ל זה ואינו כן. ודע דאין חילוק בין עוף לבהמה דלא כדעת הר"ר אלחנן דפסק דעוף אף בלא עיכול אם ספק טריפה. וא"כ בה"מ יש להקל אף בעוף ואף דמברייתא דלוי [חולין דף כ"ז ע"א] אין מוכח למ"ש היש"ש פ' א"מ סי' פ"ב דהא דלא אמר יתר עליהם בעוף דשמוטת ירך טריפה אף בלא איעכל גידי' משא"כ בבהמה. משום דמ"מ שם שמוטה איתא בתרוייהו. או דר' אלחנן מטריף בעוף שגידי' דק וא"א להעמיד עליו יע"ש ולפ"ז איך שיהי' גם בעוף נוהג הדין אב בשעת שחיטה הוי שלם וא"י אם קודם שחיטה כו' דכשר ועוד דרוב פוסקים כהטור ושאר פוסקים דגם בעוף בעינן עיכול והכי הלכתא:

הבל"י אות ז' כ' שהעידו לפניו כמה מנהרין דסורים שעוסים בהם מלאכה אין להם גידים ע"י המלאכה ופסק להתיר והפמ"ג מתמה ע"ז אם הלכה כהפר"ח דאוסר באות יו"ד בעיכול לבד אף בלא נשמט מה יועילו זה שע"י המלאכה ניתקו ועוד הלא שקר בימינם כמ"ש הרשב"א [ע' בפנים] אלא הדבר פשוט דהלכה כהב"י והרמ"א והיא דס"ו דנשבר בוכנא כו' הוה נשמט ומש"ה בעינן רוב גידים קיים ולדידן שא"א בקיאין היא דס"ו דוקא בה"מ שרי. גם מ"ש בשם הר"ן אם ניטל הירך לגמרי טריפה יש לעיין:

כתב הפר"ח אות יו"ד דנשמטה מתחלת ברייתה כשירה והביא ראי' מתוס' בכורות דף מ"ס. ועוד דבעינן עיכול וכל מתחלת ברייתה הוה נפסק יעו"ש. והפמ"ג דחה ראייתו זו משום דהתוס' כתבו זה לר"מ ואנן כרבא שם קי"ל:

(סק"ז) וי"א כו' עש"ך וכבר נתבאר באות א' שהרב הוליא זה מתשו' הרא"ש כלל ך' סי' פ"ז. וג"מ לדידן בשוק שנשמט מקולית או קולית בלא איפסק בה"מ ואף דא"א בקיאין בחיפוי מ"מ בנשמט לא החמיר הרב כמ"ש כ"ז לעיל:

(סק"ח) מראש עלם התחתון כו' כ' הש"ך וכן בערקוס כו' וכתב הפמ"ג דאפילו אם נאמר נחתך בערקוס כשירה אפ"ה יתיר כנטול אותו אבר ונחתך בין טשייך לשוק טריפה אף להרב וא"כ קשה קלת [ר"ל מה זה דתלה כמ"ש בסק"א דבערקוס טריפה] וע' ב"י. ובין טשיי"ך לתחתון כשירה דעיקר כפי' הא' בפסקיו דהוא מוסכם כמ"ש בתשובה. [ע' שפ"ד סק"א] וע' בפנים בפמ"ג מה שהאריך לבאר בענין חסר מתחלת ברייתה והעלה דיש להחמיר בחסרה ר"ל נשמטה מתחלת ברייתה ודלא כפר"ח אות יו"ד שהכשיר [הובא לעיל אות ו'] דבשלמא נפסקו הדרא בריא משא"כ חסרו הגידין מתחלת ברייתה לא שייך זה. דומה למ"ש הר"ן נחתך הירך ואף אי יש גידין מ"מ כיון דנברא כך תו לא הדרא ומתכשרא וכ' דכן נ"ל: עוד כ' הפמ"ג דבפי' גידים יש ב' פירושים. א' מ"ש המחבר היתירות וזה הוא פי' הרמב"ם בה"ש פ"י ה"ג וכל"ח שם והכנה"ג בהגהת ב"י אות ח"י. והב' הוא מה

שפירש"י

שפירש"י בחולין [דף כ"ד ע"א] פי' גיד קטן שראשו מחובר לשדרה ולענין דינא יש להחמיר כשני הפירושים דבין שנטכלו היתירות מאסיתא בין שנעכל הגיד הקטן דטריפה אף בה"מ אם ספ ועי' כנה"ג בהגהת הב"י אות כ"ג בשם הדמש"א איך להכיר אם נשמט. אם יש חיכוך ושריטות בגוונא ודאי שפ. דאל"ה א"א להכיר. דכשיבא המורה להפריד ישמט ממילא ע"י בדיקתו יע"ש:

סקי"א) והוא שחזר למקומו כו' הט"ז הביא דעת הב"ח להקל בה"מ אף שאין שאשי"י, ובאין הבהמה טריפה כ"א האבר, דמדרבנן אסור הקיל אף שלא במקום הי"מ כל שנדבקו השברים שאשי"י [וע' שפ"ד אות י"ד לדינא] ומיהו בגף שאין הריעותא מחמת עצמו אין לסמוך להקל אף שאשי"י ע' זהב מזוקק בסי' זה, ואף שהש"ך לעיל סי' נ"ד הקיל בה"ם אין לסמוך בזה וע' כו"פ שם:

(סק"ט) רוב עובי כו' כ' הש"ך דלפי מה שנוהגין להטריף בכ"ע קילר בזה ומשמע דאף בה"מ נוהגין להטריף דאל"כ נ"מ בה"מ ומ"ש רמ"א לקמן אם לא לפי ראות עיני המורה היינו באין ריעותא בעור הא יש נקב חיישינן לפירש"י שמא יצא לחוץ. ואף בה"מ יש להטריף:

(סק"י) כשירה כו' כ' הש"ך אפילו האבר כו' והיינא מדינא אבל נוהגין להשליך אף אם יש ספק אם יצא לחוץ כמ"ש באות י"ג וגדולה מזו אפילו אין ריעותא בעו"ב נוהגין להשליך רק כשחזר ונקשר ושוכבים וע"ז כמ"ש באות י"ד וכבר נתבאר [באות ז' במ"ז] דלעני בדבר חשוב אין להשליך:

(ס"ק י"א) אסור מדרבנן כו' עש"ך אי שרי להוסיפו לב"ג וע' פר"ח ומ"מ נכון שלא ליתן לב"נ מאחר דהוא הפסד מועט ומשום גזירה שמא יתן לו אמ"ה:

(ס"ק י"ב) כשחותך האבר כו' עש"ך וכוונתו מבואר דהיכי שהבשר מחובר בין השברים וה"ה לדידן כשעו"ב שלם ואפ"ה אוסרין צריך לחתוך מהבשר מעט למעלה דא"א לצמצם הא העצם שלמעלה וכן אם נפרד הבשר וע"ז א"צ כלום ומזה תראה שא"צ להשליך כל האבר כמ"ש הבל"י בשם בה"י ומ"מ בדבר מועט יש להשליך כל האבר אבל כשהוא דבר חשוב אין להשליך כל האבר:

(ס"ק י"ד) להטריף כל שבירה כו' עש"ך וכוונתו מבואר דודאי מ"ש רמ"א דיש לאסור אם לא בה"מ לא קאי כ"א אאין ריעותא בעו"ב הא כשיש ריעותא חיישינן לדעת רש"י שמא יצא פ"א לחוץ. ואפילו בה"מ טריפה ומ"מ בחזר ונקשר בזה יש חילוק אם אין ריעותא בעו"ב יש להתיר לאחרים עכ"פ אף בלא ה"מ ולעצמו לא אם אין הבהמה נטרפת רק לענין אותו אבר כל שאין רואין ריעותא בחוץ ונקשר אף שאין שאשי"י אין להחמיר כלל לעצמו. ואם יש ריעותא בעו"ב אז אם נקשר שאשי"י כשר אף באין הפ"מ. ואם שוכבים וע"ז הב"ח מקיל עכ"פ בה"מ. והמקיל לא הפסיד וע' תשו' ב"ח דלא הקיל כ"כ כ"א במליחה יע"ש בסי' קל"ח שהאריך אבל באין נקשר ויש ריעותא בעו"ב אף בה"מ אין להתיר וכמש"ל יעוין היטב. ולפ"ז עלס הקולית הסמוך לגוף ב' בדקה וא' בעוף לא מהני שאשי"י דא"א בקיאין בעיכול ניבי' וכל שאין הטריפות מחמת עצמו לא מהני שאשי"י ובה"מ יש להתיר כמבואר שם [והיינו כשחזר ונקשר] עכ"פ לאחרים. או באין ריעותא בעו"ב המיקל לפי ראות עיני המורה יש להתיר כמ"ש רמ"א כאן. אלא שיש לעיין דהוה ב' קולות. א' לומר דבקיאין בעיכול וא' דלפסוק להקל בה"מ נגד המנהג אף בעור שלם. ואם נשבר רחוק אגודל וכן בשוק שלא במקום נ"ה אז הדין כמבואר כאן במקום נ"ה טריפה בעוף וכשירה בבהמה כשחזר ונקשר. וה"ה בעוף איגדיק ולקמן בסימן נ"ו יתבאר אימתי יש בדיקה לנ"ה:

(ס"ק כ"א) אסורה מספק כו' כתב הפמ"ג בשם הבל"י אות ב' שכתב בשם לחה"פ. מעשה בעגל שנולד וידיו עקומות והיה הולך על ברכיו ורגליו האחרונים היו פשוטות והכשירו יעו"ש. וא"י מה בא ללמדנו דא"כ נשברו ידי הבהמה כה"ג בפרכות או בין התתתון לשוק בידים לכ"ע כשירה וליכא מאן דפליג. ולדעתו אפילו איתרמי כזה ברגליו האחרונים א"י לו איסור ברור אעפ"כ לא היה מתירו משום חשש נ"ה אף דבתולדה הוא יש לחוש לפסוקת הנידין ובאות ד' מחלק בין בהמה לעוף אם בשעת שחיטה הי' שלם דבעוף אין מכשירין וכתב וכן נוהגין והפמ"ג כתב דאין נראה לו כך אלא כהש"ך:

שפתי דעת סימן נו משבצות זהב

(סק"א) או שנפסקו כו' הש"ך הסכים דמ"ש הר"א בהשגות הוא לדינא ולא לדברי דהרמב"ם קאמר וכ"ה הסכמת הט"ז ופר"ח וכבר נתבאר דאף הב"י לא הכשיר אלא כשעדיין יונקים מהגוף הא נחתכו למעלה מס"ז אצבעות ונתקפלו אף לדידי' טריפה וע' פ"ת דהקיל בנתקפלו ולדינא אין להקל וצ"ע:

(סק"ב) אבל הסברא הראשונה עיקר כו' עש"ך וכ' הפמ"ג דלכאורה ר"ל דבה"מ יש להתיר בנפסקו הפנימים אבל לא מלא לא' שיתיר בה"מ ואפשר אם ספק אם מחיים נפסק או לאחר שחיטה בחיצונים אין לעשות ס"ס שמא לאחר שחיטה ושמא הלכה כמ"ד פנימים דעיקר בסברא

(סק"א) ניטלו צ"ה כו' כ' הפמ"ג דע דנברא חסר צ"ה לכאורה להרמב"ם כל שניטל טריפה נברא חסר כשירה ולהרשב"א טריפה, ולדידן לפימ"ש הרב בהג"ה [בסי' נ' סוף סעיף ב'] בה"מ כשירה ולפ"ז לא תקשה הא דפריך ל"ל נחתך די"ל היכא דנברא חסר צ"ה טריפה מטעם חתוכת רגל וע' רש"י בכורות [דף מ' ע"א] שהי' יתיר טריפה מטעם בוקא דשף או ניטל הירך או נחתכו רגליה ולא פי' משום צ"ה, וג"ם כגון יתיר רגל בין הטשייך לשוק דהוה חסר צ"ה, ועש"ך סימן נ"ה אות ח' יעו"ש:

עוד כתב דע דלענין דינא החמירו האחרונים אם נתקפלו

מעל

מעל העצם ממקום חיבורם, אמנם גם הב"י לא הכשיר אלא כל זמן שהן קיימים למעלה ויונקים מהגוף והדרא בריא וכמ"ש בכ"מ וב"י אבל אם ניטלו ממקום שהן מחוברים בעצם ולמעלה מחצי עצם נחתכו ששם אין מטריף פסיקותן מודה ב"י דטריפה דלא הדרא בריא :

(סק"ד) ולמעלה ממנו כו' עט"ז וצ"ה מתחילין מיד לאחר כלות הטשייך, ובין הטשיי"ך ובין השוק ואם נפסקו שם טריפה אף בבהמה שבקיאין :

(סק"ז) ברוחב אצבע כו' עט"ז ולכאורה ר"ל דרמ"א סתם כריעה שסובר בטרא היינו אצבע וד' בטרא ארבע אצבעות ולכך בעוף די אצבע וזה א"א דהא בחלחולת סי' מ"ו סתם המחבר בטרא ד' אצבצות והרב לא הגיה לא שם ולא כאן אלא רש"ל סברא דנפשי' קאמר ומ"מ לעת הצורך בע"ש וה"מ יש להקל באצבע דהוה כעין ס"ס עסי' ק"י, ומ"ש חצי עצם הוא בעוף קטן שאין בכל העצם רוחב אצבע או בהמות וחיות גדולות שא"א ליתן שיעור ט"ז אצבעות שמתפשטין יותר ע"כ יותר מחצי עצם ליכא צ"ה :

(סק"ח) דאיכא מכה במקום צ"ה כו' עט"ז בשם רש"ל דרוקא שיש קצת רקבון הא אם אין רקבון כ"א שינוי מראה לחוד בלא"ה או גע"ל וכדומה אין להפסיד ממון ישראל בחנם וע' מ"ש בש"ך אימתי יש בדיקה בצ"ה כזה"ז בבהמה ועוף הגס כמו אינדי"ק ואווז ואימתי אין להם בדיקה בזה"ז דאין אנו בקיאים :

כסברא א' ושוב ראה במנ"י כלל פ"ו אות כ"ב דנ"מ היכא שיש עוד צד להתיר דסומכין אסברא א' ע"ש והיינו כשיש ספק בפנימים יש להתיר מטעם ס"ס. ודע דגם בעוף העיקר צ"ה מחוץ ולא נגד פנים שכ"כ הרא"ש בפירוש. צ"ה מחוץ במקום שהזנב נופל עליהם וכן בעוף וע"ש הרי כמ"ש. וכ"מ בעוף אינדיק וכיוצא שבקיאין אנו צריך להחמיר ככל הפירושים ולבדוק מבחוץ ומבפנים והם יותר מס"ז בתרווייהו. וצריך המורה ליזהר :

(סק"ד) כנגד הערקום כשירה כו' עש"ך דפי' מ"ש בש"ד שגם הוא צ"ה היינו שיש לחוש שמא מחמת השבר איתרע קצת למעלה בצ"ה וא"א בקיאין ואפילו נתרפא שאש"י לא מהני כל שאין הטריפה מחמת עצמו ואלו משום חתוכת רגל הי' מהני שאש"י עש"ך סי' נ"ה. אמנם הט"ז שם אות א' מפרש דברי הש"ד בנחתך רכובה היינו הגלי"ד בין הטשיי"ך לשוק שם ודאי יש צ"ה. ולדידי' בטשיי"ך כל שנתרפא שאש"י לכ"ע כשירה יעו"ש ומ"ש הש"ך ראי' מרש"י דלצא דאינקורי אינו מובן דבעוף ליכא טשייך כלל ודוחק לומר שיש מיני עופות שיש להם טשייך. ומ"ש ובדק צ"ה אלמעלה מרכובה או רכובה היינו גלי"ד ושייך לשון שבירה בגלי"ד, ודע דצ"ה בבהמה המה בין טשייך לשוק כי כן פירש"י חולין [דף ע"ו ד"ה דעילוי ערקומא כו'] דאם נחתך בין שוק לאותו עצם טריפה וכן הרא"ש בתשובה כלל ך' סי' ך' לבנו הר"ר יחיאל דמה ששאל מה איכא בין אגרמא ולגיו ובין עילוי ערקום

דבר מועט אם נפסק ובין שוק לעצם קטן וכבר נתבאר בסי' נ"ה דבעוף בין תחתון לשוק הוויין צ"ה ואין להקל :

(סק"ה) ויש מי שאומר כו' הש"ך הראה מקום לסי' מ"ו דשם הביא המחבר רק דיעה א' דכאן הוא העיקר ומ"ש הש"ך שם י"א ב' אצבעות והוא י"א דלקמן צ"ע דא"כ דבחדא הוה ב' אצבעות הוה כאן ח' אצבעות ושם מבואר זה [ע"ש בפנים] ומ"ש הרמ"א לקמן דבעוף הוה שיעור אצבע כפי הנראה דהוא לשיטת רש"י וכן משמע קצת בד"מ דאחר שכתב דבהג"ה ש"ד פסק כרש"י כתב דבעוף אצבע והא חזינן דלא הגיה בחלחולת לעיל אלמא דכהרמב"ם סובר אלא דאפ"ה פסק לקמן שיעור אצבע דלא תליא הא בהא :

(סק"ו) נחתכו השנים הדקים כו' הש"ך החמיר לדינא דאפילו ברוב א' מקטיני כמי טריפה וכל"ק דרב ובגל הורה הלך אחר המחמיר ואף שבקיאין בבהמה כו' :

(סק"ז) ישער ברוחב אצבע כו' בסימנים משמע דכל עוף בעינן ב' אצבעות יעו"ש ובע"ש יש להקל ולשער באצבע :

(סק"ט) ולעולם אין צ"ה כו' עש"ך ולענין דינא הנה המהרש"ל באו"ש מ"ו כ' ואנו במדינתינו נוהגין ברוחב אצבע ואף אם נאמר דספרו מאוחר לאו"ש מ"מ בספרו לא הוה ברירא לי' כ"כ מ"מ בעופות גדולים ראוי להחמיר קצת ולשער שיעור ב' אצבעות :

(סק"י) ואנו א"א בקיאין בבדיקת צ"ה של עוף כו' כ' הש"ך דוקא עוף הא בהמה כל שאין ריעותא גדולה שלא נשבר העצם אלא נצרר וקצת רקבון בקיאין. כ' הבל"י אות ח' בשם דמש"א באינדי"ק בקיאין בצ"ה. וכתב הפמ"ג דראה בכנה"ג בהגהת הטור אות ע"ז בשם דמש"א דאווזא ואינגלשון הא"ן יש להם בדיקה וא"כ אמאי השמיט אווזא ואולי הכריע כן מסברא דנפשי' ולפ"ז בה"מ הסומך על דמש"א לא הפסיד לבדוק באווזא ומ"מ צריך זהירות. עוד כ' מין עוף קרפאט"ווע שאין לו צ"ה והוא לא ראה אותו העוף ובאמת מצוי הוא ורא"תיו אלא מי יאמר שאין לו צ"ה כאשר כ' הרמ"א ז"ל בתשובה שאין לסמוך על האומרים בזה שרוב המין כך ואם נקשר במקום צ"ה טריפה כמו בשאר עופות דאין לסמוך על מה שאמרו דאותו מין אין לו צ"ה אם לא שבא בקבלה מפי חכמים מומחין :

(ס"ק י"ב) יש מתירין כו' עש"ך וכתב הפמ"ג דלכאורה כיון דהמחבר הביא ב' הסברות ולא הכריע א"כ הוה ספיקא אי הטריפות מחמת אחר אי מהני באש"י אלא דהרמ"א הכריע דהעיקר כסברא אחרונה וכמ"ש מהרא"י בתשובה סי' קס"ד והביא דנף כיון דרבו המתירין לידד הש"ך שם ואפ"ה אין המנהג להקל שם :

(ס"ק י"ג) בבדיקת העוף כו' כתב הש"ך הא בהמה יש בדיקה יע"ש ויש לראות כיון דכתב טעמא דבלא"ה יש מכשירין והלא אין מכשירין אלא בנתרפא יפה שאש"י מטעמא דסוברים דאין חילוק בין ריעותא מחמת עצמו או מחמת אחר דלא כמהרא"י בתשובה סי' קנ"ד הא בשוכבין וע"ז לא מתירין וכן מורה לשון הרא"ש שכתב ונקשר יפה ואיך כתב אח"כ שכל שעדיין שבור אין בקיאין בבהמה הא נקשר אף שאין יפה דהיינו שאש"י יש להכשיר בבהמה.

ועוד

ועוד שכתב שהרב הכשיר בבהמה דבל"ה יש מתירין והא העיקר כסברא הב' דאל"כ בכל דוכתא ליהוי ס"ס אלא דהעיקר כסברא הב' והכנה"ג הרגיש בזה קצת וצ"ע כעת אם להתיר בבהמה באין שאשי"י. כתב הפמ"ג נ"ל נשבר במקום נ"ה לא מהני שהיית י"ב חודש או כ"א יום בעוף מיום השבירה דלאו לשעת השבירה חיישינן אלא מתוך שהולך על רגלו ודוחק אותו חיישינן בכל שעה שמא נתקלקל הנ"ה ומיהו אי חזר ונקשר היטב מהני שהיי' י"ב חודש או כ"א יום מיום שנקשר וכי נחתוך תוך הערקום למאן דמתיר. אם שהה י"ב חודש לאחר החיתוך מהני ולכך יחתוך ויהני לא בע"א מטעם הש"ד:

והא לך בקיצור דיני רגל מהפמ"ג זללה"ה.

ג' פרקים יש ברגלים האחרונים. הפרק התחתון בכ"מ שיחתך או ישבר כשירה העוף או הבהמה ואין חשש נ"ה שם וכן הסר או יתיר אין אוסר שם. בין התחתון לטשיי"ך יש אוסרין ויש מתירין ואנו נוהגין להתיר שם אם נחתך. הטשייך עצמו אם נחתך ונשבר לט"ז בסי' נ"ה סק"א פוסק כרמ"א דלא מטריף שם חתוכת רגל. והש"ך שם אות א' אוסר משום חתוכת רגל. ואם נחתך בפנינו בסכין דאין חשש משום גידין ונקשר ונתרפא יפה שאשי"י יש להתיר כיון דהטריפות מנ"ש. ואם נשבר בכח יש לחוש. בנ"ה לא מהני שאשי"י כש"ד. ומ"מ לאחר הקשירה מהני י"ב חודש. ובין טשיי"ך לשוק אף לרמ"א אם נחתך שם טריפה מטעם חתוכת רגל. ואם חזרה ונתרפא יפה והעור והבשר שלם בבהמה יש להכשיר ע"י בדיקה נ"ה דבקיאין אנו ועוף הגס כמו אינדיק ואווזא יש להקל בהפסד קצת ע"י בדיקה ועוף הדק א"א בקיאין ואסור אף בה"מ ולמעלה מחצי עלם או אצבע בעוף אין נ"ה ונשבר ואין ריעותא בעו"ב כלל אין להקל אם לא בה"מ וראות עיני המורה וחזר ונקשר אף שאין יפה הש"ך צידד בסימן נ"ה להקל אף באין ה"מ. ואם יש ריעותא בעו"ב בלא נקשר יפה אף בה"מ אין ראוי להקל. ומיהו אין נוערין בו למאן דמקיל בה"מ ואורך גדול. ובנקשר יפה אף בלא ה"מ שרי. אבל לא נקשר כלל ויש ריעותא חוששין לדעת רש"י דאף לצורך גדול אין להתיר ובעלם הקולית נמי דינא הכי זולת סמוך אצבע לגוף אף נקשר יפה לא מהני דחוששין משום עיכול ניבין. ובה"מ יש להתיר אף שרואה שנפסקו ניבי' אלא לא נתעכלו אבל בשף אפילו אם רק נפסקו אין להקל בה"מ. אבל אם גם לא נפסקו יש להקל בה"מ. ודין נשמט הגליד דינו כנשבר ובעינן עו"ב חופין כמ"ש רמ"א בסימן נ"ה וכדבריו מבואר בתשובת הרא"ש כלל ד' סי' י"ז והלא כש"ך שהשיג עליו:

כתב הבל"י אות ה' נשבר שוק למעלה מחצי עלם ונקשר זע"ז ועלם עליון יורד למטה תוך אצבע ונ"ה אף שאין עוקץ טריפה כי בשעת דחיי' למטה חוששין לפסיקת הגידין ומשמע דסברא דילי' הוא. ובכנה"ג סימן נ"ה בהגהת ב"י ק"ג הביאו בשם רדב"ז אווז שנשבר ונקשרו זע"ז ועלם העליון יורד למטה כשיעור אצבע. רב א' הכשיר ורדב"ז מטריף ועלם התחתון הי' ב' אצבעות עכ"ל הרי דינו של הבל"י. אמנם אין בידי לאסור בה"מ וצורך ע"ש [כה"ג דבריאה של עוף זע"ז אף שהוא מדובק תוך אצבע לא חיישינן אף שיש להלק קצת מ"מ צ"ע בזה] [כך כתב בפנים. אך הלשון צריך תיקון ואולי הוא ט"ס ואפשר שכן נ"ל כוונתו. דבנשבר הגף ונשאר בעלם המחובר לגוף כשיעור אגודל אפילו אין מעלם החילון שנתחבר עליו אגודל כיון שהשבירה נעשה רחוק אגודל כשירה ולא חיישינן שמא העלם החילון שנתחבר ונכנס בתוך אגודל סמוך לגוף תינקב הריאה ה"נ לא חיישינן]:

מעשה בא לידו שוק שנשבר שיעור בא' הנ"ה ונקשר כמעט שא"א להכיר אמנם בדק וראה כי עלם העליון יורד לתוך חלל התחתון עד הארכובה שקורין גלי"ד והי' ספק דודאי בקטנותו נעשה ושמא הי' השבר פחות מאגודל ואח"כ נתגדל התחתון ועלה למעלה או שמא העליון נדל אח"כ למטה. והכשיר בה"מ דכולי האי לא חיישינן והוה כמה ספיקי ומ"מ הכל לפי ראות עיני המורה אם ראה שהעליון ברי והתחתון יש בו רקבון רואין שהשבר הי' למטה בנ"ה והתחתון נתקרם אח"כ ועלה למעלה א"כ הי' ריעותא בנ"ה ולדידן א"א בקיאין בנ"ה של עוף וטריפה מספק כנ"ל ואין לסמוך להקל. ודע דעוף אין לו טשיי"ך ובגליד מקום שמתחיל השוק יש עגול כדוכגא ובאמלע יש פגם שאין שוה העלם שם. גם יש דיעה שנ"ה הם בפנים ובדק וראה קצת נקשרים למטה מבוכגא ואין למדוד שיעור אצבע אלא לאחר שכלה הבוכגא הוא. דאף להחמיר י"ל שמתחילין נ"ה בין התחתון לשוק ולא להקל. ודבר זה כתב אף שלא מלא אותו באיזהו מקומן מ"מ כן נ"ל:

סימן נז

שפתי דעת

(סק"א) בבהמה גסה כו' הש"ך מתיר למוכרו בודאי לא"י ואם הוא הפסד קצת שרי לדידי' באכילה ובעגלים דוקא בהפסד מרובה כמבואר באות ב'. ומיהו בה"י כתב דהמנהג לאסור באכילה וכתב הבל"י אות א' דאם ידע הקלב וקנאו יש לקנסו אף לאחר שנשחט והוה ה"מ. וכתב הפמ"ג דודאי למגדר מלתא ראוי הוא. ומ"מ ספק דרוסת הזאב יש לצדד ולהקל (ע' מ"ש במ"ז אות ג')]:
(סק"ד) דינו כקוץ כו' ואם בשן נקב אם הוא רחב יש

משבצות זהב

(סק"א) דרוסה כו' כ' הט"ז פי' מי שיש לו ארס מכה בצפורנו ומטיל ארס ושורף בו, וכתב הפמ"ג וז"ל הנה דרוסה הנזכר לא סה שאמרו כל עוף הדורס טמא דהתם פי' שאוכל מחיים או שאר פירושים וכאן הפי' שמטיל ארס וכל חיות ועופות טהורים אין להם ארס ואין דורסים בע"ת [בשם תום' חולין דף נ"ג ד"ה שאר] ואף שהתום' כתבו בעופות מסתימת דבריהם שכתב דאין ארס לטהורים משמע אף חיות, והכנה"ג בהגהת הטור אות ג' כתב

דבהמה טמאה אין לה דריסה, וזה נלמד מדכתב הטור חיות ועופות דוקא, עוד כ' בהג"ה ב"י אות נ"ו בשם צידה לדרך אם כסו רגלי הדורס בכסף אין מטיל ארס, והפרישה אות ט"ז כתב דאם ניטלו הצפרנים אין מטיל ארס, ומפרש הא דאמר אביי [חולין דף נ"ג ע"א] אין דרוסה אלא ביד ובצפורן למעט ניטלו ולא מפרש לאפוקי שן וכתב הפמ"ג דדוקא אם ניטל כל הציפורן הא ניטל עד הבשר מטיל ארס דמ"ש הפוסקים ותוחב בצפורנו הוא לאו דוקא, וטעם הדריסה שהארס סופו לינקב בני מעיים, ואף ודאי שדרס לא הוה אלא ספק שמא לא הטיל ארס כמו שיתבאר סט"ו ונ"מ בלא נודע עד שנתערב ובה"מ:

(סק"ג) הזאב אין לו דריסה בבהמה גסה כו' עט"ז וש"ך ובספק דרוסת זאב העלה הפמ"ג וכ' מאחר שהש"ך היקל בה"מ יש לצדד להקל באפשר בספק דרוסת הזאב ומסיק בצ"ע [ע' שפ"ד אות א'] מעשה בא' שמכר פרה לישראל והי' בה חבלה בגופה ושאלו אותו ואמר שזאב פגע בה יותר משלש שנים מהו אם רשאי הישראל ליקח הפרה לעצמו או אסור, והעלה דאם כבר לקחה והא"י אינו רוצה לחזור ויש ה"מ כדי הט"ז ושאר אחרונים המתירים בדריסת הזאב בה"מ אבל לא בע"א כן נ"ל להפמ"ג ז"ל:

(סק"ט) שעכשיו נוהגים כו' הפמ"ג האריך כאן לבאר דברי הב"ח והט"ז ע' בפנים ומ"ש הט"ז דלמה ניחש הא הרשב"א והר"ן התירו בפ' במקרקרים ע"ז מתמה הפמ"ג דהא הרשב"א בתה"ק כ' וראוי לחוש להם ופי' הב"ח דמדינא שרי וממדת חסידות ראוי להחמיר ולפ"ז גם בדברי הש"ך בס"ק ח"י צ"ע:

(סק"י) אבל דרסה ברגלה כו' כ' הט"ז זה בחיה שיש לה ידים כו' אבל בעוף יש לה דריסה ברגל עכ"ל וכ' הפמ"ג אבל לא באגפיים כמ"ש הפרישה דמ"ש דאין דרוסה אלא ביד אחיה קאי וה"ה שן אין בו דריסה:

(ס"ק י"א) שלא הוציא צפורנו כו' כ' הט"ז דבשעת נטילה מטיל ארס וכ' הפמ"ג דלאו דוקא אלא ה"ה אם נשאר הצפורן בשעת ששומט היד כמ"ש ס"ק כ"א ומ"ש המחבר אם בא וצפורן תחובה חוששין שמא דרס וחזר ודרס היינו צפורן עם היד הא צפורן לחוד בלא"ה אסור וע' פרישה. כתב הפר"ח בשם הרדב"ז כת"י אם בשעת יציאת נפש של דורס שמט ידו אין לו כח באותה השעה להטיל ארס ואם התחיל למשוך קצת הציפורן והוכת טריפה דמתחלת המשכה מטיל הארס ולאו דוקא בסופו יעי"ש:

(ס"ק י"ג) וציפורן תחובה לו כו' עט"ז שכ' דמיירי שהיה שם ארי דאל"ה אמרינן מעלמא אתא כו' וכתב הפמ"ג דלמעשה ודאי ראוי להחמיר באם שלף ידו אף שנשאר הצפורן אסור וכן הלכה:

(ס"ק י"ד) למקום צר כו' הט"ז העלה דבהמות דוקא במקום שהן רועות בלי מחיצה ועופות במקוב רחב שרי אף במחיצות שפורחין באויר והוה כלא עאל כל שי"ל דלא השיגום ולהתיר למוכרו במקום רחב בבהמות אפשר דיסכים הש"ך אות כ"ד דמותר למוכרו:

כ' הכנה"ג בהגהת הב"י אות פ"ג פ"ד בשם דמש"א דרוחב מאה על חמשים כחצר המשכן הוה רחב, ולגבי עופות הוה

לו בדיקה כמו בקנה רחב המבואר בסי' נ"א:

(סק"ו) מזאב ולמעלה כו' עש"ך דהעלה דדוב ונמר למעלה מזאב הם ויש להחמיר כמ"ש רמ"א ולמוכרו שרי ובדקה אסור למוכרו אף דהטור סובר דוב ונמר אין דינם כזאב ושרי בדקה מ"מ הא המחבר ורוב הפוסקים סוברים דמה שלמעלה מזאב דינו כזאב דוב ונמר למעלה. ולא שרינן למוכרו אלא היכא דרוב הפוסקים מתירין אז מותר למכור אבל לא כה"ג דרוב מחמירין:

(סק"ז) ויש לחוש לחומרא כו' עש"ך דפי' דהיכא דהוה לחומרא שם חיישינן ולא לקולא ועמ"ש הש"ך בפשיטות בספק טריפות אי תפס הכהן אין מוציאין כ' הפמ"ג דיש לעיין דמזובחי הזבח הראוי לאכילה ממעט נמי ספק טריפה כש"כ אי ספיקא דאורייתא מ"ה לחומרא. אך הפר"ח סי' ס"א אות י"א כ' דאפילו איסור דרבנן פטור דלא ראוי לאכילה. ובזה יש לעיין מ"ש מכיסוי דאשר יאכל כתיב ואפ"ה חייב לכסות וצ"ע וכנה"ג בהגהת הב"י אות י"ג כתב לחומרא היינו מצד החומרא ולא מן הדין והלכך בה"מ שרי באכילה בדוב ונמר יעו"ש:

(סקט"ז) פלקו"ן כו' כתב הש"ך או אוספי"ר. וכ' הפמ"ג דה"ה נשר דינו כנם כמ"ש הש"ך בשם הפוסקים ועשו"ת ב"ח סי' קמ"ז אדות כלוב מלא עופות ונשמע קול צעקה בלילה ואומרים שהי' ע"י ברדלס שקורין טחו"ר והעלה דטחו"ר יש לו דריסה כמו חולדה דבפסחים חשיב חולדה וברדלס בהדדי אלא דהי' ספק שמא לא עאל בכלוב אף שהי' באותו חדר מ"מ לא עאל מיקרי כיון שכלוב הוא מוקף בפ"ע בקנים יעו"ש:

(ס"ק י"ח) וכל שלא הכהו אין חוששין כו' מ"ש הש"ך דלמוכרו לא"י שרי דיש סוברים דבאין מצילין אין מטיל ארס יעו"ש ולפ"ז בחתולין שעולין מבחוץ על כלוב ומכניסין ידיהם הוה יש מצילין ע' ב"י ופוסקים כתב הפמ"ג דנראה דאסור למוכרו להש"ך. ולט"ז שרי שהם בני תרבות ואמרינן דדרך שחוק הי'. ומ"מ מהתימא על מה סומכין העולם דכמה פעמים מכה דרך רדיפה דזה ודאי אסור אף למוכרו:

(ס"ק כ"ג) למקום צר כו' כתב הש"ך בשם רש"ל שבכל מקום רחב אפילו דרס ל"א. האחרים מותרים שמא לא השיגם. וכתב הפמ"ג דאף הב"י יודה לזה אלא בנמצא צפורן אוסר אותו השור:

(ס"ק כ"ד) כגון שנכנס לדיר שלהם כו' הש"ך העלה דבמקום מוקף מחיצות לגבי בהמות יש למוכרו לא"י ולא לאוכלם ע' בל"י אות י"א בשם יש"ש דאם סבבו ב' או ג' זאבים עדר בהמה דקה הוה מקום צר עכ"ל. וכתב הפמ"ג דלא מצא זה ביש"ש ובל"ל סימן ק"ה מבואר היפוך וז"ל חצר גדול ושעריו נעולים וראו ב' זאבים שקפצו משם ומצאו ב' כבשים הרוגים נידד דלמ"ב הוה מקום רחב ואח"כ כתב דאין הלכה כמ"ב אלא מטעם נח רוגזיה. אלמא אף דהיו ב' זאבים. רק בחצר הוא דלא אמרינן דהוה מקום רחב משום דא"א להם לברוח. אבל בבקעה כה"ג אמרינן דהוה מקום רחב. ועי' תשו' מהרמ"ל סי' ק"ד בחצר רחב מאד והיו כמה זאבים וכתב דהכל לפי רוחב החצר וכיון שהיו

הרבה

הרבה דאין הדבר ידוע שאין אחת יכולה להשמש יותר מהרבה. וגם מזאב א' יכולה להשמש לא מהרבה הרי שאוסר משום דאין רבות והרבה זאבים ובחצר. הא בבקעה אפילו כמה זאבים לא חיישינן וכן משמע סתימת לשון הת"ה הארוך ומה שיש לדקדק בתשובות אלו יתבאר לקמן באות כ"ח:

(ס"ק כ"ה) אם חתך כו' וכ' הש"ך וה"ה הרגה ולא התך. ובנ"צ סימן ק' וק"ה כתב דבעינן דוקא שראה הזאב בעיניו שמתה הבהמה הא כל שמתה אח"כ לא נח רוגזיה. וכתב עוד דאם מצא למחר מתה חיישינן שמא אח"כ מתה אבל קטע כו' אף למחרתו שרי. עוד התיר בסי' ק' בחצר שהי' הפתח פתוח וכותל מוכח ארצה גבוה אמה והזאב יכולים לקפוץ מע"ג הכותל דהוה כבקעה עכ"ל וכתב הפמ"ג ע"ז דבמה שהתיר בכותל אפשר להקל כיון דבלא"ה המ"ב מתיר בחצר רחב. אבל מ"ש דאם מצא למחר מתה אסור דחיישינן שמא לאח"כ מתה. והפר"ח כתב ע"ז דדברים ברורים הם יש לעיין בזה טובא. דהא פסק המחבר דאם ספק אי קרקרו שרי וכל הני אימר [דבגמרא חולין דף נ"ג] סובר דספיקא הוה ואוקמינן אחזקה כל מה דאפשר. לבד בהוא שותק והם מקרקרין דהוה קרוב לודאי דעביד מעשה דא"כ כל ספק נימא לקולא. [אבל בנידן זה] דרוב אינם דרוסים וגם חזקה ברורה דמעשה שנולדה לא היתה דרוסה. אמרינן דמיד מתה ונח רוגזיה. ואין לדמות זה לראוהו חי מבערב כו' ולומר אוקמה אחזקה דהשתא מתה. משום דכיון דהככה אותה הכאה שמתה על ידה אין לומר אוקה אחזקה ואמרינן דמיד מתה. ואף להרב שהגיה וי"א כר"ן וכל הני אימר הוה ודאי ולא ספק מ"מ בה"מ יש להתיר. ועוד דע"כ סובר הר"ן משום דדרוסה שכיח שידרוס אבל כאן אפשר יודה דנח רוגזי' ולא שכיח הוא וא"כ למה נחמיר וע' מש"ל באות כ"ח:

(ס"ק כ"ו) אבל אם פלע כו' כתב הש"ך דבכה"ג אפילו הוא והם שותקים כולם אסורים. ומתמה הפמ"ג ע"ז מה בא ללמדנו השתא דבסי"ד בנמצא צפורן כו' דאיכא ס"ס אסרינן כש"כ הכא. ואין לומר דהתם המכירה מותרת והכא בא לאסור גם המכירה דגם שם המכירה אסורה מיהו במקום רחב דמתיר הט"ז אותו השור דלא כב"י יש לעיין ביה לענין היתר המכירה. אבל ודאי נמצא מקום לפורן אף במקום רחב אותו השור הוה ודאי נדרס אף לט"ז ואיסור המכירה פשוט הוא:

(ס"ק כ"ח) אבל אם דרס אחרים כו' עש"ך. וכ' הפמ"ג אם היו ב' זאבים ומצאו ב' כבשים הרוגים אפי' למאן דמחמיר הכא שרינן דכל א' קטע חד כן מבואר בנ"צ שם [סי' ק"ה] ולפ"ז ב' זאבים וכבש א' הרוג אסורים כולם דא' לא נח רוגזי' ושמא דרס. אמנם כן מה שהחמיר המ"ב באם דרס עוד ולא ידעינן אימתי דרסן דממ"נ אסור דאי אחר שהרג הא חזינן דלא נח. ואי מקודם שמא דרס עוד. הוא אמת ויציב. ולא קשיא נתלי לקולא כדעת המחבר סי"ב כל שהוא ספק לא חיישינן לה. דזה לא הוה ספק השקול. דכיון דחזינן דדרס ל"א כולם תחת סוג א' הוו וחיים לכולהו ובין צווחין ובין שותקין חיישינן לכולהו. וכהאי' דסי"ד ולא תולין דמיד אחר דריסה נזדמן זה שהרג ונח רוגזיה. ככ"ל. עוד הביא מ"ש הרמ"ל בתשובה סי' ק"ד מעשה וכו' ותחלת דבריו מ"ש דלמא כל א' מהזאבים המית א' כו' מורין דאפילו נמצאו ב' זאבים וב' כבשים אוסר הוא ז"ל דשמא א' מהן הרג ב' והב' דרס ומתמה ע"ז מה"ת הא אית לן למימר נח רוגזיה ומשתמא הזאב הב' המית האחרת. ולאח"כ כתב הרמ"ל

הוה דיר במקום רחב כשהדורס חיה אבל עוף לא דפרח ג"כ באויר. כ' הפמ"ג מה שהיקל בחצר המשכן אם נדייק במ"ש הב"ח דוקא רועות בלי מחיצה משמע דאין להקל, ומ"ש להחמיר בעוף הדורס לשון הש"ע מורה במ"ש עוף הדורס שנכנס לכלוב או ללול שלהם משמע לחצר ודיר אף בעוף הדורס שרי שמא לא השיגם. ומנ"ל להחמיר בהא, ומיהו כשאין הדיר מקורה גם הוא יודה דאפשר דברחו לאויר בחוץ וזה ברור, וכ' הפמ"ג עוד מ"ש הרשב"א בקצר כ"ש ש"ש דף ד' ע"ב בד"א כלוב או דיר אבל במקום שהם רועות כו' יראה לכאורה סתירה שמתחלה כתב דיר הא חצר גדול אף שמוקף מחיצות שרי ואח"כ הטיל תנאי אחר רועות בלי מחיצות, ונראה דקאי למש"ש קטע כו' נח רוגזי' היינו דבדיר יש חילוק וה מש"א"כ במקום רחב כמו חצר דטורח הוא לו להשיגם בקל אף אם קטע כו' אסור דחמתו בערה בו ולא נתקררה, כמו בכלוב שחתול עומד מבחוץ ומכניס ידו לפנים אף קטע אסור הביאו המחבר סעיף יו"ד כיון שא"א לעשות כרצונו והיה חצר רחב גרע טפי ומש"ה לא הזכיר אלא דיר ובקעה, אמנם מסתימת הפוסקים משמע דקטע אף במקום רחב שרי ולא אסור אלא מכניס ידו לפנים ומיהו מיירי שודאי יכול להשיגם אלא ע"י טורח דאל"ה הוה כלא עאל דשמא לא השיגם ביד כנ"ל:

(סק"כ) בין להקל ובין להחמיר כו' עט"ז דבמצוי שניהם תולין להקל ובאין מצוי הולכין אחר המצוי ובזה אף הר"ן יודה דדרוסה שכיח הוא. מ"מ הוה כספק עאל כיון שלא ראינו נכנס:

(ס"ק כ"א) חוששין לה כו' דבהדי דשליף ידיה שדי זיהריה כדעת רש"ל הובא בפרישה ולאו דוקא ציפורן וכ"כ הט"ז. וכ' עוד דאם לא ראינו נכנס אף דהיה ס"ס משם א' מ"מ בספק א' דלא עאל די בכך כיון דרוב בהמות אין נדרסין אף דבעאל והוא והם שותקין ע"כ דסברא יותר דסהארי בא [כמ"ש בסעיף י"ד] מ"מ בספק עאל לא מחמרינן ואף דמכירין שהוא ציפורן של ארי וליכא אלא חדא ספיקא אפ"ה מכשירין כל שלא ראינו נכנס שם, אבל הב"ח בקו"א כתב כל שמכירין שהוא של ארי אף בלא ראינו נכנס הוה חד ספיקא ואסור אלא באין מכירין הוה ס"ס שמא הוא של שאר חי' שאן מטיל ארס ושמא בכותל נתחכך יעו"ש וע' כנה"ג בהגהת ב"י אות ט"ז יעו"ש, ויש לראות בעאל נמי ליהוי ס"ס כיון דהוא והם שותקין אית לן לומר דבכותל נתחכך או משאר בע"ח שאין מטיל ארס, ולענין דינא נראה להקל כפרישה וט"ז וכן משמעות ד"מ דחד ספיקא הוה ואפ"ה כשר:

הרמ"ל דנפלעו והיינו אותה המעשה הכי הוה שלא המיתן כולן מיד אלא נפלעו ולאח"כ מתו. כוף דבר כתב הפמ"ג דב' זאבים וב' כבשים הרוגים ודאי מותרים לכ"ע וכמשמעות הל"ל הנ"ל:

(ס"ק כ"ט) אבל היכא דחזינן כו' הש"ך הראה מקום לס"ק ח"י ושם מבואר דאפילו בן תרבות עם הבהמות והכאה בלי דריסה יש לאסור לדעתו לאכילה יעוש"ה:

(ס"ק ל"ד) או יבשה כו' כ' הכנה"ג בהגהת הטור אות כ"ט נמלא לפורן בא' והב' הרוג י"ל דדמו להיא דמ"ב ושמא בכותל נתחכך דכיון דקטע נח רוגזיה ואם נמלא לפורן בהרוג יש לספק שמא כמו שדרס לזה מקודם ה"ה לאחר עכ"ל וכתב הפמ"ג דבדין דנמלא לפורן בהרוג יש להתיר השאר אף שהן לווחים כמ"ש בהגהת פרישה דאי איתא דדרס לאחר מקודם היה לו להרוג כיון שעל עסקי נפשות בא ואין כח ביד הנדרס לברוח ממנו וע"כ פגע בראשון ודרסו והרגו ונח רוגזו. אמנם הדין הראשון יש לחקור דע"כ לא אסר שמואל אלא דא"ל הכי והכי וחיים לספק דרוסה. משא"כ הכי דאיכא סברא טובה דאם איתא דמהארי בא היה לו להרוג כיון דעל עסקי נפשות בא. אלא מסתמא בהרוג פגע תחלה ולפורן זה מכותל הי' וכדאמרן. ולדינא בכה"ג לדין הראשון צ"ע:

(ס"ק ל"ה) ואפילו דרוסה כו' עש"ך ומיהו בהאדים בחוץ יראה דאין להקל בשהה י"ב חודש דהוה ודאי טריפה וכמשמעות שאר הפוסקים וע"ל מ"ש בעבר ושהה י"ב חודש או כ"א יום ושם יתבאר:

(ס"ק ל"ז) עד הקדקד כו' והרוקח כתב שלריך לבדוק המוח ג"כ ומביאו ב"י [ש"ך] וכ"מ לדידן באם ראינו שלא הכה אלא בקדקד דא"א בקיאין וטריפה:

(ס"ק ל"ח) שיאדים הבשר נגד בני מעיים כו' וכתב הש"ך בשם הטור וה"ה נגד א' מהאיברים שנטרפה בהם או ל"ה וכתב הפמ"ג דבטור כתב נתמסמס נגד ל"ה, ואפשר דהאדים הבשר נגדם אין טריפה כמו סימנים דקשים הם כו' ומיהו הב"י כתב דה"ה האדים וכן אה דהאי נתמסמס לא מיטרפה בסימנים וע"כ יש לחלק בין ל"ה לסימנים:

(סק"מ) הקנה כו' דאע"ג דבעינן ברובו מ"מ האדם שורף וה"ה כבד וכדומה וכן טחול בקולסיה טריפה והוה ודאי לא ספק אם רואין שהאדים:

(ס"ק מ"א) בהמה שנדרסה כו' עש"ך ולכאורה לדידן אין נ"מ בכ"ז דא"א בקיאין בבדיקה ואפילו דרסה במקום א' שא"צ לבדוק אלא במקום ההוא אפ"ה א"א בקיאין:

(ס"ק מ"ב) אלא לשהויי כו' כתב הש"ך אפילו ודאי דרוסה מהני י"ב חודש. כיון דבדיקה מהני. ור"ל דלא הוי ודאי טריפה ואיזה דריסה הוה ודאי טריפ'. ואיזה ספק טריפה ומהני שהייה י"ב חודש. הנה אם האדים הבשר בפנים הוה ודאי ולא מהני אם שהה יב"ח. ואם האדים בחוץ לרש"י הוה ודאי ולתוס' והמחבר הוה ספק. וא"כ אם שהה י"ב חודש יש לכאורה להתיר דהוה ספיקא פלוגתא דרבוותא דבכה"ג אי חיה יב"ח אמרינן דהלכה כמאן דמתיר [דאלו הוי טריפה לא הוה חיה] כמ"ש הש"ך אות מ"ח בשם מהרש"ל וה"ה לידה מהני. וכ"ת אפשר שתלד דהארס כופו לחלחל ולשרוף תוך יב"ה ומ"מ לע"ע עדיין בריאה היא ויכולה שתתעבר ותלד הא בורכא דא"כ בדרוסה ליבעי כ"ד חודש אלא ודאי משעה שהטיל ארס מאותה שעה טריפה היא והאוכל ממנה הי' לוקה משום טריפה שאינה יכולה לחיות מאותה שעה י"ב חודש וכל העומד לינקב כנקוב דמי. וה"ה דאין מתעברת ויולדת. וראי' מהא דאמרינן ולד טריפה היכא משכחת לה [חולין דף נ"א] ואמאי לא הא משכחת לה כה"ג. אלא מכחמא משעה שהטיל הארס אינה יכולה להתעבר ולילד:

כתב הכנה"ג בהגהת הטור אות מ"ד אמ"ש הש"ך בסימן ל"ב אות ח' [נ"ל שצ"ל סימן ל"ו אות י"ט] דאם דא"א בקיאין בהקפה היכא דיש עוד קלא לד להיתר יש להקל. ה"ה כאן. ולפ"ז דרוסת הזאב בגסה נמי דהרב הכשיר בה"מ כמ"ש ויש לחוש כו' אמנם אין נוהגין כן וגם שם הלכה אינו כן.. עוד כתב באות מ"ה בשם רש"ל בא"ט דאם נתערבה באחרות יכולין להתיר בהקפה וה"ה בדרוסה שנתערבה דיכולין להתיר ע"י בדיקה. ויראה מדבריו דהא דא"א בקיאין הוא להתיר איסור תורה הא איסור דרבנן דמה"ת חד בתרי בטל סומכין על בדיקתינו. ודין זה כתב הפמ"ג דחידוש הוא בעיניו. דמ"ש הרש"ל הוא דין מפורש בש"ע סי' ק"א סעיף ח' וש' קרקבן כו' וראש ככש כו' ולמה תלה הדבר ביש"ש והוא מתה"ד סי' קע"ש והגהמ"י בפ"ז מהלכות שחיטה הביאו הב"י שם ושם אין הטעם משום דהוא להתיר אחרים אלא דבזה אנו בקיאים דהא בסי' פ"ג סעיף ד' גבי מלא חתיכות דגים כו' לא הגיה הרב כלום אלמא אף השתא אנו בקיאים אם דומה בתיתוך ובמראה. ול"ד להקפה אם ניקב מחיים דא"א בקיאין דשם בעינן הקפה יתירה משא"כ דגים וקרקבן אף חד בחד סומכין על הקפה זו. אבל גבי דרוסה אם נתערבה ובדקו ונמלא א' שהאדים אין תולין לומר דזו היא הדרוסה והאחרות הותרו כולן דומיא דנאבד בים הגדול משום דא"א בקיאין כלל וצ"ע:

(ס"ק מ"ג) י"ב חודש כו' כ' הש"ך בשם הת"ח דבשנה מעוברת לריך י"ג חודש, והפר"ת כ' מדנקט י"ב חודש ולא נקט שנה ש"מ דאף במעוברת די בי"ב חודש. וכ' הפמ"ג אחרי דהת"ח כלל ע"ג סעיף כ' הביא ראיה ממה דבגמ' תלה טעמא בימות החמה וימות הלינה ורש"י פי' שם דיש מכה שמתקלקלת מחמת חום ויש מתקלקלת מחמת הלינה לכך בעינן ימות החמה וימות הלינה שלמים. וכן הלכה דבעינן י"ג חודש במעוברת:

(ס"ק מ"ד) או בנקבה כו' עש"ך ומשמעות הש"ע דבזכר אף אם ודאי הוא שהוליד לא מהני לספק טריפה וע' כו"פ שהביא דעות בזה אי מהני בזכר:

(ס"ק מ"ה) שתתעבר ותלד כו' עש"ך דתרווייהו בעינן דעיבור לחוד אין ראי' ולידה לחוד אין ראי' וראיה מכ"א יום דתרנגולת דאמרינן שמא מטעינה ראשונה אלמא לידה אין ראי':

(סקמ"ו) ושהתה כ"א יום כו' עש"ך דבעינן שיהוי כ"א שלמים שלא הטילה ביצים אז יצאה מחזקת טריפה וכן בספק טריפה שלא הטילה ביצים מעולם בעינן כ"א יום שלמים לאחר זמן שנפל בה הספק טריפות ואז כשהטילה כשירה:

(ס"ק מ"ח) וכ"מ שהוא ודאי טריפה כו' עש"ך מה שהביא מתשו' הרשב"א דכתב זה איתרת אע"פ שנשתהה בודאי י"ב חודש אסור כו' יעו"ש וע' בפניס בפמ"ג מה שביאר בזה. וכתב הפמ"ג דב' כבדין דאין נוגעין או ב' טחולים בסומכי' אם עברו עליה י"ב חודש שרינן. לה דיתרת מן הבטן הוא כמ"ש הש"ך בסי' פ"א אות ה' יעו"ש וא"כ בספק פלוגתא דרבוותא רש"י והרמב"ן [עש"ך סי' נ"ה סק"ד] בזה יכריע מה שחיתה יב"ח כמ"ש מהרש"ל דאף בספק פלוגתא דרבוותא הדין כן דיב"ח ראי' הוה וכדאמרן. ואם רובן אומרים טריפה ומיעוטם אומרים דכשירה בפלוגתא דרבוותא כי האי מסתפק הפמ"ג ז"ל אי רוב כי האי דאורייתא אחרי רבים כו' ומכש"כ אם עומדין ורואין אלו את אלו [כמו שביאר בכללים אשר על הפוסקים] וראינו שחיתה יב"ח. או ראינו שבלעה בהמה מחט בפנינו וראינו אח"כ המחט יוצא מדופן הבהמה והרי ע"כ היתה בחלל הגוף ועברו עליה י"ב חודש אף דמלתא רחוקה היא מ"מ תורה היא וכו' ורוב הנבלעים דרך הוושט כשיטת רש"י מי נימא דמאי חזית דאזלת בתר רובא דאין חיות זיל בתר רוב המטריפין או רוב הנבלעים דרך וושט. וע"כ מן המיעוט היא א"כ אימא ממיעוט דחיות הנה. כמ"ש הש"ש. או דילמא דא' מאלף יחיה ולמיעוטא דמיעוטא ודאי לא חיישינן. וכ' דכעת לא מצא גילוי לדין זה:

(סק"נ) אסור להשהותם י"ב חודש כו' הש"ך הראה מקום לאות מ"ז דאפילו רבים הנדרסים דוקא י"ב חודש הא כ"א יום אין תקלה לזמן מועט והביא שרקפא כו' כבר נתבאר דקטנים היו ולא היו ראוים להטיל ביצים או זכרים היו יע"ש:

(ס"ק נ"א) וכן אפילו כו' עש"ך והעיקר דאין לעשות ס"ס בידים ואף בפלוגתא דרבוותא אם לא שרוב מתירין ומשום חומרא אנו מחמירין או שיש עוד צדדים להקל ולא בע"א. כ' הכנה"ג חתול דרכה להמית לפרים קטנים ע"י שפוהק פיו שקורין הוכיט. הוה טריפה שממיתה בכך. ומסתימת הפוסקים אינו נראה כך ומידי דהוה אמסוכנת ואין דריסה אלא ביד ובלי' העתיק זה וצ"ע:

סימן נח

שפתי דעת

(סק"א) או הפילוה אחרים כו' עש"ך וכוונתו לתרץ קושית הט"ז דחילוק יש דאם נפלה מעצמה בעינן יו"ד טפחים דהי נושא א"ע ומתאמצת כו' הפילוה אחרים וידעה הוה כנפלה מעצמה ובעינן י"ט. לא ידעה או שהפילוה בכח בנ"א או שקשרו כל רגליה דא"א לה להתאמץ ברגליה טריפה בפחות מי"ט. ולקמן בסעיף יו"ד דמיירי בשיש לה מקום לנעוץ וידעה. אף ביותר מי"ט אין חשש. וז"ל הפרישה אות ב'. ד' חילוקים יש. נפלה מעצמה כשירה אפילו יותר מי"ט דאמדה נפשה. הפילוה אחרים בע"כ וא"א לנעוץ צפרניה אפילו פחות מי"ט טריפה. ונפלה מעצמה שלא מדעת בעינן י"ט. ידעה שיפילוה ואפשר לה לאחוז בצפרנים אפילו יותר מי"ט אין מזיק עכ"ל. ומ"מ קשה דהא בידעה יאי אפשר לאחוז הול"ל בי"ט וכן בנ"א בכח פחות מי"ט אסור וע' מ"ש בס"י:

(סק"ג) וכן בבהמה כו' עש"ך ור"ל בבהמה אם ראוי להתרסק באותה רצילה ודריסה דינה כנפולה ובעינן שיהוי ובדיקה ודע דעוף לא שייך בו גובה עשרה דאפילו שני כנפיו קשורים עומד הוא על רגליו. אם לא שרגליו נ"כ קשורים ומיהו בנפל ע"ג מים וכדומה דליכא מידי למסרך דין העוף שוה לבהמה דגבוה י"ט הוה ביה דין נפולה:

(סק"ד) במקום א' כו' עש"ך דאף דאמרינן אין ריאה לעוף ליכפל אלמא דאין חשש ריסוק איברים בריאה הטעם הוא כמ"ש המרדכי הביאו הב"י דלנפול וליחמר חדא הוא ור"ל לנפול וליחמר בהם אין לה ריאה הא לנפולה מי"ט או שהוכתה באבן אף עוף צריך בדיקת הריאה

משבצות זהב

(סק"א) אם יש מכריסה כו' עט"ז ומה שהאריך בזה הפמ"ג ודע דבהפילוה אחרים ואינה יודעת או שהפילוה בכח אפילו פחות מי"ט כ' הפ"ת אות ד' דמ"ם בעינן ד"ט כשיעור שמכריסה לארץ הא פחות אף ע"י אחרים כשירה אבל הפמ"ג כתב דאינו יודע הכרח לזה, והפר"ת בקו"א ובה"י הקשו ע"ז ממ"ש המחבר למעלה בסי' נ"ו ס"ה ששיעור צו"ה הוא י"ז אצבעות והם יותר מד"ט מלבד מה שיש למעלה מצ"ה והארכובה הנמכרת עם הראש ואיך יאמר כאן דמכריסה עד ארעא הוא ד"ט, ותירץ דמכריסה מודדין שבולט קצת ושם ליכא אלא ד"ט אבל ברגלים ודאי איכא טובא:

(סק"ג) ואפילו בדקוה כו' כתב הפמ"ג מ"ש הט"ז דאם שהתה אם רואין ריסוק טריפה הא כל שלא ראינו שנפלה לא חיישינן היינו אף באין הולכת ודלא כב"ח דסובר דריסוק בלא נפילה אוסר, וכבר כתב הפר"ת שהרמב"ם ז"ל בפי' המשניות ביאר בפירוש דדוקא ריסוק שהוא מחמת נפילה אוסר ולא בע"א, וענין נשתנה מראיתו אין פירושו שינוי מראה אלא צורת האבר וכדומה ואפשר שינוי מראה אף שאינו ירוק ואדום פוסל בנפילה ולשון נשתנה צורתו כהפי' הראשון:

(סק"ה) והסימנים א"צ בדיקה כו' כ' הט"ז בשם הטור דה"ה המוח וכ' הפמ"ג דלדידן אין נ"מ דא"א בקיאין, ומיהו יש נ"מ אם הוכתה באבן באבר אחד נגד הסימנים והמוח, מ"מ אם הפסידו צורתן אפשר להטריף כמ"ש הרשב"א אין רואה לנפול, ואם רואין שינוי מה הועילו צלעותיה, וה"ה סימנים ומוח כה"ג אם רואין שנשתנו:

כק"ט

(סק"ט) חוששין להם כו' דהוה כהפילוהו אחרים שהוא סובר שינצח חבירו ומשמע אפילו בפחות מי"ט כיון שאינן יודע שרוצים להפילו כבס"א :

(סקי"א) אבל אם כל רגליו כו' עט"ז, והמנהג הנכון שלא לקשור רק ב' ידים שאז יש לו לנעוץ או שלא לקשור החבל בכח :

(סקי"ב) קפצה מדעתה כו' עט"ז דאפילו אינה יכולה לילך ותוך מעל"ע ולא עמדה א"צ בדיקה כלל דכל מדעתה אמדה נפשה :

הריאה ואנן א"א בקיאין . ואף דבאבר א' אנו בקיאין בנקב משהו ידוע וכש"כ קרע גדול מ"מ הא המחבר סתם כהרמב"ם דצריך בדיקה משום שינוי מראה והפסד צורתו ובזה א"א בקיאין אף באבר א' :

(ס"ק י"ג) כל רגליו כו'. וג' קשורים ש"ד ומיהו ממ"ש הט"ז בשם רש"ל דאף בזה לא יצאו ידי חובתן . משמע דאין נכון לעשות כן . אלא ב' רגליו [וע' מ"ז אות י"א] :

משבצות זהב סימן נט שפתי דעת

(סק"א) ניטלה משלשתן כו' כ' הפמ"ג משמע דגלודה אינה אלא או ע"י חולי ושחין או בידי אדם וב"ב רש"י והרמב"ם בה"ש פ"ט והטור, ומשמע הא נברא כן בלא עור כשירה ויש לעיין, ועש"ך אות ה' דלרש"י גלורה בכלל נטולה, ולהרמב"ם כל שניטל טריפה אם נברא חסר כשרה, ולהב"ים הוה בכלל קרועה, ועפר"ח סי' נ"א :

(סק"ב) כשירה כו' מ"ש המחבר והרמ"א בניטלה הנולה דטוב להחמיר היינו נולה קטנה שעל גופו לא הגדולה . כנה"ג וע' בל"י שהב"י מחמיר אם ניטלה מרוב שומן . וכתב דהיש"ש פוסק כן וע' ביש"ש פא"ס סי' ל"ד דהביא המשנה ר"י אומר אם ניטלה הנולה פסולה . כתב הג"א בשם א"ז אין לאכול העוף עד שיגדלו הנולה הגדולה עליו הביאו הש"ך בסי' ע"ז אות ב' והוא רק משום מיאוס :

כתב הרמב"ם בפי' המשניות נולה הוא עור הדק שעל הזפק עם הנולה ר"י אומר טריפה ואין הלכה כר"י והפ"ת הביאו דאפילו ניטלה העור שם ואין שם בשר על הזפק כשירה ובתנאי שיהא ע"י חולי :

משבצות זהב סימן ס שפתי דעת

(סק"א) שאכלה סם המות כו' הט"ז הראה מקום לסי' קט"ז אות ו' דאכלה סם המות דבהמה דינה כמסוכנת ואין לאכול ממנה כמ"ש המחבר שם דגדולי ישראל לא היו אוכלים ממנה, וסם המות דאדם אסור משום סכנה, ושתה מים הרעים דהיינו מים מגולים אם היתה בריאה אח"כ זמן מה ודאי כשירה, משא"כ לשוחטה מיד אסור, ועתה שאין הנחשים מצוים שרי, ומיהו כל שחלתה מיד יש ריעותא ואין מותר אלא ע"י בדיקה כיון דאיכא לברורי ודע דכל הגי דחשיב הכא דינם כדין מסוכנת אם אינה יכולה לעמוד ובעי פרכוס , ול"ד לאכלה חלתית דאסורה דנוקב בני מעיים ואפילו שחטת מיד דכל העומד לינקוב כנקוב דמי משא"כ אכלה סם המות אף שודאי תמות אח"כ מ"מ אין סופה ליחסר בגופה דבר מה אלא שהמזגיים שלה יתקלקלו ולאו בכלל טרפה הוה אלא דין מסוכנת לה אם נראה בה סימני מסוכנת וצריכה פרכוס הא לא"ה אפילו פרכוס א"צ :

(סק"א) אחוזת הדם כו' רש"י פי' שאחזה דם וחלתה וכן פי' הר"ן והרמב"ם ז"ל . פ"י שגבר הדם עליה עד שחנקה ע' כ"ז בש"ך וכ' הפמ"ג דאין נ"מ בכ"ז דכל שאין נראה מעשה בגופה כשירה :

(סק"ה) בהמה שנתפטמה בדברים אסורים כו' עש"ך וע' פמ"ג מה שהאריך לבאר דבריו ולבסוף כ' סוף דבר הכל נשמע דבאיסורי אכילה אפשר דכ"ע מודים דשרי דיעבד אם נתפטמה כל ימיה בהם . ולכתחלה אם הדבר ידוע אסור לקנות משום מ"ע וה"ה להאכיל בעצמו לעוף דברים האסורים . ואיסורי הנאה . אם כל ימיה נתפטמה בהם אסור אף בדיעבד כדמוכח מע"א בכרשינים [ע' תוס' תמורה דף ל"א ע"א ד"ה שינקה] ומשחרית לשחרית נסתפקו התוספת . ומירו אם ינקה מפרה שניסך לה בין קרניה דאף הפרש אסור כיון דעיקר גדילתה ממנה אף שנתגדלה ואכלה שאר דברים אפשר דאסור ומיהו בר אווזות שאוכלים תולעים במים ואפ"ה קונים לכתחלה . דאין זוז"ג בשביל זה וכן ישראל שרי לפעמים לעשות כן :

וכתב עוד דכבור הי' לומר דאיסורי הנאה שכתב הש"ך היינו שהם בקבורה כמו גילולים ומש"ה עפרן אסור . ולפ"ז חמץ בפסח אין לשתות חלב מבהמות הא"י שאוכלין חמץ איסורי הנאה ולאחר שהיית מעל"ע יש להקל דלאו מאיסורי הנאה בא החלב ובתוך מעל"ע נמי כיון דהוה זוז"ג דמדרבנן הוא דתסור לכתחלה ויש פלוגתא אם חמץ הוא מנקברין או מנשרפין הוה ספק לקולא שוב ראה דליתא מהביא דכרשיני תרומה . ובסי' רנ"ד סי"ב כתב דאסור ליטע פרי של ערלה אף דנשרפין ועפרא בעלמא היא אפ"ה הוה זוז"ג ואסור לכתחלה . ובעינן היתר מכירת בהמה לא"י והא"י מאכיל אותה חמב"פ אוסר הבכור שור בחידושיו למס' פסחים ושם יתבאר . הכלל העולה כל שאכלה דברים האסורים בהנאה פ"א . אז מותר לקנות ולאכול בו ביום וא"צ שהייה מעל"ע דהתוס' שאוסרים הם מפרשים כרש"י בהאכילה כל ימיה משחרית לשחרית דעיקר גדילתה מהם ולהרמב"ם והרע"ב שהי' פ"א . הא כ' שאין הלכה כרחב"א ואף רחב"א יודה דלהדיוט שרי . ואנו קונים בר אווזות שאוכלים תולעים בקיץ ושוחטין אותם בו

ביום. ואם אכלה כל ימיה דברים המותרים ואסורים לתוס' אסור לכתחלה. ולאו"ה משום מ"ע. ולמרדכי שרי ואם כל ימיה או משחרית לשחרית. או ינקה מקטנותה מטמאה להתוס' דיעבד אסור וע' בע"א דף מ"ט ע"א ד"ה שאם נטע דכתבו דל"ד לגידולי טבל ותרומה דאיסורי אכלה משא"כ ערלה יעו"ש ולהמרדכי לכתחלה שרי ולאו"ה לכתחלה אסור מכל שכן דזו"ג ואם באיסורי הנאה דעפרן אסור כהאי דכל הצלמים דוקא זו"ג הא כל גדילתה אסור וה"ה עיקר גדילתה. ובנשרפין יש לעיין:

(סק"ו) ולדידן דלא חיישינן לגילוי כו' עש"ך בשם ב"ש דאף שאין מצוי נחשים בינינו הואיל ואיכא ריעותא שנפסקו רגליה ואיכא לברורי מבררינן וכן הסכים הש"ך. והפר"ח כתב דפסיקת הרגלים אין הוכחה דאימור שגרונא נקטה אבל פסוקת בשר הוה הוכחה, וכ' הפמ"ג דיש להחמיר כיון דאיכא לברורי אף בתר רובא לא אזלינן:

הלכות מתנות כהונה

סימן סא

שפתי דעת

(סק"ה) יכול כו' עש"ך מ"ש בשם מהרש"ל דדוקא היכא שאינם ראוים לאכילה כו' וכ' הפמ"ג דהטעם בזה לאו משום דלא יצא מלות בזויות עליו הוא, דאין בהם שום קדושה, ומנתו ופרנסתו הוא, אלא דכתיב למשחה, כדרך שהגדולים אוכלים, ובנותן לכלבו אין זה דרך גדולה, ולכן אין רשאי אלא כשהם כרוחים או מבהמה כחושה:

משבצות זהב

(סק"ז) אא"כ נהגו כו' כתב הפמ"ג דבזה"ז בחו"ל אין נוהגין מתנות כמ"ש המחבר סכ"א ומיהו בא"י ודאי נוהג מדרבנן כמו תרומה בסי' של"א סי"ב דסתם רמ"א דלא הוה מ"ה ה"ה מתנות דחד טעמא הוא דיליף נתינה מתרומה ועפר"ח בקו"א, ואין מברכין על נתינת מתנות לכהן דמשולחן גבוה קא זכו ולא משל בעלים וכן אין לברך על הפרשתן דלאו מצוה הוא משום שיכול לאכול קודם שיפריש דאין טובלין משא"כ תרומה דמצוה בפ"ע להפרישה אבל כאן לא שייך הפרשה דמובדלין וניכרין הם:

הלכות אבר מן החי

סימן סב

שפתי דעת

(סק"ז) היינו יכול כו' עש"ך וכ' הפמ"ג וג' חילוקים הם אם נשבר העצם תלוי אם עו"ב חופין רובו, ובנשמט אף אם אין עו"ב חופין רובו כשר אלא שנהגו לאסור ומדולדל היינו שאין מעורה בגידין בזה אין לחלק אם חופה כו' או לא אלא כל שיכול לחיות כו' אמנם לדידן בנשבר ועו"ב חופין רובו אסור משום מלות פריסה דשמא יצא לחוץ ואין מתרפא וזה עיקר הטעם לחלק בעצם שנשבר אם חופין רובו או לאו, אלא בשאשי"י שרי מכש"כ ואם אין ריעותא כלל בעו"ב שרי וכש"כ מטריפה עב"ך סי' נ"ה ואף שאין שאשי"י [כ"כ בפנים, וצ"ל שצ"ל אלא בשאשי"י שרי וכש"כ אם אין ריעותא כלל בעו"ב דשרי כש"כ מטריפה, ר"ל דאם הבהמה אינה נטרפת אם נקשר בשאשי"י כש"כ דהאבר מותר היכא דאין שם אלא מלוות פרוש, ואם אין ריעותא בעו"ב אפילו לא נקשר כלל האבר מותר וע' ש"ך סי' נ"ה ס"ק יו"ד וי"ד ובפמ"ג שם] ועיין מ"ז סק"ב:

(סק"י) וע"ל כו' עש"ך ואף להרמב"ם דמדולדל ד"ת נ"מ נשמט אף מדרבנן שרי ומנהגא הוא לאסור, וע' מ"ש בסימן נ"ה:

(ס"ק י"א) יתרת כו' הש"ך הראה מקום לסי' מ"ג ונ"ד ושם נתבאר דצלע יתירה אין אוכלין משום חלב שא שאר יתרת לא הוי כאבר מדולדל ואין אסור:

משבצות זהב

(סק"ב) אבר הנשמט כו' עט"ז דפשיטא אם נקשר שאשי"י דמותר דאם בטריפה דאורייתא שרי בה"ג כש"כ איסור דרבנן ואף שהאו"ה כתב כטעם דדבר הנאסר אין לו היתר עוד כטריפה ומבש"כ לדעת הרמב"ם דמש"ה אסור, י"א דכיון דנקשר חזינן דלא הוי' מדולדל באופן שאין יכול להבריא ואו"ה חדא קאמר דעיקר הטעם דחיישינן שמא לא הבריא יפה וע"ז סתם שפיר דלא חיישינן וכשירה וע' סי' נ"ח מזה:

הלכות בשר שנתעלם מן העין

סימן סג

שפתי דעת

(ס"ק י"א) שכל המוכרים כו' כתב הפמ"ג דרוב טבחי ישראל

משבצות זהב

(סק"א) טביעת עין כו' עט"ז דנראה מדבריו דוק באיסור דרבנן

דרבנן ע"ה נאמן בטביעות עין אבל באיסור תורה אינו נאמן כמו בסציאה אכנם הרשב"א בחידושיו בשם הרמב"ן כ' דלא משקר באיסורין וכ"כ כאן הב"י בשמם והיש"ש בפ' ג"ה סי' כ"ו ומציאה שאני דמשום דשם יש חימור סמון אמרינן דשקורי משקר אבל לא באיסורין דע"א נאמן באיסורין, וכן מוכח בבירור מגמ' דפ' ג"ה, דאף באיסור תורה נאמן, וגם הנה"ך השיג על הט"ז בזה, וע' ת"ח כלל ל"ב ותוס' חולין צ"ו:

(סק"ב) ויש מתירין כו' ע' ט"ז וע' שו"ת חו"י סי' רכ"ח בסכין שנמצא בהחוב יהודים ורוב עוברים שם המה נכרים דאין מתירין הסכין ואם הסכין חרוץ כמו שעושין לכלי חלב הוה סימן, ובבל"י אות ב' הביא הש"י סי' ס"ו להתיר והביא ראיה מסי' קכ"ב בנותן כלי לאומן לתקנו לאחר מעל"ע, ואף דספק דאורייתא שבא לדרבנן לא אמרינן ספק להקל, תירץ המג"י בכלל ג"ט אות יו"ד ובקויה כיון דספק אם היה כאן בלוע כלל שרי, משא"כ כאן דרובא דאורייתא א"כ אם עוברים היו נכרים אמרינן דודאי מהם נפל הסכין והוה אח"כ ודאי איסור דרבנן ע"כ נראה דאין להתיר, וה"ה בבית ישראל אם נמצא סכין ורוב מצוין נכרים בתי בשתאות שמוכרין משקין ודאי מנכרים נפל, ויש לעיין אם בכל ימי השבוע רגילים שם ישראלים רק ביום א' או ב' ביומא דשוקא מצוים שם רוב נכרים ונמצא בשאר ימי השבוע אי אמרינן דאזלינן בתר רוב נכרים, או אמרינן דבית עשוי להתכבד ואזלינן בתר בתרא:

ישראל לא מהני אלא בבהמה לא בעופות, ונדיים וטלאים אם דרך לשחוט כל אחד בביתו אסור ושחיטה לא הוה סימן, דנכרי נמי מצי לכווני לשחוט באמצע הצואר: כתב הבל"י בשם ה"ג סי' ל"ט שור מסומן והקצב חתך השור לשנים והשוחט אומר שיש לו טב"ע שהוא חלק מאותו השור, ועוד שהחלקים מתאימות, והכשיר, דטב"ע מהני באיסורין ומתאימות ג"כ ראי' עי' סי' ק"ג: עוד הביא בשם נ"ש שומן אווז שלקח נכרי לםשכון והכירו בטב"ע שהיה דכתחילה וחילק בין ת"ח דבטב"ע קל שני וע"ה דבעינן טב"ע גמור, והפמ"ג כתב דת"ח וע"ה שוין בזה ובעינן שבעתן עין, אם יש מומר בעיר לא מהני מה שמסמנין תיבת כשר, וכן גם נכרים מזייפין אלא יכתוב סימן יפה כנה"ג ועמ"ש בסי' קי"ח:

הלכות חלב

סימן סד

משבצות זהב

(סק"א) ושל שאר מינים כו' הפמ"ג הביא שאלה חלב מבהמה טהורה שנמצא בחבית שכר וכדומה ואין ס' ויש ספק אי נשרה מעל"ע, וספק כבוש מבואר בסי' ק"ה דאסור והט"ז הניח בצ"ע ומעשים בכל יום דאוסרין בספק כבוש, אם יש לצדד להיתר גם אם יש לחלק איזה חילוק. תשובה, הנה הריב"ש סי' שמ"ט הביאו הב"י כאן והרב בהג"ה סי' קכ"א ס"א והפר"ח כאן אות כ"ו דמה שמשימין חלב בין נסרים שרי מטעם דטבע היין לברוח מחלב, ל"ד יין אלא דה"ה שאר משקה, ועוד דבטל בס' עכ"ל והב"י לא הביא אלא טעם א' וכ"כ הרב בהג"ה סי' קכ"א ג"כ, אמנם הפ"ת שם אות ב' תמה ע"ז דודאי אם שוהה היין מעל"ע בולע ועינינו רואות שיש בהשקה שמנונית ע"כ העלה דאין היתר כ"א מטעם ב' יעו"ש ואפשר דגם הריב"ש לא קאמר אלא בין הנסרים אבל לא אם מונח בתוכו ולפ"ז אין להתיר כאן, ומיהו ביין כה"ג י"ל דנטל"פ ולא בשאר משקין ע' סי' ק"ג ס"ד בהג"ה אמנם יש לדון דחלב חי כ' המרדכי בפ' כ"ש דהאוכלו פטור ומותר, ומהרכב"ם משמע דפטור ואסור וא"כ לפ"ז חלב חי שנפל למשקה לא הוה איסור תורה כ"א דרבנן וע"י כבישה הוה שלא כדרך אכילתן ע' תוס' פסחים דף כ"ד ע"ג ד"ה פרט דהמחה בחמה הוה שלכ"א וכן גם ע"י כבישה והוה דומיא דספק כבוש בב"ח דלקולא ה"ה כאן דלא חמיר טעם יותר מעיקר, ומ"מ צ"ע דאפשר ע"י תערובות במשקה כדרך אכילתו הוא בשאר משקין חוץ מיין:

עוד יש לחקור תתיכה הי' ספק חלב או שומן דאין להתיר מחמת ספק דרבנן לקולא כיון דאח"כ יבשל ויעשה שומן יהיה ספק תורה וכ"ת כיון דאישתרי זה שיבוש דודאי אסור אבל הא מיבעיא אי שרי לרבות עד ס' ולא הוה מבטל איסור כיון דעכשיו היתר הוא דומה לחמץ קודם פסח, א"ד כיון דעכשיו אין ראוי חי אסור וצ"ע: הא דספק כבוש בב"ח לקולא נמי רק לאכול החלב חי אבל לא יבשל דתו הוה ספק תורה ועיין מ"ש בסימן ק"ה:

שפתי דעת

(סק"י) רק קלת מן הקרום כו' עש"ך וע' מ"ב ס"ו דהמנהג להניח גלע א' לאחוריים, ואם נמלא גלע יתירה אין להחמיר להניח ב' מכל לד, ומש"ס להניח י"ב גלעות היינו עם ב' גלעות קטנות המוכתים ע"ג חזה ועש"ך סי' כ"ד סק"ה:

(ס"ק י"ד) מפני שנותנים בנד כו' עש"ך, וחלב גמור אסור לחתוך בסכין שחותכין בו בשר ויש להזהיר למנקרי בשר בזה:

הלכות דם

סימן סה

משבצות זהב

(סק"ב) וקרום של המוח כו' עט"ז שהביא קושיית הב"י כ"ה

שפתי דעת

(סק"ט) בלא קליפה כו' הפמ"ג הביא מ"ש הכנה"ג בהגהת הטור

סמור אות י"א דלוקא ביצי גדי וטלה הא ביצי שור אף תוך ל' יום צריך לנקר הקרום שעליהן ולפי המנהג אף גדי וטלה נוהגין כן ומיהו דיעבד אין לאסור:

מה שהקשה דברי הטור אהדדי ותירץ, ומתוך תירוצו למד הט"ז דין אחר דמותר לצלות כבד כשהיא מכורכת בנייר על האש ולא אמרינן דהנייר מפסיק בין הכבד ובין האש כו' מדשרי כאן בצולה המוח עם קרומו, וכ' הפמ"ג דיש לעיין קצת בזה, דלמא הנייר חשיב ככלי שאין מנוקב ולא דמי לקרום דהמוח פולט דרך הקרום ואפ"ה הקרום אסור דיש בו הרבה דם ואין יוצא או פירש ממקום למקום:

סימן סו

שפתי דעת

(סק"ו) אסורה כו' עש"ך שהביא דעת מהרש"ל להתיר
ביצת ב"י שנמצא הדם בחלמון, וסיים הש"ך
דדעת האחרונים נראה דאין לחלק משמע דר"ל בכ"מ
שימצא בב"י אוסרין, אמנם המנ"י כלל ס"ב אות ה' כתב
דלדידן העיקר כהגאונים ובחלמון אף ב"י אסורה וחלבון
שלא על הקשר יש להתיר ב"י יעו"ש וכתב הפמ"ג דאם
יש הפסד בדבר יש לצדד, ומיהו ודאי ב"י לא הוה אלא
מדרבנן וכ"מ להקל בספיקו בנפל ללח ואינו יודע אם יש
ס' וכדומה:

(סק"ט) ביצים הטרופות כו' עש"ך שהראה מקום עיון
לפרישה ס"ב והם נאמר דטרופות הוא לא כמ"ש
הב"י דהתחיל לסרוחם אלא אפילו שלימין כיון שהוציא
מקליפה החלבון נתפזר, ומיני' ביצים שבורות שהם עדיין
בקליפתן, הא לא"ה דין טרופות יש להו:

(סק"י) וכ"ז כו' עש"ך דמסיק דחד בחד נמי יש להתיר
וסובר דמ"ש בת"ח ג' או ב' ביצים היינו עם הביצה
אסורה דהוה חד בחד עוד סאריך וכ' דהוה ספק בכ"מ
שימצא שמא כרש"י או כגאונים או כרא"ה ואין ודאי
לפי דבריו אלא בנמצא על קשר חלמון וגם על החלבון
שאז אסור ודאי לכ"ע לרש"י וגאונים ורא"ה ומ"ש דאין
נראה לו כרש"ל במה שמקיל בנמצא על החלמון, ע"ז
מתמה הפמ"ג דהא כ' מקודם דהוה ס"ס שמא כרא"ה
כו' אלא דאולי חזר בו וסובר דהעיקר כהגאונים או דקאי
אמ"ש באות ו' ביצה בת יומא כו' ומ"ש דבא"מ אסור דלא
התירו אלא במינו ולא בא"מ כתב הפמ"ג דאם היה ספק
אם נפל כלל לא"מ הוה ס"ס וכן אם יש ספק אם יש ס'
אפשר לצדד להתיר בא"מ משום דהוה ס"ס:

המנ"י אות פ"ו השיג על הש"ך במה שהתיר חד בחד משום
דיש ביצים גדולים וקטנים דזהו לשיטת הש"ך בסי'
ק"ו וק"ט דס"ל דאם יש משהו הוה רוב, אבל למ"ד דס"ל
דרוב היינו פי שנים ליתא יעו"ש והפמ"ג כ' דבאמת בלא"ה
הוה ספק חיסרון תכמה דבקל יכול לשער אי יש משהו
יותר, ועל מ"ש הש"ך דספק פלוגתא כו' דבסי' כ"ג וכ"ז
ופ"ד מוכח דס"ס דפלוגתא עדיף מס"ס דמעשה והא דלא
התיר שם אלא מטעם שיש הרבה מקילין היינו שאין
לעשות ס"ס בידים יעו"ש:

הבנה"ג בהגהת ב"י אות ס' ול"ד תמה על הש"י שכתב
דדם שבשלו הוא דרבנן, והפמ"ג תמה על תמיהתו
דלדידן ודאי הכי הוא דאפילו איסור ליכא מס"ת בדם
שבשלו כמבואר בהלכות מליחה, וא"כ יש לעיין בשלמא
נגלה או נתבשלה הביצה לבדה אסור בכ"ע מחמת מנהגא
או

משבצות זהב

(סק"א) אבל חכמים אסרוהו כו' הפמ"ג באות זה תמה על מה
שהגיהו בש"ע בסעי' ב' בדברי המחבר וכתבו וז"ל
פי' שהתחילה להתהוות בו צורת האפרוח עכ"ל וכתב
דאינו יודע מבטן מי יצאה ההגיה הואת, דלא מיבעיא
לש"ך סי' פ"ו אות כ"ג כל שניכר צורת האפרוח אף שיש
דם ניבלא הוא ומדרבנן אסור דקשיא, אלא אפילו להט"ז
מ"מ אף בלא נתהוה כלל צורת האפרוח אם הוא על
החלבון בכל מקום הוה דם ריקום ועל החלמון בכ"מ דרבנן
וא"כ מה זה הגיה זאת:

(סק"ב) אבל אם נמצא בחלמון כו' עט"ז וע' פמ"ג שביאר
דבריו ושיש בזה ג' שיטות, והעולה מדבריו דלדעת
רש"י אם הדם הוא על קשר החלבון לבד או שלא במקום
הקשר לבד, או בחלמון שלא במקום הקשר לבד הביצה
מותרת, והדם אסור, ואם בחלבון על הקשר וחוץ לקשר
או בחלמון על הקשר לבד כולה אסורה, וי"ל נמי דעל
הקשר הוה דאורייתא, ולשיטת הרי"ף והגאונים דבחלמון
בכ"מ שימצא הוה ד"ת ובחלבון בכ"מ שימצא הוה דרבנן,
ולשיטת הרא"ה על החלמון בכ"מ שימצא זורק את הדם
ואוכל השאר דמשם אין יצירת האפרוח ולא הוה דם
ריקום אלא מדרבנן, ובחלבון בכ"מ שימצא הוה דאורייתא
דהוה דם ריקום, וא"כ מספיקא אם כשיטת הגאונים או
כרא"ה בין על החלמון ובין על החלבון כ"מ שימצא אסור
ועוד הביא עוד שיטה ד' בזה יעוין בפנים ולכך מנהגינו
לאסור הביצים בכ"מ שימצא מטעם הנ"ל דלא ידעינן אם
כגאונים או כרא"ה ואין אנו צריכים להטעם שכ' הת"ח
דא"א בקיאין איזה מקום מיקרי קשר:

(סק"ה) הואיל ובלא"ה חד בתרי בטיל כו' עט"ז במה
שהורה דאמרינן סלק את שאינו מינו כו' ולא איכפת
לן במה שנותן טעם בקמח כיון דנתבטל במינו בביצים
הכשירים דהוא לשיטתי' בסי' צ"ח אות ה' דמסכים להרשב"א
ואף להש"ך שם אות ח' דסובר דא"מ אסור אפשר יודה
כאן כיון דיש הרבה דיעות דס"ל דם ביצים דרבנן, ומיהו אם
נפלה אותה הביצה לחוד לא"מ וא"י אם יש ס' לא
אמרינן ספק דרבנן להקל כה"ג וכ' הפמ"ג יש לראות
א"נ לא קי"ל כהרשב"א אפ"ה כל שנתבטל תחלה חד בתרי
דמותר הוא במינו אף שנותן אח"כ לא"מ לא נאסר עיין
סי' ק"ט בהג"ה דיבש ביבש שנודע מותר לבשל אח"כ עם
רוטב דהוה א"כ ה"ה כאן דדרך לערבן ולפרס תחלה ובטל
ונעשה היתר גמור ואם נתערב אח"כ עם הקמח הוא ג"כ
מותר ואף מעט הקמח שנתערב מתחלה עם הביצה בטל
הוא בס' אח"כ וא"כ אף להש"ך הוא מותר. כתב הבל"י אות
ח'

ח' בשם המ"א דביצה בקמח הוה מב"מ כמבואר סי' ק"ב, והפ"מ סתמה ע"ז דהתם ביותר מס' לענין דליהוי דבר שיל"מ אמרינן כל דלתקן העיסה הוה מינו ולא בטל אבל בפחות מס' דבטעמא תליא מלתא וא"כ כל שלא נתבטל הביצה חד בב' ונתנו בקמח הוה א"מ ואסור אם אין ס' משום דהות ספיקא דאורייתא שמא היה במקום האסור :

(סק"ו) מותר כל החמין כו' עט"ז מ"ש בשם רש"ל דלפי מה דפסקינן דאפילו בחם לתוך חם חשיב כבישול ואוסר עד ס' הה"נ אוסר עד ס', ומה שהקיל הט"ז באם נמצא על החלמון שלא על הקשר כ' הפמ"ג דהטעם הוא כיון דלרש"י והרא"ש שרי כה"ג ויש דעות דבצלי אינו אוסר אלא כ"ק וקליפת הביצה הוה במקום קליפה לכן אין לאסור :

או לחוש לכל הפירושים משא"כ אם נפלה לא"מ ונתבשלה בס"מ יש לצדד בזה אף אם אין ס' כיון דכל איסורו לא הוה אלא דרבנן לדידן וגם יש ספק אם היה במקום האוסר :

מ"ש הש"ך דלא להקל כדעת מהרש"ל כ' המנ"י שם אות י"ג שהבין שחזר ממ"ש תחלה דהוה ספק, משום דהרא"ה לגבי הגאונים ושאר פוסקים הוה יחיד וספיקא דפלוגתא לא הוה אלא כששניהם שוין [ע"ל באות זה מה שיש לפרש בע"א]:

(ס"ק י"א) נ"ל שהוא מותר כו' הש"ך הביא לשון הב"י, ומיהו להמחבר בחלמון בכ"מ הוה דם ריקום, ובהלבון דאין איסור אלא מדרבנן משום מ"ע יש היתר בנתערב שלא מדעת, ומדעת שכ"פ לאחרים מותר :

(ס"ק י"ד) בילים המותרות כו' עש"ך וע' פמ"ג מ"ש בשם הר"ן ולענין דינא כתב הפמ"ג דביעי דספנא בכ"מ שימנא הדם זורק הדם ואוכל השאר והדם גופא דרבנן, וכ' הפר"ח אות י"ג דהיינו שהתרנגולת היתה סגורה בלול כ"א יום ולא היה עמה זכר והתחילה להטיל בילים, דאל"כ כתבו חכמי הטבע דאותן בילים שהן במיעיה מקודם ואח"כ בא עליה זכר ראוים ג"כ לגדל, ואם אי איכא זכר בס' בתין ולא היתה סגורה בלול ע' רים בילה :

עוד כ' הפמ"ג יש שרצו לומר דבילה במעי תרגנולת שחוטה זורק הדם ואוכל השאר ואפשר דגזרו כמו בילה בת יומא ול"ד לספנא דהכא גזרינן טפי, ומיהו דרבנן הוה :

(ס"ק ט"ז) אינו אוסר תערובתו כו' עש"ך דמ"מ ליכא ע"י תערובות אף בפחות מרוב. עב"ח סוף הסי' שכ' דהא דאמרינן כ"מ שאסרו חז"ל משום מ"ע אפילו בחדרי חדרים אסור הוא באיסור תורה ולא בדרבנן וע' בא"ח הל' שחיטה מחלוקת בזה. ומ"מ מסתברא דבאיסורי אכילה לא שייך זה דהא הוא כבר חד"א אף בדבנן ואף בחדרי חדרים. כן נ"ל :

כתב הכנה"ג בהגהת הטור אות כ' דבמור נוהגין היתר ע' א"ח סי' רט"ז. ומ"מ אין ללמוד היתר לבשר שנפל לדבש ונשפה דבש עמ"א א"ח שם. וכתב עוד בהגהת ב"י דבמקום שמעמידין המלח בדם אסור לאכול המלח בעיני' וליתן למאכל שרי והטעם פשוט דדבר המעמיד באלף לא בטל [ולכן אסור לאוכלו בעיני' אבל ליתנו לתבשיל הגם כי מלח בתבשיל עביד לטעמא אעפ"כ] כיון דאין המלח אסור מחמת עצמו אין אוסר ובטל בס'. וע' סי' נ"ח ונ"ט :

משבצות זהב — סימן סז — שפתי דעת

(סק"א) אסור לאכול מבשרה חי כו' עט"ז וכתב הפמ"ג דאף להרא"ש בתשובה כלל ב' סימן י"ז בהשאלות להרשב"א דסובר דפירש ממקום למקום שרי ומה"ט מתיר במולת בבשא"מ מודה כאן דאסור משום שנתעורר מחיים או משום שעושה מעשה עש"ך סי' ע"ו סק"ב וב"ח כאן :

(סק"ט) כדי לקרב מיתתה כו' עש"ך וכ' הפמ"ג דכן נוהגין העולם דעוף ששוהה למות מכין על ראשה ומה שנוהגין בעוף אינדי"ק שסוברין מפרקתו בקרדום. אף דשלא כדרך שחיטה אסור לצריך עכ"פ חתיכה ומליחה לגלי לכתחלה. והעולם אין נזהרין בזה וא"כ אין לעשות כן :

משבצות — סימן סח — זהב

סק"ד) להסיר הטלפים כו' הט"ז הראה מקום לסי' ע"א סק"ב וכ' שם בשם רש"ל פא"ה סי' י"ב דיותר טוב לעשות המליחה אחר החריכה אע"פ שהרגל עדיין חם בחריכה אינו כלום ומהני מליחה ומ"ש אחר נקיבה כתב הפמ"ג דכמדומה לו שצ"ל אחר חריכה ומ"מ המנהג למלות רגלי הבהמה ע"ג השיער ומנקבין הטלפים ואח"כ חורכין, נקיבת הטלפים צריך שיהא נקב ממש ולא כהגי כה שחותכין מקצת הצפורן ואין נקב דהוה כולת בבשא"מ וכ"כ הבל"י והוא פשוט :

בכאן ביאר הפמ"ג דין כ"ר ועירוי וכ"ש.

(סק"ט) והדין נחלק לחמשה דינים, כ"ר שעומד אצל האש, וכ"ר שהוסר מהאש, ועירוי שנפסק הקילוח, ועירוי שלא נפסק הקילוח, וכ"ש. כ"ר שעומד אצל האש ויס"ב מבשל בכולו לגמרי, לענין שבת חייב חטאת, ולשאר איסורים מבשל בכולו כל הדברים אף בשר שור, ולענין בב"ח אי נפל חתיכת בשר ליורה ע"ג האש וסלקוהו מיד בענין דודאי לא נתבשל כמאב"ר דהוא שליש בישולו

בישולו הפר״ח סי׳ פ״ו סק״ג כתב דאין אסור מה״ת ושרי בהנאה ובאכילה אסור מדרבנן, והטעם כתב הפמ״ג דדרך בישול אסרה תורה וכל שאינו כמאב״ד אינו דרך בישול, ולענין הגעלה כלי שנשתמש ע״י רתיחות צריך שיהא ההגעלה בכלי שמעלה רתיחות אף דכ״ר כל שהיס״ב הוה כ״ר מ״מ לענין הגעלה בללא דסלתא כתשמישו כך הכשירו ע׳ א״ח סי׳ תנ״ב, אבל לענין איסור כל שיס״ב ונפל לתוכו אף שסלקוהו מיד אין שיעור לדבר, אבל אין יס״ב אף שעומד אצל האש אין מבשל ואף אין מפליט ומבליע, אבל הרש״ל הביאו הש״ך בסי׳ ק״ה כתב דמסתפי להקל בכ״ר שעומד אצל האש ולענין דינא בכ״ר שאין יס״ב כ׳ הרמ״א בת״ח כלל ס״ג ובמנ״י אות ד׳ דאוסר כ״ק והיינו למאכל אבל לכלי כתב בכלל נ״ז ובמנ״י באות ה׳ דאין מפליט ומבליע כלל אף כ״ק יע״ש וכיון דמידי דרבנן הוא שומעין להקל בספיקו:

כ״ר שהוסר מעל האש מבשל מה״ת ובב״ח אסור בהנאה ובשבת חייב וני״ם לחשור וכרומת, ואי ספק אי נפל חלב לכ״ר אחר שהוסר ספיקו ד״ת:

הדין הג׳, עירוי שלא נפסק הקילוח מכ״ר הוא מחלוקת ר״ת ורשב״ם ואנן קי״ל דעירוי מבשל כ״ק מספק לחומרא דשמא הלכה כר״ת הלכך בשבת אסור ובב״ת אסור בהנאה כ״ק מספק, ולפ״ז כלי שנאסר ע״י עירוי הכשירו ע״י עירוי הא כלי שבלע ע״י מליחה כ״ק עסי׳ צ״א אין הכשירו ע״י עירוי דאף דעכ״פ מפליט ומבליע כ״ק מ״מ הגעלה לא הוי, ובב״ת אם יש ספק שנפל ע״י עירוי אם יש לחשוב זה לס״ס עסי׳ ק״י ואין להקל ועסי׳ ק״ה דעירוי כזה מפליט ומבליע כא׳ והא דעירוי מבשל כ״ק אם לא נפסק הקילוח אין חילוק בין שניהם משקה או שניהם אוכלין או א׳ משקה וא׳ אוכל אם התחתון חם אוסר כולו לדידן אף בבחוש, ואם התחתון קר ולא נפסק הקילוח מבשל כ״ק ולא יותר:

הדין הרביעי, עירוי שנפסק הקילוח אינו מבשל אבל מפליט ומבליע כ״ק הלכך בשבת שרי ובב״ח אוסר באכילה כ״ק מדרבנן כיון שאין מבשל ובספק יש להקל ככל ספק דרבנן ולכאורה נראה בשאר איסורין חם לתוך צונן תתאה גבר ואוסר כ״ק מה״ת משום דאדמיקר בלע, אמנם המ״א סי׳ תס״ז אות ל״ב כתב דבתתאה גבר הקליפה רק חומרא בעלמא׳ ומש״ה אם נתבשל ואין ס׳ נגד הקליפה שרי משא״כ היכא דמדינא צריך קליפה צריך ס׳ נגד הקליפה משמע מדבריו דכ״ק דתתאה גבר לא הוה אלא מדרבנן חומרא בעלמא ולפ״ז ספיקו לקולא, ועש״ך סי׳ ק״ה אות ד׳ דבעירוי שנפסק הקילוח אין מפליט ומבליע כאחד ומש״ה במליגת תרנגולים דנפסק הקילוח שרי ומ״מ צ״ע אם עירה כ״פ, דבפעם הא׳ מפליט ובפ״ב מבליע וצ״ע, ואמנם עירוי דלא נפסק הקילוח מפליט ומבליע כא׳:

מה שהקשה הפר״ח מסי׳ צ״ב ס״ז דשם מבואר דנפסק הקילוח הוה כ״ש ע״ז מתמה הפמ״ג דמאי קושיא דהא המקום שנשפך עליו הוה צונן א״כ הוה כ״ש שנצטנן קודם בואו אל הקדירה צוננת כן מה דבחלב מהותך הכלי א״צ אלא גרירה ג״כ לא תקשה משום דכלי קשה מאוכל ומש״ה סגי בגרירה דהוא פחות מקליפה, וכמה דאמרינן בחם לתוך צונן תתאה גבר, באם התחתון חם שהיס״ב מכ״ש לפי הכרעת רמ״א דכ״ש אין מפליט ולא מבליע, המנ״י בכלל נ״א אות א׳ וכלל נ״ו אות כ״א כתב דאם נפל מכ״ר עליו ואפילו נפסק הקילוח אפ״ה לא אמרינן תתאה גבר, אמנם מהט״ז סי׳ צ״ב אות כ״ו ומהש״ך סי׳ ק״ז אות א׳ מוכח דאפילו כה״ג אמרינן תתאה גבר, וכתב הפמ״ג דיש להחמיר באיסור תורה, ובאיסור דרבנן, או בה״מ אפילו בשל תורה המקיל כט״ז וש״ך לא הפסיד ואם התתתון או העליון אין איסורו מחמת עצמו רק מחמת בלוע דעת הש״ך בסי׳ ק״ה דלא שייך אדמיקר בלע דאדרבה אדמיתסם להפליט כבר מקורר והפר״ח חולק שם והמחמיר תע״ב כיון דקליפה דבר מועט הוא:

החמישי הוא דין כ״ש, הנה המחבר סי׳ ק״ה פסק דכ״ש אין מפליט ולא מבליע אף כ״ק וי״א דכ״ק מבליע [הוא דעת הרשב״א כדלקמן] ומסיק דדיעבד שרי בלא קליפה, והרב הסכים לזה, ומ״ש בסי׳ צ״ד דאם חתך בשר בכ״ש בסכין חולבת צריך קליפה, הוא רק חומרא בעלמא מחמת דוחקא דסכינא, וכ״ד שאין היס״ב ואינו אצל האש עש״ך סי׳ ק״ה אות ה׳ שהביא מת״ח כלל כ״ג ד״ד, וכלל נ״ז די״ב דיש להצריכו קליפה, והנה מהרשב״א בת״ה שכתב שם דכ״ש מפליט ומבליע וראייתו בזה הוא מחום ביה״ש ותום הכסלים משמע דאינו מבליע אלא כ״ק דהא גבי ביה״ש וכסלים דראייתו הוא משם ד׳ בקליפה, אבל הישי״ש בפ׳ כ״ה סי׳ ע״א כתב דכ״ש מפליט ומבליע בכולו והט״ז בסי׳ ק״ה אות ד׳ נמשך אחר הי״ש באין הי״ם לאסור בכולו, והש״ך שם ובנה״ך חשיג עליו ועל הי״ש מתרי טעמא, א׳ דהא הרשב״א אינו סובר כן כדלעיל, ועוד דבפ׳ כיצד צולין דף ע״ו ע״א אמרינן דחם לתוך צונן קולף ונפסק הקילוח עדיף הוא עכ״פ מכ״ש אלמא דאין מבליע בכולו, וכתב הפמ״ג דכל חד מינייהו אזיל לשיטתי׳ בזה, הישי״ש אזיל לשיטתיה דס״ל בפ׳ ג״ה סי׳ מ״ה ובפרק כ״ה סי׳ פ׳ דדינא דתתאה גבר לא שייך גבי כלי משום דאין לו פליטה מגופו ואינו מקרר, ואי״כ ודאי הוא דכ״ש לדידי׳ מפליט ומבליע בכולו, אבל לא בכל ענין רק שיש לחלק, אם עד״מ הגיסו רוטב רותח לכלי קר וכש״כ דבר גוש שנתנו לתוך כלי קר ואח״כ נפל דבר קר עליו אמרינן דעודנו ברתיחתו והתאה גבר [ר״ל הרוטב או הדבר גוש] כ״ז שהיס״ב ואוסר בכולו, משום דהכלי לא מקרר ליה להרוטב או להדבר גוש, דבכלי לא אמרינן תתאה גבר כדלעיל, אבל אם נפל אוכל חם לתוך אוכל צונן אפשר דרק בשעת נפילה אמרינן דאדמיקר בלע כו׳ אבל לאח״כ מקרר לגמרי ומשכחת לה אף להיש״ש דכ״ש אין מפליט ומבליע כלל, והש״ך לשיטתי׳ אזיל דס״ל בסי׳ ק״ה אות י״ד דאף בכלי שייך דינא דתתאה גבר, ואי״כ הט״ז דהעלה להלכה כהיש״ש היכא דאין הי״ם, הוא נמי דוקא בכה״ג דלא הי׳ בהכלי שום מאכל קר, אלא דאי״כ היה לו להט״ז לבאר דבכלי לי״ש תתאה:

אם בכ״ר הוא ספק אם היה היס״ב הוא ספק ד״ת ולחומרא

ולחומרא וכ"כ באו"ה כלל ל"ז דין ב' בשם סמ"ק וז"ל שם, כתב בסמ"ק דאפי' מספק רתיחה צריך ס' לבטלו כו' דטעם כעיקר דאורייתא וספיקא לחומרא עכ"ל וכתב הפמ"ג דאפילו עתה אין היס"ב ל"ש לומר אוקמה אחזקה דהשתא דחזקה העשוי' להשתנות לא הוי חזקה, ואם ספק זה הו' בכ"ש יש להתיר אף באין ה"מ משום דהוה ס"ס, דשמא לא היה היס"ב, ושמא הלכה דכ"ש אין מפליט ומבליע [דכיון דבה"מ הט"ז מקיל הוה ספק דפלגתא] וע' סנ"י כלל ל"ג אות ג' שכ' דכ"מ שיש תקנה בהגעלה אף כ"ש צריך הגעלה דזה הוה כלכתחילה, ומה שהחמיר הרב בא"ח בסימן תנ"א בכ"ש אף דיעבד הוא משום חומר חמץ דאיסור כרת:

ולענין כלי נחשת לדינא כתב הפמ"ג דאין לסמוך כלל על דעת המקילין, ולא מיבעי בהוסר מעל האש אלא אפילו ע"י עירוי בולע, ואף בה"מ אין להקל וצריכה הגעלה. ומ"ש המנ"י אות ו' דבמקום ה"מ יש להתיר מה שנתבשל בתוכו קודם הגעלה כתב הפמ"ג משום דע"י עירוי לא נאסר הכלי אלא כ"ק ומסתמא יש ס' נגד הקליפה, ומהש"ך משמע דאין לחלק בין מתכות לנחושת אמנם בשו"ת מקום שמואל סי' י"ז חילק בין מתכות לנחושת:

פתיחה להלכות מליחה.

עיקר הא'. חקר אם מליחה זו שאנו מולחין בשר אם היא מה"ת או דרבנן לפי שיש מחלוקת בדם שבשלו אם הוא ד"ת או דרבנן, רש"י [חולין דף ק"ט ע"א ד"ה חלב ודף קי"ב ע"א ד"ה הקפה] כ' דדם שהקפה אפילו כרת חייב והב"י בסי' פ"ז כ' דהר"מ סובר כרש"י דדם שבשלו עובר עליו. והתוס' [חולין דף קי"א ע"א ד"ה דם] כתבו בפירוש דם שבשלו הוא דרבנן. והוא דעת הרא"ה בב"ה [דף ע"ה ע"ב] ומשמרת הבית הסכים עמו ומ"מ כתב דלאו בכל ספיקותיו מקילין כיון שקרוב מאד לאיסור תורה ובסי' ע"ו בהענין דבי דוגי הביא הטור דברי הרשב"א דדם שבשלו דרבנן מסוגיא דמנחות [דף כ"א וכ"ב] וכ"כ האחרונים ועפר"ח אות א' ואמנם אין להקל בספיקן כ"א היכא דאיתמר בפירוש כמ"ש במ"ה או שיש צדדים בלא"ה. ולפ"ז העלה הפמ"ג דלפי הנראה מליחה לקדרה מדרבנן הוא. [וע' בפס"ד מאדמו"ר בעל הנ"ל החדש שצידד הרבה דהוא דאורייתא שהרי להרמב"ם ורש"י לא קי"ל כזעירי וגם להסמ"ג הוא פלוגתא דאמוראי במנחות דף כ"א ובכריתות דף כ"א [עיין סמ"ג לאוין קל"ז] ואף דברי זעירי דאמר דם שבשלו אינו עובר עליו יש מפרש דהיינו כרת אבל בלאו עובר לכן העלה דלענין מעשה קשה לסמוך ע"ז ולומר דהוא דרבנן ויש להחמיר ובפרט דהרשב"א במ"ה כ' דגם למ"ד שהוא דרבנן יש להחמיר בספיקותיו והרדב"ז בח"א סי' קנ"ט כ' וז"ל כללא דמלתא דפלוגתא דרבוותא הוא ואינו כדאי להכריע ושומר נפשו ירחק ממנו ולא יכניס עצמו למחלוקת באיסור כרת עכ"ל]:

והנה לפי"ז כלי שני גרע מכלי ראשון. דאלו בכ"ר ספק נפל דם בעין שרי דספק דרבנן להקל. ואם בכ"ש אף למ"ד מפליט ומבליע. לא מבשל. א"כ הוה ספיקא דאורייתא. וע"י עירוי נמי ספיקא הוה דעירוי אינו מבשל כולו. ועוד דעירוי מספיקא מבשל והכא לחומרא והכא לחומרא. ומיהו בעירוי י"ל דהוה ס"ס. וראוי שתדע דלמ"ד דם שבשלו דרבנן ה"ה מלחו הוה דרבנן. ומיהו היינו מליחה שאין נאכל מחמת מלחו הא מליחה מועטת הוה ד"ת אך כ' הפמ"ג דזה דוקא דם צלול שנפל נרגיר א' מלח הוה ד"ת הא מליחה שנמלחה מעט וספק נגע בה ד"א או לאו ממ"נ מותר אותה דבר שאלה. או מטעם דמליחה מועטת לא מפליט מידי או משום שא"א בקיאין ושמא הוה אינו נאכל מחמת מלחו. והוה ספק דרבנן ולקולא. אך אין להתיר מטעם ס"ס. משום דהוה חסרון ידיעה:

והבי"ע בסי' קע"א האריך ומסיק דדם בתחלת בישולו ותחלת מליחתו הוה ד"ת. ומש"ה בסי' ס"ח סי"ב במליגה דהוא תחלת בישול לא מהני מבל"ת דהוה ד"ת דלא כש"ך אות ל"ד. ואם כי דברי הבית יעקב א"א לדחותן כלאחר יד דהא בתה"א דף ע"ה ע"ב במ"ה בהלחמו עם הרא"ה ז"ל השיב דמש"ה אותביה אלדדים ודף בי"ה אסור. כי שמא בתחלת חומו קודם בישול הוה ד"ת כבי דוגא וכהא דדם דאורייתא אלמא דדברי הבית יעקב יש להם מקום. אבל אנן לא קי"ל כן אלא דם שבישלו דרבנן וכ"כ הת"ח וכד"מ והט"ז במעשה דאשה ששכחה אם הדיחה הקיל מטעם דם שמלחו דרבנן ואף כל דם שנפלט ע"י מליחה וביטול מיד הוה דרבנן כמ"ש הש"ך בסי' ס"ח אות ל"ד ועדיין הדבר צריך תלמוד גם לא בכל ספיקותיו הולכין להקל כדלעיל:

דם היוצא ע"י כבישה מעל"ע בצונן אם כי כבוש כמבושל אעפ"כ העלה בסי' ק"ה דהוה ד"ת ול"ד לדם שמלחו:

דם הכבד קודם שבשלו הת"ח כלל כ"ד ד"י ואו"ה כלל פ"ז די"ב וש"ך סי' ע"ג אות ח"י ס"ל דם הכבד דרבנן.

אך הרמב"ם ז"ל בפ"י מהמ"א ה"ד חשיב דם הכבד כדם האברים שעובר בל"ת אלמא דהוה ד"ת. אמנם בשו"ת שער אפרים סי' פ"ח האריך והביא כברת הר"ן דהוה ד"ת והגס"ד ורש"ל בתשובה דהוה דרבנן. ותמה עליהם מכח קושיית התוס' יעו"ש. וממה שצידד שם דדם שמפונות שבכבד הכנוס הוה ד"ת דמשאר האיברים בא. יש ליישב דה"ק דם הכנוס בשפוני הכבד שהם מרונים הוה ד"ת ולפ"ז כבד ספק נכבש במשקה וכדומה אי יש ס' במשקה רק נגד דם השפון לתוך תו הו"ל סד"ר ולהקל כמו כבוש בנ"ת

בב"ח דמקילין ה"ה כאן ואלו בשאר בשר כה"ג הוה ספיקא דאורייתא וכדלעיל:

עוד כתב הפמ"ג. דבשר תוך שיעור מליחה אסור לאכול חי דהמלח מרתית ופירש ממקום למקום ולא יצא לחוץ ואסור לדידן. ומינה בשר שפלט דמו וצירו או הודח דנסתמין נקבי הפליטה ובלע כזית דם וכ"כ צריך ס' נגד כולה:

בטעם הדחה א' הביא הרבה דיעות. טעם א' הוא דעת הרא"ה בבד"ה דהוא מפני הדם שנתייבש ע"פ ויש לחוש דלאחר שינוח לפלוט הדם וציר יהא ניתך הדם ונבלע בבשר. והר"ן בכ"ה הביאו בתוס' ביאור שאין המלח מפליט אלא דם לח אבל לא מה שנתייבש כו' יעו"ש. ועי' מה שהמ"ה השיג עליו:

טעם הב' הוא דעת הר"ן שהוא כדי לרכך הבשר שאם יהיה נתייבש ע"פ לא יהיה כח במלח להוציא דמו:

טעם הג' הוא דעת המרדכי שהמלח יתמלא מדם ולא יהא כח להוציא הדם:

טעם הד' הוא י"א שבמרדכי. ומה דמדעת כולם משמע דהי"א שבמרדכי הם אחדים עם הר"ן וכן הבין הש"ך באות א'. הפמ"ג לא ניחא לי' בהא. דהא להר"ן הטעם מחמת שנתייבש ע"פ וצריך לרכך מבחוץ. ולי"א שבמרדכי הטעם לרכך גוף החתיכה שיצא כל הדם. וכ"מ סובא דלהר"ן א"צ לשרות חצי שעה ולא צריך שרייה במים:

טעם הה' משום דם שע"פ הבשר מחמת דוחק הקופץ חשיב דם העין ויבליע אף תוך שיעור מליחה דלגבי דם בעין לא שייך טריד ולא ככ"פ:

טעם הו' הוא הי"א שברא"ש דכיון דלא הודח בראשונה אין כח במלח להפליט כ"כ בשפע ופירש מקצת לחוץ ויבליע תוך החתיכה דלא שייך טרוד כיון שאין מפליט בשפע. ועכנה"ג בהגהת הטור וב"י דהביא נ"מ בענין הטעמים. ועי' פמ"ג בפנים נ"כ מ"ש בזה. ולבסוף כתב דמ"מ לכולהו טעמי אם מלח ולא הדיח תחלה ונתבשל בלא הדחה ומליחה שנית אסור אף בה"מ:

ודע דאם הדיח החתיכה מצד א' ונתבשלה כך י"א דבהחתיכה יש ס' נגד הדם ומלח שעליה. ואנן קי"ל דשלשים יש. לכן אם יש עוד בקדירה כמו החתיכה שרי. א"כ בהודח מצד א' יש ס' מאחר דנגד כל הצדדין יש שלשים. ומיהו לטעם המרדכי דהמלח יתמלא מדם אסור בהודח מצד א' אם לא בה"מ דהוה כנמלח מצד א'. אמנם הדחה אחרונה שהודח מצ"א יש להתיר אף דמרדכי דיש ס':

כתב הפמ"ג דאם נסתבה שומן אווזא וכש"כ מבהמה ג"י בלא הדחה דלבשר יש תקנה בצלייה ושומן נפסד בצלייה אין תקנה לערבו עד ס'. ובה"מ שרי. ואף דשומן נימוח ולא שייך פירש ממקום למקום. מ"מ מבשל מיקרי כיון דאין ראוי לאכול חי כלל לכן באין ה"מ אסור לערבו: המנ"י בקו"א הנקרא סולת למנחה כלל ט"ו די"ג כ' דבטור מחזיקין דם דלא כמ"ש הט"ז ס"ס כ"ג. וראיה מגמרא דיומא דאמרינן שם מדמו ולא מדם העור. ובפמ"ג שם בסי' כ"ג מבואר ישוב לזה. ולדינא צ"ע: חפר"ח בהל' מליחה ותערובות הקיל בכמה דברים ואזיל לשיטתיה שפוסק כהמחבר דלא אמרינן איסור דבוק. ומיהו בדין חנ"נ בשאר איסורים פוסק כרמ"א בסי' צ"ב אות י"ד ואנן קי"ל כהרב דאמרינן איסור דבוק וחנ"נ ולכן צריך המורה ליזהר בזה:

שפתי דעת סימן סט משבצות זהב

(סק"ג) חתך כל נתח לשנים כו' כ' הפמ"ג דנ"ל אם חתך אחר הדחה נתח א' לב' או חתיכה שלא הודחה כ"א מצ"א שרי דיעבד בה"מ עכ"פ דלמאי ניחוש לה אי משום דם בעין היה ראוי להתיר אף בלא ה"מ דסתם התיכה יש שלשים נגד כל הדם בעין ומסתמא יש ס' נגד צד א'. ומיהו בלא ה"מ אין להתיר דעיקר הטעם כהמרדכי דהמלח יתמלא מדם ולא יפעול פעולתו ולעיכובא הוא כמ"ש אות י"ב וא"כ הוה כנמלחה מצ"א ואין להתיר כ"א בה"מ ומיהו אם חתך רק קצת יש להתיר אף באין ה"מ דיש ס' ואי משום דלא נמלח בכ"מ אין העולם נזהרים ומדקדקים בכך כמ"ש הש"ך אות ד' והיינו בלא הודח כלל רק מצ"א אפ"ה יש להתיר דיעבד בה"מ כדלעיל:

כתב המנ"י כלל ד' אות ה' בשם חמיו זקינו הגאון מהר"ש שפירא ז"ל אווזות שנשחטו והודחו בחוץ תוך ג"י הורה להפשיט העור ולבשל והבשר יצלה. והמנ"י כתב דבגמ'

(סק"ג) **טלפי הרגלים כו' כ' הפמ"ג ומיהו בהדחה סגי** **וא"צ** שריי' דכבר נתרכך, וכ"ת במקום הטלפים לא נתרכך א"כ יהא אסור להדיח עד שיסיר הטלפים לדידן דעיקר הטעם לרכך:

(סק"ד) **ימתין מעט כו'** הט"ז כתב **אבל לא עד שיתגגב** כו' ועי' מ"ה כי אם לא יתלחלח המלח **לא יוציא** **דם**, וכתב הפמ"ג דנראה דדיעבד אם נתייבש מאד אחר הדחה יש להתיר דאנן קי"ל דעיקר הטעם משום ריכוך או משום דם בעין, ואם בס"ב מתירין בה"מ שב' דיש להתיר כאן אפי' בלא ה"מ:

(סק"ה) **ונהגו שלא להשתמש ברברים כו'** כתב **הט"ז** דהיינו לת צונן או רותח יבש, ודיעבד שרי **ואם** שכח והדיח בכלי כשר כ"ש רותח ומדית הכלי **ואין** קפידא, אבל לכתחלה לשרות בכלי כשר אסור **וראוי לגעור** במי שעושה כן וכ"כ הב"ח:

(סק"ט) מיהו במקום הפסד כו' כתב הט"ז אפילו שהה כו' ונמלח כמליחה לקדירה אפ"ה שרי בה"מ והי"ה ע"ש, וכ"כ הת"ח כלל ה' ד"א ובב"י, ובאין ה"מ אף בתרתי למעליותא היינו לא שהה ומליחה מועטת נמי אסור, וכ"כ המנ"י כלל ה' אות ה' דלהרב אף ב' למעליותא אסור:

(סק"י) ואם לא הודח רק מעט כו' הפמ"ג האריך לבאר דברי הט"ז דמתחלה כתב דצ"ל דלהרב עיקר הטעם הוא משום דם שע"פ הבשר כו' דמשמע כהגמ"י וסמ"ק דס"ל דהוה דם בעין, ואח"כ כתב דאלו לרכך כו' וכן ס' נגד הדם לא הי' מועיל כו' דמזה משמע דמפרש דברי הרב דא"צ מליחה שנית, דאל"כ וצריך מליחה שנית אף לטעם דלרכך כו' היה מותר, ולפ"ז אנן מזבין שטרא לבי תרי [שפ"ד אות י"ד] אך באמת אינו כן דהא דכתב משום דם שע"פ הבשר אין ר"ל כהסמ"ק ומשום דם בעין כו' רק ר"ל כהמרדכי שלא יתמלא המלח כו' ולפ"ז אתיא פיסקא דהרב כהוגן דבאין ה"מ אנו חוששין לדם שע"פ הבשר דהוה בעין [כהסמ"ק] ובה"מ אנו סומכין אהמרדכי ומהני דוקא הדחה ומליחה שנית ומש"ה הדחה מועטת סגי להעביר הדם וגם אי יש ס' מותר באין ה"מ ע"י הדחה ומליחה שנית דוקא, ולפ"ז בשר שלא הודח ונמלח, והודח אח"כ מעט ונמלח שנית מותר בה"מ דלא הוי דם בעין, ולא נשאר לחוש אלא לטעם המרדכי שלא יתמלא המלח מדם ולא יעשה פעולתו ומש"ה בהדחה מועטת סגי:

(סקי"ב) דקה בקבה כו' כתב הפמ"ג בשם האחרונים דאין להניח בשר בסלים שנותנים ירקות בהם כי הירקות מבשלים עם חלב, וכתב עוד אם כי כתב הט"ז בשם רש"ל דאסור להניח בשר כו' שמא יש שם מלח כו' נראה דאם נתן הבשר ונמצא שם קצת מלח אפילו בלא ה"מ שרי דנגד מעט מלח שמבליע קצת דם בעין שעליו יש ס' בהחתיכה:

(סקי"ג) ועופות צריך כו' עט"ז וע' כנה"ג דנכתפק אי מלח תחלה מכל צד ואח"כ בקע לב' אם צריך למלוח מצד הב' א"ד דוקא אם בקע קודם מליחה יעו"ש והפמ"ג כתב דלדעתו כל שבקע תוך שיעור מליחה צריך למלוח מצד הב' דדוקא כשנמלח מכל צד הדם נגרר אחר המלח משא"כ כשהוא מגולה לאויר, ועמנ"י כלל ט"ו אות מ"ה דהקשה על הט"ז במ"ש דצריך לפתות קודם המליחה הקנוקנית שבריאה כו' דקנוקנות שאין מגולין לאויר העולם א"צ מליחה בפנים וראי' מלב שקורעו לאחר מליחה וא"צ מליחה בפנים, ואולי הי"ק דמנהג בעלמא הוא אטו היכא דמגולין, ומיהו בריב"ש הטעם משום דיש קצת דם בעין בקנוקנות, והעולה מזה דהעופות שצריך לפותהן ולהוציא בני מעיהם צריכין מליחה בפנים דמגולה הוא, וכל שאין מגולה אף שיש חלל בפנים א"צ לפתות ועש"ך סי' ע"ב אות ה' ס"ב:

כתב הפר"ח אות כ"א עוף שלא נמלח אלא מצד א' אפילו דיעבד אסור והוא פשוט, והיינו שלא נמלח אלא צלע א' של עוף דאין צד הב' פולט כלום דחלל מפסיק ולי"ד להתיכה

דבגמ' דשבת [דף ק"ח] משמע דעור אית ביה נקבים ועולה ג"כ לבשר יעו"ש ויראה מדבריו דמש"ה אסר הבשר לבישול דהדחת העור לא שייכא לבשר והמנ"י סובר דאית ביה נקבים והודח ג"כ הבשר וכ' הפמ"ג דיש לעיין ביה דשמא מה דמהני תוך ג"י הדחה היינו לרכך בעינן שיודח מב' לדדין לא מצד א':

(ס"ק י"א) דין בשר שמלא קרח כו' עש"ך בשם יש"ש דבשר שמלא קרח אין מועיל מליחה ואם נקרש תוך שיעור מליחה טוב למולחו פ"ש ואם לאו אם שהה אחר ההפשר שיעור מליחה כשר דיעבד ומשמע דצירוף לא מהני כי כבר נתבטל רתיחה ראשונה וצריך לשהות אח"כ כיחד שיעור מליחה:

כתב הכנה"ג בהגהת ב"י אות ע' בשם מ"ב בתשובה סי' ק"ח דאם היה ספק וע"א מעיד שלא היה נקרש נאמן. וכתב הפמ"ג בשר שמלא קרח והדיחוהו כך. אחר ההפשר צריך להדיחו שנית לפי הטעם דלרכך וכשהוא נקרש הוא קשה כאבן מיהו דיעבד יש להקל וזה פשוט:

(ס"ק י"ד) מותר בדיעבד וה"ה כו' כתב הפמ"ג דלכאורה נראה דבי"ש ס' א"צ מליחה שנית אמנם באמת א"א להתיר בלי מליחה שנית דא"כ הרב מזכה שטרא לבי תרי. דהא דמכשירין בלא הודח בה"מ היינו משום דס"ל הטעם דלרכך וע"י הדחה שנית הוא דמכשרינן כמ"ש הש"ך אות י"ב ואם נקיל בהדחה מועטת או ביש ס' בלא הדחה צ"ל דהטעם הוא משום דם שע"פ הבשר וסותרין זא"ז. ועוד האריך שם בטעמים דא"ל דאיירי כאן בלא מליחה שנית גוף בה"מ [וע' מ"ז אות יו"ד]:

(ס"ק ט"ו) אם היה ס' כו' מה דהרב הכריע כאן דלפעמים יש ס' בהתיכה ולקמן בסי' ס"ט לגבי בשר שנתבשל בלי הדחה אחרונה לא כתב דאם היה ס' בחתיכה. הטעם הוא דנגד דם שע"פ לפעמים יש ס'. ונגד דם פליטה ומלח שעליה אין ס':

(ס"ק ט"ז) שאר חתיכות מותרות כו' הטעם כתב הש"ך דלגבי אחרות הוה דם פליטה. כיון דהדם נמס תחלה ואח"כ נפל על אחרות תו לא הוה דם בעין משא"כ אותה חתיכה מיד בולעת. ועש"ך סי' ע' אות כ"ט דבשר תפל שלא הודח ונפל לציר או אגל חתיכה מלוחה לא הוה כדין בשר שלא הודח ונמלח:

(ס"ק י"ז) במלח דקה כקמח כו' הש"ך הביא דברי הת"ח ור"ל בזה דלא תימא דוקא כשאין לו אלא מלח דק רשאי דא"א בע"א משא"כ כשיש לו מלח בינוני אף שמלח בדק יחזור וימלחנו דהוה לכתחלה קמ"ל דאין מטריחין ודיעבד ש"ד:

(ס"ק י"ח) רק מלח דק כו' ע"ש שכ' דאם אין לו רק מלח גם אין צריך לאשמעינן דהא יכול להדקו וכתב הפמ"ג דאם א"א להדקו כגון שהוא קשה כאבן וכדומה מולח בו [אחרונים]:

(סק"ך) ויש אוסרין כו' הש"ך כתב דקאי נמי ארישא אאם מקום פנוי מבלי מלח כו' ולדינא כ' שבמקום פנוי אין העולם מדקדקין ולכתחלה צריך ליזהר. והפמ"ג הביא בשם הת"ח שכ' דנ"ל דה"ה נמלח מצד א' שוה למקום

למקום פנוי דמחד טעמא הוא דמשמע דשוו המה וכי היכא דמג"א בה"מ דוקא ה"ה במקום פנוי:

(ס"ק כ"א) ודוקא אם כבר נתבשל כ"ק כו' הנה מלשון הש"ע שכתב וכבר כו' וגם לא יבשלנו משמע דקאי אה"מ כפי' הט"ז. והש"ך לא ניחא ליה בכך משום דסובר דבה"מ אפילו לאחר י"ב שעות שרי דאם כי אפשר בצלי מ"מ מיקרי ה"מ דרוצה לבשלו. מש"ה עשה כלומר ונדחק לפרש דקאי ארישא. ולפי דברי הש"ך ה"ה במלח בלא הדחה א' ולא שהה שיעור מליחה דמותר בצלי אפ"ה כל שיש ה"מ לדידיה שרי לבשלו ע"י הדחה ומליחה שנית:

(ס"ק כ"ב) אלא אם הוא תוך י"ב שעות כו' הש"ך חולק כאן על הט"ז בנסתמין נקבי הפליטה ע"י הדחה. ואף דמבואר בסי' ע' דכל שיש דם לא אמרינן דנסתמין כו' י"ל דהכא שנמלח אין בו דם ושפיר נסתמין ולא שייך ביה ככ"פ. ומש"ה אין לו תקנה:

(ס"ק כ"ג) דנורא משאיב שאיב כו' כתב הפמ"ג הא דאמרינן כאן דלאחר י"ב שעות אין לו תקנה ולא אמרינן דימליחנו ויניחנו על אותו צד שנמלח עכשיו דהא קי"ל דם אינו מפעפע למעלה משום דבשפ"ד סי' ע' אות י"ד מבואר דכדי קליפה מפעפע למעלה. ואנן לא ידעינן עד היכן לקלוף ולכך כל החתיכה אין לה תקנה:

(ס"ק כ"ד) אחר שנמלחה החתיכה כו' עש"ך דדוקא לאחר שיעור מליחה הא קודם שיעור מליחה מבואר בהג"ה סעי' ד' דצורך להדיח מחדש ולמולחו שם ומשעיף א' אין ראיה כ"כ:

(ס"ק כ"ה) כדי שלישית שעה בקירוב כו' עד"מ כל שעה יש בה ששים חלקים שקורין מינוטי"ן. תלוק כל שעה לג' חלקים תמצא בי"ב שעות ל"ו שלישים [והשלים שעה הוא עשרים מינוט] קח מכל חלק שלים ב' מינוטין יהיו ע"ב מינוטין תלוק אותן לארבע חלקים יהיו בידם מ' חלקים כל אחת ח"י מינוטין וזה הילוך מיל לפי"ת שבי"ב שעות הולך עשר פרסאות שהן מ"ס מילין (וזהו שלישית שעה בקירוב שהוא ח"י מינוטין):

(ס"ק כ"ו) יש לסמוך בדיעבד כו' כ' הש"ך היינו אם נתבשל אבל אם לא נתבשל אף שהודח יחזור וימלחנו שנית דממ"נ אם פלט כל דמו ש"ד ואם לא הרי לא נסתמו נקבי הפליטה כ"ז שיש דם בתוכו כמבואר בסי' ע' וכמ"ש המחבר בסעיף ב' ידיחנו וימלחנו שנית. ומיהו אין למלחו עם בשר אחר דהלכה דבשיעור מיל [שהוא ח"י מינוטי"ן] פולט כל דמו ונבלע ואין יוצא כיון דהודח. ואין לעשות ס"ס דלמא הלכה דתוך שיעור אינו פולט כל דמו ושמא לא נסתמין נקבי הפליטה לדבר זה במחלוקת שנויה אי נסתמין [ע"ל ס"ק כ"ב] מ"מ זה לא הוי ספק דהוך שיעור מיל פולט כל דמו דאנו תופסין זה לעיקר ועפר"ח אות כ"ז:

(ס"ק כ"ח) כי המים שבכלי מבטלין כח המלח כו' עש"ך וע' מקום שמואל דמתרץ דרמ"א במלח דק מיירי שאין צריך ניפוץ ואפ"ה צריך ג"פ יעו"ש ולפי פירושו העיקר חסר מן הספר וע' בט"ז המנהג:

(ס"ק ל"א) כי המים שבכלי מבטלין כח המלח כו'. עש"ך שכ' דאם אין מים ולא מוהל דע"כ אסור כ"ק כמ"ש

לחתיכה עבה, ובקו"א סי' ע"ז הביא בשם בה"י נשים שמפרירין עור העוף מבשר ונופחין אותה, והעור נשאר סופרד מבשר ומולחין ע"ג העור דיעבד אסור והסכים ע"י ופשוט הוא:

בשער אפרים סי' נ"ט כ' תרנגולת שלא נפתחה ונמלחה עם בני מעיים הורה לצלותה, ובל"י אות כ"ב הביא בשם נ"ש מעשה בט"ו תרנגולים יע"ש וכתב הפמ"ג דדבריו מעורבבים, ולענין דינא כתב דבחד תרנגולת כה בכך דלא נפתחה אדרבה הוה כחתיכה עבה ואי דשמא הלב וכבד פלטו עסי' ע"ב וע"ג דאין בכך כלום אמנם אם נמלחה לאחר פרחה הב' ונתנוה בכלי והיה ציר עולה ע"ג ושהה כשיעור שיתן על האש וירתיח לא מיבעיא דצריך ס' נגד הלב וכבד דכבוש כמבושל אלא דלכאורה צריך ס' נגד הבני מעיים ג"כ וכש"כ נגד הקרקבן דמחזיקין בית דם והוא לא נמלח אף מצד א' דאבר אחר הוא והדקין קבלו דם מהעוף אף דמולחין דקין עם שומן היינו אגב דפולט ציר לא בלע וביון שכן הדקין נ"נ במליחה לרודן וצריך ס' נגד כל בני מעיים אם ציר עולה ע"ג בכלי כשר [ונ"ל שצ"ל והכלי כשר] ומיהו אם לא נכבש והוא לצורך שבת או אורחים וה"מ יש להתיר בפשיטות גוף התרנגולת: **בהב** בכנ"י כלל ט' אות ע' בשם ח"ז הגאון מהר"ש שפירא ז"ל עוף שנמלח עם הזפק או בקרקבן ונתבשל דאסור דהמאכל בתוכו בולע דם ופולט בבישול, ואף דהמאכל שבקרקבן הוה פירשא לא אמרינן דדם הנבלע בו הוה פירשא כמו בקיבה בסי' פ"ז דטעם בשר הנבלע בו הוה פירשא, דהכא הוה דם צלול, ועוד דנמלח מצד א', וכ' הפמ"ג כ"ש משום דנמלח מצ"א, הא נמלח מצ"א עכ"פ בה"מ שרי הקרקבן, ועוד דבר חלול שאין מגולה א"צ למלות בפנים, ומה שחילק בין הכא ובין קיבה ע"ג ג"כ תמה מנלן לחלק ועוד דהא הוא נטל"פ דכבר נפגם בפרש הקרקבן ולדינא העלה בצ"ע:

(סקי"ד) אם לא לצורך כו' הט"ז מפרש דברי הרב אלו אנמלח מצ"א אבל בלא נמלח בכ"מ מותר אף בלא ה"מ ועש"ך אות ד' דהסכים לדינא עם הט"ז [וע' שפ"ד שם]:

(סקט"ו) תוך י"ב שעות כו' הט"ז חולק כאן על הש"ך אות כ"א דמפרש דברי הרב אה"מ, וסובר דלאחר י"ב שעות לא יבשלנו דלא שייך כאן ה"מ הואיל ואפשר בצלי [וע' שפ"ד אות כ"א] וכתב הפרמ"ג דהלשון מוכיח כך, ומה דהאורח מישור הוכיח מד"מ ומת"ח, כתב דאין ראיה דבהג"ה חזר וסידר בע"א, והפר"ח אות כ"ג והמנ"י אות י"ב העלו כהט"ז דכל לאחר י"ב שעות אסור בבישול ולא הוה ה"מ כיון דראוי לצלי, ומיהו לצלי מותר אף דבסי' ע"ו כתב דלכתחלה אין לצלות בשר שהורח עם בשר תפל זה הוה כדיעבד:

במה דאמרינן דחתיכה שנמלחה מצ"א יש תקנה לחזור ולמולחה אם הוא תוך י"ב שעות, דעת הפמ"ג נוטה שצריך למלחה מב' צדדין ואם כי בכל המקומות לא נזכר כ"א ימלחו מצד הב' אולי הוא לאו דוקא אך לא החליט כן להלכה, אמנם בסה דהתיר הט"ז לחזור

ולמלות

ולמלוח אף אם הודח הוא דוקא במליחת ב' צדדין: מה דהקשה הט"ז להרב מסי' ע"ה והנה"ך תירץ דל"ק משום דשם החלחולת מפסיק ומשו"ה אין מוציא דם בלל משומן דחה הפמ"ג תירוצו כי לפ"ז עוד נתחזקה קושיית הט"ז יעו"ש בפנים איך ומה, והעלה לדינא מזה דשומן שאינו מוחזק כ"כ בדם [עסי' ע"ה בש"ך אות ז'] ודאי דלכתהלה ראוי למלוח מב' צדדין, ודיעבד אף לאחר זמן מרובה יחזור וימלחנו ושי"ד, ואין לחלק בין שומן חלחולת לשאר שומן, ומיהו תרנגולת שנמלחה מצ"א היינו צלע א' אפילו דיעבד ובה"מ אסור כמ"ש הפר"ח אות כ"א א"כ אם נזכר קודם הבישול תוך י"ב שעות שרי ולאחר י"ב שעות אם הודח אסור, ואף לבתר בתוך ולמלוח צד הב' אינו מועיל משום דא"א לצמצם:

הביא הפמ"ג בשם בל"י אות כ"ו דראוי לבקוע העופות לשנים ודלא כבה"י, והטעם הוא משום הריאה הנחבאת בין הצלעות עכ"ל וכ' ע"ז הפמ"ג דיפה כתב וכן הנהיג הוא ז"ל, חדא דלכתחלה א"א לכלות בפנים בכ"מ, ועוד ריאה וטחול וכליות של עוף המונחים בתוכו אף דיעבד אסורים אם לא נמלחו רק מצ"א בחוץ דהם לא נמלחו כלל דהוי אבר אחר ול"ד לחתיכה עבה, ואף בבקע העוף יש להוציא הריאה דלכתחלה בעי מליחה מב' צדדין:

(ס"ק י"ד) אם לא לצורך כו' הט"ז מפרש דברי הרב אלו אנמלח מצ"א אבל בלא נמלח בכ"מ מותר אף בלא ה"מ וע' ש"ך אות ד' דהסכים לדינא עם הט"ז [וע' שפ"ד שם]:

(ס"ק י"ז) ע"כ ישטפנו או ינפץ כו' עט"ו ומה דהרמ"א סובר דבעינן הדחה ג"פ כ' הפמ"ג דהוא דוגמא מה ששנינו במס' תמיד הקרבים מדיחין ג"פ אלמא דאין מעביר הלכלוך אלא בג"פ, ומיהו אמר ינפץ וישטפנו ג"כ והוה כרחיצה פ"א ואח"כ ישים מים תחלה וירחץ ב"פ או ינפץ לחור וירחץ ג"פ:

(ס"ק י"ח) ואין חילוק בין כו' הט"ז כתב בשם רש"ל להקל אפילו בשיורי פירורי מאכל חלב כו' משום דלשעה מועטת כזו לא חיישינן דיפליט ממאכל ויבליע בכלי ומכש"כ מכלי לבשר דאין מליחה לכלים להפליט ואפילו ב"י שרי בדיעבד:

(ס"ק כ"א) החתיכה עצמה היא בודאי שלשים נגד המלח כו' כ' הפמ"ג דעובדא בא לידו בא' שחתך בסכין חלוב מלח קשה שקורין טאלפו"ן ומלח במלח זה בשר ולא הי' ס' נגד הלהב של סכין והיה ה"מ וע"ש והתיר כטעמים שיתבארו, בסי' צ"ו מבואר דבד"ח לא שייך נ"ט בנ"ט גם לא נטל"פ ומלח הוה ד"ח, וכמו תבלין שנדוכו אמרינן דדוחקא בד"ח מבליע ה"ה חותך מלח קשה ודאי מפליט ומבליע וא"כ היה ראוי לאסור הבשר אפילו בהנאה דע"י המליחה נבלע חלב בבשר וכשנתבשל כו' מ"מ כיון דיו"א דר"ח לא הוה כ"א קורט של חלתית וכ' הט"ז שם אות ח' דהיכא דיש עוד צד נוהגין להקל והפר"ת שם הקיל בנ"ט בר נ"ט אף דאנן לא קי"ל כן מ"מ כאן יש דיעות דיש ס' בחתיכה נגד כל המלח שעליו והיה נ"ט בר נ"ט ואב"י משו"ה התיר בה"ם וע"ש הא לא"ה אין להתיר, וגם

בסכין

כמ"ש בש"ך במעשה דרש"י ועט"ז שם: בצ"צ סי' ל' הביא תשובה לענין פסח באחד שנטל כלי והיה בה מעט שכר ונתן בו מים להדיח בשר באחרונה והאריך שם לאסור ותוכן דבריו שם דאף דמים מבטלין כח המלח והאיר מ"מ אדמחלים ליה בלע קצת וחמץ בפסח במשהו וע' סי' כ"א במ"ש בשר וחלב שנגעו זב"ז והוא מלוח שניהם אסורים ולא אמרינן דהחלב מחליש כח המלח ואין יכול עוד להבליע דסובר הנ"ל שהחלב אסור ומבליע מיד משא"כ מים מחלישין כח המלח ומים היתר הוא ונגד דם המועט שנבלע יש ס' משא"כ בחמב"פ. והפר"ח בא"ח חולק עליו:

(ס"ק ל"ב) דאין לחוש בשעה מועטת כזו כו' עש"ך שכ' דאם נמלא ציר ממש בכלי נאסר מיד. וכתב הפמ"ג היינו כ"ק וכדלעיל באות הקודם לזה וכמו במעשה דרש"י לקמן בס"ע סעיף ד' דלאחר שיעור מליחה אינו נאסר כ"א כ"ק:

(ס"ק ל"ג) ואין חילוק כו' עש"ך שכתב דבאם אין הכלי מלוכלך אין חילוק בין אם היו שם מים או לא אפילו הכלי היה ב"י דאין מליחה לכלים להפליט אבל כשיש לכלוך חלב אז אם אין נויס בכלי נאסר הבשר והיינו כולו כמ"ש באות פ"ג אם לא בנוקוס ה"מ דיש חילוק בין איסור דם דמקילין בה שרי ובין איסור אחר ועת"ח כלל ו' וי"ד ובמנ"י שם:

(ס"ק ל"ז) אפילו לא הודח רק בכ"ש כו'. הש"ך כתב דדוקא יס"ב כו' ומ"ש דמהרשב"א לא מוכח כן. וכ' הפמ"ג דאפשר דהרב דנקט גורם בישול הוא לאו דוקא אלא גורם להפליט ולהבליע וכיון דאין לו דם של עצמו אף דיש לו ציר נבתמין נקבי הפליטה ולפ"ז הוה ספיקא אם כ"ש עם מלח וציר וחומץ אי מבשל או רק מפליט ומבליע להרב. וג"מ בב"ח אי מבשל הוה ד"ת ואסור בהנאה ואי מפליט הוה רק דרבנן ושרי בהנאה ע' סי' פ"ז ובדם נהפוך הוא אי מבשל הוה דרבנן. ואי מפליט ומבליע הוה ד"ת וע' בא"ח סי' ש"ח דהרב לא הגיה שם על המחבר משמע דסובר דכ"ש אין מבשל אלא מפליט ומבליע. וא"כ אם ספק אם נפל לשם. בדם הוה ספיקא ד"ת ובב"ח הוה ספיקא דרבנן:

עוד כתב הפמ"ג דעובדא בא לידו בבשר שנפל לקערה רותחת והיה בה באר"ש מחומץ מאד עם חלב והיס"ב ואסר הבשר והבאר"ש מטעם דע"י ד"ח מפליט ומבליע ואף היש"ש מודה לזה. דע"כ לא הקיל אלא במלח שפסק כחו משא"כ כאן וכש"כ להכרעתו [ע' סי' ק"ה בס"ז] דכ"ש מפליט או מבליע מבעין ואף להש"ך דחולק שם יראה דמודה כאן אפילו בה"מ מטעמא דלעיל ובהנאה יש להתיר הבשר דרק מפליט ומבליע ולא מבשל והקערה צ"ע לדינא:

(ס"ק ל"ח) שיש שם מלח וציר כו' עש"ך וכבר נתבאר דאדרבה שאר דבר חריף גריעי ספי שלא פסק כחן וה"ה מלח תוך שיעור מליחה אפשר דאוסר אף ליש"ש:

(סק"מ) אסור למלוח בו פעם שנית כו' עש"ך שכ' הא דאיתא בת"ח דדיעבד שרי היינו בנתבשל אבל קודם הבישול ידיחנו ומולחו שנית. וכ' הפמ"ג דהאי הדהה

זהירות

זהירות יתירה וממ"נ מותר. אם יש עדיין דם לא נסתמו נקבי הפליטה. ואם יצא כל הדם אין לחוש. ומיהו עם בשר אחר אסור למולחו שנית דשמא יצא כל הדם:

(ס"ק מ"ג) או במסל"ת שהדיחו יפה כו' כ' הפמ"ג בדברי הש"ך אין הכרע אי בעינן קישור דברים או לא ונראה דכל שאלוהו דומיא דסי' ל"ח אף באין קישור נאמן (וע' מ"ז אות כ"א):

עוד הביא בשם הנ"ל סי' מ"ג בעלת הבית שהביאה שומן וחלב ובשר ונותה למגרת ביתה למלוח ומלאה אח"כ מונחים בכלי הכל ביחד והאשה אמרה שאינה יודעת אם נמלחו ביחד העולה מדבריו שם כך הוא דבשומן הוה מליחה בס' ד"ת וכאן נמצא וכאן היה לא שייך כאן דהתם בא"ח סי' תס"ז בכרוב שמצאו חטה דתולין כאן נפל כמ"ש מוהר"ם מלובלין ז"ל התם מעצמו נפל משא"כ היכא דע"י אדם בא הכל ביחד אין תולין וחיישינן שמא האשה לא ידעה ומלחה הכל ביחד. ומיהו שומן וחלב מין במינו ספיקו לקולא. אבל חלב ובשר ב' מינים הם והפר"ת חולק עליו דהוה ב' ספיקות לאיסורא שמא מלחה הכל ושמא השומן הניחה. ותמה הפמ"ג ע"ז דהא ספק השקול הוא שמא מלחה החלב עמו ושמא לא ועכו"פ ולכן המקיל בה"מ לא הפסיד:

(ס"ק מ"ד) בשר שנתבשל כו' כ' הפמ"ג מ"ש הש"ך והיד סולדת בה כו' קאי אקדירה ולא אבשר כמו שסי' המנ"י כלל ב' אות ה' דברי הת"ח דקאי אבשר יעו"ש:

(ס"ק מ"ה) ס' כנגד אותו הבשר כו' עש"ך שכ' הטעם דלא ידעינן כמה נפיק מיניה דאל"כ אף לדידן דאמרינן חנ"נ. בה"מ עכ"פ היה לנו לשער בדם. אלא דלא ידעינן כו'. לכן אפילו בה"מ צריך לשער נגד כולה:

(ס"ק מ"ו) ויש אוסרין אותה חתיכה כו' כ' הפמ"ג מה דבמ"ז אות כ"ט נשאר בצ"ע באם לא הודחה החתיכה בראשונה כו'. דעתה ראה דאין לאסור בה"מ אף אם לא הודח בראשונה אלא שצריך ס' גם נגד דם שע"פ וכ' דכן מצא ברנ"ש שער ב' ד"א:

(ס"ק נ"א) לא יבשלנו כו' עש"ך ותרתי קאמר דתולין שיצא וא"כ שלא יצא לא יצא ג"כ ע"י בישול.

הפמ"ג הביא בשם ש"י סי' כ"ח שומן אווזות שלא הדיחו תוך ג"י הורה להתיר ע"י מליחה דרכיך ולא נתקשה והבל"י בסי' ע"ה אות ז' הביאו. רק יגרור היטב הבשר הדבוק בעור. ובסי' זה אות כ"ז הביא הטעם דשומן אין מוחזק כ"כ בדם. והקשה עליו ממ"ש הת"ח כלל א' ד"ו שכתב דשומן אווז שלא הודח באחרונה ונתבשל אסור דאין לחלק בין בשר לשומן יעו"ש. והנה הבל"י בסי' ע"ה לענין ג"י הקיל. וכאן בלא הודח בראשונה החמיר דאין להתיר בלא ה"מ. ולהפמ"ג נהפוך הוא דבלא הדחה א' אנו רואין דמחוץ על העור אין בו דם בעין דמאין יבוא. ובפנים היכא שמופשט מבשר אין מוחזק כ"כ בדם לומר דע"י דוחקא דסכינא פולט דם ואם אפילו נימא דמוחזק בדם לא יהא אלא כנמלח מצד א' דיש ס' נגד צד א' שלה בודאי ויש להתיר באין ה"מ ובתנאי שידיחנו וימליחנו שנית ובשהה ג' ימים כתב דאינו יודע שום היתר. דמנלן דרכיך

ולא

בסכין איסור דלא הוה נ"ט בר נ"ט אין להתיר, וכתב עוד דראה נוהגין קלות שחותכין בסכין בשר אותן טאלפוין והנשאר נותנים לתבשיל חלב, והמדקדקין שבהם משימין את הניתר באש ללבן ומנהג בורות הוא כי הליבון מה יפעל באוכלין דאין שייך ליבון אלא בכלי, ועוד דצריכין שיהא ניצוצות ניתזין והיכא דהיתרא בלע בעינן עכ"פ שיהא קש נשרף והם מניחים רק להתחמם מעט לכן ראוי לגעור בהם, ובנדון השאלה עיקר ההיתר הוא דהוה כעין ס"ס, דשמא הלכה דיש ס' בחתיכה [ע' ת"ח כלל א'] ושמא בנטל"פ עם נ"ט בר נ"ט עכ"פ שרי ועמ"ש בסי' צ"ו:

(ס"ק כ"ב) רק בכ"ש כו' עט"ז דהבשר נאסר בכ"ש דכ"ש עם רתיחת המלח מבשל ובהכלי מסתפק הפמ"ג דאין נראה לומר שהבשר יבליע בהכלי:

(ס"ק כ"ג) דמאחר שיש שם מלח וציר כו' עט"ז מ"ש בשם רש"ל דאף שיש מלח אין מבשל ולא מפליט ומבליע, וכ' הפמ"ג בשם המנ"י כלל ב' אות ח' שכתב דהמקיל בהט"ז לא הפסיד, ובהכו"פ כ' דאין לגעור בנזיפה מי שהורה כהט"ז אבל להורות כן לא:

ומ"ש הרב ובחר מינייהו סגי פי' הט"ז דביודע טיב יהודים בעינן מסל"ת עם קישור דברים כמו בעדות אשה דאל"כ איערומי קא מערים ובאין יודע טיב יהודים כתב הפמ"ג דמודה הט"ז דא"צ קישור דברים ואם אומר מעצמו מסל"ת נאמן:

(ס"ק כ"ד) או במסל"ת כו' כתב הפמ"ג בשם בל"י מעשה באחד ששלח לחבירו בשר וכתב לו שמכבד אותו לאכול בשבת, ובשבת הסתפק אם אותו ששלח לו הבשר מלח אותו, דאסור לאכול בלי שאלה לחבירו דלא בפ"ש שהתיר עכ"ל והפמ"ג כתב דאינו אומר בזה לא איסור ולא היתר:

(ס"ק כ"ט) לכבוד שבת כו' עט"ז בשם ת"ח כלל ב' ד"א דבעופות חלולין אף שאין בני מעיים שם אסורה אותה התרנגולת דפירש מרופן לרופן ועמנ"י שם אות ג' דעת הת"ח אף שאין בני מעיים לתוכן ובנה"ך מתיר באין בני מעיים בתוכן, והמנ"י כ' דמ"מ יש שם הריאה וכתב הפרמ"ג דלפי מה שנוהגין לבקוע התרנגולת לשנים וליקח הריאה יש להתיר התרנגולת בה"מ דלא הוה פירש כי מיד שנפלט מרופן אחד נהלך לכל הקדירה:

וכתב הפמ"ג עוד דאם נפלה אח"כ אותה חתיכה לקדירה אחרת בפחות מס' נראה לאסור משום דאין ברור שלא נשאר דם בהחתיכה ואח"כ פירש ואוסרת הקדירה שניי' ואם לא הודח גם הדחה א' ונפלה לקדירה שיש ס' דע"כ לא שרינן התם אלא משום דאיכא תרי טעמא להיתרא א' דפירש ממקום למקום דדעת הרא"ש להתיר, ועוד דאמרינן מה שפירש יצא לחוץ משא"כ בלא הודח הדחה א' והדם נתייבש דהוה דבוק וממהר לבלוע והדם שפירש ונבלע אח"כ בהחתיכה אפשר דיש לאסור אותה חתיכה אף בדאיכא ס', ואם כי הב"ח בסעי' י"א כתב בפירוש דלדעת המתירין אף בלא הודח בראשונה שרי, מדברי הב"ח אין ראיה משום דאיהו לא חייש לאיסור דבוק משא"כ לדידן, מ"מ העלה הפמ"ג דהמקיל לכבוד ע"ש לא הפסיד כי

דומה

דומה למלח שנמס ולא הוה דבוק הי"ה דם שע"פ לא מיתשב דבוק ועדיין צ"ע, [וע' שפ"ד אות ס"ו]:

עוד העלה הפמ"ג דאותה החתיכה אינה מצטרפת לס' דכן מורה לשון המחבר שכתב אם יש ס' נגד אותה החתיכה כו' דמשמע דלבד אותה חתיכה בעינן ס' ודלא כהפר"ח אות מ"ב יעו"ש:

(ס"ק ל"ב) ואם בי צלו מותר כו' ע' מ"ש הט"ז בשם הרי"ר עוזר ולעני' דינא כ' הפמ"ג בשם כנה"ג בהגהת ב"י אות ר"א בשם מהרו"ש הלוי דבע"ש ודחיקא ליה שעתא מותר לכתחלה לבשל אחר הצליה דלכבוד שבת או בסעודה גדולה דבעי כמה מטעמים ודאי הוה הי"ם אם אסור בבישול וימלח תחלה שיעור מליחה ואח"כ יצלנו בחצי צלייתו שאז זב כל דמו, ובהפסד מועט אין להקל אף ע"י מליחה וצלייה שאין לבשלו אח"כ, וכבר שנשתהה ג"י אין להתיר ע"י צלייה לבשלו לכתחלה וכן הסכים הצ"צ סי' קכ"א, והמנ"י שם ומעשה בא לידו בא' ששהה ג"י בשר ולא רצה להתיר ע"י מליחה וצלייה לבשלו לכתחלה ודלא כבל"י שהעתיק להתיר והמעיין בטור ובת"ח יראה לאסור, וכ' עוד דמעשה בא לידו בקצב ששכח להדיח שומן תוך ג"י והיה הי"ם משום דאין ראוי לצלותו דיפסיד השומן ואעפ"כ אסרו דאין לחלק בין שומן לבשר דבשומן יש דם, והש"י בסי' י"ח הורה בשומן אווז בשהה ג"י דשרי משום דרך ולא נתקשה עבל"י כאן אות נ"ר ובסי' ע"ה אות ו' ועת"ח כלל א' ד"ד דאין לחלק בין שומן אווז לשאר בשר דכולם מוחזקין בדם, א"כ שומן בהמה ודאי יש לאסור, ושומן אווז ג"כ דעתו לאסור ולא מצינו בפוסקים חילוק זה דרכיך:

(ס"ק ל"ג) ואם שרו אותו במים כו' עט"ז מ"ש בשם או"ה דבנקרו מחוטי הדם אז מהני העברה בעלמא שלא יהיה חשוב שהה ג"י ומיהו אח"כ צריך הדחה מעליא ואף דיעבד אסור דאין די בהעברה בעלמא, ובלא נקרו אין די בהעברה:

(ס"ק ל"ה) ואפילו היתה ראויה להתכבד כו' הפמ"ג הביא בשם או"ה כלל ו' ד"נ דחתיכה שלא נמלחה שנתבשלה עם אחרות ולא ניכר אח"כ שבטל ברוב, וכ' ע"ז ב' טעמים, א' דלא הוה חהר"ל משום דלא הוה איסורה מחמת עצמה, והב' דקודם בישול הוה היתר דהוה דם שלא פירש ואימתי מתחיל האיסור משבא לקדירה ואז לא ניכר והוה כתוזלת ביאה לעולם ע"י תערובות כדאיתא לקמן בדברים שאין מתבטלין עכ"ל וכוונתו לקמן כלל כ"ה ד"ב שכ' שם לענין דשיל"מ דאם תחלת ביאתו לעולם ע"י תערובות לא הוה דשיל"מ וכן כל כיוצא בזה וס"ל דה"ה חהר"ל ושאר ד"ת כל שלא ניכר פ"א בפ"ע באיסורו לא הוה ד"ח. והרב לקמן סי' ק"ב ס"ד בהג"ה הביא זה בדשיל"מ, ואף דלכאורה הוא דין חדש דלאו רוקא בדשיל"מ אלא דה"ה חהר"ל וכדומה כ' הפמ"ג שכ"פ מצא שכתב כן והרב הביא רבותא יותר גדולה מזו דאפילו נתבשלה בלא מליחה והוכרה ואח"כ נתערבה דלא שייך טעם הב' אפ"ה בטילה מטעם הא' משום דאין איסורה מגופה (ווה שציין הרב או"ה ר"ל טעם הא'):

והגה

ולא נתקשה הדם בתוכו. ואף ליטול מס' אווזות שומן ולהתיכם יחד עם זה. אם כי אין לאוסרו משום מבטל איסור כיון דלע"ע שרי הדם שלא פירש. אעפ"כ אין לעשות כן דל"ד לסי' ק"ט ס"ב דיבש ביבש מותר להרבות עד ס' משום דהתם כ"א בפ"ע מותר לבשל משא"כ כאן דשומן אווז חי אינו ראוי כלל. ואפילו בשר דראוי לכוס חי אין לעשות כן. דאפילו בשר ששהה ג"י דראוי לצלי אין לבטלו אח"כ בס' ולבשלו כיון דלבישול אינו ראוי הו"ל מבטל איסור ול"ד לסי' ק"ט הנ"ל דהתם אינו מכוין להתירו ממה שהוא אסור. אלא רוצה לבשלם כאחד. משא"כ כאן מכוין להתיר:

(ס"ק נ"ב) ואין להשהות בשר ג' ימים בלא מליחה כו' ומה דעוף שהוא ספק טריפה מותר לשהותה כ"א יום ולא חיישינן לתקלה בזמן מועט. כ' המ"י וא"מ דשאני התם דבדיל מיניה משא"כ כאן דשרי לצלי ולא בדיל. וכ"כ הכו"פ:

(ס"ק נ"ג) ואם שרו כו' עש"ך וכוונתו דכאן השמיט הרב הא דמשמע דאף לכתחלה יוכל לשרותו ולהשהותו פחות מג"י ומיהו אז צריך לשרותו היטב כמ"ש בת"ח כלל ד' ד"ג ודיעבד שרי אפילו אם שראו מעט או בהעברה בעלמא כדהללי בי טבחא רק שיהיה מנוקר מגידי הדם הא לא היה מנוקר צריך שרייה היטב עכ"פ ח"ש כמ"ש הט"ז אות ל"נ. אמנם בתשובת מ"ב סי' ק"ת התיר בהעברה בעלמא אף שאין מנוקר מגידי הדם. ומיהו אם אינו מנוקר מחוטי החלב תוך ג"י ע' בזה סי' ס"ד סי"ח ובש"ך כאן אות כו"ן ועבל"י שאם חל יו"ט במוש"ק שאז יש ג"י. או שחל יו"ט ביום ה' ו'. ואם ישרה קודם יו"ט לא ימלא קונים לאחר יו"ט אז ישרה קודם שבת או קודם יו"ט ויניחנו מונח בהמים של שרייה עד שעה בלילה וימלנו ולמוצ"ש או יו"ט בלילה מיד ישרנו קודם כלות ג"י וע' או"ח סי' שכ"א ות"ק בט"ז ומ"א מזה. ולענין בשר אחורים נמי (ר"ל ואינו מנוקר) היכא שהשעה דחוקה וא"א בע"א יש להתיר על ידי שרייה היטב:

כתב הפמ"ג דנ"ל דאם היה הבשר מלא קרח ושרה תוך ג"י דים לאסור אף דיעבד. כי ידוע דהשרייה תוך ג"י הוא לרכך ולא להעביר הדם שע"פ. ובזמן שהוא נקרש קשה הוא ואין פועל השרייה כלום וכן אם שרה במי פירות אפשר להחמיר:

(ס"ק נ"ד) פחות חצי שעה כו' וכתב הש"ך דהוא לאו דוקא כו' והט"ז כ' דבעינן חצי שעה והפמ"ג נראה דהסכים להט"ז:

(ס"ק נ"ה) ונתערבה אותה חתיכה כו' עש"ך. וכ' הפמ"ג דממ"ש שימלח כולם כו' לכאורה משמע שמולח כולם כא' דממ"נ אי יפלוט דם של עצמו לא בלע. ואם לא יפלוט משום שנתקשה ויבלע דם אחר מה בכך הא יש בה דם של עצמה ואפ"ה בטילה. אמנם לפי מ"ש באות כ"ח דמותר לבשל כולם כא' באופן שירבה עליהם עד ס' א"כ אין ראוי למלוח כולם כא' דשמא בולעת מאחרים והדם של עצמה אין קפידא דמה שלא יצא לחוץ לא פירש אבל דם הבא מעלמא אוסר והוא איסור ברור. ומיהו כשרוצה

לבשל

בשל כל א' בפני עצמה נראה דמותר מת"נ ועי' נה"ך מה שהשיג על הט"ז באות ל"ב באם נמלח עם בשר אחר היינו דיעבד. לא להתיר לכתחלה:

(סק"ס) בשר המלוכלך בדמים כו' עמ"ש הש"ך דדוקא נקט המלוכלך והט"ז ס"ק ל"ו כתב דהוא לאו דוקא.

וכ' הפמ"ג דכבד שנכבש במים אסור ג"כ וע' בל"ל סי' קנ"א ומנ"י כלל כ"ד אות ב'. ואף דפולטת ואינה בולעת מ"מ כבוש אפשר דעדיף מבלוק. ובכבוש בליר כשיעור שיתן על האש כו' נמי המתיר שם יע"ש בסי' ע' בט"ז. ומ"ש ע"ש בדין כבוש אם שפכו המים בתוך מעל"ע ונתנו שם מים אחרים אף שע"י צירוף שהה מעל"ע כל שלא שהה יחד מעל"ע הביאו בשם ח"ז הגאון מהר"ש שפירא להתיר. כבד שנמלח בכשא"מ אסור אף לצלי כמו בשר בכשא"מ:

כתב המנ"י בסוף הספר בשו"ת סי' י"ד בשר שהדיחו במים ונקרש והיה מונח ג"י. ממ"נ אסור אם הקרישה הוה כבוש אסור ואם לא הוה כבוש הוה שהה ג"י בלא מליחה. ולבסוף העלה דכבוש לא שייך אלא בדבר נגול. וא"כ לא הוה אלא שהה ג"י בלא מליחה ולפי דבריו מותר לצלי כמו כל בשר ששהה. ואם דיעבד אם בשלו שרי יע"ש והבל"י אות י"ג השיג עליו ומלדד דבשר שנקרש הוה כבוש. ודחה הפמ"ג השגתו והעלה דאם נקרש ג"י ודאי דאין להתירו לבישול ואם מעל"ע יש להתירו לבישול ומ"מ כתב דלמעשה אין להתירו כ"א לצלי משום דבלא"ה יש מתירין כבוש לצלי וכאן יש ג"כ דעות דס"ל דנקרש לא הוה כבוש ומש"ה שרי לצלי עכ"פ:

(ס"ק ס"א) אא"כ יש במים ס' כנגדו כו' עש"ך דמסקנתו להקל לצלי ולא לקדירה אפילו להרבות עד ס' חדא משום דהוה מבטל איסור לכתחילה כיון דבלא ס' אסור לקדירה ועוד דחיישינן שמא ע"י הבישול יפרוש ממקום למקום ומ"ש הש"ך באות ט' דאם יש ס' מותר לקדירה זהו להמחבר ורמ"א ומש"ה כ' הש"ך שם וע"ש דכיון למ"ש כאן דאסור לקדירה:

(ס"ק ס"ג) אסור להשתמש באותו כלי רותח כו' כ' הש"ך אפילו אחר שהודח הכלי כו' וכ' הפמ"ג דהטעם הוא משום דחם לצונן בעי עכ"פ קליפה דקערה נאסרה במליחה דיש מליחה לכלים להבליע:

(ס"ק ס"ה) בעינן ס' נגד קליפה כו' וכ' הפמ"ג דקדירה או קנקן שיש בו רק מעט על שוליו יש לעיין אם דומה לקערה או לא:

(ס"ק ס"ח) או אפילו בלא נקיבה כו' כ' הפמ"ג דאף בחומץ חזק בין להט"ז כפי מ"ש בס"ק מ"א ובין להש"ך בסי' ק"ה אות ג' אין איסור בכלי בפחות מעל"ע:

(ס"ק ע"ד) ויש אוסרין כל החתיכה כו' עש"ך מ"ש הטעם בזה. וכ' הפמ"ג דאף בה"מ וצורך אין להתיר.

ואף דמתירין חתיכה שנתבשלה בדמה אם יש ס' בחתיכה בה"מ אלמא דלעת הצורך סמכינן אהרא"ש בתשובה כלל כ' סי' י"ז דס"ל דדם שפירש ממקום למקום אין איסור י"ל דהתם הטעם הוא כמ"ש הט"ז אות כ"ג דמה שפירש יוצא ע"י בישול משא"כ כאן דאסור אף בה"מ ומטעם ציר נמי:

ס"ק

והנה חמץ בפסח יבש ביבש תוך הפסח אין בטל ומו' שעות עד תלילה בטל ואם הוא תהר"ל אין בטל ע' א"ח סימן תמ"ז ואם נתערב תר בתרי בד' שעות שעדיין היתר הוא אז שרי אח"כ משש שעות עד הלילה כטעם או"ה דלכי מטי זמן האיסור לא היה ניכר ולא חשוב כטעם הב' של או"ה: שאלה, חתיכת בשר שנפלה על גבינה חמה להמחבר דאין אוסר בלא רוטב בבחוש כ"א כ"נ או לדידן חם לצונן דתתאה גבר ואוסר כ"ק ואח"כ נתערבת ואת החתיכה עם שאר בבישול איך הדין:

תשובה. אם כי לפי מ"ש מהרמ"ל הביאו הש"ך בסי' צ"ו דאמרינן איסור דבוק בכה"ג. ובנידן כזה אפשר דגם הש"ך מודה והו"ל תהר"ל ויש לאסור בב"ח, אמנם לפי טעם הב' דאו"ה הנ"ל יראה להתיר משום דקודם הבישול לא היתה הקליפה ר"ל ולאח"כ לא היתה ניכר לכן בטילת שפיר הד בתרי כל שיש ס' בין הכל נגד החתיכה האסורה אף בהתיכה הר"ל דכל שתחלת ביאתו לעולם ע"י תערובות לא אמרינן תהר"ל:

(סקל"ז) אא"כ יש ס' במים כנגדו כו' הט"ז הכריע כהרמ"א דכיון דבבישול גופא מקילין בה"מ יש להתיר כאן אותה החתיכה בלא ה"מ אם יש ס', וכתב הפמ"ג רנ"ל הא דמתירין היינו לצלי או למלוח ולבשלו אח"כ בקדירה שיהא בה ס', הא לבדה אין לבשלה, דשמא לא יצא הדם ע"י מליחה דכבוש כמבושל ובבישול יוצא, ומבטל איסור לא הוה כיון דשרי לאוכלו צלי לא הוה מבטל איסור:

(סקל"ח) ובדיעבד אין לחוש לב"ז כו' עט"ז רוה קאי אליתן הכלי ע"ג קרקע או באין קסמים כו' רשרי, אבל אם המים מתכנשין שם הוה כמולח בכשא"ס דאסור אף דיעבד:

(סק"מ) אבל מותר לחזור ולמלוח כו' עט"ז ור"ל דאין כח במלח להפליט אף איסור שמן אבל להבליע יש כח אפילו דם:

(ס"ק מ"א) או אפילו בלא כו' הט"ז הסכים להש"ך אות ס"ח דכבוש כשיעור שיתן על האש כו' אין מפליט מכלי, רק בזה נראה דחולקין דלהט"ז אף חומץ קשה אין מפליט מכלי דהא כתב דוקא כבוש מעל"ע כו', ולהש"ך משמע דציר דמלח לא עדיף מכלח הא חומץ מפליט:

(סקמ"ב) אבל אם הוא מנוקב כו' מ"ש הט"ז דדם מישרק שריק הוא רק לגבי כלי אמרינן כן אבל לא לגבי אוכל, כמבואר בסי' ע' דבשר שפלט כל דמו וצירו שנפל אצל בשר שלא שהה עדיין שיעור מליחה דאסור:

(ס"ק מ"ט) והכלי שנפל בו כו' עט"ז שכתב הטעם בזה משום דאין לו מקום לצאת, ותמה הפמ"ג ע"ז מאי אריא באין לו מקום לצאת הא אפילו נפל מבחוץ על הכלי אוסר כ"ק ובכלי עץ קולף וכ"ח אין לו תקנה:

(סק"נ) ויש בו לכלוך כו' עט"ז דכתב דה"ה אם אין בו לכלוך אם הכלי היתה כ"י כו', ובנה"ך השיג עליו דאין מליחה לכלים להפליט וכתב הפמ"ג דבאמת צ"ע דהא הט"ז גופא פסק לעיל בס"ק מ"א דאפי' כשיעור

רתיחה

תיחה לא מפליט מכלי, ועת"ח כלל י"ד ד"ה דכ' בפירוש דאם אין מלוכלך אין מליחה לכלים להפליט, ומ"ש הב"י בשם הגש"ד לאסור דסובר יש מליחה לכלים להפליט, ואנן לא קי"ל כן, ועמג"י שם אות ב' דכתב הא דרש"ל כתב דתוך הציר אסור היינו בשהה שיעור כבישה כשיעור שירתיח ובפחות אין אסור רק כ"ק וע' בסימן ע', וכתב הפמ"ג רצ"ע להתיר בפחות משיעור כ"ק:

(סקנ"ד) עד שיזוב כל דמו כו' עט"ז שכתב דראוי לצלות עד שיתייבש בחוץ דודאי זב כל דמו ולא כמאב"ד דהיינו תצי צלייתו, וכתב הפמ"ג דראוי לעשות כן לכתחלה:

(ס"ק ע"ה) ואפילו לא שהה שיעור מליחה כו' כ' הפמ"ג הא דאמרינן דבשר שפלט כל דמו שנמלח עם בשר שלא פלט דאסור דוקא באם שהבשר שפלט מונח למטה. וע' או"ה כלל יו"ד דין ט"ז. ולקמן סי' ע' גבי דגים ועופות יבואר:

(סק"פ) ויש אוסרין כו' עש"ך והפמ"ג כתב דאנו קי"ל דמוהל לאחר שיעור מליחה לאו דם הוא ואפ"ה נאסר כ"ק מדם ומלח שעליה ואם הודח כ"א אין אוסר אח"כ:

(ס"ק פ"א) כ"ק כו' עש"ך מ"ש בשם רש"ל דכל מה שנגיר אוסר כולו ומעט למעלה מהגיר אסור כ"ק.

וכ' הפמ"ג בשם המנ"י דהיינו דוקא בשהה שיעור כבישה. ומינה רמ"א דמתיר. אף בשהה שיעור כבישה ג"כ אינו אסור רק כ"ק:

(ס"ק פ"ב) והכלי כו' אסור כו' הפמ"ג הביא מעשה שנטף ציר על הכלי מבחוץ והיה ע"ש שא"א היה להכין כלי אחר. דהש"ך באות ע' אוסר בשל חרס אף דיעבד והרב התיר דיעבד. והורה הפמ"ג לגרור היטב הכ"ח ולהטמין תבשיל בתוכה לכבוד שבת ודוקא לכבוד שבת ולא בע"א. ואף שהמ"י כלל פ"ה אות י"א כ' דהעיקר לדינא דכ"ח נמי אין בולע יותר מכ"ק מ"מ לא רצה להקל כ"א לכבוד שבת וכתב דאף להש"ך דסובר דאוסר בכולו היינו דוקא אם נפל תוך הכלי אבל אם נפל בחוץ הוה ככלי מנוקב דשריק ונופל מיד ואפשר דאף הש"ך מודה דאין אוסר יותר מכ"ק:

עוד העלה הפמ"ג דכבוש בכלי כשיעור כדי שיתנו על האש כו' אין אוסר אלא בכ"ק בכלי לדעת הט"ז אות מ"א וש"ך אות ס"ח דכבוש אינו פועל כ"א כמו מליחה ובמליחה נתבאר דאינו פועל כ"א כ"ק וה"ה חומץ דהש"ך בסי' ק"ה חולק אחומץ וסובר דאין מבליע כלל וא"כ נהי דמבליע אינו אוסר יותר מכ"ק כמשמעות הט"ז אות מ"א וכ"ה משמעות הרמ"א סט"ז. וגם אין לחלק בזה בין כחוש לשמן. ואף בשמן אין אוסר יותר מכ"ק דמליחה וציר דומה לחם בגונן דדי בקליפה. וע' באו"ה כלל כ"ד ובת"ח כלל י"ג. ואם יש לחלק בין כ"ח לעץ ואבן כבר נתבאר דבכ"ח יש דיעות דסוברים דאוסר בכולו [ע' בפנים] וי"מ. ובמנוקב נראה דאין אוסר רק כ"ק. ועץ ואבן עת"ח כלל ג' ד"ה דהביא דברי או"ה דבאבן ומתכת אין שייך כבישה מעל"ע והט"ז בסי' ק"ה חולק ואוסר. ובתשו' חה"ש בסי' ס"ז מתיר במתכת, וע' ת"ח כלל פ"ה ובמנ"י אות י"ב דבזכוכית לכ"ע אין אוסר ובחמץ החמירו. ובסי' ק"ה יתבאר באורך:

(ס"ק פ"ג) וכן אם היה הכלי חולבת ויש בו לכלוך כו' עש"ך וכ' הפמ"ג דכן הלכה דאפילו באיסור שמן אין מליחה בכלים להפליט:

משבצות זהב סימן ע שפתי דעת

(סק"ב) ולא חיישינן שמלח השני מבליע כו' ע' ט"ז וע' בפנים בפמ"ג ביאורו, ולדינא כתב הפמ"ג דכפי הנראה מהש"ך אות ג' [ר"ל לתירוץ הא'] דשרי אף לאחר פליטת צירו. והמנ"י כלל ט"ו אות מ"ד הסכים להתיר אף אחר מעל"ע וכ"כ בכלל י"ד דל"ד לחתיכה שפלטה כל צירה בס"ו שהביא הט"ז ראיה לאסור, דבאן הלחלוחית שע"פ מעט הוא ואין כח במלח הב' להבליע יעו"ש:

(סק"ד) אבל אם דג מליח כו' הנה הרשב"א בארוך דף צ"ב ע"ב כתב ב' פירושים, א' שהמליח מחמם הטפל ומפליט ממנו אלא שאין כח באותו המועט להתבלע במליח דטרוד לפלוט והב' דאין מחמם כלל להטפל ואין פולט כלום, ובהקצר הביא רק טעם הא' א"כ מסתמא הלכה הוא ולפ"ז כתב הפמ"ג בשר בחלב שנוגעין זב"ז והחלב מלוח הכל אסור הבשר אסור כמבואר בסימן צ"א בהג"ה ס"ה אלא אפילו החלב אסור מהאי טעמא כיון שהמליח מפליט מיבש תפל קצת אלא איידי דטריד המליח אין בולע כו' וא"כ בחלב שהוא לח לא טריד ומתערב

(סק"א) שא"א להם לגמור כל פליטת צירן כו' הפמ"ג הביא בשם בית ישראל שכ' דעופות לכל היותר אין פולטין ציר יותר מב' שעות והוא ז"ל השיג עליו משום דסתמא כתב הרשב"א דמקובל מרבותיו דשיעור פליטת ציר יב"ש. וכן הרב בס"ו בהג"ה לא חילק. וגם הבל"י אות כ"ד ג"כ השיגו. מהא דכ' הד"מ בסי' ס"ט דחתיכה שנמלחה מנ"א או עוף מנ"א אם לא עבר יום שלם ימלחנו ,כו' אלמא עוף נמי פולט יום שלם ויפה השיגו. וזה ברור:

(סק"ד) ואם עבר ומלחן כו' כתב הפמ"ג הא דכתב הש"ך דעופות מותרים לעולם כו' האי לעולם לא דוקא דלאחר יב"ש ועכ"פ אחר מעל"ע אין סרוד. ובאין ה"מ יש לאסור כמו לעיל במעשה דרש"י דאסור כ"ק ובכלי חולבת כולו אסור באין ה"מ ה"ה כאן אלא דמחמת פליטת ציר של דגים אין לחוש לאחר שיעור מליחה משום דצירן מועט ואין איסור מטעם דציר נ"נ אבל חוששין משום דם שפולטין אף לאחר שיעור מליחה וכש"כ אם יש שומן בדגים דאף לאחר שיעור מליחה יש לאסור:

סק"ג) דהקשקשים הם במקום קליפה כו' עש"ך דהרב נמי מודה בזה דהקשקשים הם במקום קליפה כמ"ש הטור ולא אמרינן דהאיסור נכנס לדגים בין הדביקים. וכתב הפמ"ג דאם שניהם מלוחים והקשקשים עליהם מדברי הטור משמע דקשקשים הם במקום קליפה והם אסורים ואם בשלו עם הקשקשים צריך ס' נגדן. והמנ"י כ' דגם הקשקשים מותרים לטעם הרא"ש דכ' דקמיטי ביותר ועכו"פ אות ג'. והוא ז"ל ס"ל כהטור דהקשקשים אסורים דמאן נימא דהדג פולט דרך שם דנימא בהו איידי דטרידי כו' ואם הדג טפל ונמלח עם העופות יש לאסור הקשקשים כיון דבלעו תו לא שייך לומר ככ"פ משום דלית להו דם של עצמן דהם עצמות יבשות ואין בהם לחלוחית והחוש יעיד ע"ז ומ"ש הרשב"א בארוך דרפי קרמייהו ונסרך ביותר זה לפי מקצת רבותיו דסוברים דדם מעצמא נמי פולט משא"כ לדידן ואף בשניהם מלוחים נמי יש לאסור משום דהדג פולט בין הדביקים לא דרך שם ומ"מ יש לעיין אולי נדמה לכלי עצם מנוקב ע' סי' ס"ט סי"ז. וע' במ"ז אות ו' דאם הדגים טפילים וקשקשים עליהן דברי הדגים דל"ש בהו הטעמים המבוארים שם:

(סק"ו) והדג תפל כו' עש"ך דמסתימות לשון המחבר שכ' הדג תפל כו' משמע דאפילו לא נמלח כלל אסור ולא כמו שפירש הרב בהג"ה דהודח אח"כ והסכים לט"ז אות ח' דלא מהני מליחה שנית וע' בפנים מה שהאריך בהבנת דברי הש"ך:

(סק"ז) או זה ע"ג זה כו' עש"ך מ"ש החילוק בין הך דהכא לדלקמן ס"ג ותירץ ב' תרוצים. תירוץ הא' דבדם לא אמרינן שהמליח מחמם התפל להפליט דם (וי"ל דם הנפלט מטעם הוא ושריק) ולפ"ז יש קולא בחתיכה ששהה במליחה והודחה דנסתמין נקבי הפליטה או לאחר יב"ש ומלחה והניח חתיכה תפילה עליה דשרי משום דאין מפליט דם וה"ה דגים כה"ג שרי. ולתירוץ הב' אם נמלחה כה"ג וכן בדגים שחזר ומלחן לאחר פליטת ציר והניח עליהן עופות תפילים אסורים דמפלים דם מהם ולא שייך טריד דהא פלטו כבר במליחה ראשונה ויש איסור עכ"פ באין ה"מ וע' סי' ק"ה סע"י בהג"ה ובש"ך אות ך' כאן:

(סק"ט) מונחים על העופות כו' עש"ך ומיהו כשגבוהים קצת עכ"פ קליפה בעי לכ"ע אף להמנ"י:

(סק"י) עש"ך מ"ש דקליפה בעי כדלקמן והמנ"י כלל כ"ב אות כ"ב כ' דל"ד דהא דתתיכה א' חגיה בציר צריך קליפה משום דא"א לצמצם משא"כ ב' החתיכות א"נ כ"א הדחה ועמש"ל:

(ס"ק י"א) אלא לאחר ששהו העופות שיעור מליחה כו' הש"ך כתב חילוק בין כאן לסי' ס"ט דיש ציר בכלי ומשמע דבלא ציר מותרין אף לדידן וע"ל בבשר ששהה במלחו לאחר יב"ש:

(ס"ק י"ב) העופות במלחן כו' עש"ך ור"ל אף דליכא טעמא דטרוד ואפ"ה שרי וכתב הפמ"ג דנראה להתיר אפי' אם אח"כ נמלחו שניהם מחדש. וצ"ע:

(ס"ק ט"ז) וע"ל סי' ג"א כו' מ"ש הש"ך בשם או"ה כו' דאין לאוסרם משום סכנה כו' כ' הפמ"ג דיש לעיין

המעט שפלט ונאסרו שניהם וכדעת הפמ"ג לאוין קליו והת"ח כלל כ"ב דין כ"ד כתב דאין הלת נאסר וראוי להחמיר מאחר שהסמ"ג אוסר וכן המרדכי והרשב"א:

(סק"ה) וכן אם הדגים כו' הט"ז כתב בשם רש"ל דבספק יש לאסור ואם כי הוא ספיקא דרבנן אעפ"כ לא אזלינן ביה לקולא דקרוב לודאי שנתהפכו כ"פ ולכן אסורים:

(סק"ו) לאחר ששהו העופות כו' עט"ז וכ' הפמ"ג אפילו אם הדגים תוך שיעור פליטתן דחשיבי רותחין כל שהעופות לאחר שיעור שרי ופשוט:

(סק"ה) אבל אם עדיין לא פלט דמו כו' עט"ז דהסכים לאסור באם לא נמלחו הדגים כלל כהב"י מד' טעמים, טעם הא' מהפרישה איך יחזרו להיתרן כיון דדגים אין צורך בהם למולחן אין לדמותה לחתיכה טפילה שצריך למולחה מחמת דם של עצמה לא חל שם איסור עליה, טעם הב' הוא טעם רש"ל דדם דגים הוה כציר ולא שייך ככ"פ ולפי ב' טעמים האלו היה ראוי להתיר הדגים בה"מ עכ"פ, דהא בסי"ו בהג"ה מתיר חתיכה שפלטה כל דמה שנפלה לציר בה"מ וכן הלכה, והא שם היתר עליה לאחר פליטת דמה וגם אגב ציר דידה פולטת דם דאחריני וכש"כ לט"ז שם הי"ה כאן יש להתיר בה"מ אמנם להטעם הואיל דדמן מועט אין כח להפליט דם המרובה שבלע, וכן לטעם הד' משום דרפי קרמייהו נסרך ביותר יש לאסור אף בה"מ וכתב הפמ"ג דלפ"ז אם לא ניטלו הקשקשים והם טפילים והונחו אצל עופות שרינן להו עכ"פ בה"מ אף לדעת הט"ז, דלו יהיה דדם שלהם הוה כמו ציר מ"מ קמיטי ביותר מעופות כמ"ש הרא"ש ואגב דטריד לא בלע, או פולט, וכן בי"ש קשקשים לא שייך רפו גרמייהו, ולו נראה להתיר אף באין ה"מ דהא בשניהם מלוחים ולא ניטלו הקשקשים שרינן אף לדידן בלא ה"מ, וע"כ מוכרחים אנו לומר דדם שלהם לאו כציר חשוב דאל"כ באין ה"מ ליתסר להט"ז דסובר באות ט"ז דכל שאין לה דם של עצמה אלא ציר לא שייך טרוד ולא ככ"פ אלא ודאי דאנן סוברים דדם דגים הוה דם לענין זה וקמיטי בי"ש קשקשים א"כ פשיטא דהכי הוא:

(סק"ט) בשר שחוטה שמלחו כו' עט"ז דציר נבילה הוה ד"ת וציר דגים דרבנן והיינו באין שמנונית, וכתב הפמ"ג דכל מה שנאמר כאן דלאחר שיעור מליחה אין להם ציר כמו דגים דרפו גרמייהו או בשר לאחר י"ב שעות או מעל"ע לאו דאין פולטין כלל שהחוש יכחיש זה אלא שאין פולטין בשפע ולא שייך טרוד ולא ככ"פ ומשו"ה דג מלוח ועופות תפילים הדגים מותרין אף לטעם הא' של הרשב"א [לעיל אות ד'] ומינה בשר שחוטה עם בשר נבילה נאסר אפילו לאחר מעל"ע משום דפולט מעט מעט:

(סק"י) ויש מי שאוסר כו' עט"ז וכתב הפמ"ג דלענין דינא העיקר כסברא הא' בה"מ עכ"פ להתיר:

(סקט"ז) ואם נגע תוך זמן זה כו' הט"ז חולק כאן על הש"ך דאלו הש"ך ס"ל באות ל"ב ול"ד דאם הונחה אצל חתיכה שלא נמלחה דא"צ מליחה שנית משום דאיידי דטריד לפלוט ציר לא בלע כלל ומש"ה מותר באין ה"מ תוך י"ב שעות ולאחר יב"ש בה"מ, ובנפלה לציר דאז

ודאי

וראי בולעת דלא שייך טרוד כיון שנפלה לציר ממש אלא ע"י מליחה שנית הוא דמותר תוך יב"ש ובה"מ דוקא ולאחר יב״ש אף בה״מ אסור, והט"ז ס"ל דשניהם שוין להרב ושכן משמע בת״ח כלל ו׳ דין ה׳ שכ׳ שם נפלה לציר תוך יב״ש שרי וה״ה הונחה אצל חתיכה שלא נמלחה משמע דחד טעמא הוא וכ״כ שם בפירוש יעו"ש ובפמ"ג בפנים מה שהאריך בזה ובענין אם הדחה סותמת נקבי הפליטה, והעלה לדינא בשם הצ״צ שכתב בסי׳ ח׳ כיון דלא מצינו בפוסקים ראשונים הך סברא דע״י הדחה נסתמו נקבי הפליטה אלא בס׳ ת״ח שכתב הרב מה שנ"ל ובש"ע חזר מזה כמ״ש שידיחנו ויחזור וימלחנו כו׳ לכן המיקל לא הפסיד וכן המ"ב בסי׳ נ״ג והמנ"י בכלל ו׳ אות י״ד בשם ס׳ תמים דעים הקילו ג״כ והיינו בה"מ עכ״פ:

(סק"כ) מה שבתוך הציר כו׳ עט"ז וכתב הפמ"ג דבמליחת הדקין המבואר בסי׳ ע״ה וכן כרס וכדומה דין חרש יש בהו היינו דאם הסירו השומן מעליהם ונמלח עם שאר בשר אף דמותר כמ״ש הט״ז בסי׳ ע"ה אות ז׳ וכן המנהג מ"מ אם נפלה לציר תוך שיעור מליחה אפ"ה יש לאסור אם לא בה״מ וצורך גדול דאין להם דם של עצמן אלא ציר א״כ לא אמרינן ככ"פ אגב ציר דידיה בנפלה לציר, ולהט״ז אות א׳ דמשמע דאף במולח בכלי מנוקב כל שאין לו דם של עצמו אמרינן דבולע אלא ככ"פ, א״כ אם נמלחו כרס ודקין עם בשר ולאחר חצי שעה הסירו הדקין, או קודם שיעור מיל והודחו ונתבשלו יש לאסור עכ״פ באין ה״מ משום דבלעי מבשר וצריך שיעור מיל, וכן אם הודחו תוך שיעור מיל ונמלחו עם בשר אסורין למ״ד נסתמין נקבי הפליטה, ודוקא בשר תוך שיעור מליחה שהודח אמרינן דאין נסתמין משום דיש לו עוד דם משא״כ נקבי הציר כמ״ש בת״ח והש״ך לא הכריע להתיר, ומיהו י״ל דשאני ציר לאחר שיעור מליחה מתוך שיעור מליחה דפולט ציר בשפע ואין נסתמין ובה"מ יש להתיר:

לעיין אם לאוכלם כך או אפילו לבשלם נמי מותר. ונ"ע דאם יבשלם יתן טעם דרך בישול והרי בלועים תחלה ע"י מליחה. ואולי יש לחלק. וע׳ מנ"י כלל ד׳ דהניח בצ"ע בכבוש אם שייך סכנה בדגים עם בשר יעו"ש:

(ס"ק י״ח) שאע"פ שאינו בולע מדם הטריפה כו׳ עש"ך וכ׳ הפמ"ג דכלל הוא בדיני מליחה אגב דטריד לפלוט דם לא בלע דם. וכן אמרינן בו ככ"פ לכ"ע. וציר נבילה הוא אסור ד"ת וציר דגים דרבנן בכחושים. דזיעה בעלמא הוא. ובשמינים הוה ד"ת וע"י כבישה ובישול אם הוה ציר דגים ד"ת או דרבנן יתבאר בסי׳ פ"ג וק"ז. דם שבשלו או מלחו הוה דרבנן לדידן ע׳ סוף הסי׳. ספק ציר או מים לקולא. ומיהו דם הנפלט ע"י כבישה מעל"ע או חומץ כשיעור על האש הוה ד"ת דלאו מבושל ממש הוא אלא שמפליט ומבליע:

(ס"ק ל"ד) דאמרינן ע"י שיפלוט דם דידיה כו׳ עש"ך וכ׳ הפמ"ג דכאן א"צ ליזהר להדיח בהעברה בעלמא אלא ישכשך היטב ואפילו לא הודח בראשונה דבעי הדחה גמורה לא נסתמין נקבי הפליטה כיון דיש לה דם של עצמה. ובאין לה אלא ציר של עצמה נסתמין כמבואר בט"ז וש"ך ומ"ב:

(ס"ק ל"ה) יש להתיר כו׳ ע׳ ש"ך דדוקא ע"י הדחה ומליחה שנית. והאי הדחה נ"כ צ"ד להדחה דנפלה לאחר שיעור מליחה דהתם צריך ליזהר להדיח בהעברה בעלמא וכאן מלוה נמי איכא לשפשף היטב וכמ"ש באות ל"ד הקודם:

(סק"מ) וכן אם נפל לציר קודם ששהה שיעור מליחה כו׳ עש"ך וכתב הפמ"ג דהעיקר דהא דמתירין תוך שיעור מליחה בנפל לציר ע"כ בכלי מנוקב דאי אין מנוקב אפילו מה שלמעלה מציר אסור לדידן בסי׳ ס"ט. ואפילו בכלי מנוקב יש חילוק אם יש לציר מקום לזוב או מה שבתוך הציר שרי ע"י הדחה ומליחה שנית. ואי אין לציר מקום לזוב כמו מולח בגיגית ע"ג עצים אף דהוה ככלי מנוקב כיון שהבשר אינו מונח על שולי הגיגית אפ"ה כיון שיש ציר הרבה אין מקום לציר לזוב ומה שבתוך הציר אסור. וכ"ז תוך שיעור מליחה. אבל חתיכה תפילה שנפלה לציר בכשא"מ שרי ע"י הדחה ומליחה דלא הוי מולח בכשא"מ דאין החתיכה מלוחה וגם לא איכפת לן מה שנשרה בתוך הציר. וכ"מ בת"ח כלל ו׳ ד"ג ובמנ"י אות ז׳. ותמה על מה שהניח זה בצ"ע דהאמת כן הוא וכדמוכח בת"ח כלל ז׳ ד"ב. ולאחר ששלמה כל דמה תוך יכ"ש בה"מ יש להתיר בים לציר מקום לזוב. ובאין מקום לזוב פשיטא דאסור מכ"ש בתוך שיעור מליחה ואף שיש לחלק מ"מ כן נ"ל:

(ס"ק מ"ג) שרי בדיעבד כו׳ הש"ך כ׳ דל"ד לבשר שנמלח בלא הדחה דהתם הוה דם בעין משא"כ ציר זה לא גרע מאחר דם פליטה עכ"ל וכ׳ הפמ"ג דלכאורה ר"ל מטעם דעיקר הוויתו דרבנן משא"כ דם בעין ע"י דוחקא דסכינא. אבל א"נ לכ"ז אלא הטעם הוא דדם פליטה קליש ואמרינן ככ"פ או טרוד. ודם בעין שהוא עב ל"ש ככ"פ ולא טרוד [וע׳ בפמ"ג בפנים אות כ"ט]:

(ס"ק מ"ד) שהוא תוך שיעור מליחתו כו׳ וכתב הפמ"ג דלאחר שיעור מליחה לצורך ה"מ וכשו"מ בהדדי שרינן ומה שהש"ך הראה מקום לסי׳ נ"א תמה הפמ"ג למה לא הראה לסי׳ ס"ט סעיף ד׳ בהג"ה:

(ס"ק מ"ז) דינה כאלו היתה הציר בכלי כו׳ עש"ך וכתב הפמ"ג דכוונתו דמיירי תוך שיעור מליחה דבכלי מנוקב אם אין לציר מקום לזוב מה שבתוך הציר אסור. ובכשא"מ אף למעלה מציר אסור כמבואר לעיל אות מ׳ ובציר בקרקע יש להסתפק כו׳ מספיקא מותר מה שלמעלה מהציר. ומיהו חילוק יש בכלי מנוקב באין מקום לזוב מה שבתוך הציר אסור כולו מיד ובקרקע רק כ"ק אסור ולשון הרב שכ׳ דינה כאלו היתה בכלי אין מדוקדק לפ"ז ועמנ"י כלל ו׳ אות ד׳ בשם מ"כ וכ"ע מודים לו דאם יש מים על הקרקע וציר מעורב בתוכה דבטל הוא כמ"ש הרב אח"כ אלא מיירי באין שם מים כלל:

(ס"ק מ"ח) דינה כאלו נגעה בציר כו' הש"ך עשה כלומר דאהיתרא קמהדר דמהני מליחה. ודוקא בשר הוך שיעור מליחה שנפל לכשא"מ נאסר מיד מטעם מולח בכשא"מ ולא בשר תפל ואם נשתהה שם [ע' באות כ"ט בפנים] דהוה כמולח וכאן איירי שסלקוהו מיד דמהני מליחה שניה:

(סק"נ) אפילו היו המים מועטים כו' עש"ך דעכ"פ רוב מים בעינן שמבטל כח הציר ואף דאינם כפל רק מרובין מצל ציר ובאו"ה כתב דאם ספק אם היו המים רוב מותר. היינו מטעם ספק דרבנן:

והנה הדינים הצולים מסעי' ו' בהג"ה רבה היא וכל מורה צריך ליזהר בהם ע"כ ביאר אותם הפמ"ג. והנה הוא נחלק לששה דינים וע"פ ג' דרכים, ר"ל חתיכה אצל חתיכה. או חתיכה הנופלת לציר בכלי מנוקב או נופלת לציר בכשא"מ:

הדין הא'. הוא חתיכה שלא הודחה בראשונה. הצלה הש"ך אות כ"ה דאם הונחה אצל חתיכה תוך שיעור מליחה שרי באין ה"מ דלא הוי כמולח בלא הדחה ומיהו בין הרבה חתיכות ונשתהה שם קצת הוי כנמלחה בלא הדחה קמייתא ואסור באין ה"מ. ומשמע דוקא שקיבלה טעם ממלח עצמו הא נפלה לציר אף ששהה קצת אין בכך כלום וזה שסתמו המחבר והרב משמע אף שלא הודחה בראשונה. ומיהו יש חילוק. אם נפלה לכלי מנוקב ויש מקום לציר לזוב אף נשתהה כשיעור על האש וירתיח למ"ש הש"ך באות ל"ו דל"ש כבישה בכ"מ שיש מקום לזוב יש לצדד נמי ולהקל לכבוד אורחים וכדומה אף שאין ה"מ משא"כ בכשא"מ אם נשתהה כשיעור על האש אין להתיר באין ה"מ דאף אי מבליע ומפליט כשיעור על האש מ"מ דם בעין אין יוצא ע"י מליחה כמבואר ובה"מ יש לעיין בי' דאפשר להתיר וי"ל לאיסור דע"כ מתירין בסי' כ"ט דיש צירוף טעם הרא"ש דאין דרך המלח להבליע יעו"ש. ולצורך ה"מ וסעו"מ המיקל בכה"ג אין לגעור בו דליעבד אמרינן דהוי כדם פליטה:

השני. בשר שהודח בראשונה ולא נמלח והונח אצל חתיכה במלחה אין אוסר דככ"פ כש"ה. ובנפלה לציר כשיעור על האש לט"ז להרב אין תקנה דהוי כבוש ולרש"ל שרי. ולהש"ך בכ"מ ויש לציר מקום לזוב יש לצדד ולהקל בה"מ. ועכ"פ בכשא"מ אף להש"ך אסור בה"מ בתירוץ הב' והכין מסתבר דלדידן שיעור כבישה כשיעור על האש כמבואר סימן ק"ה ולא שייך ביטול בס' כמו במים דהכא כולו דם. ובפחות משיעור זה אין איסור לכ"ע דככ"פ אגב דם דידיה ובכל אלה מדיח אח"כ היטב ואין חושש דכ"ז דדמו בתוכו אין נסתמין כמבואר:

השלישי. חתיכה ששהתה חצי שעה במלחה והונחה אצל אחת שהיא בתחלת מלחה נמי הדין כמו דין השני. ול"מ בלא הודחה דסרוך ולא בלעה כלל אלא אפילו הודח ובלעה או נפלה לציר דבלעה אף שלא הודחה כמו שהתבאר אפ"ה גם לרש"ל שרי ע"י הדחה ומליחה שנית ולא עוד אלא שמיקל מהרב לפי סברת הט"ז בתירוצו ונכתהו. דלהרב בשהה כשיעור על האש כו' אסור ולרש"ל ככ"פ אגב דם דידיה ואף דנת"ש יפלים דם דידיה והוא בולע שיעור שעה וככ"פ בציר לא אמרינן ליש"ש אפ"ה שרי דבזמן מועט שפולט דם של עצמו פולט דם אחר מה שבלע בשעה דאנן לא קי"ל כר"י מאורליינוס ומה שאוסר רש"ל לדנים תפילים דם שלהם הוי כציר או דרפי קרמייהו ונכרך והרב באמת מתיר שם וכ"ז בציר בכלי מנוקב ויש מקום לזוב הא אין מקום לזוב מה שבתוך הציר אסור כולו מיד להרב כמבואר אות מ' וחוץ לציר שרי. ובכשא"מ אף מה שחוץ לציר נאסר מיד דהוי מולח בכשא"מ כיון דהחתיכה מלוחה היא וכדאמרן:

הרביעי. בשר ששהה שיעור מליחה תוך יב"ש והונחה אצל חתיכה במלחה תוך שיעור מליחה להט"ז אות ט"ו שרי דדוקא ע"י הדחה ומליחה שנית דבלע וככ"פ ולא טרוד ע' אות ל"ב ולש"ך א"צ מליחה שנית דטרוד נמי אמרינן בציר בין להרב ולרש"ל כמבואר אות ל"ב. ואם נפלה לציר בכלי מנוקב ויש מקום לזוב ולא שהה כשיעור על האש להרב שרי בה"מ תוך יב"ש ובזה מהרש"ל מיקל יותר דבלא שהה כשיעור על האש אין אוסר מה שבתוך הציר כ"א כ"ק אף באין ה"מ תוך יב"ש ואף לאחר יב"ש או יומים ואם שהה שיעור כבישה על האש בכ"מ לט"ז אסור ולש"ך אפשר לצורך גדול ולסעו"מ מתיר גם בזה מטעם ככ"פ אגב ציר דידיה וכדאמרן. וכ"ז שלא הודח באחרונה אבל הודח לט"ז נאמר דהזר כאן ממה שכתב בת"ח ובה"מ שרי ולש"ך אין כאן חזרה ואסור להרב בה"מ מיד דנסתמין נקבי הפליטה ובכלי שא"ת אין איסור מחמת מולח בכשא"מ דכבר עבר שיעור מליחה אלא אי שהה כשיעור על האש להרב אסור אף לש"ך בתירוץ הב'. ולרש"ל נמי אסור ולאו מחד טעם דלהרב מטעם כבוש ולים"ש מטעם דלא אמרינן ככ"פ בציר:

סימן עא

שפתי דעת

(סק"ב) ותוזר ומולח על השער כו' הש"ך כ' הטעם משום דלכתחלה צריך למלות מב' לדדין וכתב הפמ"ג דהיינו לדעת המחבר אבל לדידן אף דיעבד אסור באין ה"מ אם לא מלח גם על השער:

(סק"ט) צריכין מליחה כו' הפמ"ג כתב לדינא דמוח שבעצמות יש בו דם ואסור דיעבד בלא מליחה. ומיהו לא גרע משומן המבואר לקמן בסי' ע"ה בש"ך אות

משבצות זהב

(סק"ב) הטלפים סתתך כו' עיין ט"ז מ"ש בשם רש"ל דמצוה מן המובחר להרוך השער ואח"כ למלוח, ומ"מ חזינן דהמנהג אינו כן משום דא"א בקיאין לחרוך שלא יבלע הדם בו ומיהו ע"ג קש כמו שחורכין העופות ודאי ראוי לחרוך תחלה השער ואח"כ למלוח, וכתב הפמ"ג דלא ראה נוהגין כן כיון שאין השער מעכב:

(סק"ג) ושאר הראש מותר כו' הפמ"ג תמה עמ"ש בהג"ה

דפני בנקיבת העצם והקרום למלית׳ , והא המוח אבר אחד הוא ואין לו חיבור לבשר הראש כלל והוה כלא נמלא המוח כלל ודמי לריאה וטחול ושאר איברים הפנימים או לאם מלח תרנגול׳ נבחוץ דאף דיעבד וה״ם לא עלתה להם המליחה שלא מלהו אף סצ״א כמבואר סי׳ ס״ט ול״ר למוח שבעצמות שנכשר ע״י מליחת העצם, דעצם חלחולי מחלחל או שאין מוחזק כ״כ ברם או שהמלח אין עושה פעולה כ״א למוח משא״כ המוח בראש מוחזק בדם יותר משאר איברים כמ״ש בש״ך ונשאר בקושיא ;

אות א׳ דאין בו הרבה דם ומש״ה אי איכא ס׳ אף המוח שבעצמות מותר ומוח שבראש יש בו דם כמו בבשר ואסור ועש״ך :

סימן עב

משבצות זהב

(סק״א) ויש מחמירין לבשלו כו׳ הפמ״ג כתב בשם המנ״י כלל כ״ז אות א׳ דדם שליל א״צ לקרוע בלב אלא שהרמב״ם כתב בפ״ו מהמ״א דבשליל נמי מתכנס ללב כו׳ והפמ״ג אם כי דחה ראייתו אעפ״כ העלה לדינא דאף בשליל צריך לקרוע :

(סק״ה) הלב עצמו אסור כו׳ עט״ז וכ׳ הפמ״ג דאם נתבשל הלב בלי מליחה אף שקרעו תחלה יראה לאסור הלב אף דאיכא ס׳ כמ״ש בסי׳ ס״ט באין ה״מ ולא אמרינן לב שיע ולא חיישינן שפירש ממקום למקום אלא נפלט לחוץ כנ״ל :

(סק״ט) אפילו אין בו הראש והרגלים כו׳ עט״ז בשם מהרי״ מינץ דאפילו ניטלו הכנפים , ובדרישה אות יו״ד כ׳ אפילו ניטל הגרגרת ושאר דברים ולא נשאר כ״א הגוף שלם יש להקל כשיש עוד צד דהיינו אם מלאוהו בבשר דזה גופא חומרא שאין המילוי מצטרף יעו״ש הרי משמע לכאורה דוקא במילוי , והפמ״ג כ׳ דאין לחלק דאפילו שאר דברים שבקדירה מצטרפין דאיסור דבוק חומרא הוא והכו דלא לוסיף עליה ומ״מ אם ניטל עצם הקולית עם הבשר שעליו ולא נשאר כ״א הגוף לבדו דאין להקל כולי האי ועמנ״י כלל כ״ו אות ט״ו בשם אביו דמהרי״ מינץ היקל מטעם דסובר כמרדכי דא״צ לשער אלא נגד דם הלב לחוד (והיינו בנמלח) ואנן קי״ל דאף בנמלח בעינן נגד כל לבו א״כ אין להקל כשנטלו הכנפים והגרגרת ולדינא העלה דיש להקל כמהרי״ מינץ ואפילו שהבני מעיים אינם בתוך התרנגולת יש ס׳ וכ״כ הסנ״י אות ט״ו :

המנ״י כלל כ״ז אות י״ז כתב בשם מהרי״ש שפירא ז״ל דאווזות שצולין באגנות שקורין בראט בעקי״ן ונמצא שם הלב דיש להחמיר מטעם דמקצת העוף תוך הרוטב ומקצתו חוץ לרוטב ויש לחוש לדעת רש״י המבואר בסי׳ צ״ב ס״ד בהג״ה דאין השאר מצטרף ה״ה כאן אין מה שחוץ לרוטב מצטרף ושוב כתב שאין להחמיר דהלכה כר״י דכל הקדירה מצטרף כו׳ יעו״ש , והפמ״ג השיג עליו בזה וכן בשו״ת שער אפרים סי׳ נ״ט הניח דין זה בצ״ע ולפ״ז כתב דיש להחמיר גם בחלק שחוץ לרוטב שאסור ולא הוה כמ״נ , ומיהו אם הניחו בכלי ויודעין בודאי שהלב היה חוץ לרוטב ממ״נ הכל מותר , ואם ספק אסור כי דרך להתהפך כמו דגים על העופות המבואר סי׳ ע׳, והנה להט״ז סי׳ צ״ב שפסק כרש״י אם מונח הלב בתוך הכלי חוץ לאווז ויש שאר בשר שם אם לא נצרף חלק האווז שחוץ לרוטב אין ששים יראה דאווז ממ״נ מותר דמה שנחלק לאווז מהפשט בכל ההתיכה אף לרש״י כמ״ש המנ״י

שפתי דעת

(סק״ב) ויש מחמירין כו׳ עש״ך וכתב הפמ״ג ואנו אין נזהרין ומולחין וקורעין קודם המליחה ומבשלין אף לב התרנגול דדבר מועט הוא וכש״כ לב בהמה . וכתב עוד דאין לאכול שום לב וכן נוהגין :

(סק״ג) דכבולעו כך פולטו כו׳ הש״ך הביא ג׳ טעמים להתיר במליחה וצלייה לקרוע אח״כ יעו״ש וכתב הפמ״ג דלענין דינא עיקר הטעם דמתייבש ולפ״ז דם בעין אחר אוסר . וה״ה אם נכבש כשיעור על האש וירתיח בדם בעין דבלע ודאי לטעם דשיע ולא הוה רק דם פליטה שרי . ולטעם דשיע לא בלע כלל בצלייה ומליחה הא בכבוש דבלע אסור . ויש להחמיר ככל הפירושים . וכ״ז באיסור דם הא בשאר איסורין ודאי אף לב בולע וכן משמעות הטור במ״ש וי״א לב דבולע משאר בשר וע׳ פרישה דלא כמ״ש יש״ש פכ״ה סי׳ מ״ח :

(סק״ד) .אבל אם בשלו בלא קריעה אסור כו׳ עש״ך דבבישול ל״ש ככ״פ גם שיע לא אמרינן ובמליחה וצליה נתבאר לעיל אות ג׳ ואם נמלח הלב בלא הדחה א׳ כתב הפמ״ג דנראה להתיר באין ה״מ דבסי׳ ס״ם מתירין בה״מ וכאן יש דיעות דשיע . ונהי בדם בעין שנפל על הלב אין להקל מ״מ בהדחה א׳ יש להקל והיינו שלא הודח בפנים דבחוץ בלא״ה אין עליו דם בעין וכן תרנגולת בחוץ אין בה דם ועמ״ש בסי׳ ס״ט :

(סק״ה) עד שיהא ס׳ כו׳ עש״ך דממור משמע שנמלח דאל״ה אף בנקרע צריך ס׳ נגד הלב . והמחבר ע״כ מיירי בלא נמלח דדם הכונס בחללו יכולין לשער לדעתו בסי׳ כ״ב יעו״ש . והפמ״ג העלה אף שדבוק כל שאין בחתיכה ס׳ בעינן ס׳ נגד כל החתיכה . וכשיש בחתיכה ס׳ נגד דמו בנמלח יש להקל בה״מ :

(סק״ז) הלב עצמו אסור כו׳ עיין ש״ך מה שהשיג על הלבוש והמנ״י כתב דהלבוש מיירי באין בחתיכה ס׳ נגד הלב דאז ודאי כ״כ . וכתב הפמ״ג דהשגת הש״ך הוא כך מה אריא באין בחתיכה ס׳ אפילו יש בחתיכה ס׳ ונמלח הלב אפ״ה הלב אסור בה״מ מטעם דנתייבש הדם בתוכו ואין יוצא עוד ואסור בבישול ולא מהני בו קריעה ואם נקרע הלב ולא נמלח אז דינו כשאר בשר בה״מ או לצורך ע״ש להתיר אותה חתיכה . ומיהו כבוד אורחים לא שייך כאן דאורחים נקראו בעלי הורה ואין אוכלים לב בהמה :

(סק״י) והמנהג להקל כו׳ וכתב הש״ך דלכתחלה אין למלוח עם בשר משום דעכ״פ בעי קליפה .

והפמ״ג כתב דבלא״ה אין למלוח הלב אפילו בפ״ע בלי קריעה

קריעה ולסמוך אקריעה שלאחר מליחה דנהי דדיעבד אמרינן דהוה דם פליטה אבל לא לכתחלה ועוד שמא יפכה ויבשלנו כך ועמנ״י כלל כ״ז אות ז׳:

(ס״ק י״ט) ואין לך בהמה שהיא ס׳ נגד לבה כו׳ עיין ש״ך ובמנ״י כלל כ״ז אות ט״ו כתב דה״ק אין לך בהמה שיהא ודאי ס׳ נגד לבה הא אם יכולין לשער שיש ס׳ נגד לבה ודאי שרי וכן בחתיכת עוף אם יכולין לשער שיש ס׳ נגד הלב שרי וע׳ כו״פ בנמלא לב [עם] העוף די״ל לשער בכזית כדאיתא בכריתות ר״ש פ׳ דם שחיטה דאין בדם לב עוף כזית:

(סק״ך) אבל נהגו כו׳ כתב הש״ך דבדיעבד מותר אם בישלו בלא קריעה. וכתב הפר״ח אות י״ח בשם הר״ש הלוי ב׳ עופות שהיו סגורים ולא ניטלו מהם הכבד ובני מעיים והורה להשליך מה שבתוכם ולגלות העופות והפר״ח כתב דאין הוראה מכוונת אלא שהעופות מותרים בבישול והלב יקרע והכבד יצלה עכ״ל והפר״ח הסכים לדעת הפר״ח דהעופות אינן אסורים בבישול דלא הוה כנמלא מנ״א כיון דלא נקרעו הוי להו כחתיכה שבה הלב יקרעו וימלחו כיון דלא נמלח כלל ומ״מ הבני מעיים ישליך כיון דאין מחזיקין דם. בבני מעיים והא דמולחין אותם עם שאר בשר מבואר בסי׳ ע״ה דאגב דסרוך למפלט ליר לא בלע משא״כ כאן דבני מעיים תפילים הם לא טרידי רק ככ״פ אגב ליר דידיה וכבר כ׳ הרב בסי׳ ע׳ ס״ו בהג״ה דכל ככ״פ אגב ליר לא שרי אלא בה״מ ובבני מעיים לא שייך ה״מ דאורליהן לאו בר אינם ומיהו זה להש״ך אבל להט״ז לפי מה דנתבאר שם אין לאסור ומ״מ ראוי להחמיר כדלעיל:

המנ״י ושאר בשר יש לאסור אלא כיון דשאר בשר אסור נ״נ ואוסר האווז ג״כ ואם מונח הלב תוך האווז ויש שאר בשר יראה להתיר אף שאר בשר לרש״י ג״כ, עוד כתב המ״ז דאווז שהופשטה עורה יש בה ס׳, כתב בעה״ג דמיירי שיש עוד צד להקל ע״ש בסי׳ פ״ט, והדבר למד מענינו שכתב בשם הפרישה דהיכא דיש עוד צד להקל כו׳ ה״ה כאן ולא סותר למ״ש באות ב׳ בשם רש״ל, ודע דיש צד להקל היינו איסור דבוק אבל חנ״נ עד״מ שתסירו הכנפים והגרגרת ונאסר העוף ואח״כ הוסיפו עוד בקדירה אין. מקילין לומר דחנ״נ הוה חומרא כי רוב הפוסקים ס״ל חנ״נ בשאר איסורים ופשוט:

סימן עג

שפתי דעת

(סק״ב) שיהא ראוי לאכילה כו׳ הש״ך כתב דבחצי צלייתו מיקרי ראוי לאכילה והפמ״ג כתב דבחצי צלייתו ודאי אין כל הדם יוצא ממנה דכולה דם [ובלבוש ס״א כתב הטעם דנתקשה ולא יצא עוד וכיים שם שיהא ראוי לאכילה] והראה הפמ״ג מקום עיון לסי׳ ס״ט שם במ״ז אות כ״ד ושם כתב דאף בבשר מהראוי לצלותו לכתחלה עד שיתייבש בחוץ דאז ודאי זב כל דמו ולא כמב״ד שהוא חצי צלייתו וכש״כ בכבד שראוי ליזהר בזה עוד הביא בשם הלבוש דאף כבד מלובנת של אווזא יש בה ריבוי דם ולא מהני מליחה ופשוט הוא:

(סק״ד) וכן אם ניטל משם המרה כו׳ עיין ש״ך דבעי לחתוך קצת מבשר הכבד עמו ואז אפילו לכתחלה שרי לבשל אחר צלייה אבל בנקיבת הסכין לחוד לא שרי לכתחלה וכתב הפמ״ג דמשמע דכן הלכה:

(סק״ה) ידיחנה תחילה כו׳ עיין ש״ך ועיין מנ״י שם אות ס״ו דצריך הדחה נ״פ וכן העלה הפמ״ג לדינא דלכתחלה יש ליזהר להדיח נ״פ כמ״ש הת״ח כלל ט׳:

(סק״ח) וכן נוהגין כו׳ הש״ך כתב בשם הת״ח דהקערה שאכלו בה הכבד כשירה ותמה ע״ז הפמ״ג דהא בסי׳ ק״ה אות ז׳ לידד להחמיר בכ״ש בדבר גוש וכאן מתיר בכה״ג וכתב דאפשר דהש״ך מיירי בלא עירוי והמנ״י אות ג׳ הקשה דהא עירוי מבשל כ״ק ואמאי אין הקערה אסורה ותירץ דאפשר דאיירי ע״י מליחה תחלה דבכה״ג יש להתיר כיון דר״ת מתיר:

(סק״ט) אפילו נמלחה הכבד כו׳ הש״ך תמה על היש״ש במ״ש דאם אין בתבשיל ס׳ כנגד הכבד אף הכבד אסורה דהתבשיל נ״נ ואוסרת הכבד כו׳ הא אין הנאסר יכול לאסור כו׳ והפמ״ג כתב די״ל דדמי לדגים ועופות

פ״ס

משבצות זהב

(סק״א) דכבד יש בו ריבוי דם כו׳ כ׳ הפמ״ג אם כבד בולעת שמנונית אם לאו יש דיעות ע׳ פירש״י ור״ן ותה״א ושאר פוסקים אמנם הכו״פ אות ב׳ הביא ירושלמי דשם נאמר ספק זה, רבי זירא בעי שלקו בחלב מהו ולא איפשטא הרי לפניך הספק יעו״ש ולחומרא, אלמא ספיקא הוה, ומיהו אם ספק אם נפל דבר איסור על כבד חי אצל האש אין להתיר מס״ס, ואם נפל כבד לאחר מליחה והדחה דנסתמין נקבי הפליטה לבלי ציר ודם י״ל דאסור ולא מהני צלייה דהעיקר כרי״ת דמליחה מהני וא״כ אזלינן לחומרא וכן קודם מליחה. אם נפל דם בעין עליו בעודו על האש י״ל דנהי דאין בולע דם פליטה מ״מ דם בעין בולעת ומצינו חילוק כזה, והמנ״י כלל כ״ד אות ב׳ כתב דאם נמלחה הכבד ונפלה לציר דפולטת ואינה בולעת אפילו דם בעין המה ע״ז הפמ״ג דאינו יודע מנ״ל הא דכרי״ת קי״ל לחומרא דאם נמלחה ע״י קריעה הוה כשאר בשר ובלא נמלחה ודאי בכ״פ דלא גרע משאר בשר ועיין שפ״ד אות ט׳ ובסי׳ ס״ט:

(סק״ב) ואם מנקבה כו׳ עט״ז במ״ש דאף בכבד של עוף אם צולהו לבשלו צריך חתיכה שיע, וכ׳ הפמ״ג דמ״מ המנהג כרמ״א דאף לבשלו אחר צלייה די בנטילת הברה משם משא״כ כבד של בהמה, אין די בנטילת המרה, ומיהו אם צולין חתיכת כבד א״צ כלום ודוקא כבד שליבה כמ״ש הרב:

(סק״ג) ובדיעבד מותר אם נתבשל לבדו כו׳ הטעם הוא דלכתחלה אסור כ׳ הט״ז בשם הסמ״ק משום דא״א בקיאין בין כבוש לשלוק, והסמ״ג כ׳ בשם הפוסקים טעמים אחרים או משום דהא דאמרינן במתניתין אינה נאסרת

היינו

היינו דיעבד ולא לכתחלה או משום הכלי, או כמ"ש המנ"י שם אות א' דהרוטב נאסר ובעי הכבד הדחה ודילמא משתלי ואף אם יש ס' במים נגד הכבד אפילו הכי הרוטב אסור דאין מבטלין איסור לכתחלה ואם כן הכבד בעי הדחה:

(סק"ה) וכן נוהגין כו' עט"ז והפמ"ג העלה דלצלי א"צ כל קריעה ולבשלו אח"כ צריך ובעוף די בנטילת המרה [ע"ל אות ב']:

שיש אוכר יש העופות שע"י רוב שמנונית נבלע קצת דם ה"ה כאן וכו"פ אות א' כ"כ. ומיהו במים אין שייך דנ"ל ויבלע בכבד דטעם כבד במים אין נבלע בכבד משא"כ שמנונית דאיסורא עם טעם דם הוא נבלע:

(סק"י) ובדיעבד מותר כו' כתב המנ"י כלל כ"ד אות כ"ב כבד שנכבש מעל"ע או כשיעור על האש יש לאסור כמ"ש הנ"נ סי' קכ"ח ופר"ח וכו"פ מתירין לעת הצורך:

(ס"ק י"ד) אפילו ע"ג בישרא כו' כתב הפמ"ג דם הכבד שפירש חי אי הוה ד"ת או דרבנן במחלוקת שנויה הפרי חדש אות ע"ו בשם התוספות ורשב"א ור"ן ס"ל דהוה דאורייתא. ואו"ה כלל ח' ד"י וכלל ע' די"א וכלל פ"ז די"ב ס"ל דם הכבד דרבנן וכ"כ הת"ח כלל כ"ד ד"י וכן הש"ך אות ח"י. וכ"ד רש"ל בתשובה ועיין בעל אפרים סי' נ"ט דמ"מ דם שבשמפונות הוה ד"ת וכן משמע ברא"ש פכ"ה ועוד דהעיקר כר"ת דאי הורה לא מהדרינן עובדא להתיר ע"י מליחה וע"כ האיבעיא קודם מליחה וע"כ דם הכבד מדרבנן. ולפ"ז כבד שנמצאת במים או במשקה וא"י אם שהה מעל"ע אף דבבשר כה"ג יתבאר בסי' ק"ה דאסור דדם היוצא ע"י כבישה הוא ד"ת ול"ד לדם שמלחו דנסתנה מכמות שהיה והוה דרבנן מ"מ דם הכבד כה"ג הוה ספק דרבנן ולהקל. ועוד דהוה ס"ס שמא דם הכבד מה"ת מותר. ושמא לא שהה שיעור כבישה ובדרבנן חדא ספיקא מהני. וגם הכבד יש להתיר בפשיטות שמא הלכה כפוסקים דאין לאסור כבד בכבוש שאין בולעת ושמא לא שהתה מעל"ע ומיהו נגד דם שבשמפונות צריך ס':

(ס"ק ט"ו) לא ימלחנו לכתחלה כו' כתב הפמ"ג דיש להסתפק היכא דנמלח הכבד ושהה כשיעור ואח"כ מלחו מחדש פ"ש והניחו אצל בשר שנמלח והודח אי אסור דכבד לעולם פולטת דם או דלמא דלר"ת לאחר שיעור מליחה הוה כשאר בשר ובהודח דנסתמין כו' הוא פלוגתא יש להקל ולמעשה צ"ע. ומיהו אם לא מלחו מחדש כיון דבסי' ס"ע פסק דלאחר שיעור מליחה לא מיחשב כרותח יש להקל בצירוף דלא נסתמין כו' ואף באין ה"מ דפלוגתא הוא ויש מאחרונים דס"ל דאין נסתמין כו' כ"ל:

כתב המנ"י שם אות ד' דאם לא הודח הכבד בראשונה ונמלח ושהה כשיעור יש להתיר לגלי בצירוף הטעם דאין בולעת ולמעשה הניח בצ"ע:

(ס"ק י"ט) מיהו אם לא הדיחה כו' הש"ך כתב דקאי אהדחה א' יעו"ש. וכתב הפמ"ג דממ"ש או"ה כלל ע"ז דאם לא הודח בראשונה שרי דלא גרע מאחר בשר דאורייתא יש לפשוט הספק של המנ"י כלל כ"ד אות ד' דנסתפק באם לא הודח ונמלח ושהה שיעור מליחה דאסור דהא יליף לה מק"ו מאחר בשר משמע דדין אחר בשר יש לה דבלא הודח בראשונה אסור דאל"כ אמאי לא כתב הטעם דפולטת ואינה בולעת דהוה נמי הטעם לנמלח בלא הדחה א':

(ס"ק כ"א) ואינו אלא חומרא בעלמא כו' הש"ך כתב דאפילו קליפה א"צ משא"כ גבי לב כו' והטעם בזה כתב הפמ"ג דבלב י"א דהוה דם בעין מש"ה לא הוה חומרא בעלמא משא"כ כבד:

(ס"ק כ"ג) מיהו הכבד עצמה אסורה כו' הש"ך האריך להשיג על דברי הרב בת"ח שכתב שם דאפילו נמלחה אסורה לפי שהרב הביא דין זה ממהרי"ו. ומדברי מהרי"ו משמע היפוך מזה ולכך העלה בצ"ע עיין במנ"י כלל כ"ד אות ו' דע"ש הוא מ"ש מהרי"ו וצ"ל מהרי"ל ואין לאו מפסק הרב דאף בנמלחה מ"מ אסור הכבד דכן משמע מסתימת לשון הרב ובנכבשה במים ויש ס' במים התיר במנ"י שם אף הכבד ואפשר אף לבישול אחר הצלייה יעו"ש:

(ס"ק כ"ו) ואם מלאוהו בבשר כו' כתב הט"ז בסי' ס"ה דמותר לצלות כבד בנייר מוכרך והוציא דין זה ממה דהתיר הסור המוח יעו"ש בסק"א. והפמ"ג שם כתב דצ"ע דל"ד לקרום דשם המוח פולט דרך סקרום ואפ"ה הקרום אסור דיש בו הרבה דם ואין יוצא או פורש ממקום למקום משא"כ כאן דלמא הנייר חשיב ככלי שאינו מנוקב:

סימן עד

משבצות זהב

(סק"א) כגון בכרם כו' כתב הפמ"ג איסור שנפל לאינו מינו וספק אם היה ס' ונאסר ואח"כ נפל לתבשיל אחר ויש ס' נגד איסור הראשון אין אומרים בה"ג ס"ד להקל כיון דאין הספק בדרבנן אלא תחלה בד"ת ואח"כ ודאי ד"ת ונפל לתבשיל אחר כה"ג לא מקילינן כמו שיתבאר בקונטרס הספיקות ושאני כאן דבמליחה הוה חומרא

שפתי דעת

(סק"ב) שלא לבשל הכליות כו' הש"ך כתב ובמדינות אלו אין נוהגין כן עכ"ל ונסתפק הפמ"ג בדבריו אהי קאי אי קאי אדברי ב"י שכתב ואנו נהגנו היתר לבשלם והסכים להרב או אדברי הרב קאי שכתב שנהגו כו' ועלה קאמר דבמדינות אלו אין נוהגין כו' אלא מבשלין אחר המליחה. ובכנה"ג בהגהת הב"י אות ג' נסתפק ג"כ בדבריו

בדבריו. ובלבוש כתב דאין טעם למנהג הזה שלא לבשלו. ומ"מ הדבר ספק. והבל"י אות ב' כתב ואנו נוהגין היתר לבשלו ב"י וש"ך. וחזי מאי עמא דבר:

הוטרא בעלמא כמ"ש הרין ספב"ה דמשום ליתא רבבי"ת לא שייך למגזר במליחה:

(סק"ג) או בילי זכר כו' הש"ך הראה מקום לסי' ס"ה ס"ד ושם מבואר דבעברו ג' יום אפילו דיעבד אסור בלא ניקור ובפחות מג' יום שרי דיעבד בלי ניקור וכ"ז לקדירה אבל לצלי מותרין אף בג' יום ועיין בפמ"ג בפנים מה שהקשה בדבריו אלו:

סימן עה

שפתי דעת

(סק"א) כגון בכרם כו' עש"ך שהסכים להט"ז דקרקבן יש בו דם. והכו"פ הקיל בקרקבן שספק אם נמלח וע' במ"ז אות א' דאין להקל:

(סק"ו) ואפילו בדיעבד כו' וכתב הפמ"ג דמותר לכתחלה למלוח כרם עם שאר בשר מכש"כ מדקין שכ' הס"ז אות ז' שהמנהג כן אפילו בלא שומן והכנה"ג בהגהת ב"י אות ט' כתב דאפילו מאן דאוסר בדקין בכרם מתיר למלוח עם שאר בשר וכ' הפמ"ג דנראה דהולכין לחומרא בכרם דאם מלחו אותו והודח תוך שיעור מליחה והוכח אגל מלוחה אסור אף בה"מ שמא אין בו דם כסברת המחבר ורוב הפוסקין וגסהמין נקבי הפליטה ולא אמרינן ככ"פ ול"ע:

(סק"ט) אם יש עליה שומן מבחוץ כו' כתב הש"ך דפירושו אם ידוע שהיה שם שומן כדי לאסור כו' ובארח מישור אות ג' הרבה להשיב על הש"ך דמיירי באין ידוע והמעיין בת"ח כלל ט"ו די"ב יראה דשם מבואר דאפילו ביש שומן אפ"ה יחזור וימלחנו וכל הקולות האלו בו ועיין בא"ה כלל ד' ד"י. כתב הפמ"ג דשומן יש בו ב' קולות. א' דאף אם לא נמלח אלא מצ"א אף באין ה"מ והודח יש היתר למולחו פ"ב ואף לאחר כמה ימים ואם נתבשל כך יש היתר באין ה"מ דאין מוחזק כ"כ בדם. הב' דאף הדקין שעמו ונמלחו יחד לא אמרינן דבולעין ממנו כיון שאין מוחזק כ"כ בדם. ומיהו יש לעיין דאפשר דבשאר בשר לא. דבולע ושאני דקין דאיכא נמי טעמא דקשה קרמייהו ותלקים הם. ושייך בהו שריק. ואם נתבשל שומן בלא הדחה אחרונה עב"י כ"ש. ול"ע לדינא. ובנתבשל בלא מליחה כשיש ס' אף אותה חתיכה מותרת ועיין סימן ס"ט מדיני שומן אווז ששהה שלשה ימים בלא הדחה:

(ס"ק י"א) ומותרת כו' עש"ך מ"ש דהכא אפילו לאחר י"ב שעות יכול לחזור ולמולחו ולהי"א בבס"י ע' אפילו לאחר מעל"ע כו' וכתב הפמ"ג דאפילו הודח. ולאחר כמה ימים אפ"ה מותרת במליחה מצד הב':

(ס"ק י"ג) מותר למלחם עם בשר כו' כתב הפמ"ג דשמע שרב א' הורה בחלחולת שנהפך לעבר המאכל ומלאוהו בקמח ושא"ד בלי מליחה ומלגו במים רותחין כל ידי עירוי והתיר הרב המורה משום שעירוי כ"ק מבשל ואין מחזיקין דם בבני מעיים והם כ"ק וימלח מצד השומן וכתב הפמ"ג דטוב הורה. דאפילו להט"ז בסי' ק"ה אות ד' דס"ל דכ"ש אוסר כולו באין ה"מ א"כ כש"כ עירוי באין ה"מ. אפ"ה כ"ש רק מפליט ומבליע והא קי"ל בסי' ס"ח

משבצות זהב

(סק"א) כגון בכרם כו' עט"ז שהאריך אם קרקבן הוא בכלל בני מעיים או לאו, ולענין דינא כתב הפמ"ג דוראי אין לסמוך ולעשות ס"ס בספק אם נמלח וכדומה דכולהו סברי דמחזיקין דם בכרם וכש"כ קרקבן והדרישה שכתב להתיר בקרקבן יחיד הוא בדבר זה ואין להקל כלל וכתב עוד הפמ"ג דה"ה זפק של עוף דמחזיקין בו דם דהא כתב הטור בסי' מ"ט שאין לעוף כרם והמסס וביה"כ ויש לו כנגדן זפק וקרקבן וכיון דאנן מחזיקין דם בכרם וה"ה בהמסס וביה"כ קי"ל כן כמבואר בת"ח כלל ב' ד"ה בשם או"ה כלל ד' דבביה"כ מחזיקין דם ה"ה בזפק גבי דהן כנגד אותן איברים:

(סק"ב) מיהו לכתחלה צריכין כו' וכתב הפמ"ג ראם לא מלחו המעיים במזיד הזה כמבטל איסור דרבנן ויש לאסור [ועמ"ש ל"ט בדין בדיקת הריאה], כ' הבל"י אות ד' בשם פ"ו אם נמלחה בלא הדחה יש להקל לצלי ובמליחה מועטת יש להקל לבישול, והפמ"ג תמה עליו בזה דהא אפילו נמלחו בכשא"ם בשוגג מותרים כמ"ש הרב בהג"ה, דאיזה דם בעין יש על הדקין ולטעם דלרכך הא דיעבד מותרים לכן כתב דאין לדברים אלו שורש ואף בנמלחו ממש ושהה כשיעור מליחה בלא הדחה שרי לבישול:

(סק"ג) אלא בצד החיצון כו' כ' הט"ז משום דבשומן אין כ"כ דם וכ"כ הש"ך אות ז' דשומן שאין מוחזק כ"כ בדם די בכך לכתחלה והיינו שאין לטרוח ליטול השומן מעל הכרכשא אבל שומן לתוך ודאי לכתחילה יש למלוח מב' צדדין ודיעבד ודאי שרי מצ"א אף באין ה"מ כיון דאין מוחזק כ"כ בדם וע' שפ"ד אות ט' מזה:

(סק"ד) יחזור וימלחנה מבחוץ כו' הטעם בזה כ' הט"ז משום דאין מוחזק כ"כ בדם ואפילו הודח שרי למלוח צד הב' כיון שאין מוחזק כ"כ בדם אין לחוש שצד השני יבלע כו' וכה"ג אמרינן דמשרק שריק במליחה וע' סי' ס"ט אות ט"ו מה שהקשה שם הט"ז וכוונתו דכאן החמיר אפילו בה"מ וכן מורה לשון הרב דכתב דהוה כלא נמלחה כלל, והטעם כ' בהג"ה ש"ך ובאו"ה כלל ד' ד"י בגליון כיון שאין דם בבני מעיים אין דם שבשומן נגרר אחר המלח מצא"כ בשאר בשר במלוח מצד א' נגרר הדם כיון דיש בצד ההוא דם ומדבריו אתה רואה שאף בה"מ אוסר הט"ז במלח צד הפנימי, והש"ך בנה"ך סי' ס"ט כפי הנראה אודי ליה בהאי, והפר"ח אות ח' וי"ד כתב דמ"ש רמ"א דאסור היינו שלא לצורך מכ"ש דסי' ס"ט והרי אתה רואה שלשון רמ"א וט"ז וש"ך מסכימים לאסור אפי' בה"ם

ופהב"ח אות א' משמע דבה"מ שרי כאן דכתב דכ"ש הוא סבשר מציא דאסור והתם לצורך מתירין, ובכנה"ג בהגהת ב"י אות כ"ד מתיר בה"ם וסעו"ם בנמלת בפנימי לתור לא בה"ם להור:

כתב המנ"י כלל ט"ו אות כ"ה דדוקא חלחולת אסור בנמלת צד הפנימי אבל לא בשאר דקין ודלא כלבוש ולחם חמודות אות ר"ט בפכ"ה שהשוו הלחולת לדקין והביא ראיה מאו"ה כלל ד' אות ט' יעו"ש, והפמ"ג כתב דהוא אינו יודע שום חילוק בין זל"ז דשומן היכא דאיתא יש בו דם ושייך הטעם דהג"ה שי"ד ומ"ש להביא ראיה מאו"ה תמה ע"ז, דז"ל או"ה כלל ד' אות יו"ד, כתב הרשב"א הדקין מולחין מצד חוץ ששם אתחזק יותר בדם משא"כ בפנימי ודיעבד מותר וכ"ז בדקין אבל חלחולת שיש עליה שומן וגירין אף דיעבד אסור עכ"ל, והיינו דמדקין מסתמא נוטלין השומן ומש"ה דיעבד שרי והיינו אפילו לא נמלחו כלל משא"כ חלחולת שדרך לבשלה עם השומן כיון דאינה ראוי' כך בלא שומן ודאי אף דיעבד אסור וה"ה שאר דקין אם יש שומן, וראיה לזה שכ' דכרכשא יש שומן עליה ודאי אין חילוק בין דקין לחלחולת אם נמלחו מצד פנימי וכאסור:

(סק"ה) ומותר למולחן עם בשר כו' עט"ז בשם רש"ל דאף דיעבד אסור ואף בנגמר רק החלמון לבד אסור דיעבד דבלע ולא פלט שאין להם ציר וכן הסכים הש"ך באות י"ב, וכ' הפמ"ג דנראה דבקליפה קשה יש להתיר בה"ם, דבב"ח גופא דעת הרב לעיל סי' ס"ט דמותר כמ"ש בת"ח, ומהרש"ל לשיטתיה דפסק בב"ח דיעבד אסור, והקליפה קשה דכי לכ"ה וא"כ אין להחמיר כולי האי:

(סק"ו) סותר למלחם עם בשר כו' הטעם כתב הט"ז דשריק משום דחלקין הם וקשה קרמייהו, עוד תירץ דפולטין ציר וטרודים ולא בלעי ועמ"ש בסי' ע' ושם בפמ"ג מבואר דבני מעיים שנפלו לציר בלא שהו במלחן או הפלין והונחו אצל מלוחה דיש לאסור משום דבציר לא אמרינן כב"פ אלא בה"מ ובבני מעיים לא שייך ה"מ דאוכליהון לאו בר אינש, ולתירוץ רדקין חלקין וקשה קרמייהו יש לעיין בהונחה אצל מלוחה, ומכל מקום יש לאסור:

כ"א בהג"ה דבכלי שני מותר למלוג לצורך אורחים אפילו לכתחלה כיון דאין מבשל. אלא דהמורה הנ"ל חיסר תנאי א' שהורה למלוח לד הב' בלי נטילת השומן מהכרכשא וכזה לא יפה הורה דהטעם דמותר דבריק או פרוד נפלוס ניר ובמבושל לא שייך טעמים אלו וע"כ נריך ליטול השומן מעל הכרכשא כיון שהכרכשא נתבשלה ע"י עירוי ואולי השומע שמע וטעה:

סימן עו

משבצות זהב

(סק"א) ואוסר מסנו כ"נ כו' כ' הש"ך ושיעור כ"נ הוא כעובי אצבע וכתב הפמ"ג היינו רוחב אגודל: (סק"ה) בלא הרחה שיעור מליחתו כו' כתב הפמ"ג ואנו נוהגין להדיח קודם צליה ולמולחו על השפוד אצל האש ולהדיח אחר הצלי' ג"פ כמ"ש הש"ך אות ט"ו ומיהו אם לא הדיח באחרונה ובשלו כך מותר כמ"ש רמ"א לקמן, ואפי' לא הודח לא בראשונה ולא באחרונה ובישלו כך מותר כמ"ש הרב ועי"ל סי' ע"ג פ"ה ובש"ך אות י"ט דאם לא הדיחה בראשונה מותר והוא מבואר בת"ח כלל כ"ד ד"י דהאש שורף דם שבעין שע"פ הבשר ואין בו כדי לאסור, ואם נמלת ושהה קצת והודח בראשונה מ"מ לכתחלה ידיתנו קודם צליה כמ"ש המחבר ואם לא הודח מקודם ידיתנו לאחר צליה ואין בכך כלום ואפילו שהה שיעור מליחה ונצלה כך ואפילו נמלח ולא הודח מותר והוא מאו"ה כלל מ' ד"ד ושם נאמר הודח בראשונה ונמלח ושהה ולא הודח קודם צליה מותר דאש שורפו ואם יבליע בכ"פ: (סק"י) ומתירין בדיעבד כו' הט"ז הביא דברי הרש"ל דהשפוד אסור, והעלה לאסור באין ה"ט ובה"ם יש להתיר ובשמנונית גבילה וברומה כ"ע מודים דלא שייך טרוד ולא ככ"פ, אמנם לענין סכין שחתכו בעודו על האש י"ל באין ה"מ אסור ובה"ם להתיר אבל לאחר שהוסר קודם שנצלה כ"צ יש לעיין אמאי כ' באות הקודם דשרי וכפי הנראה בסכין כה"ג יש לאסור אף בה"ם, ואם אין יס"ב בסכין לקמן בוא' בשר בחלב משמע דאם חתך

בסכין

שפתי דעת

(סק"ט) מיהו אם לא הדיחו כו' הש"ך האריך כאן ותוכן כוונתו כתב הפמ"ג דזה הוא דאף דלדידן דם שע"פ הבשר ובעין אחת היא מ"מ חלוקים הם לענין כמה דינים. א' דם בעין ממש אם נפל לא מהני ה"מ ובדם שע"פ בה"מ מתירין [עס"י ס"ט ס"ב]. הב' דם בעין שנפל על צלי שאצל האש אסור ובשר שלא הודח הדחה א' עכ"פ דיעבד שרי לדידן דנורא מישאב שאיב. הג' דם בעין שנפל על בשר מלוח הוך שיעור מליחה אפילו לא שהה רק מעהו אסור לצלי ודם שע"פ אם לא שהה שיעור מליחה עכ"פ לצלי מוהר כמ"ש הרב כאן. וזהו שכתב הש"ך ומיהו דם בעין ממש ר"ל דחילוק יש:

(ס"ק י"ב) בלי מליחה כו' כ' הש"ך דבדיעבד אין לחוש אפילו הפכו כו' וכתב הפמ"ג בשם המנ"י כלל ט' אות ו' דהרא"ש מיירי שהופך באקראי אבל לגלגל תמיד אסור לכתחלה ויפה כתב וכן נוהגין העולם שאין נזהרין באקראי ומהפכין שיהא נצלה יפה:

(ס"ק ט"ו) דכל צלי בעי הדחה כו' כתב הפמ"ג אם נמלח בשר בלא הדחה א' ולא שהה דמותר לצלי מותר אח"כ לבשלו אחר הצלייה כיון דצלי מוציא הדם שבלע מה שע"פ. ודאי מותר לבשלו אח"כ וכש"כ כבד כה"ג ועס"י ע"ג בדיני כבד מש"ש:

(ס"ק כ"ג) ואנו נזהרין לכתחלה כו' כתב הפמ"ג דר"ל דלכתחלה נזהרין שלא לשהות הבשר אחר שהוסר מאש וגם שלא לחתוך בסכין צלי שלא נצלה כ"צ

ולאסור

ולאסור השפוד אף לגלות עליו בשר אחר שלא נמלח. אא"כ ליבנו ודיעבד שרי אף אם תחב השפוד לתבשיל רותח דלגבי שפוד אמרינן נמי ככ"פ ויעון בפנים מה שהאריך בזה. וכתב עוד הפמ"ג אם צלו בשר שלא נמלח בשפוד והתחו השפוד למים או לתבשיל ואח"כ נתנו שם חלב מותר דהוה נ"ט בר נ"ט דהיתרא. ואף דנאסר השמנונית שבשפוד מחמת דם המעורב עמו ולא שייך באיסורא נ"ט בר נ"ט גם מחמת הדם עצמו. דהא הב"י לא כתב דיש להקל גבי שפוד דאמרינן נמי ככ"פ אלא משום שדם שבישלו הוא מדרבנן [יעוין ע"ז אות ס'] וא"כ לכאורה לגבי בב"ח דהוא דאורייתא לא מקילינן. זה טעות דחנ"כ בשאר איסורין הוה נמי דרבנן. ודם לאו בשר הוא דליתסר משום בב"ח כמבואר בסי' פ"ז ומש"ה התבשיל מותר:

בסכין רותח אף שאין היד סולדה בו אסור הסכין:

סימן עז

שפתי דעת

(סק"ב) וכש"כ אם נמלח הפנימי ולא החיצון כו' עש"ך מה שחלק על הרב. וכתב הפמ"ג דלהיש"ש והש"ך הדין הוא כך. כל היכא דשניהם תפלים שניהם מותרין. ושניהם מלוחים ושהו שיעור מליחה נ"כ שרי וזה פשיטא הוא אך אשמעינן דל"ת דהמלח נאסר לז"א דיש ס' במילוי עם העוף נגד המלח שבפנימי והחיצון מדית אח"כ ושרי דמכתמא העוף הוי כמו המילוי וכשים בקדירה כ"כ כמו החתיכה שרי כמבואר כי' ס"ע זהו דין א'. הב' כששניהם לא שהו שיעור מליחה נ"כ מותרים דפנימי פרוד ואין בולע. הג' היכא שהפנימי תפל והחיצון לא שהה נאסר הפנימי מיד ע"י מליחה וככ"פ לא אמרינן גביה. אבל אם החיצון נ"כ תפל מותר. הד' היכא דחיצון תפל או לא שהה והפנימי שהה דנאסר ומדבריו אתה למד אף אם לא הודח הפנימי דאין נסתמין כו' אפ"ה נאסר הפנימי. הה' היכא שהפנימי לא שהה וחיצון שהה אם לא הודח שרי החיצון ולענין זה אמרינן דגליה עדיף ממליחה ואמרינן ככ"פ בחיצון כל שים לו ציר ש"ע אף דבמליחה להרב לא הותר כ"א בה"מ ולהרש"ל אף בה"מ אסור. אבל הודח דנסתמין כו' בחיצון לא אמרינן ביה ככ"פ כה"ג. והפר"ח באות ג' השיג על הש"ך והביא ראיה מרמב"ס פ"ו מהמ"א ה"ז דמשם משמע דלא אמרינן דהפנימי בולע מהיצון יעו"ש. והפמ"ג דחה ראייתו:

(סק"ג) עד שימלח החיצון לבדו כו' כתב הש"ך דה"ה שידיחם כ"א לבדו. וכתב הפמ"ג משמע מדבריו דאם מלאו בלא הדחה בתרייתא אף שמדית החיצון אסור והא עוף מכתמא הוא כמו המילוי וכסי' ס"ע נתבאר דאם יש בקדירה כמו החתיכה הכל שרי. ואולי משום דהוה איסור דבוק. כי אין שייך דנמס המלח. ומ"מ לאו כלום הוא דהחיצון ודאי מצטרף. ומיהו הא ודאי דאם אין בחיצון כמו הפנימי אין שאר דברים שבקדירה מצטרפין אף להש"ך דחולק על רש"ל בסי' ס"ע כאן מודה כיון דהמלוח הוא בפנים:

(סק"ד) אינו מפליט דם שבפנימי כו' כתב הפמ"ג דאנו אין נוהגין במילוי כ"א כששניהם מלוחים כמ"ש הרב והמנהג דמולחין מב' צדדין כמו לקדירה:

משבצות זהב

(סק"ב) דכמו שבולע כו' כתב הט"ז ול"ד לבשר שנמלח ונפל לציר דאסור דהתם הפליטה אחר זמן הבליעה, וחקר כאן הפמ"ג דלפ"ז כשר שפלט כל דמו וצירו ונמלח מחדש אשר כח המליחה ככחו מתחלה והונח אצל חתיכה שנמלח ולא שהה כיון דהבליעה והפליטה באין כאחד למה יאסר וכ"ת דיש חילוק בין מליחה לצליה הא בורכא דמלשון הרא"ש בפ' ג"ה משמע דאין חילוק בין מליחה לצליה כלל וגם במליחה אם הבליעה והפליטה כא' שרי, וכ"ת אה"נ הא סתירת דבר זה מבואר כעופות ודגים שאסורים הדגים משום דקדמי לפלוט כל צירן ומה בכך והא הם בתוך שיעור מליחה וככחן אז כן כחן עתה והבליעה ופליטה באין כא' אם לא שנחלק דבמליחה לא שוין הבליעה והפליטה כ"א דמיד בולע והמלח אין פועל פעולתו כ"א בשעה שלימה משא"כ טבע הצליה נורא מישאב שאיב מיד ולכן במליחה בכל גוונא אסור וכדאמרן:

(סק"ג) תיצון לבדו כו' כ' הט"ז וידיתו וכ' הפמ"ג דאולי כוונתו שידיחו כ"א לבדו כמ"ש הש"ך דאל"כ מה בא ללמדנו:

סימן עח

שפתי דעת

(סק"ב) ופשטידא כו' עיין ש"ך ועיין פר"ח וכפי הנראה דגם הרב יודה לאוסר עכ"פ כ"נ כמו במליחה דבעינן ס' וקליפה. ה"ה כאן ס' ונטילה. ומיהו הכל שרי ול"ד דם דרבנן ה"ה איסור תורה בים ס'. עוד כתב הפמ"ג בשר ששהה במלחו שיעור מליחה ונגלה ולא הודח באחרונה ובשלה כך מפורש בים"ש בפ"ק דחולין סי' כ"ח דאין לאוסרו דיעבד אף אם נתבשל בלי הדחה אחרונה אף שדבריו שם צריכין ביאור [במה שהביא שם מתה"ד כו'

משבצות זהב

(סק"א) או בציר בשר שלא נמלח כו' כ' הפמ"ג דכפי הנראה צ"ל בשומן אווז ולא בשמן שבי"כ בת"ת כלל כ"ח ד"ג ויראה דה"ה שומן בהמה דנמס אצל האש ומ"ש הט"ז בשם או"ה ביצים מתובלות בבנ"י כלל כ"ח אות י"ז וכן הא"מ אות א' ספוקי מספקא להו דאפשר דביצים נקרשים ומעכבים הפליטה:

(סק"ב) בין לקולא בין לחומרא כו' עט"ז ופשטיד"א הוא שנותנין בשר תוך עיסה שבלילתה עבה ואופין בתגור

בתנור גרוף או על חמחבת קאמר הרב דיש לה כל דין בישול כיון דעב הוא לא אמרינן דנורא מישאב שאיב ולא פולט וגם לקולא אם יש ס' אין לחוש, וכ' הפמ"ג אפילו לכבוד אורחים אסורה אותה החתיכה ול"ד לבישול שכל כו' כנ"ל של"ן] בתה"ד סי' קס"ט מ"מ הדין מבואר שם דשרי והטעם מבואר בסי' ע"ו די"א דיש ס' בחתיכה נגד דם ומלח [ופשיטא כאן] שהאש שורף ומיבשו דיש ס':

מה שפירש הרוטב מוציא לחוץ, והפר"ח אות א' כ' דפשטידא צריך נטילת מקום וכפי הנראה אפשר דהרב יודה לזה דנהי דלא חיישינן לאסור ב' או ג' חתיכות מ"מ דינו כמליחה לשער בס' ולהצריך נטילת מקום כמו דשם צריך קליפה עסי' ק"ה:

משבצות הלכות בהמה וחיה טהורה סימן עט זהב

(סק"ה) הנולד מן הטריפה. מותר כו' הט"ז הביא בשם מ"כ דצ"ע באם נדרסה האם כו' והפמ"ג הראה מקום עיין לתשו' בית יעקב סי' א' ותוכן דבריו הוא שם דולד זה יש בו ב' איסורים א' שינק מטריפה כמ"ש רמ"א סי' ס', ואחד מטעם חשש דרוסה, והעלה דבדרוסת ארי יש להסתפק משא"כ בזאב דיש מתירין אף האם אין לאסור הולד יע"ש ולדבריו אף משום דינקה כל ימיה מטריפה אין לאסור בזאב דאמו גופא ספיקא הוה גם אם נתפטמה כל ימיה הוה ספיקא דפלוגתא, ואפילו דרוסת ארי הוה ספק דרוסה לפי שא"א בקיאין ויש להתיר מטעם ינקה, ומטעם יש חשש דרוסה לולד יש לאסור, ומ"מ נ"מ כמ"ש הפר"ח דדוקא כשראינו שדרסה נגד המעיים אבל אם נגע בה בצוארה או ברגליה אין חשש לולד וא"כ כה"ג אין לאסור הולד מטעם ינקה וע' תוס' חולין דף כ"ח מ"ש שיש חולי שיאדים כמו דרוסה:

שפתי הלכות דברים היוצאים מן החי סימן פא דעת

(סק"ב) ויש מי שמתיר עיין ש"ך במה שהשיג על הב"ח ועיין פמ"ג איך שמלדד לתרץ הראיות שהביא הש"ך בהשגתו על הב"ח והעלה דסוף דבר שאין כ"כ השגה על הב"ח:

(סק"ג) אבל מ"ר דאדם. כו' עיין ש"ך דבל תשקצו איכא. וכתב הפמ"ג דדוקא בהשתין לקדירה אין לאסור הקדירה דאין ניכר הא בפ"ע אסור ולחולי שאב"ס שרי דכל שעושה לרפואה לא שייך ב"ת:

(סק"ד) גבינות שנעשו כו' עיין ש"ך וכתב הפמ"ג בהמה שהיתה מנענעת בראשה כמה זמן [שקירין שווינדו"ל] דמסתמא יש לה מים בראשה ואח"כ שחטו אותה ולא היה המות מקיף דיש להטריף למפרע אף קודם יב"ח ואף לדעת הרב דכיון דילאה מחזקת רוב כמה שנים דרובן לאו מים בראשן יש להן א"כ חזקה דהשתא אלימתא וחזקה דמעיקרא שהיתה מחמת הרוב דרוב טריפות אינן חיות איגלי בהתי' דידיה שאינה אלא מהמיעוט שחיות הנה וסמוך מיעוטא לחזקה והו"ל פלגא מדרבנן. אם לא דנימא דהוא מיעוטא דמיעוטא עיין מ"ש בש"ך סי' נ"ז ס"ק מ"ח והעלה בצ"ע:

(סק"ה) מה שנעשה ממנה מעולם אסור כו' עש"ך. וע' ש"ך סי' נ"ז אות מ"ח במש"ש בשם המהרש"ל דבמקום דאיכא פלוגתא בין הפוסקים. אי חזינן דחיה יב"ח כשרה. וכתב הפמ"ג דהיכא דאיכא ספק פלוגתא דרבים סוברים כן אף שחי יב"ח אין להתיר:

(ס"ק כ"ז) משום דהוה נטל"פ כו' ואף דשרץ פגום בעצמו אסור מ"מ כיון דפוגם הדבש שרי. וזה הוה דיעבד דאל"כ יפסיד הדבש. ואף היורה שרי. ומיהו לכתחלה יש לחוש שלא יהיה היס"ב. וגם לא ישהה ג"י לכתחלה דהו"ל כבוש:

שפתי הלכות עופות סימן פב דעת

(סק"א) עוף זה התיר לי רבי הלייד כו' ע"ש והפמ"ג הביא בשם שו"ת מהרי"ל והביאו הכנה"ג בהגהת ב"י אות כ"ט דהאידנא אין לסמוך על מסורת כלל כי צריך שיהא בר סמכא ומקובל מאדם גדול או ממדינה ועיר ועכשיו ליכא כה"ג. וכתב הפמ"ג דמ"מ אם מדינה שלימה אוכלין יכולים בני מדינה אחרת לסמוך עלייהו. ובתנאי דמה שאין אוכלין הוא לא מצד שנהגו בו איסור אלא מצד שאין להם מסורת. ואעפ"כ סיים דלדינא צ"ע:

(ס"קג) אם יש לו ג' סימנים בגופו כו' עיין ש"ך במה שהביא בשם יש"ש דאם יש ג' סימנים בגיפו אף שראינו פ"א דורס לית לן בה וסיים הש"ך וכתב דאין להקל כ"כ. דמשמע מדבריו דלא פליג על היש"ש אלא בראינו שדרס פ"א הא לא"ה שרי בג' סימנים. כתב הפמ"ג דהמעיין ביש"ש יראה דס"ל דאם מקובלים דעוף זה טמא אין לסמוך על ג' סימנים. גם שא"א בקיאין בצורת זפק. אם הוא כשאר זפק. ע"כ אין לזוז מפסק הרמ"א ואף במסורת כל שראינו דרס אף שכף רגלו וחרטומו רחבים. ויש בו ג' סימנים צ"ע בזה וראוי לאסור דאמרינן דקבלה בטעות היתה. ונידן אווזות ובר אווזות הבר יש מחלוקת הנ"ל בסי' כ"ט אוסר. ויש שמתירין ולענין דינא כתב הפמ"ג דאין לאכול אותם. ומ"מ ספיקא הוה וביש עוד ספק וה"מ צ"ע אם יש לצדד ולהקל:

כתב

כתב הכנה"ג בהגהת ב"י אות כ"ח כ"ט ל"א. עוף פאווי"ן שנולד שלו נאה ומהודרת יש ראיה להתיר מדאמר פכ"ה לוי איקלע לבי יוסף רישבא קריבו ליה רישא דטווסא בחלבא ופירש"י פאווי"ן משמע דליכא איסור כ"א משום בשר בחלב. ועוד הביא ראיה מגמרא דב"ק יעו"ש. ומ"מ העלה כיון דבא"ע אמרינן דוכיפת ופירש"י פאווי"ן שאלבי"ת וכיון שיש ב' מיני פאווי"ן אין לאכול שום א' מהן:

שפתי דעת הלכות דגים סימן פג משבצות זהב

(סק"א) וקשקשת אחד כתב הש"ך באיזה מקום שיהיה כגון בקשקשת א' כו' והוא דעת הרמב"ם. וכ"א שבכנה"ג הוא דעת שאר הפוסקים דבעינן מקום מיוחד כו' וכתב הפמ"ג מיהו בהרבה קשקשים אף שאין במקומות אלו מותר. דבהרבה לא חיישינן שנדבקו בדג זה אף שבפרישה אות ה' לא משמע כן:

(סק"ב) יש מיני דגים כו' בכנה"ג בהגהת הב"י אות ע"ד הביא. דג שקורין בל"א איספא"ד שהוא הוא שמחמת כעס בשעה שהוא עולה מהים משליך הקשקשים והביא שם שפר א' שאל ע"ז והראו לו שלקהו בגד שחור והטילו במצודה והיה מלא קשקשים שהם לבנים. ולפעמים בגד לבן בקשקשים שחורים:

(סק"ג) כל שיש לו קשקשת הפמ"ג הביא בשם הפר"ח אות כ"ו שכתב גרסינן בפ' בתרא דמכות הא מאן דאכל ביניתא דביני כרבא לוקה משום שרץ השורץ על הארץ ופי' בערוך שהוא דג שיש לו קשקשים וסנפירים ואם היה במים היה מותר. וכשגידולו מן הארץ אסור:

(סק"ה) אפילו כולן מלוחות יחד כו' הש"ך כתב דהציר אסור מ"מ וכתב הפמ"ג דאם ספק אם נכבש יום שלם לכאורה יש להתיר כאן משום דהוה ס"ס שמא השאר טהורות הן ושמא לא נכבש מעל"ע וע' אות ס"ו. ובאות כ"ג יתבאר אם שהו כדי שיתנו על האש כו':

(סק"ו) ואם נמצא שם דג כו' כתב הפמ"ג דנ"ל דאם נמצא דג בלא קשקשים וראש ושדרה רחב. שאין להתיר הציר משום דהוה ספק השקול. מיעוטא דמסירין. ומיעוטא דיש להם ראש ושדרה והעלה בצ"ע:

(סק"ח) ויש אוסרין כו' וכתב הש"ך הטעם דכיון שמונחים עם הטמאים אמרינן דמסתמא נמלחו כך כו' וכתב הפמ"ג להלכה דיעבד אם קנו מותרים ולא אמרינן דנוקמיה אחזקה דהשתא לומר שנמלחו ביחד מתחלה. משום דאיכא נמי טעמא דאין דרך למלוח טמא וטהור יחד כמ"ש הב"י בשם הר"ן דטמא אין צריך מלח כ"כ כמו הטהור:

(סק"ב) ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת כו' עט"ז וכתב הפמ"ג הא דאמרינן כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר הוא שאין אחד שיהי' לו קשקשת ולא יהיה לו סנפיר ולא שעל הרוב אמרו כן, ודלא כהכו"פ אות ג' שכתב בפשיטות דהאי כללא רק על הרוב נאמר, וכל שיש לו קשקשת אין חילוק בין אם הוא צורת דג או צורה בעלי קומה כחיות הים הכל שרי:

(סק"ו) שמא לא נמלחו יחד כו' עט"ז וכ' הפמ"ג אף שהם עתה במליחה תולין שלאח"כ עירבן אך היינו לאחר שיעור שעה כמ"ש הש"ך בסק"ז לאחר שיעור מליחה, ולפ"ז מבואר הדין אם הניח דג טמא אצל טהור לאחר שיעור מליחה אף דלקמן משמע דבאין ה"מ אסור כאן שרי בציר דגים, אך כ"ז באין בו שמנונית אבל אם יש בו שמנונית ועירבן אחר שיעור מליחה מסתפק:

(סק"ז) וסתם דגים מלוחים כו' הט"ז כ' דמלוחים לאו דוקא כו' ובאורחת מישור אות א' כתב בשם האו"ה ד"י שב' דרוב דגים אין בהם שומן באותן שרגילים למלות ופי' הטעם משום דנוטלין הבני מעיים מתוכן ששם עיקר השומן יעו"ש והנה אף רא"א בקיאין בין כחוש לשמן אפ"ה בדגים אנו בקיאין:

(סק"ח) אם כילבית אחת כו' כתב הפמ"ג דכלבית זה לרש"י שהוא מין טמא מותר הוא באכילה משום דגדל במשקה תלושה בכלי כמו תולעים לקמן סי' פ"ד. ובפירש"י לאחורי הכלי אסור וז"ש מי יתן טהור מטמא:

(סקי"ב) שיהיו אדומים כו' הט"ז כ' בשם ב"י הטעם דודאי הוא שהקדמונים שהנהיגו כך חקרו ומצאו שבאדומים אין שום מין טמא, ואף שיש מין טמא שהם אדומים, מ"מ לאחר מליחה הם משחירים ולפ"ז דוקא מלוחים, או אחר שמלחן ישראל:

(סק"ט) דמתירין בכל ענין כו' וכתב הש"ך לקנות אפילו לכתחלה וכתב הפמ"ג היינו מן הסתם אז מתירין לקנות לכתחלה אבל בידוע דנמלחו תחלה יחד ודאי אסור ובשאר דגים אפילו מהסתם:

(ס"ק י"א) אין להחמיר ולפשפש כו' עיין ש"ך וכ' הפמ"ג דכללא הוא כל דמטעם חזקה או רובא כל היכא דאיכא לברורי בקל מבררינן משא"כ היכא דהטעם דמהיכי תיתי דנחזיק איסור א"צ לפשפש כלל אף דאיכא לברורי בקל:

(ס"ק י"ד) יש להתיר בכל ענין כו' עש"ך שכתב דאם נשרו מעל"ע הוי ככבוש ואף דיעבד אסור ואף אם הוא ספק אם נשרו מעל"ע נמי אסור לפי מאי דקי"ל דכבוש אסור מה"ת [והוא לטעמיה אזיל דס"ל כן בסי' ק"ז סק"א דציר ע"י כבישה מעל"ע הוה ד"ת ולכן ספיקא לחומרא והביא שכ"כ מהרא"י בהגהת ש"ד יע"ש] אבל המנ"י כלל כ' אות ד' כתב דהוה דרבנן ומהרא"י איירי בכבישה שהוא ע"י כרע"ם שהציר היוצא ע"ז הוא ממש. אך כ"ז בכבישה מעל"ע אבל בספק כשיעור על האש כו' אף לדעת הש"ך אין להחמיר דבסל הוא במים ולא מיקרי דבר חריף ואם שורה בציר ממש וספק כשיעור על האש בזה העלה הפמ"ג בצ"ע:

ס"ק

(ס"ק ט"ו) אבל אית בהו שמנונית כו' הש"ך כתב בשם ת"ח דהוה ס"ס שמא לא נמלחו עמהם ושמא אין בהם שומן ומ"ש הש"ך דכבוש ומבושל הוה ד"ת היינו מבל"ע :

(ס"ק ט"ז) והיכא דהדגים מלוחים כו' עש"ך ואף להיש"ש דמחמיר בשהם נוגעין זב"ז כאן יש להתיר דביבשים לא הוה מליח כרותח :

(ס"ק כ"ג) אבל אם יש בהם כו' עיין ש"ך שכתב דהחתיכות שניכרים שהם טהורים מותרים ולא אסרינן להו מפני שבלעו משאיר כו' ואם כי לדעת הש"ך אף בספק כבוש נמי אסור כמבואר לעיל אות י"ד אעפי"כ אין לאסור כאן הטהורים משום דבלעי ע"י כבישה מהטמאים משום דהוה ס"ס שמא החתיכות האחרות נמי טהורות ושמא לא נשרו מעל"ע ומה שנשרו כשיעור על האם י"ל דהוה רק כמו מליחה וגירן דרבנן ולאחר שיעור מליחה לא גזרו . ולכן בדגים לאחר שיעור מליחה אין להחמיר :

משבצות זהב הלכות תולעים. סימן פד שפתי דעת

(סק"ב) ואינו חושש כו' הש"ך כתב בשם או"ה דדוקא שאין מאוסים עליו או שיש חשש סכנה כו' והפמ"ג הביא בשם הפר"ת אות ב' שכתב דבבל תשקצו לא אזלינן בתר רובא אלא אם לרידיה לא מאוס אף שלרוב העולם מאוס שרי. כמו דאמרינן בפ' המקשה שליא נפש היפה האכלנו, ואם לרידיה מאוס ולכ"ע אין מאוס אסור, ובית הוה דרבנן מקרא דושמרתם את נפשותיכם :

(סק"ד) על דופן הכלי שבפנים כו' הפר"ת כתב באות ו' הא דאם גידלו בכלים ופירשו מבפנים שרי היינו דוקא שחזר אח"כ למשקה אבל אם עומד ע"ג דופני הכלי מבפנים אף לשתות בפה וליטול משם אסור והפמ"ג הוכיח דאף אם לא חזרה למשקה שרי, דאל"כ כיון שנאסרה שעה א' מי התירה אח"כ כשחזרה, ואינו אסור רק ליטלה בפיו מדופני הכלי דכשפורשת לתוך פיו הו"ל כשרץ השורץ על הארץ משא"כ כששותה עם המשקה היינו רביתייהו, ונשאר בצ"ע :

(סק"ז) תולעים הנמצאים בקמח כו' הפר"ת אות י"ז כתב דקמח הוה כמו משקה ושרי בפירש לדופן כלי והפמ"ג כתב דאין לסמוך ע"ז כלל וכן הסכימו רוב האחרונים ומ"ש הט"ז דאסור להאכילו לעבדו ושפחתו הש"ך באות י"ז חולק וגם רש"ל מתירו ועפר"ח אות י"ח שישנה צורת הפת ושרי להאכיל לעבדו ושפחתו :

(סק"ח) שמא פירשו כו' עט"ז במה שהשיג על הב"ח שחילק בין תולעים למולבי"ן, וכ"כ הפמ"ג דאין לחלק ואנן אוסרין אף בהי"ט במולבי"ן קטנים ואף אם מונח הקמח בכלי וכן הלכה ואין לשנות :

(סק"ז) ואסור למוכרם לא"י כו' עט"ז מה שהשיג על הב"ח ולא התיר רק למכור מעט מעט וכ"כ גם הש"ך אות י"ז ובנה"ך בנו מפקפק ע"ז מ"מ המנהג להתיר למכור מעט מעט, ועמנ"י כלל מ"ו אות ל"ד, וגירן לעשות יי"ש מקמח שהתליע האחרונים התירו דלא חיישינן שמא יאכל לזמן מועט, ובצ"צ סי' נ"א התיר אף באין הי"ט, וכתב הפמ"ג דאף אם יש מולבי"ן בקמח יש להתיר דאין עולה כ"א הזיעה לחוד ולא המולבין כלל, ויש ס' אף שהם רבים מאד ועוד דרובם סוברים דדברים המאוסים הוה נטל"פ, ומה דהלחה"פ למד מכאן דמי שנזהר מחדש דמוהר לשתות יי"ש מתבואה חדשה דאינו אלא זיעה בעלמא כתב הפמ"ג דאינו נכון דכאן טעם התולע בטל בס' משא"כ יי"ש דלענין חמב"פ חייבין ע"ז כרת א"כ הזיעה

(סק"ג) לפיכך שותה ושותה מהם כו' כתב הש"ך משמע דאף משום ב"ת אין בהם וכתב הפמ"ג דאינו חולק על הט"ז אות ב' דהוא מיירי באין מאוסים עליו [ועיין מ"ז אות ב'] והכנה"ג בהגהת הטור אות ד' כתב דכל מה שרוב העולם מואסים בו אף דלדידיה אינו מאוס אסור לו וכש"כ אם לו מאוס דבזה כ"ע מודים :

(סק"ח) יש אוסרים כו' כתב הש"ך דהעיקר כהי"א דספיקא דאורייתא לחומרא ודלא כלחה"פ אות ד' שהביא רק דעת הפר"ח להתיר. כתב הפר"ח אות ל"ג בורות שיש בהם תולעים ולוקחין מים ולשין ואופין פת ודאי הפת אסור דהוה פירש בדופני הכלי יעו"ש וכ' הפמ"ג דהוא פשוט דאפילו אם נימא דאין לחוש שיפרשו בדופני הכלי מ"מ הוה פירשו על הקמח בודאי ואסור:

(ס"ק י"ח) שמא יחזור כו' הפמ"ג הביא בשם הפר"ח בקו"א מה שהשיב על הבה"י שאוסר להסתחר בדבר מאכל שהוא מתולע והוא ז"ל התיר משום דאין נותנים יותר דמים בשביל התולעים יעו"ש וכתב דא"י למה דחה סברת הבה"י דהא מה שאסור להסתחר בדבר האסור והוא דבר מאכל הטעם הוא שמא יבוא לאכול ממנו ה"ה כאן יש לחוש לזה דאף שרואה בו תולעים ישכח ואף להאכיל עבדו ושפחתו אסור אם הוא לזמן מרובה דחיישינן כנ"ל ע"כ צ"ע על מה מקילין העולם להסתחר בדברים מתולעים שפירשו וחזרו דהוה ד"ת עס"י קמ"ז :

(ס"ק כ"ב) כל מיני פירות שדרכן להתליע כשהן מחוברין כו' וכתב הפמ"ג דהאידנא מחמירין ובוררין קטניות על השלחן כ"א בפני עצמו והמנוקבין משליכין והשלימין מבשלין כיון שאין ריעותא לפנינו דאי הוה ביה תולע היה ניכר מבחוץ וע"ז אנו סומכין עכשיו והטעם שהמנוקבין אנו מחזיקין בחזקת מתולעים. והכל משתנה לפי המקום והזמן ומיהו פלוימע"ן אנו חותכין לב' ורואין שאין שם תולע ונראה דהטעם דבקטניות ניכר שחור מבחוץ אם יש שם תולע משא"כ פלוימען א"א להכיר בחוץ ועוד טעם שמא יהיה נקובה הגרעין ואם אין נקב בהגרעין לא חיישינן שמא יש תולע תוך הגרעין כי היה ניכר ומיהו אותן פלוימען שעברו עליהם יב"ח יראה דיש לסמוך אבדיקת חוץ :

(ס"ק כ"ו) לאחר יב"ח כו' כתב הפמ"ג מה שבסעודות גדולות מבשלין קטניות בלי בדיקה כלל ואח"כ לאחר הבישול כשאוכלים רואים אם יש שם תולעים לאו שפיר

שפיר עבדי. חדא לפי מ"ש הש"ך באות למ"ד דבפירות קטנים הפרי נ"כ ואוסרים השאר ועוד דאין מבטלין איסור היכא דאפשר ע"י בדיקה מקודם [אף שאין כוונתו לכך]. ועוד שמא ישכח ויאכל בלי בדיקה. ע"כ אין לעשות כן:

(ס"ק כ"ז) פירות שהתליעו כו' עש"ך וכתב הפמ"ג דפלוימען נהגו לחתכן ולבדוק בפנים [כמבוא' לעיל באות כ"ב] ומהראוי להשליך הגרעין דאין הפסד בכך דשמא יש בתוך הגרעין. וכל שלא שהה יב"ח א"צ להשליך הגרעין:

(סק"ל) כי אין לך פרי כו' הש"ך האריך להחמיר דהנ"נ בפירות קטנים שאין שם ס' נגד התולע ודלא כת"ח שכתב דאם יש בתבשיל דברים אחרים מלבד הפרי מצטרפין לס' ואינו אוסר רק הפרי עצמו. והט"ז פסק כת"ח באות ט"ו וכן המנ"י בכלל מ"ו אות כ"ח כ' נ"כ דאין לזוז מדברי הרב. ומ"ש הש"ך לאסור בחורו נקוב לחוץ כתב הפמ"ג נ"כ דיש לעיין בזה דהא הוה ס"ס שמא לא פירש ושמא הלכה כמ"ד אין לך פרי שאין ס' נגד טעם התולע:

(ס"ק ל"ג) אבל אם אפשר לסננו כו' כתב הפמ"ג מה שהביא הש"ך מתשובת מהרמ"ל שהתיר השכר שבשלו בהכישות יעו"ש לא התיר אלא מדוחק גדול ובצירוף כמה טעמים ע"כ אין ללמוד ממנו היתר למקום אחר:

וכתב עוד שכמהין יבשים שהם מתולעים אסור לכרוך אותם באיזה כים וליתן לתבשיל למתק הקדירה דאין זה כמבטל איסור דהא כוונתו הוא רק על הרוטב אעפי"כ הוא אסור ול"ד לדבש או לחיטים מתולעים. דבחטים יש עוד לדין שבורחין מאפרכסת ובדבש לתקן הדבש ולהפריש מאיסור משא"כ כאן. ומ"מ אין לגעור במי שעושה כן ע"י בגד עב מאד שלא יצאו דרך נקבים:

(ס"ק ל"ד) אבל ירקות כו' עכנה"ג בהגהת הב"י אות ס"ב שכתב בשם דמש"א דקאפי"ר ופעטרושק"ע קשה הבדיקה בהן וע"י חיבוט בבגד שחור ניכרים התולעים ע"כ צריכים בדיקה יפה והכנה"ג כתב דהם חזרת ועולשין יעו"ש ובאמת ידוע שהם מיני מתיקה להטעים המאכל וחזרת ועולשין הם מיני מרור. והכל לפי הזמן והטבע ע"כ צריך ליזהר בהם הרבה מאד:

(ס"ק ל"ז) דרכו להעמיד הדברים השלימים הטמונים בתוכו כו' הבל"י אות כ"ס כתב איינגליינט"ע קארשי"ן או וואינסו"ל שנתהוו בהם מולבי"ן ישול בעומק כעובי אצבע והשאר מותר אם אין רואה עוד מולבי"ן כי הכנה"ג כתב שאין מולבי"ן תוך הפרי רק למעלה על הפרי עכ"ל. והפמ"ג השיג עליו בזה כי מה שהכנה"ג כתב שאין מולבי"ן תוך הפרי זה אמת. אבל מאן לימא לן שאין מולבי"ן תוך המרקחת בין הפירות וכתב שאינו אומר בו לא איסור ולא היתר:

(ס"ק מ"ו) אע"פ שקופאים הנה והנה על הגבינה כו' והפר"ת החמיר מאד לאסור אף תולעים שבגבינה כל שפירשו מה"ת ואם מאוסין עליו ודאי אסור לאכול. ולאכול חיין נ"כ אסור עס"י י"ג ומ"ש בסי' פ"ג ע"י הבלעה במים הוא דשרי:

הזיעה של התבואה הוא כממש ואסור למי שנוהר מחדש ובצ"צ לא התיר אלא כשיש ס' נגד התולעים הא לא"ה לא התיר, ולענין אם מותר לקנות מיני הריפות גרויפי"ן והיר"ז בלי בדיקה הכל לפי הזמן והמקום, דבארצות החמין ובזמן החום אין אוכלין אלא לאחר הבדיקה אף דהוה ס"ס שמא אין בהם ושמא לא פירשו, חדא דהא היכא דאיכא לברר בקל מבררינן, ועוד דבימות הקיץ שכיח הוא לכן שומר נפשו לא יאכל עד לאחר הבדיקה:

(סק"י) אבל התולעים הנמצאים בפולין כו' עמ"ש הט"ז כאן לתמוה על הרב ועש"ך אות ק' מה שתירץ, והמנ"י אות ו' תירץ דנקודה שחורה גרע טפי דקטן הוא ויכול לרחוש והפמ"ג כתב דלדינא יש לאסור התולע עצמו בכ"ע אף שאין מקום לרחוש ולהתיר התבשיל:

(ס"ק י"א) הואיל ואין מברכין כו' כתב הרש"ל פא"ט שראוי לכל י"ש שלא לאכל הכמהין היבשים משום שא"א בבדיקה והפר"ת אות י"ט כתב עוד טעם משום סכנה שארס נחש מוטל עליהם עס"י קט"ז ומעשה היה ומתו כמה אנשים ר"ל, ובה"י כתב דאנשי מעשה אין אוכלים ראזינקי"ס ומאליגע"ש והיר"ז, כתב המנ"י כלים שגדלים במהים בתוכן או בעצים אי אסירי התולעים שבתוכן עיין רש"י ברכות דף מ' ע"ב והניח בצ"ע ועיין מ"ש בשפ"ד:

(ס"ק י"ב) כל מיני פירות שדרכן להתליע במחובר כו' הט"ז כתב שאותן שאין דרכן להתליע במחובר שרי בלי בדיקה משום דהוה ס"ס שמא אין שם כלל ושמא נימוחו, וכש"כ כאן דהוה ג' ספיקות דהא יש עוד ספק שמא לא פירשו מהקמח והפירות, ובראזינקי"ס לאכול כמו שהן ליכא אלא ב' ספיקות ואם כי זה הוה מה"ת דהא המילבי"ן רוחשים ונראים לעינים והיכא דאפשר להכיר האיסור ברי' אינה בטילה מה"ת אעפי"כ היכא דיש ס"ס מותר מה"ת. ווה לא נקרא איכא לברורי בקל דלעיין נגד השמש הוה קצת טירחא, והכנה"ג העתיק דברי הט"ז להלכה ולדינא הכל לפי הזמן וכל שומר נפשו יש לו לבדוק ועמש"ל באות ח"י:

(ס"ק ט"ו) כי אין לך פרי כו' עט"ז דבפירות קטנים נמי אם יש בתבשיל דברים אחרים מלבד הפרי דשרי כו' והנה"ך השיג עליו ובמנ"י אות כ"ת הסכים לט"ז, וכן נוהגין העולם להתיר אף בפירות קטנים:

(ס"ק ט"ז) אבל ג' או ד' כו' כתב הפמ"ג והא דמהני סינון ברוטב הוא בתולעים דוקא אבל מילבי"ן אף הרוטב אסור עמ"ש בסי' ק', ומיהו הבשר שנתבשל שרי אם ירחצנו היטב ויבדקנו יפה:

(ס"ק י"ז) ומאחר שהוחזק בתולעים כו' עיין בט"ז מה שהביא המעשה דחג השבועות, וכתב הפמ"ג דמ"ש הט"ז שאותן שלקחו אח"כ יש לאסור פירושו אותן שקנו אחר שמצאו המולבי"ן אצל החנוני אבל אותן שלקחו אחר שקנתה האשה ומצאה בשלה מולבי"ן ולאחר שעה מצאו אצל המוכר מולבי"ן, אותן האחרים מותרים דמה שיש ביד האשה אמרינן דאצלה נתהוו. מכח כאן נמצאו כו' ואצל המוכר אמרינן שמא אח"כ נתהוו ומידי ס"ס לא

נפקא ומותרים, והפר"ח אות ל"ב חולק עליו ואוסר וכן כנה"ך, והמנ"י כלל מ"ו אות ח"י וכנה"ג בהגהת ב"י אות ס"א הביא: בשם דמש"א להתיר והמורה להתיר בה"מ ושמחת יו"ט אין למחות בו:

(ס"ק י"ה) יחממנו עד שיהא ניתך כו' כתב כנה"ג בהגהת ב"י אות ט"ז חומץ שיש בו תולעים אין לו תקנה בסינון משום שעוברים דרך נקבים ואין להתיר לבשל החומץ שימותו התולעים ולא יהיו עוברים דרך המסננת דזה הוה מבטל איסור משא"כ בדבש עבה מותר לחמם ולסנן יעו"ש והפמ"ג כתב דיש לעיין בזה (ועיין בל"י סק"ה שכתב שצריך לבשלו תחלה ובו"כ אדמו"ר בפס"ד דטוב לבשל החומץ תחלה):

(ס"ק י"ט) מותר לטחנן כו' וכתב הפמ"ג זהו דוקא בחטים אבל קמח כה"ג שנתהוו מולביין אין היתר לשום אותה באפרכסת פ"ב ולומר שיברחו מקול הרחיים וכ"כ הבל"י אות ל"ה בשם חינוך ב"י דמ"ש בהגש"ד שהתליעו וצוה להשליך בנהר דונא"י היינו קמח חטים:

(ס"ק כ"א) במעיהם אסורים כו' כתב הפמ"ג דלפ"ז תולעים הנמצאים בבן פקועה בין עור לבשר אין אוסרין התבשיל ול"ש מ"ע לגבייהו:

(ס"ק מ"ט) שרץ שרוף כו' בת"ח כלל מ"ח. כתב דשומן אווז שנפל לתוכו תולעים אם יש ה"מ יש להתיר ע"י שיחמם ויתיך השומן ויסנן התולעים והשאר מותר. ואם א"א יטול מלמעלה מה שנמצא ובתוך השומן יש להתיר בה"מ. ועמנ"י שם:

כתב הכנה"ג בהגהת הב"י אות ק"י ד' כללים בתולעים והוא מאו"ה כלל מ"א אות י"א וז"ל תולעים הגדלים בפירות במחובר אסורים אף שלא פירשו וכן בקמח [היינו במחובר הוה ודאי איסור ובקמח הוה ספק שמא פירשו ול"ד לתולעים במים דשם היינו רבותא ולא בקמח. ועוד דלפרישה קרובה חיישינן מספק]. ב'. תולעים במשקה כ"ז שלא ראינו שפירשו שרי. ג'. הגדלים בבשר אסורים משום אבר מן החי. והנמצאים במעי הדגים אסורים שמא מעלמא אתו. ד'. הגדילים בבשר לאחר שחיטה ובגבינה אין איסור אלא כשפירשו לגמרי וחזרו דהיינו שפירשו על השלחן יע"ש. והנה יש עוד כללים. תולעים במלח ודאי מעלמא ולא ספק. תולעים במשקה דלא חיישינן שפירשו אבל אותן זבובים שיש להם כנפים ופורחין באויר בחומץ וכדומה חיישינן שפרחו וחזרו כמ"ש הכנה"ג בעצמו:

הלכות ביצים

סימן פו

משבצות זהב

(סק"ה) ואפילו נתערבה באלף כו' עיין ט"ז, וכ' הפמ"ג דלהלכה קי"ל כרמ"א שם דדבר שדרכו למנות תמיד אין בטל וביצה האידנא דבר שדרכן למנות תמיד:

(סק"ח) ספק אם היא ביצת נבילה כו' כתב הפמ"ג כללו של דבר, דבר חשוב שנתערב איסור דרבנן לא בטיל ולא אמרינן אבל חדא סד"ר לקולא דחז"ל נתנו דין קבוע בד"ח והוה כחד בחד דאתחזק איסורא:

(סק"ט) בקליפתה אינה אוסרת כו' עט"ז דמיא בעלמא הוא מה שאין כן כשיש בה דם או אפרוח יוצא העיקר סינה. הפמ"ג נסתפק אחר דביצים שאינן קלופות עכ"ם בה"מ אין אוסרים כמ"ש הרב בהג"ה ס"ו א"ב לפ"ז אם נולדה ביצה ביו"ט ובישלת בקליפתה עם שאר ביצים שאין קלופה מי נימא הא דבקליפתה אינה אוסרת הטעם הוא משום דמיא בעלמא הוא ר"ל דטעם קלוש הוא ואין בו כדי ליתן טעם ומתורת ביטול קאתינן עליה ולפ"ז בדשילי"ט לא מהני ביטול או דילמא פירושו דמיא וזיעה בעלמא הוא ואין בו כת לצאת ואף משהו לא הוה וא"כ אף בדשילי"ם נמי שרי ויתבאר בסי' קי"ב:

(סק"י) ואם היא קלופה כו' עט"ז מה שהאריך בזה והנה שלש מחלוקת בדבר, להפרישה אות י"א כל שא' מהן קלופה הן הטמאה או הטהורה אסורים ודוקא שניהם אין קלופות מותר והב"ח מתיר כל שא' אין קלופה, והט"ז משמע שדעתו הוא דהכל תלוי בטמאה, אם היא קלופה הוה בביצה שיש בה אפרוח ואוסרת אחרות בקליפתן, ואם הטמאה אינה קלופה אף שאחרים אינן קלופים.

שפתי דעת

(סק"ז) או אווזות כו' כתב הפמ"ג אף שבקצת מקומות אוסרין אווזות ובר אווזות שהרטומיהן שחורות [וקורין אותם ווילדי גענז או קאלקע"ס] אפ"ה לוקחין ביצים ואין חוששין שמא מהם הם הביצים דיש כמה דיעות שהן עצמן מותרים ואף שאנו מחמירין אין להחמיר מספק בביצים ועוד דאין שכיח שימצאו ביצים בין הבריות ועמנ"י כלל ס"ו אות ב' שכתב בר אווזות שקורין ווילדי ענטי"ן ובת"ח לא כתב אלא בר אווזות יעו"ש וי"ל. ומש"ש שנתפשטו בשרצים עס"י ס' דיש לד להקל ועוד דאין רוב מאכליהם מתולעים ומ"מ המנהג לאסור אותם גופייהו. כתב בסולת למנחה כלל ס"ו. שאלה. א' שאכל בר יונים שקורין ווילדי טויבין ואח"כ הודחו הכלים יחד וספק אם היו ב"י. כתב מאו"ה דתורים ובני יונה לא מצינו במינם של איסור. ועוד דמידי ספיקא לא נפקו. והוה ס"ס שמא הם טהורים ושמא לא היו ב"י. ולא הוה ספק א' בגופו דלגבי הכלים באים שניהם כאחד עכ"ל. וכתב הפמ"ג דה"ה ווילד"י גענ"ז או ענטלי"ך שחרטומיהם שחורים אף למאן דמחמיר ספיקא הוא וכשיש עוד ספק יש להתיר ומ"ש דבקדירות באים שניהם כאחד ר"ל דאנו דנין רק על הכלים וכ"כ בשו"ת שלו ח"ב סי' ק"ט ספק טריפה במליחה דעל שאר הבשר אנו דנין ובאים שניהם כאחד ולפ"ז כפק איסור אם יש ספק אי נפל כלל לקדירה דיש להתיר מס"ס דכאין כא' כל שאין אנו דנין על גוף ההתיכה:

(סק"ט) ואפילו נתערבה כו' כתב הש"ך דבילת ודאי נבילה דאתחזק.

דאתחזק איסורא אינה בטילה. וכתב הפרי מגדים הטעם משום דכל דברים החשובים שאין מתבטלין אפילו הם איסור דרבנן כיון דהוחזק איסורא לא אמרינן ספד״ר להקל עס״י ק״א דדוקא אם הספק הוא אם הוא תרה״ל וכדומה אז ספיקו מותר:

(ס״ק כ״א) וי״א כו׳ כתב הפמ״ג ביצת נבילה שאסורה מדרבנן אם היא קלופה ונגעה בד״א חם בחם

קליפות אין אוסרת וב״ים למעשה לא החליט וסיים וחלילה להקל ·כו׳ אבל אם הטמאה אינה קלופה לא ברירא ליה להתיר וכתב הפמ״ג דבה״מ אם הטמאה אינה קלופה אינו אומר לא איסור ולא היתר, ובענין אם קליפת היתר מעלין את האיסור כתב דהעיקר להלכה כמ״ש הש״ך באות י״ד דקליפות היתר מעלין את האיסור ודלא כהט״ז:

בלא רוטב סגי בקליפה עס״י ס״ו בש״ך אות י״ג ובמנ״י כלל ס״ג אות י״ו. ואף להש״ך. דם ביצים הוא קצת שמנונית משא״כ ביצה לחודה הוא איסור כחוש לגמרי ובדרבנן לא מחמירין. ועוד דם ביצים י״א דאורייתא משא״כ ביצת נבילה:

פתיחה להלכות בשר בחלב

דע דיש הבדל בין בב״ח לשאר איסורין בשלשה דברים שיתבארו:

א. בב״ח שנתערבו יחדו ע״י בישול הראוי נאסרו שניהם באכילה ובהנאה מה״ת. ואלו שאר איסורין הנהוגין בינינו רובן מותרין בהנאה חוץ מחמץ בפסח וערלה וכלאי הכרם:

ב. בב״ח חנ״נ ואפשר לסוחטו אסור בו מה״ת. ואלו שאר איסורין אפשר לסוחטו וחנ״נ לא הוה אלא מדרבנן. אך שמהרי״ק הביא דיעה א׳ שחנ״נ בשאר איסורין הוה מה״ת לא קי״ל כן:

ג. טעם כעיקר בבשר בחלב לכ״ע הוה מה״ת ובשאר איסורין יש פוסקים דאינו אסור אלא מדרבנן ואף לדידן דבשאר איסורין הוה טעם כעיקר מה״ת מ״מ הבדל יש דאלו בב״ח היה לוקה על כזית מבשר או מחלב או משניהם יחד ובשאר איסורין לא היה לוקה על טעם כעיקר כמו שיתברר:

הנאה כיצד. בב״ח האסור באכילה מה״ת אסור נמי בהנאה ואף שלא כדרך אכילה והנאה אסור והיה לוקה עליו [ע׳ רמב״ם פי״ד מהמ״א ה״י וי״א] ולענין הנאה אי הי׳ לוקה הוא פלוגתת הרמב״ם ושארי פוסקי׳ אבל על בישולו ודאי היה לוקה מה״ת. ושיעור בישול שהיה לוקה עליו הוא כזית משניהם ואם כי בגמרא אמרו דצריך שיתבשל עד שאחרים אוכלין אותה והפר״ח כתב שהוא כמאב״ד. לדינא יתבאר דאם נפל חתיכת בשר לכ״ר והוסר מיד אסור באכילה והנאה אף דליכא שלים בישולו ובב״ח הנאסר באכילה הוא מסנקברין. ואם שרפו אם האפר אסור. המנ״י בסולת למנחה כלל פ״ס ד״ג כתב דשרי משום דנתפרד לחלוחית החלב מיניה. והאפר הוא רק אפר בשר או אפר מחלב. וכבר נתפרדו זו מזו. דהרי אם היה אפשר להפרידן זו מזו קודם שנשרף ג״כ לא היה בו איסור. והרמב״ם ז״ל אמר בפי׳ להיפוך וכן הביא דבריו הפ״ת אות ב׳ שאפר בב״ח אסור בהנאה והאיסור הוא מה״ת. וכתב בחו״ה כלל כ״א די״ב וי״ג דאסור להאכיל אפילו לכלבים של הפקר אלא ישליכנו לבית״כ או לנהר. ובב״ח שנאסר ע״י כבוש ומליחה וכדומה ודלא הוה אלא דרבנן יזהר ליתנם לא״י קודם שיבשלנו דאי יבשלנו אף שבלע מקודם ע״י כבישה יהא נאסר מה״ת וגם יהיה חייב משום בישול:

אם נגע חתיכה חמה בשר לגבינה חמה בלא רוטב כתב דלדעתו הוה רק דרבנן ומותרת בהנאה דלא הוה דרך בישול וכ״ה ביש״ש פג״ה סי׳ מ״ה שכתב שם וז״ל אף דחם בחם בלא רוטב לא הוה מה״ת דלא הוה דרך בישול מ״מ מדרבנן אסור. וא״כ בספק יש להקל וגם אין אסור בהנאה:

חתיכה נ״נ כיצד בשר שבלע טעם חלב נ״נ ואם הוא חהר״ל אינה בטילה דהוה גוף האיסור משא״כ בשאר איסורין דנ״נ רק מדרבנן ולא הוה ר״ל. ובשר עוף בחלב דהוא דרבנן או כבוש וכדומה יראה דחהר״ל מיקרי דשניהם הם גוף האיסור ול״ד לשאר איסורין. ולפ״ז חתיכת בשר שקבלה טעם מחלב ונאסרה ונפלה לתבשיל ירקות וכדומה ונלקוהו וא״י אם היה ס׳ נגד כל החתיכה ספיקא דאורייתא לחומרא ואף שיש ס׳ נגד כל החלב מ״מ כל שפולט בב״ח יחד צריך נגד כל החתיכה ס׳. ואלו בשאר איסורין כמו חתיכה שקבלה טעם מכזית חלב (בלירה) ונפלה לקדירה ונלקוהו ויש ס׳ נגד החלב וא״י אם יש ס׳ נגד כל החתיכה כיון דחנ״נ בשאר איסורין הוא דרבנן הולכין בספיקו לקולא:

טעם כעיקר כיצד. ל״מ בשר שקיבל טעם מחלב די״א דהוה ממשו. אלא אפילו חלב שקיבל טעם מבשר נאסר החלב. וכן קדירה שבישל בה בשר ובתוך מעל״ע בישל בה חלב אסור מה״ת לכ״ע אף למ״ד טכ״ע דרבנן. בב״ח מקרא מלא הוא דאסור מה״ת ומילקא נמי היה לקי. ומיהו לדידן כל טכ״ע בשאר איסורין בקדירה ב״י הוה ד״ת מגיעולי מדין אלא שאין לוקין עליה ובב״ח לוקין: טב״ע בשאר איסורין ודאי הוה ולא ספק. אף שלכאורה משמע בתה״א הביאו הב״י בריש סי׳ צ״ח דרק מחמת ספק הוא להחמיר בשל תורה לדידן לא מיחשב זה לספק פלוגתא כלל משום דרבים הם האומרים טכ״ע ד״ת ודוקא בשקולין אמרינן דספק פלוגתא מיחשב לספק. לכן ודאי הוה ולענין זה אין חילוק בין בב״ח לשאר איסורין:

(סק"א) שאינו אסור מה"ת מותר בהנאה כו' הט"ז וכן הש"ך פסקו להלכה דלא כיש"ש דס"ל דאף בשאינו אסור מה"ת אסור בהנאה, ומיהו בישול אסור כמ"ש באות ו' דאפילו עוף אסור משום מ"ע, ומ"ש רמ"א בס"ד דבע"פ אין לחוש, היינו בחלב אשה דהוה תרי דרבנן. בשר חיה ועוף ע"י כבישה ומליחה אסורין אף דהוה גזירה לגזירה כמ"ש הט"ז בסי' צ' אות י"ב יעו"ש הנה"ך השיג עליו וכתב דאסור ועפר"ח שם, וצלי אסור מה"ת עפר"ח אות ב' וכן הלכה, וע"י טיגון אף דהפר"ח החליט שם דהוה מה"ת הנה המג"א כלל פ"ת בסולת למנחה צידד להקל וכן משמעות רש"י ותוס' סנהדרין דף ב' לכן יש לצרד בה"מ להתיר מיני טיגון בהנאה אמנם בכבד ע"י בישול אם כי המהר"ם שי"ף צידד להקל משום דכבד הוה דם וגדי אסרה תורה ולא דם אעפ"כ אין להקל: שאלה. ג' קדירות, בא' עירו לתוכה רוטב נבילה חם שהיס"ב מכ"ר, וא' היה כבוש בתוכה מעל"ע חלב [והכלי היה חדשה או אב"י] ובישלו בה בשר בהמה ובא' היה ג"כ כבוש מעל"ע חלב ובישלו בה בשר עוף, מה משפט התבשילין אלו.

תשובה. הקדירה א' התבשיל שרי משום דקי"ל עירוי מבשל כ"ק עס"י ס"ח וק"ה, ובהתבשיל יש ס' נגד קליפת הכלי, מיהו זה רק בה"מ אבל באין ה"מ יש לאסור כמ"ש סי' קי"ה דאף כ"ש מפליט ומבליע בכולו כש"כ עירוי, ויעשה כך אם הוא מאכל צלול ישפכנו בפ"א אבל אם הוא מאכל עב שצריך להוציאו בכף ואם ישאר מעט בקדירה שלא יהיה בזה ס' נגד קליפת הכלי יאסר, דמכלי יוצא אף בלא רוטב כמבואר בסי' ק"ה ע"כ יניחנו להצטנן ואח"כ יקח בכף המאכל, והקדירה הב' אסור בהנאה דאף דבלעה ע"י כבישה הלא פלטה אח"כ ע"י בישול, והקדירה הג' אף דלכאורה כיון דבשר עוף בחלב הוה דרבנן ובכבוש דרבנן י"ל דאינו אוסר אלא כ"ק אעפ"כ חלילה להקל, ואף באיסור דרבנן אמרינן דכבוש אוסר בכל הכלי וא"כ אסור באכילה:

(סק"ב) מותרים בבישול ובהנאה כו' כתב הפמ"ג דנ"ל דכזית חלב שנפל על חתיכה שיש בה נ"ט זיתי בשר ונאסרה ואח"כ נפלה החתיכה לשאר בשר ויש ס' נגד כזית חלב ולא נגד החתיכה. החתיכה נשארה באיסורה בהנאה והשאר מותר בהנאה דהא לית בהו טעם חלב כלל אלא דקבלו טעם מחתיכת איסור דנ"נ וזה הוי כמו שקבלו טעם משאר איסורין ומותרים בהנאה, אבל אם החלב עדיין נ"ט בשאר, אוסרת עד אלף פעמים בהנאה ואף שכבר נאסרה החלב פ"א וכבר התבאר בפתיחה [עיין בפנים] דאיסורי הנאה שנתנו טעם למאכל מותר למוכרם לא"י דאין הא"י נוהן יותר משום הבלוע, וכן להיפוך כזית בשר שנפל לנ"ט זיתי חלב ואח"כ נתערב עם חלב אחר: (סק"ג) אבל דגים כו' עט"ז ועכנה"ג ובל"י אות ד' וי"ט דדגים בחלב סכנה ובחמאה ובשומן הנקלט מע"ג החלב אין סכנה, ומ"ש הב"י כמ"ש בא"ח סי' קע"ג היינו

(סק"ב) כל בב"ח כו' הש"ך הסכים למותר בהנאה ודלא כהיש"ש והלבוש ס"י כתב דהמחמיר לאסור בשר עוף בהנאה תע"ב. כתב בשו"ת שערי אפרים סי' נ"ח חמאה שבשלו בקדירה של בשר ב"י מותר להדליקה לנר חנוכה דמצוות דרבנן נמי לאו ליהנות ניתנו הא נרות של חול אסור. ונקברין לא ישרפו לא שייך בנ"ח דלא נשאר אפר עכ"ל [עיין פ"ת סק"ד ובשע"ת סי' תרע"ג סק"א שכתבו להיפוך דהש"א אוסר אף לנ"ח] וזה היפוך ממש ממ"ש המג"א בסולת למנחה הובא במ"ז אות א' דטיגון אין לאסור בהנאה, והא"ז בא"ח סימן תרע"ג אות ב' תמה ע"ז דהא אסור להדליק נ"ח משום דעובר על בישולו די"ש בישול אחר בישול כמבואר בסי' ס"ח ותירץ ע"ז הפמ"ג דטיגון לאו בישול הוא ואסור בהנאה מדרבנן כיש"ש:
(סק"ו) ונהגו לעשות חלב מקדים כו' עיין מ"ש הש"ך ולענין דינא כתב הפמ"ג דבסעודות גדולות ודאי ראוי להניח שקדים:
(סק"י) אבל אם אין לה אלא חלמון כו' כתב הפמ"ג דמעורות היינו דאית בה פורייקי סומקי אפילו נגמרה החלמון והחלבון מיקרי מעורות ועפר"ת:
(ס"ק י"א) אסור לבשלם בחלב כו' כתב הש"ך דלבשלם היינו אכילה אבל בבישול אפשר דכ"ע מודים דשרי אף המעורות משום דמינכר ולא אתי לאחלופי:
(ס"ק י"ח) י"א דאסור לחתות אש כו' עש"ך שכתב דאין העולם נזהרין בזה משום דאינה אלא חומרא בעלמא ועכו"פ אות י"ג ולדינא כתב הפמ"ג דבב"ח יש בישול אחר בישול ומכל מקום לענין הבלוע שבתוך הקדירה לא חשו שיפליט לחוץ ויתבשל דזה לא הוה דרך בישול אבל לבשל בשר בקדירה ב"י מחלב ודאי הוה דרך בישול ומ"ש הכו"פ דבב"ח כל שבא לידי בב"ח אוסר אח"כ אף שנטל"פ כתב הפמ"ג דלא נהירא ליה דנט"ל שרי מטעם דחד בתרי בטל כיון דאין טעם מושבח במאכל ויתבאר בסי' ק"ג:
(ס"ק י"ט) דאסורים בהנאה כו' כתב הש"ך היינו רותחים כו' וכתב ע"ז הפמ"ג דברור הוא כשהיס"ב בכ"ר מיקרי מבשל הא כ"ש אף דמפליט ומבליע לא מבשל ושרי בהנאה:
(ס"ק כ"א) ואף לכתחלה כו' עש"ך וכתב הפמ"ג די"ש ליזהר שלא לישאב מים בכלי חלב ואח"כ בכלי בשר דפעמים שהם מלוכלכים ולא הוה ב' נותני טעמים להיתר וי"ש למחות ביד העושים כן:
(ס"ק כ"ב) פטור וכן האוכלים כו' כ' הכנה"ג בהגהת ב"י אות מ"ג פ"א הביאו תוגרמים דבש בנודות ואסר דאף שיבש הוא מ"מ נתהלה שיעור כביצה אם לא לגד השיער יעו"ש וכתב הפמ"ג דמש"ה לגד הבשר אסור משום די"ש תלתלי בשר עדיין מחובר בעור משא"כ לגד השיער אף דכבוש אוסר בכולו מ"מ העור לחוד אין בו טעם. כ"כ וי"ש לסמוך ג"כ אמ"ד דבשר בדבש פוגם. ומיהו שמן זית אוכלים אף הבאים בנודות דפוגם הוא בשמן עס"י ק"ג ושם יתבאר:

(ס"ק כ"ג) אינם בכלל מי חלב כו' כתב הפמ"ג דלענין דינא אין לנו אלא דברי המחבר ואפילו בה"מ יש לאסור בהנאה. ומיהו אם יש עוד ספק אי מצטרפין דליהוי ס"ס אי לאו כתב דאינו אומר בזה לא איסור ולא היתר:

(ס"ק כ"ז) שנמלח בקיבתה כו' הש"ך הסכים להט"ז דכאן דאיכא דיעות דגלול הוא פירשא הלכך כל דלא הוה מלוח שאינו נאכל מחמת מלחו ושהה כשיעור על האש כו' אין אוסר ומיהו כ"ק נאסר מיד וצריך ס' נגד הקליפה. ואם נמלח מליחה מועטת ולא שהה והעמיד גבינות ובשלו הגבינות אח"כ אפשר דאין להקל דתו הוה דאורייתא:

(ס"ק ל"א) ואם היה הקיבה קרושה כו' עש"ך וכ' הפמ"ג דדברים פשוטים הם דכיון דנבלע בפרש איקלש טעמי' יותר מנ"ט בר נ"ט. ומיהו נ"ט בר נ"ט ממש לא הוה דטעם ב' לאיסור הוא. ומיהו אי הוה להיתר אף דל"ש נ"ט בר נ"ט באוכלין כמ"ש בסי' צ"ה הכא בפרש הוה כמו בכלי וצ"ד:

(ס"ק ל"ג) עור הקיבה לפעמים כו' כתב הש"ך וה"ה שאר בני מעיים כו' וכתב הפמ"ג אבל בשר יבש כעץ אוסר וה"ה עור הקיבה ובני מעיים בבישול יש לאסור דמתרכך וכ"ש וה"ה ע"י שרייה מעל"ע יש להחמיר בעור הקיבה ודוקא ע"י מליחה או כשיעור על האש כו' הוא דמותר וע' כנה"ג:

(ס"ק ל"ה) אבל המעמיד בעור קיבת נבילה כו' עכו"פ בכ' דאם עשה המעמיד פעולתו אף שלא שהה מעל"ע וכיוצא אסור וכתב הפמ"ג דנכון הוא:

דיש סכנה לאכול דגים עם בשר מפני צרעת הי"ה חלב עם דגים ע"ש ויש ליזהר שלא לבשל חלב עם דגים כי חמירא סכנתא כו' ועמ"א א"ח סי' קע"ג:

(ס"ק י"ג) הוה זה וזה גורם כו' עט"ז שהאריך והעיקר דכשיש באיסור לחוד כדי לחמץ אסור אף שהיתר מסייע והפר"ח כתב דאפילו מחומצת כבר בהיתר ונפל איסור לתוכה ויש בה כדי לחמץ אסור יעו"ש:

כתב הפמ"ג דע דאנן קי"ל מעמיד ולטעמא עבידי אין בטילין ומ"מ יש הבדל ביניהם, כי מעמיד קי"ל דהוה רק דרבנן ובטעמא י"א דהוה ד"ת כל שנרגש הטעם אפילו באלף, ומיהו אם נאבד הטעם במיעוטו ואין מרגישין כלל ודאי דבטל אף דלטעמא עבידי:

שפתי דעה — סימן פח — משבצות זהב

(סק"ג) המכירים כו' כתב הש"ך שאין מתביישים כו' והיינו דר"ל אפילו אין להם אחוה וריעות דמקפידין וע"ז אפ"ה חיישינן וכתב הב"ח בשם רש"ל דביושבים רחוקים זמ"ז בכדי שאין יכול לפשוט ידו וליטול מאוכל חבירו שרי לר"ה בלא היכרא:

(סק"ב) אפילו הם מקפידים וע"ז כו' הט"ז השיג על מהרש"ל, והעלה דב' בנ"א המכירין ומקפידין אסור משום לא פלוג כו' והמנ"י אם כי השיג על הט"ז בזה לדינא הסכים ג"כ עם הטור ושאר פוסקים, ובשו"ת בית יעקב סי' י"ב כ' דמי שאכל בשר שצריך לשהות שש שעות לא ישב אצל מי שאוכל גבינה שמא יושיט לו וראיה מחולין דף ח' דאמרינן שם אשת חבר כו' וכתב הפמ"ג דלא ראה נזהרין בזה ומההיא דאשת חבר אין ראיה דש: משום שעוסקין במלאכתן חיישינן דלמא מנשי וגם דהוה גזירה לגזירה:

שפתי דעת — סימן פט — משבצות זהב

(סק"ו) וצריך ברהמ"ז כו' עש"ך וכתבו האחרונים ה"ה למען דנזהר מלאכול בשר אחר גבינה מטעם הזוהר הביאו הלבוש בא"ח סי' קע"ג שהפליג מאד בחומר זה נמי צריך לברך ברכה אחרונה אחר החלב. ובשבועות נוהגין לאכול מאכלי חלב ומברכין בהמ"ז ואחר כך אוכלין בשר:

(סק"י) צריך לרחצם כו' עש"ך שכתב דכל הדברים הנוהגים באחרונים נוהגים באמצעים וכ' הפמ"ג ומיהו מים אחרונים אין נוטלין ע"ג קרקע ומים אמצעים נוטלין ע"ג קרקע:

(ס"ק י"א) וצריך לקנח פיו ולהדיחו כו' וכתב הפמ"ג דיש נוהגין לסדות פת במשקין ואוכלין ועולה במקום קנוח והדחה וטוב לעשות כ"א בפ"ע:

(ס"ק י"ג) ואח"כ ידיח פיו כו' הכנה"ג בהגהת הטור אות כ"ט חולק על הש"ך במ"ש [אות יו"ד]

(סק"א) עד שישהה ו' שעות כו' כתב הט"ז דיש להחמיר כב' הטעמים ואין זה כתרתי דסתרי וכסיל בחשך כו' חדא משום דאפשר דב' הפירושים אמת דלאחר ו' שעות שרי דמסתמא לא נשאר בשר, ואם יש בשר צריך לחצוץ, ועוד כל שאנו עושים מספק לחומרא לא הוה כתרתי דסתרי אהדדי:

וכתב הפמ"ג דאם לועס לתינוק תבשיל שיש בו שומן לכאורה לכל הפירושים א"צ להמתין, דמושך ליכא כיון דלא אכל ובין השיניים ליכא מ"מ יש להחמיר להמתין ו' שעות משום לא פלוג וישראל קדושים ואין לפרוץ גדר, והני ו' שעות הם כל שעה חלק מכ"ד ממל"ע לא זמניות, וכתב הכנה"ג בהגהת הטור אות ו' דודאי אין לומר דבימות החורף מתעכל מהר:

(סק"ב) אחר אכילת הבשר שעה א' כו' הפמ"ג פסק כהט"ז דמי שאינו בן תורה וממתין רק שעה א'

דעכ״פ בעי הדחה וקנוח הפה ודלא כתש״ך אות ז׳ והמעיין בד״מ שהביא לשון המהרא״י משמע דהמתנת שעה הוא לתחמיר ולא להקל והוא כהט״ז :

(סק״ג) אבל אין נזהרין בזה כו׳ הט״ז האריך וכ׳ דאיסור גמור הוא לכתחלה לברך בהמ״ז ע״מ לאכול גבינה אח״כ ומיהו המנהג שאין אוכלין עד ו׳ שעות, אבל אחר גבינה רכה כ׳ הפמ״ג דראה דמקילין קצת וסומכין על קנוח והדחה ואפילו מאן דמחמיר מברך [כשבועות] בהמ״ז על סעודת חלב ומכינים עצמן לאכול בשר אח״כ כיון דהוא נופא חומרא הבו דלא לוסיף עלי׳ :

(סק״ד) ויש מחמירין אפילו בבשר אחר גבינה כו׳ עט״ז דגבינה מתולעת ואוכל התולעים הוה כמו בשר ומושך זמן וכן אם הועמדה בקיבה שחריף וחזק [כמו גבינה שקורין וואלכי״ש קעז] ראוי להמתין ו׳ שעות הואיל שמלוחה היא וחזקה, ולדבריו גבינה מפרה אף שהיא קשה ונשאר בין שיניו א״צ להמתין דלא מיקרי גבינה בין שיניו, אמנם הפר״ת חולק ואמר דגבינה בין שיניו נמי איקרי גבינה יעו״ש וכן ראוי להחמיד בגבינה קשה :

(סק״ה) ושומן של בשר כו׳ עט״ז דברוטב של בשר יש מחלוקת אם דומה לתבשיל שנתבשל בקדירה של

וכתב דשאר משקין לרחוץ ידיו נ״כ מהני חוץ ממים רותחין דלא מהני דא״א להעביר הזוהמא במים רותחין והיינו שהיס״ב :

(ס״ק י״ז) מיהו טוב להחמיר כו׳ וכתב הפמ״ג דשומן אווז כמי ראוי להחמיר להמתין ו׳ שעות ע׳ לבוש א״ח סי׳ קע״ג והעולם מחמירין :

(סק״ך) מיהו יש ליטול ידיו ביניהם כו׳ מי שאוכל במזלג א״נ לרחוץ ידיו ומכל מקום הנכון להחמיר בדבר שאין טורח :

(ס״ק כ״ב) מיהו ע״י נעילה בקרקע קשה כו׳ וכפי הנראה דלחתוך לחם בעינן נעילה וכן כתב בת״ח דלא כט״ז שכתב דקינוח סגי דאינו דלכתחלה צריך נעילה דדוחקא לחוד הסור . ומשמע דלחתוך גבינה אף ע״י נעילה אסור מדלא כתב זה לרבותא וכ״מ לשון הרמ״א ובסי׳ קכ״א בסכין איסור קיל טפי משא״כ כאן הייסינן שמא ישכח . וחולק אט״ז בתרתי . א׳ דלא מהני לפת קינוח אף דהוה נ״ט בר נ״ט מ״מ לכתחלה אסור לאכול בחלב אף להמחבר בסי׳ צ״ה . ולגבינה לא מהני נעילה . והכו״פ כ׳ שם דהוה נ״ט בר נ״ט ויש לעיין ביה :

בשר או דומה לבשר עצמו וכתב הפמ״ג דהמחמיר תע״ב, ומיהו כשהוא עב ויש בו מיחוי בשר דינו כמו בשר וצריך להמתין ו׳ שעות:

(סק״ז) אבל כבר נהגו כו׳ הט״ז כ׳ דלחתוך לחם שרי על ידי קינוח וכתב הפרי מגדים דהעולם נזהרין בזה אם לא כשהוא בדרך או בשעת הדחק, עוד כתב בשם הלבוש ס״ד דנוהגין לעשות סימן בסכין חולב וסימנך חריצי תחלב, ולא יעשה הסימן בשל בשר פן יבא אחר להשתמש בו חלב כיון דרובן חורצין של חלב יעו״ש, והמוצא סכין חרוץ ברחוב של יהודים ודאי של חלב הוא, ולענין להגעיל כלי סבשר לחלב וח״ה ללבן אסור ובמ״ש המ״א בסי׳ תקי״ט אות י״א ועמ״ש בסי׳ קכ״א :

סימן צ

משבצות זהב

(סק״ד) ומשערין בו בס׳ כבראשונה כו׳ הט״ז העלה כאן דלדידן דלא ס״ל כרבינו אפרים אמרינן בכל האיסורין חנ״נ אפי׳ באיסור דרבנן וכ׳ הפמ״ג דאם כי אין כ״כ הכרע די״ל בב״ח גזרו דרבנן אטו דאורייתא משא״כ בשאר איסורין, מ״מ האו״ה בכלל כ״ד הביאו הט״ז בסי׳ צ״ב אות י״א כתב כן, ואף דהוה גזירה לגזירה פעמים גזרו כו׳ והפר״ח כאן אות י״ד ובצ״ב אות י״ז כ׳ דבדרבנן אין נ״נ ומביא ראיה מדברי הרמב״ם פט״ו מתמיא הכ״ז דכתב שם דבשר עוף בחלב מרבה עליו ומבטלו אלמא דבדרבנן לא אמרינן חנ״נ, והפמ״ג כתב דמשם אין ראיה משום דהרמב״ם סובר כרבינו אפרים ולא גזרו כלל אטו דאורייתא, משא״כ לדידן אף בשאר איסורין חנ״נ אטו בב״ח וכש״כ בשר עוף וה״ה שאר איסורין דרבנן וכ״כ המנ״י בסולת למנחה כלל כ״ט דין ז׳ שאין דבריו נראים נגד כל הפוסקים יעו״ש וכ׳ הפמ״ג דהכי הלכתא וחלילה להקל כלל, וב״ם מהרב בכמה רוכתי ומתא דסי׳ ע״ב דלב רבוק נ״נ יעו״ש (וע׳ מ״ז סימן צ״ב אות י״א) :

(סק״ה) ואם עבר ובשל כו׳ כ׳ הט״ז עם בשר, דאלו בלא בשר כל שקרעו ש״ו ושתו בכותל אף בלא ה״מ

שרי

שפתי דעת

(סק״ג) בפני עצמו כו׳ כתב הפמ״ג ודע דכחל שנאסר מותר בהנאה והוא פשוט דכל בב״ת שאין אסור מה״ת מותר בהנאה :

(סק״ד) משערין אותו בס׳ כו׳ כתב הש״ך דבעינן ס׳ נגד כל הכחל ולא במאי דנפיק מיניה כו׳ והטעם בזה במאי דלא אמרינן ספק דרבנן לקולא כתב הפמ״ג בשם הר״ן ושארי פוסקים משום דכל א׳ ישער באומד הדעת שא״א לעמוד על שיעורו ויבא להקל ובסי׳ צ״ח וצ״ע יתבאר :

(סק״ח) יש להתיר בדיעבד במקום ה״מ כו׳ הש״ך העלה כמ״ש הרב דעם בשר בקריעה ש״ו וט״ב בה״מ מותר ובלא בשר בקריעה ש״ו וט״ב אפילו באין ה״מ שרי ומ״ש בשם רש״ל כתב הפמ״ג דל״ע דבהדיא כתב בי״ש פכ״ה סי׳ מ״ז דאפילו בלא בשר ובקריעה אסור אפילו דיעבד וכן כתב הט״ז משמו באות ח׳ [ע׳ מ״ז אות ח׳] והאו״ה כתב הפמ״ג דאין בידו לעיין בו :

(סק״ט) ומה שנהגו כו׳ הש״ך כתב דמכבש הוי כט״ב וכ׳ הפמ״ג דהיינו ע״י קריעה ש״ו אז מהני מכבש כמו ט״ב ובלא קרעו לא מהני מכבש :

ס״ק

(ס"ק י"ט) דינו כמו ביטול בקדירה כו' כתב הש"ך והא דבסי' ע"ח קי"ל דפשטידא אפילו בלא מחבת יש לה דין ביטול כו' שא"ה כיון למדינא שרי כו' לפ"ז משמע דדוקא ע"י קריעה ש"ו וט"ב דאינו אסור אלא משום גזירה כו' אז אמרינן דבלא מחבת לא הוה כבישול אבל בלי קריעה ש"ו וש"ב דאסור לשיטת רש"י אפילו לבדו בקדירה ואפילו בה"מ ולא משום גזירה ה"ה פשטידא בלא מחבת נמי דין ביטול יש לה:

(ס"ק כ"ו) ויש מי שמתיר אפילו לכתחלה למלוח כחל על הבשר כו' וכתב הש"ך משום דאין טבע המלח להפליט חלב. והפמ"ג כתב ע"ז דנראה דוקא חלב של כחל אבל אם נבלע חלב בחתיכה נ"נ ואוסר אח"כ ע"י מליחה ובסי' צ"ח וק"ה יתבאר:

שרי הכחל כמו שכתב הרב לקמן בהג"ה:

(סק"ו) אבל בלא"ה אין להתיר כו' כתב הט"ז אבל אם יש ס' בבשר בקדירה עם הכחל או הבשר מותר והכחל אסור עכ"ל ומשמע אבל לבדו בלא בשר כל שיש ס' אף הכחל מותר ודוקא עם בשר שאז הבשר נותן טעם להחלב שבכחל לפיכך אסרוהו משא"כ לבדו ועת"ת כלל ל' ד"ב ובמנ"י אות ח' דבש"ע השמיט הרב דין זה, ואם בשלו לבדו כל שיש ס' אף הכחל מותר:

(סק"ח) ואם עבר ובשלו בקדירה לבדו בדיעבד מותר כו' הט"ז הביא בשם רש"ל דאסור אף דיעבד אף אם קרעו ש"ו וט"ב וכבר נתבאר לעיל באות ו' דכ"ז כשאין ס' אבל כשיש בטים ס' אף הכחל שרי:

(סקי"ב) ולא אמרינן כבוש כמבושל כו' הט"ז כתב דאין לאסור בשאר בשר שהי' כבוש בחלב שחוטה משום רחוה גזירת לגזירה יעו"ש והנה"ך ושאר אחרונים ס"ל דלפעמים גזרינן גזירה לגזירה וכן הלכה ואף בשר עוף בחלב שחוטה ע"י כבישה אסור וע' במ"ז אות א' מזה:

(סקי"ג) אבל בדיעבד בכ"ע מותר כו' הט"ז הביא המעשה דמרדכי וכתב וז"ל וכלי שא"מ דנקט הוא משום דם כו' עכ"ל וכתב הפמ"ג דהט"ז לשיטתי' דס"ל דכבוש אינו אוסר בחלב שחוטה משא"כ לדידן אם שהה בהכלי שא"מ כשיעור על האש כו' ויש ציר אפשר דאסור דבלא שהה כתבו ז"ל דאין טבע המלח להוציא החלב משא"כ בכבוש ועסי' ק"ה לענין דבר הבלוע ע"י מליחה ושם נתבאר:

שפתי דעת סימן צא משבצות זהב

(סק"א) אלא שצריך להדיח כו' הש"ך כתב בשם הב"ח דאם שניהם יבשים אפילו הדחה א"צ עכ"ל ומה דלקמן ס"ה כתב המחבר דאם שניהם יבשים סגי בהדחה אלמא דהדחה מיהא צריך כתב הפמ"ג דצריך לחלק דע"י מליחה אף אם שניהם יבשים אפ"ה צריך הדחה אבל א"י טעם לזה:

כתב בדבר שמואל סי' ק"ך גבינות כשירות ובלתי כשירות שנמלחו יחד והציר הנוטף שפכו עליהן אסור יעו"ש וכתב הפמ"ג דזהו למאן דפסק דמליחה אוסר כ"ק הוצרך לזה הא לדידן דפסקינן דמליחה אוסר בכולו אף בלא ציר אסור כולו אף בגבינות דהוא דרבנן:

(סק"ג) ודוקא כו' עמ"ש הש"ך והפמ"ג ביאר דלדינא הוא כך בסי' קכ"א ס"ה בהג"ה פסק הרב דכל הכלים שמשתמש בהם ע"י רותח אם הודחו היטב שרי לאשתמושי צונן לא והיינו דרך ארעי לא בקביעות ודבר חריף יבש מותר ע"י הדחת הכלי היטב. הא דבר חריף לח לא ומ"ש הרב בסימן קכ"א שם דחומץ מותר היינו בכלים שלא נשתמשו אלא ע"י צונן כמ"ש הש"ך שם אות יו"ד וכ"ז בשאר כלים אבל כ"ח אסור להשתמש בו צונן אפילו ע"י הדחת הכלי. ועת"ח כלל י"א ובמנ"י אות ו' שהשיג על הש"ך בסי' ס"ט אות ס"ו שמתיר ע"י הדחת כ"ח לשמש בו צונן וז"א. והטעם כיון דא"א בהגעלה גזרינן אם יתירו לו להשתמש דרך עראי יבא לידי תקלה משא"כ כלי שיש תקנה בהגעלה. וכ"נ הסכמת הפר"ח כאן אות ג'. ולפ"ז ה"ה כלי עלם שאין תקנה בהגעלה דחיים או כלי עץ שבלעו ע"י אש כגון שנפל חלב חם מהותך מנר שקורין קרייז"ל דהוה תשמישו ע"י אור עסי' צ"ב ולא נפסק

(סק"א) כל מידי דבעי הדחה כו' עט"ז ולדינא כ' הפמ"ג דאפילו ב' דברים שאינם שמינים אפי' אורחי' בהדחה כמו בשר חי אסור דצריך שפשוף גדול ודוקא להניח בכלי איסור מקונחת הוא דמתיר:

(סק"ב) אסור לכתחלה כו' ע' מה שהביא הט"ז בשם הרש"ל והא דאסור המי מלח כ' הפמ"ג דאזיל לשיטתיה באות ז' דפוסק כהרשב"א דהיכא דא"א בקליפה כולו אסור ה"ה היכא דא"א בהדחה, ומ"ש בשם הת"ח דנתאכסן בבית האי הוה דיעבד ושרי תמה ע"ז הפמ"ג מה דיעבד שייך כאן כיון שאפשר בתיקון שירחוץ הכלי יפה, ואולי לכתחלה אסור משום דהערינג מלוח ביותר והוה כדבר הריף, וגם טהור מליח וטמא תפל אסור לכתחלה, ומ"מ שמעינן דאז עכ"פ ירחוץ הכלי היטב אם רוצה להשתמש בו בבית האי ועסי' ק"ה וקכ"ב:

(סק"ה) הכל אסור משום דתתאה גבר כו' הנה הפמ"ג הקר כמה חקירות בדין עילאה ותתאה, ווהו . א', אם שניהם גושיים דאפשר דאין מפליט ומבליע באחד אלא דמפליט לחוד או מבליע לחוד, אם אוסר. ב', אם יש חילוק בין אם מונחים זע"ז או זא"ז. ג', אם יש חילוק בין אם הוא עדיין עומד אצל האש או הוסר מהאש ד', אם הא דאמרינן אדמיקר בלע ובעי קליפה אם הוא מ"ה או רק חומרא בעלמא מדרבנן. ה', אם הא דתתאה גבר דוקא כשהתחתון קר לגמרי הא אם חם אלא שאין יס"ב מכ"ר מי אמרינן דמיקר לעליון או לא. ו', אם נפל מחום בי"ר לחום כ"ש שהיס"ב אם שייך דין דתתאה גבר כיון שהתחתון חם שהיס"ב לא שייך דמקרר לעליון ואוסר כולו, ולהתיר כל הספיקות הנ"ל כתב דות ברור דצונן לתוך

לתוך חם של כ״ר שהוסר מהאש ועדיין יס״ב דדין כ״ר לגמרי יש בו ומפליט ומבליע כא׳ ואפילו שניהם יבשים לדידן אוסר הכל אף שהם כחושים לפי שא״א בקיאין להמחבר עכ״פ אוסר כ״נ, ומה שהמחבר כ׳ כאן בשר לחלב או להיפוך הוא לומר דבכזה הוא אוסר כולו, כיון שהא׳ הוא צלול, אבל לדידן אין חילוק, ואם מונחים זא״ז מבואר לקמן סי׳ ק״ה ס״נ בהג״ה דאם הא׳ קר ותא׳ חם סגי בקליפה, והט״ז שם אות ה׳ החמיר דאם האיסור חם וההיתר קר דאוסר בכולו אבל כשהיתר חם מודה הרש״ל דבקליפה סגי יעו״ש, ומיהו נראה דדוקא בשניהם יבישים אבל אם מונח היתר חם אצל איסור צלול קר להיש״ש פכ״ה דמדמה לה לטהור מליח וטמא תפל צלול דאוסר להיתר כולו כמ״ש הרב ס״ה כאן דהמליח בולע מצלול, ה״ה בהיתר חם ואיסור צלול קר ובדאכרן לט״ז בסי׳ ק״ה דמתמיר באין ה״ם, ואם יש חילוק בין עומד אצל האש או לאו, הנה הת״ח כלל פ״ג דין ד׳ כתב והוא מהרי״ן שכל שעומד אצל האש לא שייך בי׳ תתאה ועילאה והוה כשניהם חמין, ובאמת הר״ן כ״כ ומביאו הב״י, אמנם בב״י על מ״ש בתה״ד סי׳ קפ״א הביאו הרב בסי׳ צ״ב ס״ז בקדירה צוננת ומיירי שעומד על האש ואפ״ה כתב הב״י והרב גם כן דאם הקדירה צוננת התבשיל שבתוכה מותר מטעם דעירוי אינו אוסר רק כ״ק ומדין תתאה גבר קאתינן עלי׳ אלמא משמע דכל שהקדירה צוננת אפילו עומדת אצל האש אפ״ה שייך תתאה ע״כ דברים אלו צ״ע, ואם קליפה הוא מה״ת או דרבנן באו״ה כלל כ״ט ד״ב כתב דאינו אלא חומרא מדרבנן וכן משמע כמ״א הי״פ סי׳ תס״ז אות ל״ג שכתבה במלות קצרות ונתכוין לזה, וא״כ בספק אי נפל חם לתוך צונן יש להקל דהוה ספיקא דרבנן ולקולא באם הקליפה הפסד קצת, ואי אמרינן תתאה גבר דוקא בתחתון קר הא כשהוא חם וכש״כ כשהיס״ב והוא בכ״ש אי שייך בי׳ תתאה גבר או לאו, הנה בסי׳ ק״ז בש״ך אות א׳ הקשה ל״ל ס׳ הא עירוי אינו אוסר יותר מכ״ק דהרי אף שהדגים רותחים בכ״ש אפ״ה אין עירוי אוסר יותר מכ״ק וכש״כ אם נפסק הקילוח וכן מוכח בסי׳ צ״ב בהג״ה דאם נשפך על הכירה שאינה אצל האש הוה כ״ש וקדירה חמה שהעמידו שם הוה כהם לתוך צונן הרי מבואר דאף שהתחתון חם שיס״ב הוה כ״ש ושייך בי׳ תתאה גבר וזה דלא כהמנ״י כלל נ״א אות א׳ יעו״ש וכש״כ כשהתחתון אין יס״ב בזה אף המנ״י יורה דאין אוסר יותר מכ״ק ושייך בי׳ תתאה אף שהתחתון אין יס״ב והוא כ״ר, והא דכשתתאה גבר אוסר רק כ״ק, אף בשמן אין אוסר יותר, ומיהו בנפסק הקילוח לא הוה אלא מדרבנן ובלא נפסק הוה מה״ת ובב״ח ושבת חייב דמבשל כ״ק ומיהו ספיקא הוה לא ודאי עסי׳ ק״ה וצ״ב ועמ״ש בסימן ס״ח:

(סק״ז) וההלב מותר כולו כו׳ בת״ח בכלל כ״ג ד״ה כ׳ דאם עירה מתבשיל כ״ר לקערה אסורה שרי, והקשה הפמ״ג הא עירוי מדינא מבשל כ״ק לכן העלה להלכ׳ דראוי להחמיר ובת״ח גופא לא הקיל אלא בה״מ דוקא לכן לרינא אין להקל:

נפסק הקילות. וה״ה נר העשוי כעין פתילה כמו שלנו אם נפל הנר על כלי עץ שנבלע בו ע״י אור דלא סגי בהגעלה א״כ אפילו דרך עראי אסור כמו כ״ת דחד טעמא הוא כיון דא״א בהגעלה אתי לידי תקלה. ומיהו להניח כלי איסור בביתו שלא להשתמש בו משמע דשרי ולא חיישינן דלמא אתי לידי תקלה דבדיל מיניה:

(סק״ה) הכל אסור כו׳ עש״ך דלהמחבר יש חילוק בין בשר תוך הקדירה דאפילו בלא רוטב אוסר כל החתיכה ובין אם נפלה טיפה על הכלי שאצל האש דאין אוסר כ״א כ״ג בדבר כחוש אבל לדידן שא״א בקיאין אסור אף בכלי עד ס׳:

(סק״ו) משום דתתאה גבר כו׳ עש״ך שכתב כלומר כו׳ ור״ל בזה דלא תימא דפירושו דתתאה גבר הוא שהתחתון נשאר בחמימותו ואין העליון מקרר אותו. ולא נאסר כ״א התחתון. לזה אמר דאינו כן אלא דהכל אסור עליון ותחתון ואפילו שניהם יבישים משום שהתחתון מחמם העליון הצונן:

(סק״ז) קולף הבשר כו׳ כתב הפמ״ג ראוי שתדע דעירוי שלא נפסק הקילוח אמרינן דמבשל כ״ק בב״ח ובשבת. ואם נפסק הקילוח אינו מבשל רק מפליט ומבליע כ״ק וג״ז רק חומרא בעלמא מדרבנן. ומה שקשה כאן מסי׳ צ״ב ס״ז בהג״ה ע׳ שפ״ד שם אות נ״ח:

(סק״ח) ובמקום שהבשר כו׳ עיין מ״א סי׳ תס״ז דחילק דהיכא דהקליפה הוה רק חומרא מדרבנן א״צ ס׳ כנגדו אבל היכא דהקליפא הוא מדינא צריך ס׳ נגד הקליפה:

(סק״י) ואם נפלו זה לתוך זה צוננים כו׳ עש״ך שהשיג על האו״ה במה שמחלק בין היתר שנפל לאיסור צלול דההיתר בעי קליפה בצונן. ושבב״ח אינו כן. דהא אי תרי ליה לא הוה אלא מדרבנן לכן לא גזרו כה״ג ודי בהדחה. והמנ״י בכלל כ״ב אות א׳ הסכים להש״ך. וכ׳ הפמ״ג דאם ההיתר לח ונפל לאיסור גוש היכא דא״א בהדחה שרי. דכש״כ הוא מקליפה היכא דא״א. וכ״כ בת״ח שם בהדיא אך זהו למאן דפוסק כר״ת אבל לא לרש״ל דפסק כריב״א:

(ס״ק י״ג) הלכך בשר וגבינה כו׳ עש״ך והכלל בזה דככ״ש וטרוד לא שייך אלא בדם ולא בשאר איסורין ודלא כאו״ה כלל י״ב דין י״א דכתב דבשר וגבינה מלוחים לא שייך טרוד דלגבי בשר הוה איסור תורה [ר״ל אם יבשל אח״כ] וז״א. דאפילו באסד״ר לא שייך ככ״ש וטרוד בשאר איסורין והכי הלכתא ואין להתיר אפילו בכמה צדדין:

(ס״ק ט״ו) נאסר כו׳ עש״ך מה שהגיה כאן וכתב הפמ״ג דלדידן כל שנמלח מליחה מועטת באין ה״ת חשיב רותח ובס״מ יש להתיר והא דכתב הרב בסי׳ ס״ס

במולח

נמולח בכשא"מ אף מעט אסור יש לחלק במולח בכשא"מ דהדם פירש ממקום למקום אסור אף בה"מ. אך הוא ז"ל מסופק באיסור דם כה"ג וירא"ה ג"כ להתיר. ומיהו ציר הנוטף ממליחת בשר אף מבשר שנמלח רק מעט חשיב ודאי רותח וז"ש הרב כל ציר מבשר שנמלח דאפילו בה"מ אסור והמנ"י כלל ו' אות ס"ו כ"כ ונכון הוא ולפ"ז צריך המורה להזהר כשרוצה להתיר בה"מ במליחה מועטת כל שאין ממש ציר שלא יתיר אף בה"מ רק באופן שלא יהי' שם כלל טיפת ציר רק שמונחים זא"ז או זע"ז אף שהם לחים קצת:

(ס"ק י"ח) ואם לא נפל רק על מקום א' כו' כתב הפמ"ג דמשמע מדברי הרב אלו לכאורה דדוקא בכלי עץ קולף במקום א' לא בכ"ח ובת"ח כלל י"ג מבואר דאפילו כ"ח אין בולע ע"י מליחה כ"א כ"ק וזהו שסתם הרב בכי' נ"ח וכתב דע"י מליחה אין אוסר כ"א כ"ק ועיין תו"ח כלל פ"ה ובמנ"י אות י"א. וכתב דמה"ט התיר בא' שנפל טיפת ציר מלוח על נאלונ"ש שא"פ מבחוץ וקלפו למקום ההוא והיה ע"ש ושעה"ד שא"א להכין אחרת והתיר להטמין בה על אותה השבת [וגם שנפל רק מבחוץ] ואם נבלע דבר שמן ע"י מליחה בכלי נמי אין אוסר יותר מכ"ק:

כתב הבל"י אות י"ז כלי הנאסר ע"י מליחה לא מהני הגעלה ע"י עירוי. דעירוי כפק הוא אי מבשל כ"ק. ולחומרא. הלכך לא מהני בו הגעלה ע"י עירוי. וכן משמעות או"ה דבעינן הגעלה מכ"ר:

(סק"ך) וע"ל סי' ק"ה כו' ושם נתבאר דלדידן אין חילוק בין כחוש לשמן ובאיסור דרבנן דלא שייך ביה כלל שמנונית כמו חמץ יש להקל יעו"ש:

(ס"ק כ"א) אבל צלי כו' עש"ך דלדינא תוכך להחמיר אפילו בה"מ ואפילו בשניהם צוננין כל שהם צלוים:

(ס"ק כ"ה) וה"ה אפוי ומבושל כו' אפילו הם צוננין כל שהם צלוים או אפוים אפילו לא נמלח החלב כלל אפ"ה הם אסורים אבל החלב מותר כל שלא נמלח כלל. אבל נמלח קצת תו א"א בקיאין בין מליחה מרובה למועטת ובאין ה"מ אסור ואיזה שיהיה קצת מלוח אסור:

סימן צב

שפתי דעת

(סק"א) טועם הא"י כו' עש"ך ולדידן אין נ"מ ולישראל לענין נדרים כל אדם יוכל להבחין ולא בעינן קפילא עס"י נ"ח:

(סק"ב) בד"א בשקדם כו' כתב הפמ"ג דשמע בשם רב א' דלדידן אין נ"מ במחלוקת רש"י ור"י בדין דמקצתה חוץ לרוטב. דביורה רותחת מבלע בלע מפלט לא פליט ונ"נ החתיכה ואח"כ כשנח מרתיחותיו אוסר השאר. ואנן אין בקיאין בין יורה רותחת או לאו ושמא היתה רותחת ולא פלט ואפשר לסוחטו אסור ד"ת. ואם כי דלפ"ז תקשה דאף אם איננה רותחת נ"כ לא משכחת ליה להאי דינא דר"י דהא א"א ליה לרוטב לחלק הטעם לשאר חתיכות אם לא דרך חתיכה זו שנפלה הטיפה עליה. וכש"כ אם נאמר דמתחלה הולך הבליעה עד הרוטב ובהגיע לרוטב מתחלק מה יוסיף תת כח אח"כ בהתחלק אח"כ לאחרות כיון דנאסרה דהא אפשר לסוחטו אסור ואין שיעור לדבר. אך לפי מ"ש תוס' חולין דף ק' ד"ה כשקדם כו' דמש"ה טיפת חלב שנפלה על חתיכה בשר דאם אין נ"ש מותר כו' אע"פ שקודם שתתפשט הטיפה נתנה טעם במקום נפילתה והיה לן לומר שיעשה אותה החתיכה נבילה. משום דסוף הטיפה להתפשט בכל החתיכה כו' ור"ל דכל אגב דרך הילוכו לא אמרינן חנ"נ. לפ"ז כאן נמי דוקא ברותחת שמתחילה כ"ז שלא נחה מרתיחתה אין סופה להתפשט נעשה החתיכה נבילה. אבל לא באינה רותחת דסופה להתפשט והוא דרך הילוכה לא נ"נ החתיכה:

(סק"ה) אבל אם ניער מתחלה ועד סוף כו' עש"ך דהולה

על

משבצות זהב

(סק"ב) לתוך קדירה של בשר כו' עט"ז והנה מחלוקת ר"י ורש"י מבואר בטור לר"י כל שמקצתה תוך הרוטב דיינינן בכולה תוך הרוטב ודוקא שכולה חוץ לרוטב כו' ולרש"י כל שמקצתה חוץ לרוטב אסור, ויש קולא וחומרא לכל א' מהפירושים, לר"י קולא מקצתה תוך הרוטב ונפלה טיפה על חוץ לרוטב כל הקדירה מצטרפת ואף אותה חתיכה מותרת, ואם נפלה הטיפה תוך הרוטב ואין בנ"ה שבתוך הרוטב ס' מצטרפת אותה המקצת שחוץ לרוטב לס', וחומרא אם מקצתה ברוטב ואין בכל הקדירה ס' הכל אסור, ולרש"י חומרא אם נפלה הטיפה על מה שחוץ לקדירה אותה חתיכה אסורה ואם נפלה לרוטב ואין בהרוטב ס' אין מה שבחוץ מצטרף, וקולא אם אין ס' בכל הקדירה ונפלה על שבחוץ ולא ניער כלל מותר כן העלה בד"ם, והט"ז סובר דבכה"ג לרש"י נמי השאר אסור ואף שיש ס' נגד מקצת החתיכה שחוץ לרוטב, משום דאמרינן דמתחלה לא הלכה הטיפה עד סמוך לרוטב, ואח"כ נאסרה מקצת החתיכה שברוטב מן העליון לרידן דאית לן איסור דבוק משום דממהר לבלוע ביותר, ואח"כ צריך ס' נגד כל החתיכה והביא ראיות לדבריו יעו"ש וכל הטורח הזה כדי לקיים הלכה כרש"י וכמ"ש הט"ז בס"ק י"ד דלחומרא קי"ל כרש"י, והש"ך חולק ופוסק כר"י להקל, ומיהו כשכל החתיכה תוך הרוטב ורק שפניה מגולים אפשר דהט"ז יורה דאין להחמיר כ"כ ועב"י, וכ' הפמ"ג ודע דלרש"י אם מקצתה תוך הרוטב ולר"י בכולה חוץ לרוטב דנאסרה אותה החתיכה ואם ניער אח"כ אוסר הכל, וביורה רותחת דאמרינן מבלע בלע מפליט לא פליט אין אוסר אחרות, לרידן א"א בקיאין איזה מקרי

רותחת

רותחת ושמא נח מרתיחתו לכן אוסר הכל:

(סק"ג) נאסרה אותה החתיכה כו' עט"ז וע' בפנים בפמ"ג מה שהאריך בביאורו ולבסוף העלה וכ' דלדידן אין נ"מ בחילוקים אלו דא"א בקיאין בין כחוש לשמן ועכ"פ איסור שנפל על צלי חם אוסר כולו אף גוש וכחוש וכש"כ בקדירה בלא רוטב, ואף שיש ס' בעינן נטילת מקום, ובזה המור מאלו כולו בתוך הרוטב דא"צ נטילת מקום:

(סק"ח) אם חתיכת האיסור ר"ל כו' עט"ז והיינו בב"ח ולא בשאר איסורין, ואם חתיכה א' אין ר"ל מותרת סמ"נ עסי' ק"א, והכנה"ג בהגהת הטור אות י"ג כתב שמש"ך אות ט' מבואר דאף שאין אחרות ר"ל אסורות ע"ז מתמה הפמ"ג וכ' דבש"ך אין רמז מזה:

(סק"ט) אלא בב"ח כו' וכתב הפמ"ג דבב"ח חנ"נ ואפשר לסוחטו כו' הוא מה"ת ובשאר איסורין הוא מדרבנן:

(סק"י) ואז אפילו חתיכה עצמה כו' הט"ז כתב דהאמת כמ"ש בסי' ק"ו דהחתיכה עצמה אסורה, ותמה ע"ז הפמ"ג הא לדידן דחנ"נ אף בשאר איסורין אין נ"מ בכל זה ותירץ דיש לומר דנ"מ אף לדידן כגון בלא גורע עד דנתרבה היתר ע' בסי' צ"ט בש"ך אות ט"ו וקס"ל דאפילו בהפסד מרובה דיש לצדד להיתר אפי' הכי אותה חתיכה אסורה:

(סקי"א) וי"א דאמרינן בכל האיסורים כו' עט"ז דלא הוה אלא מדרבנן ונ"מ להקל בספיקן, ומ"ש דאפילו באיסור דרבנן אמרינן חנ"נ ואיסור דבוק כ' הפמ"ג דהכי הוא ודאי שהרי הרב אומר כן בסי' ע"ב בלב דם שבשלו דרבנן כו' ובסי' צ' בכחל יעו"ש והפר"ח אות י"ז הקיל באיסור דרבנן דלא אמרינן חנ"נ יעי"ש וחלילה לסמוך עליו דאיהו פסק כהמחבר סי' צ' אבל לדידן דקי"ל כרמ"א שם ובסי' ע"ב הרי באיסור דרבנן אמרינן דבוק וכש"כ חנ"נ ואף בה"מ אין לצדד כלל והכי הלכתא [וע' מ"ז סי' צ' אות ד']:

(סקי"ב) אם האיסור דבוק כו', הנה באיסור דבוק יש ב' טעמים הא' דממהר לבלוע יותר, הב' שמא פ"א היה חוץ לרוטב ול"א הט"ז דבאיסור תורה שייך טעם הב' וספיקא לחומרא ויש לאסור בקרעפ"ש, ובאיסור דרבנן כמו דם שבשלו אם הלב דבוק אסור דממהר לבלוע ואם אינו דבוק ומונח בתוכו כיון דלא שייך דממהר לבלוע דרוטב מקיפו מכל צד רק חששא שמא פ"א היה חוץ לרוטב אין לחוש באיסור דרבנן:

(סקי"ג) חוץ לרוטב ונפל עליה איסור כו' כתב הט"ז שפירושו שבעודו רותח נפל האיסור אבל אם תחלה נפלה לחלב צונן ואח"כ נפלה לתבשיל של בשר פשיטא דמהני הבשר עצמו עם התבשיל לבטל החלב כו' וכתב הפמ"ג דהוא פשוט דלא שייך כלל איסור כאן משום דתיכף בבואו למים נחלק הטעם לכל הקדירה:

(סקי"ד) אבל אם מקצת החתיכה כו' ע' או"ה כלל כ"ח ר"א דמשמע דבאיסור דבוק אף שיש ס' באותה חתיכה מכל מקום צריך קליפה במקום ההוא והיינו אפי'

בדבר

על הט"ז אות ד' ולדינא הסכים להרב דניער רק בתחלה סגי:

(סק"ח) וכן אם נפל כו' הש"ך האריך והעלה כאן כהט"ז אות ו' דכיון דלא נודע לא אמרינן חנ"נ ודמי להא דסי' ק"א דהכל נכנס בגדר הספק. וכבר הקשו עליו האחרונים דל"ד להא דסי' ק"א דשם הוא איסור דרבנן משא"כ כאן ועכו"פ מה שתירץ בזה ומיהו לדידן אסור בכל גווני וכפסק רמ"א כאן:

(סק"י) לא אמרו חתיכה עצמה נ"נ אלא בב"ח כו' כתב הש"ך דהטעם הוא דבב"ח הא להודיה שרי כו' משא"כ בשאר איסורים מכאן נראה דחתיכה שהיתה בלא"ה אסורה לא אמרינן בה חנ"נ אף בב"ח. וכ"כ הש"ך מפורש בסי' צ"ד סק"ד דאפילו בב"ח גופא כל שנאסרה פ"א תו הוה כשאר איסורין דלא אמרינן בה נ"נ להמחבר. וע' ט"ז סי' פ"ז סק"א דכתב שם דהיכא דאין כ"א בפ"ע היתר אינו נ"נ. ואם כי בנה"ך שם השיג עליו העיקר הוא כמ"ש בסי' צ"ד. והפר"ח בסי' צ"ד אות ד' השיג עליו יעו"ש. ולפ"ז שאלה. חתיכה שנאסרה מחמת שבלעה כזית חלב או דם ואח"כ נבלע בה חלב ונפלה לקדירה אחרת שא"מ ונשפך וא"י אם היה ס' נגד החתיכה ומ"מ ס' נגד הזית חלב וחלב היה מהו. ואם יש חילוק בין נאסרה תחלה מחמת חלב לנאסרה מחמת דם וגם אם נאסרה החתיכה בהנאה גם אם אוסר התבשיל האחר בהנאה הואיל ובלוע מבב"ח:

תשובה. דבר זה צריך עיון. הנה למ"ש הש"ך דלא שייך נ"נ בב"ח שנאסר כבר פ"א. כש"כ חתיכה שנאסרה מחלב דטעם כעיקר דאורייתא הו כשנפלה חלב עליה לא נ"נ החתיכה דבלא"ה היתה אסורה ואף להפר"ח דחולק שם על הש"ך יודה כאן דהתם לא רביע עלי' כ"א איסור בב"ח מעיקרא משא"כ היכא שנאסרה משאר איסור. תו לא הוי האי לחודיה שרי. וא"כ לדידן אם כי אף בשארי איסורין נמי אמרינן חנ"נ אין זה רק מדרבנן ובנשפך תלינן להקל כמבואר בסי' צ"ח. אך יש לדחות זה חדא דמכ"ע בשארי איסורין אין ברור כ"כ דהוא דאורייתא לדידן. אלא מחמת ספיקא אסור כמ"ש הצ"י בס"י צ"ח יעו"ש. ועוד לאחר שנפלה החתיכה לקדירה אחרת אפשר דנסחט איסור חלב ממנה ומה"ת חוזר להיתרו דאפשר לסוחטו בשאר איסורין דרבנן. ונעשה אח"כ נבילה מחמת החלב הבלוע בו והוה ספק דאורייתא ולחומרא. ומיהו כתב הפמ"ג דמסופק הוא אם לחוש כ"כ לומר דהחלב נסחט ממנו והחלב נשאר כו' ומיהו בנאסר מחמת טעם ודאי הוה נ"נ אח"כ מחלב מ"ה. ודם שבשלו הוא מדרבנן ומה"ת האי לחודיה שרי. ולענין הלכה אף מחלב ושאר איסורין כ"ה מטעם א'. ולענין איסור הנאה החתיכה גופה ודאי נאסרה דאף חתיכה נבילה שנאסרה מחלב אסורה ג"כ בהנאה וביטול כמ"ש הבה"י הביאו האחרונים סי' פ"ז:

מעשה שאירע בקהלה א' שעשו לכבוד שבת לחם משנה ולקחו מהבצק ההוא ושמו בפת הצנומה בקדירה ולא לקחו חלה וביום ש"ק בבוקר אכלו כל הלחם משנה גם הפת הצנומה ולא נשאר כ"א הבשר והרוטב שנתבשל

עם הפת הצנומה. מהו דינו. והשיב ודאי אם היה נשאר קצת מהפת הצנומה היה יכול להניח קצת עד לאחר שבת דהלת ח"ל אוכל כו' וכאן דלא נשאר כלל אפ"ה יש להתיר דלא כ"כ פת הצנומה כיון דבשעה שהיתה הפת הצנומה לא היה שם איסור עליה דהיה יכול להפריש מיניה ודמיא לחלב במים דעדיין היתר ולא נ"נ, ואף דשם א"צ תיקון משא"כ כאן דצריך להפריש מ"מ אין שם איסור עליה ול"ד לבב"ח דמשום לתא דידה גזרו בשארי איסורים חנ"נ. אלא דלאחר שאכלו הפת הצנומה נשאר טעמה בהבשר והרוטב ונגד המעט בלק היה בהבשר והרוטב ס'. ועוד דהוה כלח בלח דבה"מ שרי ומכש"כ לכבוד שבת. ועוד דבפת הצנומה לא היה בתחלה מים אלא שומן ודרך טיגון ליתא משום בב"ח [זה לא כתב אלא לסניף] ולא הוה דשיל"מ דאפילו באלף לא בטיל. חדא דא"מ הוא ועוד כיון דא"א להפריש מיניה וביה תו לא הוה דשיל"מ:

(ס"ק י"ב) וי"א דאמרינן בכל האיסורים כו' כתב הש"ך דבשאר איסורים הוה דרבנן וכן עיקר אף דהכנה"ג בשם מהרי"ק בהגהת ב"י בסי' קנ"ב אות ל"ח וכו"פ אות ע' כתבו די"ש פוסקים סוברים דהוה ד"ת. לענין דינא אנן קי"ל דהוה דרבנן ונ"מ להקל בספיקו:

(ס"ק י"ג) אבל אם מקצת החתיכה כו' עש"ך שחולק על הט"ז אות ה' דהרב שכתב דבב"ח אוסר שאר חתיכות היינו בניער דוקא אח"כ הא לא ניער אין אוסר מקצתה תוך הרוטב ממ"נ כמ"ש הש"ך באות ו':

(ס"ק ט"ו) אבל לא בב"ח כו' עש"ך שהקשה על הספר א"ר שכתב דבב"ח לח בלח הוא רק חומרא בעלמא והביא ראיה מגמרא דפכה"ב דף ק"ח דהוא מדינא אסור יעו"ש והפמ"ג כתב לתרץ דברי הא"ר די"ל דכוונתו הוא דאפילו בבשר עוף או בכבוש דהוא רק איסורא דרבנן אפ"ה יש להחמיר בלח בלח יותר מבשאר איסורין:

(ס"ק ט"ז) לא אמרינן בשום איסור חנ"נ כו' דהנה חתיכה שנאסרה מחלב וכ"כ מה"ת ונתערבה אח"כ יבש ביבש בב' חתיכות בטל ברוב מדרבנן. ובתנאי שיהיה עכ"פ ס' בכולן נגד החלב דאל"כ איכא למיגזר שאם יבשלם יתן טעם [ע' בהפתיחה לתערובות] לז"א כאן דאם נתערב תחלה חד בחד לא אמרינן חנ"נ ביבש ומה שפסק הש"ך דבמליחה בה"מ אף בשומן לא נ"נ. כ"כ הת"ח בכלל ל"ח ד"ב ממה שהשיב לו מהר"מ פאדווא. ומ"ש המנ"י שם אות ה' דהרב בסי' ק"ה סעיף ט' חזר בו ממ"ש בת"ח דשם פסק בסתם דצריכין ס' נגד כל החתיכה. כתב הפמ"ג דאין כאן חזרה דשם מיירי באין ה"מ ולא בה"מ. ומיהו אותה חתיכה כתב הפמ"ג דודאי אסורה דמי יודע אם נסחט האיסור. וכ"כ שם בת"ח בפירוש דאותה חתיכה נשארה באיסורה. ובאיסור דבוק וידעינן ודאי שחתיכה זו לא נמלחה לבדה רק מונחת עם אחרות דליכא אלא טעמא דממהר לבלוע. יש להסתפק ולהתיר אותה התיכה לצורך שבת ולעני בדבר חשוב וה"מ דהא רובא דרובא אף מאן דסובר חנ"נ בשאר איסורים אפ"ה

בדבר שלא נאסר אלא על ידי מליחה, ואף באין דבוק אלא מונח בתוכו ואיסור תורה יש להצריך קליפה שמא פ"א הי' חוץ לרוטב, וחם בחם בלא רוטב אף שיש ס' צריך קליפה ר"ל נטילה בעינן ע' סימן ק"ה וסימן ע"ב וצ"ע בב"ז:

(סקט"ו) ואם נתערב איסור לח בהיתר כו' עמ"ש הט"ז בשם המרדכי והנה הטעם בזה כיון דהחתיכה ניכרת ומובדלת ואין הטעם נסחט מסגת לגמרי דאין הנעלה באוכלין א"כ צריך ס' נגד כל החתיכה משא"כ לח בלח דמעורב האיסור הראשון יפה גם עם היתר האחרון חוזר להיתרו בשאר איסורין ולא בב"ח, והר"ן כתב טעם ב' דמשום לתא דבב"ח בעינן דוקא דרך בישול הא צונן כמו מים במים וכדומה לא נ"נ ולפ"ז הי' כל שנאסר שלא כדרך בישול, ויש לב"א מהסברות קולא וחומרא, לפירוש הא' כל שנבלע איסור בחתיכה וא"א להוציא האיסור כשם שיהא מעורב עם היתר האחרון צריך ס' נגד כל החתיכה ואף ע"י כבוש ומליחה כן הוא הרי חומרא, וקולא כל לח בלח אף על ידי בישול לא נ"נ, ולפי' הב' קולא כל שאין דרך בישול אף בחתיכה ע"י כבישה ומליחה לא נ"נ דמשום לתא דבב"ת בעינן דומיא דבב"ח, ומודינא כל שנכבש בשר עם מעט דם וכדומה ואח"כ בישל עם היתר הוה דרך בישול ואף שיש ס' בהיתר נגד הדם מ"מ חנ"נ בבישול דהוה דבוק עסי' ס"ט בחתיכה שנתבשלה עם דמה ותו צריך ס' נגד כל החתיכה משא"כ אם נכבש אח"כ החתיכה עם שאר היתר דדי בס' נגד הדם כסברא הב', וחומרא כל דרך בישול אף לח בלח נ"נ וצריך ס' נגד הכל. ורמ"א שחילק בין לח ליבש והוא סברת הראב"ד (כמו שציינו) א"כ אין חילוק בין דרך בישול או צונן רק בין לח בלח או לח ביבש כדלעיל:

(סקט"ז) ואם נתערב יבש ביבש כו' כתב הט"ז דהיינו שלא בדרך בישול אבל אם נתבשלו יחד ודאי אמרינן חנ"נ וצריך ס' בהיתר נגד כל החתיכה ע"כ, והפמ"ג כתב דמצינו האי דינא אף ע"י בישול, כגון שבישל זית נבילה עם זית היתר בס' זיתי רוטב, דהרוטב מותר והכשר אסור חד בחד כמו יבש ביבש ואם נפל אח"כ עוד זית היתר גם החתיכות מותרות דלא נ"נ ומה"ט הרוטב מותר אף שאין ק"ך ברוטב דיבש ביבש לא נ"נ עסי' ק"ט בש"ך אות ד' ופר"ח אות ג' וסי' ק"ד אות ג' ועיין מ"ש שם:

ומ"ש הט"ז בדבר שנאסר במשהו כו' אם נתבשל אח"כ במינו אם יש ס' נגד החתיכה כו' יעו"ש כל האריכות כתב הפמ"ג דהוא ז"ל סובר דדבר הנאסר במשהו אין כח במשהו זה לצאת לחוץ אף ע"י רוטב והביא ראיות לדבריו יעוין בפנים ותדע דהכי הוא הלכתא דהא בסי' ק"ה לענין דבר הבלוע אף לדידן דאמרינן חנ"נ אעפ"כ פסקו דאין יוצא בלא רוטב וא"כ יפה פסק הט"ז דדבר גוש הנאסר במשהו כמו חמבים ואח"כ נפל לקדירה אחרת אף אם לא סלקוה שרי דאין המשהו יוצא מגוש אף ע"י רוטב, ומ"ש הט"ז אם סלקוה היינו דבלא סלקיה ולא ניכר הוה יבש ביבש דאסור בפסח אך מ"ש הט"ז דדבר

חנאסר

הנאסר במשהו שנפל לאחרות די בס' נגד החתיכה, ע"ז הקשה הפמ"ג כיון דסובר דאין המשהו יוצא לחוץ למה לי' ס' נגד החתיכה, הא אפי' ס' נגד המשהו א"צ, ולפ"ז תעלה לדינא להט"ז דחתיכה שנאסר במשהו בפסח ונפל לאחרות אף שאין ס' נגד המשהו האחרות מותרות והחתיכה נשארה באיסורה ואם מכירה זורקה וא"ל הכל אסור כדין יבש בפסח והרוטב ב' מותר:

ואם דבר לח נאסר במשהו וניתוסף עוד לח כתב הפמ"ג דנ"ל דבאין ה"מ אם נתבשל כך אסור, עד"מ יו"נ או דשיל"מ דאוסר בכ"ש במינו בלח ואח"כ נתערב בא"מ דבטל הוא בס' ונתבשל כך צריך ס' נגד כל תערובות הראשון דלדידן אין הוכחה לומר דדבר הנאסר במשהו לא נ"נ ושאני מחתיכה דאינו יוצא כו' משא"כ בלח אבל בלא בישל לא נ"נ דדומיא דבב"ח בעינן ואז אף בלא ה"מ שרי משא"כ בבישול אם אין צורך גדול א"א להקל כפסק הרמ"א בלח ע"י בישול ובחמב"פ בלח אוסר בכ"ש תערובות הכ' עד אלף והיכא שהגיסו בכל תבשיל הנאסר במשהו ותחבו הכף בתבשיל אחר דעת הא"ר וזוטא לחלק דבאוכל הוא דאין יוצא משהו לחוץ ובכלי יוצא וראייתו מא"ח סי' תס"ז כף שהגיסו כו' ממ"ש הט"ז שם דיש לחוש שהכף נגע בחטה ואין בו ס' דוחה הא"ר דאין סברא לומר כן יעו"ש והפמ"ג כ' דודאי לא עלה על דעת הט"ז לחוש כשיש רוטב דמבלבל הטעם בכולו אלא מיירי בתבשיל עבה שאין בו רוטב דחיישינן שפיר שמא לא נגע בחיטה אלא בכף ואין בו ס' ואה"נ ברוטב אף בכלי אין להלק ולומר דמשהו אין יוצא כלל אף בכלי כ"ז הוא סברת הט"ז, אמנם הש"ך בנה"ך בחר לו דרך אחרת והסכימו המ"א בה"ס והת"ו שם, דודאי משהו יוצא ע"י רוטב אלא דלא נ"נ כמשהו דדומיא דבב"ח בעינן, הלכך פסקו כן (הלשון הוא מגומגם וקשה להבין לכן ע' בט"ז ס"ק ט"ז ובנה"ך שם ותמצאנו נכון) דשיל"מ שאוסר במינו יכן יו"נ במינו או יבש ביבש בפסח שבמינו דוקא משום דשיל"מ, או חמץ בע"פ מו' שעות עד שתחשך [שנפל] למינו למ"ד דהוה דשיל"מ אם נפל [אח"כ] לאחרים אף במינו אין אוסר משום דכח אחר מעורב בו הוה א"מ, ובפסח אוסר אף בא"מ דאותו משהו הבלוע יוצא ואוסר, ובלח במינו אוסר ולא"מ א"צ אלא ס' נגד המשהו דלא נ"נ לדעתו ז"ל יע"ש והנה ב' דינים חידש עוד שם א' דדשלי"מ אמרינן ביה חנ"נ, ועוד חידש שם חמץ בפסה שנתערב בס' והשהה במזיד א"צ לאחר הפסח ס' נגד החתיכה וכן פי' הב"ח כאן הביאו הט"ז וצ"ע:

(סקי"ט) עד סמוך לרוטב כו' כתב הפמ"ג לכאורה נראה מדברי הט"ז כאן דבנפל נגד הריקן לא מהני ס' פעמים ס"א דשמא נתפשטה מעט מעט עד חלק גדול צ"ע דביש ס' פעמים ס"א שרי וכדכ' הש"ך בס"ק כ"ה דאם היא חדשה או אבי' או שיש ס"פ ס"א אפי' ממנהגא ליכא לאסור, ומיהו יניחנו עד שיצטנן משום דאין מבטלין איסור לכתחלה:

(סקכ"ג) אפילו שלא בנגד האש כו' עט"ז וכוונתו פשוט דבע"ש סומכין אדיני' דאף שלא כנגד הרוטב

אפ"ה דבוק לית ליה עיין פר"ח כאן. ואם שם בחנ"נ כ' הרב בת"ח שם להקל משום דרוב הפוסקים סוברים דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים כש"כ כאן באיסור דבוק א"כ יש להקל ומיהו בא"י אם נמלחה עם שאר חתיכות או בפ"ע אסור:

עוד כתב הפמ"ג כיון דהא דהיקל הת"ח לעיל הטעם הוא משום דרוב פוסקים סוברים דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים לפ"ז בב"ח במליחה דאף הרשב"א דהוא מן המתירין חנ"נ בשאר איסורין ואפ"ה בסי' ל' בכלל הביא הרב דעתו דנ"נ בב"ח אף באיסור דרבנן א"כ יראה דאין להקל אף לדעת הרב אם נפל חלב במליחה על בשר ואמרינן דנ"נ וצריך א"כ ס' נגד כל החתיכה ואפילו בה"מ אין להקל. ונהי דבשאר איסורין המיקל בה"מ לא הפסיד אבל בב"ח לא:

(ס"ק י"ז) כל הנאסר כו' מה שהש"ך הראה מקום לסי' צ"ח דשם מבואר דבב"ח י"ל דנ"נ והש"ך כ' שם דזהו בישינה [וע' פמ"ג שם]:

(ס"ק י"ח) טיפת חלב כו' הש"ך הביא פי' הב"י וע' ט"ז אות י"ט שפי' בע"א ועש"י קכ"א בש"ך אות י"ז לענין מתכות אי חם מקצתה חם כולו. ומ"מ לענין אם נפלה נגד הריקן אין חילוק בין כ"ח למתכות:

(ס"ק י"ט) א"נ אלא ס' נגד הטיפה כו' כתב הש"ך אבל הקדירה מ"מ אסורה דאפילו לא נפלה רק טיפה א' הקדירה אסורה להשתמש עוד:

(ס"ק כ"ג) כדלקמן סי' צ"ד גבי כף כו' עש"ך מה שהקשה איך יצויר שתהיה קדירה חדשה כיון שמבשלין בה עתה בשר א"כ ניחש שהוליך הבליעה בכל הכלי ואף בריקן יש טעם בשר וע"ש מה שתירץ. וכתב הפמ"ג דלפ"ז צריך המורה לישאל אם היה בתחלה מליאה רוטב ונצטמק ע"י רתיחות ואח"כ נפלה הטיפה דא"כ לכל התירוצים של הש"ך לא שייך בה דין חדשה. ואף אם תמצא לומר דאין המורה צריך לישאל הדין דין אמת ויציב:

(ס"ק כ"ד) נהגו העולם כו' כתב הפמ"ג משמע קצת דדעתו להקל בצד הריקן ומ"מ העולם נוהגין דוקא בה"מ יע"ש לא בע"א:

(ס"ק כ"ח) ויערה מיד כו' כתב הש"ך בצד האחר ואל יניחנו להצטנן כו' וזהו החילוק בין נגד הרוטב לנגד הריקן. דנגד הרוטב ויש ס' נגד הטיפה יערה מיד דאם יניחנו להצטנן יש לחוש שמא יפעפע בדופני הקדירה מעט מעט ומיהו אם לא עירה מיד דיעבד שרי וכנגד הריקן יניחנו עד שיצטנן בע"ש או אורחים [ע"ל אות כ"ד] ולא יערה ומיהו אם אי אפשר יערה מיד ואם יש ס' פעמים ס"א נגד הריקן ימתין ולא יערה מיד דאין מבטלין לכתחלה:

(ס"ק ל"א) קדירה חמה כו' כתב הש"ך דבצוננת אפילו הקדירה שרי דכ"ש אין מפליט ומבליע לרמ"א עס"י ק"ה ואם הוא אבל האש אף דהקדירה צוננת הכל אסור דתתאה גבר:

(ס"ק ל"ג) והתבשיל מותר כו' הש"ך כ' בשם מהרש"ל דאם הקדירה

הקדירה אבל האש לא שייך תתאה גבר משום דכח האש שבעליון אין מניח להתקרר ואוסר התבשיל ועיין ת"ח כלל כ"ג ד"ד מ"ש בשם הר"ן דכה"ג היכא שהוא אבל האש לא שייך עילאה ותתאה אלא כהם לתוך חם :

(ס"ק ל"ד) הוה כעירוי כו' אף דהכירה צוננת לא הוה ככ"ש כיון דלא נפסק הקילוח. ואם נפסק הקילוח שרי אף דבסי' ק"ה פסק הש"ך באות ד' דנפסק הקילוח אוסר כ"ק שא"ה משום דנזחל על כירה צוננת הלכך אם נפסק הוה כ"ש :

(ס"ק ל"ה) דאין עירוי אוסר רק כ"ק כו' כתב הפמ"ג אם נזחל ע"ג הכירה ולא נפסק הקילוח דהוה עירוי. והקדירה תמה דאפשר דיודה הרמ"א דעירוי הוה תתאה ולא הקדירה. דלא אמרינן דהקדירה הוה תתאה אלא בנזחל מן הגד על הקדירה. מ"מ כל התבשיל שבקדירה אסורה דנהי דעירוי אין מבשל יותר מכ"ק אין הטעם משום שהוא קר אלא שאין בו כח ליכנס ביותר ומ"מ לא שייך בו לומר שמקרר להעליון ול"ד לכ"ש שהיס"ב דחשיב תתאה :

(ס"ק ל"ו) הכל אסור דתתאה גבר כו' וכתב הפמ"ג דכ"ז אם בהקדירה הוא בשר או חלב הא מים לחוד יתבאר דינו בסי' צ"ה בדין נ"ט בר נ"ט :

(ס"ק ל"ז) והוא שהתחיל הקדירה להרתיח כו' עיין ש"ך ומשמע דהכיסוי עכ"פ נאסר כמ"ש הט"ז אות כ"ח :

(ס"ק ל"ח) אבל חלב מהותך כו' כתב הפמ"ג אם נפל נר של חלב על הכלי ושהה שם קצת אם היא של מתכת יש תקנה בליבון ואם של עץ אין תקנה לכאורה דהוי תשמישו ע"י אור כמו סכינים של א"י דטעון ליבון לפי שהא"י מתקן בו פתילות וא"כ אין מהני הגעלה כ"א ליבון. וע' פר"ח סוף הסי' שכתב דכ"ח חדש שמלא בה טיפה אסורה דשמא נפל עליה נר ולא נפסק הקילוח :

הרוטב שרי כמ"ש המחבר אלא דבהא קיל ע"ש מבחול היכא דיש הי"ס דאלו בחול בהי"מ צריך עכ"פ צינון ובע"ש א"צ להמתין אלא יערה מצד אחר, דהא דצריך להמתין הוא מצד גזירה שמא יערה מאותו צד ובע"ש לא גזרו , והש"ך כתב דגם בע"ש צריך להמתין, רק אם א"א להמתין כגון שאין שהות אז יערה מצד אחר :

(סקכ"ד) ע"י ס' כו' עט"ז וכתב הפמ"ג דלפ"ז אם בשלו בקדירה חדשה מים ויש בה זית חלב או חמאה ואח"כ בשלו בה בשר א"צ ס' נגד הזית חלב כ"א לפי"ח משא"כ בשל איסור נ"נ ומיהו אין התבשיל הב' אסור מה"ת ביש ס' לפ"ע כיון דחנ"נ מדרבנן הוא ויש להקל בספיקן, וכבר אמר כן חכם א' דאם בשלו מים א"צ נגד כל הזית , וכאן חידש הפמ"ג דאפילו באיסור נ"מ משום דלא הוה אלא כדרבנן :

(סקכ"ה) ואם נשפך חלב כו' הפמ"ג הביא בשם המנ"י שכ' בכלל כ"נ אות ך' דאם יש אפר במקום הכירה נעשה לפגם ובכלל נ"ח אות כ"ו הניח למעשה בצ"ע משום דלא דמי לההיא דסי' צ"ה דאפר במים הוה לפגם משום דבשעה מועטת לא נעשה לפגם ואין להקל למעשה דאפי' בההיא דסי' צ"ה החמירו הט"ז והש"ך שם :

(סקכ"ו) הוי נמי ככ"ש כו' כתב הט"ז דזה דוקא כשאין המקום רותח כו' דאם הוא רותח הוה ככ"ר אף אם נפסק הקילוח ועכ"פ הקדירה אסורה כדין חם לתוך צונן, והנה מדברי הרב אלו נשמע כמה דינים, א', דאם נפסק הקילוח אינו אוסר כלל, אף דעירוי שנפסק הקילוח אוסר כ"ק שא"ה דנפל על הכירה קרה מיד נתקרר והוה כ"ש קודם שהגיע לקדירה , ב', דאם לא נפסק הקילוח אף שעובר דרך כירה אפ"ה כיון שלא נפסק חשיב כאלו נפל מהקדירה לקדירה הב' בלי אמצעי, ג', וקדירה צוננת הוה תתאה , ובתה"ד סי' קפ"א לכאורה יראת דדוקא שהקדירה רותחת אצל האש, הא אם אינה אצל האש לא חשיב בעירוי אף שלא נפסק הקילות, ולמעשה אין להתיר אף אם סילקו מהאש :

(סקכ"ז) ואם לא נפסק כו' עט"ז מה שהאריך כאן וכוונתו דהב"י והרב סוברים דקדירה הוה תתאה והקילוח עילאה ויש קולא בקדירה צוננת דאין אוסר רק כ"ק, וחומרא דאם קדירה רותחת כולה אסור אף שהקילוח צונן , והט"ז סובר דדין נוגעין זב"ז הוה וא"כ אם הקדירה רותחת והקילוח צונן היה לנו להקל אפ"ה החמיר כרמ"א דקדירה חשיב תתאה ומ"מ החמיר בדין השני בקדירה צוננת דהוה נוגעים ובאין הי"מ אוסר כמו במליחה והפמ"ג השיג עליו בזה, דא"כ הרמ"א בסי' ק"ה ס"ג דמתיר ע"י קליפה היינו באין הי"מ ואיך סתם ולדעתו אינו דומה כלל דגבי מליחת המלח שעל הטהור נוגע בטמא והוה כאלו נמלח הטמא משא"כ בחום אש, ע' סי' ע' מ"ש הב"י בשם הרא"ש וצ"ע :

(סקכ"ח) והוא שהתחיל הקדירה להרתיח כו' עט"ז וע' פמ"ג מה שהאריך בזה והעלה לבסוף דממוצא דבר נשמע דדין חרש יש בכיסוי מקדירה דאלו קדירה נגד הרוטב הדין הוא בפ"ב כמו בפ"א דדי ס' נגד הטיפה ובכיסוי חיישינן שמא לא עלה הרתיחה כלל וע"ג כל מה שבכיסוי אם הכיסוי חם ואח"כ צריך ס"א פעמים ס"א , וה"ה בקדירה ריקנית חמת שנפלה טיפה עלית צריך אח"כ ס"א פעמים ס"א וזה דבר פשוט אלא מכאן נשמע דאף בכיסוי הדין כן ולפי"ז ה"ה נגד ריקן בקדירה ומכוסה והתחיל להרתיח פ"א הדין כן וכ"כ הפר"ח ופשוט הוא דאם בכיסוי כן כש"כ בקדירה ואף הרש"ל אפשר דיודה לזה :

(ס"ק כ"ט) מידי דהוה אשתי קדירות כו' וכתב הט"ז נ"ל להתיר דאם אפו בתנור פלאדו"ן של חלב ואח"כ באותו מקום רותח הושיבו שם קדירה עם בשר כו' וכתב הפמ"ג דהיינו שהמקום ההוא יבש לגמרי לא לח קצת והיה בקרקע כה"ג וע' נה"ך סימן צ"ז דהשיג על הט"ז וכבר כתב המנ"י כלל ג"ז דהט"ז לא התיר אלא במקונח יפה מקום מושב הפלאדו"ן יעו"ש, ובדין מחבת אם אין חלב במחבת אף שהוא ב"י אין אוסר העליונה ואם בתחתונה יש מים יראה לתתיר עליונה דהוי נ"ט בר נ"ט ובבלי איסור אסור , ואם הזיעה נופלת למחבת גם המחבת אסורה, ואם יש ס' בעליונה

בעליונה נגד החלב שבתחתונה התבשיל מותר והקדירה אסורה כמו נפלה נגד הרוטב, אך קשה אמאי לא צריך ס' נגד כל הבלוע שבמחבת, וי"ל דבלוע הוי נ"ט בר נ"ט דהתירא ואין הי"נ באיסורא צריך לשער נגד כל הכלי התחתונה:

(סק"ל) אבל חלב מהותך כו' הט"ז האריך כאן והעלה דאם הוציא כף עם מאכל שם כ"ר עליו, וריקן אין שם כ"ר עליו, ובנה"ך כאן ובסי' ק"ז בש"ך אות ז' כתב דהוי ספק ושמא שם כ"ר עליו, ולדינא צ"ע גדול מה שהחליט בפשיטות דכלי ריקן אין בו דין כ"ר והיינו לאחר שהוסר מן האש דבעודו על האש ודאי בולע אם תיס"ב. וא"כ קדירה רותחת שהוסר מן האש ותורק ואח"כ נפל שם איסור צ"ע:

משבצות זהב — סימן צג — שפתי דעת

(סק"ב) והוא חומרא בלא טעם כו' עט"ז מה שהביא המעשה דר"י הלבן וכתב הפמ"ג דלענין דינא יש להחמיר כהט"ז בחדשים כ"ז שלא שבעו מלבלוע אף בחצי מעל"ע [או אפשר אף בערך שעה] ודלא כנה"ך דמתיר בפחות ממעל"ע, ונראה דמפעם שנית ואילך היינו שלישית נקראו ישינים לענין זה דבפחות ממעל"ע יש להתיר אף באין הים, (ואף דמהט"ז משמע דבג"פ הוא שבע כתב הפמ"ג דמ"מ יש לצדד להקל אף בב"פ) אבל בשהה מעל"ע החלב בתוכו ובישל בה בשר תוך מעל"ע לשהיית החלב יש לאסור אף בישן דבמעל"ע ודאי בולע אף ישן וכן הלכה (וע' שפ"ד אות ד'):

עוד כתב הפמ"ג דשמע אומרים בשם חכם א' דאם מלח בשר בכלי ישינה חולבת שרי הקדירה דשבע מלבלוע ואין בולע אא"כ פולט שלו ואין מליחה לכלים להפליט ולכן א"א לו לבלוע כההיא דהמפקיד (עט"ז אות זה) ולדעתו גם הבשר שרי אף שהקדירה היא ב"י מטעם הנ"ל דאין מליחה לכלים להפליט, והפ"מ השיג ע"ז וכתב דאין שמועתו מכוונת, דא"כ הא דקי"ל יש מליחה לכלים להבליע ומסתימת הפוסקים משמע דאף בישנים, ואיך משכחת לה, הא הוא שבע מלבלוע, אלא הטעם הוא דלהחמיר אמרינן דעל ידי בישול פולט כמה פעמים והוה כהגעלה, ויכול הוא אח"כ לבלוע, ואפי' אם לא שימשו בכלי מעולם כ"א צונן דשפיר שבע ולא מפליט על ידי מליחה אין להתיר כלל ואין למצוא שום קולא כלל וראוי להחמיר ואין ללמוד היתר ממעשה דר"י הלבן:

(סק"א) אסור בנ"ט כו' הפ"ת הניח בצ"ע הא דהתיר בש"ע ע"י טעימה דיש לחוש דלמא בלעה הקדירה חלב ופלטה. ומין במינו ליכא למיקם אטעמא. ותמה הפמ"ג ע"ז הא המרדכי בפ' כ"ה במעשה דמגנגא בטיפת חלב מבחוץ נגד הרוטב [המבואר בסי' צ"ב] הביא ראיה לחלב שבפנים בקדירה ומה שבתוך הדופן מקושר הוא ואין נ"נ בתוך הקדירה. וכבר ביאר זאת מהרא"י ז"ל בסימן קפ"ג. והעיקר לחלק בין הנבלע באוכל דנ"נ דחשיב הכל א' ואין מה שבחוץ עם מה שבפנים מצטרף ובין בלוע בקדירה דאדרבה הבלוע מקושר עם המאכל שבחוץ והוא ברור וזהו הטעם שטיפת חלב נגד הרוטב שרי. ואף גם שהוא גמ' ערוכה במס' חולין [דף צ"ז ע"א] דפריך התם אלא בב"ח מאן טעים לה קפילא כו' הרי דקדירה של בשר דבישל בה חלב טעים לה קפילא. מיהו שלא כנגד הרוטב אסור כמנהג העולם ס"א פעמים ס"א ובע"ש מתירין. ודע דהא דמתירין ע"ש או בה"מ היינו שישפוך מצד א' אבל מצד זה או שאח"כ מלאו הכלי במים נגד הריקן אף בה"מ אסור דנ"נ בתוך הריקן. והנה יש לחלק בין קדירה של חרס למתכת עסי' צ"ח בש"ך ס"ק כ"א דבה"מ בבלוע לא נ"נ יעו"ש. וא"כ אף שמילא מים אח"כ יש להתיר בה"מ אבל לא בשל חרס:

(סק"ג) אבל הקדירה אסור לבשל בה כו' עיין פמ"ג בפנים מה שהאריך לבאר בענין נטל"פ וכתב דבשו"ת דבר שמואל הובא דכלים של פארצעלאי כ"ח י"א להתיר באב"י בה"מ וכתב דיראה דאין להתיר. ואולי באם בלעו איסור דרבנן יש לצדד בה"מ. דמפינכא אין כ"כ ראיה דהם שבשלו הוה עיקרו דאורייתא ולקמן בסי' ק"ג יתבאר. ומה דפסקינן בא"ח סימן תנ"א דקדירות משהינן עד לאחר הפסח ואפילו בישל בהם דייסא. ולא עוד אלא אפילו בישל בהם חמץ תוה"פ אנן ג"כ קי"ל להיתרא אף שנבלע החמץ תוך הפסח והלכה מרווחת היא בישראל דאפילו איסור דרבנן שנבלע בכלי לא מהני לו נטל"פ ואמאי שרינן להשהות הקדירות. ע"כ אנו מוכרחים לומר כפי שתירץ הרשב"א במ"ה דהא דנטל"פ אסור לכתחלה הוא משום דגזרינן אטו ב"י וזה שייך רק באיסורין המצוים בכל יום דאם נתיר לו שאב"י אתו להתיר ב"י משא"כ חמץ לאחר הפסח כל ימות השנה דמותר. לא שייך בחמץ שעבר הפסח הבלוע תוך הקדירה לגזור אטו יבשל היום דהאידנא היתרא הוא. ומעתה יצא לנו דין חדש. למשל. קהל שאסרו שחיטת כל השוחטים עד זמן פלוני. והיה שחיטתן כנבילה ע' סימן א' וב'. ובתוך הזמן בישלו בכלים. או א' שנדר כל מה שישחוט פלוני בתוך אותו זמן וכדומה בנדרים שאסר על עצמו עד זמן פלוני ובתוך הזמן בישלו בהכלים דשרי לאחר הזמן נטל"פ כה"ג כיון דעתה היתר הוא כמו חמב"פ. וממילא ה"ה חמץ שעבר הפסח ועבר ב"י ונבלע בקדירה כדי נ"ט אפ"ה לאחר מעל"ע שרי:

(סק"ד) והוא חומרא בלא טעם כו' כתב המ"ב בסי' י"ט קדירה שהיא מסולקת מהאש ושמו עליה כיסוי חולב כו' אם היס"ב בזיעה שניהם אסורים וכ"ז שהכיסוי צונן. הא אם הכיסוי רותח מאש אף שאין היס"ב בזיעה. ויקל באם אין הכיסוי ב"י להתיר התבשיל באין יס"ב בזיעה אף שהכיסוי רותח הוא ולאסור הכיסוי כה"ג. עוד

שם בסי' ח"י דכיסוי אוסרת הקדירה כשיש בשר או חלב לא שאר דברים והכיסוי אב"י דהוה חומרא בעלמא לא החמירו כשיש בו שאר דברים יע"ש וכן הלכה בזה. אבל בכיסוי ב"י אוסרת אף שאר דברים בקדירה דדמיא לקערה ביורה חולבת דשניהם באים כאחד יעו"ש:

(סק"ו) ואם הכיסוי חם והקדירה צוננת הכל שרי כו' קדירה ששהה בה חלב מעל"ע ואח"כ בישלו בו בשר תוך מעל"ע לשהיית החלב אפילו הקדירה היא ישנה כתב הפמ"ג דלהלכה יש לאסור כהט"ז וכן הסכים בנה"ך ובחלי מעל"ע יש לאסור באין ה"מ. ומיהו אם שהה לילה לאחר הכבוש בכ"ח ישן יש לצדד ולהקל כיון דבלא"ה יש דיעות דלינת לילה פוגם עס"י ק"ג ולמעשה צ"ע. עוד כ' הפמ"ג דב' קדירות אין אוסרות בנגיעתן אפילו קבלו דבר שמן מאד ובזה קיל קדירות מאוכלין עס"י ק"ה:

סימן צד

שפתי דעת

(סק"א) משערין בכל מה שנתחב כו' עש"ך במ"ש דאם אינו ברור לו עד כמה תחב משערין בספק דרך לתחוב דהיינו עד ראש הכף. עכ"ל והיינו כל מה שהוא עגול. וכתב הפמ"ג דנראה דאף בא"מ דהוה ד"ת [ע' מ"ז אות א'] ג"כ א"צ לשער יותר. וגם במינו דהוא דרבנן אעפי"כ משערין ג"כ כל מה שהוא עגול. דלא שייך כאן לומר סד"ר לקולא משום דשכיח הוא שיתחוב העגול כולו. ומה שהעולם נוהגין לשער בחצי מא"פ. י"א ב' קווארט. וי"א קווארט ותלי. וטוב לשער באומד יפה ע"י מדידה. שימלא כלי מלא מים. ואח"כ יתחוב הכף לתוכן והמים היוצאים הם שיעור הכף ולקמן סימן צ"ח יתבאר עוד:

(סק"ב) דהיינו ששמשו בו כו' והואיל והוא דבר מצוי ביארו הפמ"ג בקיצור. אם שימשו בכף איסור ואח"כ תוך לילה מים ואחר מעל"ע מאיסור תחבו להיתר בהפסד קצת שרי [עיין ש"ך אות ד' ובט"ז אות י"א] ובאין הפסד כלל אסור. אבל אם שימשו במים לאחר לילה מאיסור. או לאחר ששימשו בהמים שהתה לילה ושימשו אח"כ בהיתר שרי אף באין הפסד כלל להרב שם. וה"ה אם בשלו בשר ובין בשר לחלב שהה לילה או לאחר חלב לילה והוחמו מים ולאחר מעל"ע מבישול החלב שימשו בו היתר שרי אף באין הפסד כלל יעו"ש ואם לאחר מעל"ע מבשר הוא אבל תוך מעל"ע לחלב והיה בין חלב למים לילה באנו למחלוקת הש"ך והט"ז בסימן ק"ה אות י"ז וי"ג. להט"ז דס"ל דגם בכ"ח בנפרד לגמרי לא נ"נ יעו"ש ה"ה כאן יש להתיר. דהוי תרי טעמי להתיר א' טעם הסמ"ק שכתב בב"י סס"י ק"ג כיון דאין תוך מעל"ע מזמן ראשון ולש"ך אות י"ז שם ודאי לא שייך טעם הסמ"ק רק לינת לילה לחוד לא מספיק להתיר ואף בהפסד קצת אסור ושוב ראה דאפשר דאף לט"ז שם אסור [עיין בפנים טעמו] ובהפסד מרובה וצורך גדול יש מקום לומר דאם בישלו איסור וחממו מים בתוך מעל"ע לאיסור ונפל מן המים להיתר דמתירין אמנם להלכה ח"ו להקל ולומר כן. ועיין בסימן ק"ג:

(סק"ג) וסברא ראשונה עיקר כו' עש"ך וכוונתו דאין מוליך בליעה ממש בכולו וכש"כ שאין מפלים מכולו כמ"ש בסימן קכ"א אות י"ז דחם כולו היינו אם נגע איסור בראש שהוא קר נבלע שם אבל תרתי לא אמרינן שחם כולו והוליך בליעתו בכולו ולפי דברי הש"ך כלי מתכת שחם מקצתו ובלע איסור במקצתו ואחר כך נגע בראש השני ברוטב חם מותר דאין נבלע שם איסור ולא

מוליך

משבצות זהב

(סק"א) בב"ר תוך מעל"ע כו' עט"ז וכוונתו בזה הוא דבסי' צ"ה אות י"ב פסק הוא ז"ל כהיש"ש דאם עירה מים מכ"ר על כלים של בשר ושל חלב שהיו מלובלכים דיש לאסור שניהם ודלא כהרב, וא"כ לפ"ז כש"כ כשעירה מים שאינם לא של בשר ולא של חלב על כלי מלוכלך בשר דבלע הכלי ע"י עירוי והוה כאלו השתמש באותו כלי בכ"ר, וכן נמי אם עירה בשר ממש על כף וכש"כ הוא, ומיהו אף בעירה מים של בשר או של חלב על הכף נמי הוה כשימש בו באין ת"מ, אמנם צ"ע דע"י עירוי לא בלע רק כ"ק וא"ב ודאי יש ס' בקדירה נגד קליפת הכף דהשתא נגד קליפת כל הקדירה יש ס' כתבשיל כש"כ נגד קליפת הכף:

באו"ה ד"ב כלל ל"ז כתב בשם סמ"ק דאפילו מספק רתיחה ואפילו בספק אם נתחב הכף כולו או מקצתו צריך ס' נגד כולו, דטעם בעיקר הוא ד"ת עכ"ל הגה מ"ש ספק רתיחה ר"ל שאינו יודע אם היה חם שהיס"ב בשעת תחיבה ואף אם עכשיו הוא צונן אפ"ה בא"מ דהוה ד"ת ספיקו לחומרא, ולא במינו דהוא דרבנן, ואם עכשיו הוא חם אפשר דאף באיסור דרבנן אסור כה"ג, ודע דבכל הקדירה משערינן אף באיסור דרבנן, ואין לומר סד"ר להקל ולשער באומד הדעת כמו בכחל, דכל אחד יבא לשער כפי דעתו, והכנה"ג בהגהת ב"י אות ו' כתב בשם הרדב"ז דהא דמשערין בכל הקדירה הוא בודאי איסור אבל לא בספק, ומינה בכף שמשערין בכל הכף הוא בודאי איסור ובספק איסור משערין רק נגד הפליטה, כתב הפמ"ג דהוא חידוש גדול בעיניו ולא מצא לאחד מהאחרונים שיאמר זה, ע"כ בכף שבלע אף ספק איסור משערין בכולו:

עוד כתב הפמ"ג מ"ש המחבר שמשערין בכל מה שנתחב לקדירה ולא כתב מה שנתחב במאכל יורה דר"ל כל מה שנתחב בקדירה אף שלא נתחב במאכל דמ"מ הזיעה מפליט ג"כ וכמו שכתב הפר"ח בסי' קכ"א אות ט"ו ובל"י אות י"א דאם תחב כף לקדירה במקצת צריך להכשיר כולה מפני הזיעה כו' יעו"ש ומיהו מה שלמעלה מהקדירה אין יס"ב בהזיעה ואין לאסור:

עוד העלה הפמ"ג דכלי שהוא חם שהיס"ב אם נגע ברוטב צריך לשער נגד כל הכלי כמו בסי' ס"ט, ואם כי שם אין צריך רק נגד קליפת הקערה, התם משום דלא נאסר מתחלה כ"א כ"ק ע"י מליחה יעו"ש משא"כ בכף בלוע ע"י כ"ר וכ"ש שהכף נאסר כולו, שמוליך בליעתו בכולו

בפו

כמו בת"ח כו׳, ואין חילוק בין כלי מתכות ועץ וחרס, ואע הכף צונן בהא איכא לעיונא טובא כפי מאי דקי"ל דצונן לתוך חם תתאה גבר, ולהמחבר בסי׳ ק"ה אם נפל חתיכה קרה על חתיכה חמה אם הוא שומן בין היתר או איסור ונוגעות זו בזו אף בלא רוטב אוסרת הכל ולדידן דא"א בקיאין בין כחוש לשמן בכ"ע אוסר בכולו אף בלא רוטב, מ"מ אתה צריך לחלק בין מאכל לכלי, דאם נפל כלי צונן על דבר חם לא אמרינן תתאה גבר ולהצריך ס׳ נגד כל הכלי ברטיבות קצת עש"ך סי׳ ק"ה אות כ"ג יעו"ש, וכן לאסור כל הכלי ולומר אם נתחב מקצתה כו׳ והא דאמרינן דבכלי שייך תתאה גבר היינו להקל אב הכלי תחתון קר משא"כ אם המאכל חם והכלי קר אין אומרים שמרתית הכלי ומפליט מכל הכלי וגם תאסור כל הכלי זה לא אמרינן, ומכל מקום דוחק גדול לומר כן, ואם נאמר כהמ"א א"ח סימן תנ"א אות כ"ד דלפלוט אין כח אבל להבליע יש, הוי א"ש, אלא דקשיא הא דכתב הש"ך בסי׳ צ"ב אות כ"ג שכתב שם גבי קרירה חדשה ממ"נ כו׳ והא ליכא ממ"נ דהא להפליט אין כח כו׳, ובכלי מתכת נמי קי"ל דחם מקצתו אין חם כולו להפליט ולהבליע, מ"מ חמור הוא מכ"ח וכדומה אם חם מקצתו ונגע איסור במקום הקר שמבליע בכולו כמ"ש הש"ך בסי׳ קכ"א אות י"ז בשם מהר"ם מינץ והכי יש לפסוק והא דאמרינן דגם בכלי מתכת לא אמרינן חם מקצתו כו׳ הוא דוקא שנתחמם המחבת ע"י בישול הא על ידי אור ממש מוליך ומפליט בליעתו בכולו דכולו חם ממש ומפליט מן הכל:

(סק"ג) אבל הכף אסור כו׳ כתב הפמ"ג יראה לי דאם תחב כף בשר לקדירה של חלב שהעלה רתיחה ואח"כ תחבו עוד לקדירה אחרת של חלב ונשפך וא"י אם הי׳ ס׳ אין להקל ולומר דמ"ה הוי הגעלה והכף נעשה חולבת ומדרבנן משום לא פלוג הוי סד"ר כמו בצ"ת נשפך במינו יעו"ש דלא מקילין, עוד כתב דנ"ל אם תחבו אח"כ לקדירה בשר ונשפך וא"י אם הי׳ ס׳ לא אמרינן כיון דהכף נ"נ הבשר שבתוכו, ומין במינו מ"ח ברובו בטל, די"ל דאמרינן דהכף בלע חלב ונ"נ ותו הוה א"מ וטעם בעיקר מ"ד, והא דמקילין בתותב ב"פ דא"צ כ"א פ"א ס׳, דטעמא ליכא משא"כ כאן:

(סק"ד) פירות או צונן כו׳ עט"ז ועכו"פ בסי׳ פ"ו אות ט"ו שכתב דבב"ח כל שנעשה בב"ח תו לא מהני נטל"פ, משום דאסור אף שלא כדרך הנאתן וכ"כ באות ד׳ שם, אך ממ"ש המחבר כאן כ"ז שהוא ב"י כו׳ משמע הא אב"י אף שנעשה בב"ח נטל"פ שרי, ואם כי זה יש לתרץ [ע׳ בפנים] אמנם ממ"ש האו"ה כלל כ"א ד"ח הביאו הת"ח כלל פ"ה ד"ג והט"ז כאן מבואר דקדירה הבלועה מבב"ח ואב"י ובישלו דיעבד המאכל מותר ואף דמי הקדירה א"צ להשליך, וכתב הפמ"ג דכ"ז ברור והבין הלכתא (ע׳ מנ"י כלל פ"ה אות י"ז שכ׳ דראוי להחמיר כהרש"ל ולהצריך השלכת הנאה לים המלח):

(סק"ז) או שיש במאכל ס׳ הכל שרי כו׳ עט"ז:

שאלה מיני הריפות טטרקי או גרויפו"ן ואורז ודוחן שדרך לבשל

מוליך בליעה בכולו כיון דעכשיו ראש הא׳ קר הוא, והמ"א בא"ח סי׳ תנ"א אות כ"ד סובר בהיפוך דמוליך בליעתו בכולו אלא שאין מפליט מכולו ולפ"ז אם תחב מקצת האחר נאסר התבשיל דלא כש"ך ובסימן נ"ח וקכ"א יתבאר:

וכתב הפמ"ג דנסתפק כלי מתכת שהוחם באור ממש ותחבו לתבשיל צונן אי שייך תתאה ואין אוסר רק כ"ק או שאני הוחם ע"י אש ממש וכה"ג מחלק הש"ך לענין מפליט ומבליע בכולו בין הוחם ע"י אור או ע"י מים חמין וצ"ע:

(סק"ו) וי"א דסגי בפ"א כו׳ עש"ך דאנן קי"ל להקל אף בלא נודע ולא מבעיא בכף אלא אפילו נפלה חתיכות איסור ב"פ דליכא טעמא דבלוע [כמו בכף] דהא הוא בב"ח נמש. גם כ"ר ממש. אף לאחר שהוציאוה מהקדירה מ"מ מקילין אף כה"ג כיון דאין שם איסור חדש:

שאלה. כף של בשר ב"י שתחבו לקדירה מליאה חלב כ"פ ונתנו מן החלב לקדירה אחרת חולבת ב"פ עם הכף ובקדירה א׳ וב׳ יש ס׳ נגד הכף מהו הדין. ואם יש לחלק בין אם היה חלב ממש בקדירה א׳ או מים וכדומה:

תשובה. זה דבר פשוט הוא שצריך בקדירה שנייה ס׳ נגד כל התבשיל שהוציא מקדירה א׳ עיין סי׳ ק"ז ס"ב בהג"ה דאם מעט יש תבשיל בכף נ"נ ולא שייכים הני טעמי דמהרא"י בסי׳ קפ"ג דבלוע לא נ"נ. וגם דלאחר שהוציא אין שם כ"ר עליו דבהוציא ריקן י"ל כן ולא כשהוציאוה עם תבשיל. ואם היה כף איסור ותחבו לתבשיל ויש ס׳ נגד הכף ולקחו כ"פ מעט תבשיל לקדירה אחרת ג"כ הדין כן ומיהו בה"מ וצורך גדול יש להתיר בשאר איסורים דהוה לח בלח די"א דלא נ"נ ע׳ סי׳ צ"ב דנגד הכף יש ס׳ ומה שנפלט ממנו לתבשיל שבתוכו הוה לח בלח ואמנם חלב כה"ג אסור:

(סק"ז) אבל הכף אסור כו׳ הפמ"ג הביא בשם או"ה שכ׳ בכלל ל"ז ד"ג דשיעור לשער ס׳ נגד הכף ממלאין כלי מלא מים ותוחבין ס׳ פעמים הכף ובכל פעם ממלאין הכלי בראשונה והמים היוצאין הן שיעור ס׳ יעו"ש. והעולם נהגו לשער ב׳ קווארט והכל לפי ראות עיני המורה [ע"ל אות א׳]:

הבל"י אות ד׳ העתיק דברי או"ה כלל כ"ד. ב׳ כפות של ב׳ איסורין שתחבן לירקות ואין לבטל א׳ מהן בלא צירוף חבירו א׳ מסייע לבטל חבירו דממ"נ אי אחד פולט גם השני פולט. ונ"ל לקדירה שאין מסייעת לבטל. דקדירה חרס וכף עץ עכ"ל והפמ"ג השיג עליו דהד"מ בסי׳ צ"ח אות י"ד חולק ע"ז. דאין זה טעם לחלק בין חרס לעץ. וכן הפר"ח בסי׳ צ"ח אות ל"ב דחה זה מסברא דנפשיה:

(סק"ט) עם בשר בין עם חלב כו׳ וכתב הש"ך דכן אפי׳ עם שאר דברים כו׳ אף לאחר מעל"ע דנטל"פ לכתחלה אסור והבלוע נ"נ בכף. משא"כ לקמן גבי כף שאב"י דוקא בב"ח הא שאר דברים מדינא מותר דלא נ"נ הבלוע

הבלוע כיון שהכף אב"י. ואף דנטל"פ לכתחלה אסור מ"מ הבלוע היתר גמור הוא דלגבי מאכל הוה דיעבד. ומיהו אנו נוהגין לאסור. ואם תחבו הכף לשאר דברים נראה דעכ"פ מותר המאכל בהנאה משום דאין מרוית מהטעם הבלוע בו מבב"ח. וכ"כ האו"ה להדיא בכלל כ"א דין ו'. אמנם בכלל ל"ה דין ו' כתב דאם הכף והקדירה ב"י ואין ס' הכל אסור בהנאה אפילו הוא של ירקות. הרי דאף שאר דברים אוסר בהנאה אפילו שאינו מרוית ממה שנבלע בב"ח בו. ולכאורה הם דברים סותרים, ועיין בסי' ק' בשפ"ד אות ב' [בסי' ק' אות ב' אין שם זכר מזה]:

(סק"י) כ"ז שהיא ב"י כו' כתב הפמ"ג דיש חילוק בין אם תחבו למין חתיכה א' או למין מה שהיה בכף מתחלה. עד"מ אם כף בשר הוא שתחבו לחלב ובתוך מעל"ע של חלב תחבו לבשר פשיטא שאסור בהנאה מ"ה וכל כפיקותיו לחומרא וג"כ מ"ה משא"כ אם תחבו לחלב הואיל והוא אחר מעל"ע לבשר נהי שחלב הא שבכף ג"כ אין בו אלא דין שאר איסורין בחלב שנייה דטעם הבשר אין בו כח ליתן טעם לחלב עתה בתחיבה שנייה דנטל"פ הוא וא"כ החלב השני מותר בהנאה, גם בה"מ וצורך גדול אם נתערב זה בשאר דבלא"ה לא נעשה נבילה בשאר איסורין ובב"ח אסור יעו"ש. גם הולכין אח"כ בספיקו להקל אם ספק אם נפל מחלב לתבשיל אחר דמ"ה מין במינו חד בתרי בטל:

(ס"ק י"א) הכל אסור בהנאה כו' וע' ת"ח כלל פ"ה ד"ג ואו"ה כלל כ"א דהתירו וכן דעת הפר"ח אות יו"ד אבל המנ"י מאריך הפלכת הנאת קדירה כי נהנה שבקדירה ישיבה אין נבלע עתה מתבשיל זה יעו"ש ולפ"ז קדירה שבישל כ"פ מים וירקות ואח"כ בשר ואח"כ חלב אין המים וירקות הבלועים בקדירה אסורים בהנאה והמיקל אין לגעור בו בלא"ה:

(ס"ק י"ג) והכף אסור לכתחלה בין עם בשר ובין עם חלב כו' כתב הש"ך אבל שאר דברים מותר כו' היינו מדינא אבל מצד המנהג אפילו שאר דברים אסור כמ"ש הרב בהג"ה ס"ה דאוסרין שאב"י אפילו לשאר דברים:

(ס"ק י"ד) ומ"מ בדיעבד אינה אוסרת כו' כתב הש"ך היינו דוקא שחזר ותחבה במין שתחבה בפעם ראשון כו' ר"ל כשתחבו לבשר או לחלב נ"ל כמין תחיבה א' לא כבליעה א' ולשאר דברים אין מזיק כלל דבליעה בכף לא ג"כ כיון שלא היה ב"י דאף בב"ח שנאסר כבר שייך ביה נטל"פ ודלא כהכו"פ סי' פ"ו יעו"ש:

(ס"ק ט"ו) אם בשלו כו' עש"ך מה שהאריך ולדינא העלה דאף לדידן דמחמירין לקמן בל"ה בבישול לכתחלה כאן שרי דהוי ג' נ"ט ואם תחב כף חולב ואח"כ בישל בשר תוך מעל"ע שרי אח"כ לבשל בשר לכתחלה אבל לכתחלה אחר תחיבה א' אסור לבשל בשר דנקבע לה תשמיש חלב. אבל לאחר ב' תחיבות הפכיים שרי לבשל בשר תחלה אף שהיו ב' התחיבות תוך מעל"ע. ומיהו במה שנוהגין לאסור שאב"י כמ"ש באות ד'. הט"ז בדף האחרון חולק עליו ופסק כהמחבר. ומלת מאחר שהיתה חדשה

שכתב

לבשל בקדירת עם מים ואח"כ שופכין המים לחוץ ונשארו בקדירה בלי מים כלל או שהמים נצטמקו בתוך הגרויפי"ן ונעשה גוש ואין שם לחלוחית מים איך יש לנהוג בתחיבת כף בתוכן, גם אם יש חילוק בין נ"ט בר נ"ט לגבייהו.

תשובה הנה אם תחבו כף בשר ב"י לקדירה ב"י חולבת ולא היה בקדירה ס' נגד הכף מבואר לקמן סי' צ"ה ס"ג דהקדירה והכף והתבשיל אסורים דהטעמים פוגעין זב"ז או ט"א יעו"ש והכי קי"ל, ונאסר כל הגרופי"ן אף דחם בחם בלא רוטב הוא רק כ"נ, מ"מ א"א בקיאין בין כחוש לשמן ודבר הבלוע בכלי יוצא בלא רוטב וכל שיש רטיבות קצת אוסר בכולו כמבואר שם בש"ך אות כ"ג ובהגרויפו"ן יש רטיבות קצת, ואם יש בקדירה ס' נגד הכף ותחב בו פ"א הכף הכל שרי לדעת הרב והט"ז דלא כש"ך אות ח', ומיהו הגרויפי"ן נאסרו כ"נ עכ"פ כדין חם בחם בלא רוטב, ואף שיש ס' צריך נטילה, ואם לא נודע מקומו איה שרי אף שאין ס' נגד הנטילה דיבש ביבש חד בתרי בטל, והקדירה שרי ג"כ דהא לא נגע כ"א בתבשיל ואי מוליך יותר מכ"נ א"כ יש ס', ומיהו אם נגע הכף בקדירה ממש יש לעיין, די"ל דהקדירה נאסרה משום טעם הא' המבואר בט"ז סימן צ"ה אות ח', ולזה י"ל דהרב ע"כ סובר טעם הב', ואעפי"כ הניח זה בצ"ע, ומיהו אם הוציא הגרויפו"ן מהקדירה בכף חולב כל פעם שמוציא נאסר מה שבכף דעדיין שם כ"ר עליו כיון שתחבו לכ"ר ויש בו עדיין מאכל, ולדידן יש להחמיר אף בכלי ריקן שהוציאו מכ"ר כמ"ש בשפ"ד כאן אות ד', ומיהו זה להש"ך אות ח' אבל להט"ז כאן ובמשמעות הרמ"א דאם יש ס' הכל אף הכף שרי דלא שייך טעמים פוגעים זב"ז כיון דיש ס' במאכל ומגרויפו"ן אין דבר בלוע יוצא בלא רוטב לכף, ואם לקח גרויפו"ן בכף של איסור ביד לאחרים ודאי אף שיש ס' בקדירה הגרויפו"ן נאסרו בכל פעם שהם בכף, ע' סי' ק"ז ס"ב:

ואם תחבו כף חולבת ב"י לקדירה ירקות וכדומה והי' ס' נגד הכף, והקדירה אינה ב"י, דודאי הכל שרי, דהכף בלעה מאב"י ובהקדירה יש ס' נגד הכף, והמאכל יש להתיר לאכול בכל מין שירצה, במין הקדירה מותר לאכול דהא הי' ס' נגד הכף, ובמין הכף ג"כ דהא הקדירה אב"י ולקמן סימן צ"ה ס"ב בהג"ה מבואר דאם נתבשלו או נצלו בכלי שאב"י נ"ט בר נ"ט דהיתרא מותר לאכול בחלב אח"כ וע"ל סי' צ"ט ס"ו ובש"ך אות כ"ב דהיתר בהיתר שנתבטל מותר לבתחלה לאכול בחלב, ולפ"ז כף חולב ב"י שתחבה לקדירה של בשר אב"י והי' בה ירקות עם מים וכדומה דאף לפי המנהג דאוסרין שאב"י א"כ לאחר שנתמעט התבשיל מהיות ס' אפ"ה כיון שנתערב אח"כ הכל בכלי אחר ויש ס' נגד הכף בין הכל בדבר צלול כמו רוטב א"צ לשער כ"א נגד הכף דבהיתר לא שייך נ"נ, כמו בצלים שחתכן דק דק בסכין היתר המבואר בסימן צ"ו דא"צ כ"א נגד הסכין ע"כ לכאורה אף הקדירה מותר, מ"מ נראה לאסור את שאב"י מחמת המנהג משום לא פלוג:

(סק"ח) ונוהגין להחמיר לאכול המאכל כו' עט"ז והפמ"ג

פ

כ' דהמעיין ביש"ש פב"ה סי' ס"ג יראה דלא זו הדרך שכ' הט"ז בו ושיטת היש"ש והרב רחוקים מהקצה אל הקצה דליש"ש בכף נקי ב"י של בשר שתחבה לקדירה חולבת אב"י צריך דוקא לאכול בכלי חולבת, ואף עם כותח שרי כיון דמלתא דלא שכיחא הוא שיתחוב כף היפך הקדירה ובשנ"ג נעשה לא גזרו אף בבישול והיינו דוקא דגים וירקות שנתבשלו שרי הדגים והירקות שיש שם ג' נ"ט אבל לא המים (עמ"ש לקמן סי' צ"ה ס"ב ודלא כהרב שם) ואלו להרב כאן עם כותח ודאי אסור, ואף בכלי חולב יש להחמיר ורק בכלי בשר כמו הכף שהוא ב"י, ואסור כהכלי שהוא ב"י, (דכיון דמחזיקין המאכל כמין קדירה יהי' זה דבר תמוה בעיני העולם) ובכף שאינו נקי הוא דכ' היש"ש דיש לאכול בקדירה חדשה, דלאכול בכותח אין נכון אף שהי' ס' דהכף הי' מלוכלך, ולאכול בכלי בשר נמי אין נכון דיהי' דבר תמוה תבשיל שנתבשל בקדירה הולבת לאכלו בכף של בשר, ולהרב כשהכף ב"י ואין נקי פשיטא דאוכלין בכף בשר, אבל אם הכף אב"י ואין נקי אפשר יורה להיש"ש, דהיכי ליעבד, יאכלו במין אב"י כבר המנהג לאכול במין הכלי שהוא ב"י, ולאכול במין ב"י ג"כ אין נכון כיון דאב"י לא הי' נקי אף שיש ס' נגד הלכלוך לכן מוטב לאכול בקדירה וכף חדשה ויצא לנו הדין דבאם האב"י אין נקי והב"י נקי דיודה הרב ליש"ש דיש לאוכלו ודאי בכף וקערה חדשה אף שיש ס' נגד הלכלוך:

(סק"ט) ואינו אלא חומרא בעלמא כו' כתב הפמ"ג יראה לי דאם בישלו מים בקדירה של בשר אב"י ותחבו כף חולבת ב"י אף לפי המנהג הקדירה שריא דהטעם כתב הט"ז באות ו' דאוסרין האב"י משום דהמאכל מערין לב"י ולקמן בסי' צ"ה אות ט' דאם א' אב"י אף הוא מותר וכ' הט"ז הטעם דלא שייך שם מ"ע וה"ט דשם מים ואסורין באמת וא"כ ה"ה אם בשלו המים הדין כן, ובע"ש ובשעה"ד נוכל לסמוך לבשל בקדירה כזו ואף בחול אח"כ תו שרי דלא מסתבר לאסור אח"כ וכן כל היכא דמתירין לצורך ע"ש אי ניתוהר לחול לא מסתבר לאסור אח"כ הואיל ואשתרי אשתרי:

(סקי"ד) וכ"ז בבשר רותח כו' עט"ז וכ' הפמ"ג דראוי שתדע דמה שהחמיר הט"ז בגוש ע"י דוחקא היינו אף בה"מ דבאין ה"מ בלא"ה פוסק כרש"ל שם סי' ק"ה דאף כ"ש אוסר ושם יתבאר הנ"מ ליש"ש בין כ"ש לגוש דמפליט ומבליע כא', ומה שהיש"ש כ' דגוש מפליט ומבליע והאו"ה כ' מבשל נ"ל דדוחקא מבשל ובלא דוחקא רק מפליט ומבליע דאינו אלא דרבנן משא"כ גוש ע"י דוחקא דמבשל ואסור בהנאה:

שכתב המחבר סובר דקאי אאיסורא דמש"ה אסור לבשל בשר או חלב כיון דלא שימשו מעולם בה ותחבו שני כפות הפכיים אין לקבוע שום תשמיש כ"א שאר דברים ול"ד לדגים בכותח דיותר יש להתיר שם לכתחלה שהוא רוצה לאכול בכותח משא"כ כאן יקבע לה תשמיש שאר דברים ובנה"ך בקו"א הסיב דמשמע דהמחבר אהיתרא דשאר דברים קמהדר ונתן טעם מאחר שהיתה חדשה יעו"ש [ע"ל אות כ"א]:

(ס"ק ט"ז) והקדירה אינה ב"י כו' ומש"ל אות ח' דהכף אסור היינו מספק שמא נגעה בקדירה וכאן מיירי שודאי לו שלא נגע או אפשר התם בודאי נגע החמיר:

(ס"ק י"ז) ונוהגין להחמיר כו' עיין ש"ך שכתב דקאי אחלוקה ראשונה ולא איש במאכל ס'. וכתב הפמ"ג דהכסר ר"ל בזה דל"ת דאם הקדירה אב"י והכף ב"י דאוכלין כמין הכף דזה אינו. דכיון דיש ס' ראוי לאכול כמין הקדירה אב"י ולא כמין הכף דנטל"פ לכתחלה אסור הואיל ויש ס':

(ס"ק כ"א) כי מדינא הכל שרי כו' הש"ך כתב לענין דינא ע"ל ס"ק ט"ו משמע דאף לפי המנהג שאנו אוסרין בבישול אותו שאב"י מ"מ ב' כפות אף מנהגא ליכא דב' כפות ראוי להקל יותר משימשו בה פ"א בעין. ומ"מ מצד המנהג לדידן ראוי לחוש להר"ב ולט"ז כאן ובדף האחרון וכמ"ש המנ"י בכלל פ"ה אות כ"ה דממנהג אסור בב' כפות:

(ס"ק כ"ב) בגלים או ירקות כו' הב"י הביא מ"ש הסמ"ק וז"ל אע"פ שחמין שבינתים משוי ליה בת יומא הוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא ובסוף סיים בהיתר אין כל המים בשר וטעם הבשר הוה נ"ט בר נ"ט. ובאיסור כתב כהי דלגבי איסור עצמו הוי נ"ט בר נ"ט מ"מ המים כ"כ הלכך אף דאיסור נ"ט בהיתר מ"מ המים כ"כ יעו"ש וכתב הפמ"ג דשמעינן מזה דמונין מבליעה שנייה מדהוצרך ליתן טעם בתחלה וסוף דנ"ט בר נ"ט ולא מטעם נטל"פ. ב' דבאיסור נמי נטל"פ שרי מה"ת וטעמא רבה איכא כיון דאיקלש מה לי היתרא ומה לי איסורא. ומגיעולי מדין נמי טעם א' אוסר ולא ב' ומדרבנן הוא חנ"נ. בשאר איסורין דרבנן:

הפמ"ג חקר. נ"ט בר נ"ט דאיסורא אם הוא אסור ד"ת או דרבנן. ונ"מ להקל בספיקו. גם אי אמרינן אין המדומע כו' גבי איסורין ולא הוה רק דרבנן. או הוה ד"ת. והנה מהסמ"ק והאו"ה כלל ל"ד ד"ד מבואר להדיא דנ"ט בר נ"ט הוי דרבנן מטעם דנ"נ בשאר איסורים ולהר"ן פכ"ה יש לספק אם הוא מה"ת או דרבנן. דהואיל וחל עליו שם איסור לא ראוי להתיר אח"כ בכמה טעמים ואין להורות בספיקן להקל. ולענין המדומע ע' ט"ז סי' נ"ב אות כ"ד ואו"ה כלל ל"א דמבואר כ"פ דאין המדומע מדמע אלא לפי"ח. הלכך ב' זיתי חמאה או שומן במים ותחב כף משערין לפי אומד לא כפי הב' זיתים:

(ס"ק כ"ו) אם אין בה ס' כו' עש"ך שכתב וא"כ הכא מיירי שהבשר שמן ובדבר שמן כתבו הט"ו שם ס"ה דאוסר עד ס' עכ"ל וכתב הפמ"ג דלדינא ודאי בשר כחוש הדין כן ואף דלדידן בלא"ה א"א בקיאין בין כחוש לשמן מ"מ בבליעה אנו בקיאין:

סימן צה

שפתי דעת

(סק"א) רחוצה יפה כו' המנ"י בכלל כ"ז אות י"ז. וס"א אות י"ג. ונ"ש אות א'. וי"ז אות ד' הוכיח דהרב סובר בבירור דסתם כלים אינם נקיים וצ"ל א"י אפשר נקיים דא"י אנקיותא קפדי טפי מישראל ודלא דהש"ך כאן. ואעפי"כ לדינא הסכים המנ"י עם הש"ך בכלל כ"ז אות י"ז וי"ח דסתם כלי אף של ישראל נקיים אם לא כשרוצים להדיח כבש"ג צריך ברי. ובכוכן סתמא אין מקונח דמדובק טפי ע"י דוחקא ותשמיש תדיר עש"ך סי' צ"ו אות ג':

כתב או"ה כלל נ"ג דין ב' דסתם כלי יש בתבשיל ס' נגד הלכליך שעליו ובכלל ל"ד דין י"ז כתב דבמי הדחה ליכא ס' נגד הלכלוך. הביאו גם המנ"י כלל כ"ז אות י"א וי"ח יעו"ש. והחילוק שביניהם אפ"ל דלכלוך שע"ג קדירה כקליפה דיינינן לה ויש בתבשיל ס' נגד קליפת הכלי משא"כ מי הדחה דאין כ"כ כמו חלל הקדירה ואין להקל בכ"ע במי הדחה. ולפ"ז יצא לו הדין דבסתם כלים יש ס' בתבשיל נגד הלכלוך. כמו כאן ובסי' ק"ג. דקדירה שאב"י מסתמא יש ס' דלא כפ"ת אות ג' שכתב דספק הוה בנשפך. וכתב הפמ"ג דאף אנו נאמר דבקערה אפשר דאין ס' נגד הטוח:

עוד כתב הפמ"ג. דע שמ"ש המחבר ס' בדגים קאי אנללו. ובנתבשלו ס' בדגים ומים סגי דמוליך הטעם בשוה:

(סק"ב) בילה כו' עש"ך וכתב הפמ"ג דהכי הוא ודאי דאין חילוק בין קלופה לאינה קלופה. ועם בשר אסור דמנוקבת היא. ולדידן דמחמירין בבישול ה"ה בנתבשלה בקליפתה. ויש לעיין ג' נ"ט אי שרי לכתחלה לדידן דמחמירין. דאפשר שחששו שמא נגעו הירקות והבצים בעצמן בקדירה והו"ל כנללו דאין כאן אלא ב' נ"ט. משא"כ אי הוה ממש ג' נ"ט [וע' בשפ"ד בפנים בסימן צ"ד אות ט"ו]:

(סק"ד) ובדיעבד מותר כו' עש"ך מ"ש בשם רש"ל לאסור נללו דיעבד אף אם כבר נתנו בכותח. דדוקא ג' נ"ט בעינן. ופשוט דהמים יש לאסור דאין בהם רק ב' נ"ט והוי כמו נללו:

כתב הפמ"ג אותן הריפות שקורין שאטרקי וגרויפין ואורז ודוחן שמבשלין עם מים ואח"כ מלטמק ועומד לערך רבע שעה בלי מים כלל הוה כנללו דמה בכך שהי' בתחלה מים ואסור דיעבד לש"ש וע' פרישה אות ד' שכ' בירקות להדיא כן שאם בסוף אין מים דאסור כנללו. ועיין בל"י אות ד' דקשיב דרי דגברא הב"ח והט"ז ול"ח ורמ"א ופ"י וש"ך דאוסרין נללו דלא כהפר"ח. ואם בשלו דגים במחבת חולבת בקשקשותיהם דהסרת הקשקשים הוי כקליפה עכ"ל והפמ"ג כתב דהרמ"א מתיר בנללו דיעבד. ודברי הבל"י לקוחים הם מכנה"ג ושם כתוב דמ"א והוא דמשק אליעזר. ולא רמ"א. וכן מ"ש שם ש"ך הוא ענין בפ"ע ולא קאי אדלעיל אנללו [ע' בפמ"ג בפנים]:

סק"ס

משבצות זהב

(סק"א) משום דהוה נ"ט בר נ"ט דהיתרא כו' הפמ"ג חקר כאן בענין נ"ט בר נ"ט, אי דוקא בעינן טעם א' בכלי וטעם ב' באוכל הוקלש טעמו ושרי (כמו כאן) הא אם הטעם הא' הוא נ"כ באוכל לא מהני, ואפילו אלף טעמים כממש הוי, א"ד מ"מ שרי. ב' אי, בעינן ט"א בכלי וב' באוכל כסדר הזה דוקא א"ד הי' להיפוך ט"א באוכל וב' בכלי נמי שרי. ג', אם הי' המאכל תבלוע חריף אי מהניא בי' נ"ט בר נ"ט. ד', אי דנ"ט בר נ"ט באיסור הוה ד"ת או מדרבנן. ה', אי דוקא טעם בשר הבלוע בכלי ומשם לדגים הוה נ"ט בר נ"ט אבל חלב צלול בכלי הוה ממש או ל"ש:

הנה בסה"ת סי' ס"א סעיף א' כ' דאין לאפות עוגה בצד פשטיד"א דאין להתיר מטעם נ"ט בר נ"ט דשמא והו בכלי אבל באוכל הכל א' הוא, ובש"ד סי' ס' הביא דברי סה"ת והשמיט מלת שמא (וע' א"ח בב"י סי' תמ"ז ותנ"ב) מזה נראה ברור דדוקא טעם א' בכלי וב' באוכל הוקלש הא טעם א' באוכל ואח"כ בכלי ומשם לבשר או לחלב אסור דכל באוכל הוה כממש, ובאם הי' המאכל שבכלי דבר חריף אי מהני ביה נ"ט בר נ"ט, בספר בית ישראל כאן הביא הא דחולין דף קי"א דאמרינן התם שאני כו' דכפיש מרא טובא משמע דבדר"ח הבלוע לא שייך נ"ט בר נ"ט וכ"ה בהגהת פרישה סי' קכ"ב אות י"א דלא כרמ"א כו' עכ"ל מ"ש דלא כרמ"א ר"ל בסי' קכ"ב לענין נטל"פ ולדינא צ"ע, ונ"ט בר נ"ט באיסור נתבאר בסי' צ"ד בשפ"ד אות כ"ב ובתשובת הרשב"א סי' תקט"ו משמע קצת דהוה ד"ת, וטעם חלב בקדירה נ"כ הוה נ"ט בר נ"ט וע' פרישה סימן פ"ז אות ח':

(סק"ג) ויש מחמירין בצליי' ובישול כו' הט"ז כ' בשם רש"ל דכל דבר שהוא משום פליטת כלים אין אוסרים מבשר לדגים, והמנ"י בכלל נ"ז אות א' הבין מיש"ש דאוסר בפליטת כלים, וכ' על הט"ז שדבריו מגומגמין, והפמ"ג תמה עליו ע"ז וכ' דכפי הנראה לא עיין ביש"ש גופא:

(סק"ד) והמנהג לאסור לכתחלה כו' עט"ז ולענין דינא כ' הפמ"ג דאסור לבשל בכלי חולב להעלותו אח"כ בכלי בשר ואם כי הב"ח בס"ד כ' דכדי לאכול עם החלב אסור לכתחלה אבל כדי לערותן לכלי חלב שרי לכתחלה וכתב דכן פסק האו"ה והרב וצ"ע דהרב קאמר דאם בישל דיעבד אז שרי לכתחלה לערותן בכלי חלב אבל לבשל לכתחלה כדי לערות אח"כ לגרום נ"ט בר נ"ט אף לכלי חולב לא שמענו:

(סק"ה) אבל ליתנן בכלי שלהם מותר כו' דבזה אנו סומכין על המתירין גם בבישול וצלוי' נ"ט בר נ"ט [ט"ז] ולענין אי מותר לבשל תחלה בכלי בשר ע"ד ליתנם בכלי חלב נתבאר באות הקודם דאסור, ואפשר דלכבוד שבת וכדומה המיקל לבשל תחלה במחבת בשר בש"י ולערות בכלי חולב או להיפוך אין גוערין

סק"ו

(סק"ו) נגד הבשר הבלוע כו' ואם אין ידוע הבלוע צריך ס' נגד כל התבלין [ט"ז] ואף דבשמים לטעמא עבידי מ"ם הא אין האיסור מחמת עצמן:

(סק"ז) ברי לי שלא הי' שם שומן כו' הט"ז חילק בין תנור דאין מתקנת יפה ובין כ"ח כו' ומיהו אם יש ס' בפת נגד הבעין שבתנור שרי דבלוע הוי נ"ט בר נ"ט ועכ"פ עם בשר שרי לאכול הפת דא"נ יאכל עם חלב לאו איסורא עביד דיעבד:

(סק"י) והמים נוהגין בהם איסור כו' כ' הפמ"ג משמע דאפילו הוחמו לשתיי' אסור:

(סקי"ב) או בכ"ש כו' כ' הפמ"ג מדברי או"ה אלו אנו למדין דין חדש דע"י עירואות הרבה בלע בכולו וצ"ע לדינא, ומיהו כ"ז בעירואות הרבה ביום א' דאי לאחר מעל"ע כבר נפגם וצ"ע:

(סקי"ג) דינו ככ"ר כו' עט"ז כ' הטעם משום דניצוק הוה חיבור והש"ך לעיל אות ה' תמה בזה ומ"ב בסי' ד' התיר בפשיטות יע"ש ונראה דאף לרמ"א אין אוסר כ"א התחתון ואם העליון אב"י פשיטא דהתחתון שרי, גם אם נפסק הקילות דלא הוה ניצוק פשיטא שאין מקום לחומרא זו ואפילו ראוי להגעיל א"צ הגעלה:

(סקי"ד) לא חיישינן שמא הודחו כו' הט"ז כ' דהטעם הוא משום ס"ס וכ' הפמ"ג דיש טעם אחר דאחזוקי איסורא לא מחזקינן, א"כ אפילו בחד ספק שרי והפר"ח אות י"ת החמיר וכ' דמהג"ה משמע דוקא בס"ס, והבל"י אות י"ז כ' דכלי מתכת יגעיל וכ"ח ישהה מעל"ע וכ' הפמ"ג דבאמת בגליון או"ה בשם מהר"י מולון כ' להגעיל בשל עץ ומ"ש להמתין מעל"ע לאו מטעם סד"ר כיון שבא ע"י גלגול אלא דהוי דשיל"מ:

עוד כ' הפמ"ג אם הדיחו איסור והיתר ביחד וספק אם בכ"ר או בכ"ש או שהי' יכ"ב או לאו ועברה לילה אחת עכ"פ יראה לכאורה לתתיר משום דהוה ס"ס שמא הלכה כר"ת דלינת לילה פוגמת ושמא לא היה יס"ב שהרי הרב אומר כן בסי' ק"ג ס"ז אלא שיש לדחות ושם יתבאר, שוב מצא במנ"י כלל נ"ט אות ט' בשם זכרון משה בליקוטים דין כ"ה כלי חולב שעבר לילה ולמחר בישל בשר וא"י אם באותה קדירה התיר דיש לסמוך בספק על ר"ת והסכים עמו המנ"י בה"מ וא"כ ה"ה לענין הודחו יש להתיר בכ"ח בה"מ והראוי להגעלה ודאי יגעיל:

(סקט"ו) דע"י האפר הוא נטל"פ כו' וכ' הפמ"ג דלדינא נראה דבורית יש להתיר כפסק הצ"צ סימן צ"א ועדותו דלא ראוי אפי' לאכילת כלב בודאי נטל"פ גמור הוא ע"י האפר וסיד משא"כ איסור בעין כגון אם זב חלב תחת קדירת בשר חם אצל האש ויש שם אפר המתיר בה"מ ולצורך ע"ש אין לגעור בו אבל לא בע"א ועמ"ש בסימן צ"ב:

ולענין טעימת הבורית הצ"צ בסי' מ"ז התיר וטעמו דטעימה שפולט הוה דרבנן ובאיסור דרבנן לא גזרו, ובקו"א השיג בנו עליו דהא דם שמלחו הוה דרבנן ואפילו לאחר מעל"ע א"א למיטעמי' והפר"ח החמיר ג"כ מטעם זה, והפמ"ג כ' אם כי זה יש לדחות מ"מ אין

בידו

(סק"ה) אבל ניתנם לכלי שלהן מותר לכתחלה כו' וכתב הפמ"ג דלענין דינא בהפסד שרי ובמנ"י כלל נ"ז אות כ"ד היקל ג"כ ולכן לעת הצורך אין להחמיר כ"כ:

(סק"ו) רק עלו בכלי של בשר כו' עש"ך במ"ש דדוקא כשא' מהן חם אבל בשניהם חמין הו"ל כנגלו כו' וכ' הפמ"ג דהיינו כשהן בלא רוטב דאז להיש"ש [הובא לעיל אות ד'] אסור אף דיעבד בכותח אבל עם רוטב דינם כמו נתבשלו. ואפ"ה כשרק התחתון חם לדידן וע"י רוטב שרי דהוי כמו עלו ול"ת דוקא בלא רוטב דאז אין מפליט רק כ"ק הא עם רוטב מפליט ומבליע בכולו. דמ"מ אין מפליט כ"כ עיקר הטעם כמו בשניהם חמין:

(סק"י) ואם היה שומן דבוק בהן כו' כתב הפמ"ג דלענין דינא גם לדידן נ"מ בכל אלה. אם הב"י מלוכלך שאב"י אסור לבשר או לחלב ולשאר דברים ממנהגא אסור עפ"י נ"נ אות ג' בש"ך. ואם האינו ב"י מלוכלך שניהם אסורים אף לשאר דברים מדינא דהמים נ"נ ואוסרין הכל ואם שניהם אב"י המלוכלך מותר והנקי אסור מדינא לבשר וחלב. ולשאר דברים ממנהגא ואם הדיחו ג' כלים והמה ב' ב"י וא' אב"י אף שבלשתן נקיים לדידן הכל אסור:

(ס"ק י"ז) ואם עירה מכ"ר כו' עיין ש"ך שהניח בצ"ע מה שהקשה מת"ח ולענין דינא הראה מקום לאות ה' דשם התיר בה"מ כשעירה מכ"ר של בשר על של חלב. ולענין עירה מכלי חדשה על של בשר ושל חלב הראה מקום לאות ד' יעו"ש:

(ס"ק י"ח) עירה כו' הש"ך כתב בשם או"ה שהביאו הרב בת"ח דאפילו במערה מכלי של איסור על כלי של היתר אין לאסור רק הכלי שבא קילוח העירוי עליו עכ"ל. דשאר כלים שאין הנילוק נוגע בהן הוה כ"ש וכן לענין שבת דאין מערה מכלי רותחת על תבלין אבל בגדיהן שרי. והפמ"ג מתמה ע"ז והאריך להביא ראיות בהיפוך מזה. וסוף דבר העלה לדינא דכ"ז שלא נפסק הקילוח אף שאין על האש ונח על כ"ש אפ"ה חשיב כעירוי לחומרא וה"ה לשבת לא יערה בגדיהן כ"ז שלא נפסק העמוד ואם נזהל כ"ר על כירה מונחת שלא בהפסק ומשם ניתז צרורות על כלי קר נמי הוה עירוי ואוסר כ"ק כדין חם לתוך צונן וכהי שאין מבשל כה"ג מפליט ומבליע מיהא. ונקוט האי כללא בידך כ"ז שלא נפסק הקילוח הוי עירוי ולא נתקרר אף שנח ע"ג כלי קר. אח"כ נפסק ונח ע"ג כלי קר ומשם לכלי אחר אין אוסר:

(ס"ק י"ט) שאינם של בשר ולא של חלב כו' כגון מקדירה חדשה כו' או שאינה ב"י. וכתב הסמ"ג דבאינו בן יומא אפשר דהמים אסורים לשיטת הרב. ומיהו במערה מכלי בשר על כלי חלב שאב"י נראה דאף להרב אין להחמיר דלא הוה רק מנהגא:

(ס"ק ך') דאין עירוי בכ"ר ממש כו' הש"ך כתב דהיכא דהם נקיים הוה נ"ט בר נ"ט. ותמה המנ"י בכלל נ"ז אות כ"ב דלרמ"א בב' קערות שהדיחן ביורה אמרינן דאסורות משום דהטעמים נוגעים זב"ז. וכן הפר"ח אות י"ז נ"כ החמיר. והסכים עמו הכו"פ. ומ"מ י"ל דים לצרף סברת המחבר דהוי נ"ט בר נ"ט. ולענין דינא ראוי להחמיר

וכש"כ

וכש"כ אם מערה כ"פ די"ל דבפ"א מפלים ובפ"ב מבליע במלוכלך. אבל בשניהם נקיים יש להקל בה"מ. ואם אפשר בהנעלה ודאי ינעלנה. ומ"מ יש לראות כיון דעירוי אין מבשל רק כ"ק לדידן מכתמא יש במי הדחה ס' נגד קליפת הא' נהי שאין ס' נגד כולו. וי"ל דאה"נ אם יש ס' נגד קליפת הא' די:

(ס"ק כ"א) יראה לי כו' עש"ך ועיין מנ"י כלל נ"ז אות כ"ו שכתב דבנשפך מן הקדירה חולבת על הכירה וזב תחת קדירה של בשר דמבואר הדין לעיל כלל נ"ה ד"ז דברותחת אוסר. היינו דוקא שאותו מקום מהכירה היה נקי מאפר. משא"כ אם על אותו מקום היה אפר נעשה הרוטב לפגם כו' אך למעשה הניח בצ"ע דשמא בשעה קלה אין מפגים. ובכלל נ"ה אות ד' התיר יעו"ש ובנה"ך כתב דמעט שומן הדבוק נכנס ע"י אפר ולא הבעין. ומ"מ בה"מ וצורך ע"ש כמעשה דהמנ"י אפשר לצדד. ובהשו' ח"ל

בידו להכריע להקל בטעימת הבורית, אמנם ללחוך הבורית בלשון שפיר דמי דהפר"ח לא אסר בסי' ק"ח אות כ"ב אלא ליתן לתוך פיו ולרקוק אבל לחיכה בלשון מתיר הפר"ח בסי' מ"ב אות ה' אפי' באיסור תורה, מיהו אנן קי"ל דלחיכה נמי אסור כמ"ש הרש"ל דאסור ללחוך בלשון לידע אם מלוח וע' תב"ש סי' מ"ב:

(סקי"ח) והמחמיר גם בזה תע"ב כו' כ' הפמ"ג מה שהקיל הט"ז במלח הטעם הוא שאין מוציא דבר קשה ביבש הא נתלחלח המלח ודאי לכתחלה אסור עסי' ק"ת סי"ג ובש"ך אות מ"ד, ובמנ"י כלל י"ז אות ג' חילק בין בב"ח דעדיין הוא נ"ט בר נ"ט דהיתרא דמותר לכתחלה ביבש ובכלי איסור אסור לכתחלה, ולא מתע"ב, אלא מדינא, והמעיין שם בת"ח יראה דהביא א"ח דבכלי איסור נמי שרי לכתחלה דאין חילוק כלל:

התיר בורית בפשיטות וכ"ה האמת וכמ"ש במ"ז אות ט"ו דנפסד לגמרי הוא:

(ס"ק כ"ה) מלח הנתון כו' כתב הפמ"ג דלענין דינא לכתחלה ודאי אין ליתן מלח בכלי של היתר וכש"כ בכלי איסור. ועוד שלוקח מהמלח בידים מלוכלכות ומהנכון שיהיו ב' כלים ודיעבד אין איסור אפילו נתלחלח המלח דאין מליחה לכלים להפלים אפילו שמנונית כמבואר בדוכתי טובא ובסימן ק"ג וק"ה וקכ"ב יתבאר עוד:

סימן צו

שפתי דעת

(סק"א) סילקא כו' כתב הש"ך דהוא תרדין. והפר"ח כתב שקורין אסילקא"ם ולא אסירי משום דחריפי אלא שיש בטבעם כח המושך והערוך הביא פרש"י שפי' תרדין והנה הרשב"א בארוך כתב סילקא משיכה יש לה בטבעה ולכך אסורה כלנון. ובקצר כתב סילקא אין חריף כלנון אלא כח משיכה יש לה. והמעיין בב"י דמש"ה השמיט הרמב"ם סילקא דבכלל דברים חריפים הם ובודאי במציאות ל"ש אלא סילקא חריף כמו שום ובצלים ופירות חמוצים והשתא לרשב"א דסובר דוקא לנון. סילקא הוא מטעם משיכה. ולהרמב"ם שכתב כיוצא מדברים החריפים ה"ה סילקא. ויש לכ"א קולא וחומרא להרשב"א חומרא אף שבישל במים והלך החריפות. משיכה יש לה. וקולא בא"י דלא הוי חריף [היינו בס"ג] ואיהו לשיטתיה דמפרש משום שמנונית בעין. ולהרמב"ם חומרא [לדידן] בא"י וקולא באם בישלו תחלה במים שהלך החורפא ויש להחמיר כב' הפירושים:

(סק"ב) של בשר כו' הפר"ח השיג כאן על הרב והש"ך ופסק לקולא ובכו"פ אות א' היקל במקום שיש עוד צד להקל. והפמ"ג כתב דחלילה לזוז מש"ע והרב. והמעיין בפוסקים יראה כמה דיעות שסוברים כן וראוי שתדע דבחורפא אלף טעמים לא מהני ר"ל עד"מ לנון בסכין בשר ונתנו במים ומשם לאוכל אחר ואח"כ לחלב אוסר דכל באוכלין אלף טעמים לא מהני:

(סק"ז) דה"ה לאב"י והוא מקונח כו' עיין ש"ך והכי נוהגין אפילו נ"ט בר נ"ט ומקונח אסור בחורפא:

(סק"ח) כנגד מה שנגע בסכין כו' הבל"י כתב באות ה' נגד קליפת הסכין כרוחב קש. והפמ"ג השיג עליו וכתב

משבצות זהב

(סק"א) בסכין של בשר ב"י הפמ"ג הביא בשם תפמ"א סי' ס"ד שכ' דמשקה לא הוה ד"ת, ופירות כשמבשלן בטל חריפותן ושחכם א' אומר דד"ת הוה דרבנן יעו"ש והפמ"ג הכריח מתשו' הרשב"א סי' תצ"ז ומזה שכ' כאן בצנונות כו' דהוה ס"ס כו' דהוה ד"ת [דאי דרבנן ל"ל ס"ס בחד ספק הוי' די]:

(סק"ב) או שיטעמנו כו' הט"ז כ' בשם הת"ת דא"א בקיאין בטעימה זו וכ' הפמ"ג דאפשר דיודה להש"ך אות ה' דדיעבד שרי ולכתחלה לבשל עם חלב אוסר וכן הסכים המנ"י כלל ס"א אות ג':

(סק"ג) וי"א דה"ה כו' הט"ז כ' בקריי"ן שנמלל תוך קערה חולבת נקיי' שמותר לאכול אותו הקריי"ן בבשר והטעם דליכא כאן דוחקא אך כיון דבמלח שנתנו בקערה כו' כ' הת"ח הטעם משום דיבש כו' א"כ בקריי"ן ע"ש בו לחות קצת אפשר דמדינא לכתחלה אסור ליתנו בחלב, ומיהו בכל איסור הוה דיעבד וצ"ע, ואם הרי"ב אייזן הוא של בשר ל"מ אם גררו בשר בעין דא"א לנקות היטב הכלי אלא אפילו בלא טעם מ"מ חורפא ודוחקא הוה:

(סק"ח) נוהגין לקנות כו' עט"ז וע' מנ"י כלל ס"א אות ד' דצנון אם יש שלם אין לקנות הספק, וכן ספק עם ודאי יש לקנות הספק ולא הודאי, וקריי"ן דכולם חם חתוכים הוה בדיעבד כיון שאין בנמצא אחר ודי בנטילה ועש"ך אות יו"ד מ"מ כיון שא"א למצוא כ"א חתוכים לוקחים:

(סק"ט) ופירות חמוצים כו' הט"ז כתב בשם הת"ח דתפוחים חמוצים לא מיקרי דבר חריף ודבמקום הפסד יש לסמוך ע"ז כו' והפמ"ג כ' בשני חצאי לבנה כזה (דאפשר אף בקצת הפסד) שרי ועמנ"י כלל ס"א אות ח"י דמים

[illegible]

קליפה בעי ומשמע שם מדבריו משום הבעין שעל הסכין ולדידן אף במקונח בעי קליפה ועוד דקליפה אין הפסד ומ״ש הט״ז דמי סובין שקורין בארש״ט מיקרי דבר חריף אפילו אינו מחומץ הרבה, הבה״י כ׳ אם מחומץ הרבה דוקא שאין יכולים לשתותו חי חשיב חריף יעו״ש ונראה ודאי דאם אינו חריף כ״כ כפירות חמוצים דמי ובמקום הפסד שרי ובאין ראוי לשתותו חי כצנון דמי, והט״ז ודאי לפירות חמוצים מדמה לה והכי מסתבר, והיה ברוט״י ריבו״ן כה״ג נמי הכי הוא ומה שטורפין הבארש״ט בביצים ללבנו וכדומה נראה כל שהמתיק טעם החריפות לא חשיב חריף והכל לפי ראות עיני המורה:

שאלה. מי סובין שדרך להחם מים בכ״ר על האש בקדירה ונוהגין על הסובין בחבית ע״י עירוי ושוהה שם כך יום או יומים והוא מחומץ אם הוחמו המים בקדירה חולבת מהו לבשל המי סובין עם בשר או להיפוך ואם בשלו מהו הדין, וכן אם הוחמו בכלי איסור כה״ג, וכן אם הוחמו בקדירה חדשה ועירו על סובין בחבית חולבת או של בשר מהו הדין:

תשובה. הנה אם הוחמו בקדירה ב״י לכתחילה אסור עם בשר עסי׳ צ״ה ברמ״א ודיעבד שרי, ואם כי ברבר חריף לא שייך נ״ט בר נ״ט הא בשעה שקבל המים טעם לא היו חריפין ומה יוסיף תת כח אח״כ כשנתחמץ כבר חלף והלך לו הטעם ולית ביה אלא טעמא קלישתא וזה פשוט, ואם הוחמו בכלי איכור אם ב״י אסור ואב״י יתבאר לקמן, ואם הוחמו בקדירה חדשה ועירו לחבית חולבת מותר לכתחלה עם בשר כדין עלו והייגו שנטלו משם המי סובין קודם חימוצן ואף בכלי איסור ב״י יראה להתיר דעירוי מבשל כ״ק ויש ס׳ כ״ק הכלי עסי׳ ס״ט בש״ך אות ס״ד ואם גשתהה שם עד שנתחמץ ושהה כדי שיתן על האש וירתיח לאחר החימוץ אז אסור בין בחולבת וכש״כ בכלי איסור, דנטל״פ ונ״ט בר נ״ט לא שייך ברו״ח ואפי׳ דיעבד אסור עסי׳ ק״ה, ואם נשתהה מעל״ע וקודם החימוץ לקחו משם ונתחמץ ובשילו עם בשר מותר מב׳ טעמים נ״ט בר נ״ט ונטל״פ דלאימת קבלע לאחר מעל״ע, ואם נתחמם בכלי איסור אב״י ולקחו משם קודם החימוץ אפ״ה כיון שנשתהה מעל״ע בלע וכשנתחמץ הוה כפגום ולבסוף השביח דאסור (וע׳ א״ח סי׳ תמ״ז) והח״י בסימן תמ״ז אות מ״ג כ׳ דאף אם נתחמצו אח״כ לא אמרינן תו מחליא לשבח, והפמ״ג תמה ע״ז דמידי דהוה אפגום ולבסוף השביח:

(סק״י) של בשר כו׳ עט״ז ולדידן לדינא אף אב״י והיתרא, אסור עד ס׳ אף בה״ם כמבואר סי׳ צ״ח ס״ב:

(סק״יב) ולכן אוכלין בקצת מקומות הכרוב כו׳ הט״ז כ׳ דלהמחמירין בכרוב פרוס אחר חמיצותו יחמירו ג״כ במרקחת חריפים ומי לימוני״ש כו׳ והפמ״ג כ׳ די״ל דמי לימוני״ס בכל החבית יש ס׳ נגד הסכין ואף דחנ״נ מ״מ לח בלח בה״ם מותר עסי׳ צ״ב וכאן איכא עוד צדדין שמא כלים מיוחדים, ושמא קורט הוה חריף מש״ה מקילין משא״כ כרוב דהוה יבש ביבש מחמירין שמא אין ס׳ נגד הכרוב הנאסר:

ספי״ג

וכתב דאינו יודע מהו כרוחב קש. ושתס קליפה דקה שיוכל להנטל כאחת וכ״כ הפר״ח בסי׳ צ״ד אות כ״נ. וקכ״א אות כ״א. אבל חלילה לומר כן כי בטור ובכל הפוסקים מבואר כדי כל הסכין ממש. ועכ״פ לא די בקליפת הסכין והכי נוהגין כל מורי הוראות ומה שהביא מסימן קכ״א למה מהני השחזה כבר נתבאר בסי׳ יו״ד יעו״ש:

שאלה. בצלים שחתכן בסכין בשר ונתנם לחלב ויש ס׳ נגד הסכין אי שרי הבצלים ואם יש לחלק בין נתבשלו או נכבשו בחלב וכדומה:

תשובה. בנתבשלו הט״ז כאן אות ה׳ והש״ך בסי׳ צ״ד אות כ״ג בשם מהרמ״ל תשו׳ כ״ז כתבו דבבשר שרי ותמה הפמ״ג שם ע״ז ואח״ז ראה במ״א או״ח סי׳ תמ״ז אות ל״ח שכתב דאם נתבשלו הזיתים מתבטל בס׳ דהיתרא בלע דהא פסק מהר״מ בתשובה דאפשר לסוחטו שרי וכ״פ הט״ז עכ״ל וכיון לתשובה זו והיינו דבכי׳ ק״ו פסק המחבר דאותה חתיכה אסורה מטעם דאפשר לסוחטו כו׳ ובהיתרא לא שייך זה. אמנם תימה אם טעמו א״י אח״כ או לדידן בהיתרא וראינו שאין בו טעם שייך זה. משא״כ בלא טעמו מאן יימר שנסחט כלל. ומ״מ בכבוש דלא אמרינן שנסחט ונתבטל הטעם בכולה כמ״ש המ״א שם ה״ה כאן בכבוש ודאי הבצלים אסורים אף בהיתר אף למהרמ״ל:

(סק״ט) צריך לשער ס׳ נגד כל הלנון כו׳ הש״ך הסכים כאן להט״ז אות ו׳ דלא אמרינן איסור דבוק בדבר הנאסר כ״נ והשיג על הלבוש ומהרמ״ל. והפמ״ג תמה ע״ז ודעתו נוטה לדעת הלבוש ומהרמ״ל וכן הכו״פ אות ג׳ הוכך ג״כ להחמיר. וכתב הפמ״ג דאף המיקל בהא עכ״פ כל הלנון נאסר ל״מ לש״ך אות יו״ד די״ל כן אלא אפילו לשאר פוסקים משום דהוה ספיקא דאורייתא לגבי האי חתיכה. ומ״ש הש״ך דכל חתיכה וחתיכה מהלנון נ״נ א״כ כשחתכו דק דק צריך לשער נגד כל הלנון כו׳ אם כי בסי׳ צ״ב בט״ז אות ס״ז נתבאר דכל שלא דרך בישול לא נ״נ והוא דעת הר״ן משום דלא שייך לגזור מ וס לתא דבב״ח אעפי״כ אין להקל כלל אף בה״מ דמ״מ ע״י בישול אח״כ נ״נ הבצלים וצריך ס׳ נגד כולם ול״ד לבלוע מהיתרא דהיתרא בלע:

(סק״י) וכן נוהגין לכתחלה כו׳ דעת הש״ך דקודם הבישול אף בסכין איכור אסור כולו דזה הוה לכתחלה אבל בבישול לאסור התבשיל הוה דיעבד והמג״י כלל ס״א אות י״א השיג על הש״ך וכ׳ דדיעבד מיקרי אם רק חתך אע״פ שעדיין לא נתבשל וכ״ד הל״ח אות קס״ח. והפמ״ג כתב דמלשון הרב שם נראה דחד דינא הוא. וכן פירש הכנה״ג בהגהות הב״י אות ל״ד:

(ס״ק י״ב) ואם יש ספק כו׳ הש״ך כתב דבקריי״ן אם יש ספק יש להקל והפמ״ג העלה לדינא דאין להקל אף בקריי״ן ושאר דברים חריפים כי כפי הנראה קריי״ן ובצלים חריפים יותר מלנון אף שאין זה הכרח מ״מ כתב דכן נ״ל:

(ס״ק י״ו) שנעשה במרא וחלינא כו׳ כתב הש״ך בשם הת״ח דעד חצי הלנון תלינן במרא וחלינא וכ׳ הפמ״ג דזה דוקא בלנון דלמעלה מחצי אין לתלות במרא כו׳ משא״כ

בקריי"ן שכולו סמון בקרקע אף למעלה מחלי תולין. כ"מ בד"מ ואו"ה בהגהות נראה כן. ודע דאף דסתם סכין אינו נקי. ואף בסתם סכין של א"י לא אמרינן אנקיותא קפדי עמג"י כלל כ"ס אות א' ובכלל ס"א אות י"ס מ"מ י"ל שנתקנח באחרות ומש"ה שרי:

(ס"ק ט"ו) ובמקום שאין נמלא כו' עש"ך וע' ל"ת פכ"ה אות ק"ע דהעריג"נ אסור לקנות מא"י בחתוכים בסכין שלהם דהוי לכתחלה. ומיהו אם קנו בשוגג יש להכיר כ"נ דהעריגנ הוה ד"ת דמלות הרבה:

(ס"ק ט"ז) ודגים מלוחים כו' כתב הפמ"ג דדיעבד דידהו הוא אף קודם הבישול דל"ד לגנון (דלעיל אות יו"ד) דהוא דבר מועם:

ודע דאם הסכין אינו נקי אף במליחה מועטת יש לאסור דלדידן א"א בקיאין בין הרבה למעט עיין סימן נ"א ומספק אף דסתם אינו נקי אין להחמיר בנמלחו מעט:

(ס"ק י"ז) דיש להם כלים מיוחדים כו' עיין ש"ך ועיין פמ"ג דהאריך בביאור דברי הש"ך והעלה דיבש לגמרי עם דוחקא בד"ח אוסר והוכיח דהש"ך נמי סובר כן:

(ס"ק י"ח) תבלין שנדוכו כו' כתב הש"ך וה"ה מלח. ובהלכות מליחה נתבאר דאותן טאלפי"ן קשים שחותכים בסכין א"י או מחלב לבשר ודאי איסור גמור דמה לי חוזק הדיכה או דוחקא דסכינא ומכאן מוכח שדברים יבישים כמו מלח שאין בו שום לחלוחית סולם אגב דוחקא [וע' באות הקדוס]:

(ס"ק י"ט) בן יומא כו' עש"ך ולדינא אנן קי"ל כהרב כימן נ"ב דאפילו כ"ס בר נ"ט ואב"י לא מהני בד"ח:

(ס"ק כ"א) בגרידה בלבד כו' עש"ך הפמ"ג תמה והא האו"ה כתב דקישות חריף קלת ודי בגרידה והעיקר הוא טעם האו"ה ואף מקונח אסור ומיהו באב"י יראה להקל בקישות ואבטיח:

(ס"ק כ"ב) לפת שקורין בל"א ריבו"ן [ש"ך] וה"ה כל מיני מתיקה מבטלין טעם ומהלים עיין בל"י ועיין ת"ח שם ד"י בשם או"ה דדוקא מבשר לחלב מהני לפת הא בסכין איסור לא מהני שחתך לפת ובמג"י בשם מהרש"ל כתב דאם נתערב במאכל אין איסור וכן היקל המג"י שם:

(סקי"ג) אבל שאר דברים חריפים כו' ע' מ"ש הט"ז בשם הת"ח וז"ל שם כלל נ"א דין ג' ולפ"ז אין להחמיר כולי האי אם חתך פרי והי' בו תולע ותחך התולע עם הפרי דלא נאסר הפרי מן הסכין דצונן הוא ולא נאסר הסכין ואע"ג דצונן בעי הדחה מ"מ כה"ג לא אסרינן הפרי דאין טעם בתולע לאסור ומ"מ יקלוף הפרי מעט במקום שחתך דלמא נשאר שם ממשות מן התולע עצמו והשאר הכל שרי, ואף בצונן שהוא חריף, דאין לחוש לטעם התולע שנבלע בצונן, ודלא כמ"ש מהרש"ל באו"ש להצריך לקלוף בצונן ובשאר פירות התיר לנכרי, ואינו נכון, דאם בצנון אסור משום שהוא חריף מ"מ בשאר דבר הי' צריך הדחה או קליפה קצת עכ"ל והמג"י שם אות כ"ח כ' דאינו יודע מה הקיל כאן הרב לענין שאר פירות הלא צונן הוא וליכא דבר חריף כו' יעו"ש והפמ"ג כתב דיש כאן קולא משום דהא דכתיר בשאר פירות ר"ל בשאר פירות חמוצים, ולדינא היקל בין בשאר פירות או צנון כ"ק מעט לא קליפה ממש, והא דכ' הת"ח דטעם התולע פגום אם כי בד"ח לא שייך זה דחורפא משוי לי' לשבח, זהו רק לענין אב"י אבל בדבר הפגום מעיקרו לא מחליא לי' וכ"כ שם המג"י באות כ"ו:

סימן צז

שפתי דעת

(סק"א) אפילו לאכלה לבדה כו' וכתב הש"ך משום דגזרינן שמא יבא לאכלה עם בשר. וכ"ה בשומן אווז וכיולא אף דהוה רק דרבנן מ"מ לא הוה גזירה לגזירה דקרוב לטעות שעל הלחם יחיה האדם ודרכו לאכול עם בשר ועם חלב. ואותן לחמים שמשימין הרבה שומן בהם עד שניכר השומן בהם שרי דאין לטעות וכן אם עשה איזה שינוי בפת שרי:

ואם פת מועט נמי שרי ומה הוא דבר מועט בש"ע משמע כדי אכילה בב"א אמנם בת"ח כלל ס' ד"ב כתב דכל שלא נאכל ליומי' לא חיישינן ביה לתקלה והוה דבר מועט וכ"מ בלבוש ודלא כב"ח שכתב בשבת אוכלין בשר. מ"ש הכו"פ באות א' בשם זקינו דהורה בפת שזב תחתיו חלב שכולו אסור וצוה לחלקם לבתים לכל ב"ב ככר אחד דמ"ש מאלי אפה תחלה דבר מועט דמותר כו' יעו"ש כתב הפמ"ג דאין לעשות כן דא"כ הא דאמרינן אם לש כל הפת אסורה אמאי אסורה יחלק כו':

ויש לעיין אם לש פת עם חלב בשוגג שלא ידע מאיסור זה או שנפל בשוגג חלב אי אסור או לא. דלא קנסו

משבצות זהב

(סק"א) שמא יבא לאכלת עם בשר כו' אי איכא ס' נגד החלב אי שרי לכתחלה לעשות כן, דעת הצ"צ בסי' ס' דאסור דהוי כמבטל איסור לכתחלה כיון דדרך הפת להשתמש עם בשר ועם חלב, וכנה"ג בהגהת הטור התיר לערב ביין מעט חלב והסכים עמו מהר"י אושקפ"ת נמצינו למדין לערב לכתחלה מעט חלב בפת כדי לאכול עם בשר לכ"ע אסור עס"י צ"ט בש"ך אות כ"ב ומג"י כלל ס"ה אות ס"ב, ואפילו לאכול כך יראת לאסור, כי פליגי לתקן היין דמשום הפסד הוה בדיעבד הצ"צ אוסר והכנה"ג מתיר:

אב בשוגג שלא ידע שטחו התנור בשומן וביוצא אפה בו פת י"ל דמהני טעימה, ומיהו בלא טעימה אף שיש ס' בפת נגד השומן אפ"ה כ"נ מיהו אסור עש"ך בסי' ק"ה אות ט"ו ומג"י כלל ס' אות א' בשם מהרו"ש:

(סק"ב) ואם זב תחתיו כו' מהט"ז משמע דמפרש כהש"ך דאם רק חזינן דזב ליכא אלא חדא ספיקא ואסור והקשת הכו"פ אמאי אסור הא הוה נ"ט בר נ"ט והפמ"ג חיזק קושייתו עוד דכיון דלא זב תחת הפת ממש אמאי

אסור והא הרב בסי' צ"ה ס"ל דנצלו בדיעבד שרי ומיהו עם חלב ממש אסור דהוה לכתחלה כמו בס"ג פת שאפאו עם בשר כו' אבל עם מלח שרי וליכא ודאי למגזר :

כ"א היכא דעבר במזיד אאיסורא דרבנן לא בשוגג. ומסתימת הפוסקים משמע דאף בשוגג אסור כל שלא שינה צורת הפת וצ"ע :

בתשובת הרדב"ז כת"י הביאו הפר"ח בסימן פ"ז אות ז' כתב על הסוקא"ר שמבשלין עם חלב ונותנין תרי במאה והשיב דהחלב מתמעט ע"י האור ויש ס' בסוקא"ר ומותר עם הבשר יעו"ש. והיינו בקדירה חדשה שאין בו איסור בב"ח בעת הבישול הא לא"ה מיד נ"נ וכ"כ הפר"ח שם. ומיהו משום חלב של א"י יש לעיין ביה וי"ל דלאו"ה חלב א"י לא בעינן ס' רק רוב ואף לדידן דס' בעינן מ"מ בחנ"נ בשאר איסורין ובפרט בלא יש להקל וכש"כ עתה שאין מצוי חלב טמא :

(סק"ב) ואין לאפות כו' עיין ש"ך וביאור דבריו דלכתחלה אין לאפות בשום ענין אפילו התנור גדול מאוד דחיישינן שמא יזוב על הפת. ואף דאיכא ספיקא סובא מ"מ אין לעשות בידים ס"ס ובדיעבד אי לא ראינו זב ואין התנור משופע שרי לאכלו עם, החלב דאיכא ס"ס שמא לא זב כלל ואת"ל זב שמא אין מפעפע בכל התנור. אבל בזב או דהתנור משופע דהוה כזב ואסור דליכא אלא חדא ספיקא שמא אין מפעפע בכל התנור. דשמא לא יאכלנו עם חלב לא חשיב ספיקא. וי"ל דעם חלב ודאי אסור להיש"ם דאוסר בנצלו ולהרב ג"כ אסור עם חלב דהוה לכתחלה ומ"מ אף עם בשר או מילתא אסור דהוה כגורם נ"ט בר נ"ט לכתחלה עיין סי' צ"ה בש"ך אות ג' מ"ש בשם המ"כ :

(סק"ג) ודגים שצלאן כו' עש"ך ולקמן סימן קט"ז מבואר דלכתחלה אין לצלות בשר עם דגים אפילו בתנור גדול ודיעבד הרב בהג"ה מתיר וש"ך בשם ב"ש אוסר. ובאמת הרב שפסק בסי' ק"ה ובא"ח דלענין חמץ יש להחמיר- דמשהו איכא ה"ה סכנתא אם נאמר דלא מהני ס'. ואם צלו בשר עם דגים וחזינן דזב אסורים הדגים מספיקא שמא זב תחת הדגים וספיקא דאורייתא לחומרא אבל אם ודאי שזב ולא זב תחת הדגים אף דמפעפע בכל התנור מ"מ פליטת כלים אין סכנה בדגים עיין סימן קט"ז וה"ה תנור משופע :

(סק"ה) עשרונים כו' בשיעור הי"ב עשרונים כתב הפמ"ג דאין לנו אלא כמ"ש הפר"ח בקו"א בסימן צ"ז והמנ"י בכלל נ"ה בסולת למנחה שקרקעית התנור מחזיק י"ב עשרונים שיעור פת עבה טפח כי צריך להחזיק תקי"ח ביצים וב' חומשים שהם ג' קווארט שיעור חלה והם לערך ששה ושלשים קווארט :

אם אפה פת בתנור קטן עם בשר במזיד לדעת הצ"צ בסימן פ' הוה כמבטל איסור דרבנן לכתחלה ועפ"י צ"ע אות פ' בפ"ז מהו הנקרא שוגג :

הלכות תערובות

הפתיחה מהל' הערוכות לא העתקתי יען כי אינה סובלת הקיצור ולהאריך לא באתי והרוצה יעיין בפנים ומשם ידרשנו :

סימן צח

משבצות הב

(סק"ב) יטעמנו כותי כו' עט"ז דללחוך בלשון מותר באיסור במקום ספק כגון בא"י אם מלוח או במרה לעיל בסי' ט"ב וע' פמ"ג במשבצות לעיל סי' צ"ה אות ט"ז שכ' דאנן קי"ל דלחיכה בלשון נמי אסור כמ"ש מהרש"ל דאסור ללחוך בלשון אם מלוח יעו"ש :

(סק"ג) ואם נתערב מב"מ כו' עט"ז, וכ' הפמ"ג אם בספק טריפה יש ספק אם נפל לתבשיל נראה דהוה ס"ס בגוף א' דעל התבשיל אנו דנין ע' שו"ת שבו"י ח"ב סי' ק"ט, ואם ודאי נפל אלא שיש ספק אי יש ס' בא"מ יבואר אי"ה בסי' ק"י ודע דאיסור דרבנן אף בא"מ ויש ספק אי הוה ס' תולין להקל וכ"כ הש"ך באות ז' והאמונת שמואל סי' כ"ח הביאו הפר"ח אות ט', ויראה אף שיש כותי אומן א"צ לברר ונהי דס"ס כל היכא דאיכא לברורי בכל

שפתי דעת

(סק"א) איסור שנתערב כו' כגון חלב כו' כתב הש"ך משמע דהיינו חלב בעירי כו' מדכתב איסור כו' ואלו חלב בקמן שניהם היתר נינהו ומה דהרמב"ן בסוף ע"א סימן ש"א כתב דחלב ובשר שוין בבשר שמן איירי. כ' הפמ"ג דשומן וחלב שוין בטעמא כ"כ הרא"ש בפ' ג"ה וכ"כ הצ"צ סימן מ"ג דהוה דרבנן. ולפ"ז שומן ובשר כחוש אינו מינו. עד"מ שומן נבילה וטריפה ספיקו להחמיר. ובשר שמן עם חלב צ"ע לדינא. ובשר כחוש עם בשר שמן יראה לומר בה"מ דהוה מינו. בשר חזיר ובשר פרה אין טעמן שוה. ובב"ח אף בשר שמן או שומן בחמאה פשיטא דאין טעמן שוה :

וכתב הפמ"ג דשמע שהיה שאלה באיזה קהלה שהתיכו יורה גדולה של חמאה ופרח לתוכה עוף ומת שם והיה

והיה מבוכה בין הלומדים באשר לא היה ס' נגד העוף. ותמה ע"ז דלדעתו פשוט יותר מביעתא בכותחא שהחמאה אסור באכילה ומותר בהנאה כדין בשר בחלב עוף המוזכר בסימן פ"ז. ואפילו אם היה בשר בהמה כה"ג יראה לצדד להתיר בהנאה דחמאה הוה דרך טיגון ומדרבנן הוא. ואם ספק אם היה ס' ונאבד העוף אפ"ה אסור באכילה מטעם דנבילה הוה איסור תורה ובגדי שקפץ כה"ג לחמאה נתבאר:

(סק"ג) והוא שלא יהא סופו להשביח כו' הש"ך הראה מקום לסימן ק"ג אות ז' דשם מבואר דבעודו פגום שרי ולאחר שישביח הוא דאסור ולדינא הפר"ח אות ח' חולק ואוסר בעודו פגום:

(סק"ד) ואם אין שם כותי לטועמו כו' עיין פמ"ג בפנים דד' דיעות יש בזה ומיהו א"א נוהגין לסמוך על א"י להקל. ואף להחמיר בדאיכא ס' א"ת נוהגין להחמיר ולטעום. וה"ה בספק דרבנן לא חשיב לדידן אפשר לברורי ועמ"ש באות כ"ט:

(סק"ו) אם נתערב מב"ת כו' הש"ך האריך כאן וכל האחרונים המנ"י והפר"ח והמנחת כהן הסכימו עמו דעיקר בתר טעמא אזלינן בין להקל ובין להחמיר וכן הלכה. ומ"ש דלמעלה מס' אזלינן בתר שמא וכ"כ בסימן ק"ב שם וכ"ה לדינא דכל למעלה מס' בתר שמא אזלינן:

(סק"ז) אבל אם נתערב בשא"מ כו' דבשר עוף בחלב וכדומה נמי ספיקו להקל ודלא כהרב וט"ז. וכללא הוא דכל ספק דרבנן הן לא נודע אם היה ס' או ספק אם נפל כלל לקדירה אזלינן לקולא וכ"כ הנ"ל סימן ע"ג. ועיין סימן קי"א דלאו דוקא ב' קדירות אלא ה"ה קדירה א' וא"י אם נפל שם איסור כלל תולין להקל. ורק בבשר עוף הרב והט"ז מחמירין בו אבל שאר איסורים דרבנן כ"ע מודים דתלינן להקל וכ"כ הפר"ח אות ט'. ובשפ"ד סוף אות ה' העלה הפמ"ג דבה"מ המיקל כהש"ך בבשר עוף בחלב לא הפסיד וכן הסכים הפ"ת אות ט"ו והמנ"י שם אות מ"ו יעו"ש, והתמונת שמואל כתב בסימן כ"ח דאם קטן או א"י נתנו דם באיזה תבשיל וא"י אם יש בה ס' שרי דדם שבשלו הוא מדרבנן. כתב הפמ"ג דזה דוקא בכ"ר אבל בכ"ש דאינו מבשל הוה דאורייתא ואסור:

(סק"ח) ואם נתערב במינו ובשא"מ כו' עיין נ"ל סי' מ"ג במלא הלב ושומן ובשר יחד וספק אם נמלח החלב עמו אסור מספיקא דאורייתא ולא שייך רואין דא"א לעמוד על שיעורו יעו"ש כתב הפמ"ג אם כי הם לפנינו ומה שייך דא"א לעמוד על שיעורו אכן חיישינן שמא אחת פלטה ולא אידך ומ"ש דהוה סד"א יתבאר בסי' ק"ה אי הא דמליחה בס' מה"ת או לא:

(ס"ק י"ג) אבל לא ע"י רתיחת מליחה כו' עש"ך ועמנ"י אות י"א דאף כ"ח שאין מנוקב אין מבליע יותר מכ"ק ואם נשתהה בציר כדי שירתיח עיין סימן ס"ט בס"ז וש"ך דתלוי בפלוגתא דלהפרישה הוה כבוש ואוסר בכולהו ולדידהו לא הוה אלא כמליחה לענין כלים:

(ס"ק י"ד) בכלי כו' כתב הש"ך דוקא בכלי אבל בדבר מאכל קי"ל דנאסר בכולו ומשמע מסתימת לשון רמ"א דאף שהיה דבר שמן בהכלי אין מבליע יותר

מכ"ש

בקל סברינן וה"ה ספק דרבנן מ"מ כיון שאין אנו נוהגין כלל לסמוך אכותי הוה כלא אפשר לברורי ע' מנ"י בקונטרס הספיקות אות מ"ה ובכלל נ"ט אות ח':

(סק"ה) ואם נתערב במינו כו' עט"ז וכ' הפמ"ג דהדין הזה נחלק לג' דרכים, הדרך הא' אם בישל סב"מ או"ה ויש רוב בהיתר ואח"כ נפל א"מ היתר לתוכו כ"ע מודים ר"ל היש"ש והש"ך דהכל שרי כיון דכבר נתבטל מקודם ונעשה היתר גמור ובאם נפל האיסור לא"מ ואח"כ נפל מינו דהיתר אף הט"ז מודה דאסור כל שלא נודע שהי' ס', כי פליגי בנפל ההיתר לא"מ ואח"כ נפל האיסור לשם או כב"א הרשב"א והמחבר והב"ח והט"ז והמנ"י כלל פ"ה אות ס"ה מתירין הכל והיש"ש והש"ך אות ח' והפר"ח אות ח' אוסרין, וראוי שתדע דכ"ז מיירי בתערובות לח בלח או שסילקוהו לאיסור קודם שנשפך הא לא"ת כל שאין עכשיו ס', נ"ט עתה, ואפילו במינו אסור מדרבנן כמבואר בסי' ק"ו וק"ז:

שאלה. דשיל"ם דבמינו לא בטל אפילו באלף כמבואר סי' ק"ב אם נתערב במינו תחלה ואח"כ בא"מ אם נאמר רואין או לאו, ואם יש לחלק בין ביצה שנולדה ביו"ט אחר שבת לבין יו"ט דעלמא:

תשובה. אם נתערב דשיל"ם במינו באופן שיש ס' דלא נ"נ כי דבר האסור לא נ"נ במשהו כמבואר בסי' קצ"ב בט"ז אות ט"ו ובסי' קל"ר בש"ך אות י"ז יעו"ש ואח"כ נפל לא"מ ויש ס' בא"מ לחוד נגד הדשיל"ם אמרינן רואין והכל שרי ודוקא יו"ט דעלמא הא יו"ט שאחר השבת הוה דאורייתא ע' א"ח סי' תקי"ג במ"א אות א' תו יש לאסור בנפל א"מ לבסוף דומיא דיו"ג גמור עס"י קל"ר:

(סק"ז) ולכן אם נפל חלב להוך התבשיל כו' עט"ז דבעינן ס' ותקנתא דמים צוננים לחומרא הוא דהוה כמכירו וכן הסכים הש"ך אות ט"ז וכ"ה בת"ח כלל פ"ה דין י"ז וכ"כ הפר"ח אות ט"ו והפ"ת אות י"א, אף דל"ר לחתיכה שסילקה ועדיין היא גדולה כבראשונה דאמרינן פלטה ובלעה מהיתר, וזה לא שייך בחלב מ"מ טעם בולע ממנו יעו"ש ונכון הוא, ובכו"פ אות ו' היקל כשהמאכל מתקלקל ע"י צינון כמו לקמן סי' ק"ב בכלי ע"י הגעלה וכ' הפמ"ג דיש לחלק ביניהם כי כאן הוא כמכיר האיסור:

כתב הפ"ת אות ט"ו בשם הרמב"ם ז"ל שומן איסור ע"ג יין יקפה השומן וע"ג ציר צריך כ"ק סהציר וכ' הפמ"ג דיראה דהיינו דהוא צונן בצונן ולא שהה מעל"ע הא ברותחין לא גרע מחלב וטעמו אית ביין וצריך ס' עכ"פ:

עוד כ' הפמ"ג דאשכחנא פתרי למ"ש הב"ת דאף שאין ס' נגד החלב שרי כגון אם נפל הלב רותח מהותך למשקה צונן בנפסק הקילוח [ובלא נפסק ע' בסי' ק"ר] דאמרינן אדמיקר בלע כ"ק דרי בס' נגד הקליפה עכ"פ אם מפרידו אח"כ ע"י צינון ולא אמרינן כיון דנתערב תחלה גוף החלב בהמשקה ואין במשקה ס' נגד החלב הנ"נ דכיון שאפשר להפרידו ע"י צינון לא שייך חנ"נ כה"ג:

(סק"ח) אם ידוע כו' עט"ז וע' פמ"ג בפנים מה שהאריך בביאורו והוציא מכאן לדינא בטיפת הלב שנפלה

על

על קדירה של בשר נגד הריקן ואח"כ מילאוהו במים גם במקום הריקן בה"מ יש לחלק בין מתכת לחרס ובין בכ"ת לשאר איסורים ותליא בפלוגתת הט"ז והש"ך כאן אות כ"א ועמ"ש בסי' צ"ב :

(סק"ט) כחצי זית של איסור כו' כ' הט"ז אפילו באיסור דרבנן עכ"ל וכ' הפמ"ג והדין אמת דאפילו איסור דרבנן וחצי שיעור צריך ס' ובבאר הגולה כ' דחצי שיעור אסור מה"ת וכ"ה בלבוש ס"ו ח"ש אסור מה"ת לכך צריך ס' וכ"כ הש"ך אות כ"ב והוא ודאי קשה דהא אפילו איסור דרבנן ומינו וח"ש אפ"ה צריך ס' כי לא חילקו חז"ל והשוו מדותיהן בלח בס' :

(ס"ק י"א) והוא אסור מצד עצמו כו' הט"ז העלה דלא מיקרי דעביד לטעמי' כ"א ד"ת, הא שומן לא מיקרי טעם כו' וכ' הפמ"ג דלפ"ז י"ל כמ"ש הש"ך אות כ"ח דבכל הדברים בסתמא בס' אין בו טעם ואם מרגישין טעם אסור אף ביותר מס' ולכן מלח ותבלין בסתמא אסור ביותר מס' וביורה גדולה אף מלח שרי וכן הלכתא :

(ס"ק ט"ו) של גבינה כו' דכ"א כו' כתב הפמ"ג אם נפל איסור בלול להיתר ויש ס' ונשפך שרי דיש בילה, איסור גוש והסירו ונשפך נמי שרי הא לא הסירו נ"ט עתה כשאין ס', וכ' הפר"ח אות ל"ב זית גבינה וזית בשר שנפלו לנ"ט זיתי ירקות והסיר א' משם שרי, וב' זיתי איסור והוציא א' משם אוסר עתה עכ"ל וכ' הפמ"ג ונ"ז אות ויציב דבשר וחלב בשעה שהיו שניהם לא יהבי טעמא דהוי ס' ועתה שהסיר עד"מ הגבינה ונשאר זית בשר היתרא הוא משא"כ ב' זיתי איסור ומיהו אם נתערבו ב' איסורין כמו זית חלב וזית נבילה עם נ"ט זיתי בשר כשר עם רוטב וסילקו להחלב והנבילה נשאר בתוכו אלא שאינו ניכר הנבילה בטל ברוב כדין יבש ביבש אם אינה ר"ל וקודם שסילק החלב הי' ס' ובטלה, ואם נפל זית גבינה לנ"ט זיתי ירקות והסירו משם ואח"כ נפל זית בשר לשם אוסר דהא קבלו הירקות טעם גבינה ועתה טעם בשר, דבשלמא אם בב"א היו נופלים לא הי' נרגש הטעם כלל משא"כ בזא"ז דודאי אי סילקו הא' אסור אף בב"ת :

מכ"ק ע"י מליחה וצ"ע. עוד יש לעיין אם כלי נאסר ע"י מליחה ואח"כ עמד ריקן על האש והכלי הוא ישן ב"י אי אמרינן דמבליע מכ"ק לכל הכלי וצ"כ הבלוע וצריך אח"כ לשער נגד כולו או לא וצ"ע :

(ס"ק ט"ז) ולכן אם נפל חלב כו' הש"ך הסכים כהט"ז דבפחות מס' לא מהני הסרת החלב והשומן האסור ולענין הלכה ודאי צריך ס' ועיין בסימן קכ"א ס"א :

(ס"ק י"ז) או שאינה ב"י כו' אם נאסר כלי ע"י עירוי או מליחה כ"ק ובשל במקצת כלי היתר דאם נשער נגד מקום הבישול יש ס' נגד הקליפה ואם נשער נגד הכל אין ס' נגד הקליפה של כל הכלי. מבואר בסי' ס"ט בש"ך אות ס"ג דאם הקדירה כולה חמה צריך ס' כל הקליפה אף במה שלא נגע בתבשיל :

וכתב הפמ"ג דע כלי שנאסר כולו ע"י בישול ואח"כ היתה חמה ריקנית ונתנו צונן לח בתוך מקצת הכלי א"צ ס' כ"א נגד מקום התבשיל שנוגע בכלי ועם כדי קליפה מה שנגד מקום הריקן. ר"ל כל שיש במאכל ס' נגע מקום שנגע בכלי אם נחושתו דק ויש במאכל ס' נגד קליפה במקום הריקן די דאין כלי חם מפליט בלא רוטב רק כ"ק [עיין סימן ק"ה בש"ך אות כ"ג ובסימן צ"ד אות צ"ב] אבל אם בישל במקצת תו הוה ספיקא שמא בישול מפעפע בכל הכלי בין להבליע ובין להפליט עיין סימן צ"ב בש"ך אות כ"ב וצריך ס' נגד הכלי בכולו :

עוד כתב הפמ"ג דנראה לו אם בישל ספק איסור בכלי ואח"כ בישל במקצת היתר ויש ס' נגד הקליפה במקום הריקן [אם הכלי כולו חם] יש לצדד ולומר דהוה ס"ס שמא לא היה כאן איסור ושמא אין בישול מפעפע להבליע ולהפליט :

(ס"ק כ"א) ויש שאין מחלקין כו' הש"ך כתב דבכלי חדש אפילו של חרס ודאי אינו עולה על הדעת שגוף החרס יעשה נבילה כו' [עמ"ש בסי' צ"ם] ובמתכת ישן בה"מ יש לסמוך אף בב"ח דבלוע לא נ"נ ובשאר איסורין בהפסד קצת הדין כן דלא נ"נ ובכ"ח ישן אף בה"מ נ"נ בב"ח אבל שאר איסורין יראה דבכ"ח ישן נמי דעתו להקל ועמנ"י כלל נ"א אות ח"י דלא משמע כן אבל מסתימת הש"ך אות ח"י משמע כן וצ"ע :

סימן צט

משבצות זהב

(סק"א) עצמות האיסור מצטרפין כו' עט"ז, והנה הפמ"ג הקדים לזה הקדמה א' וזו היא, דע כי חתיכת נבילה שנפלה לא"מ צריך ס' לבד האיסור, והטעם דלא ידעינן כמה נפיק מינה ואף דודאי אין פולטת כמותה, אפשר דנותנת טעם בכמותה [וכמדומה שי"א כן] ואם נשפך אף דידעינן שהי' ס' לערך נגד חצי החתיכה אין להקל כלל וכלל, וזה מוסכם ואין בו מחלוקת, והנה כל האיסורין בטלין בס' הן לח או יבש ואם נפל חתיכת נבילה לרוטב ולחתיכות הכל מצטרף ולא חיישינן שמא נתנה בחתיכה א' טעם יותר מבאחרות כי הרוטב מחלק הטעם בשוה, א"כ אם זית איסור גוש נפל לשלשים זיתי גוש היתר

שפתי דעת

(סק"א) עצמות האיסור כו' עש"ך ולענין הלכה אם נפל עצם רך מנבילה להיתר בא"מ יראה לאסור באין ה"מ אבל בה"מ המיקל לא הפסיד עיין מנ"י שאלה ע"ו ובמינו אף המיקל בהפסד קצת אין גוערין בו. ואפילו לצרף אפשר לצדד :

כתב המנ"י בשו"ת סי' ס"ז עצם חלול שנפל בחלב ויש לחוש שמא היה בו מוח ונמס יש לאסור אף דלא מחזקינן איסורא. ומיהו הכל לפי ראות עיני המורה דאם נראה שהעצם הוא יבש וישן ודאי אין חוששין. אבל עצם שידוע שבתוכו היה מוח ואח"כ מצאו אותו בתבשיל ודאי אם נפל המוח לארץ זה שכיח לאיסורא טפי וכמ"ש המ"ב בסימן ס"ט

ס"ט דכל שבכית לאיסור ספי מלהיתר תולין לאיסור. וה"נ שכית ספי שימות באוכל משיפול לארץ בעוד חי ובא"מ דספיקו לחומרא אסור ואף במינו יש לעיין ואם הענס כתוס מכל לד ויש בו מות אף שלא נחסר מהמות כ"א קנת משערין נגד כל המות כמו בכל חתיכה דלא ידעינן כמה נפיק מינה ודלא כבל"י. ואם נימות כל המות יכולין לשער נגד כל החלל ואין דומה ללב דא"א לשער נגד חללו:

(סק"ה) ואין נוהגין כן כו' ומיהו נ"מ אף לדידן כגון בצלים שחתכן בסכין חולבת אם שיעור הסכין זית ובצלים ג' זיתים מצטרפין הבצלים עם הבשר ואם בין הכל יש ס' הכל שרי:

(סק"ו) אין מבטלין איסור כו' כתב הפמ"ג המבשל במזיד בקדירות איסור שאב"י אסור התבשיל כדין מבטל איסור דרבנן אף להמחבר ועיין סימן ל"ט ובתשובת בנימן זאב סימן שי"ט כתב באשה ששפעה ובשלה לאחר מעל"ע כו' וכפי הנראה התיר התבשיל דיעבד תמה על זה הפמ"ג וצ"ע:

(ס"ק י"א) וכן למי שנתבשל בשבילו כו' כתב הפמ"ג דלאו דוקא איסורי אכילה אלא ה"ה איסור הנאה נמי אין מבטלין כמו חלב בחלב דאסור בהנאה אסור להוסיף חלב ולהתיר בהנאה וכל הפוסקים לא חילקו:

(ס"ק י"ג) למ"ד שאין אומרים בו חנ"נ כו' כתב הפמ"ג הא דבלח בלח בשאר איסורין לא נ"נ אין חילוק בין שנתערב איסור לח בהיתר לח עד"מ רוטב איסור ברוטב היתר ואח"כ לרוטב אחר או להיתר יבש. וכן שומן איסור בשומן היתר ואח"כ נתערב בהיתר אחר כל שהאיסור נמחה ונבלל יפה עם היתר האחרון לא נ"נ. והנה אפילו איסור גוש עד"מ זית נבילה במ' זיתי רוטב ואח"כ ניתוסף עוד ך' זיתי רוטב וזית נבילה עדיין בתוכו א"צ כ"א נגד הזית. דמה שנפלט לח בלח הוא ומה שיוצא עכשיו מזית גוש יש ס' עכשיו. עוד כתב חתיכת היתר שבלעה איסור וכ"נ ואח"כ נתוסף רוטב וחתיכות היתר עד שיש ס' נגד איסור הא' וגם החתיכת היתר שנאסרה אין ניכרת עכשיו ויש רוב בחתיכות היתר נגד אעפי"כ כל שאין ס' נגד כל החתיכה הוה איסור וכן נראה להלכה:

איסור שנפל לקטנית נימוחין ופלוימע"ן שנימוחו כעין פאווידל"ע לח מיקרי וכדאמרן לעיל:

(ס"ק י"ד) אבל חתיכה שבלעה איסור כו' עש"ך וע' פמ"ג מה שהאריך ולבסוף סיים וכתב וז"ל ונקיטנא מהני מילי מעליותא הא דכתיבנא בב"ח לח בלח נ"נ מה"ת וצריך ס' נגד כולו ואי איכא ספק אם היה ס' נגד כולו כפיקא דאורייתא לחומרא. ובשאר איסורין לח בלח אי ניתוסף ויש בין הכל ס' עם ההיתר הראשון בה"מ שרינן ובב"ח אף שיש בהיתר האחרון ס' נגד האיסור לחוד אסור אף בה"מ וכמה לדדין אין מועילין ואם יש ס' נגד ההיתר והאיסור הכל שרי בלח אף בב"ח. ואם היתה חתיכה החתיכה אסורה עכ"פ עד שיהא רוב חתיכות נגד החתיכה וגם ס':

היתר ושלשים רוטב הכל מותר לפי שהמיתל תיוצא סהוית של איסור נחלק לס' חלקים ונתבטל מעוצם מיעוט, ואם היו רק נ"ט זיתי היתר וא' איסור ודאי אסור לבר בכחל דהוא עצמו מהמנין, אם כי חלק א' ספי נבלע ג"כ בהאיסור כי הטעם נחלק לכולם בשוה אעפי"כ אין האיסור מצטרף לס' די"ל דאח"כ יוצא הטעם מהאיסור ויתן בהאחרות משא"כ בכולו היתר כבר נתבטל. והנה בעצמות איכא ג' דיעות, א', דעצמות האיסור מצטרפות להיתר, וכש"כ ההיתר גופא, ויש בזה ב' טעמים, הטעם הא' דודאי אין בהם שום לחלוחית אלא דהטעם של האיסור מתפשט לכל בשוה, ומה שגוף הקדירה אינה מצטרפת להיתר תירץ הפרישה משום דשבע מלבלוע, וחדשה משום לא פלוג, והפ"ת תירץ דקדירה שבפנים יש רוטב ובחוץ מגולה אין מחלק בשוה. ואה"נ שאם יש בקדירה חרסי אדמה מצטרפין להיתר:

הטעם הב' דודאי יש מיחל העצמות והא דמצטרפין להיתר משום דטעם עצמות לא חשיב ולא אסרה תורה וכ"כ הפ"ת והכו"פ אות א' ושפיר בטל המשהו שנכנס לתוכן ומבלבל עם הלחלוחית שבהן וחו"ל שיעורו הלחלוחית, לפ"ז בחרסי קדירה בין חדשים ובין ישנים המונחים תוך הקדירה אין מצטרפין וכן קליפת ביצה אין מצטרפין לטעם זה, דיעה ב' דעצמות האיסור מצטרפין לאיסור וההיתר להיתר כי יש בהם טעם, דיעה ג' היא דעת רמ"א בהג"ה דשל היתר מצטרפין להיתר ודאיסור אין מצטרף לא לאיסור ולא להיתר, כמ"ש הש"ך אות ב', וטעם לזה כ' הפמ"ג דא"י כי מאחר דשל היתר מצטרפין למה לא יצטרפו של איסור או לאיסור או להיתר, והט"ז כ' דמתחלק בשוה ויש בהם להלוחית אלמא סובר כדיעה א' ובטעם הב', וע' בפנים מה שהקשה עליו הפמ"ג ע"ז:

(סק"ג) ובקיפה כו' כ' הט"ז דהוא דק דק של בשר ותבלין כו' ול"ש איסור גוש שנפל הכל מצטרף ול"ש צלול, ומיהו בגוש פעמים הרוטב מותר והחתיכות אסורות כגון דאין רוב או בתהר"ל ואלו בצלול הכל אף הגוש מצטרף ואף הרוטב מותר אף שאין ברוטב לבדו ס':

(סק"ד) אע"פ שהי' בהיתר יותר כו' כ' הפמ"ג הדין הזה מתחלק לכמה פרטים, והיינו אם ידוע האיסור וההיתר בשעת נפילה והאיסור מרובה אף דעתה האיסור מצטמק מחמת האור מ"מ בתחלה נתן טעם הוה דאורייתא ולא דרבנן ואם ההיתר הי' מרובה ועתה ההיתר נצטמק ואין ס' מרש"י משמע דמותר, ולדינא יראה דאם לא ראינו ועתה ההיתר יותר אף בא"מ לא מחזקינן איסורא ואמרינן דההיתר יותר, דאם עכשיו האיסור יותר אף במינו אוקמי' אחזקה דהשתא ואסור, ואם ראינו והי' ההיתר מרובה ואח"כ נצטמק והאיסור לא נצטמק ובאומד יפה עם מה שבלע הקדירה יש ס' עתה בא"מ יראה להחמיר אף בה"מ וצורך ע"ש, ומיהו אם הי' היתר מרובה וסילקו לאיסור אח"כ קודם שנצטמק ההיתר או שהאיסור לא בהא משתריא אף בא"מ דלמה נחזיק ריעותא, ואם במינו ואין ה"מ אין לסמוך אפסק ש"ע וכמ"ש יש"ש וכמ"ש הש"ך אות ו' שזה נכון לכתחלה אבל בה"מ וצורך גדול יראה להתיר

להתיר במינו באומד יפה מה שנבלע בקדירה לא נ״ה שכלה מאש ובתנאי שהי׳ ידוע בעת נפילת האיסור שבהיתר הי׳ ס׳ ומ״מ לדינא צ״ע וע׳ בש״ך אות ו׳ ופר״ח סי׳ צ״ה אות ו׳ וכאן :

(סק״ז) אין מבטלין איסור לכתחלה כו׳ ע׳ מ״ש הט״ז בענין עבר ובטלו כו׳ דבין שביטל איסור בעין לתוך ס׳ או נפל לפחות מס׳ וריבה עד ס׳ בשוגג מותר והוכיח דאוסר מותר שוגג הוא מיקרי כו׳ יעו״ש וגם הש״ך אות ט׳ פי׳ כט״ז דאפילו איסור תורה בא״מ או איסור בעין שביטל בס׳ בשוגג מותר ולא קנסו שוגג אטו מזיד, והפר״ח אות י״ב דעת אחרת אתו דכל שאיסור תורה או בעין או א״מ לרידן דט״כ ד״ת קנסו שוגג כו׳ יעו״ש וכ׳ הפמ״ג דלענין הלכה קי״ל כהט״ז והש״ך דאיסור תורה בעין שביטל לא קנסו ואפילו בשוגג ששכח ונתערבו לא קנסו, והטעם משום דהא דאין מבטלין הוא דרבנן כמ״ש הש״ך אות ז׳ א״כ ל״ד למבשל כו׳ דהתם קנסו שלא יעשה איסור תורה לבשל במזיד משא״כ כאן אף אם יבטל במזיד אין זה אלא רק איסורא דרבנן, ולפ״ז בדשיל״מ דבטל בא״מ כמו ביצה שנולדה ביו״ט או בשבת שאחר יו״ט וביטלו בא״מ בשוגג לא קנסו ומותר ביו״ט :

(סק״ט) ואם במזיד כו׳ הפמ״ג העלה לדינא דאפילו שגג באיסור תורה ודבר שהוא בעין, הן ששכח, דהוה קרוב למזיד והן שטעה בדין, שוגג מיקרי, ולא קנסו כו׳ דלא כפר״ח וכ״כ המ״א בא״ח סימן שי״ח אות ג׳ דע״פ הוראת חכם מיקרי שוגג וה״ה טועה עצמו בדין ואם אנסוהו לערב נמי לא קנסו, פר״ח, ומיהו בלא נודע התערובות כלל כ״ע מודים דלא שייך למקנסי׳ עסי׳ ק״י :

(סק״י) וכן למי שנתבטל בשבילו כו׳ עט״ז כ״ש בשם רש״ל דהיינו דוקא בשידע כו׳ והפר״ח אות י״ג כ׳ דאפי׳ לא ידע מי שנתבטל בשבילו נמי אסור, והפ״ת הסכים לט״ז ורש״ל דהוה זה שנתבטל בשבילו שוגג ואין בדין לאסור עליו :

(סקי״ב) מרבה עליו ומבטלו כו׳ עט״ז וע׳ פמ״ג בפנים מה שהאריך בביאור דברי המחבר והט״ז והעלה לבסוף

(ס״ק ט״ו) וי״א דאפילו במקום כו׳ הנה האו״ה כלל כ״ד ד״י כתב ג׳ דינים. הא׳ בנודע אף במקום דלא נ״נ אפ״ה אסור. דקנסו שוגג אטו מזיד. הב׳ בלא נודע אף במקום דנ״נ אפ״ה לא נ״נ בלא נודע. הג׳ דאפי׳ חתיכה גופא חוזרת להיות מותר בלא נודע. והש״ך הש״ג ע״ז יעו״ש. וכ׳ הפמ״ג דלהלכה בשוגג אף שנודע לא קנסינן אבל בלא נודע לענין חנ״נ בכ״ח ודאי אסור מה״ת ובשאר איסורין בה״מ אין בידו להקל ואף בנה״ך בנו בהג״ה פקפק עליו :

(ס״ק ט״ז) ולפ״ז כו׳ כתב הפמ״ג דלהלכה קי״ל כמ״ש הט״ז והש״ך דאתחזוקי איסורא לא מחזקינן והפר״ח אות ט״ו כתב דראוי לשאול את״ז :

(ס״ק י״ז) איסור של דבריהם כו׳ הפמ״ג הביא שאירע מעשה בקהילה א׳ שאחד לקח ממומר אחר הפסח כמה חביות יי״ש סך גדול וודאי נעשה תוך הפסח והורה מורה א׳ כיון שי״ל דחבית א׳ נעשה לאחר הפסח משום חבית זו להתיר הכל דכל חדא וחדא נעשה כספק חמץ שעבר עליו הפסח. וספק חמץ שעבר עליו הפסח שרי. ואו דיש לסמוך אהמחבר וט״ז ויש״ש דמותר להוסיף עליו ולבטלו. וכתב הפמ״ג דיפה הורה בה״מ ושעה״ד :

(ס״ק י״ט) מרבה עליו ומבטלו כו׳ עש״ך מה שהקשה ועמ״א שם תירוץ לזה ועפ״ז שם דפסק דבלח בלח בה״מ מוסיף וכתב הפמ״ג דלפ״ז מימי חלב בסי׳ פ״ז ופ״א לאחר הנביובי דהוה דרבנן אם נפל בשומן דהוה לח בלח ואין ס׳ יש לצדד בה״מ :

(ס״ק כ״א) לא נודע בנתים או לא כו׳ כתב הפמ״ג דנ״ל דמין במ״מ אף באיסור דרבנן כל שטעמו נרגש לא מהני ידיעה :

(ס״ק כ״ב) ואח״כ נפל מן המים כו׳ הש״ך הביא בשם הת״ח דאפילו לכתחלה מותר ליתן המים לקדירה כו׳ וכתב הפמ״ג היינו דוקא לקדירה אבל לערב החלב במים ליתן בבשר אסור כמ״ש [illegible] סימן פ׳ :

וכתב וז״ל סוף דבר הכל נשמע דבדאורייתא אפי׳ השיעור הוא דרבנן אין מבטלין אפילו מיקלי קלי ובדרבנן היכא דמיקלי כ״ע מודים דשרי להוסיף ולא לבטל האיסור בעין, ונ״ח בא״ח סימן תרע״ז הוה איסור בעין כמ״ש מהר״ם ברוטונבורג שם וע״ש במ״א כיון דמשתמש לאורו והיכא דלא מיקלי, המחבר פסק כאן דאפילו איסור שיש לו שורש מה״ת מוסיף עליו ע׳ מ״א שם אות י״ב, וראוי שתדע דבשר עוף בחלב להמחבר דנ״נ עסי׳ צ׳ ולדידן בשאר איסורים לא משכחת שמותר להוסיף בידים איסור דרבנן להט״ז אלא לח בלח בה״מ דמבואר בצ״ב דמותר אבל בע״א הוה כולה איכור ואין לבטל איסור דרבנן אף להמחבר וזה ברור ולפ״ז בנ״ח דהתיר הט״ז שם היינו בה״מ דוקא דאל״כ אפשר דנ״נ בה״ג וע׳ במנ״י :

אם נפל חלב לשומן בהמה ונאסר ואח״כ נפל לשומן אחר ואין ס׳ נגד שומן האסור, ואף שהי׳ שם ה״מ דלא נ״נ משום דהוא לח בלח, ואף שנקרש השומן אח״כ מה בכך דהעיקר תלוי שיהיה האיסור וההיתר מעורב יפה לא נ״נ בה״מ ושומן זה כיון שהי׳ מהותך שנבלל יפה אף שנקרש אח״כ לא מעלה ולא מוריד מ״מ אין להוסיף ולבטלו ולהדליק ממנו, חדא דבאיסור תורה אף במיקלא אין להוסיף, ועוד דנהנה מאורו הוה בעין, ובשומן אווז כה״ג הא קי״ל דמותר בהנאה, וליש״ש בסי׳ פ״ז דאיסור בהנאה מה שנהנה הוה בעין, וכ׳ הפמ״ג דנ״ל אם מוכרו לא״י חוץ מדמי איסור שבו שרי, אבל לעצמו לא מהני הולכת הנאה לים המלח :

(סקמ״ו) אם נבלע איסור מועט כו׳ ע׳ ט״ז מה שהשיג בדין זה וע׳ פמ״ג בפנים כל הרחב ביאורו שהאריך ולדינא כתב דצ״ע באיסור דרבנן שנבלע בכלי גדול עכ״ם שדרכו להשתמש בשפע אולי יש לצדד והש״ך בסי׳ קכ״ב אות ד׳ ובנה״ך כאן החמיר יעו״ש :

סימן ק

שפתי דעת

(סק"א) וגיד הנשה כו' כתב הפמ"ג דאף זבובים ונמלים שנפשו של אדם קצה בהן ושעמם פגומים שאין ראוים למאכל אדם כלל ודמיא לנבילה סרוחה מעיקרא אפ"ה בריה הוה ואינה בטילה. ומיהו אי נסרחה הברי' ל"מ בדברים המשובחים דבטל מדין בריה אלא אפילו דברים הפגומים בעצמן אפ"ה שאני לן בין סרחון דידהו לסירחון דאתי מעלמא ובטלה מתורת בריה. ומעתה מ"ש החו"י סימן ק"ב דפרעוש הוה בריה פשוט הוא ואף כינה דהיא נולדה מזיעת אדם הוה בריה. דמאשפתות ועיפושי הארץ נמי לוקה ופשוט:

(סק"ד) לאפוקי עוף טהור שנתנבל כו' כתב הפמ"ג דאם נתנבלה בשחיטה וחתך ממנה אבר בעודה מפרכסת יראה דדין אבמ"ה יש לה לישראל ג"כ דלא הועילה השחיטה מידי ובריה הוה. ודוקא חתך לאחר שמתה לא הוה בריה:

(סק"ז) והרוטב בנ"ט כו' עש"ך ועיין פ"ת בריה גדולה שמסנן ולא מצא תולין שנימוחה ובריה קטנה יש לאסור כל שלא מצא הבריה דתולין שעברה דרך המסננת וראוי ליזהר בבריה קטנה שא"א ליקח כ"כ מסננת דק. ודע דהחתיכות מלסרפות לס' דיבש ביבש לא נ"נ עש"י ק"ס אות ד' בש"ך וכ"כ הפרישה כאן:

(סק"י) אסור הכל כו' כתב הש"ך היינו כשא"א להתיר ע"י סינון והיינו כשהוא עב או בריה שעוברת דרך נקבי מסננת:

(ס"ק י"א) ג' תולעים כו' הלבוש ס"ד כ' דדוקא ירקות ולאחר בישול הא כמהין ופירות אף לאחר בישול יש להן בדיקה:

הבדל יש בין דשיל"מ לשאר דברים חשובים. דשיל"מ דוקא במינו אינו בטל ושלא במינו בס' וספיקו להחמיר ואפילו בס"ס. ודברים חשובים אף בשא"מ אוסרים בכ"ש וספיקן להקל עד"מ ג"ה ספק מן הכף או משאר הירך כתב או"ה כלל כ"ה דספיקו להקל ככל ספק דרבנן והטעם דספק הוא בדרבנן אבל כפק תורה וד"ח אסור כיון דהספק הוא בשל תורה נמצאת אומר ב' ספיקות להקל ואחד להחמיר:

והמ"ב ח"ג פ"ב חשב ד' דברים בין דשיל"מ לד"ח א' לקולא בדשיל"מ דדוקא במינו. וג' לחומרא. א' שא"צ שיהיה שלם. ב' שפליטתו אוסר.. ג' ספיקו אוסר. ובד"ח בעינן שיהא שלם ואין פליטתו אוסר. וזה אמת ויליב ד"ח כמו אגוזי פרך כיון שנפרך ממנו מעט בטל חשיבותיה וצ"ע:

משבצות זהב

ס(ק"א) ברי' דהיינו כו' ז"ל המ"כ בח"ג פ"ת צה' ב' בספר התערובות, ד' מינים יש, המין הא' כל ד"ח ובו ד' דברים ברי' וחהר"ל וב"ת וז' דברים החשובים בכ"מ, המין הב' דשיל"מ, הג' ויש בו ג' דברים, מראה, מעמיד, מחמץ, הד' איסורי הנאה כו' וכל אלו הט' דברים מה"ת בטלים ומד"ס אין בטילים כ"כ הפר"ח אות ג' וכ"כ הרשב"א דכל למעלה מס' דרבנן, ונמצא המ"כ שחשב ט' דברים לא חשב מתבל, והפר"ח שחשב מתבל לא חשב מראה הרי שבכללו יש עשרה דברים והנה בז' מהם אין בהם פלוגתא דהוה דרבנן אמנם בג' דהיינו חזותא ומתבל דהוי לטעמא ומעמיד יש בהם פלוגתא, מתבל או"ה כ' דהוא דרבנן עש"ך סי' צ"ח אות כ"ט, והפר"ח כאן אות ג' ובצ"ח מספק ע"ו, והר"ן סובר דהוה מה"ת, וע' מ"כ ח"א ולהלכה קי"ל דהוא דרבנן, מעמיד רוב סוברים דהוא דרבנן, והמ"א בה"פ סי' המ"ב כ' דהטור סובר דהוא מה"ת, והת"י שם אות ט"ז פסק דהוא דרבנן והכי הלכתא דמעמיד דרבנן ובחזותא יש בו מחלוקת גדולה המ"כ כ' דהוי דרבנן ודוקא דעשוי ליתן מראה אבל אינו עשוי לכך לא, והפר"ת בסי' ק"ב הסכים לזה דכל דלא עביד לחזותא לאו כלום, ומשמע דבעינן עשוי לכך ונתנו ע"ש כך, והמנ"י כלל ע"ר אות ה' היקל ביותר דרק בבגד דקיימא לצביעה שייך חזותא אבל לא באוכל דכל דבטעמא תליא, וכל דאין טעם, חזותא לאו מלתא היא אפילו מדרבנן, והפ"ת בסי' ק"ב אות ג' נטה בזה לדברי המנ"י יעו"ש והפמ"ג אם כי כ' שאין בידו להכריע אעפי"כ כ' דיצא לנו סוה הדין דאם ליבנו מאכל בביצת נבילה כמו שעושין ברוסיא במשקה שקורין בארש"ט שמלבנים בביצים דנ"ל דירבו עור עד שיבטל החזותא משום דלהמחבר בסי' צ"ט איסור דרבנן מוסיף ומבטלו וכ"נ הסכמת הט"ז שם ועכ"פ ס"ס הוה שמא חזותא בדרבנן לאו מלתא ושמא הלכה כהמחבר דמוסיף כו' ובאיסור תורה כגון ביצת טריפה ואף שנגמרה הביצה מיד כשנטרפה התרנגולת [כגון ששחטוה מיד כשנטרפה ומצאו בה הביצה] דעשאות כשל תורה אסור ואין להוסיף ולבטל החזותא, ומיהו אם ליבנו גם בביצים כשרים ובלא הכשירים לא הי' החזותא יראה להתיר אף בשל תורה דלא עדיף מטעמא דאין היתר מצטרף לאיסור ואמרינן אלו לא הי' טעם ההיתר הי' בטל טעם האיסור כ"ש בחזותא:

עוד כ' הפמ"ג דמ"ש הטור בסי' צ"ב בשם ר"ת דדבר הנאסר במשהו לא נ"נ, דמשום לתא דבב"ת גזרו וכל' למעלה מס' ליכא לתא דבב"ת ואם כי הביא סתירה לזה מדברי הר"ן פ' כ"ה יעו"ש מ"מ כ' דיש ליישב ויש לצדד מאחר דנ"נ בשאר איסורין דרבנן:

יסק"ה) ואם נימוח הגיד כו' הט"ז כ' דמדרבנן בעי ס' ונשפך להקל אף בא"ט דלא יהיב טעמא, והפר"ח אות י"ב ותכו"פ אות ו' סוברים להקל בשעה"ד אפילו באין ס' והפ"ת חולק והחמיר והפמ"ג כ' דבנשפך יש להקל אבל לא באין ס';

סימן קא

משבצות זהב

(סק"א) רק מדרבנן כו' כ' רש"ל חהר"ל היינו אורחים יקרים וחשובים:

(סק"ב) ואם הוא ספק אם היא ראוי' כו' עט"ז כ' הפמ"ג דמשמע אם הוא ספק אם החתיכה ר"ל אם לאו לא מיקרי חיסרון חכמה והפ"ת אות ד' כ' דל"ד לשאר חיסרון ידיעה יעו"ש והמנ"י כלל מ' אות י"ט מצייר שנפל חתיכת איסור וא"י אם היא גדולה ר"ל אך לשון הרב לא משמע כן:

(סק"ג) ובשר בחלב כו' כ' הפמ"ג דבב"ח מדרבנן כמו עוף בחלב או מליחה וכבוש, מדרבנן מיקרי ר"ל, ולאו במלקות תליא מלתא דשניהם היתר ונעשה גוף א' [כנה"ג בהגהת ב"י אות ה' בשם כמה פוסקים וכ"כ הב"ת עסי' פ"ז ודלא כפ"ת אות ג' וכן הלכה]:

(סק"ד) מחמת שקבלה טעם כו' הפר"ח אות ד' החמיר בגבינות א"י והמנ"י כלל מ' אות ב' היקל בה"מ די"א דגבינה לאו ר"ל (והוא היש"ש) וא"כ גבינות א"י שלימה אף להי"א דהוא היש"ש יש להחמיר דהא הוא פסק כר"ל כל שדרכו כו' עסי' ק"י בט"ז אות א', ומיהו גבינות האלענדע"ש י"א דודאי ר"ל והכל לפי הזמן והמקום: ודע דחלב א"י וישראל עשה ממנו גבינה ונתערב בטל הוא לכ"ע משום דלא נולד באיסורו והחלב טמא שנתערב בו לאו ר"ל:

(סק"ו) מלבד תרנגולת בנוצתה כו' כ' הט"ז דנטילת המעים לא תשיב מחוסר מעשה יעו"ש וכ' הפמ"ג דאף מנין לא מיקרי בנוצתה, ומיהו אווזות פטומות ושמינות מאד שא"א לאוכלן כך דודאי אינם ר"ל וע"כ ל"פ אלא בעור שומן דראוי לאכול כך, אבל שמינים הרבה עדיפי משומן הכנתא, אפ"ה אם נתערבו כך וא' טריפה אין בטילות דהוה מנין עכ"פ באווזות, ועוד דלא מיקרי מחוסר מעשה גדול כמו נוצה, נ"ל:

(סק"ח) ראש של עופות כו' ומיהו ראש אווז במקום שמכבדין הוה ר"ל והכל לפי המקום והזמן. כתב הכו"פ אות י"א דאם הלשון בתוך הראש חשוב, דראש לא מגרע מחשיבות הלשון אם כי בסי' ק"י הט"ז אות ה' ס"ל דאם מקצת ר"ל ומקצת אין ר"ל מטריפה א' הכל אסור והש"ך שם אות למ"ר והב"ח כתירין, בראש ולשון בתוכו כ"ע מודים דאף הראש אסור דזה הוה כחוכא אם נתיר הראש ונאסור הלשון שבתוכו, אבל נחתך ומונח כך באנו למחלוקת הש"ך והט"ז:

(סק"ט) שומן הכנתא כו' עט"ז וכ' הכנה"ג בהגהת ב"י אות ל"ז דטובה עצתו של הש"ך דהכל לפי המקום והזמן, אמנם במנ"י כלל מ"ם אות ח' כתב א"כ למה נתלבטו הפוסקים איזה מיקרי ר"ל והעלה בב' אופנים או דכל מה שהוזכר ר"ל אף שבאיזה מקום אינו ר"ל בטלה דעתם והכל לפי המקום לחומרא אם ר"ל שם אף שלא הוזכר בפוסקים אינה בטילה, האופן הב' דכל מה שזכרו ר"ל הוא מן הסתם ר"ל עד שיברור באותו זמן שאין ר"ל ושאר דברים מן הסתם אין ר"ל עד שיברור שר"ל

שפתי דעת

(סק"א) אסורה בהנאה כו' חהר"ל מבב"ח שנתערב בחתיכות נבילה כתב הפ"ח אות ב' כיון שאין ראוי לאכילה לאו ר"ל ובטילה לענין הנאה ועוד דבהנאה הדמים לאו ר"ל עכ"ל וכתב הפמ"ג מ"ש הטעם שאין ראויה לאכילה כן מבואר גם בהפתיחה דכותי לאו ר"ל מיקרי. ומ"ש דהדמים לאו ר"ל. אם כי בנתערבה בהיתר אינה בטילה ואסורה אף בהנאה ולא אמרינן כן דהדמים לאו ר"ל הם התם טעמא אחרינא הוא משום דאין ביטול לחצאין דאם תתיר בהנאה ה"ה באכילה. ומש"ה אסרי באכילה ובהנאה משא"כ בנתערבה בנבילה. ובכו"פ אות א' פקפק ולפמ"ש אין קושיא ויש לצדד להקל וכאמור:

(סק"ב) ואם הוא ספק כו' כתב הפמ"ג אם עשו גבינות מכמה בהמות. גדולות וקטנות. ונמצאת אחת טריפה כולם מותרים די"ל דהקטנות הם מטריפה ואין ר"ל וספק ר"ל לקולא. אבל אם כולם ר"ל אף שנתערבו בעודן בחזקת כשרות מ"מ נתברר עתה למפרע שאחת מהן טריפה ור"ל ולא בטילה כ"כ באו"ה כלל מ"ט ד"ב [עמש"ל באות ה'] ועוד כתב שם אם עשו כמה כלים גדולים חמאה וא' טריפה או חתיכות חמאה גדולות ונתערבו כולם אסורות. וכתב הפמ"ג ע"ז דנ"ל דבכלי גדול ודאי הוה דבר חשוב דומיא דחבית לקמן ביי"נ אבל חתיכה חמאה הכל לפי הזמן והמקום ועיין סימן קי"ב בש"ך אות כ"ג ובסימן קמ"ו אות י"ז דבחמאה של א"י אפילו במקום שאוכרין אותה בטל ברוב כדין פת וכפת מבואר דאפילו ד"ת א"כ ה"ה חמאה או כלי גדול של א"י בטל ברוב בין במינו או א"מ:

(סק"ד) אין לה דין חהר"ל כו' כתב הפמ"ג ואפילו בא מבב"ח ושאר דברים בקדירה אין על השאר דין חהר"ל. וה"ה טיפת חלב שנפלה על החתיכה ואח"כ נפלה החתיכה לקדירת בשר אין על השאר דין חהר"ל כיון שנגד הטיפה יש ס' תו הוה שאר בשר הנאסר מחמת החתיכה כשאר איסורין:

(סק"ה) ואפילו חתיכה שלא נמלחה כו' עש"ך. ובאו"ה כלל ו' ד"ג כתב אם נפלה חתיכה שלא נמלחה לתבשיל התיכות אחרות בלא"ה אינה ראויה להתכבד דמקודם היתה היתר ואח"כ תו לא ניכר החתיכה ודומה למ"ש לקמן בסימן ק"ב גינית מלאה ענבים בשבת לא הוה דשיל"מ ה"ה חהר"ל כה"ג יעו"ש וע' מ"ש בסימן ס"ט במ"ז אות ל"ה. ול"ד לגבינות מטריפה דהתם מ"מ עכשיו נודע למפרע שא' מהן טריפה היתה וקודם העירוב היתה ר"ל משא"כ כשלא היתה באיסורא פ"א בפ"ע בטל שפיר:

(סק"ו) תרנגולת בנוצתה כו' הש"ך כתב דהרנגולת בנוצתה אף מנין לא הוה וזה דלא כת"ח כלל מ"ס יעו"ש והפמ"ג כתב בשם המנ"י אות ו' דאף הרמ"א מודה בזה דתרנגולת בנוצתה או כבש בעורו לא הוה מנין. ומ"ש הרב בסי' ק"י ס"ב דב"ח גדולים הוה חשובים איירי לאחר שהופשט העור. והכי הלכתא דבנוצה לא הוה מנין ולא

ר״ל כיון דמאוס הוא דלא הוה מנין אלא דבר בינוני לא מאיס ולא ר״ל:

(סק״ח) ואעפ״י שלאחר שנתערבה הסירו הנוצה כו׳ וכתב הפ״ת אות ה׳ דאם לא נודע עד אחר הסרת הנוצה לא בטל דכמו בסימן ק״ט דאם לא נודע ביבש עד אחר הבישול אסור ה״ה כאן דהידיעה גורמת ההיתר וכן הלכה ומיהו בנודע קודם הבישול בה״מ ובשעה״ד יש לצדד ולצרף לסניף דעת הרשב״א ומ״מ צ״ע:

(סק״ט) וכן כבש שלם כו׳ כתב הש״ך ויהיה הופשט עורו. והיינו לדעת המחבר. אבל לדידן הוה ר״ל:

(סק״י) מלבד תרנגולת בנוצתה כו׳ אבל אם חסר רק מעשה כל דהו כמו מליחה מיקרי ר״ל:

(ס״ק י״א) מלבד רגלי אווז כו׳ עש״ך וכתב הפמ״ג דבמגבת ושבש שנותנין להשוחט ונתערבו ולאחר שהוכר עורן נמצא באחד מהן ספק טריפות מבואר בסי׳ ק״י דבה״מ אם לא נודע עד לאחר התערובות כמכינן אמ״ב יעו״ש. גם יש לד מאחר דנתערבו קודם שהוסר עורן:

(ס״ק י״ב) שומן הכנתא כו׳ עש״ך וכתב הפמ״ג דחלחולת שממלאין עם קמח וכדומה נראה דכ״ז שהיא ריקנית בטילה דמה שעתיד לתקנה על ידי תיקון אחר אר״ל וצ״ע:

(ס״ק י״ד) קרקבן כו׳ וכתב הפמ״ג דעכשיו קרקבן של אווז או של ענגיליש״ן האן וכדומה ר״ל מיקרי:

(ס״ק ט״ו) או נתרסקו כו׳ כתב הפמ״ג דחהר״ל כל שנסרח מעט או אינה ר״ן וה״ה בנשתנית צורתה דהיינו שנתמעכה בבישול אף שלימה או אין ר״ל מיקרי. ובריה שנסרחה קצת צ״ע:

(ס״ק י״ח) ואין חילוק בין נתערבו במינם כו׳ כתב הפמ״ג דע דחהר״ל ובריה ומנין וכיוצא חוץ מדשיל״מ כולם אוסרים אף שלא במינם:

יעו״ש, וכ׳ הפמ״ג דבטילי דרבנן עכ״פ באופן הב׳ ראוי לפסוק:

(סק״י) אבל עור שומן כו׳ דעת הט״ז דבין שלימה או חתוכה ר״ל והפר״ח אות י״ז והל״ח ס׳ ג״ת אות קס״ד בשם היש״ש כתבו דבין שלימה ותתיכה אר״ל, והגה״ך פסק כת״ח דשלימה ר״ל וחתוכה כיון דאין מכבדין בחתיכה א׳ אלא׳ בב׳ וג׳ לאו ר״ל וכ׳ הפמ״ג דזה אמת ויציב ומעתה י״ל שמ״ש הת״ח כלל ט״ם ד״ר דעור שלם אין בטל ואם נחתך לרצועות בטילי ואף שאין מכבדין בשלם סמ״ג עושים ממנו ר״ל, כוונתו כגה״ך דאם עשו ממנו חתיכות גדולות שכל א׳ ראוי ודאי ר״ל מיקרי והלכך בשלימה ראוי׳ לעשות ממנה חתיכות גדולות ודמיא לכבש שלם [שהופשט עורו] דלאו מעשה גדול מיקרי:

(סקי״א) קרקבן כו׳ עס״ש הט״ז בשם הרש״ל ומה שהשיג עליו והפר״ח היקל דאין דרך ליתן בילי״ג מופשט לאורחים אבל הר״ל שנחתך קצת ועדיין ר״ל ודאי לא בטיל, וכ׳ הפמ״ג דזה ודאי כן הוא דחהר״ל וניטל ממנה קצת ור״ל עדיין וחלוק הוא בזה סברי׳, ויש לצדד קצת בה״מ בבילי״ג שהופשט דלא ר״ל. עוד כ׳ הט״ז דכבר מאווז שמינה ר״ל כ׳ הפמ״ג דאם נתערב פטומה באין פטומה וא״י איזה הכשירה, שאין פטומות סמ״ג שרי והפטומה אסור, גם אווזות פטומות ושמינות מאד ודאי אין העור ר״ל כ״א ע״י התכה והם לא דברו אלא בראוי כך:

(סקי״ג) אם הוא של איסור אף כולם מותרות כו׳ ובאו״ה כלל כ״ה די״ד כ׳ דאחתיכה שנתבשלה בקדירה קאי דהוי לח ומש״ה כי ליכא ס׳ אסורות כולן דליכא סמ״ג אבל ביבש אפילו ליכא ס׳ במינו וכל הקדירה ר״ל אפי׳, מצטרפות, דלא נ״נ ביבש עסי׳ ק״ט בש״ך אות ד׳:

(סקט״ו) דומות ומכוונות יפה כו׳ והפ״ת והפר״ח סגמגמין ג״כ בהיתר זה, ובכו״ש כ׳ דברובא דמה״ת בטל יש לצדד יעו״ש ובל״י אות כ״ד בשם רדב״ז כ׳ דאם יש ושם שחור בתרנגולת ממקום המחט מהני ומסיים שם דאף בזה״ז, וכ׳ הפמ״ג דנראה שיש לסמוך בזה עליו אם ניכר יפה הכהם, והרושם שעשתה המכה:

שפתי דעת סימן קב משבצות זהב

(סק״א) כגון ביצה כו׳ הש״ך הראה מקום לסי׳ פ״ו אות יו״ד וסימן ק״י אות ט׳ ושם מבואר דהאידנא ביצה שלימה אינה בטילה דהוה מאת שדרכו למנות כו׳ ולפ״ז ספק ביצה טריפה שלימה אינה בטילה. כתב הבל״י אות ב׳ בשם בה״י דאם שחו חלה בביצה יטול כדי נטילה והכדי נטילה יאכל למחר עכ״ל. וטעמו דבסימן ק״ה מבואר דבדבר דלא שייך שמנונית כ״כ סגי. והנה בק״ה ס״ה ובש״ך אות ט״ז ול״ח מבואר דבכחוש לגמרי ואיסור דרבנן די במליחה כ״ק ובאפיה וצליה נטילה ואף שאין ס׳ שרי. ובאיסור תורה בה״מ דוקא בכחוש לגמרי. ולפ״ז ביצה ביו״ט אחר השבת [דהוא דאורייתא] דוקא בה״מ שרי הא לא״ה בעינן ס׳ ונטילה ודשיל״מ לא הוה דא״מ הוא דלמראה בעלמא ע״ג הלחם שחין. ולפ״ז בבילת נבילה נמי הדין כן:

סק״ב

(סק״ב) בין שלימה כו׳ עט״ז וע׳ בפנים בפמ״ג מה שהאריך בזה והוציא לדינא דביצה בשאר ביצים ובא׳ ספק כולם אסורות משום דשיל״מ ולא נקרא סבא״מ משום דביצה מעוף זה עם ביצים מעוף אחר מב״מ מיקרי אבל ברגים כה״ג דב׳ מיני דגים שלימים הוה א״מ כמבואר בסי׳ צ״ת איב דשיל״מ בטל הוא בא״מ אם יש ס׳ עכ״פ אלא מטעם דבעלי היים חשובים אף בא״כ לזה נאמר דכיון דלמחר מותר לא חשוב הוא ובאנו למחלוקת הפרישה והב״י בסי׳ ק״י ואפשר דבדבר שחוזר ודאי להיתר אף הב״י יודה, ואם נאמר דאפ״ה הולק וסובר דמטעם מנין לא בטל אכתי יש לעיין בדגים מתים אי הות חהר״ל כ״ז שלא נטלו קשקשיהן ונראה דל״ד לכבש בעורו ודמי לפתיתת הבני מעיים:

(סק״ג) ואפילו ספק כו׳ כ׳ הפמ״ג דאם עכשיו הוא ודאי

ולאהר

ולאחר זכן תהי' ספק או פלוגתא דרבוותא דעת תמנ"י כלל ע"ד אות י"ב דג"כ מיקרי דשיל"מ דכל מה דיכולין לעשות בהיתר עדיף:

(סק"ז) עתיד לבא עכ"פ כו' הפמ"ג הביא בשם הצ"צ סי' ס"ט דביצה ספק טריפה או ודאי טריפה שנולדה ביו"ט דהוה דשיל"מ לענין יו"ט ואינה בטילה וכן הסכים הפר"ת והמנ"י כלל ע"ד אות י"ב והפר"ח שכ' ספק הוא לאו דוקא דה"ה ודאי כנראה מדבריו וה"ה כשטרוית מאיסור תורה לדרבנן:

(סק"ט) אבל טעמו בטל כו' כ' הפמ"ג דלא דוקא פליטה אלא ה"ה ממשו כל שנימוח הוה כטעמו, ובהכי ניחא מה שהקשה הט"ז מסעי' א' בנותן ביצה בקדירה דהוה ממשו (וע' בפמ"ג בפנים מה שהקשה מאות יו"ד דלכאורה הוא סותר לכאן אות ט'):

(סק"ב) ואפילו ספק אם נולדה כו' כתב הכנה"ג בהגהות הטור אות נ' דדבר שאין אסור לכל לא הוי דשיל"מ ובטל ותמה הפמ"ג הרי נדרים הס"ב דשיל"מ אף שמותר לכל העולם וא"י לחלק:

(סק"ח) כלי כו' עש"ך וע' פמ"ג מה שהאריך בזה והעלה דסוף דבר נ"ל לכאורה דכלי שבשלו בו נבילה עם כלי בשר שחוטה בטל ברוב כדין יבש ביבש מב"ת וכ"ת דליכא הגעלה די לחוש לחומרא להסיר אחד שאין הפסד [ר"ל דבלא"ה היה א' טריפה משא"כ לדידיה מבשר לחלב] ובכלי דשייך הגעלה יודה הש"ך דלחומרא יגעיל כל הכלים ולא מהני בהגעיל א' כיון דמטעם דשיל"מ קאתינן עליה עיין סי' ק"י וישהנו מעל"ע דזה נמי דבר שיל"מ הוא. וכלי בשר בין חולבת עכ"פ ס' בעינן דשמא ידיחם יחד וטעימת קפילא לא אמרינן. וכש"כ האידנא אף להתמיר לא חשבינן ליה דיכול לברורי:

סימן קג

משבצות זהב

(סק"א) שטעם פגום כו' כ' הפמ"ג רע כי נטל"פ דשרי יליף בפס' ע"א דף ס"ח ע"א מנבילה, דנבילה שאינה ראוי' לגר מותר מה"ת ומדרבנן אסור, וע"י תערובות אף שרוב איסור ונמחה בעין אפ"ה לא גזרו להפסיד היתר המועט, כ"כ תמ"ב והפר"ח כאן אות ח' חולק וכ' דליכא אף איסור דרבנן כ"א בית משום דמאים, מיהו דברים המאוסין ופגומין מעיקרא כמו זבובים ויתושים דאינם ראוים לאדם כלל ואפ"ה לקי עלייהו א"כ כשנתערבו בהיתר ואין רוב שהיתר הוה כבעין אבל כשרוב היתר שרי בזבובים נמי, וה"ה באיסור מושבח ונטל"פ בתבשיל שאינו ראוי לאדם אף שנמחה גופו ואין רוב היתר מישרי שרי, והטעם הוא כיון דפ"ס אינו ראוי לאדם כלל כל שיש מעט היתר תו לא גזרו, אבל כל שראוי למאכל אדם ע"י הרחק כש"כ בעין אסור מה"ת עכ"פ הלכך בתערובות נמי כל שאין רוב היתר הוה כבעין ואסור מה"ת ומש"ה בעינן רוב היתר, ומיהו ה"מ בנמחה גופו לתוכו אבל פליטתו טעמו לבד ידוע הוא שאין מחצה איסור נפלט בהיתר אלא דאנו מחמירין להצריך לשער נגד כולו ומש"ה בנטל"פ כל שהוא דייננין לי' כאיסור מועט להיתר מרובה ובפגם כ"ש סגי. כ"ז כ' הרשב"א בארוך;

וטעמא דמלתא מהיכן למדו חז"ל לומר כן דכל שיש רוב היתר ונטל"פ קצת שרי כ' הפמ"ג דלדעתו כך הוא, דמנבילה גמרינן נטל"פ לאיסור בעין אף שהי' מושבח מעיקרא כל שא"ר אח"כ למאכל אדם כלל פקע איסורא, ומה שע"י תערובות בהיתר שרי זהו מן הסברא, דהא דטב"ע אינו בטל יליף ממשרת כו' או ממדין וזה דוקא טעם מושבח הא כל שנטל"פ קצת, טעם כזה לא אסרה תורה ומדין ביטול ברוב קאתינן עלה דילפינן מאחרי רבים כו' ואפשר נמי דכולה מלתא יליף מנבילה דכיון שמצינו חילוק בנבילה יש לנו לומר דטב"ע לא אסרה תורה אלא במושבח גמור, ומה דהרשב"א בחידושיו בשמעתא דזרוע בשילה כ' דטב"ע דלא בטל הוא מטעם חיך אוכל יטעם

וכל

שפתי דעת

(סק"ז) או פוגם ולבסוף השביח אסור כו' פירש אחר שהשבית [ש"ך] ועיין בפר"ח אות ח' שחולק ע"ז והכנה"ג בהגהת ב"י אות ח' החמיר ג"כ והפמ"ג כתב דיראה לצדד להקל דודאי איסור תורה ליכא. וכן השביח ולבסוף פוגם יראה דליכא איסור תורה אלא משום דהל שם איסור לא שייך להתירן:

(סק"ח) נאסר התבשיל השני כו' כתב הש"ך משום דהוה כפגום ולבסוף השביח כו' וכתב הפמ"ג דאף אם נפל למינו את"כ דליכא טעמא אפ"ה בעינן ס'. דהא לא נתבטל מעיקרו מטעם מיעוטו אלא מצד דנפל"פ הוא. וכיון שבה"ב נתן טעם לשבח אסור במינו וכ"מ מאו"ה:

(סק"י) לא נאסר הקדירה כו' עיין נה"ך דמשמע נ' נ"ט בעינן וכבר התבאר זה במ"ז אות ו' דב' נ"ט שרי בכלי. דבכ"ח הוה דיעבד ובכ"מ נ"ע:

(ס"ק י"א) אע"פ שיש שם רגלי הדבורים כו' עיין פר"ח שכתב דראוי שלא לאכול דבש בלי סינון. וודאי ראוי לעשות כן אבל דיעבד שפיר דמי. והיורה שרי דקבל טעם פגום מגופי הדבורים ועת"ח כלל פ"ה דין כ"נ דאם בלע הכלי איסור שראוי קצת לאכילה אסור הכלי משא"כ כשקיבל טעם פגום שאינו ראוי לאדם כלל. אף דהכי אסריכהו רחמנא מכל מקום לא גזרו על הכלי כה"ג:

(ס"ק י"ג) שמן ודבש כו' עש"ך דבעין נמי פוגם לשמן ודבש. ועיין בשו"ת רמ"א סימן נ"ז דהתיר השמן ולא חיישינן למה שאומרים שמושחין בשומן חזיר. וכן לאקסו"ן לא חיישינן להו. והטעם דבשר נפל"פ בשמן אמנם מש"ש דשומן חזיר מאוס כנבילה מוסרחת נ"ע כי לא דברו מזה האחרונים ומסתימת דבריהם אם נפל חזיר או שומנו לתבשיל אוסר עד ס' ובשמן ברי ובלאקסו"ן לא חיישינן דאחזוקי איסורא לא מחזקינן:

תאנים עם יין נפל"פ הביאו הכנה"ג בהגהת ב"י אות פ"ז מאו"ה כלל ל"ב די"א. מ"ש רמ"א דבשר או

חלב

חלב ביין נטל"פ הוא חלב בקמץ וכ"מ בנ"נ סי' פ' חלב שמתקנים היין למראה. וחלב בצירי משמע בסימן קכ"ח סעיף א' בהג"ה דנ"מ לשב"ח. [ועיין פתחי תשובה סק"ו מה שהביא בשם בית יהודה]:

(ס"ק י"ז) וי"א כו' כתב המהרמ"ל בתשובה סימן ק"ד לאן טריפה ויש הרבה פרות באופן שהחלב בטל בס' וישראל שכר הנכרית והחמאה מהאדון. וא"י עושה החמאה והנכרית להאדון וישראל לוקח אח"כ. אין כאן מבטל איסור דביד א"י הוא מבוטל ומה בכך שישראל רואה. וראיה מלעקעכו"ן של א"י שיש שם בשמים נידוכין במדוך שלהם דבטל בס' הואיל ואין אסור מעצמו וכמ"ש בהגה"ד ש"א אף שישראל רואה יעו"ש. וכתב הפמ"ג דנ"ל אם הישראל אומר לא"י לעשות לו לעקעכו"ן אסור דכיון דאמר עשה לי משליכי כמאן דעירב בידים. דהא"י שלוחו וכ"כ דהרמ"ל ז"ל לא התיר אלא כשהעכו"ם עושה בשביל השר:

(ס"ק ט"ז) ואם יש ס' כו' עמ"ש הש"ך ועיין מ"ש בסי' צ"ה בשם או"ה דמהכתם יש ס' ויש חילוק בין כלים שמדיחין כו' ודע דאין לחלק בין מתכות לחרס עש"י יו"ד:

(ס"ק י"ז) שאם שמו פלפלין בקדירה של איסור כו' והנה לך דיני נטל"פ בקדירה כפי שסידרם הפמ"ג ז"ל:

א. קדירה שאב"י אסור ואין חילוק בין מתכות לחרס. ובמנ"י כלל פ"ה אות ס"ד הביא בשם נחלת יעקב סימן כ"ג להתיר בכ"ח. ובתשו' דבר שמואל כתב שי"א בשם מהר"ש ארקוולטי שפקפק מפינכא דר"א והעלה דבה"ת שרי ולפ"ז אותן כלים חשובים שקורין פארצילייען יש לצדד. והפמ"ג כתב דנ"ל לאסור אף בה"מ. ואף באיסור דרבנן או ספק איסור תורה לא אמרינן לאחר מעל"ע ספק להקל כיון דע"י גלגול בא שיהא דרבנן ובסימן ק"י יתבאר דאם לא נודע בספק טריפה עד לאחר מעל"ע יש לצדד בכלים חשובים בה"מ:

ב. כ"ח אי מהני ביה יישון י"ב חודש גם לענין דיעבד בדבר חריף או חמב"פ לאחר י"ב חודש. אי נימא נפרא הוא. הנה בשו"ת ח"ל סי' ע"ה ופ' מתיר דיעבד בפסח שבישלו ד"ח בקדירה שעברה י"ב חודש. והפמ"ג סי' כ"ג חילק דבכלי שמור הטעם לעולם. ובשו"ת דבר שמואל סימן קכ"ג דבכ"ח שהוחם בה יי"נ לא מהני בה יישון יב"ח. והפמ"ג העלה דבכ"ח שהוחם בו אפילו איסור דרבנן אין להקל ביישון וע"י כבישה המיקל בה"מ וצורך גדול אין גוערין בו. ונראה אפילו אם נכבש בו איסור תורה כמו ד"ח ובכלי מתכות יש לעיין ועדיין צ"ע:

ג. קי"ל כלי שבלע איסור מכף שאב"י דאותו שהוא ב"י שרי כמבואר סי' צ"ד אי נימא דוקא כ"ח הא כלי שיש לה תיקון בהגעלה לא דנטל"פ לכתחלה אסור. דהא המנ"י בכלל נ"ג אות ג' כתב דכלי של עץ שיש תקנה בהגעלה אף בכ"ש יש להגעיל והוכיח כן מא"ח סי' תנ"א סעיף כ"ה. וכ"ח הוה כדיעבד ומשמע לכאורה אף כשקיבל טעם פגום מאב"י. אמנם מסתימת הפוסקים בסי' צ"ד שכ'

שם

וכל דבר הניכר בטעמו זו היא הכרתו א"כ איך נטל"פ בטל, ויותר תקשה בדברים המאוסים ופגומים מעיקרא איך יבטלו ברוב היתר הא טעימתו הפגומה זו היא הכרתו, י"ל כל שאין טועם טעם מושבח לאו הכרה היא וברוב בעלמא בטל ומש"ה אף שמשביח באיסור בגודל סדתו נמי שרי להרשב"א אבל הר"ן בחר לו דרך אחרת דכולה מלתא יליף מנבילה, דכיון דחזינן דא"ר לגר מותר מה"ת משום שאין נהנה כלל ה"ה איסור בתערובות כל שנטל"פ קצת ולא נהנה כלל מאיסור אדרבה מצערו שההיתר נפגם ע"י דומה ממש לא"ר לגר, ומש"ה אם הגדיל האיסור סדתו דנהנה עכ"פ מגודל סדתו אסור לדידי' דכיון דטעימתו זו היא הכרתו דלא שייך ביטול ברוב ונהנה הוא, ומיהו כזבובים ויתושים לא שייך דנהנה מגודל סדתו ואף הר"ן יודה שם:

(סק"ב) אע"פ שפוגמין התבשיל כו' כ' הפמ"ג דלפי דברי הפר"ת אות ב' משמע הא דכ' הרב אם אין פוגמין כו' ר"ל היינו שנסרחו שאינם ראוים לגר, ואפילו רוב א"צ בחשובין ואח"כ נסרחו ואפילו הבריה קיימת, וממ"ש הט"ז שבטילין ברוב כו' משמע דאפילו דאין סרוחין לגמרי אפ"ה בטל חשיבותייהו, ובת"ח כלל פ"ה דכ"א משמע דאפילו אם הם ראוים עדיין ע"י הדחק מ"מ אין חשובין, גם מה שכלל הפר"ת חהר"ל ג"כ תמה הפמ"ג דהא כיון שנסרח קצת אין ר"ל, ודשיל"מ אם נפסד מאוכל אדם בטל הוא דעפרא בעלמא הוא ובלא רוב שרי, ומיהו אם ראוי עדיין קצת ודאי דאפילו באלף לא בטל מטעם דשיל"מ ויש להעמים זה בהג"ה שכ' דברים חשובים והוציא דשיל"מ, משום דדשיל"מ אף שנפגם קצת אינו בטל עדיין משא"כ בשאר דברים חשובים, ולמאן דאוסר בסי' ק"א דשיל"מ אפילו בטעמא כ' הפמ"ג דאפילו נטל"פ קצת אסור אבל קץ לגמרי שרי:

ואם נתערב יבש ביבש בא"מ וא' נטל"פ בחבירו, לש"ך בסי' ק"ט אות ט' בטל ברוב דא"נ יבשלם ליכא טעם ואו"ה לשיטתי' דהוה כניכר אף בה"ג צריך ס' עס"י צ"ח בש"ך אות י' אבל המ"כ חולק אהש"ך ויראה דהתם עיקר הטעם בא"מ דאפשר להכיר האיסור והיינו כאו"ה, ואנן לא קי"ל כאו"ה אלא הטעם דאי יבשלם יתן טעם ונהי דיש להחמיר באיסור דרבנן מ"מ בנטל"פ צ"ע:

(סק"ו) ג"כ פוגם לא נאסרה הקדירה כו' עט"ז וכוונתו דאפילו כף בלוע מנבילה והגיסו בו יין דנטל"פ, הקדירה שרי לכל תבשיל אפילו אם יהי' הנבילה נ"ט לשבח אח"כ דהוה נ"ט בר נ"ט, מכף לתבשיל פ"א היתר ומתבשיל לקדירה עדיין היתר, וביאר הפמ"ג טעמו כזה, דנ"ט בר נ"ט באוכלין לא שייך אלא דוקא טעם א' בכלי וטעם הב' באוכל אבל לא להיפוך כמו שמבואר בסי' צ"ה ובהפתיחה לבב"ח, וא"כ א"ש בשלמא אי נפל נבילה ליין אף שהסירו הנבילה, ובישלו היין בכלי, ולא שייך נ"ט בר נ"ט דהטעם הא' ביין נעשה כממש משא"כ כשהנבילה בלוע בכף אם שטעם זה אסור הוא מה בכך סוף סוף הוקלש טעמו ע"י כף וע"י תבשיל גם ע"י קדירה, שעדיין היתר הבלוע בתוכו, דטעמא דנ"ט בר נ"ט דאיסורא דג"כ וזה

לא

לא שייך כאן וע׳ בארח מישור כאן אות א׳ שהאריך להשיב על הט"ז, וגם הנה"ך כאן והמנ"י כלל פ"ה אות ע"ד הקשו על הט"ז יעו"ש מ"מ לענין דינא יש לצדד כהט"ז דגם בכלים די ב׳ נ"ט אף למאן דמחמיר בבישול בסי׳ צ"ה לכתחלה, בכלי הוה דיעבד, ומיהו בקדירה של מתכת אפשר דהוה לכתחלה בה"ג משום דאפשר בהגעלה:

שם דאם תחב כף ב׳ לקדירה שאב"י דמותר הב"י משמע דא"צ להגעיל כיון שקיבל טעם פגום:

(ס"ק י"ט) לילה כו׳ כתב הש"ך דוקא לילה כו׳ וכתב הכמ"ג והיינו מתחלתה עד עמוד השחר:

(סק"ז) וכן לדבש כו׳ ע׳ בפ"י בתינוק שנפל ליורה דבש מע"ד והתיר דנטל"פ והפר"ח בקו"א בסי׳ ע"ט הסכים עמו ובשכר נ"ט לשבח ומ"ש הפר"ח בא"י שרי אזיל לשיטתי׳ בסי׳ ע"ט אות ו׳ משא"כ להרב בסי׳ ע"ט הנ"ל דבשר אדם מ"ה אסור אין חילוק:

(סק"י) בלוע מבשר בחלב כו׳ דהמחבר סובר דחנ"נ בשאר איסורין לא אמרינן, ומים שבאו מכח בב"ח כבב"ח דיינינן לה ויראה דהוא מדרבנן והלכך אם עברה לילה בין בישול בב"ח למים שרי מט"ם שמא לילה פוגם כר"ת ושמא הלכה כסמ"ק דיש מקילין כל שיש מעל"ע מזמן בישול איסור וחולקין על דין דסה"ת שהביא הטור בסי׳ צ"ר וטעמא כיון דהאוסר אין יכול ליתן עכשיו טעם לשבח אף באין ס׳ נגדו דפגום הוא אין הנאסר יכול לאסור יותר מהאוסר, דלא אמרינן חנ"נ אלא כשהאוסר יש בו כח לאסור אם יש בו כדי נ"ט באין ס׳, ואף שאין הלכה כסמ"ק מ"מ בצירוף ב׳ הסברות אנו מתירין:

(סקי"א) בשאר איסורים בכל ענין כו׳ עט"ז, והנה הרב׳ פסק דבב"ח שבישלו בו מים אח"כ צריך שיהי׳ בו ב׳ תנאים להתירו א׳ שיהי׳ לילה או בין בשר לחלב, או בין בב"ח לחימום המים או בין חימום המים לתבשיל שני מתירין מטעם צירוף ב׳ הסברות, ובשאר איסורין דרבו הדיעות והמחבר מכללן דפסק דלא נ"נ הלכך אף דאנן קי"ל דנ"נ מ"מ בהפסד קצת כל שיש מעל"ע מבישול האיסור אף שלא הי׳ כלל לילה בין איסור למים ובין מים לתבשיל עד"מ איסור בחצי היום ומים בחצי לילה ותבשיל לאחר חצי היום שרי:

הפמ"ג נסתפק בקדירה שבלעה כזית איסור ולאחר לילה בישלו בשר ולא הי׳ ס׳ ונאסר ונפל הבשר להיתר ויש ס׳ נגד האיסור הא׳ מהו מי אמרינן הואיל והרבה מקילין בשאר איסורין דלא אמרינן בהו חנ"נ ולצרף עוד סברת ר"ת דלינת לילה פוגם, ור"ן ורש"י סוברים כן, מי מהני דאם סמכינן אצירוף סברת סמ"ק ה"ה זה או לא, וצ"ע אם להתיר בה"מ:

עוד כ׳ הפמ"ג דאם בישל בשר ואחר לילה חלב ואחר מעל"ע מבשר חלב ודאי אסור ולא מהני כלל היתרא דלילה וחשבון מעל"ע מבשר דמה שכ׳ הסמ"ק דהרבה מקילין היינו בשאר איסורין ולהמחבר מים שבאו מבב"ח דמ"מ לא הוה אלא מדרבנן משא"כ בשר עם חלב:

משבצות זהב — סימן קד — שפתי דעת

(סק"א) ודוקא בשרץ כו׳ עט"ז מה שהאריך להשיג על הרב והעלה דאין חילוק בין שרץ לשאר איסורין יעו"ש וכ׳ הפמ"ג דהוכן כוונת הט"ז דאף יבש ביבש כל שניכר האיסור במראית העין אלא שא"א לבררו מחמת דקותו וקטנותו לא בטל מ"ה וכן העלה המ"ב והפר"ח ומ"ש הט"ז דאין ביטול ביבש בלח הוא לאו דוקא אלא כל שניכר אין לו ביטול:

(סק"ג) וספק כבוש כו׳ עט"ז דבספק א׳ אסור דכבוש דאורייתא לבד בב"ח, ואם כי בסי׳ ק"ג אות ג׳ הניח בצ"ע כאן מודה דאית לומר אוקמי׳ אחזקה כמו שהי׳ רך בנפילתו ועתה נתקשה, ודע דכבוש לא הוה אלא יבש במשקה צלול וכל שהוא רך שהוא מתנענע ממקום למקום רך מיקרי לענין כבישה וחמאה כשהיא קשה ואין מתנענע לא הוה כבישה ובשו"ת חוה"ש סי׳ ס"ג יראה דסובר דבחמאה הוה כבישה והמנ"י כלל כ"ב אות י"ט הביאו, ואולי ברך ולא בקשה ולקמן בסי׳ ק"ה יתבאר והכל לפי הזמן והמקום דודאי שומן של בשר בהמה ובזמן הקור אינו רך כל המעל"ע:

(סק"ד) ובמקום שהשומן רך כו׳ ע׳ במנ"י כלל כ"ד ובמ"א בא"ח סי׳ קנ"ר אות י"ט וכן נראה מש"ך כאן

ראפילו

(סק"א) עכברא דדנרא כו׳ הש"ך כתב דאף בדדנרא מספקא לן אי נטל"פ בתערובות כו׳ אף דבעצמו מוסבת הוא אמנם הרשב"א בתה"א חילק בפי׳ בין לדמתא כו׳ והמנ"י כלל כ"ב אות כ"ה התיר בה"מ בדדנרא בשאר משקים והפמ"ג כתב דנ"ל שאין להקל וכ"ד הפר"ח אות א׳ אלא שהוא ז"ל כתב לטעמיה ולדידן לא שייך זה [אבל ביין ושמן ודבש כתב במ"ז אות ב׳ דפוגם] וכ"כ הפר"ח:

(סק"ב) או לחומץ אם לא שהה בתוכו מעל"ע כו׳ הש"ך הראה מקום לסימן ק"ה סק"ב דשם הקשה דברי המחבר אהדדי דכאן משמע דבחומץ בעינן מעל"ע ושם כ׳ דשיעורו בכדי שיתנו על האור כו׳ ונס׳ בית ישראל תירץ דהא דאמרינן דכבוש בציר או בחומץ שיעורו בכדי שיתנו. כו׳ הוא דרבנן וספיקא לקולא משא"כ לקמן בק"ה באיסור תורה אסור והבנ"י כתב דכדי שירתיח כו׳ הוה כפק ועם הספק דהכא הוה ס"ס:

(סק"ד) נמי דינא הכי כו׳ עש"ך והפר"ח כאן אות ה׳ ובסימן ל׳ אות ב׳ כתב דספק איבעיא אין נכנס בגדר הספק ובסימן ק"י יתבאר דאנן קי"ל דספיר הוה ספק כן לענין ס"ס והן לענין סד"ר לקולא והא דלא שרי כאן הוא משום דהוה כעין חסרון ידיעה:

סק"ה

(סק"ה) ויש מחמירין בשומן כו' עש"ך וכתב הפמ"ג דבה"מ שרי אבל בלא ה"מ אסור כמ"ש הט"ז והש"ך בשם רש"ל לאסור בכל שאר משקין חוץ מיין ושמן ודבש. וא"ל הא הוי ס"ס שמא היה קשה ושמא הלכה כהסוברין דפוגם בשאר משקין דספק פלוגתא דרבוותא הוה כספק גמור. די"ל כתירוץ הב' של הש"ך סק"ד דזה הוי כחסרון ידיעה:

(סק"ו) אפילו יש ס' בשומן כו' הש"ך כתב הטעם משום דכשמערין עליו רותח נמס הכל ולכן העירוי נוגע תמיד בהעכבר ונאסר הכל יעו"ש ואף דעירוי אין אוסר יותר מכ"ק מ"מ העומד יורד עד למטה ונוגע הקילוח מעט מעט בעכבר ונאסר הכל. וה"ה אם עירה דבר לח היתר על איסור נוגן שלא נפסק הקילוח דינא הכי. וע' פר"ח אות ו' שכתב כי בדברי הת"ח שם מבואר דכ"כ אף למ"ד דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורין. אבל לא נהירא ליה יעו"ש וכתב הפמ"ג דודאי הכי הוא דאם עכבר מונח בשולי הקדירה ע"כ צריכין לומר דהעמוד יורד עד למטה ונמס הכל וכיון שכן נתערב הכל יפה ודאי למ"ד דלא ח"נ בשאר איסורין שרי דלא שייך אפשר לסוחטו דנבלל יפה ולפ"ז אם נמצאו חתיכת נבילה בשומן כה"ג נמי יש לצדד בה"מ דלח בלח לא ח"נ בה"מ וזה כלח בלח דמי דנבלל יפה וצ"ע לדינא:

דאפילו יש ס' כל שמאוס אסור להדליק משום הקריבהו נא כו' ואפשר דהט"ז נמי יודה כל שמאוס אפילו יותר מס', ופחות מס' אפילו אין מאוס אסור ובה"מ יש לסמוך ארברי המקילין, ולאו משום איסור אכילה נגע בה דהא מותר להדליק בחלב, אלא דבאין ס' דטעמו מורגש בה מאוס, וכתבו האחרונים דה"ה לכל נר מצוה אסור אם הוא מאוס היינו נר חנוכה ויאר צאייט, ונראה דנר של שבת נמי יש למנוע:

(סק"ה) ובמקום הפסד כו' עט"ז וכ' הפמ"ג דנראה דאין כאן אלא ב' דינים, באין ה"מ אסור בכולם חוץ מיין ושמן ודבש ובה"מ מותר אף שומן, וכמג"א כלל כ"ב אות כ"ו כ' דתמאה דין שומן יש לו משמע לכאורה דשאר משקין אף בה"מ שרי ולרעתו נראה כמש"ל:

(סק"ו) דברים המאוסים כו' הט"ז צידד כפסק רמ"א כאן ובסי' ק"ז והש"ך בק"ז החמיר ורק בה"מ שרי ובחלא ושיכרא אסור מספיקא כמ"ש הרב כאן והש"ך שם, וכ' הפמ"ג דא"י על מה סמכו העולם להתיר אף בחלא ושיכרא, ובב"י הביא דיעה דאף זבוב בשיכרא אין נ"ט מ"מ הרי הרב לא כ"כ, ובע"נ יזהר בשכר וחומץ דלפעמים שוהין מעל"ע או כשיעור שירתיח כו':

(סק"ז) ואם לא עירו עליו כו' עש"ך שכתב דבעירוי על רותח לא מהני ס' דכל עירוי ועירוי כ"כ. ואף דנ"נ הוה דרבנן י"ל דדרך השומן להיות נמס ע"י עירוי וכיון שהעכבר נמצא שם מזמן לזמן אמרינן כמו שהוא עתה כן היה מקודם אך אם טלטלו הכלי עם השומן ממקום למקום ונמצא עתה עכבר בזה יש לעיין. די"ל דממקום למקום לא מחזקינן איסורא. והיינו בשומן רך די"ל עתה נפל. ויתבאר בסימן תס"ז בהלכות פסח. והנה בעירוי לא מהני ס'. ובלא עירוי רק כבוש מהני ס'. והא דבקשה צריך נטילה ולא סגי בקליפה הוא חומרא בעלמא ובמנ"י כתב דמשום דמאוס הוא הצריכו נטילה:

(סק"ח) ובמקום שהשומן מאוס כו' עש"ך ומשמע אף שיש ס' אם הוא מאוס אסור לבהכ"נ ואף אם הוא רק מאוס לדידיה:

(סק"ט) אם ההיתר רבה עליו כו' כתב הש"ך אע"פ שיש בו כזית בכא"פ מותר כו' יעו"ש והב"ח כתב בס"ה ובסי' ק"ג דחילוק יש. דדברים הפגומין מעיקרא אף כזית בכא"פ שרי. ודברים המשובחים אלא שנפל"פ בהיתר כל שיש כא"פ אסור. ותמה הפמ"ג ע"ז הא דברים הפגומין נמי רחמנא אסרינהו ואעפ"כ כל שההיתר רבה עליו שרי ה"ה במשובחים ונטל"פ בהיתר כיון דטעם פגום לא אסרה תורה חד בב' בטלי כמין במינו אף שיש כזית בכא"פ ולא מצא לאחד מהאחרונים שיאמר כזה. היתר רבה היינו משהו יותר או חד בב' ואפילו יש זית בתערובות בין במשובחים או פגומים כנ"ל. ועסי' ק"ת דשם החמיר במאוסין באין ה"מ יע"ש:

שפתי דעת סימן קה משבצות זהב

(סק"א) ויש מקילין במה שחוץ כ' עש"ך שהוסיף תיבת ציר דלכאורה כחדא חשיב להו מעל"ע או ציר כדי שירתיח אמנם להפמ"ג לא ניחא ליה בזה עיין בפנים מה שהאריך בזה והעלה להלכה דבחתיכה א' חצי' חוץ לכבישה במעל"ע אין אוסר. וחומרא דמה שחוץ לכבישה אין מצטרף לס' למה שבתוך הכבישה. ובציר דין מליחה יש לו בכל הלכותיו כמבואר בסימן ס"ט וע'. ובשמן באין ה"מ יש לאסור כש"ך בכבישה מעל"ע ומיהו הא לא אמרינן דהיתר מפסס לאיסור ובמליחה גופא עש"ך אות כ"ח ובה"מ יש לצדד להקל. ואמנם מחתיכה לחתיכה שאליה שמונח

(סק"א) איסור שניצרה עם היתר כו' כ' הפמ"ג כבישה לא שייך אלא בדבר גוש שנכבש בדבר צלול דמפליט ומבליע מזה לזה, אבל בשניהם לחים מיד יתערבו ויאסרו זא"ז, ואם שניהם גושים אף שהם לחים קצת לא שייך גבייהו כבישה אף שיעברו ימים רבים, ואפילו שומן ואיסור מונח בתוכו כל שהוא קשה לא הוה כבוש רק אם הוא רך שהאסור המונח בתוכו מתנענע ממקום למקום אז מיקרי כבוש, ואיסור או היתר הנכבש במים קרושים וכדומה הסג"י בשו"ת סי' י"ד התיר וכן מסתבר דאין מתנענע וכש"כ שאינו מפליט אלא שהבל"י בשו"ת וכאן

אות א׳ כ׳ שבא״ז ה״ש ש״ך אות ז׳ כתב דהוה כבוש, והפמ״ג דחה זה [ע׳ בפנים] וכ׳ להלכה בה״מ עכ״פ דלא שייך ביה כבישה, ויבש ביבש שהם לחים קצת אפי׳ נטילה א״צ דיעבד ומעכבר בשומן אין ראי׳ דמאוס הוא
ומ״מ לכתחלה יטול כעובי אצבע:

הזמן שישהה עד שיעשה כבוש הוא מעל״ע ועמנ״י כלל
כ״ד אות ב׳ שכ׳ בשם מהר״ש שפירא דאם תוך המעל״ע שפכו המים ונתנו מים אחרים אף שבצירוף נשתהה מעל״ע ויותר אינם מצטרפין דבעינן מעל״ע בלי הפסק, ובה״מ ראוי להתיר כה״ג, והבליעה והפליטה בסוף תשלום המעל״ע ואפ״ה שפיר כתבו הט״ז והש״ך דהיתר הנשרה בכלי איסור נטל״פ דכיון שהסירו האיסור
ואח״כ שפכו היתר לתוכו תו הוה אחר מעל״ע:

בכלי שייך ג״כ כבישה ואף שהט״ז כאן מסתפק ע״ז
מ״מ קי״ל להלכה דכבוש מעל״ע בכלי מפליט ומבליע בכולו, וחילוק יש בזה, דכ״ח ישן, במעל״ע בולע, וחדש בולע מיד ולכן אף בה״מ אין להורות היתר כי החוש יגיד ע״ז דחדש בולע מיד אמנם כ״ח גליזיר״ט נראה להקל בהפסד קצת, וכלי עץ במעל״ע נאסר ובפחות די בהדחה, ומתכות, באו״ה כלל ב׳ ד״ח התיר והפ״ז כאן אוסר ובת״ח כלל ל״ג והמנ״י אות ו׳ כתבו דבה״מ יש להתיר ובכלל ג׳ אות ה׳ כ׳ דמחמירין בשל מתכת ליי״נ וה״ה באיסורין דאו״ה למד איסורין מיי״נ, ובכלל פ״ה אות י״ב כ׳ דזכוכית אין בולע בכבוש, נמצא דיש ד׳ חילוקי כלים, חרס בולע מיד בצונן, וגליזיר״ט יש להקל אף שגליזיר״ט שלנו אינו דומה למצופה אבר, ועץ מעל״ע בולע בכולו ולא קודם לכן ומתכות יש
מחלוקת, וכלי זכוכית המקיל בה״מ לא הפסיד:

וכבוש כדי שירתיח בדברים חריפים כמו ציר וחומץ
בכלי איכא לעיונא ביה מהט״ז אות מ״א ומהש״ך אות פ״ח בסי׳ פ״ט מבואר דלהפליט מכלי אין מפליט כדי שירתיח ודוקא במעל״ע ולהבליע, מהש״ך משמע שם דשפיר מבליע, ומהט״ז שם משמע דאף אינו מבליע
כמו שאינו מפליט:

וכבישה זו האוסרת היא מה״ת, ומיהו בחומץ וציר אי
הוה מה״ת בס׳, בס׳ בית ישראל כ׳ דהוה דרבנן ובכו״פ אות ב׳ מסופק בזה, ומ״מ מאחר שסתמו הפוסקים
ודאי אין להקל וכדי שירתיח הוה דאורייתא:

וכבוש הוא רק מפליט ומבליע לא מבשל ממש, ונ״מ
דם היוצא ע״י כבישה הוא דאורייתא ול״ד לדם
שמלחו, ומה שחוץ לכבישה שרי:

(סק״ב) ויש מקילין במה שבחוץ כו׳ כ׳ הפמ״ג דאם יש
ס׳ בכל התתיכה נגד האיסור אז מה שחוץ לכבישה ממ״נ מותר ובתוך הכבישה אסור דאין מה שבחוץ מצטרף, וה״ה להיפוך אם איסור נכבש בהיתר אם יש ס׳ בהיתר נגד האיסור שבתוך הכבישה שרי לי״מ
שהוא עיקר:

(סק״ג) וספק כבוש כו׳ כ׳ הט״ז דפירושו שראינו שנכבש
רק שיש ספק אם נכבש יום שלם כו׳ וע׳ מה שהקשה ע״ז והפמ״ג הפסיק הרחיב כאן בביאורו והעלה מכל

ע״נ יראה דאף הש״ך יודה דבשמן חוץ לכבישה אין מפליט
מזה לזה וצ״ע בכ״ז:

(סק״ב) ואם הוא כבוש בתוך ציר או חומץ כו׳ עש״ך מה
שהקשה מסימן ק״ד דשם כתב המחבר דבחומץ צריך ג״כ לשהות מעל״ע ולפיכך העלה דחומץ צריך מעל״ע וכ״כ הפר״ח אות ד׳ דבחומץ לא נאסר אלא במעל״ע ובפחות אפילו כ״ק לא נאסר דציר מטעם מליחה הוא. ומה שהקשה הש״ך עוד עמ״ש כאן דמיד נאסר כ״ק ובסימן צ״א פסק דבעינן שישהה שיעור מליחה. י״ל דהמחבר סובר כבוש בציר בולע כ״ק כמו חומץ דכל שמונח באיסור צלול קליפה בעי והכי מסתבר דנהי דלא קי״ל כהאו״ה דמצריך קליפה בכל איסורים בצלול רק בהדחה סגי מ״מ חומץ וציר דחזק קליפה בעי מיד. ובשיעור שירתיח בחומץ המ״א חילק בין חומץ חזק לאינו חזק ע׳
בצ״י בסימן ק״ד אות ב׳ ויש להחמיר בחזק עכ״פ:

(סק״ג) ובפחות משיעור זה כו׳ כתב הפמ״ג דכבוש בטל
בס׳ ואפילו קליפה במקום שנגע א״צ. ומיהו זה בכבוש שנאסר במעל״ע אבל כבוש בציר וחומץ דמיד נאסר כ״ק ודאי אף במעל״ע ס׳ וקליפה בעי. ומ״ש דנ״מ לאיסור דרבנן והיתר כחושים ממש דמליחה כ״ק דוקא בשניהם כחושים ממש הא אם ההיתר שמן מפטם לאיסור אף בדרבנן ואפילו כחוש רק דשייך ביה דררא דשמן א״א בקיאין בעינן ואמרינן דמפטם ודוקא כחושים ממש. ואמנם במליחה בדרבנן ואיסור כחוש ממש אף שההיתר שמן לא מפטם ליה וכ״כ המנ״י בכלל ל״ח אות י״ג דסברת הרב לפסוק כהמחבר בגלייה דהיתר מפטם לאיסור ובמליחה אין
היתר מפטם לאיסור:

(סק״ה) וראוי לחוש ליזהר בדבר לכתחלה כו׳ עיין ש״ך.
ולהלכה העלה כהמחבר והרב והיינו בעירוי שלא נפסק הקילוח לחומרא קי״ל דמבשל כ״ק מחמת ספק והלכך בשבת אסור לערות שמא מבשל. בכ״ח הקליפה אסור בהנאה. וכלי הנאסר כ״ק במליחה לא מהני לו להגעיל ע״י עירוי דשמא אין מבשל כ״ק. וצ״ע בזה ועירוי שנפסק הקילוח ודאי אינו מבשל אלא אפילו מה שמבליע ומפליט הוה רק חומרא בעלמא מדרבנן לא מה״ת דלאדמיקר א״א דלא בלע פורתא. ובאין יס״ב פסק דצריך קליפה והיינו בכ״ר אבל כ״ש יראה דבאין יס״ב אפילו קליפה לא בעי. והמנ״י כלל כ״ג אות ד׳ וכלל נ״ז אות ך׳ חולק דבמאכל בעי קליפה באין יס״ב ולכלי באין יס״ב אף בכ״ר אין אוסר ומשמע דאף מאוכל לכלי באין יס״ב אף בכ״ר אין
להחמיר:

(סק״י) איסור שהניחו בכלי היתר כו׳ עש״ך מה שהביא
בשם הרש״ל דבכלי לא אמרינן תתאה גבר ומה שהוא ז״ל השיג עליו. ולהלכה קי״ל כהרב דאף בכלי
אמרינן תתאה גבר:

(ס״ק ט״ו) וכל דבר שיש לו פעפוע כו׳ כתב הפמ״ג
דבכחוש אלא שא״א בקיאין הנטילה הוא מדינא
ומה דבעינן ס׳ הוא חומרא. ובשמן גמור הס׳ הוא מדינא והנטילה היא חומרא. ולפ״ז תמה הפמ״ג בת״ש הרב ואפילו יש ס׳ צריך נטילה שפיטת השתא בשמן ממש צריך
נטילה

נמילה כל שכן בכחוש שאין אנו בקיאין דמדינא הוא:

(ס"ק י"ח) אפילו נגלו יחד כו' עש"ך והמ"ב בתשובה סי' ס"ט הוכיח דאפילו איסור בעין נוגע בחתיכה וחתיכה בחתיכה כל שאיסור כחוש אין מפעפע מחתיכה לחתיכה ול"ת דוקא כי סילקו להבעין. וראיה ממ"ש הת"ח כלל כ"ח דאם לב דבוק בחתיכה בקערה אין אוסר חתיכות אחרות שנוגעין בזו אף שעדיין הלב שם. ומא"ח סימן תס"ז דאף שהחטה עדיין בעין אינה אוסרת אחרות. סוף דבר לענין בלוע להיות יוצא אנו בקיאין בין כחוש לשמן. גם בבלוע א"א היתרא מפסס לאיסור הבלוע להיות יוצא מחתיכה לחתיכה. ויש לחקור באיסור כחוש ממש דרבנן והיתר כחוש ממש אי בקיאין אנו. הואיל ודין דמפטס גופא הוא דבר השנוי במחלוקת:

(ס"ק י"ט) אם נגלו ביחד כו' עש"ך וכתב הפמ"ג דלדינא הכי מסתבר דבעין היתר מפטס לאיסור אבל לא בבלוע. ובמליחה יתבאר לקמן באות כ"ח ול"ח:

(ס"ק כ"ב) אבל כלי שבלע איסור כו' עש"ך ומ"מ לכתחלה אין לעשות כן ליגע ב' קדירות חמות אפילו אין בהם תבשיל. ונראה דאין כלי אוסר כלי אפילו בלוע שומן:

(ס"ק כ"ג) אוסרת היתר כו' עש"ך שכתב דדוקא בדבר מאכל אפילו שניהם יבשים אוסר כו' אבל בכלי שאני כו' והנה ב' דברים יבשים לגמרי אוסר בגלייה ואפילו כ"כ עיין א"ח סימן תס"א ס"ס מצה שנגעה בחמץ אוסר כ"כ אבל להפליט מכלי לאוכל יש חילוק בין יבש לגמרי דאוסר כ"ק מכלי לאוכל ואם יש רטיבות קצת אוסר כ"נ. והלכך לדידן דהיתר מפסס לאיסור ברטיבות קצת אוסר עד ס' דא"א בקיאין בין כחוש לשמן. וביבש לגמרי דאין מפלים מכלי לאוכל כ"א כ"ק נראה אף בהיתר שמן אין אוסר כ"א כ"ק:

(ס"ק כ"ה) ואם נתבשל כך כו' כתב הש"ך משמע דאפילו לא נמלח כו' עיין מג"י כלל ל"ז אות ט' מה שהוקשה לו במה שכתב הש"ך לא נמלח כו' דהא אסור משום דם ומה שתירץ ע"ז והפמ"ג כתב די"ל דאם לא מלחו ויש ס' נגד החתיכה בה"מ החתיכה מותרת ואפשר דמצטרפת גם החתיכה לס' עש"י ס"ס סי"א במ"ש שם ובפר"ח שם מש"כ מחלב כו':

(ס"ק כ"ו) מליח שאינו נאכל מחמת מלחו כו' עיין ש"ך. ובה"מ שרי במליחה מועטת אפילו בשמן גמור אבל באין ה"מ אפילו כחוש ומליחה מועטת יש להחמיר דא"א בקיאין בין כחוש לשמן וא"י איזה מיקרי מליחה מועטת:

(ס"ק כ"ח) ואם הבשר שנמלח שמן כו' עש"ך מ"ש בשם יש"ש דבמליחה אין היתר מפסס לאיסור וג"מ נמי לדידן באיסור כחוש לגמרי בדרבנן או בה"מ וכן משמע דעת הרב בא"ח סימן תס"ז סי"ד. ומיהו דם שיש בו סרך שמנונית לא מיקרי כחוש לגמרי ואפילו אם נאמר דאין היתר מפסס לאיסור מ"מ בתולדה מעורב הוא עם ציר ושומן מש"ה לדידן אוסר בס':

(סק"ל) ולענין שאר חתיכות כו' עש"ך מה שהקשה מ"ש ריטא

מכל אריכות. דבריו הוא דאם מצאו איסור כבוש בהיתר וא"א לומר עתה ממש נפל בזה ודאי יש לאסור, ואם י"ל עתה נפל אם בדק מקודם ולא ראו איסור לא מחזקינן וא"ל מתזקינן, וכ"ז בכלי א' אבל מכלי לכלי או מרשות לרשות אף ביצאה זמן מה מחזקינן דומיא דטומין, ומיהו זה בהי' בדוק מקודם וא"ל יש לעיין בזה ולמעשה כ"ז צ"ע:

(סק"ד) וראוי לחוש ליזהר כו' עט"ז מ"ש בשם היש"ש ומ"ש דאין מפליט ומבליע כאחד יש בו ב' פירושים פי' הא' דב' דברים גושים צוננים שבאו בכ"ש אין כח בכ"ש לחמם שניהם ולהפליט מזה ולהבליע בזה ומיניה הא איסור גוש בהיתר גוש מחומם בכ"ש, ר"ל שעירה מכ"ר לכלי היתר גוש בבה"נ ספליט ומבליע מזל"ז, פי' הב' דכל ששניהם גושים אפי' הא' ע"י עירוי ומחומם כבר אפ"ה אח"כ אין כח בכ"ש להפליט ולהבליע מזל"ז וזה הוא הנקרא מפליט ומבליע כא', ואין איסור ליש"ש בכ"ש אלא כשא' מהם איסור צלול, וכ' הפמ"ג דלדעתו הפי' הב' עיקר, ולענין הלכה העלה הט"ז דבאין ה"מ יש לאסור כולו ולפ"ז אף בדאיכא ס' מ"מ קליפה בעי ובה"מ היקל ומשמע אפילו קליפה לא בעי ואף שבכ"ק לא שייך ה"ס, ואולי איירי בדבר שאם יקלפוהו יתקלקל ובאין יס"ב א"צ קליפה אף באין ה"מ, ומיהו לכתחלה ודאי אסור אף אין. יס"ב בכ"ש, אבל להניח בשר כלא קרת לכבוד אורחים בכ"ש כדי למהר מליחתו שיופשר התיר בסי' ס"ח סעי' י"א ואף היש"ש יורה לזה כמ"ש המג"י כלל ל"ג אות א' דע"י המליחה יצא הדם, וכ"כ בט"ז שם אות ו' דכ"ש אין מבשל אבל לאחר הדחה אחרונה ונסתמין נקבי הפליטה יש לעיין, ואם ספק אם נפל איסור לכ"ש וכדומה מתירין אף באין ה"מ דהוה ודאי ס"ס שבא הלכה דאין כ"ש מפליט דהא בה"מ מתירין, וע' מג"י כלל ל"ג אות ג' שכ' דכלים שיש להם תקנה בהגעלה הוה כלכתחלה אבל המאכל שנתבשל באותן כלים אין לאסור אף בלא ה"מ ואלו כ"ח הבלוע מאיסור מכ"ש ובישל היתר באין ה"מ לט"ז אסור:

(סק"ו) אסור לערות מכלי כו' ע' פמ"ג איך שביאר דטעם שמביא הט"ז והש"ך אחת היא דהבל התחתון עולה עם הנצוק כיון דתתאה גבר מחמם לעליון להנצק וגם למה שבכלי העליון קצת מ"שא"ב אי לא הי' תתאה גבר והי' הניצוק קר לא הי' כח בעננו התחתון לעלות למעלה דע"י הניצוק ההבל עולה למעלה יעו"ש, ואם כפה כלי על נר דולק והזיע למעלה ויס"ב למעלה, או כלי העליון חמה שיס"ב מכ"ר אוסר עס"י צ"ב ס"ח, ומ"ש הט"ז בשם הד"מ בשומן איסור לשומן קר דאוסר זה פשוט דלא שייך תתאה גבר כיון שנמס ונתערב מידי דהוה ב' דברים צוננים לחים שאסורים, ומה דבסי' צ"א בחלב רותח שנפל לבשר צונן או בשר רותח לחלב צונן פסק דהבשר צריך קליפה והחלב י"א דצריך ס' נגד קליפה וי"א שהוא מותר כיון דא"א בקליפה, ובסי' ק"ר ס"ב גבי עירוי שומן פסק דאוסר אפילו. אם העכבר מונח בשולי הכלי, ע"כ צריך לחלק דבסי' ק"ר איירי בעירוי שלא נפסק הקילוח שאז העמוד היורד לסמה הוא נוגע תמיד לעכבר ונאסר

כל

כל משהו ממנו במקום נגיעתו ואפילו יש ס' נגד העכבר ג"נ לדידן משא"כ בסי' צ"א דאיירי שנפסק הקילות:

(סק"י) ואפילו חתיכת האיסור כחושה כו' עט"ז מה שהקשה כאן על המחבר, וגם מה שדחה התירוץ שמתרצים לחלק בין איסור מחמת עצמו שהוא בעין ובין איסור בלוע, והנה"ך החזיק תירוץ זה, דאיסור שהוא בעין ההיתר מפטם אותו אבל איסור שהוא בלוע אין ההיתר מפטם אותו יעו"ש וכ"ז בצליי' אבל במליחה אפילו איסור שהוא בעין אין ההיתר מפטם אותו וכן הלכה, והפר"ח אות י"ט הסכים להט"ז והפ"ת אות ה' והכו"פ אות יו"ד הסכימו לאסור וכן ראוי לנהוג לאסור:

(סקי"א) צריך נטילת מקום כו' עט"ז שכ' דהטעם הוא שבאותו מקום נחשב האיסור טפי כו' ובאו"ה כ' דאם בישלה אח"כ בלא נטילה א"צ באותה חתיכה ס' נגד הנטילה יעו"ש, והנה זה בשמן משא"כ בכחוש, אלא שא"א בקיאין (דשם הנטילה הוא מדינא ע' שפ"ד סקט"ו) ודאי דצריך ס' בחתיכה נגד הנטילה כדין איסור דבוק, וזה סיוע למ"ש הלבוש בסי' צ"ו ועש"ך שם אות ט' וט"ז אות ג' דסברי דכדי נטילה לא אמרינן דבוק ודע דהמנ"י כ' דבשמן שיש ס' דהנטילה היא חומרא אם לא נודע מקומו א"צ ליטול מסביב וכן כ' הפר"ח אות ד', ובכחוש דמדינא נטילה סגי אלא שאנו מחמירין בס' פשיטא דאם אינו יודע מקומו דצריך ליטול מסביב, והנה אם ספק אם נגע או לאו ויש ס' החתיכה ממ"נ מותר אף בא"מ ונטילה א"צ דהשתא אם א"י באיזה מקום א"צ נטילה כש"כ בא"י אם נגע ובכחוש בעי נטילת, דחלב בבשר א"מ וספיקו מה"ת:

כתב הפמ"ג דנ"ל אם נגע כחוש בהיתר והי' ידוע באיזה מקום ואח"כ שכח וא"י אם יש רוב בקליפת היתר נגד מעט הקליפה שנאסר דבטל ברוב ובתנאי שירבה אח"כ עד ס':

(סקי"ד) אפילו אם נצלו יחד כו' עט"ז וכ' הפמ"ג דאל תטעה לומר דאין כח בבלוע להפליט ולהבליע (באחת) אלא אפילו באם ההיתר שאצלו צלול (דאין כאן אלא להפליט לבד) אין כח בבלוע לצאת כלל בלא רוטב דאף לדידן דחנ"נ מ"מ כשנפרד לגמרי שרי דאין הנאסר אוסר אלא במקום שהאוסר יכול לילך שם, ומ"ש הט"ז דקליפה לא בעי דמשמע הא הדחה בעי אפשר דהוא להומרא בעלמא:

(סקט"ז) אבל כלי שבלע כו' עט"ז הטעם בזה, וכ' הפמ"ג ככבד צלוי' ע"ג האש ונגעה בקדירה שיש בה תבשיל חם שיש לצדד להתיר התבשיל דנורא מישאב שאיב והקדירה יראה באין הפסד קצת לאסור:

חתיכה שנמלחה והוציאה כל דמה וקודם הדחה בלעה ממקום אחר דפולטת כל י"ב שעות אם נוגעת באחרים מבושלים וכדומה צ"ע אמאי לא תאסור כיון דע"י מליחה יוצא דם ממקום אחר תוך י"ב שעות:

(סק"ב) ואם הבשר שנמלח כו' כ' הט"ז משום שדבוק להחלב כו' לכאורה דוקא דבוק מפטם הא מחתיכה לחתיכה אין ההיתר מפטם לאיסור במליחה, וז"א דהא

רישא בשנגעו כולם בחלב או ספק כולן אסורות. ומ"ש סיפא דבנגע א' מהן בחלב והשאר לא נגעו דחד בתרי בטל. והא ברישא נמי אם יש ג' חתיכות בכ"א ס"ט חלקים נגד החלב וכולם נגעו אין בו כח ליתן טעם אלא בא' דאי ס"ט לב'. הרי יש בהם ס' נגד החלב וא"כ כיון שאין בו כח לאסור אלא א' מהם חד בתרי בטל. וכתב הפמ"ג דלדינא נראה כש"ך שאין כח בחלב לאסור שלשתן אם יש בכ"א מהם ס"ט חלקים נגד החלב והכשירות תפילות. וחד בתרי בטל אף לדידן. ואם הכשירות מלוחות דאז ג"כ לדידן כולן אסורות מדרבנן לא מה"ת דכ"נ בשאר איסורין דרבנן:

ויצא לנו הדין אם נמלח חלב עם ב' חתיכות שומן ובשניהם יש ס' וא' נגעה בחלב והב' לא נגעה בחלב גם לא בהשומן אלא מונח מרחוק וא"י איזה היה. באדם א' בה"מ יש להתיר מההיא דסימן קי"א ב' קדירות ובדרבנן עכ"פ להתיר. וה"נ חלב ושומן מינו. וה"ה חלב ובשר שמן להש"ך בסי' צ"ח אות א'. אמנם בבשר שמן יש לאסור כי א"א בקיאין איזה שמן גם הא גופא לא ברירא לן דחלב ובשר שמן הוה מינו. וצ"ע:

(ס"ק ל"ב) אפילו הן חהר"ל כו' עש"ך ובשר ונבינה במליחה כה"ג הוה ר"ל אף דאיסורו מדרבנן כמו דבשר עוף בחלב ר"ל עיין סימן פ"ז:

(ס"ק ל"ד) ולפי כו' הנה ממ"ש הש"ך דקאי אדלעיל ועשה כלומר יראה דסובר לדעת הרב בודאי כדיעה א' דבשמן מדינא צריך ס' ולא כמ"ש הט"ז אות כ"ד דהרמ"א מצדד כראבי' יעו"ש וגם מזה שכתב הרב יש להקל בה"מ בכחוש ולא בשמן שמדינא צריך ס' משמע ג"כ שחשוב בעיניו הדיעה הא' אמנם בתשובות הרב סימן כ"ח וסימן נ' וסימן נ"ה סעיף יו"ד מובן דאף בשמן סברת ראבי' עיקר דדי בקליפה ובת"ח כלל נ"ח ד"ב מבואר שמהר"ם פאדוואה ז"ל השיב לו להתיר במליחה בקליפה ומשמע אף בשמן והוא כדעת הט"ז דהרב ס"ל כדיעה הב' וא"כ אף דאנן קי"ל לאסור בשמן אף בה"מ מ"מ מידי ספיקא לא נפקא והו"ל ס"ס כמ"ש בשו"ת ש"י ח"ב סימן קי"ט בעגל שהיה קוץ לחלל ונמלח עם שאר בשר והתיר בה"מ וסעו"מ אף שלא היה ס' מס"ס שמא הלכה כראבי' ושמא לא היה טריפה ויש לצדד להקל בהפסד מרובה וסעודת ברית מילה כההיא דש"י הנ"ל ואם כי הכנה"ג בהגהת ב"י אות ס"ב וס"ג האריך ותוכן דבריו הוא דספק טריפה שמן שנמלח עם אחרות אין להתיר מס"ס הנ"ל ואוסר שם אף בה"מ והבל"י הביא זאת. הכה"ג פסק כהב"י דמליחה בשמן בס' [דבני ספרד פוסקין כהמחבר] משא"כ לדידן:

(ס"ק ל"ז) כגון חמב"פ כו' הפמ"ג ביאר כאן דברי הרב על הסדר הזה. י"א הוא הראבי' וסיעתו דאפילו חלב שמן ממש במליחה קי"ל מצלייה ואין אוסר כ"א כ"ק ממש ואנו מחמירין אם לצאת ידי הסוברים דבשמן צריך ס'. או שנראה לו להרב קצת שמדינא הוא כן. ולפי שא"א בקיאין וא"כ בכל פעם נצטרך לשער ולאמד אי שמן כו' לכך קבלנו עלינו לשער אף בכחוש בס' וקליפה בעי

במקום שנגע בחלב לא נטילה כממחבר. וכתב הפמ"ג דנ"ל דלאו דוקא קליפה במקום שנגע בחלב אלא דה"ה במקום שנגע באיסור. ר"ל אם חלב דבוק בחתיכה וחתיכה נגעה לזו במקום בשר. בעי קליפה דנ"ג. וצ"ע אם אם א"י היכן נגע ואין רוב אי מחמירין כה"ג באיסור דבוק. והדר אמר הרב אף שמחומרא זו נמשך קולא דאלו להמחבר אף אם כולם נגעו בחלב צריך בכל א' ס' ולדידן אפילו רק א' נגעה בחלב וכולם זב"ז אפ"ה הכל מצטרפין ואף הראשונה מותרת כל שאין החלב דבוק בה וכמ"ש הש"ך אות ל"ו. אפ"ה אין לחוש הואיל וי"א מליחה כ"ק ואיכא למימר נמי חלב מפעפע מחתיכה לחתיכה כדעת הרשב"א ומצטרף הכל לס'. משו"ה מקילין בזה ומחמירין בכחוש בס'. ועוד כ' הרב וכ"ז בגיר או בשר כחוש דשייך בו סרך שמנונית וא"א בקיאין מש"ה בס'. משא"כ חטה ופת וכיוצא שאין בו כלל סרך שמנונית אין סברא לאסור בס' מדינא. והראה מקום לסימן ס"ד ס"ז דחוטין וקרומין הם כחושין אף מבהמה שמינה אף שהם בגדר סרך שמנונית דודאי לא דמי לחטה אלא לבשר כחוש והיה לאסור בס' אפ"ה היקל בס בהפסד קצת ולא בעינן ה"מ והטעם הואיל והוא איסור דרבנן וכדבעינן למימר באות ל"ח. אח"כ כתב הרב די"א כל מליחה אפילו שמן ממש בה"מ יש לסמוך ארא"בי' והוא סברת מהר"מ פאדוואה בתשוב' להרב סימן נ' וכ"כ הכנה"ג שם וכ"מ מת"ח כלל נ"ח ד"ב וע"ז כתב הרב דכחוש ויש בו סרך שמנונית דא"א בקיאין יש להתיר בה"מ אבל שמן ממש אין להתיר אף בה"מ:

(ס"ק ל"ח) לכ"ע מליחה אינה אוסרת רק כ"ק כו' אם כי יש פוסקים דס"ל דאפילו כחוש גמור צריך ס' הרב ז"ל דחאס מהלכה ונבכדי שלא יהיו דברי הרב דכאן ובסימן ס"ד ובת"ך כלל נ"ח ד"ה ובא"ח סי' תס"ז כסותרין זה את זה כמ"ש הל"ח בכנ"ה ובמנ"י והכנה"ג. כיאר הפמ"ג ז"ל כל דבריו וזהו. הדין נחלק לשלש חלקים:

א. חלב שמן ממש שנמלח עם חתיכות בשר והן כולם נוגעות בחלב או זה בזה כולם מצטרפין לס' ובמגע שנגע באיסור צריך קליפה לא נטילה שכן משמע דעת הרב דלדידן א"צ נטילה במליחה כל שיש ס'. ובאם שא' נגעה והשאר מופרדים לגמרי פשיטא שאותה החתיכה אסורה ולא עוד אלא אפילו כולן נגעו בראשונה והראשונה נגעה בחלב אלא שכולן תפילות והחלב לבד נמלח הראשונה לבד אסורה ואין מפעפע מחתיכה לחתיכה שיצטרפו לס' דכיון שהראשונה הפילה בולעת ואינה פולטת. ואם החלב דבוק בא' מהן אז הדבוקה נ"נ לא מיבעיא אם נמלחה תחלה לבדה אלא אפילו נמלחו הכל ביחד י"ל דממהר לבלוע וצ"ע בזה בה"מ ושאר החתיכות צריך ס' נגד כל החתיכה. ומיהו בה"מ דעת הרב בת"ח כלל נ"ח ד"ב דא"צ ס' נגד כל החתיכה אלא נגד החלב לבד וכן דעת הש"ך בסימן נ"ב אות ט"ז. ואם כי בהג"ה לא פי' זה אנו סומכין על מה שגילה דעתו בת"ח. ומיהו אותה חתיכה שהחלב בה אף בה"מ כתב שם לאסור דאפשר לסוחטו אסור בשאר איסורים עס"י ק"ו. ואם נמלחו כולם יחד או עכ"פ החלב באחרונה ודאי בה"מ יש להתיר אותה חתיכה:

ב. איסור כחוש ויש בו סרך גזירת דבר שמן. כמו בשר כחוש וגיר נבילה בה"מ די בקליפה ובהפסד קצת אסור עד ס' במליחה ומיהו דוקא בשר כחוש לגמרי הא חלב כחוש אף בה"מ אסור באיסור תורה. והא דבכי' ע' לצורך הפסד גדול מתירין תוך יב"ש הא אח"כ לא אף שדם כחוש הוא צריך לחלק הואיל ודם מעורב בגיר שהוא שמן לא מהני ליה ה"מ. דחשב כשמן. ודע דאנן קי"ל כחוש שהוא בלוע אין יוצא בלא רוטב בצלייה ומליחה. וגם אנו בקיאין בבלוע איזהו כחוש כמ"ש הש"ך אות י"ז וי"ח לפ"ז צ"ע דהדין נותן דבשר נבילה כחוש שאין בו שומן כלל שנגע בחתיכה א' וכולם נגעו זב"ז שכולם מותרים אף באין ס' רק הראשונה אסורה כמ"ש באות י"ח בשם מ"ב. ואולי הרב מדבר בנוגעין כולם באיסור. ומיהו בשמן ממש ונוגעין זב"ז כולם אסורות וצ"ע. גם קי"ל דבמליחה אין היתר מפטם לאיסור כמ"ש הש"ך אות כ"ח והמנ"י כלל נ"ח אות י"ג שכן דעת הרב:

ג. איסור כחוש גמור כמו חיטה שאין שם סרך שמנונית כלל לעיל ס"ה בהג"ה מתיר והש"ך אות ט"ז ממנהגא אוסר. ויש לעיין אי בהפסד קצת שרי או ה"מ בעינן באיסור תורה. ואיך שיהיה תקשה היא דסימן תס"א בא"ח ובט"ז שם אות ה' דחמץ במלה כ"נ אף באין ס' והא ממנהגא אסור ומ"מ בהפסד קצת יש לצדד אף באיסור תורה.

בסי' ע' ס"ד מבואר דמחתי' לחתיכה ההיתר נ"כ מפטם לאיסור אפילו במליחה, אלא בא לאפוקי חתיכה שסינה היתר שנגעה בחלב שנאסרה כולה אם חתיכה אחרת נוגע לחתיכה זו דאין הבלוע מפעפע לחתיכה אף אם הבלוע שמינה והה"ה כה"ג ע"י פיטום:

(סקכ"ד) וי"א דאינה אוסרת כו' הט"ז חלוק כאן עם הש"ך אות ל"ד ע' בשפ"ד אות ל"ד:

(סקכ"ה) ואע"פ שיש בזה קצת קולא אם האיסור שמן כו' הט"ז פי' אופן הקולא בג' פנים, א' דבחלב דבוק הכל מצטרפין, ב' אם התיכה א' נגעה בחלב והשאר זב"ז כולם מצטרפין, ג' אם כולם נגעו בחלב להכחבר צריך שיהיה בכ"א ס', ולדידן הכל מצטרף והטעם שאנו מקילין בכ"ז משום דבכחוש ודאי אין להחמיר כולי האי ושוב אין לחלק כי א"א בקיאין וע"כ להקל סומכין ארעת ראבי' דסובר דבשמן נמי במליחה כ"ק וע"כ מתירין בהצטרף הכל יחד בס':

(סקכ"ו) כגון הלב או ציר כו' מ"ש הט"ז בשם רש"ל דבמליחה אין היתר מפטם לאיסור צ"ע דהא ליש"ש כתי הנראה בכחוש אוסר מדינא בס' וא"כ א"צ לפטם, ואולי לדידן בה"מ קאמר דאין היתר מפטם במליחה:

(סקכ"ח) וה"ה אם נמלח כו' עט"ז שכ' בשם רש"ל דאין מליחה לכלים כלל להפליט אפילו איסור דאורייתא וכ' הפמ"ג דכן הלכה דאין מליחה לכלים להפליט כלל אבל יש מליחה להבליע רק כ"ק:

תורה בחטה וכדומה. והא דחטה במליחה אוסרין כל החתיכה משום חומרא דחמץ אמרינן דהיתר מפטם לאיסור ולא בשאר איסורין:

ד. איסור שמן ממש בדרבנן ס' בעינן אפילו בה"מ ולא אמרינן ספק פלוגתא דרבוותא להקל בדרבנן ודוקא בס"ס כמעשה דש"י בעגל במין. די"א דחסרון חכמה חשוב לס"ס משא"כ ספק דרבנן כה"ג וכן הלכתא:

ה. בכחוש אלא שא"א בקיאין כמו בחוטין וקרומין בהפסד קצת שרי ולא בה"מ דוקא:

ו. כחוש גמור כמו חטה בדרבנן אף מנהגא ליכא ובלא הפסד כלל די בקליפה. וההפרש שבין מליחה לצלייה הוא בג' פנים: א) כ"מ שבמליחה קליפה צריך בצלייה נטילה כן מבואר בת"ח כלל ל"ז ול"ח וכ"כ במנ"י שם אות י"ד. ב) במליחה אין היתר מפטם לאסור ובצליה היתר מפטם וכ"מ לדידן בה"מ או דרבנן בהפסד קצת. ג) באם צלה בשר וחלב דבוק בו ונגעו אחרות בחתיכה זו צריך ס' אף בה"מ נגד כל החתיכה דנ"כ מטעם דבוק דבמליחה פסק הרב בת"ח כלל ל"ח ד"ב להתיר בה"מ ביש ס' נגד החלב מטעם דבכ"נ יש מקילין בשאר איסורים ורוב הפוסקים מקילין במליחה כ"ק משא"כ בצלייה רוב הפוסקים מצריכין בשמן ס'. ומיהו בהא שוה מליחה לצלייה דאף שא' נגעה

בראשונה ואין כולם נוגעים בחלב מ"מ כולם מצטרפין לס':

(ס"ק ל"ט) ויש אוסרין כו' הש"ך הראה מקום לסי' ע' ושם מבואר דבהפסד שכתב הרב כאן הוא ה"מ ועמנ"י כלל כ"א אות יו"ד ומכל מקום העיקר כסברא א':

(סק"מ) זה שאמרנו כו' וכתב הפמ"ג דקי"ל דבכ"ע המלית מבליע בתפל ואין בולע ממנו:

(ס"ק מ"א) ויש חולקין ואומרים דבמליחה אין חילוק כו' הפר"ת פסק בסימן ע' אות ד' בה"מ כהמחבר ואנו אין לנו אלא פסק הרמ"א וכש"כ במונחים זא"ז וטהר תפל וטמא מלוח דאוסר עד ס' לדידן דא"א בקיאין בין כחוש לשמן:

(ס"ק מ"ב) דאין מלית כרותח כו' עש"ך ועיקר הכוונה דאין טבע המלח להפליט מכלי אלא להבליע אף שנמלח הכלי גופא הרבה. דבבשר המלח נכנס בחלקיו ומוציא מתוכו משא"כ מכלי:

(ס"ק מ"ד) דמאחר שהם יבישים כו' עש"ך ומשמע נבינה יבישה ממש אף שנוגעת במלח אינו אוסר אם בדיעבד נתנו בבשר ולכתחלה נכון ליזהר אף בינשים באוכל עם מלח:

סימן קו

משבצות זהב

(סק"א) אבל החתיכה עצמה אסורה כו' עט"ז וע' פמ"ג בפנים מה שביאר בזה ולבסוף כ' ודע דבין חתיכה שיש חלב בעין או חתיכה שבלעה איסור ונפלה לקדירה שיש ס' נגד הכל לדידן לא יוציא ההיתר מקדירה שמא עכשיו תפלוט מהחתיכה וכ"נ מכנה"ג בהגהת הטור אות ז' וזה ברור, אבל החתיכה הבלוע מאיסור יוציא אף לרשב"א דס"ל אפשר לסוחטו אסור וכש"כ לדידן אבל איסור לח שנפל לס' מותר להסיר אח"כ מהקדירה דכבר נתבטל, ומ"ש הט"ז דלרשב"א מותר אותה חתיכה ק"ק פשיטא דהא קאמר בהדיא ולא יוציאנה תחלה:

(סק"ב) וגם לא יוציאנה תחלה שהחלב שבה יאסור אותה כו' כתב הפמ"ג אם נכבש איסור והיתר באין ס' ואח"כ ניתוסף עד ס' או במליחה כה"ג אותה חתיכה אסורה. אף בה"מ ואף נ"נ י"ל בזה אף בה"מ, ומיהו הפרש יש דאלו במליחה כה"ג בה"מ א"צ לשער נגד כל החתיכה ואותה חתיכה מיהו נאסרה אף בה"מ, חדא שא"א סומכין על קפילה ודלמא יש טעם, ואת"ל אפילו בירעינן בודאי שאין טעם כמו גבי נזדר [דאפשר לאחר למיטעמי׳] מ"מ לא שייך טעמא דהרבה פוסקים סברי דלא נ"נ אבל רובן סברי דאפשר לסוחטו אסור, משא"כ בכבוש ודאי נ"נ אף בה"מ בגוש דלא שייך טעמא דראבי' דבמליחה כ"ק משא"כ כבוש אוסר כולו:

שפתי דעת

(סק"א) אינה אוסרת אלא לפי"ח כו' עש"ך דלדידן דס"ל חנ"נ בשאר איסורין אין החתיכה מצטרפת ולא עוד אלא שצריך ס' נגד כולה. דנ"נ. וכתב הפמ"ג מיהו לח בלח ודאי אף דרך בישול ויש אח"כ ס' עם היתר הא' הכל שרי להמחבר ואף לדידן בה"מ. ולא שייך לומר בכה"ג אפשר לסוחטו אסור. כיון דנבלל בשוה הו"ל כאלו פתה נפל האיסור. משא"כ בגוש כו'. וכתב דהוא כשוש לדעתו:

(סק"ב) אבל החתיכה עצמה אסורה כו' והרב הניח כאן וכן עיקר כו' ותמה ע"ז הפמ"ג הא כשיטא דהא אפילו ס' נגד כולה בעינן. ותירץ דאפשר דאשמעינן בכה"ג. כגון מלח של איסור בעצמו דאוסר עד אלף ומ"מ י"ל דלא נ"נ הואיל והוא למעלה מס' דלא שייך לתא דבב"ח. וא"כ עכ"פ החתיכה אסורה הבלוע ממלח ההוא. ואף שנפלה אח"כ ליורה גדולה דודאי אין נרגש תו בחתיכה טעם המלח [עיין סימן נ"ח בש"ך אות כ"ח] אפ"ה אפשר לסוחטו אסור:

(סק"ז) ולפי מה דקי"ל חנ"נ כו' כתב הפמ"ג כשמוציא האיסור לא יוציא בכף אלא בקיסם. גם יזהר שלא יגע בקדירה דאז יאסר הקדירה עכ"פ:

קדירה חדשה שבלעה כזית חלב או דם ובשלו בה היתר ויש ס' נגד הזית. דשרי התבשיל עס"י נ"ח. אסור ליקח מהקדירה שום דבר שלא יתמעט מס' ותאסור הקדירה להתבשיל. אלא יניחנה עד שתצטנן וזה אף לדידן ופשוט:

סק"ג

סימן קז

שפתי דעת

(סק"ב) אין לאסור הכלים כו' וכתב הפמ"ג מיהו ספק טריפה שבישל בכלי אין להתיר אחר מעל"ע מטעם סד"ר לקולא כיון דמתחלה היה ספק איסור תורה וע"י גלגול נעשה דרבנן לא אמרינן בכיולא בזה סד"ר לקולא וכמ"ש מהריב"ל בס"ג סימן ק' ועיין כנה"ג סימן א' ובסימן ק"י יתבאר. אלא דבכאן יש בלא"ה כמה צדדים להתיר:

(סק"ג) זבוב וכיולא בו כו' הש"ך הראה מקום לסימן ק"ד אות ט' וכאן אות ז' החמיר אם לא בה"מ ושם יבואר. ומיהו בנמחה גופן לתוכן בעינן רוב היתר כמבואר ס"ס ק"ד. ובטעמו לחוד אף בלא רוטב היתר שרי כמבואר שם וכ"כ בה"י ושאר אחרונים וכן הלכה:

(סק"ד) אסור להחזיר הכף לקדירה כו' עש"ך והטעם דשמא אין בלוע בכלי גם שמא אין מתפשט הטעם בכל הכלי:

(סק"ה) ולא נגד כל הכף כו' דלא אמרינן בכלי דכ"נ והיינו דוקא בשל עץ ומתכת חדש כו' וכתב הפמ"ג דחדש מלינו לאשכוחי שנפל האיסור בכף מלמעלה ולא נגע ברוטב הא תהב לתבשיל בפעם הזה נעשה ישן ועיין מנ"י כלל כ"א אות כ"א דכתב דדוחק הוא לומר כן:

(סק"ו) והוחזר לקדירה כו' עש"ך במה שהקשה הא דלא מצרכינן ס' נגד כל הכף דהא לא ידעינן כמה בלע והפמ"ג תמה דעוד יותר היה לו להקשות דאפילו לא היה מעט תבשיל בכף לפי המבואר באות הקודם כיון דתחב הכף לקדירה נעשה ישן:

(סק"ז) דהרי נ"נ בכף כו' הש"ך כתב דאם תחב הכף לכ"ר והוליא דין כ"ר יש לו ועמ"ז בסי' צ"ב אות למ"ד דספוקי מספקא ליה אם דין כ"ר יש לו או לא. וספיקא הוה. ומ"ש הש"ך להחמיר באין ה"מ בזבוב עס"י ק"ד בפ"ז אות ו' דהסכים להקל וכ"כ הפר"ח וכן נוהגין העולם. והמחמיר תע"ב:

משבצות זהב

(סק"ג) ולא עירה כולם בפ"א לתוך הקערה כו' כ' הט"ז דאם יש ספק בדבר אם עירה בפ"א משמע בטור ובאו"ה להחמיר וכ' הפמ"ג דזהו להי"א אבל למ"ש הרב להתיר, אפילו עירה בב' פעמים:

(סק"ד) ויש מתירין כו' הנה הרמ"א הביא הטעם דר"ש דאיסורא ברובא איתא והלכך כשעירה הרבה דגים לקערה אמרינן דגם הטמא נפל לקערה ושרי הכל, אמנם רבינו ברוך התיר מטעם דאף אי נשאר הטמא במחבת מ"מ המעט שנאסרו בטילין ברוב בקערה וזה שייך בדגים ולא בביצים משום דאין מבשלין כ"ב שיהיו רוב נגד הנאסרין, עוד נ"מ דלר"ש בכ"ע שרי ולר"ב אף בדגים לא שרי אלא כשעירה בפ"א הרבה דגים עם רוטב לקערה והמעט הנשאר בקדירה סינן אח"כ הרוטב משם לכלי אחר הוא דבטלין הדגים הנאסרים ברוב בקערה, אבל אם עירה עם המעט רוטב נאסרין הכל דעירוי מבשל כו' והיש"ש כ' דהמעט שבקדירה אין בו כח להפליט ולהבליע כא' כיון שהוא מעט רוטב, ועוד אפשר דדרך הרוטב כשמערין עם הדגים שנפסק הקילוח, ומה שמעט רוטב הנאסר בקדירה נבלע בדגים לז"א דיש ס' כו' ולפ"ז באין ס' יש לאסור לדעת ר"ב אבל הרמ"א התיר מטעם הר"ש, ומ"ש הט"ז להקשות על הת"ח יראה להר"ש דהכי קשיא ליה כיון דדג טמא וטהור אינו מינו כמ"ש בש"ך אות א' א"כ נ"ט דדגים נאסרו מה"ת טב"ע אלא שאח"כ בטילין ברוב בקערה כיבש ביבש ומיהו הרוטב הנאסר כה"ת נבלע בדגים כדין לח בלח וצריך ס' מדרבנן דמה"ת נגד הטמא יש ס' ונ"נ הוה רק מדרבנן והטעם דדגים טהורים הנבלעים במעט רוטב הוה מב"מ, ולז"א כיון דמתחלה הוה ספק איסור תורה ואח"כ נתגלגל לידי איסור דרבנן לא אמרינן סד"ר להקל ומדבריו אתה רואה דאף שלא נורע הספק תורה עד שנתהוה דרבנן אפ"ה לא אמרינן סד"ר לקולא, ובסי' ק"י יתבאר אי"ה:

סימן קח

שפתי דעת

(סק"א) אין צולין כו' עש"ך שכתב דריחא שאני כו' ר"ל דריחא שאני מבלוע או מדבר הנאסר רק כ"ק. אבל זה ודאי דהיתר מפטם לאיסור בעין כמבואר בסימן ק"ה בש"ך אות י"ט. ומ"ש שניהם כחושים שרי לכתחלה י"ל דא"א בקיאין אם לא פת כו' מ"ש ראיה מרב י"ל דרב דיעבד דוקא אמר שמן הא לכתחלה אפשר דאף בשניהם כחושים אסור [וכ"כ הפר"ח אות ד'] ומ"ש על או"ה חלה דרבנן [עמ"ש בפ"ז מזה] ויראה דדבר חריף אפילו שניהם כחושים אוסר מדמדמה לפת חמה וחבית פתוחה שאוצב הרבה:

ודע דאם א' מכוסה דשרי לכתחלה כמ"ש המחבר ומ"ש הש"ך אות יו"ד דלכתחלה יש להחמיר היינו כיסוי בנק אבל כיסוי גמור שרי. ואף בנק דוקא בדבר חריף יש להחמיר

משבצות זהב

(סק"א) אין צולין בשר כשירה כו' הט"ז כ' דבפת אין ריח כלל יעו"ש, כ' הפמ"ג דלכאורה הוא כמ"ש הת"ח שם ד"ג דשניהם כחושים הם אלא דהכנ"י שם אות א' כ' דאפילו הם בלולים בשמן דראיות ר"ת מלחמי תורה חמץ ומצה בתנור א' אף שבלולים בשמן, ויראה דוקא שמן דמ"מ מיקרי כחוש ולא מפטם אבל שומן מפטם ולפ"ז מצות המשוחים בשמן ונאפו עם חמץ יש לאסור היכא דריחא מלתא ועי' ב"ח שלא התיר אלא דיעבד בשר עם בשר הבלוע מדם ולא לכתחלה ואיסור בלוע אין יוצא אף בריחא כנ"ל:

אם נגע חלה בלחם יבש סגי בב"נ אף לרידן ע' א"ח סי' תס"א ויבואר עוד בשפ"ר:

(סק"ד) דזה מיקרו לענין זה דיעבד כו' כ' הט"ז בשם הת"ח

התו"ח דהמנהג להקל לקנות מן הא"י דברים המבושלים בכליהם שאין בהם משום בישולי עכו"ם כו' ור"ל דאף שבפת אם יש פת אחר אסור לקנות, התם הטעם משום די"א רירא סלתא משא"כ בנטל"פ דהקניה חשוב דיעבד ואפילו יש לו בריוח מותר לקנות דברים המבושלים. בכליהם אם אין בהם משום בש"ע, וכמ"ש קב"ב סעי' ו' אין ראיה דאפשר דשם מיירי דאין לו ממי לקנות:

(סק"ה) ואפילו דיעבד אסור אם שניהם מגולים כו' הט"ז הסכים להרב דאפילו דיעבד אסור דמדמה לה לפת חמה ור"ל דכיון ששואב הרבה אין להלק ופתיח נמי אסור, ויש לעיין דבאו"ה כלל ל"ט ד"ד כ' איסור חריף יש לאסור אפי' בתנורים גדולים ופי התנור פתוח בצידו והעתיקו הש"ך באות ט' די"ל בצידו היינו קצת או במקום שהעשן יוצא אבל פתוח לגמרי משמע דעת הש"ך אות ג' דהווה כעין כירה בפתוח לגמרי והוא גדול, א"כ ודאי דכירה אין לאסור אף שנצלו שם איסור והיתר חריף, ומ"מ מסתימת הרב משמע אף פתוח לגמרי אסור ובת"ח שם ד"ב השמיט תיבת בצידו וכ' אפילו גדול ופתוח אסור ומיהו בכירה כה"ג ודאי שרי ועמנ"י אות ט' דהגית בצ"ע באיסור חריף, והפר"ח אות ח' התיר בפשיטות באיסור חריף, ומיהו בהיתר חריף התיר הפר"ח באות ט' ובזה קי"ל לאיסור דעיקר היתרו הוא דמדמה לה לפת חמה והבית פתוחה דכתיר שם אות ח"י אבל אנן קי"ל שם לאסור, אבל באיסור חריף וה"מ וצורך גדול צ"ע והמצרך בזה אין גוערין בו ומ"מ צ"ע:

כתב המנ"י שם אות ח' דמ"ש הרב שם בת"ח ד"ב איסור חריף שנצלה, משמע הא נתבשל אף חרי שרי ועוד דבטל החריפות במים כמבואר סי' קי"ד וע' בל"י אות י"ז שהביא מעשה שהטמינו לצורך שבת בצלים עם חומץ בתנור גדול ואסר אף בה"מ וכבוד שבת דהוה חריף והוא פשוט עכ"ל, והפרי מגדים כ' דלדעתו אין זה פשוט, הנה אם האיסור או ההיתר הי' דבר חריף והיה שם רוב מים ודאי לא הי' נחשב לחריף כמבואר סימן צ"ה וקי"ד ס"ח דמיד בתחלת הבישול מבטל החריפות, מיהו בהנידון דהבל"י שהיה בצלים עם חומץ דכולו חריף איכא לעיונא ביה ואם האיסור ד"ח בקדירה יראה לצדד להקל בה"מ, וכן אם ההיתר ד"ת והטמין לצורך שעה או שתים יש לצדד בזה כפי מ"ש המ"א בא"ח סי' תמ"ז אות ר' דרמ"א גופא מודה בהטמין לפי שעה ודוקא בהטמנה דשבת שכל הלילה סתום יעו"ש ואמנם בהטמנה דשבת כפי הנראה מהרב כאן די"ל דחמור הוא מצליה הואיל ונשתהה זמן רב בתנור מדהוצרך להתיר בה"מ בבישול כמו בצלי בפתום אלמא דסברא היה להחמיר בהטמנה דשבת יותר מצלי לפי שעה, בזה איני אומר לא איסור ולא היתר אם ההיתר הוא ד"ח:

(סק"ו) אפילו בכל מה שבתנור כו' כ' הט"ז אף דאמרינן דאין בלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בריחא יש להקל כו' ומשמע דאף באיסור חריף מקילין בה"מ כל שיש ס' אף באין נוגעות החתיכות זו בזו, ובאין ה"מ אף בנוגעים כל ההיתר יחד אפ"ה אין מצטרפין ומשמע אפילו סב"מ

דמה"ת

להחמיר. מיהו כ"ז שאין לחוש שיעלה רתיחות אבל להטמין בשבת קדירה חלב אצל קדירה בשר אפילו שניהם מכוסים ותנור גדול אסור כמ"ש הד"מ אות ג' דמכוסה לכתחלה אסור שמא יזוב לחוץ והיינו כמ"ש אבל אם אין לחוש לזה כמו בשר בלא רוטב מכוסה שרי לכתחלה:

(סק"ב) ואם צלאן ה"ז מותר כו' עש"ך שכתב דפת שאפאה עם הצלי הרמב"ם והמחבר סברי דאסור לאכלו בכותח כו' יעו"ש והרב כאן בהג"ה מתיר אם אין לו פת בריוח ויש לו מאכל חלב שא"א לו לאכלו בלי פת וכן כתב הכו"פ אות ו'. והבל"י אות ו' כתב דאסרו האחרונים ולא מצאתי זולת הפר"ח אות ו' שאוסר והסומך על הרמ"א לא הפסיד:

(סק"ז) או למעלה במקום שהעשן יוצא כו' הנה בסתום לגמרי אפילו בת"ג אוסר האו"ה כלל ל"ט ד"ו ואפילו דיעבד וה"מ אלא שהרב הכריע בת"ח וכאן להקל בה"מ עכ"פ אף בת"ק וסתום לגמרי ובאין ה"מ אף בת"ג וסתום לגמרי אסור. וכתב הפמ"ג דנראה דאם סתם בדף ופתוח קצת דינו כמו במקום שהעשן יוצא ודוקא פתוח ממש הוה ככירה:

(סק"ח) ובמקום הפסד כו' כתב הש"ך היינו ה"מ כו' דהרב סמך על מ"ש בס"ב דבבישול דוקא בה"מ וכמ"כ כאן והרב לקמן אאיסורא קא מהדר דבאין ה"מ אף שם אסור. ומיהו למ"ש המ"א בא"ח י"ל דהטמנה לצורך שבת ששוהה זמן רב הוא דאסור דיעבד וכמ"ש לקמן א"כ י"ל דהטמנה גרע מצליה והרב אהיתרא מהדר. ומ"מ הדין אמת דכאן ה"מ כמ"ש בא"ח ד"ד:

(סק"ט) ואם האיסור דבר חריף כו' עמ"ש בשפ"ד דהאי בצידו ר"ל ממש אפ"ה אסור אף דיעבד בד"ח. אם נתבשל הבצל במים נתבטל חריפותו כ"כ בנ"ש סימן ס' וזה פשוט:

(סק"י) אפילו בבצק בעלמא כו' כתב הש"ך בשם או"ה דלכתחלה טוב להחמיר כו' וכתב הפמ"ג דהיינו בבצק וד"ת אבל כיסוי מכלי אין להחמיר:

(ס"ק י"ד) ואם התנור קטן כו' עש"ך ועמ"א א"ח תמ"ז אות ד' ובא"ר שם אות ז' ובא"ז אות ד' ובמנ"י אות יו"ד וכתב הפמ"ג דאחר העיון יראה לו כך. אם התנור קטן וסתום דכתב הרב. היינו דעכ"פ הוא פתוח במקום שהעשן יוצא ובזה חלוק המנ"פ דבה"מ מותר. ואלו שאר איסורין דיעבד בלא הפסד כלל שרי. אבל סתום לגמרי בחמץ אפילו ה"מ לא מהני כמ"ש המ"א שם. דאי בסתום לגמרי לא היה לו להרב להביא היש מקילין דהא אפילו בשאר איסורין הכריע הרב דוקא בה"מ. ומיניה בת"ג ופתוח קצת שרי אף בלא ה"מ. והטעם בזה כיון דיש סברא לומר דת"ג ופתוח קצת שרי אף לכתחלה אלמא דאפילו משהו ליכא. אף שהרב לא הכריע אלא בפתוח לגמרי מ"מ אין להחמיר. דיעבד בחמץ בלא ה"מ כה"ג. והכלל בזה כל שבשאר איסורין שרי לכתחלה כמו ת"ג ופתוח לגמרי כו' ה"ה חמץ דודאי משהו ליכא. וכל שבשאר רק דיעבד מותר אלמא משהו איכא אין להתיר בחמץ כ"א בה"מ ומיהו ת"ג וסתום לגמרי אף במקום

שהעשן

שהטעם יוצא יראה דעת המ"א שם להתיר בחמץ בה"מ. בזה אף בשאר איסורין בעינן ה"מ כמש"ל דכ"מ באו"ה ד"ו דתנור גדול וסתום לגמרי אסור יעו"ש אלא דיש סברא להקל. ובבישול אם הטמין כמו לשבת ששוהה כל הלילה אז בת"ג וסתום לגמרי אף בה"מ אסור כיון דבשאר איסורין בה"מ דוקא. ואם לשעה או לשתים דבשאר איסורין אין להחמיר כמ"ש המ"א שם ה"ה חמץ. ומיהו בפתיח קלת דבשאר איסורין לכתחלה מותר ודאי אין להחמיר בחמץ:

ס"ק י"ז) ודוקא שהתנור פתוח קלת כו' עש"ך. והחילוק שבין צלי לבישול בקדירה הוא. דבצלי בת"ג ופתוח קלת או קטן ופתוח לגמרי לכתחלה אסור. ואלו בישול אף ת"ק ופתוח קלת שרי לכתחלה. אבל בסתום אף במקום שהטעם יוצא אין חילוק בין ת"ג לקטן ובה"מ דוקא שרי. וזה בהטמנת שבת. אבל לפי שעה משמע דעת המ"א בא"ח דשרי עכ"פ דיעבד אף ת"ק וסתום לגמרי בבישול בלא ה"מ. וא"כ יש עוד חילוק בין בישול לצלי:

(ס"ק י"ח) ובמקום ה"מ יש להקל כו' עש"ך דהלכה כהרב דבה"מ שרי והנה ביאר כאן הפמ"ג כל הדינים אלו על הסדר:

א ת"ג ופתוח ממש שרי לכתחלה ומ"מ המחמיר תע"ב ואם כי במהד"ק כתב הפמ"ג דמ"ש הרב ונוהגין כו' היינו ממנהגא אבל מדינא שרי. ובת"ח משמע דמדינא אסור לכתחלה כמ"ש הש"ך באות ג' ע"כ כתב כאן במהד"ב שיותר נכון לפרשו כמ"ש הש"ך באות ג'. ת"ק וא' מכוסה הימב נמי שרי לכתחלה. ב' כחושים ממש [אף שאינו מכוסה] שרי לכתחלה ומיהו בזה המחמיר תבוא עליו ברכה. ומיהו היינו פת בפת וכדומה אבל בלא"ה א"א בקיאין:

ב. ת"ג ופתוח קלת וכש"כ קטן אסור לכתחלה ושרי דיעבד. ובקטן אף פתוח ממש אסור לכתחלה. ואם סתום לגמרי אף במקום שטעם יוצא אף ת"ג בדיעבד אסור אם לא בה"מ דשרי אף בת"ק וסתום לגמרי:

ג. איסור חריף אף ששניהם כחושים ות"ג ופתוח לגמרי משמע לאסור אף בה"מ ומיהו בהיתר חריף נדדו המג"י ושאר אחרונים. ואולי בה"מ יש לעיין. ואיכא לעיוני אם האיסור בעצמו אינו חריף אלא שמתבשל בדבר חריף עד"מ בשר נבילה עם חומץ חזק מהו. ואם כי המ"א בא"ח סי' תמ"ז שרת למצוא ד"ח בחמץ באר"ש ולא נקט כגון שבישל חמץ בד"ח דמזה משמע דבכגון דא ס"ל להתיר מ"מ יראה לאסור:

ד. בישול [ר"ל בקדירה ואף נ"ק] בת"ק וכתוח קלת שרי לכתחלה ואם סתום לגמרי והטמין לפי שעה יראה דעת המ"א שם דאף בלא ה"מ שרי בבישול:

ה. אם הטמין לצורך שבת ששהה כל הלילה בסתום לגמרי דינו כצלייה הן בת"ג או קטן ובה"מ דוקא שרי:

ו. חמץ בת"ק וסתום לגמרי דעת המ"א לאסור בה"מ. וכן יראה והיינו כששניהם מגולים. ומיהו בקטן ופתוח קלת בה"מ שרי בחמץ. ות"ג וסתום לגמרי בה"מ נמי שרי בחמץ. דאף בשאר איסורין נמי בעינן ה"מ. מ"מ כיון די"א דת"ג לחוד שרי לכתחלה. ות"ג ופתוח קלת בלא ה"מ נמי שרי בחמץ כיון די"א דלכתחלה מותר בשאר איסורין:

ז. דגים שנצלו עם בשר דעת הרב בסימן קט"ז להתיר דיעבד ומשמע באו"ה דאפילו ת"ק וסתום לגמרי אבל הש"ך שם אות א' בשם ב"ש החמיר. ומאן דמתיר אפילו הבשר נצלה עם ד"ח אין סכנה בדגים בצליה בריחא:

דמה"ת ברובא בטל אפ"ה דוקא ה"מ בעינן, אמנם יש לעיין מ"ש דבצלי' אין ספעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב הא בסי' ק"ה ס"ג מבואר דבלוע שמן יוצא ושם נתבאר דאף לקולא אמרינן שכל החתיכות מצטרפות אם החתיכות נוגעות זב"ז ואי' שהן באיסור, ועמג"י כלל ל"ו אות ח' א"כ באיסור שמן וכל ההיתר נוגעין זב"ז אפשר דבאין ה"מ מצטרפין, עוד כ' הפמ"ג דנסתפק בתנור גדול והוא פתוח והיתר חריף דאסור לדעת הרב אפילו בה"מ והכי הלכתא אם יש בתנור היתר חריף והיתר שאינו חריף אם מצטרפין בה"מ לס' כיון דתנור גדול ופתוח ודאי ריחא לאו מלתא ולכתחלה שרי אלמא אין מתחלק כלל הטעם להיתר שאינו חריף וא"כ היתר חריף שואב להצלי כמו פת חמה וחבית פתוחה וצריך ס' או לא וצ"ע:

(סק"ז) אסור ליתן עליה היתר כל היום כו' עט"ז מ"ש בשם רש"ל דצריך ס' נגד האיסור שברחת כו' היינו בכחוש אבל בשמן ודאי הוא דאוסר ומיהו אף לדירן דבאין ה"מ א"א בקיאין בין כחוש לשמן, וכ"מ קשה אמאי חד בתרי בטל והא קי"ל בלוע יוצא מכלי בלא רוטב וכאן נאסרין כ"ק מיהת, שוב ראה כמ"א א"ח סימן תנ"א אות ל"ו כ"כ ברדו מצת במרדה חמוצה שכולם אסורות כ"ק יעו"ש:

(סק"ח) משום דא"א בענין אחר כו' כ' הפמ"ג משמע אף מרדה איסור של ישראל אב"י שרי, והפר"ח אות ט"ז אוסר במרדה של ישראל אב"י, ואפשר דהט"ז נ"כ במרדה של א"י התיר לישראל להשתמש בבית האופה, ומהכא שמעינן דאף מרדה שאינו אוסר אלא כ"ק אפ"ה של ישראל אסור אב"י וכן כלי הנאסר כ"ק נמי אסור באב"י אף דיש ס' נגד הקליפה:

(סק"ט) אבל אסור לטועמו כו' עט"ז ובאמת אף מאן דמתיר בריחא לכתחלה אפ"ה אוסר בטעימה רגזרינן אטו אכילה ע' ריב"ש סי' רפ"ח. ואי שרי לטעום איסור דרבנן ולפלוט ע' צ"צ סי' מ"ו דמשמע דאיסור דרבנן שרי לטעום ולפלוט אמנם בסי' צ"ח נתבאר דאסור, ומ"מ טעימת בורית יש להתיר מטעם דאין ראוי כלל אפילו לאכילת כלב וכן הסכים הפ"ת כאן אות ה' דלא כפר"ח והמחמיר תע"ב (ועי' שפ"ד אות כ"ר):

(סק"י) מותר להריח בהם כו' הט"ז הוכיח מכאן דשאר פלפלין מותרים להבדלה יעי"ש וכ' הפמ"ג בשם המ"א שכ' דלא יברך על פלפלין בכלל דמזיק לו הריח שהוא חזק לכן צ"ע בספק ברכות ומיהו בלא ברכה יריח אם אין לו אלא פלפלין, וגם זה צ"ע:

וכ"ו

ח. וכ"ז שאין לחוש שיזוב מבשר לחלב. אבל אם יש לחוש מבואר בסימן צ"ו שאף ת"נ ופתוח לגמרי נמי אסור שמא יזוב בתנור ואוסר החלב דבישול במקצת כלי מפעפע בכולו ע"ש בש"ך וט"ז. וכן אי חיישינן לחילוף או לגלוגות אסור לכתחלה ולא דיעבד עקי"ת. ומיהו בשר עם דגים אף שזב משומן לתנור ונבלע בתנור. הדגים מותרים דכ"ז שאין זב תחת הדגים אין לחוש לפליטת כלים משום סכנה בדגים כמ"ש או"ה כלל נ"ט ומעשים בכל יום יוכיחו. וכתב דמזה למד דאם בישלו דגים במחבת ובחוץ נפל שומן חם וכדומה על המחבת אין חשש לדגים דהוה בליעת כלים כמ"ש או"ה בפשטידא שזב בתנור:

ת"נ הוא המחזיק י"ב עשרונים בקרקעיתה לבד. לחם מלה שעוביה טפח מלומלם וכן עיקר עיין בסימן נ"ו. ותנורים של אופה מסתמא גדולים הם:

(ס"ק כ"ד) אבל אסור לטועמו כו' דכל איסור אכילה אסור לטועמו הן בלשון או טועם ופולט מדרבנן אטו אכילה. אבל להריח אף בחוטם משמע דשרי:

משבצות זהב סימן קט שפתי דעת

(סק"א) חד בתרי בטל כו' כתב הט"ז מדכתיב אחרי רבים להטות כו' ילפינן לכל האיסורין ג"כ דאזלינן בתר רובא, ומ"ש דהחמירו שלא לאכול בב"א הוא דעת הרשב"א ומדרבנן ומה"ת מודה הרשב"א דמותר לאכול בב"א, וכ"מ בארוך והוא פשוט, ותדע דבלח במינו כ"ע מודו דמה"ת ברובא סגי ומדרבנן בעינן ס' אף שאוכל ושותה האיסור וההיתר ביחד, דיש בילה, ודע דמה דיבש ביבש חד בתרי בטל לא בעינן סמוכין ומוקפין אלא כל שיש ג' חתיכות וא' מהן טריפה אזלינן בתר רובא ואפילו א' בבית וב' בעלי' ועמ"ש בש"ך אות י"ב ובסי' ק"י בש"ך אות י"ד ושם בפר"ח אות י"ג דאפילו ג' חנויות ונמצא טריפה וא"י באיזה מהן ס"ה ברובא בטל כיון שאין איסור חתיכות ניכר ואף מדרבנן כל שאין בהם חהר"ל:

(סק"ד) וי"א אם נודע כו' כ' הט"ז הטעם משום דכבר נקרא עליו שם היתר עכ"ל וזה דעת הרא"ש דיבש ביבש מותר לאוכלן כולן כא' דלא כהרשב"א בסעיף א' וא"כ היתר גמור הוא ומיהו בלא נודע התערובות עד אח"כ בבישול בעינן ס' מדרבנן בלח, והרב פסק בה"מ כהרא"ש ועי' בשפ"ד אות י"ג:

שאלה. יבש ביבש ברובא במינו ונודע התערובות ונתבשל כך בה"מ ואח"כ הוכר האיסור בקדירה מהו.

תשובה דבר זה נוכל ללמוד מתשו' ח"צ סי' כ"א וז"ל שם במה שרצה חכם א' לומר בא"א שניסת במשלא"ס והולידה ובא בעלה שאין הולד ממזר מ"ה, אינו כך אלא דודאי הוה ממזר, ומה שהביא ראיה מיבש שנתבטל ואח"כ הכירו האיסור. שהתערובות שמקודם מותר זה לא ידעתי סגין לך ובעיני פשוט לאיסור, ואף גם שלפ"ד לא דמי דהתם שכבר נתערב ואינו ניכר ובהיתר נתערב כו' עכ"ל הנה ודאי אם הוכר האיסור ושהה אח"כ בקדירה ודאי דצריך ס' שהרי עתה פולט מאיסור בלח, כי פליגי שהוסר האיסור מקודם או שנצטנן ואח"כ הוכר מ"מ הואיל ונתבטל הפליטה מקודם תו אין לאסור, והח"צ אוסר, וכ"מ בה"מ כת"ג צ"ע לדינא:

(סק"ג) שאין נבלל כו' ע"ש מ"ש דקמח בקמח מיקרי לח בלח ודלא כהתוס' פ' הערל דלא מיקרי לח בלח אלא כשהוא רותח. ע"כ. וכ"ה דעת הב"ח. ונראה דגם דעת הפר"ח דבצונן נמי הוה לח בלח אבל ברותח משמע כ"ע מודים דלח בלח מיקרי אמנם הפר"ח שם הביא דעת הרמב"ם בפי"ג דתרומות והגה"מ בשם סמ"ג הביאו הב"י בא"ח סימן תנ"ג דקמח בקמח מיקרי יבש ביבש והכו"פ אות ג' כתב הואיל דמה"ת אפילו לח בלח בטל ברובו והא דבעינן ס' הוא מדרבנן לכן אין להחמיר בקמח וברובו בטל. והפמ"ג כתב דקשה להקל נגד הכרעת הש"ך דרובן סוברים דלח מיקרי:

חלמונים שלמים יבש מיקרי. שבורים לח מיקרי. ותלבונים לח מיקרי. פר"ח. חרדל ושומשמין וכדומה יבש מיקרי [מ"כ ח"ב פ"א יעו"ש]:

(סק"ד) והאיסור עומד בעצמו כו' כתב הש"ך אע"פ שנתבשל במים דין יבש יש לו. דאע"פ שנתבשל בס' צריך שיהיה רוב חתיכות נגד האיסור וכתב הש"ך דזה פשוט וכ"ת בגמרא דחולין דף קו"ף ע"א דפריך התם ולבטיל ברובא כו' אף שנתבטל במים מ"מ כיון שיש ס' הו"ל יבש וכ"כ הרשב"א בתשובה רפ"ג ומינה מוכח דפריך לבטיל ברובא אף שיש ס' כדתנן והרוטב בנ"ט אפ"ה רוב בחתיכות בעינן. והמנ"י כתב דה"ה מבא"מ צריך בחתיכות ס' נגד האיסור והרוטב אין מצטרף. והמנ"י כלל נ"ט אות ד' השיג עליו וכתב שכ"כ הפר"ח. והפמ"ג תמה על השגתו זאת וכ' דאדרבה הפר"ח באות ב' כתב בפירוש שצריך ס' בחתיכות לבד הרוטב. ולדינא כתב שצ"ע בה"מ אי יש לצדד כמנ"י הואיל והוא איסור דרבנן:

(סק"ז) כ"א בס"ע כו' הפמ"ג נסתפק מבא"מ עד"מ ששחט הרבה מינים כו' ונפל א' מהם לים או נאכל בשוגג אי הותרו כולם או לא משום דגזרינן שמא ישלם והעלה דיראה לו לאסור אף בה"מ:

(סק"ט) צריך ס' כו' מ"ש הש"ך דבאיסור דרבנן א"צ ס' אף בא"מ ביבש וה"ה בנטל"פ כה"ג כן הסכים גם הפר"ח אות ז'. אמנם המ"כ פ"ה ע"ב והמנ"י כלל נ"ט אות יו"ד והבל"י ג"כ כתבו דיש לאסור. וכתב בה"מ להתיר ומיהו בנס"ל דעת המ"כ לאסור וצ"ע:

כתב הפר"ח אות ז' וז"ל חתיכה הבלועה מחלב ונתערבה באחרות אינה בטילה דאפשר להכיר ע"י טעימה יע"ש. והנה אף שציבח זה וכתב שהם קילורין לעינים הפמ"ג תמה עליו דהא בסימן ס"ט ס"ד כתב בשר שלא נמלח

נמלא בטל חד בתרי. ותקשה והא אפשר למטעמיה ושם לא ערער הפר"ח כלום וכש"כ לדידן דלא קמכינן אקפילא בין לקולא או לחומרא:

(סק"י) שפיר כו' עש"ך וכן הלכה שבא"מ ביבש הוה דרבנן וספיקו אם נתערב שם אם יצאו ויש רוב לקולא כ"כ בת"ח ובד"מ יעו"ש ולמ"ד מב"מ דאורייתא משום דמסנהדרין יליף לה היינו מב"מ קשה א"כ ס' מ"ה מהני. ולפיכך כתב הרשב"א בשמעתא דזרוע בשילה לר"י מב"מ לא בטל באלף דכיון דרובא לא מהני ה"ה ס' וצ"ע:

ע' בתשובת הרשב"א סימן תכ"ה על יבש ביבש שאסור לבטל יחד בלא ס' שכתב ותדע דאי נפל חתיכת נבילה לתבשיל ויש ס' ודאי דאסור ליקח מן התבשיל שיתמעט מס' עכ"ל ותמה ע"ז הפמ"ג אם ניכר האיסור פשיטא דאסור אבל בלא הוכר אימא א"כ דמותר דכבר הותר. ומיהו להמחבר שפסק כהרשב"א וה"ה לדידן באין ה"מ אם נפל חתיכת נבילה לרוב היתר במינו ויש ס' עם הרוטב ולא ניכר אסור ליקח מהקדירה שום דבר שיתמעט מס' הואיל והאיסור עדיין שם והוא גוש אלא יניחנו שיצטנן ואם לקח מרק בה"מ שרי. ואם לקח חתיכה א' ולא נשאר ס' יש לעיין די"ל סד"ר לקולא דשמא האיסור לקח וכ"ז שיש בחתיכות רוב הא חד בחד ולקח מרק אף בה"מ אסור דהא החתיכה נשארה באיסורה ופולטת עכשיו אלא יסלק הנ"ח והשאר מותר:

(ס"ק י"ג) ואין בו משום מבטל איסור כו' כתב הפמ"ג באווזות פטומות ששוחטין הרבה ביחד ולפעמים מוצאין בבני מעיים של אחת ספק טריפה כמו קוץ וכדומה הרוצה יכול לעשות שבעוד הנוצות עליהן יטול מהן הב"מ ולא יעיין בהם ואז יערבם יחד האווזות קודם שרואה וממילא אם ימצא באחד מהמעיים טריפות ודאי או ספק מיבטל חד בתרי כיון שעדיין הנוצה עליהן לא הוה חהר"ל ואף לאחר שהכיר הנוצה כיון שנודע התערובות קודם אבל אם לא נודע עד אחר הסרת הנוצה ודאי הוה עכשיו חהר"ל. כמ"ש בסימן ק"א בשפ"ד אות ח' בשם פ"ת ונכון הוא כמ"ש הש"ך כאן אות י"ב דלסברתו קודם הידיעה לא הוה ביטול כלל. ולא הוה מבטל איסור דהא אינו מחויב למבדקיה דאי בעי מסליק הב"מ דרובן כשרות הם ומיהו אין לעשות כן וגם לא מדת חסידות הוא. אבל באווזות שמפטמין בש"ש וכדומה שיש התקנה שתקנו למבדק הוושטות והוה כמו סרכות הריאה ודאי דאסור לעשות כן דהוה כמבטל איסור לכתחלה ואף שי"ל בזה מ"מ כן הוא. אבל לאחר שהסירו הנוצה או נודע אז אין בטילין אף שמבואר בסימן ק"א שי"ל דאין ר"ל כך עם שומן הרבה גם בהעור גופא חולקין שם אי הוה ר"ל ומחוסר הפשט לא ר"ל ואפילו ת"ל דזה לא הוה בכלל מחוסר הפשט מ"מ אי הפשיט ליה לא הוה ר"ל. מ"מ בתשובת מהרמ"י משמע דמיקרי ר"ל:

שפתי דעת — סימן קי — משבצות זהב

(סק"א) במינו כו' עש"ך דמשו"ה ד"ח לחהר"ל ונריה דאף שלא במינה אינה בטל וי"ח ע"ז וס"ל דד"ח דוקא במינו אינו בטל ולהלכה כתב הפמ"ג דנ"ל כהש"ך:

(סק"ב) בכ"ש כו' כתב הפמ"ג דד"ח אף דרבנן ואיסור אכילה לחוד לא בטל הוא וכן הלכה דלא כפ"ת אות ג' וכ"כ או"ה כלל כ"ה והכנה"ג בהגהות הטור אות ה' דמנין אף בדבר שאיסורו דרבנן לא בטל וע' סי' ק"א וה"ה איסור אכילה לחוד ולא הנאה. ומ"ש בע"ז דף ע"ד האי תנא תרתי אית לי' כלומר תרתי חשיב דאסור בהנאה וה"ה איסורי אכילה כמ"ש התוס' שם:

עוד כתב הסמ"ג דאם דבר האסור בהנאה נ"ט בתבשיל פשיטא דמותר התבשיל בהנאה וכמ"ש בפתיחה לבכ"ח ומבואר הוא בגמרא ע"א דף ע"ד ע"ב. ומיהו אם נתערב חלב האסור בהנאה כגון שיש בו טעם בשר וכדומה בשאר חלב או בא"מ יש לעיין אי אין ס' אי שרי. או חוץ מדמי איסור שבו בעינן. מי נימא שכ"ע לא שייך באיסור הנאה דבאכילה היך יטעם אוכל משא"כ בהנאה ואפשר דאפי' חוץ מדמי איסור שבו נמי לא מהני הואיל ויש בו ממשות האיסור אם הוא איסור תורה כמו ביי"נ ודאי דלא מהני. ויראה בה"מ לצדד להקל עכ"פ חוץ מדמי איסור שבו וצ"ע:

עוד ביאר דד"ח האסור בהנאה דמוכר חוץ מדמי איסור שבו. דבעינן למכור הכל ביחד. אבל למכור חדא חדא ולהשליך האחרון או להשליך הראשונה אסור דשמא לוקח דמי איסור הנאה משא"כ כשמוכרן ביחד ומוזיל לגבי הא"י אותו של איסור. ויראה דאף שא"י יודע דמוזיל גביה שרי כיון שמה"ת חד בתרי בטל ומדרבנן הוא. ומיהו אי לא בטיל חד בתרי דהוה איסור תורה יש לעיין ביה דשמא דוקא לא"י שאינו מכירו מותר ובכו"פ אות א' כ' דבעינן שהא"י לא ידע כמה יש בתוכו דאל"כ יחזיק לו טובה וצ"ע וכ"ז בשאר איסורים אבל חמב"פ מבואר בא"ח סי' תמ"ז ותס"ז דאפילו חטה בתרנגולת שלימה שורפין מפני חומרת חמץ ושם יבואר בעז"ה:

(ס"ק י"ג) ודוקא ב"ח קטנים כו' כתב הש"ך דשאר"ל של הרב ר"ל לא חשיבי ולא הוי דבר שבמנין כו' ונמצא דלשון שאר"ל שכתב הרב הוא רק שם המושאל כמ"ש הפר"ח אות י"ב או מבהמה כשר"ל הוי נמי דבר שבמנין

(סק"א) וי"א דכל דבר שבמנין כו'. מ"ש הט"ז דלענין הלכה כיון דמלתא דרבנן היא כדאי הם המתירים לסמוך עליהם במקום הפסד כו' כ' הפמ"ג דנראה דה"ק דבה"מ מותר דבר שלפעמים מוכרין במנין ולסמוך על רמ"א אבל ביצה אפילו בה"מ אסור האידנא דאין דרך למכור אותה בלא מנין כלל, אמנם בסנ"י כלל מ"ב אות ב' יראה שסובר דמ"ש הט"ז להקל בה"מ חוזר אביצה וא"י מנ"ל הא, הא וראי דהכל לפי הזמן ועכשיו שאין מוכרין אלא במנין לא בטל אף בה"מ כדעת רמ"א וכר"י, ומ"ש הט"ז מדין כרכשא יראה אף שנתמלאה מ"מ הכרכשא שהיא טריפה א"ל מיקרי בלא המילוי ועמ"ש בסי' ק"א:

במנין. ולדינא מבואר בשפ"ד לעיל בסימן ק"א דתרנגולת בנואה מנין נמי לא הוה. וכן הלכה:

ודע דכיון דכבש בעורו ותרנגולת בנואה לא הוה ר"ל ובטל. אף שהפשים אח"כ מותר כמבואר בסי' ק"א ומיהו היינו שנודע התערובות בעודו בנואה אבל נודע לאחר שהסירו הנוצה מכי מתחיל הביטול הוה אהר"ל וכמ"ש בסימן ק"א בשפ"ד אות ח' בשם הפ"ת והדין הוא ודאי כמ"ש בסימן ק"ט בשפ"ד אות י"ב וי"ג. ואם כי בכו"פ אות ו' משמע קצת בע"א להלכה נראה ודאי כמש"ל: ומיהו הא איכא לעיונא אם כבש בעורו ואווזות פטומות בנואתן שהכבד והקרקבן של אווז ר"ל היכא לידייני בהאי מי נימא הואיל וכל בשר הכבש והאווזא בטל דאר"ל ה"ה האיברים הפנימיים או להיפוך כיון דאיברים הפנימיים אסורים ה"ה כל הכבש והאווז ודומה למ"ש הט"ז לקמן אות ה'. ועמ"ש בסי' ק"א. וה"ה ריאה דאפשר דר"ל כדאמרינן למה נקראת שמה ריאה כו' ומיהו הכל לפי הזמן ועמ"ש בסימן ק"א במ"ז אות ח'. עוד כתב הפמ"ג דנ"ל בהמה שנפשטה עורה אלא שלא נבדקה אף לדין למעכב הבדיקה בדיעבד מ"מ הוה ר"ל כיון דאין טרח כ"כ ולא הוה מגונה כמו נוצה ועור. ורובן כשרות. גם הוה מנין:

דיני קבוע

משבצות זהב

וסק"ה שאין הכל בקיאין כו' הט"ז הסכים כאן למ"ש הש"ך באות י"ד בכוונת הרשב"א במ"ה דתערובות חנויות הוה קבוע דאורייתא ושהרשב"א יודה להרא"ה דקבוע דאורייתא אף מקודם שנודע אסור, ומ"מ הר"ן חולק ומתיר אף קבוע דאורייתא שנמכר קודם שנודע דחידוש הוא וכ"כ בנה"ך כאן יעו"ש, ותוכן כוונת הט"ז דאי אפשר להתיר כבש א' מקצתו שאר"ל ולאסור הר"ל ולפ"ד חתיכה א' שנתערבה ונהתך ממנה שאר"ל ונשאר עדיין ר"ל שהכל אסור, אבל מתשו' הרא"ש כלל ך' סימן ז' אף כפי שהגיה הט"ז משמע דאם נתערבו ב' חתיכות טריפה בין שש וכדומה כשרות ונהתכו ב' לא חיישינן שמא א' מכשירה וא' מטריפה נהתכו ונשאר עדיין חתיכה א' טריפה דמדכתב הט"ז ודאי יש כו' משמע הא מספיקא אין לאסור וכן נראה:

בבה"י הביא מעשה שהיה בק"ק ווילנא ששחטו שבעה בהמות ונטלו ב' בהמות למקולין ומהשלישית לקחו חצי למקולין וחצי חב' וגם עוד ד' בהמות נשארו בב"ת ואח"כ נמצא מחט בביה"כ שהיא טריפה בלי פקפוק ונפל מחלוקת על אלו ב' חצאי בהמה יש שהתירו אף החצי שבבית ויש שאסרו אף מה שבחוץ אבל ב' בהמות שבמקולין מותר והד' שבבית אסורים זה תורף השאלה, והפר"ח באות כ"ג ובקו"א חרה אפו בם וכתב שנמשכו אחרי דברי הט"ז ואינו כן והעלה להלכה דהחצי שפירש מותר ומה שנשאר בבית אסור דאף בבהמה א' הדין כן שחצית מותר וחציה אסור וה"ה בההר"ל כן דמה שאר"ל שרי ליחיד בביתו מלבד במטבחים אסור כמ"ש המחבר וכ"נ דעת הש"ך בנה"ך שכתב דההר"ל הוא דרבנן והם נקילו, והבל"י אות כ"ג החמיר והשיג הפמ"ג עליו וכ' תם המנ"י בסולת למנחה כלל מ"ג חולק על הט"ז בזה: והנה הב"ח בס"ו הביאו הש"ך אות י"ד וט"ז פי' דברי הרא"ש בתשובה הנ"ל בתערובות חנויות שהוא מדאורייתא ואפ"ה מה שלקח קודם שנודע הספק שרי אלמא חצי מותר וחצי אסור, למשל ט' חנויות מוחזקות בבשר כשר ככ"א שור א' ולקח חצי מהם לביתו ואח"כ נודע שחצות א' מהם טריפה דהוה קבוע ד"ת לדעת הב"ה וט"ז כאן אפ"ה מה שלקח קודם שרי להב"ח, וכש"כ בדרבנן

שפתי דעת

(ס"ק י"ד) תשעה חנויות כו' עש"ך. והנה הדין הזה יחלק לג' חלקים:

א ט' חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת נבילה וכ"א ניכר במקומו ולקח מקביעות וא"י כו' זהו הנקרא קבוע מה"ת ואסור מספיקא. ואף להרמב"ם ז"ל דס"ל דהא דאמרינן ספיקא דאורייתא לחומרא הוא מדרבנן. מ"מ הכא מודה דמוארב וקם כו' נפיק. ומשום דאיקבע איסורא וה"מ דאשם תלוי. וכאשר יתבאר אי"ה בקונטרס הספיקות ואם פירש מותר אף מדרבנן דמרובא פרוש ואף אהר"ל. ובלקח מקביעות אף שאר"ל אסור. כ"ז פשוט מברייתא דט' חנויות הובאה בחולין צ"ה ע"א ועוד בכ"ד. ויש בכאן ג' חקירות. החקירה הא' כיון דקבוע חידוש הוא דחידש לן רחמנא דבעלמא אזלינן בתר רובא אפילו דליתא קמן וכאן אפילו ברובא דאיתא קמן לא אזלינן. א"כ כש"כ דלא ליהני ס"ס בקבוע דלא עדיף מרובא ואפשר דגרע. ואף שהרשב"א בתשובה סימן ת"א כתב דאפשר דעדיף מ"מ להלכה עכ"פ לא עדיף מיניה א"ד אין לך בו אלא חידושו. אבל ס"ס מהני. המשל בזה ט' חנויות מוכרות בשר שחוטה וא' ספק נבילה או ספק טריפה. ולקח וא"י. מהו. ול"ד למ"ש המחבר בס"ד דהתם נתערבה אח"כ. ומיהו למ"ש בש"ך אות כ"ו דהעיקר כהרב דלא מהני ס"ס דקבוע אף דחידוש הוא. אלא בפירש לפנינו ובה"מ מטעמא דפירש הוה מדרבנן. ולא הוה ספק הא' מה"ת. משא"כ כאן דספק הא' הוא מה"ת. ועדיין יש לעיין בלא נודע עד אח"כ להרא"ה ויתבאר לקמן. ודע דאם לקח מג' חנויות ג' חתיכות וא"י כו' אם כן ר"ל אינן בטילות. ואם אר"ל מותר דב' כשרות הן וחד בתרי בטל ומה בכך דקבועין הן מ"מ עכשיו בטילים כדין יבש ביבש ול"ד למ"ש בסימן ת"א יעו"ש:

החקירה הב' כיון דגלי קרא דלא ניזל בתר רובא כש"כ בתר חזקה דרובא וחזקה רובא עדיף. א"ד היכא דגלי גלי כו'. ולכאורה ממ"ש המחבר סעי' ד' דבלקח מקבוע ונתערבה הוה ס"ס ואף שהספק הא' יש לו חזקה לאיסורא דבהמה בחייה בחזקת שאינה זבוח עומדת ועכשיו אנו מסופקין על בשר זה אם מכשירה או נבילה ולא אמרינן נעמידנה על חזקתה מוכח דבקבוע דלא מהני רובא ה"ה חזקה והעלה בצ"ע:

החקירה הג'. הא דקי"ל רוב וקרוב הולכין אחר הרוב ואם פירש אף שקרובה לחנות טריפה. כשרה. כמ"ש הפר"ח אות ט"ו. ואם פירש לפנינו [ממקום] דהוה קבוע ונמלא קרוב לכשרה מי נימא כיון דבקבוע לא אזלינן בתר רובא כש"כ בתר קורבא א"ד לא. וכתב דשוב ראה בכו"פ אות ז' שהרגיש בחקירה זו:

החלק הב' הוא. ביו"ד חנויות בכ"א מהן שור א' ונמלא בא' מן הראשים טריפות דנתערבו גוף החנויות יש מחלוקת. דעת הר"ש מקינון ז"ל בס' הכריתות סי' קנ"ט ור' דכה"ג לא מיקרי קבוע. ומדברי הפרישה אות ט"ז נראה דתערובות המקילין מדרבנן הוה קבוע ואף השאר"ל הוה כמו ר"ל ולא מה"ת. אמנם דעת הב"ח בסוף סי' ס"ו משמע בהדיא דקביעות חנויות הוה קבוע מה"ת אף שאין נודע באיזה חנות שהרי כתב דמוארב נפקא אף שאין ניכר כלל הישראל הרי דנ' מחלוקת בדבר. והפ"ת אות ז' צידד דהוה מה"ת וכן הוא דעת הש"ך אות י"ד ואות י"ז. ולדינא צ"ע. ובה"מ יש לצדד ולומר דתערובות חנויות הוה קביעות דרבנן לא קביעות דאורייתא וכ"מ בתערובות הב' אח"כ דלא הוה ספק הא' מה"ת. אבל לומר דלא הוה אפילו קבוע דרבנן כמ"ש הפר"ח זה אינו והיינו אף בהר"ל דאי בר"ל כ"ע מודים דקבוע דרבנן הוא. והבל"י סותר דבריו. דבאות י"ח כתב דהוה קביעות מה"ת ובאות י"ב הביא דברי הפר"ח יע"ש והעלה הפמ"ג כדלעיל דבה"מ י"ל דהוה דרבנן:

החלק הג' בקבוע דרבנן. שכל דבר חשוב. או דבר שבמנין. והר"ל חוץ מדסיל"מ נתנו חז"ל עליה דין קבוע. וזה מוזכר בריש התערובות. ואין חילוק בזה בין איסור תורה או דרבנן נתנו עליו דין קבוע. וחמור הוא מחלק א' דהתם פירש שלא בפנינו מותר לכ"ע. ובקבוע שאין ניכר גזרינן לדידן שמא יקח מקבוע. ואף בחלק הב' יש לגזור. ומיהו בשתם ייגס כתב הט"ז לקמן סימן קי"ד אות י"ד דהקילו ולא גזרו שמא יקח מקבוע:

ואחרי כל הנה ביאר הפמ"ג דברי הש"ך [יעוין בפנים] והעולה מדבריו דתערובות חנויות הוה קבוע דאורייתא וכ"מ באות י"ז ולפי דבריו יש להחמיר אמנם הפר"ח אות י"ד השיג עליו יעו"ש וגם הפמ"ג תמה על הש"ך במה דמשמע מדבריו דהבין דהרשב"א בתערובות חנויות סובר דהוה קבוע ד"ת. והמעיין בתה"א והקצר יראה דמשמע בהדיא דכל שאין ידוע אף תערובות חנויות לא הוה ד"ת וא"כ לדינא יש לצדד להקל בה"מ. אמנם בקבוע הניכר ולקח קודם צ"ע ובפר"ח כתב גם בזה להקל ואמת שפשט דברי המ"ה מורין כן ולכן אין לגמור במי שפוסק כן בה"מ אף בקבוע הניכר מה שלקח קודם:

(ס"ק ט"ו) שכל קבוע הוה כמחצה כו' עש"ך שכתב דבס' חנויות מוכרות בשר נבילה וא' שחוטה וא"י מאיזה מהן לקח הוה כמחצה על מחצה ואינו אסור אלא משום כפיקא כו' והנ"מ בזה כמ"ש הרב ס"ח בהנ"ה דבספק איסור שרי התערובות הב' ולא יאכל כאחד. ולהש"ך באות נ"ה שם אפילו כאחד שרי אבל לענין תערובות הא' ודאי אין להקל אף להרשב"א כמ"ש הש"ך באות כ"ב דקבוע חידוש הוא ואדרבה כאן אי לאו קבוע הרובא הוא מנבילה. ודע דבס' נבילה וא' כשרה נהפוך הוא דבלוקח מקבוע הוה ספק ופירש הוה ודאי איסור ומלקא עליה [דכל דפריש כו'] וכן לקח קודם שנודע הוה ודאי לפי מ"ש באות י"ד וכן בפירש לפנינו יראה בנ"ט כי י"א דלא הוה קבוע אלא דרבנן:

(ס"ק י"ח) או ביד א"י כו' וכתב הש"ך דה"ה קטן ועיין פר"ח אות ע"ז דקטן חריף הוה כגדול והפמ"ג ביאר וכתב דכן הוא בירורן של דברים. דאם נמצא ביד א"י אין אנו חייבין לשאול לו וכן נמצא ביד קטן והיינו כ"ז

שחצי' מותר ומיהו חצי' הב' אסור אף בדרבנן, אכנם בדין הט"ז שנחתך לחתיכה שאר"ל ועדיין יש בהאיסור ר"ל בזה כ' הפמ"ג דאינו אומר לא היתר ולא איסור דלא שייך כאן ממ"נ ובאין ה"ם יש לאסור אף ליחיד בביתו, וגם הכו"פ אות י"ט כ' כהפר"ח:

ויש לחקור באם היו ג' בהמות וא' טריפה ביניהם ונפל מחציתה לים כגון שחלקו כל בהמה לחצאין חלק אחורים לבד וחלק הפנים לבד, ונפל חלק פנים לים, מי נימא דהותרו ב' חלקים הפנים דתלינן דאיסורא נפל א"ד כיון שהג' חלקי אחורים כולם אסורים אין להתיר חלק הפנים ואף הפר"ת והמנ"י והנה"ך שמתירים בפירשו או בנחתך א' מהם אפשר כאן יודו, דאם תתיר חלק הפנים יבאו ג"כ להתיר חלק האחורים והעלה בזה לצרף בה"ם וצ"ע, והביא עוד מפמ"א ח"א סי' ק"ה שכתב שם וז"ל יו"ד בהמות כ"א החלקים שלה מונחים בפ"ע ואחת מהן טריפה ונטל' כלב לשון א' אי שאר הלשונות שרי דל"ד לקרב ראש אחד מהן כו' דמס' זבחים דף ע"ז ע"ב דהתם שאר איברים אין ניכרים משא"כ כאן כל ברשה בפ"ע היא יע"ש דכשאנו אומרים זו הלשון דאיסורא הוה אנו דנין על כל חלק הנשאר יעו"ש וצ"ע בדין זה של הפ"ם וב"ם באין מכירין שאר החלקים יש להקל אף באין ה"ם ולומר דאף הט"ז יודה לזה דשרי:

(סק"ח) ונאכל א' מהן בשוגג כו' עט"ז שהשיג כאן על הת"ה ופסק להחמיר בנאכל א' מהם בכל גוונא ולא התיר רק בנאכלת מעצמה לכלב יעו"ש, וכ' הפ"ם, אם נודע התערובות ואחד שלא ידע מההערובות פירש שרי דל"ש למיקנפי' כיון שהוא לא ידע ומדברי פנ"י כלל מ"ג אות י"א אתה למד דלא סובר כהפ"ם וכל שנודע אף אם פירש או אכלו מי שלא ידע קנסינן אפילו שוגג וכ"ם לשון הרא"ש, בתשו' כלל ד' סימן י"ז:

כתב הכו"פ אות כ"א אם בישל א' מהן בכלי ונאכל שוגג והכלים קיימים הנשארים אסורים דהא צריך לדון על הכלים ואמרינן איסורא ברובא אשתאר עכ"ל והנה בכלי שטף יש לעיין דניתר בהגעלה בלי הוצאה ע' סי' קי"ב גם בב"ת לאחר מעל"ע יש לעיין דהואיל וספק חתיכה זו הוה רק מדרבנן, וע' מ"ש בקונטרס הספיקות:

כ"ז שלא ראינו יולא ממקולין ואמנם נמלא ביד ישראל גדול ולא ראינוהו פירש ממקולין. כ"ז שהוא לפנינו מחויבים לשואלו משום דכל היכא דאיכא לברורי כו' והוא הדין קטן חריף. ובא"י שמאלוהו ואומר שהוא מטריפה ל"ע ול"ע בכ"ז:

(ס"ק כ"א) אבל אם פירש לפנינו הש"ך השיג כאן על הלבוש וכתב דאין לחלק כאן בין מב"מ ובין מבא"מ כו' יעו"ש וכתב הפמ"ג אם כי באמת אין חילוק אעפ"כ לריך להבין זה דאם ט' חנויות מוכרות בשר כשר וא' נבילה ובהט' הכשרים אין בתוכם אלא חנות א' מוכרת בשר טלה וכן בחנות המוכרת בשר טריפה ג"כ בשר טלה פשיטא דאף אם פירש הוה ספיקא דאוריתא ע"כ נראה דה"ק ט' חנויות בכולם בשר כשר של שור ומעט בשר טלה ובחנות א' בשר טלה נבילה אף שבחנות הטריפה יש יותר בשר טלה מכל מה שיש בכל החנויות יחד מ"מ בתר רוב חנויות אזלינן ולא בשר רוב בשר ול"ע:

(ס"ק כ"ח) ולא נודעו חתיכות הטריפה כו' היינו שנתערבו חתיכות הטריפה בין הכשרות במקולין א' כו' [ש"ך] וכבר נתבאר דהמקיל אף בקבוע גמור הניכר קודם שנודע התערובות כהר"ן לא הפסיד:

(סק"ל) אסור כו' כתב הש"ך דמשמע אפילו אם לקחו אסור כו' והפר"ח מתיר אם לקח חשאר"ל אפילו במזיד ואפילו בתערובות חנויות וכתב הפמ"ג דבלקח שוגג יש לגדד ולא במזיד ואמנם בתערובות חנויות יש להחמיר מדרבנן עכ"פ אף שאר"ל כמ"ש באות י"ד:

כתב הכו"פ אות י"א דכל מה שלקחו קודם שנודע אף מה שלקח באחרונה שרי דלא כתשובת דרכי נועם שאוסר ב' האחרונים וכן הלכה ול"ד להנ"ה דס"ו דב' האחרונים אסורים:

(ס"ק ל"א) שאין הכל בקיאין כו' הש"ך הביא בשם הב"ח שכתב בס"ו דהיינו דוקא במקולין שרבים קונים דקרוב לטעות אבל ליחיד בביתו אין להחמיר אלא להורות כדין חשאר"ל דבטלה ברוב עכ"ל והפמ"ג כתב דיש כאן מקום עיון אי דוקא בי"ש שם ר"ל ושאר"ל הא אם לא נשאר במקולין רק שאר"ל לא גזרינן אטו שמא בפעם אחר ישאר גם ר"ל. וכ"כ ממנ"י כלל מ"ג אות מ"ד שכתב שם הטעם הא במקולין גזרינן משום דהרואה שלוקחין ממקולין זו יאמר בודאי קמו רבנן על תערובות זו כו' ולא ידעו לחלק בין תהר"ל לאר"ל כו' אלמא דבי"ש נמי ר"ל איירי. וכן נראה דזה גופא חומרא בעלמא הוא הבו דלא לוסיף. אמנם בפמ"א ח"א סימן ק"ה כתב דאם יש ר"ל ושאר"ל אף ליחיד אסור תמה ע"ז הפמ"ג דזה אינו ושאני מקולין וכמ"ש הב"ח וי"ש בכ"ד והש"ך יעו"ש:

(ס"ק ל"ג) לאחר שנודעו התערובות אסור כו' הפמ"ג חקר כאן אם ידעו מהתערובות רק זה האיש שלקח לא ידע. אם יש לגזור להרא"ש או לאו דבקבוע ד"ת כל שנודע לאחד תו לא מהני מה שלא נודע למי שלקח. ע' מ"ה ק"ך א' ופר"ח אות כ"ב משא"כ קבוע דרבנן ובפמ"א ה"ג סימן ק"ה כתב במפיל א' ליס כל שלא נודע למפיל אף שאחרים ידעו לא קנסינן [ע' מ"ז

אות ח'] א"כ י"ל דה"ה מה שלקח קודם. ועדיין ל"ע ויש לאסור כל שנודע ואפילו איסור דרבנן נמי אסור להרא"ש שמא יקח מקבוע ואף דהוה גזירה לגזירה:

(ס"ק ל"ד) אבל אם פירש כו' כתב הש"ך דאם פירשו מחליתן בב"א אסורים וכתב הפמ"ג מיהו אם פירשו בזא"ז הכל שרי לבד ב' האחרונים:

(ס"ק ל"ה) אם פירש ממילא כו' כתב הש"ך שלא בפנינו או שנתפזרו כולן אפילו בפנינו כו' וכתב הפמ"ג דזה פשוט דכל שנתפזרו לגמרי אפילו בקבוע ד"ת תו לא הוה קבוע כש"כ בקבוע דרבנן וכ"ע מודים בזה מיהו מ"ש הרב הם נתפזרו כולן שרי אף במתכוין איכא לאוקמי באין רואה כמ"ש התוס' זבחים דף ע"ג ע"ב ד"ה וככבשינהו והפר"ח אות כ"ח:

(ס"ק ל"ז) והא דאסור כו' עיין ש"ך ועיין פמ"ג בפנים איך ביאר דבריו. ובדיני קבוע חקר ב' דברים. א'. הא דאמרינן בס"ה כל מה שלקחו קודם מותר דהוה כפירש שלא בפנינו ולא נולד הספק במקום קביעות אם לקח א' רוב מהן מהו. ב'. במקום שהקלבים שוחטין בביתם ומוטלין הבהמות משם לחנויות שקורין יאטקע"ס אי הוה פירש אם לאו כיון שהוקבעו בחנויות. והשיב על החקירה הא' דאם נטל א' מהם רוב עד"מ שהיו ג' בהמות ולקח א' מהם ב' ודאי אף קודם שנודע התערובות אסור דלא עדיף מפירש שלא בפנינו לאחר שנודע וכמו דאמרינן בגמרא דזבחים [דף ע"ד ע"א] דאם פירשו ארבעים למקום א' אינן אסורות. ס' למקום א' אוסרות משום דאיסורא ברובא איתא. וה"ה כאן. ובהחקירה הב' הדין כך. אם נטלו כולם והניחו בחנויות. למשל יו"ד קלבים ששחטו כ"א בהמה אחת בבתיהם ולקחו כל העשרה בהמות לחנויות ואח"כ עירבו כל הבני מעיים ונמלא א' טריפה ודאי יש כאן בחנות א' בשר טריפה הוקבע בחנויות ותליא בפלוגתא עמ"ש בלות י"ד אי הוה קבוע ד"ת או דרבנן או כפר"ח דבחשאר"ל מיבטל בטיל ואי נטלו רק ב' או ג' מבואר בבה"י במעשה דווילנא [ע' מ"ז סק"ה] שהמיעוט שבחנויות מותרין ומה שבבית אסור. ואם הם של אדם אחד ולקח רוב או מחלה בב"א היינו החקירה הא' דכאן ואסור ואם הם יו"ד בב"א ולקחו שתה בהמות בזא"ז יש לעיין:

מעשה אירע בקהלה אחת ששלשה קלבים שחטו חמשה בהמות אחד שחט שלשה בביתו ושנים שחטו אחת אחת בביתם ומשם נשאו ליאטקע"ס ולקחו הקונים בשר לכבוד שבת. וא' לקח כל הבני מעיים מהקלבים. וא' קנה כל הריאות. ולאח"כ נודע שבא' מהדקין נמלא נקב מפולש וקרום נוחמת מכה עליו כמין טבע ומסופקין שמא היה שומן כותס שם ושאלו מהו הדין של הבשר והב"מ והריאות ופסק הפמ"ג שאותן שלקחו מהקלב שיש לו ג' בהמות בחנות שלו מותר ממ"נ. אי הטריפה הוא בשל הב' קלבים אחרים. שלו מותר. ואם בשלו בשל מד"ת חד בתרי בחנות שלו. ומדרבנן שהוא חהר"ל הדין מבואר בס"ה דכל מה שלקחו קודם שרי. ואותן שלקחו מהב' הקלבים לכאורה תלוי בפלוגתא דאות י"ד להרא"ה וסיעתו דס"ל

דס"ל דתערובות חנויות הוה קבוע דאורייתא ובדאורייתא לא אמרינן מה שלקחו קודם שרי ולאינך פוסקים שרי. וכש"כ להר"ן דשרי אף קבוע ד"ת מה שלקחו קודם להלכה כבר נתבאר באות י"ד וי"ז וכ"ח וכ"ש:

אמנם כאן נראה דלכ"ע מותר. חדא כיון דאין ברור שיש חנות א' טריפה דשמא מקלב של שלש בהמות כו' דתו לא הוה קבוע ד"ת אף להרא"ה וב"ח. ועוד דהוה ס"ס שמא משל בעל ג' בהמות היה ואת"ל משל ב' הקצבים הנשארים שמא לקח מחנות הכשירה מאתם. ולא הוה מש"א דספק הב' מחמיר יותר מספק הא'. דכשאתה אומר של ג' הותרו כולם. ועוד יותר דהוי רק ספק טריפה דשמא השומן היה כותם דלפ"ז אכ"ל היו שוחטין כל א' בהמה א' יש להתירן דהמ"ב בתשו' ל"ז היקל בלא נודע וכ"כ הש"ך בקיצור ס"ס להקל בה"מ אם שזה יש לדחות איכא עוד ס"ס [יעוין בפנים] לזאת בה"מ ולכבוד שבת ראוי להתיר אף כה"ג. והבעה"ב שלקח כל הדקין ומלח עם בשר הרבה והיה ה"מ וכבוד שבת והוא איש עני פסק שאותן הדקין שבהן הנקב ישליך משום שהיה ספק טריפה והבשר שנמלח יש לנדד לפי מ"ש הש"י בח"ב סימן קי"ט בעגל פה מין כו' הובא בסימן ק"ה מש"ס שמא הלכה כראבי"ה דמליחה כ"ק ושמה לא היה טריפה ושתי הספיקות הם מענין א' דאנו דנין על הבשר הנמלח יעו"ש ושאר הדקין מותרין מטעם ביטול ברוב דב"מ וכרכשא אין ר"ל דאוכליהן לאו בר אינש ועש"י ק"ט דאם נתבשלו אח"כ דשרי בה"מ. והריאות אף דאמרינן אוזא בזוזא וריאה לידה בד' היינו עם סמנין והכל לפי הזמן והמקום ועכשיו אין ר"ל ול"ע אי הוה דבר שבמנין ומ"מ יש להקל משום דהוה ספק טריפה דיש נמי ספק א' כל שדרכו כו':

(ס"ק מ"א) א' מהם כו' עש"ך מ"ש דהרמב"ם מצריך שיפלו שניהם ובסימן ק"מ סתם המחבר כדיעה א' [ר"ל דדי אם נפל א'] ודעת הרמב"ם הביא בשם יש מי שאומר. לכן כתב הפמ"ג דבמידי דרבנן ובה"מ אין להחמיר:

(ס"ק מ"ג) ליס כו' עש"ך במ"ש דדוקא לים או נהר עמוק וכה"ג דהוא מקום אבוד אבל אם נפל למקום שאפשר להמצא לא הותרו השאר. והפר"ח אות ל"ד מיקל בנאבד אף שאפשר להמצא. וכתב הפמ"ג דיש להחמיר כמ"ש הכ"מ פ"ז מהלכות ע"א ה"י שמביאו הש"ך:

(ס"ק נ"ח) מכח ס"ס וטוב להחמיר כו' עש"ך שכ' דל"ע אם יש להקל בזה שלא במקום ה"מ וכתב הפמ"ג היינו שהספק הא' הוא ע"י תערובות אבל אם הס"ס הוא בהמעשה גופא יש להקל אף באין ה"מ:

(ס"ק נ"ט) אם לא לצורך כו' עיין ש"ך שכתב דדוקא בס"ס אבל באיסור דרבנן ויש בו ספק לא אמרינן בדשיל"מ סד"ר לקולא יעו"ש וכתב הפמ"ג הטעם דדשיל"מ עשאום כשל תורה לכן בספק ספיקא דאף בדאורייתא מקילינן ה"נ מקילינן בדשיל"מ אבל בספק א' דבדאורייתא להחמיר ה"נ אין להקל ולפיכך בספק אחד בגופו והב' ע"י תערובות דבשל תורה להחמיר ה"נ בדשיל"מ כדלעיל:

דיני ספק ספיקא.

א. הש"ך מסיק דכל שספק א' בגופו וב' ע"י תערובות אף שלא נודע אכור. וב' ספיקות מענין א' בעינן לא נודע. וכתב הפמ"ג דנ"ל דהא דספק א' בגופו וב' ע"י תערובות לא הוי ס"ס היינו מדרבנן אבל מה"ת בכל ענין הוה ס"ס דהא מטעם רובא הוא. וכן משמע מפוסקים. ובקיצור ס"ס דין א' כתב הש"ך להקל בה"מ ושעו"מ בתנאי שלא יאכלנו כא'. ויאכל ב' ב' והמנ"י בקונטרס הספיקות אות ה' ו' השיג ע"ז דבלא נודע יש להתיר אף בלא ה"מ וא"צ לאכול ב' ב'. והפר"ח אוסר ע"כ אין ראוי להתיר בלא ה"מ. והבל"י בקו"ה אות ז' האריך דבעינן שיאכל ב' ב'. וכתב הפמ"ג כיון שאפשר לאכול ב' ב' ולא א' א' יש להחמיר. ומה שנת"ל דספק א' בגופו הוה רק מדרבנן היינו שנתערב אח"כ חד בחד. ומ"מ [אם בתחלה] נתערב ספק איסור חד בחד ולא נודע אין להתיר אף בה"מ:

עוד העלה הפמ"ג ג' דינים אלו. א', אם יש ספק א' בגופו מפלוגתא דרבוותא וב' ע"י תערות. הכנה"ג בסימן כ"ז בהגהות ב"י אות קכ"ב כתב דבהא נמי אמרינן ספיקא דרבנן לקולא. ב', ספק איסור תורה וע"י גלגול בא לאיסור דרבנן דבזה לא אמרינן סד"ר לקולא. אם לא נודע הספק איסור עד שנעשה דרבנן. בשו"ת מהריב"ל סימן ק"נ כתב וז"ל בקוצר. בשר ספק טריפה שבשלו בכלים אי אמרינן דלאחר מעל"ע הוה סד"ר ולקולא. ודעת השואל הוא דתלוי בפלוגתת ר"ת ור"י. ומהריב"ל ג"כ דעתו כך וא"כ בלא נודע הספק עד שנעשה דרבנן יש להתיר בה"מ. ג', ספק איסור תורה שנפל לא"מ וספקוהו וספק אם היה ס'. דהוה ס"ס. ולמד זה ממ"ש השבו"י ח"ב סימן ק"ע בעגל ספק טריפה כו' דהוה ס"ס מענין אחד משום דאנו באים לדון על הבשר הנמלח לא על העגל יעו"ש:

ב. כתב האו"ה בדין ד' כ"ו עיין מנ"י בקו"ה ובפר"ח ובבל"י שהאריכו בזה. והנה המנ"י מחק תיבת ספק מ"ש הש"ך בקיצור ס"ס בדין ב' והבל"י כ"כ באות ז' בשם הפר"ח. ולפי דבריהם יהיה הפי' באו"ה הכי. מתחלה כתב בילה מודאי טריפה וספק אם נגמרה בקליפה ונתערבה הוה ספק א' בגופו ודמי ממש לספק טריפה שנתערב. והפמ"ג הקשה ע"ז דמה ס"ס שייך. א"נ נגמרה בקליפה קודם אכתי הוה ודאי איסור דרבנן עש"י פ"ו בש"ז אות ו' ובש"ך אות ח'. ואיסור דרבנן בד"ת אינו בטל ע"כ כ' דנראה דכולה חדא הוא. וה"ק האו"ה. בילה בקליפתה מספק טריפה שנתערב אין להכריד כו' תחלה אמר דס"ס דתערובות פשיטא דלא אמרינן. אלא אפילו ס"ס דשמא אינה טריפה ושמא נגמרה קודם לכן דמה"ת הוה ס"ס. ומדרבנן בחדא ספיקא שמה אינה טריפה תלינן לקולא.

פ"מ

מ״מ כאן לא הוה ס״ס כלל דהם ב׳ גופים. ומ״ש האו״ה והלכך אף אם נתערבה כו׳ והעתיקו הש״ך באות ג׳ הם דבריו הראשונים אלא דמפרש טעמא דמלתא:

ג. הלכך כו׳ עש״ך ואף שיש בהבילה ב׳ ספיקות קודם שנתערבה וא״כ אף שספק א׳ ע״י גופו כו׳ מידי איסור תורה נפיק. מ״מ עכ״פ הוה כודאי איסור דרבנן ותו לא מהני תערובות. דאיסור דרבנן דינו כתורה לענין תערובות כל שהוחזק שם איסור. כמבואר בסימן ק״א ובקיצור ס״ס בדין כ״ג:

ד. ודוקא כו׳ הפמ״ג הבין בדברי הש״ך כן. דספק א׳ בגופו וב׳ ע״י תערובות חד בחד כמו ספק טריפה חד בחד יצא מכלל איסור תורה אף לר״י בעל התום׳ רק מדרבנן אסור הוא. והלכך ספק שנתערב חד בחד ונמצא בילה שידוע שלא נגמרה בקליפה קודם בזה הספק טריפות הבילה שרי דשמא מכשירה ושמא אין התרנגולת טריפה. ואף דספק א׳ מה״ת הוא. הא ליתא. דבתרנגולת ליתא ספק תורה שכבר יש בכ״א מהן ב׳ ספיקות שנתערבו חד בחד וכיון שכן יצאו מכלל ספק איסור תורה. משא״כ אם לא נתערבו התרנגולים הבילה אסורה דאיך תאמר שמא מכשירה ואת״ל מספק טריפה. שמא אינה טריפה הרי מיקל אתה בספק תורה שכבר אסרתו בראשונה:

ולפ״ז הדין כך הוא ב׳ תרנגולים א׳ ודאי טריפה ונתערבו ונמצא בילה א׳ וא״י אם נגמרה כו׳ אסורה דכ״א מתרנגולת אסורה מספק איסור תורה וגרע מספק א׳ דחד בחד אתחזק וכגופו מיקרי אף לענין אסד״ר [עיין דין כ״א] וא״כ איך תדון ושמא מכשירה. והלא כבר אסרת התרנגולת מספק חד בחד ואיך תתיר מה שאסרת. אמנם אם לא נתערבו התרנגולת תחלה אדרבה יש להתיר הבילה דהוה ס״ס גמור בבילה שמא מכשירה כיון שהתרנגולת ניכרים ואת״ל מטריפה שמא נגמרה קודם לכן הקליפה דלגבי הבילה הוי ב׳ ספיקות בענין וגוף א׳ וא״א להפריד ביניהם. וכש״כ אם א׳ ספק טריפה דאז שרי הבילה בין נתערב ובין לא נתערבו התרנגולות כל שיש ס׳ אם נגמרה הקליפה:

אבל אם ידוע שלא נגמרה הקליפה אז הדין כך. בספק טריפה ונתערבו התרנגולות שרי הבילה כו׳ ואם לא נתערבו התרנגולות אסור הבילה דבספק הב׳ שמא אינה טריפה אתה מתיר מה שאסרת כבר ספק תורה כיון דלא נתערבו. ואין חילוק בין אם תתחיל בספק תורה מעיקרא או אח״כ. וכש״כ כשהא׳ ודאי טריפא דאז אף אם נתערבו תחלה התרנגולות כיון שידוע שלא נגמרה כו׳ אסורה הבילה. ומ״ש הש״ך אף על גב שנתערבו כו׳ ה״ק ל״ת דקיל הוא הואיל שנתערבו אלא חמור הוא. אמנם אם יש ב׳ כשירות וא׳ ודאי טריפה ונתערבו מבואר בס״ו בהג״ה כל דפריש מרובא פריש והוא מאו״ה כלל כ״ז ד״ד ועש״ך שם אות ל״ז ובפמ״ג שם:

ה. והלכך כו׳ עש״ך וכוונתו דבכ״א מהתרנגולים יש ס״ס בלא״ה ויצאו מידי ספק איסור תורה מ״מ שיש כאן ודאי ספק איסור דומה ממש לבילה מספק טריפה וא״י אם נגמרה בקליפתה שנתערבה דלא מהני. ה״ה כאן. ולישנא דספק א׳ מה״ת דכתב הש״ך לאו דוקא אלא הכוונה כל שיש בו איסור תורה אף שע״י גלגול דרבנן הוא אין אתה עושה ב׳ גופים להקל. ונ״ע:

ט. ונראה כו׳ הש״ך כתב כאן דאפילו חזר ונאבד אח״כ א׳ מב׳ חתיכות או נפל מעצמו ליס בענין שנאבד לגמרי מן העולם לא הותרו האחרות. דכיון דמתחלה אתה צריך לדון ולומר שמא אין זה ספק איסור כו׳ א״כ אתה מתחיל בב׳ גופים כו׳ ונ״ל להיכא דנתערב ד״א חד בתרי כו׳ דהתם הטעם דכבר נתבטל האיסור ברוב כו׳ יעו״ש ובסעי׳ ז׳. בזה העלה ג״כ הפמ״ג לאחר חקירתו דכל שיש ס״ס אף בב׳ גופים מה״ת שרי. וא״כ אין כאן אלא איסורא דרבנן מ״מ הוה כודאי איסור דרבנן וחד בחד באסד״ר היכא דאתחזק איסורא לא אמרינן סד״ר לקולא לפי״ד הש״ך לקמן בדין כ״א ולפי״ד היש מתירין דשם. גם כאן יש להקל ונ״ע. והמנ״י בק״ה אות ט״ז מתיר בכאן מטעם דאין אנו דנין על הנאבד כלל רק על מה שלפנינו וא״כ דמי ממש להא דסעיף ז׳ כו׳ כתב הפמ״ג דאינו מוכרח:

יו״ד. כתב האגור כו׳ עש״ך והקשה הפמ״ג הא חלב בשומן הוי מב״מ [עש״י נ״ח] ומדרבנן נמי בטל ברוב ביבש וכמ״ש הפר״ח ונ״ל ס״ס ולא שייך לומר דהוי חהר״ל ומש״ה לא בטל דשומן וחלב לא מיקרי חהר״ל [עש״י ק״א בכרכשא] ותירץ דאולי מחמת דבר שבמנין מיירי:

יא. גרסינן בפ״ק דכתובות כו׳ עש״ך. והפר״ח הוסיף ע״ז וכתב דלא מיבעיא כשספק א׳ מתיר שפי מאחרון דהוי ס״ס אלא אפילו כשמוסיף במציאות כמו ילדה זכר ונקבה שמא נפתח רחמה כבר קודם לידה זו. ואת״ל עתה מ״מ שמא נקיבה ילדה קודם. אלא שבמנ״י בק״ה אות ד׳ והכו״פ פקפקו ע״ז יעו״ש וכתב הפמ״ג דמ״מ לדינא י״ל כהש״ך ונ״ע בה״מ. וע׳ בפמ״ג בפנים מה שהביא לספק בזה:

יד. וכ״כ בתשו׳ מ״ע סימן ל״ז כו׳ עש״ך וכתב הפמ״ג דכלל העולה מזה דכל שיש ב׳ צדדין ותוכל להתחיל באיזה צד שתרצה בענין מתהפך. אמנם צריך לזה ב׳ תנאים. א׳ שיהיה ב׳ צדדיו בגוף א׳ לאפוקי ב׳ גופים כמו נשבר הגף ונקיבת הריאה דשני גופים הם צריך אתה לדון תחלה על הגף ולא בענין מתהפך וכן אם הס״ם הוא בב׳ מקומות כגון ספק עאל ואת״ל עאל שמא לא דרס ג״כ א״ל להתהפך. אבל מזמן לזמן כגון שמא לאחר שחיטה נשבר הארכובה ואת״ל קודם שחיטה שמא לא יצא לחוץ תו אין כאן ס״ס דהא״ל את״ל שמא יצא לחוץ כו׳ שמא לאחר שחיטה [כדכתב הש״ך]. ובשכנה״ג לא״ח סי׳ תס״ז בהגהת ב״י סעיף ה׳ והפר״ח בק״ה אות י״ג השינו ע״ז וכתבו דאף שאינו מתהפך הוי ס״ס. אבל המנ״י בק״ה אות כ״ה והפמ״ג כאן פסקו כהש״ך:

טו. ונראה לומר דשא״ה כו׳ עש״ך. וכתב הפמ״ג דלהלכה קי״ל כן לחומרא דס״ס שאינו מתהפך לא הוי ס״ס. והנה בס״ס לאיסורא דהוי נ״מ ס״ם והולכין לחומרא אף בדרבנן [כמו שיתבאר לקמן במתודשים] בזה מכת-ק הפמ״נ

אי

אי אמרינן נמי דכל שאינו מתהפך לא הוי ס"ס כלל או דלמא רק לחומרא אמרינן כן ולא לקולא מאחר שיש חולקין בדבר [כדלעיל אות י"ד]. וכתב הפמ"ג דמהרמ"ע בתשובה משמע דדוקא באיסור תורה בעינן מתהפך הא באיסור דרבנן [כמו דשיל"מ] דאף ספיקה אסורה וכדומה [בה"מ] לא בעינן מתהפך וכ' הפמ"ג דכן נ"ל ואעפ"כ העלה בצ"ע:

מ"ש הש"ך כאן בשם תשו' ר"ש על גבינות שיש בהן ספק כו' דמותרין מס"ס שמא לא העמידן בקיבת נבילה ואת"ל העמידן שמא אין בשם נ"ט כתב הפמ"ג דרק לדוגמא בעלמא נקטי' ולא להלכה דהא לדינא קי"ל דדבר המעמיד אפילו באלף לא בטיל וכדכתב הש"ך בעצמו באות י"ח דגבינות א"י אין להתיר מס"ס. ועיין מנ"י בק"ה אות כ"ד שכתב ג"כ דאין זה להלכה והש"ך קיצר בזה בהעתקתו:

טז. והיכא דיש כאן ס"ס בענין שהוא מותר מה"ת אלא שהוא אסור מדרבנן ויש ספק בדהדרבנן ה"ז מותר דממ"נ מה"ת הא יש ס"ס ודרבנן די בספק א' כל דלא אתחזק איסורא וכ"כ המנ"י באות כ"ו:

יט. ועתה נבא לבאר כו' עש"ך דא"א כד"ר להקל אא"כ הספק איסור מצד עצמו הוא דרבנן אבל אם האיסור מצד עצמו הוא ס' איסור תורה ומצד אחר בא שהוא דרבנן אין אומרים בזה סד"ר לקולא כו' והפמ"ג הביא מ"ש הד"מ בסימן נ"ז דספק שהוא ע"י גלגול לא אמרינן דספיקו להקל. ואם כי כתב ע"ז דאינו יודע מהיכן הוציא זה. מ"מ כתב דהדין אמת ובתנאי שיתבאר היינו שהספק הוא בגוף א' אבל אם הוא בב' גופים כגון ביצה מספק נבילה. היינו מתרנגולת שיש ספק בשחיטתה דב' גופים הם הביצה והתרנגולת דבנבילה עצמה ליכא איסור תורה [דביצת נבילה הוא דרבנן] בזה אף שהוא ע"י גלגול אמרינן דספיקו לקולא [עש"ך סי' פ"ו אות י"א] משא"כ בספק טריפה שנתבשלה בכלים אף לאחר מעל"ע אין מתירין הכלים משום סד"ר לקולא וכתב ע"ז הפר"ח ב' טעמים. טעם הא' משום דהבלוע בקדירה כבר אסרתו ועכשיו תתיר אותו דהוה גוף א' ובגוף א' אין מקילין ע"י גלגול. וטעם הב' דבכלים קודם מעל"ע הוה בהו איסור תורה וכתב הפמ"ג דהנ"מ בין ב' הטעמים כגון אם בישלו ס' טריפה ברוב היתר במינו בלא בכלים. דיש להחמיר [ר"ל כטעם הא']:

כ'. ומיהו כ"ז בספק דרבנן שאין לו חזקת איסור כו' עש"ך שספק דסד"ר שיש לו חזקת איסור אסור. והפמ"ג הוכיח דסד"ר היכא דאתחזק משמע להקל אם לא בספק הניח [בא"ח סימן של"ד ס"א. ות"ש ס"ו. ותפ"ו סכ"נ] וכדומה בספיקא דגוף המעשה שאז אף בדרבנן להחמיר וע' בפר"ח אות מ"ש ובדין ט"ו ובמנ"י בק"ה אות ל"ו [ובשער המלך פ"י מהלכות מקואות והחו"ד פסקו כהש"ך]:

כא. ונראה דאם נתערב כו' עש"ך. וזהו לשיטתיה באות הקודם לזה דהיכא דאתחזק איסורא לא אמרינן ספיקו לקולא אף בדרבנן. והמנ"י אות ל"ז מתיר כאן מב' טעמים א' דהא היתרא נמי אתחזק דכמו שיש על חתיכה זו חזקת איסור ה"נ יש עליה חזקת היתר דהא נתערבה חד בחד ועוד דאפילו היכא דאתחזק איסורא ס"ל דאזלינן בספיקו לקולא אם הוא דרבנן והפמ"ג כ' די"ל דזה גרע מספק איסור שיש לו חזקה. דנתערב חד בחד גופו של איסור מיקרי [וכ"כ בפס"ד מאדמו"ר דזה דמי לב' שבילין כיון דע"כ ודאי א' מהן טמא ומש"ה אפילו נאבד אח"כ א' מהן לא מהני לכן כתב דלדינא דברי הש"ך נכונים בזה]:

כב. אבל אם נתערב חד בתרי כו' הש"ך כתב כאן דאם נאבד א' מהן אין להחמיר כ"כ כו' ואפילו נאבד וישנו בעולם אין להחמיר בכה"ג כו' דמשמע מדבריו אלו בין ישנו ובין אינו בעולם אין להתיר רק באיסור דרבנן. ובנמחת כהן סימן ק"י ב' ובמנ"י כלל מ"ג אות כ"א כתבו דאיסור תורה בא"מ שנאבד א' מהן ספיקו לקולא אך בקיצור ס"ס דין כ"ב לא כתב רק אפילו ישנו בעולם כו' ולא הזכיר נאבד כהם כמו כאן וא"כ אפ"ל דבאינו בעולם אפילו באיסור תורה אסמך דשרי:

כג. ואם הוא דבר חשוב כו' עש"ך מה שסיים וכתב דדבר חשוב דא ודא אחת היא עכ"ל והפמ"ג כתב דיש חילוק ביניהם דאלו איסור תורה צריך ג' תערובות באין ה"מ ואלו איסור דרבנן די בב' תערובות באין ה"מ:

כד. ומה"ם כו' עש"ך וכתב הפמ"ג דהמנ"י בקו"ס אות מ"ם חולק ע"ז וס"ל דהוה ס"ס וכן משמע דעת הפר"ח על אות כ"א ומיהו כ"ז בד"ח אבל לא ד"ח אף להש"ך שרי כל שנתערב תחלה חד בחד ואח"כ נתערב עוד חד בחד דמ"מ בין הכל רוב הוא:

כח. מ"מ היכא דאיכא ס"ס בלא הספק הראשון ודאי דשרי כו' והט"ז בסימן ק"י ס"ק ט"ו כתב דאפילו היכא כמה ספיקות מוקמינן אחזקת איסור. וכן המנ"י בקו"ה אות מ"ב ומ"כ ח"ס כתבו דאף כמה ספיקות לא מהני כל שסותר החזקה וכ"כ המ"ב בפי' בסימן ל"ח. ולענין דינא כתב הפמ"ג. הש"ך והט"ז ומ"כ ומ"ב כולם סוברים דס"ס במקום חזקה לא מהני [בספק איסור דאורייתא] אלא שבזה הם מחולקים דלהמ"כ ומ"ב ומנ"י ג' ספיקות ג"כ לא מהני ולהש"ך מהני אף שסותרין החזקה. והפר"ח מיקל בס"ס נגד חזקה:

כט. אך לענין דינא צ"ע כו'. עש"ך מה שהביא בשם ד"מ ות"ח במה שהשיג על האו"ה דאוסר ס"ס במקום שיש חזקת איסור מהא דהר"ת התיר ספק דרוסה שנתערבה כו' אף דאתחזק איסורא כו' וכמ"ב השיג על הד"מ בזה דאין משם ראיה דהתם החזקה והספק אינם בענין אחד. דהחזקה הוא משום אמ"ה בהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת אבל משום טריפות אדרבה היא בחזקת כשרות עומדת ולכך התיר ספק דרוסה. וע"ז כתב הכו"פ דשפיר הוה החזקה והס"ס מענין א'. דשמא דרס בסימנים והוי ספק בשחיטה. ונמצא דשפיר יש ראיה מהא דהתיר ספק דרוסה. והפמ"ג כתב דמשום הא לא אריא כלל דהא איכא נמי חזקה מבוררת דבשעה שנולדה לא היתה דרוסה ועוד חזקה מרובה הוא ולא הוה ס"ס במקום חזקה. ומ"מ

כתב

כתב דהדין הוא אמת דאם נקב נוטע במקום שחיטה הוה חזקה:

לד. ונסבר או נשמט כו׳ עש״ך דחסרון חכמה לא הוי ספק לא לענין ספק א׳ ולא לענין ס״ס. ועמג״י אות מ״ד דהמ״ב סובר דחסרון חכמה הוה ס״ס. וכ׳ הפמ״ג דיש להחמיר וכ״כ הפר״ח בקיצור ס״ס אות מ״ד ומ״ה. ויש בזה כמה חילוקים. ספק כחל וקדירה דלא ידעינן כמה בלע או נפיק לכ״ע לא הוה ס״ס או סד״ר להקל דכ״א יבא לשער לפי אומד דעתו. ספק שחכם א׳ אינו יודע לשער או ספק הוראה זה לא מיקרי ספק להלכה. ספק שעכשיו אין חכם שיוכל לברר כמו נשבר הגף בה״מ יש להתיר:

לה. אע״פ שיש לברר ע״י בדיקת הריאה כו׳. וס״ל להרב דא״צ בדיקה כלל. והש״ך פסק דהיכא דאפשר לבדוק כגון שהוא לפנינו ואין הפסד בדבר יש לבדוק אבל בלא״ה אין להחמיר. וכתב הפמ״ג דרק בבדיקה שהוא ע״י מורה היקל הרב אבל היכא דאינו אלא שאלה בעלמא צריך לשאול כמו בסי׳ א׳ וכה״ג. וע׳ בתה״ש הל׳ נדה סימן קפ״ח דהיכא דיש חזקה עם הס״ס א״צ לשאול:

מחודשים מתוה״ש ומפר״ח ומהפמ״ג.

ב. ס״ס במקום חזקה אסור לקצת פוסקים. וכ׳ הפמ״ג שהוא דרבנן. וקצת מתירין. אמנם ס״ס וב׳ חזקות איכא לעיוגא דאפשר הא דרובא וחזקה רובא עדיף. הוא בחד חזקה ולא בתרי חזקה:

ג. כתב בתוה״ש במחודש א׳ ב׳. דספיקא דפלוגתא עדיף מספיקא דגוף המעשה והוה ס״ם. והשיג על הש״ך דסימן ס״ו ס״ק יו״ד. וכתב הפמ״ג דאם כי השגתו יש לייסב [עיין בפנים איך שייסב] מ״מ רוב הפוסקים סוברים כן דס״ס דפלוגתא הוה ס״ס אפילו ב׳ פלוגתא דרבוותא כל שא׳ מתיר יותר מחבירו הוה ס״ס. וכתב בתוה״ש דדוקא ששניהם שוין בחכמה ובמנין הא לא״ה לא הוי ספק. ועיין כנה״ג בסימן ק״ה בהגהת הב״י אות ס״ב דכ״מ שפסק הרב בהיפוך ממ״ש המחבר אין לעשות ס״ס שמא הלכה כהמחבר דכבר קבלנו עלינו לפסוק כהרב. ומיהו המורה צריך ליזהר בספק פלוגתא. כי הרדב״ז כ׳ הביאו הבל״י דאין לעשות ספק פלוגתא דא״כ אין לך דין שאין בו ספק פלוגתא. ומ״מ אם שניהם שוים הוי ספק. גם במקום שהרב בהג״ה כתב והמנהג להחמיר או לשון אחר דמשתמע דחומרא בעלמא הוא. ולדיכא סובר דהעיקר להקל. אף דקבלנו עלינו החומרא מ״מ ספיקא הוה ולכשילטרף עליו עוד ספק הוה ס״ס. וכן כשמקילין בה״מ בלא ה״מ יש להקל כיש עוד ספק:

ד. סיקו באיסור דרבנן כתב בתוה״ש מחודש ס׳ שיש מחלוקת בזה אי לחומרא או לקולא. ומ״מ לענין ס״ס בבעיא דלא איפשטא כתב הפמ״ג דנראה דהוה ס״ס. אמנם הפר״ח כתב דלא הוה ס״ס. ולהלכה כתב הפמ״ג דיש לצדד להקל. וגדולה מזה נראה דבעיא דלא איפשטא ופלוגתא דרבוותא אף במקום חזקה יש להקל היכא דאיכא ס״ס:

ה. הלמ״מ הביא בתוה״ש מחודש ט״ו מחלוקת אי ספיקו לחומרא או לקולא ולהלכה נראה דהוה לחומרא. ואף דבר הלמד מי״ג מדות ואפילו דבר הלמד מק״ו דין תורה יש להם וספיקן לחומרא:

ו. סד״ר לקולא אף שיש לברורי ע״י טורח. אבל היכא דיש לברר בקל לחומרא. ואי איכא ספק ספיקא להחמיר בדרבנן אסור:

ז. אין לעשות כספק ספיקא בידים. או כספק דרבנן דהוה כמבטל איסור:

תשובה מבן המחבר

ע"ד השאלה. בחתיכת בשר חזה מבהמה שנמצא בו מחט חלודה בעת אכילתו והיה כולו טמון בבשר ומהבשר היה אצל כמה אנשים וכבר בשלו ואכלו אותו בהרבה כלים ועדיין נמצא הרבה בשר מוכן לבישול אצל כל אחד.

ורב אחד הורה בזה לאסור אף הכלים:

תשובה. דין זה לכאורה א"צ לפנים דהרי מבואר להדיא בש"ע סימן נ"א ס"ג וז"ל אם הקוץ או המחט לא נקבו לחלל אפילו כולו טמון בבשר כגון בירך שהיא עבה כשרה ואפילו בקופא לגאו עכ"ל. והטעם כ' הטור בשם הרא"ש לפי שדרך הבהמה להתחכך בכתלים ודחק ונכנס כל שוני הירך ע"ש ומדלא מצינו שום חולק בזה משמע שכ"ד כל הפוסקים. אמנם דין זה גופא לכאורה אינו מובן דהא לענין מחט הנמצא בחלל הגוף כ' הב"י בסימן מ' דהוי ס"ס והוציא דין זה ממה שכתב הרשב"א דמחט שנמצא בטרפש ה"ז ס"ס והוכיח מזה הב"י דנ"ל דמחט שנמצא בחלל אינו אלא ס"ס שמא ניקב א' מהאברים הפנימיים. [והנה מה שלכאורה אינו מובן הא דקראו רק בשם ס"ס ובאמת יש כאן ס"ס לאיסורא כמובן דשמא דרך הושט בא ומה גם לפי מה דקי"ל רוב הנבלעין דרך הושט נבלעין דלפ"ז הרי הוי ודאי טריפה מפני שנקבו הושט או הדקין [עיין בפא"מ רש"י דמ"ח] אפ"ל שדעתו בזה ע"ד שביאר החת"ס בחיו"ד סימן ל"ג וז"ל לא נאמר ד"ז דרוב הנבלעין אלא בדברים הנבלעין והס' הוא אם דרך הושט או דרך הקנה כגון מחטא דאשתכח בכבדא או בריאה אמרינן רוב הנבלעין דרך הפה אינן נבלעין דרך הקנה אלא דרך הושט אבל לומר שנכנס דרך הושט וניקב מה שאין דרכן כך לא אמרינן מפני שרוב הנכנסין דרך הושט נכנסין דרך נכונה בלי שום פגע ועכ"פ ספק השקול הוא לתלות שנכנס דרך חלל הגוף עכ"ל. והא דלא אכרו משום ס"ס י"ל דהרשב"א אזיל לשיטתיה שכתב הב"י בשמו בסי' נ"א דמהני ליה בדיקה ואפילו במחט ולכן קרא אותו ס"ס עד שיבדוק אבל באמת כל זמן שלא בדק הוי ודאי טריפה. או אפשר דמיירי שהיה איזה הוכחה שמבחוץ בא כגון קו"ד וכדומה וע"ד שכתב הש"ך בסימן מ"ח ס"ק ל"א ע"ש [ועיין בדו"פ רש"י נ"א] ומשו"ה לא חשיב זה אלא לס"ס. ולהפוקים דלקמן צ"ל דהוכחה בעלמא אינו כלום נגד רובא [עיין בפר"ח שם ונסמן גם בגליון היו"ד דפוס ווילנא] אולם מדעת רש"י תוס' והרא"ש נראה דהוי ודאי טריפה משום רוב הנבלעין כו' דבודאי ניקבו הושט או הדקין [עיין בפא"מ רש"י דמ"ח: ד"ה דלמא ובתוס' שם ד"ה אי קופא וד"נ: ד"ה מחט. וברא"ש פא"ט סס"י כו' וכ"ז] והנה שמדעת רש"י דף כ"נ: ד"ה בקוץ משמע דקוץ שהגיע לחלל אינו אלא ס"ט אפ"ל דשם מיירי בידוע שבא מבחוץ וכמבו' ברא"ש סימן כ"ז דבאופן זה גם לרש"י אינו אלא ס"ט] הנה מקור הדין דאם הקוץ או המחט לא ניקבו לחלל כשירה הוא מהרא"ש כנ"ל ושם מבואר להדי' דבנמצא מיירי דז"ל שם אי משתכח כה"ג מחט בירך כו' ע"ש וא"כ לפי מה שהבאתי דלרש"י תוס' והרא"ש מחט שנמצא בחלל הגוף טריפה כו' הרי גם בזה י"ל כן ואף גם להב"י ס"ס מיהא הוי שמא ניקב באבה"פ וחזרה ונסתם הנקב אח"כ וכדאמרינן כה"ג לענין קורקבן בסימן מ"ח אף לקולא וכל ס"ס לאיסורא כמבואר בב"י שם בשם בה"ג ודוחק לומר דלאחר הבדיקה באבה"פ מיירי דהרי בש"ע כתב סתם דבשר דמשמע דא"צ שום בדיקה. ומה גם דעיקר ד"ז הוא מהרא"ש ולהרא"ש הא לא מהני בדיקה כנ"ל וא"כ צריך להבין הטעם דתלינן כאן בחיכוך הכתלים ולא בנמצא בחלל הגוף דלכאורה דין א' להם:

והנלע"ד לחלק בזה ע"פ המבואר בכללי הש"ך סי' ל"ג דהיכא דשכיח לאיסורא יותר מלהתירא אינו בגדר ס' כלל וכן מבואר ברשב"א ור"ן פ"ק דחולין [עיין בש"ך ס"כ סק"נ] וא"ם י"ל דדוקא במחט בחלל הגוף הוי לכ"ע ס"ס עכ"פ ולא תלינן בחיכוך הכתלים דכיון דנמצאת כבר בחלל הגוף אף אם לא נימא רוב הנבלעין כו' כסברת החת"ס הנ"ל ולא הוי אלא מחצה על מחצה עכ"פ הא דרך הושט לבלוע וא"כ אף להסברא שדרך הבהמה להתחכך יהיה זה ס' השקול דכמו שקרוב לומר ע"י חיכוך הכתלים בא כמו"כ אפ"ל שדרך הושט ע"י האוכלין בא ובהם ועל ידם נדחק לא' מהצלדדים וניקב ויצא לחלל וממילא הוי ס"ס לאיסורא דאף את"ל מבחוץ כיון שהוא כבר בחלל הגוף הנקל היה לו לינקב באבה"פ וגם בכל אחד מהספיקות הוי שכיח לאיסורא יותר מלהיתרא וכש"כ לדעת רש"י וסיעתו דגם בזה אמרינן רוב הנבלעין ומשו"ה לדעתם אינו אף בגדר ס' דודאי שניקב הושט כנ"ל ובדיקה לא מהני ולהב"י דס"ל כסברת החת"ס הנ"ל ובדיקה מהני ס"ס הוי עד שיבדוק. אבל בנמצא טמון בבשר חדא דלא מסתבר לומר דדרך הושט בא ורוב הנבלעין כו' דלו יהא דע"י הוכלין ומשקין נדחק לחלל אבל מי דחקה והכריחה להטמן בירך ואיזו רוח הוליכה הנה ועיין במהרי"ק שרש ל"ה דאדרבה יש כח המושך להאברים וכ"ה בס"ז סימן מ"א סוף ס"ק ה'. וכש"כ לסברת החת"ס דאף במחט בחלל לא אמרינן רוב הנבלעין מפני שאין דרכו לינקב ואם שם מיהו הוי ס' השקול משום דאפ"ל ע"י דחיקת האוכלין בא כנ"ל ודרך הושט לבלוע אבל בכאן הרי י"ל לפי"ז שאף בגדר ס' אינו דשום סבה לא הכריחה לטמון בבשר ואין דרכה בכך וא"כ אפ"ל דאף לבד הטעם דדרך הבהמה כו' הוי שכיח להיתרא כו' דהרי מבפנים אין שום סבה המכרחת ליכנס ומבחוץ אפשר לתלות גם בסבה אחרת כמו ע"י הכאה רגילה או חיכוך כל דהו. ואולי בכנ"ז אף רש"י וסיעתו מודים דלא חיישינן כלל לשמא מבפנים ואינו אף בגדר ס' שקול. ובודאי אין סברא לומר דבכגון זה יאמרו